1561

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
8
1 H
20

Coll. Rom. Soc. Jesu

CONFVTATIO

PROLEGOMENON BRENTII, QVÆ PRIMVM SCRIPSIT ADuersus venerabilem virum Petrum à Soto, deinde verò Petrus Paulus Vergerius apud Polonos temerè defendenda suscepit.

Autore Stanislao Hosio Episcopo Varmiensi.

Opus elegantissimum, nunc recens æditum, & in quinq; libros distributum, nostri temporis hæreses primùm ab origine recensens, dein eas complectens controuersias maximas, quæ nunc de fide & religione potissimum agitantur, vti sequens mox pagina indicabit.

Secunda æditio, nouis ab autore aucta accessionibus.

ANTVERPIÆ,
In ædibus Ioannis Steelsij. Anno M. D. LXI.
Cum Gratia & Priuilegio.

ARGVMENTA QVINQVE
librorum huius operis.

Liber primus recenſet ab origine noſtri temporis hæreſes.

Secundus agit de legitimis iudicibus rerum Eccleſiaſticarum.

Tertius docet de autoritate Sacræ Scripturæ.

Quartus eſt de Traditionibus.

Quintus tractat de Catholica Eccleſia.

In quorum capitum maximè nunc inter Doctos controuerſorum tractatione, præter multiplicem & reconditam eruditionem, habes Confutationem ſolidam argumentorum, quæ Brentius & ſimiles Eccleſiæ aduerſarij hac ætate potiſsimùm adferre, & Catholicis obiectare conſueuerunt. Nec eſt vlla ferè materia de religione hoc tempore controuerſa, de qua iudicare non poſsit, qui huius autoris opus excuſſerit diligenter.

SERENISSIMO

ET CHRISTIANISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, DOMINO SIGISMVNdo Augusto, Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lithuaniæ, Rußiæ, Prußiæ, Masouiæ, Samogitiæ, &c. Domino & Hæredi, Domino clementißimo, Stanislaus Hosius Episcopus Varmiensis obsequium suum defert.

IDI, Serenissime REX, Libellum quendam Ioannis Brentij, quem tibi Petrus Paulus Vergerius dicare veritus non est: neque sine magna animi mei molestia legi. Vocat is libellum hunc aureum, sed ego non facilè crediderim, aurum illud, quod prouerbio celebratur, Tolosanum, maiorem perniciem ijs attulisse, quorum est manibus attrectatum, quàm quãtam incautis & simplicibus, quorum versabitur manibus hic libellus, adferre queat: Vt si dici meretur aureus, non ex alio quàm ex auro Tolosano conflatus esse videatur. Quid enim? An non omnem ordinẽ in eo peruertit? an non policiam omnem destruit? an non profert omnia sedulò, quæ ad pacem & tranquillitatem Ecclesiæ perturbandam pertinere videntur. Quòd si rectè vir quidam sanctus, pacem omnium rerum esse dixit ordinis tranquillitatem, quæ potest ibi esse pax, vbi hoc agitur, vt ne quid ordine fiat, vbi nihil aliud laboratur magis, quam vt ea, quæ terribilis esse describitur, tanquàm acies castrorum ordinata, quæ sæpè regnum cœlorũ in scripturis appellatur Ecclesia, locus ille teterrimus efficiatur, in quo nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat? Ac quòd

libellum talem in publicum edendum Vergerius curauerit, nihil miror: quod auté eum tibi Catholico, Christiano, Orthodoxo Regi dicare, nomenque tuę Maiestatis, quod vbique terrarum, sicut aliarũ virtutum, sic veræ pietatis laude cum primis clarum est & illustre, per hunc modum contaminare ausus fuerit, id verò est, quod mirari satis non possum. Cæterùm quid ille vereatur, qui minimè contentus, ita te nuncupando tibi libro hoc, quãtum in ipso fuit, deformasse: ausus est prætereà virum longè sui dissimilem Aloisium Lipomanum Episcopum Veronensem, quo iã inde à sexcentis propè annis, ex quo tempore Christi recepit Euangelium, nullũ ex Legatis Apostolicis vidit Polonia, neq; sanctiorem, neq; doctiorem: hunc talem virũ, multò etiam maiore impudentia, quàm olim Auxentius hęreticus, grauissimum, doctissimum, sanctissimum virum Ambrosium, ausus est hic homo leuissimus prouocare, vt de capitibus in hoc, vt ipse vocat, aureo libello contentis, te iudice, secũ disceptaret. Quid vereatur ille, quem sic in mentẽ reprobam abijsse videre licet, posteaquàm semel abnegato Christianismo, Lutheranismum amplexus, ex alia in aliam sectam est prolapsus, vt peccatum suum quasi Sodoma prædicet, neque pudeat eum in sua malicia gloriari, dum palàm iactat se quod bis Deo præstitit iusiurandum, id violasse: cuius etiam formulam excudi typis fecit, vt qui sit homo, testatum orbi faceret vniuerso. Ego verò, quòd illius tam eminet, tamque proiecta est audacia, minùs miror, quem & frontem pridem omnem perdidisse, & ab omni Dei metu prorsus remotum esse, vel ea sola scripta satis indicãt, quę in proximis hisce Varschauiensibus Comitijs in vulgus spargi curauit. Illud non possum non mirari, quòd inueniuntur nihilominùs, qui non sine

quadam

quadam animorum assensione commenta legant eius hominis: qui sic ad omnem leuitatem incubuisse videtur, nihil vt cauerit diligentiùs, quàm ne quid vsquàm veri scriberet. Nolo cætera commemorare, longum enim foret. Vel hæc vna Epistola, quam ad Maiestatem tuā scripsit, quot mendacijs est referta? Principiò religionis constituendæ causa, te Comitia fingit edixisse, cùm tamē neque in literis, quas ad Consiliarios regni tui scribi fecisti, neque in legatione, quæ nuncijs ad minora Comitia de more profectis data est, vel minima fuerit de religione facta mentio: quin & illud satis constat, multis in terris Maiestatis tuæ, qui delecti fuerant ad maiora Comitia nuncij, eis mandatum seriò fuisse, ne quam religionis mentionem inijcerent, néue quid noui de ea decerni paterentur, quòd in veteri libenter essent acquieturi. Cuius etiam dati sibi mandati, cùm ad maiora Comitia venissent, nonnulli fuerunt admoniti. Sed nec illud obscurum est, quòd Maiestas tua nulla alia de re consultationem in Comitijs haberi per nuncios terrarum suarū voluerit, quàm quæ propriè ad Comitia pertineret, nimirùm de ratione qua regnum defendi posset, ineunda: quòd rectè iudicares, religionis tractationem ad synodos Episcoporum, non ad regni vel imperij Comitia pertinere. Quamobrem etiam cùm res postulare visa est, vt mentio tamen aliqua religionis fieret, sic per Ioannem Oczieski regni tui Cancellarium, virum non solùm ingenio prudentiaqúe singulari & admirabili quadam dicendi facultate, sed etiam summa in Catholica & Orthodoxa fide cōstantia præditum, rem proponi fecisti, disertis vt verbis id explicari mandares, nolle te, vt de constituenda religione, quæ rectè pridem esset constituta, verū vt de eo tantùm sententiæ dicerentur, quemad-

modum absente à regno Maiestate tua, prouideri posset, vt pax nihilominus & tranquillitas in regno conseruaretur:ac de communi tandem Senatornm omnium sententia decreuisti, si quis in religione nouare deinceps aliquid ausus esset, vt is hostis patriæ, publicæque pacis perturbator haberetur,ac ijsdem,quibus hostis patriæ,pœnis esset obnoxius.Hæc verò,an nō ex diametro,quod aiunt, cùm ijs pugnant, quæ narrat Vergerius? Quem & illud non puduit in eadem Epistola comminisci, cùm vt emendatio quædam fieret abusuū & errorum,qui sunt in Ecclesiam inuecti,nonnulli contenderent negasse Proceres,eam rem ad Romani Pontificis & Episcoporum cognitionem & dijudicationem pertinere: cùm ex Comitiorum Decreto,quæ sunt ante biennium Petricouiæ habita,nuncius à te missus fuerit ad Pontificem maximum, qui non solùm, quod facere Catholicis Regibus & Principibus vsitatum est & solenne, te fore semper in eius autoritate polliceretur,verumetiam Legatum ab eo mitti peteret,cuius autoritate,qui sunt in regno tuo religionis ergò motus excitati,tranquillari possent. Cuius legationis decernendæ, princeps in Senatu fuit vir illustris Ioannes Comes àTarnovv,multis rebus,& bello & pace, magna cum laude felicitateque gestis clarissimus: qui non dubitauit etiam dicere, quod à Catholico Senatore dictum oportuit:Si qua facta esset quorumcunque tandem rituum mutatio præter assensum Sanctæ Sedis Apostolicæ, futurum, vt Schismaticorum infamiam gens nostra non effugeret. Cùm itaque non de tua magis, quàm de summa Senatus totius voluntate, decreta fuerit hæc ad Pontificem legatio, quod iste, qui tam est in aliena Republica curiosus, nescire non potuit, quæ est huius hominis tam perfricta frons, vt audeat

deat scribere, negasse Proceres, emendationem abusuum & errorum, ad Romani Pontificis & Episcoporum cognitionem pertinere? Cur enim tanto studio mitti nuncium ab Apostolica Sede petiuissent, si nihil harum rerum ad illam pertinere iudicassent? Iam verò conuicium illud, quo Papam & Episcopos, quos veritatis vindices & asser tores fuisse semper, & esse dubium non est, hostes veritatis appellat, nunquid à manifesto veritatis hoste profectum non est? Sed ego quò plures eius legi libellos petulantissimè scriptos, hoc magis perspexi, non aliundè quàm ex fraude, fallacijs, mendacijs eum totum constare, qui nihil vnquàm verius loquutus esse videtur, quàm cùm se vocat Exulem Iesu Christi: quandoquidem ex quo tempore se transtulit in aliud Euangelium, & à Christi corpore præçidit, ciuis & domesticus esse Dei desijt, & extorris à Christo factus, in Sathanæ se potestatem ipse tradidit, cuius spiritu cùm agatur, alia quàm quæ profert, proferre nequit. Neque enim falsum esse potest, quod ait veritas? Quomodo potestis bona loqui, cùm sitis ipsi mali? Videtur is ex eorum esse numero, quos Ioannes vocat Antichristos, de quibus ait: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum. Sic enim fuit iste aliquando in Christi corpore, quomodo sunt humores mali in humano corpore, qui cùm euomuntur, corpus releuatur: sic & iste, posteaquàm exiuit, Christi corpus Ecclesia multùm est releuata, gaudendum vt sit exiuisse talem. Non enim ex carne CHRISTI corporis præcisus est, cuius membrum fuit nunquàm, sed pectus tantùm premebat, quoad erat in corpore: magna vt sit Christi corporis alleuiatio consequuta, posteaquàm ex eo humor iste malus egressus est. Nos *1. Ioan. 2.*

verò facilè patimur, vt ad renascentis quinti Euãgelij defensionem, tales vocentur: vt sit, quod est in prouerbio, dignum patella operculum. Verùm de homine satis, idq́ue præter animi mei propositum. Nunc breui causas accipe, quibus adductus sum, vt hæc Brentij scripta, quæ tantoperè suspicit Vergerius, contrario meo scripto refutanda censerem. Per mihi molestum accidit, cùm eum virum, quem non solùm propter doctrinam, vitæq́ sanctitatem, verùmetiam propter eius personæ, quam sustinebat, dignitatem, in summa veneratione habitum ab omnibus oportuit, sic ab homine leuissimo, quasi ad pugnam quandam prouocari viderem. Sed multò illud molestiùs, quòd ausum est os impudens, ad te ea de re scribere, te sibi iudicem legere, tibi Christiano, Orthodoxo Regi libellum hunc dicare. Quod cùm ab alijs quoque hæreticis non semel iam factitatum esse deprehenderim, vt dicandis tibi scriptis suis nomen tuum contaminarent, suspicionemq́ue tibi conflare conarentur, quasi nõ aliena sis ab eis voluntate, qui nouatam vel euersam potiùs religionem Christianam cupiunt, discruciabar animi, non idem à Catholicis adhiberi studium in hac, qua te grauant isti, tam turpi suspicione diluenda. Quàmuis enim talem te præstes in ea, quàm à Maioribus tuis per manus tibi traditam accepisti, Catholica & Orthodoxa religione tuenda & conseruanda, nulla vt eius generis in te vel minima suspicio hærere queat, cum tamen, qui te non norunt, & libellos omni genere impiæ doctrinæ refertos, tibi dicari vident, & qui mos est quinti huius Euangelij, falsos rumores, ab improbis de industria, de te spargi audiũt, datur illis occasio, secus aliquid de te suspicandi. Quę res, credibile non est, quantũ animo meo sæpè dolorẽ attulerit. Tantam enim Maiestatem,

tem, non solùm crimine, verùmetiam supicione criminis vacare oportet. Hanc igitur vt amouerē à te, tibiq; coram orbe terrarum vniuerso, castè & integre semper à te conseruatæ religionis testimonium perhiberem, laborē hunc non grauatim suscepi. Neque verò me clàm est, quæ sit istorum hominum petulantia, quamq; procax conuiciandi libido, qui nescio, cuius à quouis alio potiùs, quàm à Christo profecti, Euangelij assertores videri volūt, quibus maledictis eos insectari consueuerint, qui ab ipsorum opinione dissentiunt, neque statim, quod ipsis videtur, tanquàm Dei verbum adorant. Sed ego nihil moror istorum conuicia, dum nomen tuum ab ea suspicione, quam tibi conflare conātur, vindicare queam. Quin etiam ornari me interpretor, quoties à turpibus nomen meum traducitur: vituperari contrà, si lauder à talibus illaudatis. Deum precor, vt Maiestatem tuā diu seruet incolumem & felicem. Ex castro meo Heilsbergk, Idibus Octobris, anno Domini M.D.LVII.

PRAEMONITIO AD lectorem.

EN opus tibi nouũ, summaq́; laude dignum, Christiane Lector, inde ex Polonia missum & ab optimis viris exoptatum: quod nos eò tibi damus libentiùs, quò certius persuasi sumus fore, vt huius libri lectione simul & causa Ecclesiæ Dei maiorem in modum illustretur, & hæreticorum huius ætatis falsitas luce clariùs coarguatur. Est eiusdem autoris opus illud, quod Moguntiæ ante paucos menses accepimus editum, & communi Episcoporum in Polonia nomine publicatum sub hoc Titulo: Confeßio Catholicæ fidei Christiana. Vtrobique nihil reperias, quod non purum, pium, sanum, & salutare sit, & hac quidem ætate scitu lectuque dignum prorsus. Illic Catholicæ religionis & doctrinæ syncera & luculenta, vt alibi ferè nusquàm, extat assertio, digna profectò, quæ omnium manibus noctes ac dies

dies euoluatur. Hîc eiuſdem ſanæ Catholicæque doctrinæ accedit defenſio, quæ nō ſolùm Brentium, ſed etiam eiuſdem farinæ Sectarios omnes in præcipuis totius doctrinæ capitibus, & maximis hæreticorū hodie omnium præſidijs atq; extremis refugijs, ita refellit ac proſternit, vt ſi æquè iudices, vires illis omnes ademptas, atque ab hoc vno velut Achille, fractas fateare neceſſe ſit: adeò decēter, grauiter, ingenioſè, piè & eleganter excutiuntur, aſſeruntur, propugnantur, quæ cōtra hæreſes hoc tempore graſſantes Catholicè diſcenda, docendáque & opponenda ſunt. Narratur autem ab initio hiſtoria, quam certè noſſe refert, & delectat quoque plurimùm, quibus gradibus hic in Germaniam Sathaniſmus irrepens, nihil ferè iam tutum à Sectarum contagijs, & innoxium reliquerit. Vnde noua in orbē Euāgelia, ſed minimè læta & fauſta, ſumma cum animarum pernicie magis & magis paſsim inuehuntur. De Autore ipſo, vt qui ſuperſtes eſt,

non

nō attinet dicere, quem pro dignitate laudare tam ſit nobis difficile, quàm præclarum alijs Epiſcopum ſpectatiſsimum imitari. Nec poteſt obſcurus vulgarisque videri, qui tot annis in aula Regia verſatus, & à maximo Rege ad negotia grauiſsima, ad legationes honorificentiſsimas diu multumque adhibitus fuit. Is ſæpè comprobauit ſuam fidem, induſtriam atque virtutem Sarmatis, Lituanis, Ruſſis, Pruſsis, Maſouijs, Bohemis, Germanis Doctrinam verò & eloquentiam eam comparauit, quæ & elegantiſsimo, ſcriptore & præſtantiſsimo Theologo, & optimo Epiſcopo digna ſit. Cui rei hoc ſanè opus argumento eſt, vbi dici non poteſt, quàm ſolidè confirmetur in veteri pietate Catholicum pectus, præſertim ſi recta ſecum quis reputet tot ſectas huius temporis horrendas, quot ſuperior ætas vno eodemque tempore nulla ſenſit, multisque iam inter ſe modis ita diſſectas etiā, vt earum neque modum, neque finem vllum

lum inuenire poßis. Deindè cùm Sectarũ harum tanquam peßimarum arborum semina, radices, fructus atque germina, quæ nostro & communi Ecclesiæ malo persentiscimus, ritè cõsiderantur, mox apparent huius nostræ tempestatis densißimæ tenebræ, ac cum his coniunctæ multiplices pestes, diræque furiæ cernũtur, quæ nunc agminatim in Ecclesiam irruunt, simulque magistræ & ministræ sunt omnis impietatis, licentiæ, nequitiæ, barbariei atque vastitatis. Certè si nihil scriptum extaret aliud, vel ex hoc vno libro perspiceret non cæca posteritas, quæ quantáque sit ista stultitia, ne dicam insania nostra, qui nihil ferè pensi nunc habemus, quid Apostoli & Apostolici viri, quid veteris Ecclesiæ proceres & præclari maiores nostri docuerint, tradiderint, obseruarint. Itaque (proh pudor) his nouis doctoribus, qui veterem sæpè impietatem, erroresque iam pridem damnatos & crassos nobis obtrudunt, his inquam, aures adhuc damus

ac

ac fidimus, nimirum perinde ac leues Galathæ illi à Pseudoapostolis persuasi: vt iã in hoc, iam in illud Euangelium, quod nõ accepimus, neque Patres euãgelizarunt, sed hæc infelix ætas effinxit, citò transferamur, omniq́ vẽto nouæ doctrinæ, quæ se Euangelij nomine vẽditat, huc, illuc instar arũdinis circũagamur. Sed ne multis, hoc vnũ admonebim9, Petrũ à Soto Theologũ Hispanũ, qui ab hoc Episcopo nostro hîc cõtra Brentiũ defenditur, pro se quoque scripsiße, ac eidem Brentio aduersus Prolegomena eruditè respondisse. Defendit autem Sotũ hîc Episcopus, priusquàm Soti opus in lucẽ prodijsset, aut certè ad ipsum in Poloniã vsq; peruenisset, nõ tam quòd Soti causam propugnare, quàm suis Polonis cõsulere voluerit, apud quos Paulus Vergerius homo æquè fastuosus ac petulans apostata de Brentiano opere tantoperè gloriabatur, vt hinc ille etsi non Theologus Catholicis insultare, eosque ad disputationem coram Rege publicã prouocare,

care, non vereretur. Qua de re lege suprà in Authoris Epistola Nūcupatoria. Fuit & alius Hosius eiusdem nominis, Episcopus Cordubensis, cuius fidem, & industriā summā probarūt Patres in Synodo Nicæna, cū Ariana Secta Ecclesiam Dei & Catholicos oēs misère exagitaret. Nūc habet ætas quoque nostra (Christo gratia) suum Hosium, Episcopum Varmiensem, cui neque simplex pugna est cū Arianis & Seruetianis illis, quæ multis in locis hærēt, cōtagijs: sed qui cum omnibus ferè monstris hodie in Ecclesia grassantibus cōgreditur, eaq́; sic dextrè cōficit, vt si hūc ducē sequare, reliquias quidē agnoscas veterum, & iampridem damnatarū hæresum superesse, vires autē & robur illis ipsis inesse nullum videas, quo inferorum portæ & Sectæ istiusmodi iam inter se dissectæ cōsistere, ne dum aduersus colūnam veritatis Ecclesiam præualere possint. At quantò rectiùs causa religionis haberet, quantoq́; cōmodius et impietas disijci, et pietas orbi restitui

stitui posset, si multos id genus Hosios hæc ætas ferret, nimirum qui in pascendo seruandoque grege Dominico, qui in arcendis lupis, & conuincendis hæreticis nō dissimili vigilantia parique doctrina, copia, grauitate, synceritate et fide præstare, seque muros pro domo Dei aduersus Philistæos istos opponere vellēt & possent. Rogandus vtique Dominus messis & princeps Pastorum, vt misertus tandem ouiū dissipatarum, quæ passim oberrantes, miserè pereunt, mittat ipse pastores secundum cor suum, & idoneos operarios in messem suam, Amen.

Liber primus

DE HAERESIBVS NO-
stri temporis, autore Stanislao Hosio Episcopo Varmiensi.

PRIVS QVAM excutiamus argumēta Brentij, visum est de varijs huius temporis sectis nonnulla præfari, quod à præsenti nostro instituto minimè fuerit alienum. Etenim Sathanismus hic, quē in hac præfatione nostra recensebimus, nō aliunde sumpsisse videtur originem, quàm ex his quatuor capitibus, quę in hoc libello suo Brētius asserit. Nam dum vnusquisque sibi de doctrina religionis iudicium arrogat, dum arbitratu suo scripturas interpretatur, dum nihil in eis difficilè, nihil obscurum esse persuasum habet, dum præter eas nihil recipi, traditiones autem Patrum prorsus reijci debere censet, dum Ecclesiam neque videri, neque cognosci posse credit, ita vt cuique cœtui liberum sit nomen Ecclesiæ vendicare, quis non videt, ex his doctrinæ Brentianæ capitibus, cuius primus autor fuit Martinus Lutherus, natum esse Sathanismum, qui nunc regnat in multis partibus Germaniæ, qui pedetentim etiam in Poloniæ regnum & adiūctas illi terras irrepere conatur? Quamobrē nihil ab instituto nostro fecerimus alienum, si nōnulla de eo pręfati fuerimus.

Ante quadraginta hos annos is fuit orbis vniuersi status, quàm latè patet in eo nomen Christianum, vt rectè de illo dici potuerit, quod in Genesi scriptum legimus: Erat terra labij vnius & sermonum eorundem: quodque scribitur in Actis Apostolorum de ijs qui primi in Christum credere cœperunt: Multitudinis credentium erat cor vnū, & anima vna. Sicut vnus Deus ab omnibus colebatur, ita *Gene. 11.* *Actor. 4.*

Orbis christiani ante 40. annos in religione consensus.

fides vna retinebatur, vna fuit & eadem administrandorum sacramentorum ratio, vnus & idem propè ceremoniarum vbiq; ritus. Idipsum dicebant, idipsum sentiebant, idem sapiebant omnes, vt facilè ciuitatem illam agnosceres, cuius participatio in idipsum. Quamobrem cum vna & eâdem essent omnes mente præditi, nomine quoque non nisi vno & eodem censeri volebant. Non vocabātur alij Gnostici, alij Apostolici, alij Euangelici, non alijs quibusçunque nominibus censebantur, sed à Christo, quem vnanimiter profitebantur omnes, in quo sibi solo fas esse gloriari persuasum habebant, Christiani cuncti nominabantur: quo nomine nullum sibi dari posse nomen gloriosiùs existimabant: Homines enim erant recti & simplices, ac timentes Deum, qui non in contentione sermonis, sed in simplicitate fidei regnum esse Dei crederent, nec aliud scirent Euangelium, nisi quod à Christi spiritu profectum, de Christo per Christi discipulos scriptum esset.

Hic fidei consensus, & concors omnium inter se Christianorum doctrina, cùm apud alias nationes, tum apud finitimos nobis Germanos longo seculorum interuallo vi guit: præcipuè verò apud eos populos omnes, qui sunt im perio Maiestatis tuæ subiecti, siue hi Poloni sint, siue Lituani, siue Russi Catholici, siue Prussi, siue Masonij: ex quo tempore semel hæ gentes omnes Euangelium Christi receperunt, semper apud eas iam inde à sexcentis propè annis consensus hic fidei constans, perpetuus & inuiolatus permansit. Quodque magis admireris, anni plus minùs centum quadraginta intercesserunt, cùm vicinam regno Maiestatis tuæ Bohemiam lepra Vvaldensis infecit: ex eo factum est, vt bona pars illius ab orbe reliquo Christiano se præciderit. Quæ res quātas ei regno calamitates attulerit, nihil hîc opus est commemorare. Cùm autem communis nostræ cum illa gente lingua sit, nullis tamen Sathanæ fraudibus adduci potuit vt sensu & consensu totius Ecclesiæ posthabito, Bohemorum partis esse vellet.

Vvaldēsis secta Bohemos distrabit.

Vigilantia Episcoporum, & Regū pietas in Polonia

Qua in re quid potissimùm predicē? Episcoporúmne regni vigilantiam, an sanctorum maiorum tuorum, penes quos tum erant regni gubernacula, religionem singularē? Vtrique digni, quorum nomina laudibus omnium celebren-

brentur. Nam & illi memores, in qua essent a Deo specula collocati, nihil curæ, solicitudinis, laboris prætermiserunt, quò possent à Christo sibi commissi gregis sui saluti prospicere. Neque cuiusquam potentiam reformidarunt, sed se mutum pro domo Israël opposuerunt, neque vllum bonorum pastorum officiũ in se requiri passi sunt. Et hi pientissimi Principes, alter proauus tuus Vvladislaus Poloniæ Rex, alter frater eius patruelis Vitoldus, cùm etiã regnum illis esset à Bohemis delatum, qui nuper adeò segregauerant se, & à Christi corpore Ecclesia pæciderant, admirabili quadam animi magnitudine regnum potiùs respuendum sibi esse duxerunt, quàm vt indignum aliquid Christianis Principibus committerent. Quin disertis etiam verbis legatis Bohemorum renunciarunt, sibi religionem esse, apud hæreticos regnare. Quòd si verò illi in viam rectæ religionis, & ad societatem vniuersæ Ecclesiæ redire vellẽt, Reip. Christianæ causa, alterutrũ de ipsis, quin regni gubernacula suscipiat, non esse recusaturum.

Est ne autem, aut fuit multis seculis Principum aliquis, cuius religio cum horum Principum religione potuerit comparari? Mihi verò nihilò videntur etiam illis inferiores nostri fuisse, quos olim Christo dixisse legimus: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Quid enim illi nisi nauiculas & retia piscatoria reliquerunt? isti verò delatum etiam sibi regnum repudiandum potiùs esse duxerunt, quàm vt illius cõsequẽdi spe, quò minùs liberè Christum sequi possent, impediri se paterẽtur: quàm vt à Christi corpore, vna, sancta, Catholica Ecclesia separati esse vellent. Sonabat procul dubio semper in eorum auribus vox illa Christi, quam ex tuo quoque pientissime REX, ore, in celebri Senatorum totiusque populi corona prolatam aliquando audiuimus: Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suę detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Non illi cœlestia regna terrenis, non sempiterna caducis esse commutanda putauerunt: sed sicubi Christi religio agebatur, nullum eis tam suaue fuit meritum, quin & spiritus ipse vilis erat, quẽ amittere priùs quàm religionis causam deserere, prompto semper & parato a-

Matt. 19.

Matth. 16.

nimo fuerunt. Hac igitur & Episcoporum vigilantia & singulari Principum pietate, qui nec metuendum sibi quenquam præter Deum, nec illius charitati quicquam anteponendum esse putauerunt, factum est, vt per annos iam propè sexcentos integra & incontaminata in terris Maiestatis tuæ Christiana, Catholica, & Orthodoxa fides permaneret.

Qua occasione Lutherus noua seuit dissidia. Cæterùm annus nunc agitur quadragesimus, cùm in lucem prodijt Martinus Lutherus, à quo primùm nostro hoc infœlici sæculo fax est in Ecclesia Dei discordiarũ accensa. Ex quàm parua autem scintilla, quę non difficulter opprimi nascens poterat, quantus ignis exarsit? Initiò non alia de re quàm de peccatorum condonationibus, vulgò vocant indulgentias, disputari cœptum est. Eas Lutherus oppugnabat, non quòd legitimum earum vsum prorsus damnaret, sed quòd abusum ferendum non esse putaret. Vt autem in hanc arenam descenderet, non recti zeli feruore, neque studio pietatis adductus est: sed cùm permolestè ferret, quòd sui ordinis fratribus prædicandarum indulgentiarum anteà munus mandatum erat, qua ex re nõ parùm etiam emolumenti capiebant, id ad Dominicanos translatum fuisse, sicque suis commodum illud interuersum: hęc illi causa fuit in certamen istud prodeundi. Quãobrem non aliò prima hæc illius velitatio, quàm ad Deum ventrem referebatur. Quod etiam ipse dissimulare non potuit. Nam cùm ad disputationem cum Eckio ventum esset, ac inflammatus ira Lutherus, modestiæ fines prętergressus, admonitus à quibusdam fuisset, quandoquidẽ Dei causa tractaretur, vt modestiùs eam in spiritu lenitatis ageret, in hæc verba prorupit: Non propter Deum hæc res cœpta est, neque propter Deum finietur. Sic ille morbum animi sui celare diu non potuit. *Lutheri cõfessio.*

Aug. serm. 44. de tempore. Nunc tu mihi diligenter illud animaduerte, quod ab Augustino scriptum est, duas radices in duobus agris à duobus agricolis plantari. Plantat vnam Christus in cordibus bonorum, plantat aliam Diabolus in cordibus malorum. Quæ plantatur ab hoc, radix est malorũ omnium cupiditas: quę plantatur ab illo, radix est bonorũ omnium charitas, de qua dicit apostolus: In charitate radicati atq; fun- *1. Thim. 6.* *Ephe. 3.*

fundati. Nec de radice charitatis aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni nasci potest. Simul illud considera, ex vtra harum radice nata sit causa Lutheri, vt quis illius agricola fuerit, intelligas. Quàmlibet in eum suauiter effusus fueris, tamen velis nolis fatearis oportet, quòd non ex charitatis, sed ex cupiditatis radice processerit, quam in illius corde plãtauit Diabolus. Certum est enim & indubitatum, quòd ne mutiuisset illa quidem contra indulgentias, si prædicandarum illarum negotium sui ordinis fratribus datum fuisset: sed quod per alios intercipi videbat, quod suis delatum esse maluisset: ea verò iusta illi causa visa est, quamobrẽ istas tantas tragœdias excitaret.

Ex radice cupiditatis in Luthero plantata fructus nouæ sectæ processit.

Habemus itaque iam, ex qua radice processerit prima Lutheri velitatio, nimirùm ex radice cupiditatis, quæ crebris contentionibus magis etiam atque magis aucta est indies. Nam initiò non alia fuit quàm pecuniæ cupiditas: accessit posteà cupiditas glorię, quam perniciosior etiã est cõsequuta cupiditas vindictæ, quę posteà in odium quoddam exarsit implacabile. Satis constat, minùs præfractum initio fuisse Lutherum, vt qui minimè recusaret, eorum quorum debebat iudicio scripta sua subijcere. Extant eius in epistola quadam ad Leonem Pontificem hæc verba, quæ scripsit ante annos duodequadraginta: Beatissime pater, prostratum me pedibus tuæ beatitudinis offero, cum omnibus quæ sum & habeo: viuifica, occide, voca, reuoca, approba, reproba, vt placuerit: vocem tuam vocem Christi in te præsidentis & loquẽtis agnoscam. Sed verum est, quod à Philone scriptum est, quòd contentio est materia iracundiæ, & ideo contentiosiores quique in disceptationibus cæterisque colloquijs ad iram mouentur. Et hoc irę proprium est, quòd facilè fallitur, fallitque: vt non temerè quenquam iracundum veracem reperire liceat, tanquàm deuictum ebrietate animi, non corporis. Quantò maiore contentione actum est de rebus quæ videri poterant initiò non maximo cum periculo coniunctæ, tantò longiùs est à veritate discessum. Et est hoc ita naturâ comparatũ, vt non ferè nascatur error aliquis, qui non secum plures trahat alios: vix vt quemquam reperire liceat, qui posteaquàm in vnum aliquem errorem prolapsus est, non disce-

Quæ Lutherum fecerint paulatim deteriorem.

Lutheri erga Pontificem subමissio.

Phil. lib. 2 Allegoriarum legis.

Error vnus ferè plures secum trahit.

dat indies à recta via longiùs. Quemadmodum in cantu si vel vna aliqua in re turbata sit harmonia, per omnia confusa quædam existit dissonantia: ita doctrinæ consensus vna aliqua hæresi & dogmate à veri symphonia discrepante interruptus, subinde fit ad maiorem confusionem progressio. Et sicut in humano corpore loco suo mota qualitatum temperata constitutione, ex qua sanitas & partium ac omnium inter se virium integritas consistit, alia ex alijs vitia & morbi consequi solent: ita si vel semel sanitas mentis læsa, nec rectè sit constituta, magis indies atque magis afficitur, & ægrotat homo periculosiùs. Hoc in Luthero quoque vsu venisse videmus: Sanabilis erat initiò morbus, sed progressu temporis serpebat malum longiùs.

Lutherus à Pontifice oppugnando exorditur sectam

Ac primùm quidem fecit quod est hæreticis omnibus commune, vt Romani Pontificis autoritatem labefactare, & eum in ordinem cogere conaretur. In hunc rabiem suam conuertit omnem, summaq; contentione perficere conatus est, vt plurimorum ab eo volunrates alienaret, & eum in ordinem redigeret: quò sic gubernatore sublato (sicut ait ille) atrociùs atque violentius circa Ecclesię naufragia sibi grassari liceret. Itaque facinus ingens aggressus, omnes pontificij iuris libros cum plerisq; literis pontificijs, vulgò bullas vocant, incendit. Nec ita multò post librum scripsit de Captiuitate Babylonica, in quo ne Sacramentis quidem intactis, sursum ac deorsum omnia miscere conatus est. Hanc illius insolentiam cùm per triennium tolerasset Leo Pontifex, ac multum sæpeque monédo vt in viam rediret, nihil profecisset, fecit tandem pro officio suo, vt eum hæreseos condemnaret, & è cœtu piorũ eijceret: ex quo iam anteà ipse se eiecerat. Hic ille magis atque magis furere, ac rationes omnes inuestigare, quibus odium erga Pontificem suum expleret: quem de gradu suo deiectum, atque omni prorsus autoritate spoliatum cupiebat. Vna hac in re curæ illius cogitationesque consumebantur omnes. Itaq; non iam ille scribendis deinceps libris, quid esset, aut quid non esset cum pietate cõiunctum, sed quid incommodare Papatui maximè posset, spectandum esse putauit: vt quicquid scriberet, quicquid diceret, quicquid faceret, omnia in odium & despectũ Papæ,

Cyprianus li. 1. epist. 3.

Lutheri certamen contra Ecclesiæ Sacramenta.

Dãnatus à Põtifice Lutherus, nihil nisi Papatui incommodare excogitat.

pæ, Conciliorum & Episcoporum faceret. Fatetur hoc adeò ipse in quadam epistola ad Argentinenses, ad quos in hæc verba scripsit: Hoc diffiteri, inquit, nec possum, nec volo, quòd si Carolstadius aut alius quispiam, ante quinquennium persuadere mihi potuisset, in sacramento præter panem & vinum esse nihil, ille magno beneficio me sibi deuinxisset: grauibus enim curis anxius, in hac excutienda materia multum desudabam, omnibus neruis extensis me obtricare & expedire conatus sum, cùm probè perspiciebam, hac re Papatui valdè me incõmodare posse. Nónne hic apertè confitetur ipse, peregrina sua doctrina populo inculcanda non hoc se spectasse, vt Christi gloriam propagaret, vtque veritatem illius patefaceret, sed vt odio ipse erga Papam excæcatus, eodem illius odio cæteros inflammaret? Tantâ autem fuit mens illius infuscata maleuolentiâ, Christum vt præsentem in Eucharistia libenter fuerit negaturus, dummodò per hanc occasionem incommodare Papatui potuisset. *Testimonium Lutheri.*

Cùm itaque in omnibus dictis, scriptis, factis suis, non alios quàm iram & odium pessimos consultores adhibuerit, erit adhuc quisquã qui dubitet, quæcunq; ab eo profecta sunt, aliunde quàm à Diabolo profecta esse? Si quis est huiusmodi, tollet illi dubitationem hanc Lutherus ipse, qui in libro quem inscripsit de Missa angulari, quem habuerit autorem doctrinæ suæ, non obscurè fert. Inducit enim ibi Diabolum secum disputantem, ac fortiora contra Missam argumenta proferentem, quàm quæ refelli à se potuerint. Cuius etiam vocem inibi describit, quòd ea grauis & robusta sit, tamque terribiliter insonet, vt vsu quandoque eueniat, quòd post collationem cum Dæmone nocturnam homines postridie manè mortui reperiantur: Nam & corpus, inquit, occidere potest, deinde verò animam ita reddit anxiam, vt in vno momento quandoq; necesse habeat è corpore migrare. Quod sæpè sibi quoq; ipsi propemodum accidisse scribit. Quin & accidit ad extremum. Nam qui vespere benè potus erat & hilaris, postridie manè repertus est in lecto mortuus, cùm totos annos vndetriginta magnos in Ecclesia Dei motus excitasset. Atque hoc est illud, quod adeò magnificè prædicatur *Lutherum malo spiritu actum pleraque perfecisse.*

 à qui-

à quibusdam, Dei verbum & Euangelium non à Christo, sed ab autore Sathana profectũ, sicut ipse fatetur, qui primus id in lucẽ edidit. Nam ab eo sibi gloriatur argumẽta esse suppeditata, quibus & sacerdotium & sacrificiũ euerteret. Quibus euersis, quid aliud quàm Deus ipse sublatus è medio, vel saltem in ordinem coactus esse videtur? Nam vbi nullum sacerdotium, nullum est sacrificium, ibi consequens est, nullũ etiam Deum agnosci. Quamobrem cùm sibi conscius esset Lutherus, à quouis alio potiùs, quàm à Christo suum Euangelium esse profectum (si modo tam impiam doctrinã tam præclato nomine appellare fas est) noluit sectatores suos vocari Christianos, quod nomen commune fuit omnium, qui ante quadraginta hos annos, quibus Lutheri dogmata in vulgus spargi cœperunt, Christum professi fuerant, sed vocauit eos Euangelicos, vt vel ipsa hac appellatione se suosq; à Christo & à corpore eius vna, sancta, Catholica, Apostolica Ecclesia segregatos, neque sibi cõmune quicquam esse cum Christo declararet.

Lutheri sectatores dicti Euangelici.

Habet Maiestas tua, vnde sit profectũ istud, quod nunc nonnulli vocant Euangeliũ, & purum Dei verbum, idque ex propria ipsius autoris confessione, qui sicut olim dixit Christus: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me patris, cœlestem illum patrem suum Deum indicans, sic & ipse dicere non dubitauit: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me patris Diaboli, à quo suppeditata gloriatur argumẽta, quibus & sacerdotium & sacrificium euerteret, atq; ita verum veri Dei cultum abrogaret omnem. Quòd si non confiteretur hoc ipse Lutherus, vel res tamen ipsa clamat, quod ille primus in lucem ætate nostra protulit, non Dei, sed Diaboli verbum esse. Etenim Deus noster sicut à Paulo scriptum legimus, Deus est pacis & dilectionis, non dissensionis: qui verò diuidit inter fratres, Diabolus est, ait Propheta. Cùm igitur ex verbo Lutheri tanta diuisio, tanta separatio sit subsequuta, quantam nunc in Ecclesia (proh dolor) videmus, cùm ex eo tot sectæ tam dissectæ sint prognatæ, cuius id alius quàm Diaboli verbũ esse credemus? Omnis spiritus, ait Ioãnes, qui soluit Iesum, ex Deo nõ est, & hic est Antichristus. Soluit autẽ Iesum, quẽadmodũ vbi de traditionibus agebam⁹, ex

Cur Lutheri doctrina probari nõ poßit.
Ioan. 7.
2. Cor. 13.
1. Cor. 14.
Oseæ 13.
1. Ioan. 4.
Iesum soluere.

Augu-

Augustino pluribus docuimus, qui vel Ecclesiam à capite suo Christo, vel seipsum ab Ecclesia, vel Ecclesiam in se ipsa separat ac diuidit. Christus propterea mori dignatus est, vt filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum. Lutherus propterea & scripsit & fecit omnia, vt quos pretioso sanguine suo Christus congregauerat, eos dispergeret. Deinde verò mortis etiam suæ genere Christus declarauit, quàm sibi displiceret omnis diuisio. Nam neq; Ioannis mortem sustinuit capitis truncatu, neque sicut Esaias Propheta serra dissectus est, vt in morte sine mutilatione corpus integrũ seruaret, & causa subduceretur ijs, qui cupiunt Ecclesiam in partes discindere. At Lutherus per omne vitæ suæ tempus nihil aliud maiore studio contendit, quàm vt quod integrum corpus Christi inter manus persecutorum in cruce permanserat, id inter manus Christianorum iam deinceps integrum esse desineret: Itaq; quod non fecêre tum impij milites, vt frangerent corpus Christi, fecit hoc iste, speciem pietatis habens, virtutem autem eius abnegãs, vt in multas partes diuideret totum corpus Christi, vnam, sanctam, Catholicam, Apostolicam Ecclesiam. Et erit adhuc, qui dubitet verbum illius verbum Diaboli esse? Cuius ita proprium est diuidere, lacerare, spargere, sicut Christi propriũ est, quæ dispersa sunt, congregare.

Augustin. tractat. 6. in epistol. Ioannis.

Luth. studia plena dissensionis ac diuisionis in Ecclesia.

2. Tim. 3.

. Ne verò putes, temerè nos Martinum Lutherum arguere diuisionis & dispersionis in Ecclesia Dei factę, audi pię tissime REX, in quot ille sectas quàm dissectas nobilissimum Christi corpus dissecuerit: Nam simulac licere sibi voluit, inflatus sensu carnis suę, à cõmuni sensu & consensu totius Ecclesię certis in dogmatibus discedere, vide quęso, quot & quantarum is discessionum ac separationum autor alijs deinceps fuerit. Erat quasi frater illius iuratus Andreas Carolstadius, quem arctissima necessitudine sibi deuinctum habebat: is nõ totos duos annos in eadem cum eo sententia permansit. Nam dum absens à Vvlemberga fuisset Lutherus, pręter voluntatem illius Missam abrogauit, habitum religosum abiecit, sacrosanctam Eucharistiã prophanis manibus attrectari fecit, concitataq́; plebi fuit autor, vt quasi portis effusa patẽtibus, infecta signa tẽplis & aris inferret, & ex illis imagines eijceret. Quamuis

Sectarum author Lutherus.

Andreas Carolstadius.

autem Vuittembergam reuersus Lutherus rem ipsam nõ improbaret, quoniam tamen alio quàm seipso autore factum esset, quasi minùs rectè neq; ordine factum, grauissimè reprehendit. Adeò ferre non potuit vel statui vel mutari quicquam ab vllo mortalium, siue in doctrina, siue in ritibus, nisi priùs id per ipsum ita fieri debere sancitũ fuisset. Tãta fuit in homine gloriæ cupiditas, vt quod ad illius amorem attinet, rectè dicere potuerit: Riualem possum non ego ferre Iouem. Scripsit is duos libros contra cœlestes Prophetas, in quorũ altero monet, vt prædicatoribus qui imagines per plebem eijci iubent, aqua & igni interdicatur, aut tale in eos exemplum edatur, vt abstinere deinceps necesse habeant, quòd ab imaginum demolitione venitur ad cædem. Boni Domini, inquit, non hic est diaboli scopus, vt oppugnentur imagines, sed vult sibi foramen fieri, per quod sanguinem profundat, & cædes faciat in orbe terrarum. Spiritus iconomachorum non est bonus, spirat enim cædes & seditiones, etiam si celet & dissimulet ad tempus, quandiu non videt opportunitatem. Itaq; acerbæ inter eum & Carolstadium inimicitiæ exarserunt, & sic est alter in alterum debacchatus, vt vterq; sit alteri factus plusquam hæreticus. Inimicitiarum autem & contentionum hæc quoq; non minima causa fuit, quòd vterque sibi gloriam hanc vendicabat, quòd primus ipse veritatẽ Euangelicam in lucem extulisset. Et constat primum fuisse Carolstadium, qui sacerdos cùm esset, vxorem duxit, & ea fecit, quæ paulò antè cõmemorauimus: quo nomine laudem assertæ veritatis Euangelicæ sibi deberi putabat. Sed cùm anteferri sibi Lutherum videret, qui & ingenio, & doctrina, & eloquentia longè præstabat, visum est illi, quò suum quoq; nomen celebre ad posteros transmitteret, nouum doctrinæ genus proferre: quod cùm Lutherus nondum attigisset, nullam inuentæ huius gloriæ partem arrogare sibi posset.

Lutherus gloriæ cupidiss.

Primus apud Germanos sacerdos qui duxit vxorem Carolstadius.

Cui doctrinæ proferendæ constat occasionem Lutheri scripta dedisse, qui sicut Caluinus etiam fatetur, transsubstãtiationem oppugnans, classicum canere visus est, ad Sacramentariorum hæresim excitandam. Docuit enim Lutherus, etiam post consecrationẽ panis & vini substantiã

Caluin. in defensi. 2. cõtra Ioachi. VVest.

in

in Eucharistiæ sacramento remanere. Quod sic à nonnul- *Luth. scri-*
lis acceptum est, quasi quem scripturę produnt incarnatū, *pta sectæ*
eum ipse Christum doceret impanatum, quem etiam ex- *Sacramen*
tra sumptionē in Eucharistia nefas esset adorari. Quasi ve *tariorum*
rò nō verbo Christi, sed sumptione nostra Christi corpus *occasionē*
in Eucharistia conficeretur: vt nisi ori nostro foret admo- *dederunt.*
tum, tanta vis esse verborum Christi non posset, vt illud Christi corpus efficerēt. Quid autem hoc est aliud, quàm scripturæ verba peruertere, & loco illius, quod à Christo dictum est, Hoc est corpus meum, dicere, hoc erit quando sumetur? Cæterùm Buceri fraudibus adductus est Lutherus ante annos viginti, vt in hāc sententiā illius iret: nam nō aliter sibi persuaderi passus est, vt corpus & sanguinem Christi in S. Eucharistia substantialiter esse confiteretur, quàm si vicissim hoc sibi Lutherus concessisset, quòd extra vsum nō sit ibi corpus & sanguis Domini: quemadmō dum articulum Louaniensem decimumtertium explicans vir insigni doctrina præditus Ruardus Tapper scriptū reli quit. Sic dolis Buceri captus Lutherus, dum in suā factionem pertrahere Bucerum conatur, factus est & ipse Sacramentarius. Nihil est enim quod magis valeat ad cōfirman dam Sacramentariorum hæresim, quàm hoc Buceri dogma, quod à Luthero fuit approbatum. Qua de re nō vno loco Ioānes Caluinus gloriatur. Hactenus progressus erat Lutherus. Huc tamen impietatis nondū proruperat, vt au deret negare, præsens in Eucharistia Christi corpus & san guinem adesse. Primus hoc ętate nostra negare ausus fuit
Andreas Carolstadius, cui Philippus Melanchtō hoc tri- *In Epistol.*
buit elogiū, hac ipsa de re scribēs: Carolstadius, inquit, pri *ad Frider.*
mùm excitauit hunc tumultum, homo ferus, sine ingenio, *Miconium*
sine doctrina, sine sensu communi, quem nullum vnquàm humanitatis officium aut intelligere, aut facere animaduertimus: tantùm abest, vt in eo manifestario aliqua Spiritus sancti animaduersa sit. De quo & illud alibi scribit: Quod sicut Lutherus Papæ, sic ille vicissim odio Lutheri non aliqua pietatis opinione controuersiā hanc de Cœna Domini mouerit. Ac addit præclaram sententiam, cui vtinam ex animo faueret: Meo certè iudicio, inquit, magna est temeritas, dogmata serere non consulta Ecclesia vete-

ri.

ri. Et tamen hic talis, qualis à Philippo describitur, ita mul tos reperit qui nefarium hoc dogma suum approbarēt, vt plures iam Sacramētarios, quā Lutheranos, videre liceat: & inter eos nō paucos excellēti doctrina, & singulari quadam dicendi suauitate præditos, qui Carolstadium, quàm Lutherū ducem sequi maluerunt. Itaq; contra genus hoc hæreseos complures libros edidit, in quorum vno cui titu lum fecit, contra Zuinglium, Oecolampadium, aliosq; nouos Vicleffistas, grauiter in hoc sectæ genus inuehitur, & eos in decem fermè foramina atq; effugia scripturam lacerasse scribit. Neque se legisse turpiorem vnquàm hæresim, quæ statim in initio tot inter sese capita, tot sectas habuerit: etiam si in principali causa, vtpote in persequendo Christū, vnanimes existent. In eo verò libro quem inscripsit, quòd ista verba Christi, Hoc est corpus meum, adhuc firmiter stant, septē: In illo autem, quem paulò antè quàm fuisset mortuus, breuem confessionem inscripsit de venerabili Sacramento Eucharistiæ, enumerat octo diuersas & pugnantes inter se verborum istorū, Hoc est corpus meū, interpretationes. Quarum prima fuerit Carolstadij, secunda Zuinglij, tertia Oecolampadij, quarta Suenckfeldij, quem per contumeliā Stenckfeldium vocat, ac post alios nonnullos Campani septima, cęterarum enim autores nominatim non exprimit. Quòd si viueret is adhuc, plures etiam ei enumerando recensere liceret. Eò enim iam amentiæ sunt atque audaciæ nonnulli progressi, vt etiam ipsa Christi verba in consecratione cœnæ Dominicæ mutare, proque eo quod ille dixit, Hoc est corpus meum, non fuerint veriti dicere, Hic est panis meus. Alij verò prorsus omittere verba cōsecrationis nō dubitarunt, sic enim enunciant: Accipite, comedite, hoc facite in mei commemorationem: quemadmodū à Ioachimo Vvestphalo, & Erhardo Schneppio legimus annotatum. Quanquam etiam superstite Luthero quendam exortum fuisse terræ filium scribit Iulius Pflug (cuius tanta est pietas cum non mediocri doctrina coniuncta, vt etiam hostes Ecclesiæ Dei, quòd verè Episcopum agat, confiteri necesse habeant) qui negaret, necessaria esse ad Eucharistiam verba Christi, quibus ea consecretur: quin nec speciem panis aut vini necessariam

Ioach. in libello quē inscripsit, Recta fides de cœna Domini.
Schnep. in confessione de Euc.
Iul. Pflug. In epist. ad

ſariam eſſe, ſed ſatis eſſe, ſi motu interiori cordis Eucha-riſtia capiatur. *Eraſm. Ro terod.*

Ecce fructus quos nobis attulit quintum iſtud Euangelium, per quod impij licere ſibi volunt, etiam ipſa Chriſti verba in huius Sacramenti, quod eſt vnum omnium excellentiſſimum, conſecratione vel mutare, vel prorſus præter mittere. *Horrendi fructus noui Euangelij.* Quod etiam in eius Sacramenti adminiſtratione, quod ſolùm de neceſſitate ſalutis eſt, (vtcunque neget id Caluinus) liberum eſſe vult hic ipſe, cuius hic libellus quem confutandum ſuſcepimus, tibi Sereniſſime Rex, dicatus eſt, Ioannes Brentius. Nam cùm diſertis verbis hâc nobis formam Chriſtus præſcripſerit, vt baptizaremus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, negat is baptiſmi virtutem ad certa verba Chriſtum alligare voluiſſe, quòd non inſtituerit magiam, quæ ad certam verborum formam, aut certos ritus alligata ſit. *Formã verborum baptiſmi mutare ſinit. Brentius.* Itaque nihil in eo piaculi fore putat, ſi mutetur ſonus, dummodò remaneat ſententia verborum Chriſti. Hæc iſte, quem numinis inſtar colit Vergerius, cuius ſcripta dictaque pro diuinis oraculis haberi vult. Vides autem quàm fœcundi monſtroſo ſuo partu ſint hæretici? Vix enim eorum quenquam reperies, qui vel nouam hæreſim protulerit, vel veterem aliquam olim damnatam inſtaurauerit, qui nõ multis erroribus, portentis & monſtris comitantibus ſtipatus incedat. *Hæretici reprehẽdi non ſuſtinent.* Eſt autem hæreticorum hoc proprium, vt corrigi nolint: ac ſi reprehendi videant errata ſua, quæ vnicè admirantur, & modò non adorant tanquam eidola manuum ſuarum, tantùm abeſt, vt miteſcant aut emendẽtur eiuſmodi reprehẽſionibus, maiore etiam vt eorũ odio qui reprehẽderunt, inflammentur, atque ita proficiunt in peius in dies errantes, & in errorem mittentes. Huc perducit eos ſcelerata quædam vindicandi cupiditas, qua ſic mentes eorum excœcantur, vt verum videre nequeant, ſed falſa pro veris amplectantur. *2.Thim.3.* Documento nobis eſſe poteſt Lutherus, qui ſcribit ipſe, quòd à fratre quodam reprehenſus fuerit, quòd ſenſerit aliquando, pulchrum fore, ſi pro Laicis vtraque Sacramenti ſpecies porrigenda ſtatueretur in Concilio generali. *Luther. de Capt.Bab.* Nunquid autem ſatis habuit ille reprehenſionem hanc fratris de re non maximi momenti

diluiſ

Lutherus quàm fastuosus & arrogans.

diluisse? Minimè gentium. Sed video, inquit, illis otium & chartas abundare: dabo operam, vt negotium scribendi habeant copiosum: Præcurram enim, vt dum gloriosissimi victores de vna aliqua mea hęresi (vt eis videtur) triumphant, ego interim nouam moliar. Profert mox nouam hæresim, ac impios omnes declarat, qui Laicis vtriusque speciei communionem denegant. Atque illo quidem loco solos eos impietatis arguit, qui Laicos arcent à calice. Sed audi, quò paulò pòst progrediatur maiore quodam furoris œstro percitus. Quam penes Concilium prius potestatem esse volebat, vt Laicis vtraque species daretur, statuendi, non ita multò pòst eam abrogat, nec veretur os impudens ita dicere: Si quo casu Concilium statueret, minimè omnium nos vellemus vtraque specie potiri, imò tum primùm in despectum Concilij vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri: & planè eos anathema habere, quicunque authoritate talis Concilij potirentur vtraque. Quid scribi potuit arrogantius? scilicet si Concilium ad quod ex vniuerso terrarum orbe doctissimi, grauissimi, sanctissimi viri conuocati fuerint, nullam esse causam declarauerit, cur à calice diutiùs abstineatur, irritum erit concilij decretum & hoc inane: sin autem hoc ipse Lutherus ita sanxerit, tum demum ratum & firmum erit. Cæterùm posteaquàm semel ille veterum doctorum scripta, sanctissimorum Pontificum decreta, Conciliorum etiam Oecumenicorum, hoc est, totius Ecclesiæ Catholicæ placita, contemnere cœpit & pro nihilo habere, tandem eò progressus est, vt sicut paulò antè meminimus, & sacerdotium & sacrificium euerteret, quin ipsum etiam ex hoc sacramento Christum extra manducationem tolleret, ac debitam ei venerationem exhiberi prohiberet: cùm priùs etiam post consecrationem in Eucharistia panem & vinum remanere docuisset. Inde sumpsit originem postea Sacramentariorum hæresis. Et quẽadmodum licere sibi voluit Lutherus priuata sua authoritate veteres abrogare, nouos ritus instituere: sic sibi quoque veniam hanc dari debere Caluinus cum suis existimauit, cùm nihilo se Luthero vlla in re inferiorem esse iudicaret. Fecit igitur ille quod adhuc à Luthero & sectatoribus eius factum nõ fuit, vt & sa-

Luther. in lib. de formula Missæ.

Luther. autor sacerdotij & sacrificij euertẽdi.

Caluinus in quo Lutherum sequatur &

eras vestes, cùm res diuina fieret,& luminarium vsum, & campanarum pulsum prorsus reijceret:ne quod esset inter sacra & prophana discrimen:néue si quid esset honoris habitum huic venerabili sacramẽto, plus aliquid in eo quàm panis & vinum esse crederetur. Quin etiã ex hac vita migraturis sacramentum Eucharistiæ dari vetuit, quod non sine causa tamen fuit à priscis illis viaticum appellatum. Neque enim putauit ad illud admittendos, nisi qui cũ reliquo cœtu communicare possent: quibus neque confessis neque absolutis dari sacramentum hoc voluit. Dies prętereà festos, tum & Euãgelij & Epistolarum iuxta receptum Ecclesiæ morem lectiones abrogauit. Ac ne solùm esset Eucharistiæ sacramentum, in quod sibi licerent omnia, etiam de Baptismi sacramento nouam doctrinam protulit. Cùm enim ex Luthero didicisset, eos Christi mortem euacuare,& alium præter Christum mediatorem quęrere, qui putant opera sibi esse ad salutem necessaria, quoniã & Baptismus opus quoddam est, visum est illi, quòd aliud præter mortem Christi medium inducant, qui nos Baptismo fieri saluos docent:quódque Christi sanguini reliquum nihil faciant, qui medicinam peti volunt in aqua Baptismi. Docet igitur infantes, modò sint ex Christianis parentibus proguati, citra Baptismum etiam Christi membra fieri, in Dei filios adoptari, regniq́ue cœlestis hæredes effici. Itaque cùm non multùm ad salutem intersit, baptizentur nec ne, facilè fert eos absque Baptismo ex hac vita migrare. Quid iam nobis intactum isti reliquerunt? Quorsum audaciæ & amentiæ non proruperunt? qui etiam ipsa Sacramenta, sine quibus saluus esse nemo potest, conuellere & labefactare veriti non sunt.

Superet impietate.

Habes iam igitur duo Euãgelia, si modò tã claro nomine tam impias sectas appellare fas est, Lutheranorũ vnum, Zuinglianorum alterum. Nam vtraq; pars quod ipsa sentit, solum id purum putum Dei verbum & Euangelium esse deierauerit. Si doctrinam consideres, aut superiores, aut certè nihilò sunt inferiores Zuingliani Lutheranis, non pauciora quàm ij scripturarum examina proferunt, oratio nis verò splendore persuadendíque vi multò præstare videntur. Si speciem spectes pietatis, non cunt hoc inficias

Collatio Lutheran. & Zuingl. & vtri alteris præstent.

etiam

Nicolaus Amsdorff. etiam ipsi Lutherani, quod ea sit maior in Sacramentarijs. Sic enim scribit de illis Nicolaus Amsdorffius: Anabaptistę & Sacramentarij iam imponunt Germanię suâ sanctimoniâ, quemadmodum imposuerunt monachi vniuerso mundo. Si multitudinem inspicias, hac quidem longè superant, cùm ex Lutheranis plurimos in suam sententiam pertraxerint. Fatentur hoc ipsimet: sic enim scribit Ioachimus Vvestphalus: *In lib. Recta fides de cœna.* Nulla falsa doctrina tam latè dispergitur, nulla tanto conatu & hypocrisi defenditur, nulla tam multos homines abripit in errorem, quàm falsa doctrina de Eucharistiæ sacramento. Qui etiam alio quodam in libro contra Caluinum scribens, suos propter paucitatem vocat imbellem turbam præ copijs ingentibus, quibus gloriari Caluinum & confidere dicit. Palàm autem illud est, quòd pręter Saxonicas ciuitates pauci ad modum Lutheri receperunt Euangeliũ: omnes alij siue apud Heluetios, siue in Germania, aut Catholici sunt aut Sacramentarij. Quòd si pertinaciam intuearis in errore tuendo, tantum abest, vt hac in parte Lutheranis cedant Zuingliani, priores vt etiam eos ferre Caluinus glorietur: qui dum alacriter ad mortem imprimis terrificam se obtulissent, suos quàm Lutheranos multò fuisse promptiores asserit ad fidei suæ, sicut ipsi videtur, veritatem sanguine suo obsignãdem. Quin si catalogum legas eorum Pseudomartyrum, qui nostro seculo propter hæresim suam oppetere mortẽ non dubitarunt, plures inter eos Zuinglianos quàm Lutheranos reperies. Cùm itaque nulla in re sint inferiores Lutheranis Zuingliani, neque minùs ij, quàm illi de puro Dei verbo se iactent, vtrique tamen sunt alteris plus quàm hæretici. Lutherani præsertim sic detestantur Zuinglianos vt eos ne quidem audiendos esse putent, ac sceptro potiùs magistratus eorum blasphemias, quàm stilo refutandas esse censent, vt querãtur etiã de Lutheranis Sacramentarij, quòd non sustulerint, sed potiùs ad se pertraxerint Papæ tyrannidem: proque ligneo iugo Papæ collo excusso, ferreum ab illis impositũ sit. *Ioachimus Vvestphalus.* Sed negat Ioachimus Vvestphalus, hanc esse tyrannidem, si quis obsistat Psychotyrannis Hæreticis, nec eos tyrannidem suam blandam illam quidem, sed sæuissimam & nocentissimam in ouile Chri-

sti

ſti permittat exercere, non quidem externo gladio, quo corpus tantùm occiditur, ſed peſtilentis doctrinę veneno, quo Diabolus interimit animas blandiendo & mentiendo. Paſtor, inquit, non agit tyrannum, qui repellit lupos: magiſtratus non exercet tyrannidem, ſi ſecundum legem coërcet maleficos, & de fontibus ſumit pœnas. Eccleſiaſtę non ſunt accuſandi de tyrannide, qui noxios Eccleſiæ & pertinaces excommunicāt, voce & ſcriptis ſeductores reprimunt, gubernatores politicos admonent ſui officij, edicta & neceſſariam ſeueritatē magiſtratus approbant. Minùs Eccleſia affligeretur à Pſychotyrānis, minùs acciperet damni: non itá multi, vt nunc fit, ſeducerentur, ſeducti minus pertinaciter hærerent in ſuis erroribus, ſi magiſtratus & miniſtri Eccleſiaſtici ſeuerioribus remedijs profligarēt morbos qui grauiores, qui cōtagijs afficiunt membra corporis ſani. Hæc ille veriſſimè non contrà Sacramentarios magis quàm contra ſuos quoque. De Sacramentarijs autem Martinus Lutherus hanc tulit ſententiam: Hęreticos ſeriò cēſemus, & alienos ab eccleſia Dei eſſe, Zuinglianus & Sacramentarios omnes, qui negant Chriſti corpus & ſanguinem ore carnali ſumi in venerabili Euchariſtiæ ſacramento. Qui etiam in epiſt. quadam ad illuſtrem virum Albertum Marchionem Brandenburg. in Pruſſia Ducem, negat cum illis tractatus vllos habendos, quandoquidem ab initio quàm latè patet Chriſtianus orbis, vna fuerit & concors omnium de hoc Sacramento ſententia. Proinde, inquit, ſi quis nunc de eo dubitat, perinde facit, atq; ſi nō credat vnam, ſanctam, Catholicam Eccleſiam: qui etiam non ſolùm Eccleſiam vniuerſam hæreſeos cōdemnare videtur, verùm etiam Chriſtum ipſum cū Apoſtolis & Prophetis ſuis, quorum grauiſsimo teſtimonio corroboratus eſt hic articulus, quo nos credere profitemur ſanctam Eccleſiam Catholicam. Sic enim ait Chriſtus: Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Et Paulus Eccleſiā vocat columnam & firmamentum veritatis. Deinde verò teſtimonium contra illos fert ipſa eorum propria opinio, cùm in iſtius textus expoſitione ſic inter ſe diſsident, vt ſeptem propemodum aut octo liceat interpretationes reperire. Hic Lutherus nō contra Zuinglianos magis quàm

Lutherus quo damnat Sacramentarios etiā ſe & ſuos dānat

contra ſeipſum ſuoſque non minùs & diſſidentes inter ſe, & cõſenſum Eccleſiæ pro nihilo ducentes, veriſſimam tulit ſententiam. Pergit autem ad eundem Ducem ſcribens: Quocircà moneo & peto Illuſt. veſtram, velit eiuſmodi homines vitare, nec eos in ditione ſua ferre: Nam illud neceſſe eſt, vt ſecũ reputet, ſi permiſerit in ſuis terris verſari ſectarios eiuſmodi, cùm prohibere poſſit, quod multum grauabit conſcientiam ſuam, ac vix vnquàm eam trãquillare poterit. Sic Lutherus ne receptum quidem à ſuis dandum eſſe Sacramentarijs cenſuit, quos etiam non dubitat vocare Sathanæ miniſtros, mendaces, imò ipſum mendacium, fucum & ſimulationem. Et in eo libro, qui inſcribitur, Confeſſio de Cœna Chriſti, monet vt haud aliter caueant ſibi omnes à Zuinglio, quàm à Sathanæ veneno. Hæc eſt Lutheri de Sacramentarijs cenſura.

Quid Sacramentarij de Lutheranis iudicent.

Nunc audi viciſsim, quid illi ſentiant de Luthero, deq; ſectatoribus eius: Speciem, inquit Oecolampadius, verbi Dei adferunt Lutherani, verbum Dei nõ adferunt id quod Hæretici paſsim facere ſolent, omneſq; volunt videri verbo Dei niti. Bucerus verò ſcribit Lutherum ab omnibus accuſari imperioſæ & acerbæ dicacitatis, & quòd non patiatur ſibi ab aliquo contradici. Si exigit, inquit Bucerus, ne quis à ſe vlla in re diſſentiat, probet ſe eſſe Deum. In vertendis & explanandis ſcripturis manifeſti ſunt, neque pauci eius lapſus. Sic non minùs Zuingliani ſibi fas eſſe putauerunt diſſentire à Luthero, quàm ſibi licere Lutherus voluit diſſentire ab vniuerſa Eccleſia. Tigurini verò miniſtri, reſpondentes ei libello, quem paulò antè quàm fuiſſet mortuus, contra Zuinglianos ediderat Lutherus acerrimè cõtra eos inuectus, inter cætera ſic aiunt: Prophetæ & Apoſtoli Dei gloriæ, nõ priuato honori, non ſuę pertinaciæ & ſuperbiæ ſtudebant, ſed peccatorum ſalutẽ quęrebant vnicè: Lutherus autem ſua quærit, pertinax eſt, inſolentia nimia effertur, & confeſtim Sathanę tradit, quotquot illius ſententiæ nõ ilicò ſubſcribere velint: & in omnibus correptionibus ſuis plurimũ maligni ſpiritus, quàm minimum verò amici & paterni animi deprehẽditur. Hoc eſt viciſsim Sacramentariorum de Luthero, deq; ſectatoribus eius, ac Lutheri de Sacramentarijs iudiciũ. Quin autem

In dialogis aduerſus Melan.

tem vtrunq; verum & rectum sit, cùm ex eadem vnius magistri Sathanę schola sint vtriq; profecti, dubitandum non est. Ac iactatur quidem à nonnullis, consensionem esse factam inter Zuinglianos & Lutheranos de sacramēto Eucharistiæ. Cæterùm ne quis erret, quid hac de re compertū habeamus, paucis perstringere visum est. Quāta fuerit cōtentio inter Lutherum, qui panem esse affirmabat corpus Christi substantialiter & realiter: & Oecolampadium atque Zuinglium, qui signum & figuram esse tantùm dicebant, iam demonstrauimus. Quæ posteà quàm semel efferbuit, sic progressu temporis adaucta est & inflammata, vt acerbissimè fuerit per annos plùs minùs quindecim exagitata, cùm sicut scribit Caluinus, neutri alteros æquo animo & placido audire sustinerent: Nam etsi, inquit, semel contulerunt inter se, tanta tamē animorum alienatio fuit, vt re infecta discesserint. Itaque cùm ad concordiam aliquam accedendum esset, magis ac magis regressi sunt, nihil aliud spectantes, quàm vt opinionem suā tuerentur, & contrariam refutarent. Id cùm videret Caluinus, iudicē inter vtrosq; se constituit, haud aliter atque Muncerus inter Papam & Lutherum, neque Zuinglij minùs & Oecolampadij, quàm Lutheri sententiam damnauit, ac suam quandam attulit nouam, & à seculis inauditam, quæ non solùm priscis illis Doctoribus, verùm ipsis etiam nostri seculi Sacramentarijs prorsus fuit incognita. Docuit enim, panem & vinum in mensa Domini proposita, nihil aliud esse, quàm arrabonem & quasi sigillum, omnes promissiones in Christo nobis factas confirmans & stabiliens: idq; sine scripturarū, sine Patrum, sine collegarū etiam suorum autoritate. Qua quidem re non magis Lutherum, quàm scholam etiam ipsam Tigurinam offendit: quæ cùm Vlricum Zuinglium tanquàm primum doctrinæ suæ autorem colat, ferre non potuit, eum à Caluino reprehendi, ac præter omnem scripturarum autoritatem nouam ab eo quandam opinionem de Cœna Dominica adferri: quam vt placaret posteà Caluinus, scripsit epistolā, in qua conatus est ostendere, se non dissentire à Zuinglio, & alijs eius scholę magistris, in doctrina de Cœna Dominica, cùm tamen reuera plurimùm ab eis dissentiret. Quin & illud vulgo per-

Explicatio de Caluini doctrina circa Eucha.

suadere conatus est,qui sunt Augustanę Confessionis,eos habere se coniunctos in sua de Cœna Dominica doctrina. Qua de re ante septem annos libellum quendam edidit, quem inscripsit, Summa confessionis de Sacramentis: in quo conatus est illud demonstrare,quòd qui sunt Confessionis Augustanæ,de sacramento Eucharistiæ nihil diuersum ab eo sentiant,quod hi docent qui sunt Confessionis Tigurinæ,cuius est ipse quoque Caluinus. Cùm autē vno vel altero anno nemo cōtra libellum scripsisse quicquam videretur,plerique sic interpretabantur, quòd isto silentio Caluini consilium hoc fuerit approbatum. Iamq́ue voces illæ vulgò iactabantur,eos qui sunt Augustanæ Cōfessionis,ex Lutheranis factos esse Zuinglianos, Hoc Lutheri quidam sectatores ferre nō potuerūt,quòd à Luthero suo defecisse,& in castra Zuinglij transfugisse dicerētur, cùm quanta contentione dogma Zuinglij de Eucharistia Lutherus oppugnauerit,nemini sit obscurum. Itaq; non defuerunt, qui Caluini scriptum hoc scriptis contrarijs refutarent: contra quos mox Caluinus edidit ante biennium libellum,cui titulum fecit, Defensio sanæ doctrinæ de Sacramētis,quam Pastores & ministri Tigurinæ Ecclesię,& Geneuensis ante hac breui Confessionis formula complexi sunt,vnà cum refutatione probrorum,quibus eam indocti & clamosi homines infamāt. Edidit nō multò post alteram quoque defensionem contra Ioachimi Vvestphali calumnias:cuius quidē Ioachimi libros,quos nominatim contra Caluinum scripserit, nobis adhuc videre nō licuit. Verùm cùm hæc scriberemus,incidit in manus nostras libellus Ioachimi Vvestphali hominis Lutherani,cuius hęc est inscriptio, Iusta defensio aduersus insignia mendacia Ioannis à Lasko, quæ in epistola ad Serenissimum Poloniæ Regem, &c. contra Saxonicas Ecclesias sparsit. Scribit is in epistola ad Senatores Francofordenses, etiam viuente Luthero fuisse Francoforti ad Mœnum qui insinuarent animis errorem Zuinglij, idq́; facerent astutè sub vmbraculo & prætextu,quasi à Saxonicis Ecclesijs non dissiderent:à quibus vt sibi diligenter cauerent,scripto quodā suo Lutherus hortatus eos fuerit. Mortuo verò Luthero multò maiore cos licentiâ & impudentiâ mendacia eiusmodi

Ioachim. Vvestpha.

modi sparsisse, quòd de sacramento Eucharistiæ cũ Augustana Confessione consentiant: cùm plurimũ interesse dicat inter se Augustanam & Sacramentariorum doctrinã: cùm qui sunt Augustanę Confessionis, doceant panẽ verè esse corpus Christi, carnem & sanguinẽ Christi verè distribui ministri manibus, & sumi in hoc sacramẽto ore cõmunicantium: Sacramentarij contrà tantùm esse symbolũ seu figurã absentis corporis dicant, & tantùm dispensari & accipi panẽ & vinum. Quãobrem hortatur Francofordẽses, vt consiliũ Lutheri sequantur, eiusmodi Pseudoprophetas fugiant, & ex cœtu ciuiũ relegẽt. Morbida, inquit, ouis separatur, ne totum ouile corrũpat: Mẽbrum corruptũ resecatur, ne noceat reliquis: Separãtur corpora hominum, ne immunda lepra vel scabie inficiãt insanos: quantò magis separari oportet immũdos spirituali lepra mẽte corruptos, ne oues Christi inficiant & perdãt? Apostolus prohibet in domum recipere nõ afferentes doctrinam Apostolicã, ne recipientes cõmunicent ipsorum operibus malis: quomodo admittendi sunt in cõsortiũ populi Christiani, qui afferunt doctrinam Apostolicæ veritati repugnantem? Sępiùs commendat scriptura hospitalitatẽ, præcipit opera misericordiæ & charitatis exercere erga exules & peregrinos: verùm ita, ne fides violetur, & ne aduersus multos lędatur charitas. Vt enim charitatis est, hospitio recipere peregrinos, & his benignè facere, si ꝓ hospitalitate & beneficijs non malefacta rependant, si quieti non turbent Ecclesiam & Remp. ita charitati maximè repugnat, prębere hospitiũ ingratis, inquietis & noxijs communitati: his parcere, hos fouere, non piæ charitatis obsequium, sed impię peruersitatis exitiale nocumentum, non misericordia est, sed crudelitas. Hæc Ioachimus in ea quam ad Frãcofordẽses hoc ipso anno. 1557. edita scripsit epistola. Qua de re Tymannus quoque pastor Bremẽsis anno proximè superiore plura scripsit in eandem sententiam. Vidimus autẽ posteà recens admodũ editum à Caluino libellum, cui titulũ fecit, Vltima admonitio Ioannis Caluini ad Ioachimum Vvestphalum, cui nisi obtemperet, eo loco posteà habẽdus erit, quo pertinaces Hæreticos haberi iubet Paulus. In quo simul & Magdeburgenses, & Bremenses, & Hildesamẽses,

Hæreticos seuerè tractandos et puniendos esse.

Caluini iudicium de plerisque Lutheranis.

& alias quaſdam Saxonicas ciuitates, quæ communi conſenſu dogma ſuum dãnauerant, grauiſſimis probris & maledictis inſectatur: Sic eſſe dicit errore ſuo faſcinatos, vt quod pueris in Catechiſmo traditur, veterani Theologi nõ teneant. Quid valeat Cœna, quorſum ſpectet, nunquã guſtaſſe brutos iſtos homines: ne guttam quidẽ ingenui pudoris in eis eſſe: nimis largam illis copiam cauillationum profluere, dum Lutheri ſui hyperbolas proijciunt, modò plebeculam ſuoſque fraterculos faſcinent, popularis theatri plauſu contentos, nec Dei nec Angelorũ iudicium magnoperè curare. Tribuit illis furioſum impetum, nugatoriam leuitatem, cæcam temulentiam, caninam improbitatem, diabolicã ſuperbiam, quòd eis ſuperbia ſit loco pietatis, quòd eos ferocitas omni humanitate ſpoliauerit, quòd obſtinatio nil moderaminis reliquũ fecerit. Vocat eos vertiginoſos homines, Cyclopes, ſuperbam factionẽ Gigantum, latratores, phreneticos, beſtias, proteruos, faſtuoſos, pertinaces, & alijs id genus coloribus depingit. Quæritur de illis, quòd ſe ſuoſque indignos eſſe clamitent, quos terra ſuſtineat: ita quòd niſi repentè exterminentur è mũdo, nõ poſſe cũ eis mitiùs agi, quàm vt ad Schytas vel Indos ablegentur: accuſare eos Principum ſegnitiem, quòd non exerto gladio protinus deleant Sacramentariorum memoriã. Hæc in eo libello Caluinus. Ex quibus facilè quiuis perſpicere poteſt, falſum eſſe quod de conſenſu iactatur, cùm omnes ferè Saxoniæ ciuitates doctrinam Sacramentariorum condemnauerint. Quàmuis interea diſſimulandum illud nõ eſt, quòd in eodem libello duos Saxoniæ oculos Vvittembergam & Lipſiam nil ſimile contra ſuam doctrinam decreuiſſe, quodque ſecum facere Philippum gloriatur: quem nõ magis à ſe quàm à proprijs viſceribus in hac cauſa diuelli poſſe ſcribit. Sed non propterea ſtatim verum eſt, quia ſic ſcribit Caluinus: nos verò de Philippo meliora nobis pollicemur.

De tertia ſecta Anabaptiſtarũ

Exiſtimas fortaſſe duas tantùm ſectas has eſſe: quę ſibi noſtro hoc infœlici ſeculo nomẽ & autoritatem Euãgelij vendicare ſint auſæ? Erras ſi id putas. Eſt pernitioſior etiã tertia, quæ quoniã à Catholicis legitimè baptizatos rebaptizat, Anabaptiſtarum ſecta vocatur. De quo genere vidẽ

tur etiã fuiſse fratres Vvaldenſes,quos & ipſos nõ ita pridem rebaptizaſſe conſtat,quàmuis eorum nonnulli nuper adeò,ſicut ipſi in Apologia ſua teſtantur,iterare Baptiſmũ deſierint:in multis tamen eos cum Anabaptiſtis cõuenire certũ eſt.Ac ſcribit quidẽ in ſuis Dialogis Antonius Coruinus,quòd è Zuingliana ſecta potiſſimũ haud aliter atq; ex equo Troiano prodierint.Sed ſi quis rem diligẽtiùs inſpexerit,quàmuis idem illi quòd Zuingliani de ſacramẽto Euchariſtiæ ſentiant,Anabaptiſmũ tamen ſuum eos è Lutheri ſcriptis hauſiſſe reperiet. Certè Balthaſar Pacimõtanus,qui primus autor huius ſectæ fuiſſe videtur,idẽ ſecum ſentire Lutherum gloriatur: quemadmodũ ipſe fatetur in libros quẽ ſcripſit ad duos Parochos de Anabaptiſmo.Teſtatur autem etiam Bucerus,vnde Lutheri, inde & Anabaptiſtarum Euangeliũ prodijſſe, nimirum è Saxonia. Cùm ad Vvaldẽſes ſcriberet Lutherus,inter alios eorũ articulos reprehendebat & hunc, quòd paruulos ad futuram fidem baptizarent,quam adulti cõſequuturi ſint.Ait igitur: Pręſtare prorſus omittere baptiſmũ in paruulis, quàm baptizare ſine fide:quia ſacramenta neque debeant, neque poſſint ſine fide accipi. Si verò ſine fide accipias ſacramentũ, magno tuo malo accipies. Huic veſtræ doctrinæ opponimus nos,inquit,verbũ Chriſti:Qui crediderit & baptizatus fuerit,ſaluus erit. Hinc occaſionem arripuerũt Anabaptiſtæ.Nam cùm abſurdũ illis videretur,quod aſſerebat Lutherus, habere ſuam propriam fidem actu paruulos,ſicuti reuerà eſt abſurdiſſimum, ſatius illis viſum eſt , omittere Baptiſmum in paruulis, & eos non niſi credentes baptizare:quòd hoc ſe verbo Chriſti niti dicerent, hoc in æternũ eſſe manſurum vociferarẽtur,aduerſus hoc ne portas quidem inferi præualituras eſſe gloriarentur.Quorum etiam vnus Memno Phriſius,qui cæteris eruditione præſtare videtur:Certè,inquit,hac in re nõ poſſum decipi verbo tuo pater cœleſtis:credidi,illudque ſuſcepi per Spiritũ ſanctũ, vt certum veritatis verbũ.Ac paulò pòſt.Ego ſcio certò & firmiter,quòd hac mea doctrina,quod eſt verbũ dei,in die recti iudicij,non ſolùm dominos & Principes,non ſolùm mundũ,ſed ipſos etiam Angelos iudicabo. Sic ille nõ minùs cõfidẽter & animoſè quàm Lutherus de ſua doctrina

Antonius Coruinus.

Balthaſar Pacimõtanus.

Buce. in c. 3. Matt.

Memno Phryſius.

tanquam de puro Dei verbo se magnificè iactat. Cæterùm sicut Sacramentariorum, sic & hanc sectam Lutherus vehementer est insectatus, & scripsit librum, cuius paulò antè meminimus, ad duos plebanos, in quo inter cætera his etiam verbis vtitur: Quod dicunt Anabaptistæ, nusquã in scripturis haberi, quòd aut habeat fidem, aut baptizari debeat infantes, fatemur nos id nulla scriptura probare posse, quæ clarè & manifestè talibus aut similibus verbis dicat: Debetis pueros baptizare: nam & ipsi credunt: Si quis nos vrgeat ad demonstrandam eiusmodi literam, huic nos tanquam victori cedamus oportet: nusquam enim scriptũ inuenimus. Boni autem & ratione præditi Christiani, tale nihil à nobis exigunt: faciunt id cõtentiosi tantùm & præfracti homines, vt esse prudentes videantur. Contrà verò nullam ipsi scripturam proferunt quæ dicat, Debetis adultos baptizare, non autem pueros. Mox ex Apostolorũ traditione semper in Ecclesia Dei obseruata docet, paruulos esse baptizandos, etiamsi nulla scriptura faciendum id esse præcipiat. Ac sicut nuper in Eucharistiæ sacramento, ita nũc in paruulorũ baptismo defendẽdo potissimùm Ecclesiæ nititur autoritate: quam tamen opponi sibi non vult, quoties ipse quacunque tandem de re quamuis diuturna multorum seculorum consuetudine recepta, scripturam à nobis exigit.

Lutherus cõtra Anabaptistas scribens se iugulat.

Hoc ergo iam tertium est Euangelium quàm illa duo superiora multò pestilentius. Nam præterquàm quòd cum Lutheranis legitimum sacrificium & sacerdotium abrogat, & cum Zuinglianis in Eucharistiæ sacramẽto realem Christi præsentiam negat, multa habet alia & blasphema & seditiosa. Publicum enim verbi ministerium prohibet, Deum humanam ex Maria naturam non suscepisse contendit. Chiliastarum errorem renouat, dominationẽ spernit, nec legitimæ potestati subiectos homines esse vult. Itaque quocunque persuaserit hæc secta, turbas & seditiones ingẽtes excitat. Documẽto esse possunt cùm aliæ quædam inferioris Germaniæ, tum præcipuè Monasteriensis ciuitas. Nam sicut Henricus Dorpius Lutheranus, & qui historiã eius ex Germanica Latinã fecit Ioãnes Sleidanus Zuinglianus literarum monumẽtis prodiderũt, eò primũ venc-

Anabaptistæ reliquis sectarijs deteriores.

Exemplũ à ciuita. Monasteriensi

venerant ante annos quatuor & viginti, qui populo pro Christi Euãgelio Lutheri doctrinam annunciarent: Quos cùm Sacerdotes Catholici non esse ferendos putarent, fecit Bernhardus Rothmannus cum suis, quos ad propagãdam Lutheri doctrinam Philippus Lantgrauius Hessię miserat, quod Hęretici facere consueuerunt, vt certis doctrinæ Catholicæ capitibus conscriptis, Catholicos ad disputationem prouocarent, idque iudice profano ciuitatis magistratu: coram quo se probaturos ostendebant, falsam esse catholicorum doctrinam. Cùm autem Catholici Sacerdotes disputationem refugissent, migrarunt è ciuitate, posteaquàm eis officio Dei verbi prædicandi fuerat interdictum. Vnus integer annus non intercessit, cùm suã quoque doctrinam in eadem ciuitate pro Christi Euangelio disseminare cœperunt Anabaptistæ. Cumque itidem alteri alteros ad disputationem prouocassent, sed eadem illa lege quæ Catholicis anteà lata fuerat, vt nihil præter scripturas Canonicas adduceretur: ecce qui paulò antè eadẽ hac lege Catholicos ad disputandum prouocauerat Bernhardus Rothmannus, primus in illa ciuitate Lutherani Euangelij buccinator, conditionẽ non accepit. Sic factum est, vt nulla disputatione habita, Lutherani qui non ita pridem eiecerant è ciuitate Catholicos, fuerint & ipsi nõ ita multò post per Anabaptistas ex ea exterminati. Nam & Senatus loco motus est, & templa direpta atq; incensa, & quicunque factionis Anabaptistarum esse noluissent, per vim ciuitate pulsi sunt. Bernhardus verò Rothmannus, Hẽricus Rolius, & Godefridus Strallen ex Hessia missus, sicut ex Christianis Lutherani, sic paulò pòst ex Lutheranis facti sunt Anabaptistæ, & Anabaptistarum Euangelium summa vi propagarunt, verumq; illud esse ostenderunt, quod scriptum est: Impius cùm in profundum venerit, contemnit. Nam si semel aliquis defecit religionem Christianam, cuicunque tandem sectæ nomen dederit, ei ludus quidam esse videtur, de vna secta in aliam transilire.

Est autem & hæc Anabaptistarum secta valdè dissecta: Neq; enim doctrinę capitibus inter se conueniunt. In quibusdam Germaniæ ciuitatibus quidam tanquam œstro perci- *Anabaptistæ inter se dissecti.*

perciti nudi circumcursabant, populum ad pœnitentiam hortantes: in omnem intereà seditionis excitãdæ occasionẽ intenti. Neque heri aut nudiustertius hæc hæresis nata est, fuit etiam Augustini seculo, & sicut aliæ plerǽque omnes hęreses, sic & hęc statim ab initio multas in partes fuit diuisa. Nam alij vocabantur Donatistæ, alij Rogatistę, alij Maximianistæ, Circenses alij, qui conuersi tandem sunt à factione Donatistarum (hoc enim nomen cæteris erat celebrius) ad Ecclesiæ Catholicæ societatem: alij Circumcelliones qui haud aliter atque nostro seculo Monasteriẽses reliquos omnes immanitate superabant, quemadmodum & Augustinus non vno loco, & qui vitam eius conscripsit Possidonius memoriæ prodiderunt. Sed neque nunc pauciora sunt huius hydræ capita: Sunt enim alij Muncerani, alij Orantes, alij Silentes, Somniantes, pueris similes, Synceri, Impeccabiles à Baptismo, Liberi, Binderliani, Sabbatarij, Maderani, Hoffmannici, & post eos exorti Circuncisi: fortassis & Adamitæ ad Anabaptistarum sectam pertinent. Sunt qui originem huius sectæ ad Thomam Muncerum quàm ad Balthasarum referre malunt, qui ante annos trigintaduos seditionem Rusticorum in Thuringia excitauerat: quo nomine cũ debitas pœnas persoluisset, priusquam capitis supplicium lueret, non mediocrem dolorem ostẽdisse dicitur de seducta plebe: quin & errores suos reuocasse, & peccata sua ritu Catholico cõfessus sub vna specie Sacramentum venerabile Eucharistiæ percepisse. Sed qui scripsit eius historiam Philippus, nullam eius rei mentionem facit, quòd rebaptizare docuerit. Immanis hęc est Anabaptistarum secta, si vlla alia. Interea tamen qui nomen illi dederunt, æque vt Lutherani vel Zuingliani, firmiter credunt & certò statuunt, sibi peccata propter Christum esse remissa, se esse in gratia, seque possessuros omninò regnum cœlorum: & idem vt quilibet credat, certoque statuat, à suis omnibus exigunt.

Aug. epis. 50. & 30. & de hæresibus hær. 69. Possid. in vita Aug. cap. 10. Thomas Muncerus ex Anabaptista Catholicus.

Ex quo videre licet, quàm falsum sit Lutheranorum illud axioma, cuius homini ad peccatorum remissionem assequendam esse necessarium vt firmiter credat, certoque statuat, absque vlla hæsitatione propriæ infirmitatis & indispositionis esse peccata sibi remissa. Quod sicut omnibus

Falsò docere fidẽ specialẽ, qua certò quisque statu-

bus Hæreticis inter ipsos fuit semper & est commune & proprium, sic apertè scripturis fideique Catholicæ aduersatur. Quid esse potest illa scriptura apertius: De propitiato peccato noli esse sine metu? Etiamsi certò sit remissum peccatũ, non vult tamen Spiritus sanctus, vt omninò securi simus. Isti contrà capitale crimen esse putant, si quis vel minimùm dubitet, sibi remissum esse peccatũ. Dicit eadem scriptura: Nõ te iustifices ante Deum, quoniã agnitor cordis ipse est. Huic scripturę an non contradicunt, qui certò de se statuere & pronunciare audẽt, sibi peccata esse remissa, seque esse in gratia? cùm præsertim iustificatum esse, nihil aliud sit apud illos, quàm peccatorum remissionem esse consequutum? Loquitur alia scriptura: Prauum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutãs cor & probans renes. An verò isti nõ sibi quod Dei proprium est arrogant, qui se corda sua scrutari & cognoscere posse confidunt? quod ille certè sibi non fuit ausus atrogare qui dixit: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me: Neque ille qui dixit: Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea. Monet Paulus: Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Ac ne quis putet ipsum de eo tantùm quo alios, non autem quo nos ipsos iudicamus iudicio, loqui, quæ paulò antè præcedunt, de quo loquatur, manifestum faciunt: Sed neque meipsum, inquit, iudico. Nil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: Qui autem iudicat me, Dominus est. Ecce Paulus vas electionis nihil habebat, in quo reprehenderet eum cor suum, eò tamen audaciæ progressus non est, vt ipse se iudicare vellet, Domini qui solus agnitor cordis est iudicium de se esse voluit. Et tu quod solius Domini proprium est, audes tibi vẽdicare? audes illius de se sententiam anteuertere? audes pronunciare certoque statuete, te iustificatum esse, hoc est peccata tibi remissa esse? Monet Christus: Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus:

at remissa sibi esse peccata.
Eccle. 5.
Eccle. 7.
Hier. 17.
Psal. 18.
Iob. 9.
1. Cor. 4.
Luc. 17.

mus: & tu contra præceptum hoc Domini, te seruum vtilem esse pronunciare non dubitas? Quisquis enim certò statuit, sibi remissa esse peccata, se esse in gratia, quid is aliud quàm se seruum vtilem esse pronunciat? Ait scriptura: Nescit homo an amore, vel odio dignus sit: & tu contra scripturam scire te, quòd sis amore dignus affirmas? Nam si certò scire te gloriaris tibi peccata esse remissa, teque esse in gratia, quid aliud quàm scire te quòd sis amore dignus asseris, & mendacij Dei spiritum arguis. Dicit beatus Iob: Si iustificare me voluero, os meum cōdemnabit me: si innocentem ostēdero, prauum me comprobabit: etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Nū illo tu sanctior? num de prædestinatione diuina quàm ille certior? vt quòd ille suam animam ignorasse fatetur, tu quòd simplex & innocens sis, certò statuere de te audeas? Non metuis, ne quod olim audiuerunt Pharisæi, quos deal bata sepulchra Christus vocat, idē audias tu quoque: Vos estis, inquit, qui iustificatis vos coram hominibus: Deus autem nouit corda vestra, quia quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum? Nulla potest esse apud Deum maior abominatio quàm sit Hæreticorū hæc tanta præsumptio.

Eccle. 9. *Iob. 9.* *Matt. 23.* *Luc. 16.*

Obiectio prima soluitur, vt fides specialis negetur

Dicet aliquis: Quid igitur? tu me non iubes credere, quam in symbolo profitemur, remissionem peccatorum? Absit, Imò iubeo te firmiter credere, certoq; statuere, quòd sit remissio peccatorum in Ecclesia, quodque remissionem hanc & mihi, & tibi, & Iudæ proditori, & singulis adeò mortalibus, etiam ijs qui vel iam sunt, vel deinceps etiam futuri sunt apud inferos, abundè Christus promeruit vniuersis: qui pendens in cruce factus est propiciatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi: qui per mortem suam nos Deo patri suo reconciliauit. Vt autem credas, omnes hanc remissionem esse consequutos, omnes aut possidere iam, aut possessuros regnum cœlorum, non ego, sed scriptura te prohibet credere. Gustauit quidem ille mortem pro omnibus, sed mortis illius fructum non omnes in se trāsferre conantur: factus est causa salutis omnibus: sed addit scriptura, obtemperantibus sibi, patefecit ingressum

1. Ioan. 2. *1. Cor. 5.* *Heb. 2.* *Heb. 5.*

ad

ad vitam omnibus, ſed adiecit Chriſtus ipſe, Si mandata ſeruauerint. Si quis autem non obtẽperauerit, ſi quis eius mandata non ſeruauerit, ſi quis ad finem vſque non perſeuerauerit, eum qui nihilominùs certò ſaluum fore ſtatuit, quid is aliud, quàm negat vocem Euangelij, quam auditu ri ſunt ad læuam inter hœdos collocati: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius? Ita vt docere, neceſſarium eſſe vnicuiq; ad ſalutem conſequendam vt firmiter credat, certoq́; ſtatuat, ſibi propter Chriſtum peccata eſſe remiſſa, ſe eſſe in gratia, ſe certò poſſeſſurum regnum cœlorum, nihil aliud ſit, quàm docere, nullas eſſe gehennæ pœnas impijs conſtitutas, quos ad illas peruenturos nemo dubitat, qui Chriſto credit: non Chriſti culpa, quaſi crux illius & mors parùm efficax fuerit ad ſalutem illis adferendam, ſed ſuo ipſorum vitio, qui per digna pœnitentiæ opera, paſſionis & mortis Chriſti fructum in ſe transferre nõ ſunt conati. Quamobrem ſi non teneor de omnibus credere, quòd ſint remiſſionem peccatorum conſequuti, ſi non teneor de hoc aut de illo, certè neque de me credere teneor, niſi mihi ſpecialiter fuerit à Deo reuelatum. *Matt. 25*

Hic dicent iſti: Tu perindè nobiſcum agis, ac ſi nos impios in impietate ſua perſeuerantes firmiter credere iuberemus, quòd ſint in gratia, cùm nos de conuerſis loquamur. Atqui huc ibam, hanc à vobis confeſſionis veſtræ vocem extorquere cupiebam. Aliquid igitur in nobis eſſe conceditis, quod nos firmiter credere certoq́ue ſtatuere faciat, nimirum vt à peccatis auerſi, ad Deum autem ſimus conuerſi. Sed obſecro vos, quid ſi cõuerſus ſibi videatur, qui conuerſus non eſt? verbi gratia: videtur ſibi cõuerſus peruerſus Lutheranus, videtur ſibi conuerſus magis etiam peruerſus Zuinglianus, videtur ſibi conuerſus peruerſiſſimus omniũ Anabaptiſta, vel Seruetus, vel Suenckfeldius, vel quicunque tandem alius peſtilentiſſimus Hæreticus, num ideo dices eum eſſe cum Deo in gratia? Sicut autem nulli magis opinione doctrinæ ſunt inflati, quàm qui quàm minimam illius partem habent, vt non ſine cauſa prouerbio celebratum ſit illud, quod à Thucydide ſcriptum eſt: Inſcitia confidentiam, eruditio cunctationem *Obiectio ſecunda.* *Thuc. li. 2.*

belli Pelo ponnesiaci tionem parit: sic non raro fit, vt firmiter credant certoque statuant, se conuersos esse, qui vel maximè sunt peruersi. Vidit hoc etiam ille sapiens, qui dixit: Sunt impij qui ita securi sunt, quasi facta iustorum habeant. Saulus dum ad-
Eccle.5. huc spiraret minas & cædes in discipulos Domini, & igno rans Ecclesiam persequeretur, nónne sibi visus est singula
Actor.9. ri quodam zelo pietatis ardere: nónne securus erat se toto
Philip.3. corde Deum quærere? se persequendis Christianis obsequium illi gratissimum præstare? cùm quicquid eius fece-
Gala.2. rit, fecerit sicut ipse fatetur, secundum æmulationẽ, quod abundantiùs æmulator existeret paternarum suarum traditionum. Habuit igitur zelum, sed non secundum scien-
Rom.10. tiam, & ideo misericordiam consequutus est, quia ignorãs
1.Tim.1. fecit. Verum igitur est quod scribit Sapiens: Est via quę vi
Prou.14. detur homini iusta, nouissima autẽ eius deducunt ad mor
Prou.21. tem. Et rursus: Omnis via viri recta sibi videtur, appendit autem corda Deus. Mittamus autem infideles & Hæreticos, quàmuis æquè sibi non videntur Hæretici Zuingliani vel Anabaptistæ, atq; Lutherani. Sed loquamur iam de Catholicis. Etiam in illos reperire licet, qui sibi conuersi videntur, cùm nõ sint. Præclarè Sapiens: Quis possit dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? In multis
Prou.20. offendimus omnes. Ac si maximè toto corde ad Deum es-
Iacob.3. semus conuersi, non id nosipsi certò statuere, sed in misericordia Dei fiduciã nostrã collocatã, illius qui scrutatur corda & renes, iudicio rem permittere debemus. Quamobrem, execranda est istorum superbia, qui dum se conuersos pronunciant, certò sibi peccata remissa seque esse in gratia statuunt.

Obiectio tertia de fide speciali Verba sunt cõfeßionis Ecclesiarũ Saxonicarum. Dices iterum: Nos non dignitati nostræ, sed misericordiæ Dei & promissionibus fidimus, & insulsam vestram cauillationem ridemus, cùm dicitis, dubitãdum esse propter nostram indignitatem. Nam ideo filius Dei mediator constitutus est, quia nos indigni sumus, & vt pater propter ipsum passum, resuscitatum & deprecantem pro nobis, & habitantem in nobis, ac vestientem nos iustitia sua certò sit propitius huic miseræ massæ, indignæ, & plenæ sordiũ, iuxta illud: Nulla nunc condemnatio est ijs, qui in Chri-
Rom.8. sto Iesu ambulant. Rectè vos quidem, si nuda Christi es-

set

ſet promiſsio, ſi dignaretur ille miſericordiam impartiri etiam non conuerſis. Nunc autẽ cùm promiſsio ſit: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, cùm non alijs pręſtet miſericordiam, quàm qui pœnitentiam egerint, quique conuerſi fuerint à peccatis ſuis, veſtrum hoc dogma cõſiſtere non poteſt. Inſulſa vobis cauillatio videtur, ſi quis dicat, rectè nos dubitare poſſe propter noſtram indignitatẽ: quid igitur? Num inſulſum iudicatis illum, quo Chriſtus neminem maiorem ſurrexiſſe teſtatur, qui dixit: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Inſulſum Paulum, qui gentibus annunciabat, vt pœnitentiã agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes? qui ad Corinthios quoque de Euchariſtia ſcribens: Quicunque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Digna pœnitentię opera à nobis Paulus & Ioãnes exigunt: ne indignè ad Sacramẽtum accedamus prohibent: & vos non vultis nos de dignitate noſtra eſſe ſollicitos? Quin vos potiùs non inſulſi modò, verùm & impij cenſendi eſtis, qui Spiritum ſanctum per electa ſua vaſa loquentem, inſulſitatis arguere non dubitatis, quòd is dignos fructus à pœnitentibus exigit, quòd indignè ſumi Sacramentum prohibet. Eſt ita, quòd propterea filius Dei mediator conſtitutus eſt, quia nos indigni eramus: ſed nunquid vt indigni permaneremus? Minimè gentium: ſed vt nos ex indignis dignos faceret, ſicut ſcribit Paulus, in partem ſortis ſanctorum. Nam niſi mediator ipſe noſter factus eſſet, niſi dediſſet ſemetipſum redemptionem pro nobis indignis, etiam ſi & faceremus & pateremur omnia, etiam ſi traderemus corpus noſtrum ita vt arderet, nunquam dignos pœnitentię fructus faceremus. Sunt itaque digni fructus pœnitentiæ faciendi, ſi volumus remitti nobis peccata, & cum Deo eſſe in gratia: quos an fecerimus, nos ipſi certò ſtatuere nec poſſumus, nec debemus, illius eſt ea de re iudiciũ, qui ſolus cordis eſt agnitor. Si verò fecerimus (quod ipſe iudicet, nõ nos) tũc pater cœleſtis propter filium paſſum, reſuſcitatum, & deprecantem pro nobis, & habitantem in nobis, ac non tam veſtientem

Matt. 19.
Matt. 11.
Matt. 3.
Acto. 26.
1. Cor. 11.
Coloſ. 1.

nos,quàm quod nostræ deest donatę nobis ab illo iustitię, iustitia sua cōpensantem,certò propitius erit huic massæ, non iam indignæ,& plenæ sordibus.(Absit à piorum cordibus hęc tam impia vox,vt de cruce & morte Christi tam indignè sentiamus: quasi non potuerit nos facere dignos
Luc.20. in partem sortis sanctorum in lumine,vt iam digni habea-
Esa.4. mur illo seculo:quasi non potuerit abluere sordes filiarum Sionis,de quo scriptũ est,quòd lauit nos à peccatis nostris
Apo.1. in sanguine suo.Et iterùm: Sanguis Iesu Christi emundat
Ioan.1. nos ab omni peccato.Et iterum: Sanguis Christi emunda
Heb.9. bit conscientias nostras ab operibus mortuis. Nō ita sanguini Christi detrahemus, vt eum abluere sordes nostras potuisse negemus.Tum autem quomodo Deus habitabit in nobis, si pleni sordibus fuerimus? cùm scriptum sit, In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habita-
Sap.1. bit in corpore subdito peccatis? Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate?quæ societas luci ad tenebras?quę conuentio Christo ad Belial?) Non igitur habitabit Deus
2.Cor.6 in massa,neque propitius erit massæ plenæ sordium: Sed in ijs habitabit, ijs erit propitius, qui fuerunt quidem aliquando pleni sordium, sed posteaquàm conuersi ad Dominum, dignos pœnitentiæ fructus fecerunt, sanguinis
1.Cor.7. Christi beneficio sunt abluti, vt eis dici deinceps queat: Et hęc quidem fuistis,sed abluti estis,sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Chri-
Rom.8. sti. Quoniam verò nos an fecerimus dignos fructus pœnitētiæ,nescimus,remissa nobis peccata,& esse nos in gratia,certoque possessuros regnum cœlorum, certo statuere nō possumus, vel propterea ipsa verba,quę vos ad axioma vestrum confirmandum adfertis: Nihil damnationis est ijs qui sunt in Christo Iesu,qui non secundum carnem ambulant. Nam etsi nos per fidem & fidei sacramentum simul vt in Christo baptizati Christum induimus,incorporatos nos esse Christo non dubitàmus: vtrum tamen in illo mansèrimus,dubitamus: maximeq; nos terrent illa verba,qui non secundum carnem ambulant:cùm non solùm conscij nobis simus,sæpè secundum carnē nos ambulasse, verum etiam eo ipso tempore, quo nobis conuersi videmur,satis perspectùm habere nō possimus,nihil restare in

nobis

nobis de carnis reliquijs.Scriptum autem est:Qui sunt in *Rom.8.*
carne,Deo placere non possunt.

Dicent iterum isti : Quid igitur? desperare nos iubes ? *Obiectio*
Absit.Imò sicut constanter nego teneri quenquam, firmi- *quarta de*
ter vt credat , certoque statuat peccata sibi remissa esse,sic *fide specia*
non minùs constanter affirmo, teneri fidelem quemlibet, *li Hæreti-*
facientem quod in se est,vt firma & certa spe expectet, in *corum.*
hac quidem vita per sacramentum baptismi & Pœniten-
tiæ peccatorum remissionem:in seculo autem futuro , vi-
tam æternam.Quam spem nisi firmam & solidam habue-
rimus, frustrà Christiani sumus . Spes autem hæc nostra
non in nos,sed in Deum defixa esse debet: quem cùm spe
ctamus,certissimum nobis est,eum esse fidelem & in pro-
missis,& in comminationibus.Cùm autem nos ipsos res-
picimus,fieri non potest,quin horrorem quendam conci-
piamus, etiãsi nihil nobis conscij simus , vel propter infir-
mitatem saltem nostram. Cùm enim lapsum esse sciamus
CHERVB Angelorum nobilissimũ , Solomonem ho-
minum sapientissimũ, Israhelem populorũ electissimum,
cùm & hoc intelligamus, non magis debere nobis Deum
perpetuam nostri tutelam & gratiam,qua nos ab omni ca
su præseruet,nec vnquam cesset viam salutis æternæ dedu
cere,quàm aut illis,qui iam sunt à nobis nominati,aut Iu-
dæ vocato Apostolo , aut Saul electo Regi , aut Nicolao
constituto Diacono,non possumus omni metu prorsus es
se vacui: cùm præsertim per electum suum vas nos Deus
moneat:Noli altum sapere,sed time.Si enim Deus natura
libus ramis non pepercit,ne fortè nec tibi parcat,cùm per *Rom.11.*
eundem,vt cum timore & tremore salutem nostram ope-
remur, hortetur:cùm per alium, beatũ hominem pronun- *Philip.2.*
ciet,qui semper est pauidus:Per alium autem dicat:Qui si *Prou.28.*
ne timore est,non poterit iustificari.Hæc tamen trepida-
tio nostra non debet animos nostros deijcere , sed magis *Eccle. 1.*
Christo subijcere, & fiduciam erga illum nostram excita-
re:vt cum beato Iob dicat vnusquisque nostrum: Etiamsi *Iob 13.*
occiderit me,in eum sperabo.Quòd si verò paradoxũ hoc
alicui videtur,quòd firmiter credere certoq; statuere non
iubemus,firma autem & certa spe vnumquenq; esse iube-
mus,quòd in præsenti peccatorum remissionem,in futuro

C verò

verò ſeculo ſit vitã æternam conſequuturus, is ita rem accipiat: Nihil à nobis rectè credi (de fide Catholica loquimur) cui ſubeſſe falſum poteſt: Speramus autem etiam ea rectè, quæ ſecùs nonnũquam euenire poſſunt. Quoniam igitur fieri poteſt, vt credat aliquis firmiter, certoq́ue ſtatuat ſe eſſe in gratia, & vitam æternam conſequuturum, & hæc eum opinio ſua fallat, ſperare iubemur magis quàm credere: Fidei enim ratio in veritate tanquam à Deo reuelata, ſita eſt: ſpei autem ſufficientiſſima ratio ſita eſt in poſſibilitate eius acquirendi, quod ſecundùm Dei mandatum & promiſſum ſperes. Deinde verò ſi fidem pro fiducia accipias, quemadmodum accipere videntur iſti, fiducia timorẽ excludit, ſpes comitem ducit metum. Quam obrem rectiùs certa ſpe, quàm certa fide iubemur expectare peccatorum remiſſionem, vt non omninò ſimus abſque metu. Quanquam nec credere quidem quiſquam pro hibetur, abſit modò nimia ſecuritas. A qua ſententia ne Caluinus quidem abhorrere videtur, cùm dicit: Sic certos Dominus ſuos eſſe iubet, vt tamen ſecuros eſſe nolit: Et iterum alio loco: Nos dum fidem docemus eſſe debere certam ac ſecuram, non certitudinem aliquam imaginamur, quæ nulla tangatur dubitatione: nec ſecuritatem, quæ nulla ſollicitudine impetatur: Quin potiùs dicimus, perpetuum eſſe fidelibus certamen cum ſua ipſorum diffidentia: tantùm abeſt, vt eorum conſcientias in placida aliqua quiete collocem', quę nullis omninò turbis interpelletur. Rurſus tamen qualemcunq; in modum affligetur, decidere ac deſciſcere negamus à certa illa, quam de miſecordia Dei concepimus fiducia.

Caluin. in 1. Ioan. 5. Idem inſtitution. ſuæ cap. 5.

Verùm libet, quid hac de re Patres in Concilio Tridentino congregati decreuerint, adſcribere. Verba eorum hæc ſunt: Quàmuis neceſſarium ſit credere, neque remitti, neque remiſſa vnquam eſſe peccata, niſi gratis diuina miſericordia propter Chriſtum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remiſſionis peccatorum ſuorum iactanti, & in ea ſola quieſcenti, peccata remitti vel remiſſa eſſe dicendum eſt: cùm apud Hæreticos & Schiſmaticos poſsit eſſe, imò noſtra tempeſtate ſit, & magna contra Eccleſiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni

Conc. Tridẽt. ſeſſi 5. cap. 9.

ni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserẽdum est, oportere eos qui verè iustificati sunt, absque vlla omninò dubitatione apud semetipsos statuere, se esse iustificatos, neminemque à peccatis absolui ac iustificari, nisi eum, qui certò credat se absolutum ac iustificatũ esse, atque hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici: quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, deque Christi mortis & resurrectionis efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorũ virtute, & efficacia dubitare debet: Sic quilibet dum seipsum, suamq; propriam infirmitatem & indispositionẽ respicit, de sua gratia formidare ac timere potest: cùm nullus scire valeat, certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam esse Dei consequutum. Non quamuis hîc Patres certitudinem excludunt, verùm fidei tantùm certitudinem, cui non potest subesse falsum. Ista certitudine scire quenquam posse negant, quòd sit gratiam Dei consequutus. Quominùs autem vel morali, vel probabili certitudine scire queat, aut ex facta sibi diuinitùs reuelatione, sicut de Maria virgine, deque Apostolis certò creditur, de eo pugnare non videntur. Deinde non iubent hic Patres dubitare, quod isti falsò asserunt: sed posse dicunt quemlibet, dum seipsum suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere: nhiil vt ea res impediat, quominùs aliquis in gratia sit, etiã si de propitiato reuerà peccato non sit sine metu. Hæc nobis proptereà visum est pluribus persequi, quòd in proximis superioribus comitijs grauiter à quibusdã minùs rem intelligentibus, Louaniensium hunc articulum, qui tamen est in Concilio Tridentino confirmatus, reprehensum audiuimus. Qui sic habet: Fides qua quis firmiter credit, & certò statuit, propter Christum sibi remissa esse peccata, seque possessurum vitam æternam, nullum habet in scripturis testimonium, imò eisdem aduersatur. Etiamsi firma & certa spe expectare debemus, in hac quidem vita, per Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ remissionem peccatorum, in seculo autem futuro vitam æternam. In huius igitur articuli defensionem hæc obiter adscribere libuit. Nunc vnde deflexit, eò redeat oratio.

Explicatio verborum Synodi.

Articulus Louanien.

Anabaptistæ reliquis promptiores ad quæuis perferenda.

Quàmuis magis etiam impij sint Anabaptistæ, quàm vel Lutherani, vel Zuingliani, non minùs tamen & ipsi firmiter credunt, certoq; statuunt, sibi peccata propter Christum esse remissa, se Dei gratiam esse consequutos, se vitam æternam possessuros, quàm vtrique hi: neq; verò verbis id magis quàm factis etiam ipsis. Ad mortem enim oppetendam, ac durissimos quosq; cruciatus pro fide sua perferendos, non paulò quàm vtrique sunt alacriores. Nam ad quæuis quàmlibet horrenda supplicia non aliter quàm ad epulas currunt: vt si quis inde velit argumentum sumere vel doctrinæ veritatis, vel eorum gratiæ certitudinis, facilè possit in eam opinionem adduci, nullam vt aliam sectam esse credat, in qua tanta sit vel fidei veritas, vel gratiæ certitudo. Sed verum est, quod à Paulo scriptum est: Etiam si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatē autem non habuero, nihil mihi prodest. Non habet autem charitatem, quisquis diuidit vnitatē. Tales, inquit Cyprianus, etiamsi occisi in confessione Christi nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluitur: inexpiabilis & grauis culpa discordiæ nec passione purgatur. Esse martyr non potest, qui in Ecclesia non est: ad regnum peruenire nō poterit, qui eam quæ regnatura est, derelinquit. Pacem nobis Christus dedit, concordes atque vnanimes esse præcepit: dilectionis atque charitatis fœdera incorrupta atque inuiolata seruari mandauit: Exhibere se non potest martyrem, qui fraternam non tenuit charitatem. Beati qui persequutionem patiuntur, dicit Christus, sed addit, propter iustitiam. Non ergo qui propter iniquitatem, inquit Augustinus, & propter Christianæ vnitatis impiam diuisionem, sed qui propter iustitiam persequutionem patiuntur, hi martyres veri sunt. Ipse Dominus cum latronibus crucifixus est, sed quos passio iungebat, causa separabat. Potest impiorum similis esse pœna, sed dissimilis est martyrum causa. Et ea est quæ facit martyres, nō pœna, sicut non loco repetens docet Augustinus. Quamobrem nihil est, quòd hoc nomine se suosque magnificè Caluinus efferat, quodque propterea Lutheranis eos anteferendos esse putet, quòd promptiores paratioresque sint ad quæuis genera suppliciorum perferenda. Nam si vt quisque prom-

1. Cor. 13.

Cyp. tract. 3. de simplicitate Prælatorū. Extra Ecclesiā nullū martyrium.

Matt. 5.

Non pœna sed causa facit martyrē. Aug. epist. 50.

Caluinus iactat suorum in patiendo alacritatem.

promptissimus est ad mortem pro fide suæ partis obeundam, sic eius fidei veritas censeri debet exploratissima certissimaque, nulla fides erit certior, neque verior, quàm sit Anabaptistarum, cùm nulli sint neque fuerint iam inde à mille ducentis annis, de quibus pœnæ fuerint expetitæ grauiores, quique fortiùs, constantiùs, alacriùs ad eas, tum ad mortem etiam ipsam quamlibet horrendam, vltrò se obtulerint. Etiam Augustini seculo, quemadmodum ipse narrat, prodigiosa quædam fuit in illis mortis cupiditas. Nam quo tempore cultus adhuc idolorum durabat, ad Paganorum celeberrimas solennitates ingentia Donatistarum agmina sæpè venisse scribit, vt à cultoribus idolorum interficerentur. Quidam etiam, inquit, se trucidandos armatis viatoribus ingerebant, percussuros eos se, nisi ab eis perimerentur, terribiliter comminantes. Nonnunquam & à iudicibus transeuntibus extorquebãt violenter, vt à carnificibus, vel ab officio ferirentur. Vnde quidam illos sic illusisse perhibetur, vt eos tanquam percutiendos ligari & dimitti iuberet, atque ita eorum impetum incruentus & illæsus euaderet. Iam verò per abrupta præcipitia, per aquas & flammas occidere seipsos, quotidianus illis ludus fuit. Neque verò tantùm Augustini seculo tales fuerunt: Ante quadragintos etiam annos, quibus Bernardus vixit, fuerunt Anabaptistæ non minùs vitæ prodigi, quàm Donatistæ. Mirabantur, inquit, aliqui, quòd non modò patienter, sed & læti, vt videbatur, ducebantur ad mortem: sed qui minùs aduertunt, quãta sit potestas Diaboli, non modò in corpora hominum, sed etiam in corda quæ semel permissus possederit. Nónne plùs est hominem sibimet manus inijcere, quàm id libenter ab alio sustinere? Hoc autem in multis potuisse Diabolum frequenter experti sumus, qui seipsos aut submerserunt, aut suspenderunt. Denique Iudas suspendit seipsum, Diabolo sine dubio immittente. Ego tamen maius existimo, magisque admiror, quòd potuit immisisse in cor eius, vt traderet Dominum, quàm vt seipsum suspenderet. Nihil ergo simile habet constantia martyrum & pertinacia horum: quia mortis contemptũ in illis pietas, in istis duritia cordis operatur. Nec à maioribus suis degenerarũt nostri

Aug. epist. 50.

Donatistæ mortis optetendæ cupidi.

Bernardus sermo. 66. in canti.

Aliud constãtia martyrũ, aliud duritia Hæreticorum.

quoque temporis Anabaptistę, neq; minùs fortes fuerunt & alacres in omni mortis genere pro fide sua subeundo, quemadmodum inter alios oculatus etiã eius rei testis Iustus Menius in eo libro, quo errores eorum confutat, scripto prodidit. Sic statim ab initio feruere cœpit Anabaptistarum hæresis, neque deinceps etiam quoties exarsit, de feruore suo quicquam remisit. Non ita Sacramentarij, quorum primus author cùm fuerit ante quingentos plus minùs annos Berengarius, tantùm abest, vt qui fuerunt eius tam sectatores, patri alacritate quibusuis discriminibus vitam suam obtulerint, vt ipse etiam eorum Doctor, bis aut etiam ter errorem suum recantasse legatur & abiurasse. Qui cùm aliquantò pòst graui morbo oppressus, ex hac vita migraturus esset, non mediocrem dolorem præ se tulit moriens, quòd ita multos in tam fœdum errorem hunc adduxisset, ac suspirando dixisse fertur: Deus meus, hodie mihi apparebis ad meam saluationem, vt spero, propter pœnitentiam meam: aut ad duram meam damnationem, sicut timeo, propter eos, quos peruersa doctrina decepi, quos nequiui reducere ad veram viam tui Sacramenti: quemadmodum contra Romantium de Rosa scribens narrat Ioannes Gerson. Hac primùm tempestate nostra gloriari de suis martyribus cœperunt: quos tamen & numero & laude tolerantiæ longè superarunt semper, & hoc etiam nostro seculo superant Anabaptistæ, vt si suorum illi martyrologium conscribere vellent, multò maiora quàm Sacramentarij volumina conficere possent. Nihil est igitur, quòd glorietur de doctrinæ suæ certitudine Caluinus, quòd illius fiducia nec mortis terrores, nec Dei tribunal formidet: nihil est quòd iactet persequutiones, quas patitur, quodque suos esse dicat oues mactationi destinatas. Et dicunt, & faciunt hæc omnia fortiùs etiam Anabaptistæ, & fecerunt multis antè seculis, quàm vel auditum fuisset nomen Sacramentariorum. Leget qui volet epistolam Petiliani, quam confutat Augustinus, videbit quàm ille multa conquestus fuerit de persequutione suorum: quomodo Sacerdotes etiam Catholicos carnifices vocauerit, qui fuerint authores Imperatoribus, vt in ouiculas innocentes tam grauiter sæuirent, quas etiam suis

Iustus Menius.

Berengarius et eius pœnitētia.

Augu. lib. 2. contra lit. Petil. c. 19.

Ibid. c. 99.

ſuis pœnis & ſanguine æternas diuitias cœli mercari glo- *Idem lib.*
riatur. Legat & duas epiſtolas Gaudentij, contra quas & *1.cap.5.*
ipſas duos libros ſcribit Auguſt. inueniet ibi, quòd ſuos *lib.2.c.12.*
ille gaudere ſcribit, quòd perſequutores in fide Chriſti cō
ſtituti ſuſtineant, quòd pro ſua parte verba Chriſti & A-
poſtoli vſurpant: Beati qui perſequutionem patiuntur: *Matt.5.*
Qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſequutionem *2.Tim.3.*
patientur. Sed præclarè Auguſt. Si ſemper eſſet laudabile
perſequutionem pati, ſufficeret domino dicere: Beati qui *Aug.epiſt.*
perſequutionem patiuntur, nec adderet, propter iuſtitiam. *48.*
Item: Si ſemper eſſet culpabile perſequutionem facere,
non ſcriptum eſſet in ſacris literis: Detrahentem proximo
ſuo occultè hunc perſequebar. Aliquando ergo & qui eam *Pſal.100.*
patitur, iniuſtus eſt, & qui eam facit, iuſtus eſt. Sed planè
ſemper & mali perſequuti ſunt bonos, & boni perſequu-
ti ſunt malos: illi nocendo per iniuſtitiam, illi conſulen-
do per diſciplinam: illi immaniter, illi temperanter: illi
ſeruientes cupiditati, illi charitati. Nam qui trucidat, non
conſiderat, quemadmodum laniet: qui autem curat, conſi
derat quemadmodum ſecet: ille enim perſequitur ſanita-
tem, ille putredinem. Occiderunt impij Prophetas, occi-
derunt impios & Prophetæ: flagellauerunt Iudæi Chri-
ſtum, Iudæos flagellauit & Chriſtus: traditi ſunt Apoſto-
li ab hominibus poteſtati humanæ, tradiderunt & Apo-
ſtoli homines poteſtati Sathanæ. In ijs omnibus quid at-
tenditur? niſi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate,
quis nocendi cauſa, quis emendandi. Non ergo ſimilitu-
do pœnæ facit martyres: Sceleratus enim poteſt habere
ſimilem martyris pœnam, ſed tamen diſſimilem cauſam. *Non pœnæ*
Tres erant in cruce, vnus Saluator, alter ſaluandus, alius *ſed cauſæ*
damnãdus. Quamobrē quiſquis ad Hæreticos & Schiſma- *ſimilitudo*
ticos ab Eccleſia tranſit, etiam ſi occiſus propter nomen *martyres*
Chriſti poſtmodum fuerit, extra Eccleſiam conſtitutus, at *facit.*
que à charitate diuiſus, coronari, inquit Cyprianus, in mor *Cyp.lib.4.*
te non poteſt. Cum Deo manere non poſſunt, qui eſſe in *epiſt.2.*
Eccleſia Dei vnanimes noluerunt. Ardeant licet flammis *Cypria. de*
& ignibus traditi, vel obiecti beſtijs animas ſuas ponant, *ſimplicita*
non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ: nec reli- *te Prælato*
gioſæ virtutis exitus glorioſus, ſed deſperationis interitus. *rum.*

C 4 Occidi

Occidi talis poteſt,coronari non poteſt. Nihil igitur, habent,cur martyrum ſibi gloriam vendicent, qui tam procul abſunt à martyrum cauſa,qui pro impia diuiſione mortem oppetere non dubitarunt.

Habes itaque iam tria Euangelia,& ea quidem inter ſe valdè pugnantia. Si ſpectes alacritatem in tolerandis perſequutionibus, longo poſt ſe interuallo cæteros vtroſque relinquunt Anabaptiſtæ.Si numerum inſpicias, veriſimile eſt,niſi tã grauiter in eos animaduerteretur, quòd eò quoque futuri eſſent ſuperiores:Si ſpeciem pietatis,quod vtrique fateri neceſſe habent,longè eos antecellunt:Si de verbo Dei iactantiam, non minus & iſti confidenter prædicant,quàm Caluinus, quòd doctrinam ſuam ſuper omnẽ mundi gloriam ſublimem, ſupra omnem poteſtatem inuictam,ſtare oporteat:quòd non eorum ſit, ſed Dei viuẽtis. Neq; minùs clara voce denunciant quàm Lutherus,quòd etiam Angelos doctrina ſua,quod eſt verbum Dei, iudicaturi ſint. Et certè quotquot contra hæreſim hanc ſcripſerunt ſiue Catholici,ſiue Hæretici,non tam ſcripturis,quæ ſatis euidentes viderentur,quàm Eccleſiæ autoritate eam conuincere potuerunt.

De quarta ſecta Suenckfeldij.

Finem iam fortaſſis Euangeliorum horum eſſe putas? Longiùs adhuc abſumus à fine. Quartum etiam Euangelium edidit in lucem Suenckfeldius,contra quem ſcriptos vidimus linguâ Germanicâ quinque libros, quibus Flaccus cum eo rixatur.Is cùm videret & Lutheranos, & Sacramentarios,& Anabaptiſtas,& omnes nõ huius modò tempeſtatis,verùm etiam priſcorum ſeculorũ Hæreticos è ſcripturis errores ſuos confirmare: quod vſque adeò verum & certum eſt, vt etiam noſtri temporis hæreſeon architectus Martinus Lutherus id inficias ire non potuerit qui propterea dicit ad extremum, nomen hoc eſſe conſequutum ſcripturam Canonicam, quòd vocetur liber Hæreticorum, quòd ex eo ducant originem omnes hæreſes quandoquidem omnes Hæretici ſcripturæ pręſidio nituntur. Hoc igitur cùm animaduertiſſet, ac fortaſſis in ipſis, etiam Lutheri libris legiſſet Suenckfeldius, excogitauit & ipſe nouam hæreſim, ac ſcripturarum nixus præſidio ſcripturis autoritatem omnem abrogare conatus eſt. Sic enim

Quòd hæc verba Chriſti, Hoc eſt corpus meum, adhuc firmiter ſtant contra Suermeros.

enim loquitur cum ſuis. Non oportet legis aut ſcripturæ eſſe peritum,ſed à Deo doctum. Etiamſi millies percurreris Bibliorum lectionem, tamen non niſi ſcripturæ peritus euades,& nunquã à Deo doctus. Vanus eſt labor qui ſcripturæ impenditur:ſcriptura enim creatura eſt. Non cõuenit Christiano nimiùm creaturæ addictum eſſe. Deum audire oportet: huius voces de cœlo expectandæ ſunt, vt erudiant. Beatus vir,inquit Dauid,quem tu erudieris Domine. Aequè nos docet hodie, atque olim Patriarchas & Prophetas,viſionibus, ſomnijs attendendũ:illis enim loquitur nobis Deus. Vox Dei rectè docet,ſcriptura non eſt verbum Dei,ſed mortua tantùm litera,& inter alias creaturas reputanda. Ne putes te ex ſcripturis doctum:è cęlis illud expectandum erit,non è libris. Spiritus ſanctus è ſupernis delabitur citrà omne medium, non per externum auditum & vocalem prædicationem, ſeu ſcripturarum lectionem. Etſi autem viſionum,ſomniorum,& reuelationũ eiuſmodi primus autor fuiſſe videtur Thomas Muncerus,qui primus etiam à Lutheri ſecta deſciuit, quẽadmodum in hiſtoria,quam de illo ſcripſit, narrat Philippus:ita vt non minùs Lutherum quòd nimiùm laxaſſet,quàm Papam quòd nimiùm adſtrinxiſſet conſcientias, damnandũ eſſe putaret:tamẽ inter errores,quos illi tribuit Philippus, hos tantùm enumerat, quòd amplectendæ pietatis Christianæ vias has & rationes commonſtrarit: Primùm vt à manifeſtis criminibus,qualia ſunt, adulteria,cædes, blaſphemiæ,ſibi temperarent homines: Deinde vt corpus caſtigarent ieiunijs,vilitate veſtium,pauca loquendo,toruũ obtuendo,barbam non radendo. Tum vt ſecreta loca peterent, deq́ue Deo ſæpè cogitarent: quid ſit? num noſtri curã gerat?num vera ſit fides noſtra?ſigna ſimul à Deo poſtularent,quibus oſtenderet, quòd ſumus illi curæ, quodq́ue noſtra fides recta ſit. Scripturis non fiderent: accepti verò Spiritus ſancti ſomnia certiſſima eſſe ſigna perſuaſum haberent. Dicebat Muncerus idem, Habere ſe mãdatum,vt mutaret regimen ſeculare. Quamobrem cùm eſſet Alſteti,codicem confecit,in quo conſcripſit omnes,qui ſe cũ coniuraſſent ad caſtigandos minimè Chriſtianos Principes,& magiſtratum Chriſtianum inſtituendũ. Hæc ſunt

Pſal. 93.

De Thom. Muncero.

Philip. in hiſtoria Munceri.

Philippus de Stenckfeldio. quæ Muncero tribuuntur à Philippo. De Suenckfeldio verò, quem per contumeliam Stenckfeldium vocat, scribit idem in præfatione commentariorum, quos anno proximo superiore edidit in epistolam ad Romanos, Stenckfeldius centimanus est: Habet milites passim, qui ipsius nomine non solùm scrigunt, sed etiam seditiones mouẽt: iactitant afflatus, & abducunt homines à publico ministerio, & à lectione & cogitatione doctrinæ? Ac nunc quoque aduersus me editis aliquot pagellis nomine Stenckfeldij, repetitur ille κοκίσμος gratissima cantilena fanaticis hominibus, non cogitatione scriptæ doctrinæ Deum communicare se hominum mentibus, sed sine medio. Neque solùm Philippus, verùm & Caluinus, & alij nonnulli vidẽtur hæc ad Suenckfeldium tanquam primum autorem referre.

Cælestes Prophetæ. Quàmuis enim ante eum fuerunt cœlestes Prophetæ, contra quos iusta duo volumina conscripsit Lutherus, quorũ dux & antesignanus fuisse creditur Thomas Muncerus, non tamen ij tam apertè à publico verbi ministerio, & à lectione scripturarum homines deterrebant, sicut nunc facit cum suis Suenckfeldius, qui non dubitant etiã ad patrocinium insaniæ suæ trahere Pauli locum illũ, vbi confert præsentis vitæ cognitionem, quæ est per verbum, cum perfecta & reuelata cognitione, qualis erit in altera vita. Hæc isti detorquent ad hanc vitam, tribuentes quod est ex parte, scripturæ sacræ, quod perfectum est, spiritus reuelationibus: ad quas cùm peruentum fuerit, illud quod est ex parte, putà tractationem & vsum scripturæ, somniãt aboleri. Huc pertrahitur etiam ille quamlibet repugnans eorum enthusiasmo Petri locus, vbi monet, vt attẽdamus Prophetico sermoni tanquam lucernæ lucenti in tenebroso loco, donec exoriatur Lucifer in cordibus nostris. Sathanę illusiones habent pro illuminatione Spiritus sancti & pro Lucifero: quo exoriente, iam nihil sit opus lucerna Prophetici sermonis. Proferunt & illas scripturas, quas in libello quoque suo de abroganda Missa produxerat Lutherus, ad confirmandum errorem suum: Non docebit vnusquisq; proximum suum, & vnusquisq; fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim sciẽt me à minore vsq; ad maiorem eorum. Nolite plures magistri fieri, vnus

1. Cor. 13.

Quibus scripturis pro sua secta nitantur Stenckfeldiani.

2. Pet. 1.

Hebr. 8. Hier. 31. Iacob. 3. Matt. 23. 1. Ioan. 2.

vnus est enim magister vester in cęlis. Non habetis necesse, vt aliquis doceat vos, vnctio eius docet vos. Ad hūc igitur magistrum, qui in cęlis est, confugere iubent, vt ab eo doceantur, non à scriptura mortua, aut ab hominibus.

Vide pientiss. REX, quò tandem isti rem perduxerint. Posteaquàm exemplo Lutheri licere sibi quisque voluit, à sensu & consensu totius Ecclesię recedere, & peculiari suo sensu scripturas interpretari, vt quod ipse sensisset, id esse Dei verbum existimaretur. Eò ventum est ad extremū, vt scripturarum autoritate scripturis autoritatem omnē detraherent, hominesque docerent non tam scripturis, quàm somnijs & reuelationibus fidere. Sustulerat Lutherus externū sacerdotiū & sacrificiū: hoc ei cū nō impunè modò cedere videret Suenckfeldius, verùmetiā probari factū à multis: ipse quoq; sustulerit externū verbi ministeriū, eadē autoritate, qua sacrificiū Lutherus abrogauerat. Cur enim Lutheri authoritas maior esse debet, quàm Suencfeldij, cū præsertim scripturarū hic maiore præsidio niti videretur? Nā sacrificare plures nulla scriptura prohibuit, magistros autē fieri plures apertè nō vno loco prohibuit. Cùm enim vnus magister noster sit in cęlis, videtur eius obscurari gloria, videtur eius dignitati detrahi, si quis alius audiatur prętereà, quasi parùm idoneus ille sit ad docendum nos, neq; tantùm sit in eo facultatis, vt citra ministerium hominis id præstare queat. Sic quod Euāgelium per Lutherum orsus est Satanas, absoluit per Suenckfeldium, vt sublato sacerdotio, sublato sacrificio, sacris omnibus in summum contemptum adductis, externum quoq; verbi ministeriū sublatum iam esse videamus: Scripturas autem Canonicas vsque adeò dignitate sua prorsus omni spoliatas, nihil vt illis fidere iubeamur: quòd scriptura non sit verbū Dei, sed mortua tantùm litera, quæ sit inter alias creaturas reputanda, cui nimis addictum esse, minimè Christianū decere videatur. Neq; verò cōtemnendus aliquis est Suencfeldius hic. Scribit Philippus eum esse centurionum habere milites passim, qui non solùm scripta spargant ipsius nomine, sed etiam seditiones moueant. Grassatur lues ista Suenckfeldiana, nō modò per Germaniā vniuersam ferè, verùmetiam per Heluetiam: & est ingens eorū numerus, qui

Quòd Euangeliū per Lutherum orsus est Sathanas, absoluit per Suencfeldium.

Stencfeldianorum ingēs multitudo ac vis.

qui iactant hunc afflatum, ita vt ex vulgo plures in maiori bus nonnullis ciuitatibus Suenckfeldiani reperiri dicantur, quàm vel Lutherani vel Zuingliani. Equidem neque noui hominē, nec eius scripta vidi: sed quod scripsit olim de ijs, qui se falsò iactant Euangelicos Erasmus Roterodamus, quotquot ad eorum se cœtum adiunxerunt, nemi nem se scire, qui non seipso sit factus deterior, contrarium eius cùm tuæ Maiest. nomine legatione fungerer, apud Christianissimum Imperatorem, vereq; Catholicum Regem CAROLVM QVINTVM de Suenckfeldio dici audiui, idque à viris quibusdam grauibus, & omni fide dignis: quotquot eius essent amplexi doctrinam, eos de repente quasi numine quodam afflatos in alios viros mutari, veterem hominem exuere, nouum induere, neque secundum carnem iam, verùm spiritu deinceps ambulare, carnem vt suam cum vitijs & cōcupiscentijs in specie cru cifixisse videri possint. Hic videre licet, quemadmodū Sathanas non rarò se transfigurat in Angelum lucis, vt per vmbram sanctitatis audientium decipiat simplicitatem. Quomodo quasdam illecebras escarum aucupes proponunt, vt faciliùs aues per oblectamēta gulę capiant: sic est quædam etiam Diaboli sanctitas, id est, decipula humanæ animæ, per quam faciliùs capere possit, & falsis sermonibus irretire: sicut Ezechielem enarrās pluribus verbis persequitur Origenes. Talem sanctitatem olim in Massalianis, Euchitis, Antropomorphitis, Ebionitis, Tacianis, & alijs eiusdem generis hęreticis: nunc autē in Picardis & Suēck feldianis videre licet: quæ nihil aliud est, sicut ab illo viro doctissimo dictum est, quàm decipula quædam humanarum, animarum, insidijs Diaboli collocata.

Sanctitas hæreticorū diabolica decipula animarū.

Origenes.

Quatuor iam habes Euangelia, sed non secundū Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem, sed secundum Lutherum, Zuinglium, Muncerum, Suenckfeldium: Portentosa nomina, sed ipsa magis Euangelia portentosa, quę Cacangelia rectiùs quàm Euangelia dicere possis, vt quæ malorum secùm Illiadem tulerint: non à Christo, verùm ab autore Diabolo profecta. Quam etiam ob causam Euangelici malunt, quàm Christiani vocari: quòd cōscij sibi sunt, nihil habere se cum Christo commune. Quam parua au-

Epilogus de quatuor Euāgelijs nouis.

tem

tem ſcintilla, quæ ſimul vt emicuit, nullo prorſus negotio reſtingui ſtatim initio potuit, ecce quantum (proh dolor) nobis incendium conflauit: quàm multis in loco etiam cum puluiſculo (quod aiunt) Chriſtianam pietatem omnem euertit?

Abſolutum exiſtimas iam Euangeliorum numerum? ingens adhuc eorum reſtat aceruus. Cùm enim peccandi magna quædam ſit illecebra impunitas, hac propoſita certatim proruperunt, qui vetera faſtidiẽtes, noua facere omnia, ac nouo aliquo doctrinæ genere excogitando, nomen ſuum immortalitati conſecrare contenderent. Sed quis enumerando ſingulos recenſere, vel cuiuſque proprios errores explicare queat? cùm primis id operoſum, neq; præſentis eſt inſtituti. Quamobrem nolo eſſe longior in commemorandis trecentis illis apud Apocellam in Heluetijs, qui poſt decantatas DEI laudes extinctis lucernis cùm brutorum inſtar fœda ſe libidine contaminaſſent, in montem nihilominùs quendam editum aſcenderunt, vnde ſe cum corporibus & animis ſublimes raptos iri perſuaſum habebant. Sed neque de alijs quibuſdam conuenticulis quicquam dicam, quorum Eraſmus meminit, in quibus matres vltrò tradebant ſuos infantes occidendos: & tam immane facinus hilari vultu ſpectabant, perſuaſę, ſic interfectos inter præcipuos ſanctos habendos. Quare quid magis horrendum dici poteſt? Quin & de Sacerdote quodã in Sueuia capto, nihil eſt quòd multa dicam, qui finem iam inſtare Chriſtianæ fidei docebat: quòd cùm lex Moyſi mille quingentis annis durauerit, Chriſti quoq; lex non ſit diutiùs duratura: quamobrem adeſſe iam tempus, vt alia lex, aliaque fides hominibus tradatur. Deque alio quodã non procul à Vuittemberga, qui certum diem & horam colonis ſignificauerat, quo Dominus ad iudicium eſſet venturus. Quod adeò verum eſſe perſuaſum illis fuit, vt ab omni opere ruſtico ceſſarent, horam illam expectantes: cumque fruſtrati expectatione ſua fuiſſent, in diſcrimen veniebãt, ne fame morerentur, quòd cùm nihil ſeminaſſent, nihil erat, quod meterent. Deque Dauide tertio, qui in oppido Embda veterem Saducæorum hæreſim renouauit, cùm & reſurrectionem carnis negaret, & extremum iudiciũ, Angelos,

Horrendæ & obſcuræ ſectæ ſub Luthero natæ, quæ Eraſm. de amabili Eccleſiæ cõcordia.

Dauid tertius.

gelos, Dæmones, Baptismum, Matrimonium, scripturas, regnum cœlorum. Itidem de Apostata illo Præmonstratensi, qui docuit, nō esse infernum, neq; descendisse Christum ad inferos, sanctos Patriarchas & Prophetas in inferno non fuisse, quin Christum etiam ipsum: quoniam cùm diceret, Deus Deus meus, quare me dereliquisti? desperate visus est, hoc nomine condemnatum esse. Potuitne dici magis blasphemum aliquid? Sed & illos prætenbo silentio, quibus horror est, si quis Mariam vocet Deiparam, à quibus in Ephesino Cōcilio pridem damnata hęresis Nestorij resuscitata videtur. Sed nec illorum mentionem faciam, qui decies per diem diabolum adorant, quam etiam ob causam Dæmoniaci vocantur, cæterùm exorti sunt demùm è schola Lutheri Ioannes campanus, & ex Hispanijs Michaël Seruetus, qui libros aliquot de Trinitatis erroribus, plenos erroribus & blasphemijs ediderunt: in ijs nunc tandem veteres Arrij & Macedonij errores in lucē reuocare, fidemque, quàm in Nicæno & Constantinopolitano primo concilijs, Patres congregati nobis tradiderunt, labefactare conantur. Solùm enim Deum patrem, & neminem alium adorari & inuocari debere cōtendunt, quòd ille solus videt corda nostra, quod nulla creatura facere potest: & est præceptum veteris legis, vt qui quenquam alium adorauerit præter Deum solum, occidatur, Ad quem, Deum alium intercessorem, procuratorem, & mediatorem habemus nullum, præter vnum Dominum Iesum Christum. Quid autem aliud his verbis, quàm adoratio inuocatioque Dei filij, & Dei spiritus sancti prohiberi videtur?

Apostata præmonstratēsis.

Noui Nestoriani.

Dæmoniaci.

Ioannes Cāpanus.

Michaël. Seruetus.

Ecce quò ventum est ad extremum? Abrogato sacerdotio, euerso sacrificio, Sacramentis omnibus modò nō conculcatis, eò tandem res perducta est, vt nec infernus, nec cœlum esse credatur, & Christus à multis Deus esse negetur. Quis vnquam futurum existimasset, vt ex tam paruis initijs ad has tam horrendas blasphemias, quas paucis perstrinximus, ad extremum perueniretur? Sed scitum est illud:

Ex Lutheri initijs quā horrēda impietas prodierit.

Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cùm mala per longas inualuère moras.

Quòd

Quòd si venienti morbo statim occursum fuisset ab initio, minùs magnis nunc difficultatibus Ecclesia Dei premeretur. Longè latéque sparsa sunt &. hæc Seruetica contagia. Atque vtinam serenissimè REX, sicut aliæ, quas recensuimus, hæreses ex magna parte, sic & hæc regni tui fines non attigisset: quæ cum impietate superare cæteras videatur, nulla tamen est ex omnibus nostri temporis hæresibus, quàm sit hæc scripturarum armis instructior: nihil enim crepat aliud, nisi scriptura, scriptura, Euangelium, Euangelium. Ac vide quæ fuerit hominis confidentia. Quãuis Caluini scriptis fuerit error hic ipsius oppugnatus, ausus est tamen proficisci Geneuam, & cum eo sermonẽ conferre. Tandem post multam & acerbam disputationem, cùm dogma suum pertinaciter tueretur, capitis est damnatus: quod vrgente Caluino factum esse, dubium nõ est: qui mox librum etiam edidit, quo doctrinam eius explicat, & rem omnem, quemadmodum acta sit, describit, simulque in Hæreticos rectè gladio vindicari docet. Neque dissimilia scripsit pastor quidam Bremensis, sic enim se vocat. Timannus in farragine sententiarũ, quas collegit, non solùm ex priscorũ Patrum, qui fuerunt Christianę, verùm etiam ex eorum scriptis, qui sunt Cõfessionis Augustanæ: vbi Lutheri, Philippi, Vrbani Regij, Nicolai Amsdorffij, Viti Theodori, productis testimonijs ostẽdit, Caluinũ cũ Sacramẽtarijs omnibus & Anabaptistis, ac alijs hæreticis sceptro magistratus potiùs, quàm vel stylo vel disputationibus esse refutãdos. Interea tamẽ de se suisq; tacet, quasi nõ in eadẽ & ipsi causa sint, cùm quod Lutheranorũ de Sacramẽtarijs, idẽ sit Sacramẽtariorũ iudiciũ de Lutheranis. Nam quòd Lutherus inde sumit argumentum, Sacramentariorum doctrinam ab authore Sathana profectam esse, quòd hæc secta in ipso statim exordio in tot capita est dissecta, tam inter se dissidẽtia, de verborũ horum interpretatione. Hoc est corpus meũ, prudẽter id quidã & verè colligit. Verissimũ enim est, quod à Gregorio Nazanzeno scriptũ est: Verũ enim quod est, vnũ est, mendaciũ autẽ multiplex. Ante quẽ etiã Athanasius: Ibi est, inquit, vt Patres tradiderũt, verę disciplinæ & magisterij argumentũ, vbi eadẽ cõfitentur oẽs, nec à se inuicẽ aut à maioribus dissentiũt.

Seruetus à Caluino damnatus & occisus.

Timannus Bremensis docet puniri hæreticos.

Nazanze. Athan. in epi. de syn. Nic. decre. contra Arrianã hæresim.

Qui autem hoc animo non ſunt improbi potiùs quàm veri doctores appellari debent. Certè Ethnici cùm nec eadem profiteantur, ſed inter ſe diſcrepant, veram diſciplinam non habent: ſancti contrà ſinceræ ſunt veritatis præcones, eò quòd ſententijs inter ſe conueniunt, & nullo diſsidio inter ſe laborant, qui tametſi diuerſis temporibus vixerunt, æquè tamen ſimul eodem tendunt, vt eiuſdē Dei Prophetæ, & eiuſdem ſermonis interpretes. Eſt itaque certiſſimum argumentum hoc eorum inter ipſos diſsidium, quòd non Dei ſed Sathanæ ſpiritu agitentur. Sed quid? Si eadem ratione probare contendunt Sacramentarij quoque, quòd Lutherus Euangelium in lucem à ſe productum eſſe gloriatur, id ſimiliter à Satana profectum eſſe? quandoquidem non minus inter Lutheranos, quàm inter Zuinglianos diſſidiorum videre licet. Ac illi quidem, quamuis hæc Chriſti verba non ad eundem modum interpretentur, in hoc tamen vnanimiter idem ſentiant omnes, quòd in Euchariſtiæ Sacramento præſens adeſſe Chriſti corpus & ſanguinem, impiè negant. Lutherani verò non de vnius alicuius ſcripturæ ſenſu, ſed de dogmatibus ipſis mirabiliter inter ſe pugnant.

Haereticorum inter ſe diſsidiū arguit, quo ſpiritu agitentur.

Vis autem eorum diſſenſiones & pugnas audire? Equidem recenſere non grauabor, verùm non ita vt ordinem temporum obſeruem, verùm vt à leuioribus exordio ſumpto, deinceps ad grauiores progreſſum faciam. Biennio poſtquàm ex hac vita migrauit Martinus Lutherus, cùm quaſi de tribunali pronuncians Deus apertè cauſam Lutheri condemnaſſet, admirabili quadam victoria Chriſtianiſſimo Imperatori CAROLO contra factionis eius homines conceſſa, quorum ingentem exercitum, nullo prælio commiſſo, perexigua manu, ſolius Dei præſidio adiutus, in fugam conuertit: neque multò pòſt paucis comitatus Angeli ductu Albi fluuio tranſmiſſo, multò numeroſiores eorum copias fudit, ac Principem etiam ipſum factionis in poteſtatem ſuam redegit. Poſt hanc igitur admirabilem victoriam, in qua Deus ipſe pro miniſtro ſuo Cæſare cauſam ſuam agente pugnauit, ſtatim in tres ſectas Lutherana ſecta diſſecta eſt. Nā alij facti ſunt Interimiſtæ, alij Adiaphoriſtæ. Interimiſtæ porrò duplices, vni ex

Lutherana ſecta in tres ſectas diſſecta.

Interimiſtarum genus primū

ex permiſſu Cæſareæ Maieſtatis, qui nulla in re alia ſe Lutheranos profitebantur, præterquàm quòd neque calicis vſum à Laicis intermitti, nec vxores à Sacerdotibus relinqui volebāt. Quod ad reliquos ritus & doctrinam attinet, quin per omnia cū orbe reliquo Chriſtiano conſentirent, non recuſabāt. Hos ex comitiorum decreto ſaltem ad Oecumenicum vſque concilium tolerandos eſſe Cæſar cenſuit. Sed vbi Chriſtiani totius orbis Oecumenici decreta non valent, cur ibi plus ponderis habere debeat, quod in vno aliquo regno aut imperio fuerit conſtitutum? Quamuis itaque Mauritius Princeps Elector, non grauatim comitiorum imperialium decreto ſe pariturum oſtenderat, auſi tamen hoc ſibi ſunt arrogare Lipſici Theologi, vt libellum, qui comitiorum decreto fuerat approbatus, arbitratu ſuo corrigerent, & nouum interim conſcriberent. Ac quod ad ritus quidem & cæremonias attinet, de ijs non magnoperè cum Chriſtianis cōtendebant, ſed plùs tamen aliquid ſibi de Luth. doctrina, quàm fuit in interim illo Cæſareo permiſſum, reſeruare conabātur. Quamobrem in hoc Imperiali libello ſubſcripſerunt, vt contenti docere, ſi de nos iuſtificari iuxta Paulum, quod erat additū à Luth. ſola fide, id reijcerent: quòd addi aliquid verbo Dei, nefas eſſe indicarent. Viſum eſt autē illis & hoc Eccleſiæ, quàm diuerſum Luth. dogma potiùs amplectendum, ad iuſtificationem opera eſſe neceſſaria, neque totam noſtram iuſtitiam in ſolius Chriſti iuſtitia ponendam eſſe. De pœnitentia quoq; receptam Eccleſiæ partitionem admiſerunt: ſeptem eſſe Eccleſiæ Sacramenta conceſſerunt: Miſſam abolitam reſtituerunt, vulgares Lutheri cantilenas fermè prorſus aboleuerunt: Epiſcoporū etiam iuriſdictioni quominùs parērent, cauſam non dixerunt. Hęc ſunt quæ in illo Lipſico interim contineri ſcribit Matthias Flaccus Illyricus in quadam adhortatione ſua ad Eccleſias Miſnicas. Porrò Vuittembergenſes, etſi non diuerſum ſentire viderentur à Lipſenſibus, quod inde colligit Flaccus, quia ſcriptum eorum non oppugnauerant: quoniam tamen ex eorum ſchola cœperat initium Euangelium Lutheri, fuit illis religio tam ab eo ſubitò diſcedere, quàmuis pridem nonnullos, Philippum præſertim, pertæſum eius fuerit. Quare

Lipſi. Theologi nouū condunt interim vt ſint ſecūdi generis Interemiſtæ

Vuittebergenſes Adiaphoriſtæ.

nondum esse tempus opportunum rati, traditum ab ipso doctrinæ genus mutare, saltem ritus nouos, quos induxerat, abrogandos censuerunt, & veteres ex magna parte restituendos iuxta formam in libello cæsareo præscriptam. Vocauerunt autem hæc Græco nomine ἀδιάφορα, Latinè dicere possis indifferentia, vt quæ natura sua sunt eiusmodi, nihil vt ad salutem interesse videatur, seruet quis ea, nec ne. Nam & nos in his, quæ fiunt externè, summá Christianæ pietatis positam esse negamus, cùm omnis gloria filiæ regis sit intrinsecùs. Intùs videt christus, intùs amat, intùs alloquitur, nec vel punit, vel coronat, nisi quæ fiunt intus. Sed vbi verè Deus intùs colitur, non ferè fit, vt eiusmodi cultus per signa quædam & indicia se foràs non proferat, & ad spectantium oculos traducat. Habent autem & hoc isti ritus externi, quòd sicubi similiter ab omnibus obseruantur, vnanimitatis cuiusdam & cõsensus testes sunt. In ijs igitur maxima ex parte sibi Vvittembergenses cũ Christianis consentiendum esse duxerunt: vt ijs quasi signis à Luth. quandã ad Christum inclinationem se fecisse declararent, simul spem facerent, successu temporis futurum, vt reiecta Lutherana, christianam & catholicam doctrinã in omnibus amplecterẽtur. Odoratus est hoc Flaccus, vt est minimè mucosis naribus: itaque summa contentione, ne qua mutatio fieret, obstitit, cumque se nihil proficere monendo, orando, obsecrando videret, multis maledictis & probris etiam præceptores suos, præ cæteris autem Philippum, nunc obscuriùs, nunc apertiùs incessere veritus non est, quòd Christi sui, hoc est, Lutheri causam eos deserere quiritaretur: Nam ille Christum alium non nouit præter eum, qui natus est Islebij: neque dubitauit eos Epicuri de grege porcos appellare, non veritatem, sed ventrem, respicientes, vt quorum Deus venter esset. Ad extremum, cùm neque precibus, neque conuitijs eos à cœpto deterreri posse videret, diris deuouit omnes. Cumque nomen eis Adiaphoristarum priùs imposuisset, hac tandem eos sententia, quasi pro tribunali sedens condemnauit. Cùm videam eos in sua impœnitentia manere, & præsentes Adiaphoricas constitutiones contra conscientiam promouere & Papatui sequuturo fenestras fabricare non desinere:

Quid Catholici sentiãt de ritibus externis, & quatenùs conueniãt cũ illis Adiaphoristæ.

Psal. 44.

Illyricus flagellat Adiaphoristas.

Illyr. sentẽtia excommunicatoria in Adiaphoristas.

finere: pronuncio, impœnitentes Adiaphoristas esse pro Ethnicis & Publicanis habendos: id est, neminem piũ debere cum ipsis vllam familiaritatem, conuersationẽ, amicitiam habere: & ei qui præsertim nulla iuris necessitate eis adstrictus aliter fecerit, denuncio lepræ eorum contagium, & ita haud dubiè, iram diuinam. Vides quàm sibi Flaccus autoritatem arrogat, qui non dubitat scholam Vvittẽbergensem vniuersam, ex qua prodijt etiã is, quem ipse pro Christo adorat, Martinus Lutherus, anathema pronunciare, & eorum consuetudine pijs omnibus interdicere. Quod interdictum vtinam valuisset, cùm apud alios pios omnes, tum apud eos præsertim, qui subsunt imperio Maiestatis tuæ: minus nunc turbarum in regno videremus. Verùm quæ causa est, quòd adeò damnat istas Adiaphoricas mutationes? Alia nulla, quàm quòd olfecerit per eas Papatui sequuturo fenestras fabricari. Scilicet, nefas est fabricare fenestras Papatui: fenestras fabricare Sathanismo, nefas non est? quas frabricasse Lutherum negare non potest mutationibus istis, quas priuata sua fecit autoritate. Nam vnde Sacramentarij, vnde nobis Anabaptistæ, vnde Suenckfeldiani, vnde prodierunt Seruetiani? non aliunde certè, quàm ex ijs mutationibus, quas Lutherus instituit. Huic debemus quòd in Eucharistiæ Sacramento non esse Christi corpus & sanguis docetur: quòd à baptismo paruuli prohibentur: quòd scripturis Canonicis autoritas omnis detrahitur: quòd nec infern⁹, nec esse cœlum creditur: quòd Christus verus Deus Deique filius esse negatur. Fatetur hoc ipse Caluinus, fatetur & Balthasar Pacimontanus, vt in superioribus demonstrauimus, quòd è Lutheri scriptis doctrinã suam hauserint. Lutherũ scribit Caluinus rudimẽta posuisse, viamq; cõmonstrasse: sed interim præpostero eũ esse dicit ingenio, qui rectã ingressus viam, simulac viæ demonstrator iter suũ reflectit, in eodem loco pedem obstinatè figẽs vltrà progredi recusset. Progressus igitur est vltrà Caluinus ab illis rudimentis & incunabulis Lutheri, cœpitque fieri politior & instructior ac esse Christũ in Eucharistia præsentẽ negauit. Progressus est vlterius etiam Balthasar, qui sicut Eucharistiæ Sacramento Caluinus, sic & ipse, nõ sine Caluino tamen,

Luther, Sathanismo fenestras fabricauit

baptiſmi quoque Sacramento, præſertim quod ad infantes attinet, virtutem omnem detraxit. Progreſſus eſt longiùs adhuc Suenckfeldius, qui ſcripturis autoritatem abrogauit. Tandem eò quò tendebat initio Sathanas, peruenerũt eius miniſtri Campanus & Seruetus, vt Chriſtum verum eſſe Deum, Deiq́; filium negarent: atque ita cui rudimenta poſuerat Euangelio Lutherus, ei colophonem adderẽt. Sic factũ eſt, vt cùm aggeres validis aquis oppoſitos pauxillùm initiò Lutherus aperuiſſet, mox tota moles aquarum incũberet, & aggere perrupto, latè campos, ſegetes ac pagos ſubuerteret. Prudenter admodũ, ſicut etiã tu meminiſti Flacce, monet Ariſtoteles, quòd etiam ante eum docuit Præceptor eius Plato lib. 7. de legibus, cauendas eſſe legum ac politiarum labefactiones: ac præſtare nonnunquam, vt errata legum latorum ac magiſtratuum tolerentur. Neque enim tantùm vtilitatis allaturum, ſi quis corrigat aut mutet, quantùm ex eo detrimenti redundat, quòd aſſueſiunt paulatim homines, nõ obedire magiſtratui. Proinde veteres leges nouis legibus facilè commutare, nihil aliud fuerit, quàm eis robur omne detrahere, & homines aſſuefacere ad mutandum plura maioraq́;: cùm quæ videntur in ſpeciem eſſe res minimę, maximorũ cauſæ ſint malorum. Quod in mutationibus per Lutherũ fieri cœptis, euentus ipſe docuit, quæ feneſtras huic, quem nunc in Germania videmus, Sathaniſmo fabricatæ ſunt. Contrahas igitur quiritari, his fortiter initio reſiſtere oportebat. Nunc verò nihil erat Flacce, quòd immemor officij, tam acerbè, tamq́ue contumelioſè, benè de te merentem Præceptorem tuum acciperes, quòd is, quum neceſſarium eſſe videret, ordinem ac diſciplinam in Eccleſia, quæ per Luth. vtraque ſublata fuêre, pro virili ſua perficere conatus eſt, vt pedetentim eò reditus fieret, vnde facta eſt diſceſſio. Pium fuit hoc inſtitutum hominis non omninò deplorati, cui violentæ mutationes iſtæ per Luth. factæ nunquam placuerunt: cuius tyrannide ſe tandem aliquando liberatum eſſe nõ moleſtè ferre viſus eſt, cùm ſcribens ad Carlouitium, ſe deformiter ei ſeruiuiſſe fateatur. Tuã verò religionem hanc pientiſs. REX, non poſſum, quin laudem: quòd cum à te quoq; nonnulli petiuiſſent, vt mutationes

Illyricus in epiſtola ad illuſtriſſimum D. Albertum in Pruſſia Ducem.

Ariſtotel. Polit. li. 2.

Philippi contra Illyricum defenſio.

Teſtimonium Philippi de Luthero.

Conſtãtia & pietas Regis Poloniæ.

tationes aliquas in regno tuo fieri permitteres in rebus,vt quibusdam visum est,adiaphoris,nulla ratione vt id faceres,adduci potuisti, ne signum id videri posse defectionis à religione Christiana, quàm à sanctis maioribus tuis per manus tibi traditam accepisti,& inclinationis ad Satanismum , quem nunc in multis Germaniæ locis florere , &, proh dolor,in nonnullis etiam regni tui partibus pullulare vides. Possunt alicui videri leuiora, quæ sunt petita , de quib. magnoperè pugnare non oporteret : sed vt nihil in rebus ipsis esset vitij,tamen in præcisione ab orbe reliquo Christiano tantum est crimen , vt alia omnia cũ hoc vno collata,festuca sint cum trabe comparata. Atque hæc est, quam petunt nonnulli: Præcisionem enim petunt , nõ res ipsas,quas nihil ad saluté intelligunt pertinere. Quod ipse quoque Verg.confitetur in Scholijs,quæ improbus homo scripsit in epist. Pontificis , ad regni Consiliarios. Rectè fraudes istas Flaccus,quæ verę pietati struuntur,cuneo simillimas esse scribit , qui prima parte tenuissimus est , nec videtur in lignum impactus magnam ligni disruptionem facere:sed tamen,quantumuis prima sit acies tenuis,nihilominus aditum facit sequenti crassitiei , ita , vt cum illa prima pars recepta sit,necessariò tandem & sequentia recipiantur, donec lignum penitùs discindatur.His fraudib. vsum esse Sathanam videmus in Germania. Prima exitialis istius cunei acies fuit disceptatio de indulgentijs : Secunda iam erat aliquantò crassior,quando calix Laicis, vxores concessæ fuerunt Sacerdotibus. Media pars Augustanæ Confess.approbatio:Postremò,Satanismus hic vniuersus,& quo iam verba fecimus, quo tantam esse factam disruptionem videre licet,vt nisi Deus oculis misericordię suæ nos respexerit , non facilè medicina reperiri queat. Quamobrem non piè magis quàm prudenter fecisti REX optimè,quòd ab isto tam exitiali cuneo tibi regnoq; tuo tam diligenter hactenus cauisti, à quo deinceps etiã quan tũ tua tibi regniq; tui salus curæ est,tantũ cauere debebis.

Quàm periculosum, etiã in leuioribus,à veteri religione desciscere.

Quibus gradibus Satanismus Germaniã occuparit.

Habemus itaq; iam tres vel quatuor sectas Lutheranorum secundum Flaccum: Nã & Lipsicos Interemistas vult esse duplices,quod vnum sit exerptũ Interim,aliud ipsum verum Interim.Erũnt igitur triplices Interemistæ , & vni

Aliæ sectæ Lutheranorum.

Adiaphoristæ, quibus omnibus consuetudine piorum interdixit Faccus. Quinta iam nō est de adiaphoris, verùm de rebus grauioribus. Exiterunt enim Vuitteimbergæ anno ab hinc propè 20. qui sicut anteà docti fuerant à Luthero, legem operum reijciebant. Contra quos ille multis disputationibus contendit, & eos probroso nomine vocat Antinomos.

Antinomi. Sexta est Confessionistarum, qui sunt Confess. August. non de veste linea, cuius causa tantas tragœdias excitauit Flacc. quam etiam esse vult primam exitialis cunei partē, sed de summa Christianarum rerum, de eo quòd Euangelicæ doctrinæ caput esse putat Luth. in quo pendere dicit & periclitari cognitionem sui ipsius, cognitionem & gloriam Dei, quale est iuxta sententiam ipsius dogma de libero arbitrio, de quo semper ita docuit, quod patiatur tantū, non autem agat, quòd sit res de solo titulo, vel potiùs figmentum in rebus, seu titul' sine re, quia nulli est in manu sua quidpiam cogitare mali aut boni, sed omnia, vt Vuicleffi articulus constantiæ damnatus rectè docet, de necessitate absoluta eueniunt. Vnde non dubiū Sathana magistro in Ecclesiam venisse hoc nomen liberū arbitrium, ad seducendos homines à via Dei in vias proprias: Et mala, inquit, opera in impijs Deus operatur. Cuius doctrinæ subscripserat etiam Phil. Melan. in ijs Locis communibus, quos edidit Vuittemb. anno 20. non sine quadam arrogantia iuuenili minimè ferenda. Nam & de sanctis Doctoribus ausus est censuram ferre. Scripsêre, inquit de libero arbitrio Augustinus & Bernardus, & ille quidem sua posterioribus libris, quos aduersus Pelagianos edidit, multipliciter retractauit. Bernardus non est similis sui. Sunt hac de re apud Græcos quoque quędā, sed sparsim. Ego quandoquidem non sequor hominum opiniones, & simplicissimè & planissimè rem exponam, quam ferè obscurarunt autores tam veteres, quàm noui: quia sic interpretabantur scripturas, vt simul vellent tamen rationis humanæ iudicio satisfieri. Parùm ciuile videbatur docere, necessariò peccare hominem, crudele videbatur reprehendi voluntatem, si non posset se à vitio ad virtutem conuertere. Ideo & plura viribus humanis, quàm par erat tribuêre: & mirè

Confessionistæ.

Luth. in li. quē inscripsit, Operationes in Psalm. De libero arbitrio.

Philippus quàm arroganter primum negarit librum arbitrium.

mirè variârunt, cùm rationis iudicio viderent vbique refragari scripturas. Et in hoc quidem loco cùm prorsus Christiana doctrina à philosophia & humana ratione dissentiat, tamen sensim irrepsit philosophia in Christianismum: & receptum est impium de libero arbitrio dogma, & obscurata Christi beneficentia per profanam illam & animalem rationis nostræ sapientiã. Vsurpata est vox liberi arbitrij, à diuinis literis, à sensu & iudicio spiritus alienissima, qua videmus sanctos viros non rarò offensos esse. Additum est è Platonis philosophia vocabulum rationis æquè pernitiosum. Nam perinde atque his posterioribus Ecclesiæ temporibus Aristotelem pro Christo sumus amplexi, ita statim post Ecclesiæ auspicia per Platonicam philosophiam Christiana doctrina labefactata est: ita factum est, vt præter Canonicas scripturas nullæ sint in Ecclesia synceræ literæ. Redolet philosophiam, quicquid omninò commentariorum extat. Et paucis interpositis: In quæstionem vocatur, sit ne libera voluntas? respondeo, quandoquidem omnia quæ eueniunt, necessariò iuxta diuinam prædestinationem eueniunt, nulla est arbitrij nostri libertas. Quid igitur inquies, Nullâne est in rebus (vt istorum vocabulo vtar) contingentia? nihil casus? nihil fortuna? Omnia necessariò euenire scripturæ docent. Vallam, ait Eckius, quòd scholarum sententiam de libero arbitrio confutauit, plura voluisse scire quàm didicisset. Et in fine huius loci summam colligens, dicit: Si ad prædestinationem referas humanam voluntatem, nec in externis, nec in internis operibus vlla est libertas, sed eueniunt omnia iuxta prædestinationem diuinam. Si ad opera externa referas voluntatem quædam videtur esse iudicio naturę libertas: si ad affectus referas voluntatem, nulla planè libertas est, etiam naturæ iudicio. Concludit tandem: Vides lector, quantò simpliciùs de libero arbitrio scripserimus, quàm vel Bernardus, vel vlli Scholastici. Et in annotationibus in epistolam Pauli ad Romanos, explicans illum Pauli locum, Iuxta prædestinationem Dei, posteaquàm confirmauit, quòd nulla est rerum contingentia, nec libertas arbitrij, sic tandem loquitur:

Aliud Philippi testimoniũ contra liberũ arbitrium

quitur: Nos verò docemus, non solùm permittere Deum creaturis, vt operentur, sed ipsum omnia propriè agere: vt sicut fatentur proprium opus Dei fuisse Pauli vocationē, ita fateantur opera Dei propria esse: siue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, communia cum brutis: siue quæ mala sunt, vt Dauidis adulterium, Manlij seueritatem animaduertentis in filium: cùm constet Deum omnia facere non permissiuè, sed potenter, vt Augustini verbo vtamur, vt sit eius proprium opus Iudæ proditio, sicut Pauli vocatio. Hæc Philippus in ijs libellis, quos adolescens etiamnum scripsit, Quorum alterum de Locis communibus inuictum libellum esse dicit Lutherus, contra Erasmū de seruo arbitrio scribens: non solùm immortalitate, sed Canone quoque Ecclesiastico dignum: cui tuus libellus, inquit, comparatus ita mihi sorduit ac viluit, vt tibi vehementer comparerer. In alterum verò præfatus, nō dubitat eum doctiss. Thomæ Aquinatis Commentarijs anteferre. Hieronymi autem & Originis, Commen. meras esse nugas & ineprias, si illius annotationibus comparentur. Ac parum abest, quin eum Paulo superiorem faciat, certè proximum illi esse vult. Verùm vtrumque libellum hunc toties variando Philipp. ipse posteà multis in locis erroris condēnauit: in hoc præsertim capite de lib. arbit. Nam sæpè deinceps vtrumq; excudi fecit, multa detrahens, addēs, mutans, corrigens, vt postremi cum primis nulla ferè in parte conueniant. In ijs autem locis, qui sunt impressi anno tricesimo sexto Argentorati, tricesimo octauo Vuittembergæ, 46. Lipsiæ, quinquagesimo quinto, Vuittembergæ, apertè recantauit ea, quæ in primis illis scripserat de libero arbitrio. Sic enim loquitur: Valla & plerique alij detrahunt voluntati hominis libertatem, ideo quia fiant omnia decernente Deo. Addit in Locis, anno 46. & 55. excusis: Hæc imaginario orta ex Stoicis disputationibus deducit eos ad tollendam contingentiam bonarum & malarum actionum, imò omnium motuum in pecudibus & elementis. Dixi autem suprà, non esse in Ecclesiam inuehendas illas Stoicas opiniones, nec defendendam esse necessitatem fatalem omnium, sed aliquam contingentiā cō cedendā. Non necesse fuit Alexandrū interficere Clytum.

Lutherus quātiscripta Philippi fecerit, quorū tamē nōnulla dogmata ipse posteà Philippus dānarit.

In scriptis posterioribus Philippus confirmat liberū arbitrium

Nec

Nec miſcẽda eſt diſputatio de determinatione diuina quę ſtioni de libero arbitrio. Et iterum in Locis anni 36. & 38. ac poſterioribus: Cùm in natura hominis reliquum ſit iudicium & delectus quidam rerum, quæ ſunt ſubiectę rationi aut ſenſui, reliquus eſt etiam delectus externorum operum ciuilium: quare voluntas humana poteſt ſuis viribus ſine renouatione, aliqua externa legis opera facere. Hæc eſt libertas voluntatis, quam Philoſophi rectè tribuunt homini. Nam & Paulus diſcernens iuſtitiam carnis à ſpirituali, fatetur non renatos habere delectum aliquem: manus à cæde, à raptu, à furto continere. Et hanc vocãt iuſtitiam carnis: imò hanc diſciplinam etiam non renatis pręcipit Deus. Ac interiectis nonnullis: Hæc ſententia de libero arbitrio nihil habet abſurdi: & eſt germana cùm aliorum Scriptorum Eccleſiaſticorum ac ſynodorum, tum verò etiã Auguſt. ſententia: nec adigit ad deſperationem bonas mentes, nec deterret eas quòminus conentur: imo & amplificat Spiritus ſancti auxilium, & acuit curam ac diligentiam noſtræ voluntatis. Non probo deliramenta Manichæorum, qui prorſus nullam voluntati tribuebãt actionem, nec quidem adiuuante Spiritu ſancto: quaſi nihil intereſſet inter ſtatuã & voluntatem. Scribit etiam concurrere tres cauſas bonę actionis, verbum Dei, Spiritũ ſanctum, & humanam voluntatem aſſentientem nec repugnantem verbo Dei. Poſſet enim excutere, vt excutit Saul ſua ſponte: ſed cùm mens audiens, ac ſe ſuſtentans non repugnat, non indulget diffidentiæ, ſed adiuuante etiam ſpiritu ſancto conatur aſſentiri, in hoc certamine volũtas nõ eſt otioſa. Et iterum poſt pauca: Vidi multos non Epicuræos, qui cùm eſſent in mœrore propter ſuos lapſus, diſputabãt, quo modo ſperem me recipi, cùm non ſentiam in me transfundi nouã lucem & nouas virtutes? Prętereà ſi nihil agit libe rũ arbitriũ, intereà donec ſenſero fieri illã regenerationẽ, de qua dicitis, indulgebo diffidentiæ & alijs vitioſis affectibus. Hæc Manichæa imaginatio horribile mẽdacium eſt: & ab hoc errore mentes abducendæ ſunt, & docẽdę, agere aliquid liberum arbitriũ. Pharao, Saul, non coacti, ſed volentes & liberè repugnãt Deo: nec fit conuerſio in Dauide, vt ſi lapis in ficum verteretur: ſed egit aliquid liberũ arbi-

trium in Dauide, cùm audiuit obiurgationem & promissionem: volens iam & liberè fatetur delictum: & egit aliquid eius voluntas, cùm se sustentat hac voce: Dominus transtulit peccatum tuum. Et iterũ post pauca: Cùm promissio sit vniuersalis, nec sint in Deo contradictoriæ voluntates, necesse est esse in nobis aliquam discriminis causam, cur Saul abijciatur, Dauid recipiatur, id est, necesse est aliquam esse actionem dissimilem in ijs duobus, Et in capite præcedenti, quod est de causa peccati & contingentia. Est autem hæc pia & vera sententia, vtraque manu, ac veriùs toto pectore tenenda, quòd Deus non sit causa peccati: & quòd Deus non velit peccatum, nec impellat voluntates ad peccãdum, aut approbet peccatum. Sed causæ peccati sunt volũtas Diaboli, & voluntas hominis, qui sua voluntate abuti potuit, seq; à Deo auertere: quæ quidem longiùs ibi persequitur.

Philippus se Manichæum fuisse reipsa declarat.

Ex quibus planum cuique fieri potest, quemadmodum Philippus Melanchthõ, quicquid ab eo peruersè scriptum fuerat de libero arbitrio in Loc. Commu. anni 21. simul & magistri sui Mart. Luth. eadem de re sententiam, tãquàm impiam & cum hæresi Manichæorum congruentem condemnauit: quod pluribus etiam verbis ab eo factum est in Epitome philosophię moralis, quã edidit Argentorati anno 38. vbi similiter damnat ingenia turbulenta, quæ multas de libero arbitrio serunt contentiones, & Vallæ absurdas imaginationes, quæ propter diuinam gubernationem adimunt libertatem voluntati. Sed & in Comment. in epist. ad Rom. posterioribus expungi fecit ea, quæ scripserat anno 24. quòd essent Dei propria etiam mala opera, vt Dauidis adulterium, & quòd æquè proprium eius opus esset Iudæ proditio, sicut Pauli vocatio. Quin enarrat illum locum: Tradidit eos Deus in desideria cordis eorum. Nec vult, inquit, nec approbat, nec efficit peccatum Deus. Et quoniam Augustanæ Confessionis est autor idem Philippus, in ea quoque discessum est à Lutheri sententia, quo ad hoc doctrinæ caput, quod ille tamen ad finem vsque vitæ suæ tanta pertinacia defendit, vt mori se priùs paratũ ostẽderet, quàm ab hac sua sentẽtia discederet: In qua quantũ positum esse putauerit, & in exordio, sicut paulò antè com-

memo-

memorauimus, & in fine libri, quem scripsit contra Erasmũ, satis declarauit. Sic enim propè calcem eum alloquitur: In hoc te vehementer laudo, quòd solus prę omnibus rem ipsam es aggressus, hoc est summam causę: nec me fatigaris alienis illis causis de Papatu, indulgentijs, purgatorio, ac similibus nugis potiùs, quàm causis, in quibus me hactenùs omnes venati sunt frustrà. Vnus tu & solus rerũ cardinem vidisti, & ipsum iugulum petiuisti. In eo igitur quod rerum cardo, quod causæ totius est iugulũ, ausus est Philippus cum suis, qui Augustanæ sunt Confessionis, à magistro suo Martino Luthero se palàm diuersum sentiẽdo segregare. Quod quid aliud fuit, quàm eum hæreseos & impietatis condemnare? Et reuerà cardo Lutheranæ doctrinæ vertitur in hoc vno dogmate de libero arbitrio, quod ruere nõ potest, quin simul eodem motu labefacta ta cõcidant omnia, quæ de iustificatione præsertim, deque rebus ad illam pertinẽtibus ab eo scripta sunt. Lutheri sententiam tuetur etiamnum Caluinus, & in ea perstat. Neque sibi prorsus eam sordere Brentius ostẽdit in prima pericope, quam scripsit contra venerabilem virum Petrum à Soto. Vidimus autem & Galli cuiusdam scriptũ, quo grauiter insectatur præceptorem suum Philippũ, quòd in hac tanta re à magistro suo Luthero dissentiat. In quo scripto Philippum etiam insimulat, quòd Caluinizet.

Cardo Lutheranæ doctrinæ est de libero arbitrio.

Habemus ergo iam huius hydrę Lutheranę sex capita, quorum sextum reuerà caput est: agitur enim de summa rei. Sed neque minoris momenti est septimum, de quo immane quantum est inter Lutheranos dissidium? Neque enim agitur de linea veste, sed de eo, quem præcipuum doctrinę Christianę locum vocat Philippus, quem summam Euangelij cõtinere scribit, nimirùm de iustificatione. Nec à scopo multùm aberrat, cùm illi tãtum tribuit. Intereà tamen & de hoc ingens est inter eos dimicatio. Nam cũ in Augustana Cõfessione minùs dilucidè fuerit locus hic explicatus, fas sibi esse putauit Andreas Osiander, clariùs de eo aliquid disserere: quod cùm fecisset non relata priùs re ad Philippum & eos qui Confessionis Augustanæ præcipui sunt Doctores, tantæ fuerunt excitatæ tragœdiæ, vt non longè res abfuerit à seditione. Cuius criminis non est insi-

1. In Apol. Confessi. Aug. 2. In Locis communi.

Osiãder male tractat⁹ à Confessionistis.

insimulatus Osiander? quæ conuitia & maledicta in eum iactata non sunt? Vocatus est, vt ipse scribit, Hæreticus, Antichristus, Iudæus, niger Diabolus, Draco, homo nefarius, consceleratus, hostis Christi. Fuit etiam de eo confictum, quacunq; incederet, quòd eũ in specie canũ duo Diaboli comitarẽtur, quos tamen non cuiuis videre liceret: quódque quo tẽpore cibum & potum in inferiore cum suis hypocausto sumebat, vbi vacare solitus erat literarũ studijs, in superiore sedens in illius loco Diabolus visus fuerit scripticare. Et alia id genus pleraque. Tum & illud sparsum de illo fuit, quòd affirmaret Christi passionem & mortem nullum nobis fructũ attulisse, cùm tamen in scriptis illius diuersum reperiatur. In summa, tantum fuit odium homini conflatum, vt non ipse modò tanquam impius haberetur, verùm etiam qui sermones eius audiebant, à communione cæterorum, qui se pios existimabant, arcerentur, ac ne sepultura quidem communi digni ducerentur. Missum fuit Vvittembergam, vt de doctrina eius iudicium fieret, damnata est per Philippum, Pomeranum, Forsterum, & alios. Missum est Vvirttembergam, approbata est per Brẽtium, & qui sunt eiusdem sectæ. Hic vides, de vna eademque doctrina, quàm diuersum fuerit iudicium Vittembergensium & Vvirtembergensium Doctorum, cùm tamen inter vtrosque non sit nisi vnius literæ discrimen, cùm prolatis etiam è Lutheri libris locis aliquot planum facere conetur Osiãder, quod ipse scripserit, idem de iustificatione sensisse Lutherum, nimirùm essentialem Dei iustitiam habitantem in nobis, & excitantem nos ad benè agendum esse iustificationem nostram. Cæterùm contra scriptum illud, quod editum contra se fuerat à Philippo & collegis eius, edidit ipse quoque scriptum contrarium Osiander: in quo causam adfert, cur hanc ipsius doctrinam illi non approbarint. Narrat igitur, neminem Vvittembergæ vel Theologiæ Doctorem, vel artium fieri Magistrum, nisi priùs conceptis verbis iuxta formulam sibi prolatam iurauerit, se tria symbola, Apostolorum, Nicænum, & Athanasij retinere firmiter, ac tueri simul & defendere velle. Quòd si quid inciderit, quod in ijs tribus Symbolis & Augustana Confessione satis determinatum non sit, nolle se

Osiãdri doctrina Vuittembergæ damnata, Vuirttembergæ approbata à Confessionistis.

Iurãdũ est Vuittẽberga in Confessionem Augustanã & verba Philippi.

le se quicquam de eo conclusiuè (quod vulgò dicitur) dicere, nisi re priùs ad seniores Doctores, qui constanter huic adhærent Confessioni, relata, & consilio cum illis communicato. Seniores autem isti cùm sint Philippus & eius similes, si quid incideret, quod in hac August. confess. scriptum non sit, necesse habent, qui iurauerunt in Confessionem, nihil de eo statuere, nisi quod visum illis fuerit. Ita vt quod ipsi probauerint, id recipere sint adstricti, etiamsi diuersum aliquid in scripturis Canonicis reperiatur: quandoquidem non in sacræ scripturæ, sed in Augustanæ confessionis vnanimi consensu se constanter esse permansuros, iurauerint. Itaq; si scripturas potiùs sequerentur, periurij reatum non effugerent. Confessionem autem hanc Philippus ipse scripsit, penes quem etiam est eam interpretandi potestas. Ex quo consequitur, quòd omnes qui iurarunt in eam confessionem, necesse habeãt illam eo sensu accipere, quem Philippus attulerit, vt sic reiecta scriptura ad tria symbola tantum, & ad Philippi doctrinam sint alligati. Hęc de Philippo Osiander: qui parentes etiã diligenter monet, vt etiam atque etiam secum deliberent, num suos filios mittere Vvittembergam debeant, vt ibi Magistri vel Doctores efficiantur. Coguntur enim, inquit, abiurare verba Dei, & in Philippi verba iurare. Iurat enim, inquit, quilibet, quòd de grauioribus rebus ad fidem pertinentibus, nihil velit statuere, nisi de sententia seniorum confess. Augustanæ, etiamsi contrarium dicat scriptura: Quam si sequi potiùs voluerit, erit periurij reus. Ita secreta fit quædam, inquit, conspiratio, quæ magis hominum, quàm Dei verba respicit. atque ideò Christianę reipublicę non parum adfert detrimenti. Philippi verbum plùs apud eos põderis habet, quàm Dei verbum. Sex & triginta Scripturarum loca produxi, quibus habitare Deum in nobis ostendi, creditũ non est. Simul vt Philippus paruam schedam scripsit, qua testatus est ita se rem habere, statim creditum est. Ac paulò post: Vox audita est, inquit, de cœlo Patris de Christo dicentis: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, hunc audite. Hunc, inquit, audite. nõ Philippũ nõ alios homines, qui tibi os obturãt, & volunt, vt secundum eorum consiliũ, non autem secundum

Osiander de Confess. August.

Tanti autem Cõfessionẽ istã fieri scribit Ioan. à Lasko, vt non desint inter Lutheranos, & quidem non postremi, qui dicãt se malle de Pauli ipsius Apostoli, quã vel de Lutheri, vel de Confessionis Augustanæ doctrina dubitare.

dum ſcripturas, pronuncies: Sic Oſiander ferre nō potuit, vt homines ad Confeſſionem Auguſt. quòd Philippi verbum eſt, alligarentur potiùs quàm ad Dei verbum, cùm quod ipſe, non quod Philipp. doceret, id eſſe Dei verbum credi vellet: cùm ſe nulla re Philippo inferiorem eſſe iudicaret: nulla vt cauſa eſſet, quamobrem non ipſius verbum, vt Philippi verbum, pro Dei verbo haberetur: cùm præſertim Philippus, quemadmodum alijs pleriſque in rebus, ita & in doctrina de iuſtificatione, nunquam ſibi ſatis conſtiterit. Viginti dicit eſſe diuerſas opiniones de hoc vno dogmate: ac Philippi diſcipulorumq́ue eius quatuordecim enumerat in eo libello, quem contra Nycticoracem quendam ſcripſit. Nam ſimul vt, inquit, locum aliquem in Scripturis viderunt, in quo iuſtitiæ mentio fieret, ſtatim nouam ex eo iuſtificationem ſunt fabricati. Verbi gratia: legit aliquis, Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, iam ex hoc vno loco duo collegit iuſtificationis genera, vnum ex verbo credidit, vt diceret fidem eſſe noſtram iuſtitiam, alterum ex verbo reputatum eſt, vt diceret, Deum iuſtitiam ſuam nobis imputare, nos pro iuſtis habere, etiam ſi non ſimus, atque hanc eſſe iuſtitiam noſtram. Legit alius: Iuſtificati ſumus per ſanguinem eius, ſtatim ex eo collegit, quòd pretioſus Chriſti ſanguis ſit noſtra iuſtitia. Legit alius: Sicut per vnius inobedientiā peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius obedientiā iuſti cōſtituentur multi: mox docuit, Obedientia Chriſti eſt iuſtitia noſtra. Legit alius, Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram: Reſurrectio, inquit, Chriſti eſt iuſtitia noſtra. Legit alius, Spiritus ſanctus arguet mundum de iuſtitia, quia vado ad patrē, affirmauit illicò, quòd Chriſti tranſitus ad patrē eſt iuſtitia noſtra. Legit alius, quòd efficimur iuſti abſq; meritis ex gratia Dei, non dubitauit affirmare, quòd gratia & miſericordia Dei ſit iuſtitia noſtra. Legit alius, Ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionē præcedentium delictorum, eueſtigiò docuit, remiſsionem peccatorum eſſe iuſtitiam noſtram. Legit alius, Liuore eius ſanati ſumus, aſſeruit illico, quòd vulnera Chriſti ſunt iuſtitia noſtra. Iam igitur remunerasse ſe ſcribit nouem genera iuſtificationum è ſcripturis collecta, malè inter ſe cohæ-

Alligari ad Philippi verbum

Viginti opiniones Confeſſioniſtarum de vno dogmate iuſtificationis.

cohærentia, neque tamē omnia se adhuc recensuisse. Enumerat deinceps, quæ è suo quisque capite confinxit. Aliqui, inquit, dicunt, quòd iustitia sit opus Dei, quod ipse in Christo operatur: alij, quod nos Deus ad æternam vitam recipit: alij, quod meritum Christi: alij de media quadam iustitia loquuntur, quam tamen explicare nequeunt. Alij docent, quòd essentialis iustitia Dei creat in nobis aliam nouam creatam iustitiam. Sic Osiander quatuordecim opiniones de iustificatione recenset, & quam ipse profert est quintadecima. Iuxta numerum autem cuius meminit in confutatione scripti, quod contra se Philippus ediderat, erunt omnes viginti & vna.

Quàm periculosum fidere Sectarijs, tam toperè disceptantibus de maximis rebus.

Nunc tu vide Serenissime Rex, quandoquidem sic ipsi dissident inter se non de lana caprina, quod dici solet, sed quod ipsimet fatentur, de præcipuo doctrinæ Christianæ loco, qui summam Euangelij totius in se continet, quàm tutum sit, de quocunque tandem Christianæ doctrinæ capite disceptetur, à sensu & consensu totius Ecclesiæ deficere, & animam vnius alicuius illorum fidei committere, qui nuper exortus non modò cū suæ congregationis proceribus, sed ne secum quidem ipse persæpe consentiat, sicut in hoc ipso capite de iustificatione toties est à Philippo variatum. Certum esse dicit argumentum Lutherus: quandoquidem septem aut octo sectas enumerauit Sacramentariorum, doctrinam eorum ab autore Satana profectam esse, quòd in ipso statim exordio sit in tot capita dissecta. Atqui nos non septem, sed bis aut ter septem Lutheranorum sectas de vno saltem iustificationis articulo, qui summam Euangelij continet, recensuimus. In vniuersum autem de rebus etiam alijs dissidentes, quater septem vna minus. Collegit ciuis quidam Hallensis homo Laicus Caspar Querchamer triginta sex loca Lutheri inter se pugnātia super vno duntaxat articulo, qui est de communione vel vtriusque vel alterius speciei sacramenti Eucharistiæ. Quòd si triginta sex has opiniones ad istas viginti septē, quas enumerauimus, addendas aliquis putauerit, erūt 63. Quàm multæ sunt autem sectæ, quæ nos adhuc fugiunt? Et erit quisquam qui dubitet, quin & hæc Lutheranorum doctrina sit ab autore Satana profecta?

Triginta sex pugnātes opiniones de cōmunione vtriusque vel alterius speciei

Caue

Caue putes pientissime Rex, Christi causam ab istis agi, aut hoc eorum esse studium, vt verbum Dei propagare queant. Nihil est, quod eis curæ sit minori: suam vt gloriam propaget, suum vt verbum pro Dei verbo rudi populo venditet, id verò est quod eorum quisque studet maximè. Vocauerunt, ait Propheta, nomina sua in terris: in hoc eorum cura consumitur omnis, vt sit nomen eorum in terris celebre, vt dicatur, hæc est confessio Philippi, hęc Brentij, hæc Osiandri. Nihil enim nunc loquar de Zuinglianis, quos ipsi itidem: vt Anabaptistas, habent pro hęreticis: de Lutheranis tantùm loquor, quos illi vicissim iudicant hæreticos: neque diuersum est Christianorum omnium de illis iudicium. De ijs igitur dico, quòd & ipsi quàm libet induti sint ouium vestimenta, tamen quæ sua sunt quęrunt, non quæ Iesu Christi: de sua quisque, non de Christi gloria sollicitus est. Quamobrem & ipsi, quamuis ex eadem Lutheri schola profecti, non eandem tamē confessionem habent omnes constat enim, quod Augustanam confessionem nō receperunt nisi Saxonicæ Ecclesiæ. Ne in ipsa quidem Augustana ciuitate, vbi Cæsari primùm fuit exhibita, recepta est: Nam ea magis in Zuinglij partem propendere videtur, ac plures in ea reperiri dicuntur, qui Suenckfeldianæ, quàm qui sint Confessionis Augustanæ. Quam etiam causam fuisse puto, quòd cùm ante sex annos iterū à Philippo scripta fuisset confessio Synodo Tridentinæ offerenda, sic librum inscripserunt: Confessio doctrinæ Saxonicarum Ecclesiarum.

Quid venentur noui sectarū assertores.

Psal. 48.

In schola Lutheri non omnibus placet Augusta. Confeßio.

At Brentius quàmuis & ipse præ se ferat à Lutheri doctrina se non esse alienum, minimè tamen in eo voluit acquiescere: quod in illo scriptū fuit oppido, ex quo primùm Lutheri prodijt Euangelium. Verùm scripsit & ipse peculiarem suam confessionem non sub suo, sed sui Principis nomine, quā etiam congregationi concilij Tridentini proposuit. Est autem illud scitu dignū, quod nec Brentius, nec Vrbanus Regius, nec Osiander in cōfeßionis August. verba iurauerunt. Indignum enim illis videbatur, vt præscriptam à Philippo fidei formulam sequerentur, cùm quilibet eorum de se persuasum haberet, quòd in sacris literis maiores etiam quàm Philippus, progressus fecisset: Atque

Consilium Brentij in edenda noua confeßione.

ideò se quoq; non minùs idoneum quisque iudicabat, qui peculiarem etiam suæ fidei cōfeßionem conscriberet. Sic isti dum sui quisque nominis illustrandi, quàm inuestigandæ propagandæque veritatis est studiosior, licere sibi volunt, vt non ipsi modò à se inuicē, sed etiam à magistro suo Luthero nōnullis in rebus, etiam ijs, in quibus cardo Christianę rei vertitur, dissentientes nouam sibi quisque fidem conderent, ac singularem suam confeßionem exhiberent.

Petrus à Soto cur aduersus Brētij cōfeßionē scripserit.

Vidit hoc homo quidā Hispanus Petrus à Soto, qui nullam aliam præter Catholicā fidem didicerat, quòd aliam confeßionem Philippus, aliam proferret Brentius: mirari satis non potuit, quādo quidem vterque magistrum suum esse Lutherum profitebatur, quòd fidei suæ nihilominùs diuersas confeßiones adferebant. Visum est ei quiddā portenti simile. Quòd si quemadmodum ante annos viginti septem factū est, quo tempore suam Cæsari confeßionem protestantes obtulerunt, Zuingliani seorsum suam confeßionem produxißent, minùs id illi mirum accidißet. Nam sicut iam à nobis dictum est, habētur à Lutheranis pro hęreticis: quales vicißim, ab illis Lutherani iudicantur. Sed cùm id fieret ab ijs, qui quod à Luthero fuit inuentū, idem Euangelium se profiteri iactarent, id verò instar esse monstri videbatur, quòd ex eadem schola profecti, non eādem confeßionem adferrent. Quoniam verò magna fuit opinio, Ducem Vvirtembergensem, sub cuius nomine confeßionem suam Brentius ediderat, à Christiana & Orthodoxa fide non abhorrere, ab ea inquam fide, quam à maioribus nostris, sicut ipsi ab Apostolis acceperunt, per manus nobis traditam habemus, viro pio & zelo Christianę religionis ardenti vehementer doluit, quòd eò se Brentij & collegarum eius cōsilijs adduci paßus est Princeps ille, qui singulari quadam suę voluntatis in Catholicam fidem inclinatione propendere putabatur, vt singulariter suæ fidei potiùs confeßionem Synodo proponeret, quàm in Catholica, quàm à suis maioribus accepißet, acquiesceret. Quamobrem tenere se non potuit, quin ipse quoq; suam aßertionem ederet, sed non singulariter tamen suæ, verùm Catholicæ fidei. Quem librum ita scribi curauit, vt ex vna facie concionatorum Ducis Confeßionem osten-

Quam scribendi ratione Petrus à

E deret,

Soto ferna uerit. detet, ex altera Catholicam. Et doctrinæ Ducis, Catholicam doctrinam: autoritatibus scripturæ, autoritates non pauciores: testimonijs Patrum, testimonia pariter opponeret.

Dux Vuirtembergensis ne fallatur scripto Brētij, qui Cōfessionē illius nomine edidit, humaniter à Soto admonetur. Scripserat autem in eo libro Princeps, testificari se velle coram Deo & Ecclesia studium suum in excitanda & propaganda verè pia doctrina. Quæ verba Petrus in scholijs excipiens: Prius, inquit, ea fuit agnoscenda, priùs erat statuendum, vt ea doctrina cui propagandæ datur opera, sit verè pia: maximè nunc, quādo cōstat omnibus in dubium verti, quæ sit vera doctrina. Non te lateat, inquit, Princeps optime, quòd sicut tui impiam doctrinam iudicant, quam Catholici sequuntur: sic eam Catholici vicissim, cui tui propagandæ das operam. Nec sunt apud eos pauciores aut minùs fide digni testes, q̃ apud vestros, vt minimum ergo, non veræ & piæ doctrinę propagandæ das operam, sed aut impiæ, testibus Catholicis, aut certè dubię, necessaria ratione. Nónne igitur satius est ab hoc studio cessare, & vel saltem suspendere iudicium, & expectare humiliter à Deo illustrari, idq; exigere pijs operibus & precibus ad Deum? Subiunxerat Princeps: Etsi enim non ignoramus suum esse discrimen inter politicam & Ecclesiasticam func-

Psal. 2. tionē, tamen cū Psalmus nos grauissimè hortetur, Nunc Reges, inquit, intelligite, erudimini qui iudicatis terram: seruite Domino in timore & tremore, non debuimus cœlestem vocem contemnere, &c. Et hæc verba Petrus exci-

Nō cōfundenda functio ciuilis cum Ecclesiastica. piens. Quod verò, inquit, sit hoc discrimen, oportebat benè exploratum habere: certum est, alienum esse à Principe Aemp. administrante definire dubia circa fidem: hoc verò pertinere ad eos, qui Ecclesiam gubernant: ab illis oportet Principes accipere, & eorum expectare sententiā: alioqui timere debent, quod sequitur post verba hîc citata, Nequando irascatur Dominus contra eos, & pereant de via iusta: hoc enim comminatur Principibus, qui non apprehendunt disciplinam. Quid verò magis indisciplinatum & inordinatum, quàm dubiam doctrinam sequi, & intrudere subditis ante iudicium Ecclesiæ: E regione verò post alia pleraque sic scripserat: Nihil maiore discretione moderandum est, quàm zelus illæ agnoscendæ & retinendę

nendæ veritatis, qui quò maior fuerit, eò in grauiora pericula & discrimina deducit hominẽ: vt testis est Paulus supra modum æmulator paternarum suarum traditionum, atque ideò iam expertus correctionem verè paternã Dei, de alijs dicit: Testimonium illis perhibeo, quod zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. Ideoque pro illis tristitiam magnam & continuum dolorem cordi suo inesse asserit. Debet igitur quisque primò gradum suum agnoscere, & iuxta illum sequi & non præire, duci, & non ad se ducere Dei Spiritum & ordinationem: ne dicatur illi, Vade post me Satana, scandalum mihi es: non enim sapis quæ Dei sunt.

Nõ cuiuis zelo fidẽdũ in causa religionis. *Galat.1.* *Rom.10.* *Matt.16.*

Quid est in ijs verbis non modestè, non piè, non verè, Catholiceque dictum? Et ea tamen exaggeranda sibi Brentius putauit, ac modò non cœlum terrę miscendum, quòd ausus fuerit Principi dicere vir pius, Vade post me Satana: cùm tamẽ is nihil eiusmodi Principi dixerit, verùm admonuerit tantùm, vt agnoscat quisque gradum suum, ne si præire velit, & nõ sequi Spiritũ sanctum, dicatur illi: Vade post me Satana. Vide autem impotentiam hominis: Qui scripsit assertionem hanc fidei Catholicæ contra singularem Brentij Confessionem, ei nomen est Petro, cognomen à Soto. Loci nomen id sit an familiæ, mihi nõ satis liquet. Sed est insignis Brentij petulãtia ne dicam, an improbitas. Non ei dignatur cognomen suum tribuere, sed eum per contumeliam vocat Asotum. Dicuntur autem ἄσωτοι Græcè, qui Latinè decoctores, nequam homines, luxu, ganeæque studio perditi, qui bona sua abligurierunt omnia. At cui viro probrum hoc obijcit Brentius, vt eum per summam iniuriam Asotum vocet? Ei, quo vix quenquam hominem hæc nostra secula tulerunt sanctiorem: qui nõ verbis magis quàm factis pridẽ huic seculo nequam nũcium remisit: ac quò magis vacare pietati possit, S. Dominici sequutus institutũ, ante cõplures annos in illius familiã trãsijt, nõ alijs quàm sacrarũ literarũ studijs deditus: Cuius & doctrinæ & vitę piè sancteque traductę tanta fuit fama, vt eũ sibi præ cæteris omnibus eligeret Christianiss. Imperator, cui secretiora suæ cõscientię vulnera detegeret, à quo sanãdis illis medicinã peteret, cuius ministerio remissionẽ

Brentius quo Sotũ aggreditu *Brentij petulantia Asotum vocantis.* *Laus Petri à Soto.*

peccatorum se consequuturum speraret. Solent autem potentiss. quiq; Reges non alios ad id munus asciscere, quàm qui sunt excellenti doctrinâ, vitæque sanctimoniâ comendati. Quò magis autem intelligas, quòd minimè sit suo de illo iudicio frustratus pientiss. Imperator: inter cætera hac quoque in re integritatis suæ specimē de se præbuit singulare, quòd cùm vltrò fuisset episcopalis illis dignitas delata, respuit, ac pauperem vitā potiùs elegit, in qua reliquum ætatis suæ tēpus cōsumeret. Equidem vidi hominem, cùm abs te sereniss. REX missus ad M. Imperatoriam proficiscens, Dilingam ad Cardinalem Augustanum, virum cùm præclaris à Deo multis dotibus ornatū, tum Catholicæ & Orthodoxæ fidei propugnatorem acerrimū, diuertissem. Is nunquam satis eximias & singulares hominis virtutes apud me prædicare potuit. Hūc igitur talem virum audet impurus homo Asotū appellare. Quid est hoc aliud quàm lucē tenebras, bonū malū dicere? Sed vnde liceret agnoscere Lutheri discipulū è Satanæ scola profectū, nisi mendacijs eiusmodi tā sancti hominis famā contaminarit? Quid autē ei deinceps erit credendū, qui statim in ipso limine sic impegit, vt apertè falso conuitio vti nō vereretur: Neq; tū illi satis libidini suę fecisse se existimabat, nisi quo falso ꝓbro virū summa pietate religioneque preditū affecerat, eodem etiā vniuersum Episcoporū & Sacerdotum ordinem perstringeret, quos vocat Prælatos Asoticos. Quasi verò nō plures Asotos inuenire liceat apud Lutheranos, quorū plerique tā sunt inexhausta libidine, vt ne cōiunx quidem illis vna sufficiat quàm apud Catholicos: præcipuè si partē istorum exiguam cum toto conferas orbe Christiano. Sed nō possunt isti sibi temperare, quin ex qua schola sint profecti, planum omnibus faciant, & exemplo magistri sui, sannis, scommatis, dicterijs, conuitijs, calumnijs parum Christianis, libros suos omnes infarciant.

Cardinalis Augustanus.

Brētij probrū in magistratus Ecclesiasticos.

Sed audi quæso, quale sit, quamq; virulentū huius libelli proœmiū? Orditur à fabula quadam de seruis, qui cōtra suos dominos insurrexerint, & eos alicubi peregrè redeuntes oppresserint. Tales esse vult Episcopos Catholicos, seruos flagriōes, cōscelerata mācipia, q̃ sint ausi mouere seditionē cōtra suos dominos, & eos de gradu suo deturbare.

Virulentū libelli Brētiani proœmium.

Ac

Ac vide, quàm bellè primùm eos eiusmodi seruos esse probet? Scriptũ est, inquit, Quis est Paulus? quis Apollo nisi ministri per quos credidistis? Nunquid autem non rectè dici potest ex aduerso: Quis est Carolus Imperator? Quis Ferdinandus Cæsar? quis est Sigismundus Rex, nisi ministri, per quos ius cuiq; suum tribuitur? quorum ministerio fit, vt in pace & tranquillitate vitã agamus: nisi fortè de seculari quoq; Principe scriptum non est: Dei minister est tibi in bonum. Nõ sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit. Longè potentissimus fuit Senacherib Rex, cum nõ modò ministrum, verùmetiam virgam furoris sui & baculum vocat Dominus: atqui nullum est tam vile mancipium, quod nõ virgæ sit & baculo præferendum. Nunquid ideo Reges & Principes subesse debent populo, non præesse? quia per eorum ministerium ius cuique suum Deus tribuit: bonos præmijs, malos debitis afficit supplicijs? Profertur & alia scriptura: Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus. Quid igitur ex eo colligis? Ergo Paulus, Apollo, Cephas & mundus vniuersus, fuit subiectus Corinthijs? Etiam Sigismundus noster est, sed nunquid tanquàm qui subiectus sit nobis? Absit, sed tanquam is, qui legitimè nobis imperat REX & dominus noster. Hic videre quilibet potest, quàm verum sit, quod de Hæreticis ab Hilario scriptum est: Omnes scripturas sine sensu loquũtur. Atqui talibus è scriptura petitis vocibus, classicum isti cecinerunt rusticis, quo sunt ad arma capienda contra suos dominos excitati, cùm dicerent: Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue Reges, siue Principes, omnes sunt serui vestri, vos autem Christi, vt in ipsum Brentium, & eius similes ea rectiùs quadrare videantur, quæ de seruis præfatur, qui contra suos dominos insurrexerint. Affertur & tertia scriptura: Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem seruos vestros. His tribus locis ex Paulo productis, probat Brentius, quòd Paulus Episcopos Ecclesiæ subijcit, & facit eam dominã: Nos autem adeò non pudet seruos & ministros Ecclesiæ dici, vt qui Princeps est Episcoporum, & in terris Christi vica-

Prima Brentij probatio. *1. Cor. 3.* *Rom. 13.* *Esa. 10.* *Secunda probatio.* *1. Cor. 3.* *Hilarius in libro ad Constantium Augustum.* *Tertia probatio.* *2. Cor. 4.*

vicarius, hoc titulo maximè glorietur, quòd seruorum Dei se seruum esse scribit: cùm scriptum sit. Maior seruiet minori. Et est ita reuerà, quòd nulla maior est seruitus, quàm sit eorum qui præsunt in solicitudine: qualis fuit hic ipse, cuius hæc testimonia proferuntur, qui cùm liber esset, se fecit seruum omnium, vt plures lucrifaceret: qui non leuiter affligebatur animo, cùm eum quotidie premeret vrgeretque solicitudo Ecclesiarum omnium: ita vt non posset etiam, quin exclamaret: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Tales serui quin sint Episcopi, quis est qui velit inficias ire? Quin & ipsi Reges & Principes, non dissimili seruitutis genere premuntur. Nam si non seruiunt vtilitati subditorum, si nulla cura tanguntur salutis eorum, si voluptatibus, tantùm, aut suis priuatis commodis inseruiũt, certum est, quòd eiusmodi nec Reges veri Reges, nec Episcopi veri dici merentur Episcopi. Monet Sapiens: Rectorem te posuerunt, noli extolli. Esto in illis quasi vnus ex ipsis: curam illorum habe. Hoc igitur est seruum esse, non subiectum esse, quibus præsis, non vt eos pro dominis agnoscas, qui tibi fidei formulam præscribant: sed vt ne te propterea extollas, verùm curam eorum geras, eis prodesse studeas, quibus te præesse Deus voluit. Ad hunc modum serui fuerunt Apostoli, & sunt etiam nunc eorum successores Episcopi, quos ita Paulus alloquitur: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Regere, inquit, non regi: præesse, non subiectum esse. Ad gregem autem his verbis vtitur: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis, ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. Nunquid ait, regite eos? imperate eis? tanquàm eorum Domini: præscribite eis docendæ fidei formulam? Nihil horum: Sed obedite, inquit, subiacere eis. Quæso te, potuítne dici planius aliquid? potuit ne clarioribus verbis ostendi discrimen inter pastores & oues, quàm quòd illos regere, hos vult obedire & subiacere? Et tu non reformidas Spiritui sancto repugnare, tam dilucidè sententiam suam per Paulum explicanti? Verùm videamus Brenti, qualis fuerit seruus hic, qui cùm liber esset, seruum se fecit omnium. Scribens ad Corin-

Gen. 25. Rom. 12. 1. Cor. 9. 1. Cor. 11. Reges etiã quodãmodo serui. Eccle. 32. Apostoli & horum successores Episcopi simul serui & domini. Act. 20. Heb. 13. Qualis seruus fuerit Paulus Apostolus.

Corinthios quorum se seruum esse profitetur, ita loquitur:
Quid vultis? in virga veniã ad vos? Scilicet in virga venire *1. Cor.4.*
serui solent ad Dominos? Ac paulò pòst : Auditur, inquit,
inter vos fornicatio & talis fornicatio, qualis nec inter
gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat. Et vos in- *1. Cor.5.*
flati estis, & non magis luctum habuistis, vt tolleretur de
medio vestrûm, qui hoc opus fecit. Ego quidẽ absens cor-
pore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens, eum
qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Chri-
sti tradere Satanæ in interitum carnis, &c. Vides in quali
virga venerit, qualem seruum se gesserit erga suos Domi-
nos, non hos modò, verùm etiam alios quosdam, nomi-
natim autem Alexandrum & Hymenæum, quos & ipsos *1.Tim.1.*
Satanæ se tradidisse scribit, vt discant non blasphemare.
Non dixit ille : Vade post me Sathana : sed quod multò
durius est, Satanæ tradidit in interitum carnis. Num tu
propterea sceleratum eum fuisse dices mancipium, qui cõ
tra suos dominos insurrexerit? Habes iam, qualis fuerit
seruus Paulus. Quid autem Petrus? Num huius dissimi-
lis? Ananias cum Zalphira vxore sua vendiderat agrum, &
fraudauit de pretio agri, conscia vxore sua, & afferens par *Qualis ser*
tem quandam ad pedes Apostolorum posuit. Dixit autem *uus Petrus*
Petrus ad Ananiam: Anania, cur tentauit Satanas cor tuũ, *Apostolus*
mentiri te Spirituisancto, & fraudare de pretio agri? Nón- *Actu.5.*
ne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat pote
state? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es men
titus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc
verba, cecidit & expirauit. Introiuit & vxor eius, nesciens
quod factum fuerat. Dixit ei Petrus : Dic mihi, si tanti a- *Quales ser*
grum vendidisti? At illa dixit: Etiam, tanti. Petrus autẽ ait *ui, veteres*
ad eam: Quid vtiq; conuenit vobis tentare Spiritum Do- *Pontifices*
mini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum ad *& Episco-*
ostium, & efferent te. Confestim cecidit ante pedes eius, *pi.*
& expirauit. Vides qualis & hic seruus fuerit qui mortis *Euseb.lib.*
vitæque potestatem in suos dominos haberet. *6.cap.34.*

Sed & qui successerunt in Apostolorum locum, nihilo *hist.Eccl.*
minore fuerunt, sicubi res postulabat, libertate. Scribit de *Exemplũ*
quodam Euseb. (verisimile est Fabianum fuisse Pont. *de authori*
Roman.) quòd cùm Philippus Imperator, qui primus *tate ponti-*

ficis in Imperatorē. Christo nomen dedit, in die qua vltimæ Paschatis vigiliæ celebrabantur, in precationibus Ecclesiasticę multitudini, tanquam concors adiungi vellet, admissus ab eo non fuerit, nisi priùs confiteretur, & ijs qui propter peccata inquirebantur, & in pœnitentiæ loco fuerant constituti, se coniungeret: alioquin nisi hoc faceret, non ipsum admittendũ fore, quòd in multis culpabilis foret. Quid autē pius Imperator? num à seruo de gradu se deijci quiritabatur? Imò scribit Euseb. eũ prõptè obediuisse, syncerumq́; ac religiosum animũ erga Deũ ipsis operibus declarasse. Nõ ita Cõstãtius Imperator, qui graui persequutione catholicos Episcopos premebat, dũ quotãnis ferè nouã fidei confessionē cõscribi vellet, ita vt nouē sub eo fides fuisse cõstitutas recēseat Socrates. Adeò fuit illius seculi status, nostris tēporibus ijs nõ dissimilis. Verũ & qui tũ fuerunt Episcopi, fortiter illius tyrannidi repugnabant. Incitauerat is Liberium quemadmodũ ipse scribit Athanasius, per Spadonē suum, vt cõtra Athanasium subscriberet, & munera pollicitus si fecisset, & supplicia cõminatus, nisi paruisset. Quid adhęc Liberius? Nõ ita se habet, inquit, Ecclesiasticus Canon, neque vnquã accepimus talē à Patribus traditionē. Quòd si omninò Imperator curã suã pro ecclesiastica pace interponere quęrit, aut scripta à nobis pro Athanasio deleri iubet, deleãtur quoq; ea quę contra eũ scripta sunt, fiatq́; deinde Ecclesiastica synodus longè à palatio, vbi nec Imperator præsto sit, nec Comes se ingerat, nec Iudex minetur, &c. Post hæc traditur Liberius ad Imperatorem, quò cũ peruenisset, magna & ibi libertate dicendi vsus est: Desine, inquiens, persequi Christianos, ne tenta per me hæreticam impietatem in Ecclesiam introducere, ad omnia potiùs sustinenda parati sumus, quàm nos Christiani eò deueniamus, vt Arriani appellemur. Ne coge nos fieri Christi perduelles, &c. Talis fuit seruus Liberius, multos cruciatus perpeti, quin & in exilium abire paratior, quàm vt suo munere strenuè non fungeretur. Similibus & promissis & minis adortus erat idem Constantius Hosium Cordubensem Episcopum. Verùm is scriptis ad eum literis, proposito fratris exemplo: Quid tale, inquit, à Constante actum est? aut quis ibi Episcopus relegatus? aut quis ipsius Palatinus

Constantius Imperator à Põtifice Liberio correptus.

Socrat. li. 2. cap. 41. eccle. hist.

Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes.

Hosius Cordubensis Episcopus.

Ibidem Athanasius.

tinus vim adhibuit? Desine quæso, & memineris te mortalem esse, reformida diem iudicij, serua te in illam diem purum: ne te misceas Ecclesiasticis, neq; nobis in hoc genere præcipe, sed potiùs à nobis ea disce. Tibi Deus Imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ: ita & tu caue, ne quæ sunt Ecclesiæ, ad te retrahens, magno criminis fias obnoxius. Date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei Deo. Neq; dissimilis fuit horum Hilarius Pictauien. Episcopus: Proclamo tibi, inquit, cōstanti, quòd Neroni loquuturus fuissem, quod ex me Decius & Maximianus audirent: Contra Deum pugnas, contra Ecclesiam sæuis, sanctos persequeris, prædicatores Christi odis, religionem tollis, tyrannus non iam humanorū sed diuinorum. Hæc tibi à me atq; illis socia atq; communia sunt. Tu verò nunc propria tia accipe: Christianum te mentiris, Christi nouus hostis es, Antichristum præuenis, & arcanorum eius mysteria operaris. Condis fidem, contra fidem viuēs, doctor prophanorum es, indoctus piorum, subrepis homine blandienti, occidis specie religionis, impietatem peragis, Christi fidem, Christi mendax prædicator extinguis. Et aliquot paginis interiectis: Hoc nunc à te constanti requiro, in qua tandem fide credas? ego enim nunc fidem tuam ignoro, per demutationis tuæ tempora, quibus quisquam in viuum blasphemię suæ baratrum descendens, per gradus præcipites cucurrit. Namq; post primam veræ fidei synodicem, congregato rursum Antiochiæ concilio, fidem tibi renouas. Sed accidit tibi, quod imperitis ædificatoribus, quibus sua semper displicent, vt accidere solet: vt semper destruas, quod semper ædifices. Et in sequenti libro: certè voces exclamantium à tua mansuetudine exaudiri decet: catholicus sum, nolo esse Hæreticus: Christianus sum non Arrianus: & melius est mihi in hoc seculo mori, quàm alicuius priuati potentia dominante, castam veritatis virginitatem corrumpere.

Aliud exemplum.
Hilar. in libr. ad Constant.

Et qui sequutus est hos trecentis pòst annis, & amplius Ioannes Damascenus, cùm Leo Isaurus Constantinopolitanus Imperator cum Imaginibus bellum suscepisset, eas- *Serm. 1.*

que è téplis eiecisset, his verbis cótra eum scribés vsus est: Cùm iam inde ab initio plurimi sacerdotes & reges Christiani à Deo dati fuerint, qui & sapientia & pietate, & non sermone magis quàm vita excellerent, cùm plurimæ prætereà fuerint Sanctorum Patrum Synodi, cur nemo tale quid facere aggressus est? Non patiemur, vt nos aliquis nouam fidem edoceat: Ex Syon enim egredietur lex, ait per Prophetam Spiritus sanctus, & verbum Domini ex Hierusalem. Non patiemur, vt aliàs aliter sentire, temporumque vicissitudine fidem variare liceat, vt ea ijs qui sunt extra Ecclesiam ridiculi appareat. Non patiemur, vt regio subiaceat edicto, si fortè conatus is fuerit morem à maioribus nostris traditum euertere. Non est enim piorum regum, subuertere sanctiones ecclesiasticas: nõ Patrum hęc, sed latronum & prædonum sunt, quæ vi extorquentur, nõ libera persuasione fiunt: Nõ regibus dixit Dominus, Vbi congregati fuerint duo vel tres in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum: Non regibus ligandi vel soluendi potestatem tradidit Christus, sed Apostolis & eorum successoribus. Et proximè in sequenti sermone, Non est regum præscribere leges Ecclesiæ. Vide quid dicat eximius ille Apostolus, Et alios quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, deindè Prophetas, tertiò Pastores & Doctores ad ædificationem Ecclesiæ: non addit reges. Et iterum, Obedite præpositis vestris & subiacete, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris, tanquam rationem redituri. Et iterum, Mementote prępositorum vestrorũ, qui loquuti sunt vobis verbum, quorum contemplantes conuersationem imitemini fidem. Non sunt vobis loquuti sermonem Reges, sed Apostoli, sed Prophetę, sed pastores, & doctores. Cùm præcepisset Deus Dauid, vt sibi curaret ædificandam domum, dixit ei, Non tu ædificabis mihi domum, quandoquidem vir sanguinum es. Reddite vnicuique debitum, clamat Paulus Apostolus, cui honorem, honorem: cui timorem, timorem: cui vectigal, vectigal: cui tributum, tributum: Regum cura est, vt benè sit Reipublicæ, Ecclesiarum constitutio ad pastores & doctores pertinet: eiusmodi aliena functionis inuasio, prædonum est & latronum, ô fratres. Saul Samuelis pallium discidit. Quid autem

autem ei posteà euenit?Scidit DEVS regnum ipsius,& dedit illud Dauid regi mansuetissimo. Etiam Iesabel persequuta est,& linxerunt sues & canes sanguinem ipsius. Herodes Ioannem sustulit, & à vermibus crosus examinatus est. Quin & hac ætate nostra beatus Germanus, non vitâ solùm, verùm & sermone illustris, alapis cæsus, & in exilium relegatus est. Et alij multi Episcopi & Patres, quorum nescimus nomina, an hoc latronum & prædonum facinus non est? Dominus cùm adijssent eum scribæ & Pharisæi, vt tentarent, laqueo sermonis eum irretituri, quærebant, Num licet dare censum Cæsari? respondit eis, Exhibete mihi numisma: cùm autem illi protulissent, Cuius, inquit, habet imaginem? illis autem respondentibus, Cæsaris: Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: quę autem Dei, Deo. Tibi ô Rex, in ijs quæ pertinent ad præsentis vitæ negocia libenter paremus, qualia sunt, vectigalia, tributa, & id genus largitionum acceptiones, quorum gratia administratio Reipublicæ nostræ tuę fidei concredita est: In constituendo autem Ecclesię statu, habemus pastores, qui loquuti sunt nobis verbum, & ritus atque instituta ecclesiastica nobis expresserunt. Non transferimus terminos, ab orbe condito nobis præscriptos. Sed tuemur & retinemus traditiones quemadmodum accepimus: Nam si cœperimus Ecclesiæ structuram vel in minimo demoliri, paulò pòst moles vniuersa corruet. Ac paucis interiectis: Nō recipio, inquit, regem, qui per tyrannidem sibi sacerdotium vsurpat. Non reges acceperunt potestatem ligandi & soluendi. Et iterum post pauca: Non assentior, vt regum legibus gubernetur Ecclesia, sed patrum potius traditionibus, siue scriptæ re sint, siue non scriptæ.

Habes, quales illo tempore serui fuerint Episcopi, Liberius, Hosius, Athanasius, Hilarius: quàm fortiter non vnius alicuius terræ Principis, verùm totius orbis Imperatoris, impijs conatibus obstiterint: quàm intrepidè dicere fuerit ausus vnus ex illis: Ne te misceas Ecclesiasticis Imperator, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potiùs à nobis ea disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit. Quid si viuerent illi nostro hoc, non minùs propè quàm fuit illud, infelici seculo:

Collatio veteris Ecclesiæ cũ hac nostra in vindicãda potestate & doctrina Ecclesiastica.

culo: si viderent, non modò Prouinciam, verumetiam ciuitatem ferè vnamquamq; singularem fidei suæ confessionem adferre, ac synodo facienda decernendaq; præscribere: quid eos facturos fuisse putas? Dicerent procul dubio eadem illa, quæ tum ab eis dicta sunt: Catholici sumus, nõ Hæretici: Christiani sumus, non Lutherani, non Brentiani. Melius est nobis in hoc seculo mori, quàm alicuius priuari potentia dominante, castam veritatis virginitatẽ corrumpere. Nunquid autem aliter se post hos in simili causa gessit Ambrosius? Valentinianus Imperator iunior, Iustinæ matris impulsu, cùm puer adhuc esset, propemodum sibi de fide iudiciũ vsurpare conatus est. Quid ad hęc Ambrosius: Dalmatius (inquit) me Tribunus & Notarius mã dato, vt allegauit, clementiæ conuenit tuæ, postulans, vt ipse iudices legerẽ, sicut legisset Auxentius. Nec tamẽ expressit eorum nomina, qui fuerãt postulati: sed id addidit, quòd in consistorio esset futura contentio, arbitro pietatis iudicio tuæ. Cui respondeo, vt arbitror, competenter, nec quisquam contumacem iudicare me debet, cùm hoc asseram, quod augustæ memoriæ pater tuus, non solùm sermone respondit, sed etiã legibus sanxit suis: In causa fidei vel Ecclesiastici alicuius ordinis, iudicare eum debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis. Hęc enim verba rescripti sunt: Hoc est, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit iudicare. Quinetiam si aliâs quoq; argueretur Episcopus, & morum esset examinanda causa, etiam hanc voluit ad episcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter respondet clementię tuæ, ille qui te patri similem esse desiderat, an qui vult esse dissimilem? Nisi fortè vilis quibusdam tanti imperatoris existimatur sentẽtia, cuius & fides confessionis constantia probata est, & sapientia meliorata Reipublicę profectibus prædicatur. Quãdo audisti, clementissime Imperator, in causa fidei Laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt sacerdotalis iuris simus immemores, & quod Deus donauit mihi, hoc ipse alijs putem esse credendum? Si docendus est Episcopus à Laico, quid sequitur? Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat, Episcopus discat à Laico. At certè si vel scripturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retra-

Exemplũ Ambrosij.

Amb. lib. 5. epist. 32.

tractemus,quis eſt qui abnuat,in cauſa fidei, in cauſa,inquam,fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis,non Imperatores de Epiſcopis iudicare?Eris,Deo fauente,etiam ſenectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc cenſebis,qualis ille Epiſcopus ſit,qui Laicis ius ſacerdotali ſubſternit. Pater tuus,Deo fauente, vir maturioris æui dicebat,non eſt meum iudicare inter Epiſcopos. Tua nunc dicit clementia: Ego debeo iudicare. Neque verò ſcripſit hæc modò verùm & dixit Ambroſius, quemadmodum ad ſororem ſcribens ipſe narrat: Nolite grauare (inquit) Imperator,vt putes te in ea, quæ diuina ſunt,imperiale aliquod ius habere.Noli te extollere: Eſto Deo ſubiectus.Scriptum eſt: Quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari. Ad Imperatorem palacia pertinent, ad ſacerdotem Eccleſiæ:Publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſacrorum.Num & is aliud, quàm quod Petrus à Soto dixiſſe videtur: Vade poſt me Satana? Neque id per epiſtolam tantùm, quæ minùs erubeſcit, verùmetiam præſenti coràm.Quàmuis autem æquè Caluinus infeſtus ordini noſtro ſit atque tu Brenti,ſingularem tamen hanc ſancti huius hominis moderationem ac prudentiam, cum animi magnitudine fiduciaque coniunctam vehementer commendat.Negat,inquit,Imperatorem idoneum eſſe cognitorem tantæ controuerſiæ, id quod illius temporis neceſſitas poſtulabat,& ipſa etiam perpetua rei natura. Perpetuam rei naturam poſtulare dicit Caluinus, vt ne cauſarū Eccleſiaſticarum, fidei præſertim, iudex eſſet Imperator. Nec erga Valentinianum ſolùm ſe talem geſſit Ambroſius;verùm & Theodoſium Imperatorem,poſt cędē Theſſalonicæ patratam,ingreſſu templi prohibuit: deinde iam reconciliatum,cancellos egredi iuſſit, intra quos myſteria peragebantur, quòd ea ſolis patere Sacerdotibus diceret. Purpuram autem Imperatores facere,Sacerdotes non facere.Quod eius factum adeò patienter tulit Imperator,vt diceret etiam poſteà,neminem ſe noſſe, qui ſciret Epiſcopum agere,præter vnum Ambroſium.Fecit autē hæc Ambroſius nihil exemplum veritus,quod anteà fuit ab Imperatore quodā editum in martyrem Babilam à Ioan.Chryſoſto. celebratum: qui cùm Imperatorem tanquam vile quoddam

Ambroſius epiſt. 33.

Matt.22.

Caluinus.

Cal.cap.8. inſtit.ſuæ.

Theodoretus li.5.ca. 8. Eccleſi. hiſtoriæ.

quoddam & nullius pretij mancipium, sic è Dei templo exegisset, sicut pastor scabiosam & morbidam ouem excludit ab ouili, capitis luit supplicium. Cuius vestigijs incessit etiam vnicum in gente nostra, singulareque sanctitatis exemplar Stanislaus Craconien. Episco. qui cum impio tyranno Boleslao propter multa flagitia designata, sacris interdixisset, gloriosam pro Christi nomine mortem oppetere non dubitauit.

D. Stanislaus Craconiensis Episcopus & martyr.

Hósne tu omnes, quorum laus in vniuersa celebratur Ecclesia, quos cum Christo nunc in cœlis beatam vitam agere nemo pius dubitat, hos, inquam, tu & eorum similes alios, quos longum esset omnes commemorare, scelerata mancipia vocabis? quæ seditionem contra suos Dominos mouere, quæ de gradu suo eos deijcere minimè vereantur: dum aut eos, propter patrata scelera, Sathanæ tradunt, aut non patiuntur, vt in ea se, quæ sui muneris non sunt, ingerant, modò non eadem ista verba proferentes: Vade post me Sathana? Serui quidem sunt Episcopi, sed de quibus scriptum est, Constitues eos Principes super omnem terram. Qui eorum principatus tantò est omni regno excellentior, sicut & à Chrysostomo, & à Gregorio Nazianzeno in oratione, quam habuit de Hieremiæ dictis præsente Imperatore, scriptum legimus, quantum inter spiritum & carnem, inter cœlum & terram, inter diuina & humana discrimen & interuallum esse potest. Sed audi, quo loco illos habeat sanctissimus ille martyr Ignatius: Scriptum est, inquit, Honora fili Deum & Regem. Ego autem dico, Honorate quidem Deum vt autorem omnium & Dominum, Episcopum autem tanquam Principem Sacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundùm Deum, sacerdotium verò secundùm Christum. Et post hunc honorare oportet etiam regem. Nemo enim potior est Deo, neque similis ei, neque Episcopo honorabilior in Ecclesia, sacerdotium Deo gerenti pro mundi salute, neque Regi, qui similis est in exercitu pacem & beneuolentiam omnibus Principibus cogitanti. Qui enim honorat Episcopum, honorabitur à Deo, & qui inhonorauerit Deum, à Deo inhonorabitur. Quoties autem inculcat ille, vt obediatur Episcopo? vt in nullo ei con-

Collatio Ecclesiasticæ in Episcopis & ciuilis potestatis in Principib⁹ Psalm. 44 Chrysost. lib. 3. de sacerdotio, et de verbis Esaiæ hom. 4.

Ignatius epist. 7. ad Smirnẽses.

contradicatur terribile enim esse tali contradicere. Non enim istum visibilem quis spernit, sed illum inuisibilem in eo contemnit, qui non potest à quoquam contemni: hic enim non ab homine, sed à Deo habet promotionem: dicit enim Deus Samueli de contemptoribus eius: *1.Reg.8.*
Non te spreuerunt, sed me. Et Moyses populo aduersus se murmuranti. Non aduersus nos murmurastis, sed aduersus Dominum Deum. *Exod.16.* Proponit pœnas, quas dederunt Chore, Dathan & Abiron: quin & Osias & Saul reges, dum sibi sacerdotium vsurparent. Itaque nulla fuit vnquam gens tam barbara, quæ Sacerdotes suos & Episcopos non summo honore prosequendos putaret. Sacerdotium Iudæorum vmbra fuit cum nostro Christianorum sacerdotio comparatum: tanta fuit nihilominus Episcopum in eo reuerentia, vt non ipsi modò Iudæi, verùm & gentiles nonnulli summa eos veneratione prosequerentur. Scribit Iosephus, repetit Origenes, & ex ijs etiam nonnulli, qui res gestas Alexandri conscripserunt, quòd Alexander Macedonum Rex, cum quæ petiuerat ab Iaiado Pontifice Iudæorum, non obtinuisset, iratus ei vehementer, Hierosolymam cum exercitu profectus erat, ciuitatem euersurus, in ipsum verò Pontificem omne credulitatis genus exprompturus. Cui cùm vltrò Pontifex sacra stola indutus cum agmine Sacerdotum & populi progressus fuisset obuiam, ecce REX qui venerat iratus, simul vt Pontificem conspicatus est, compresso furore, magno cum circunstantium stupore propius ad Pontificem accedens, eum adorauit. Cumque postea REX à Parmenione fuisset interrogatus, cur cùm ipse adoraretur ab omnibus, nunc ipse adoraret, Pontificem Iudæorum? Non eum se respondit adorasse, verùm Deo, cuius pontifex esset, honorem hunc habuisse.

Exemplũ de Alexãdro. *Ioseph.lib.11.ca.8. de antiquitatibus Iudæorum.* *Orig. cõtra Celsum li. 5.*

Quid autem? an huic simile non est, quòd de barbaro Rege Attila scribitur, qui cùm bonam Italię partem occupasset, & omnia cæde, rapinis, incendijs vastasset, nec vllum in quenquam crudelitatis genus prætermisisset cùm non ita procul ab vrbe iam abesset, itidem illi sanctissimus pontifex Leo processit obuiam, ac ne progrederetur vlteriùs, petiuit. Homo, ferus alioqui, crudelis & atrox, qui ne

Attila rex barbarus Leonẽ Pontificem reueretur.

Paul. li. 15 rerũ Rom. ne germano quidem fratri pepercisset, quem cùm regni consortem ferre non posset, obiruncauerat, nõ modò magnam Pontifici, sicut scribit Paulus Diaconus, reuerentiã adhibuit, verumetiam ad omnia, quæ sibi imperasset, obtemperauit.

Vide per Deum immortalem, quale sit hoc? quibus etiã barbari Reges, ijdem & hostes infestissimi tantum honorem habẽdum esse putauerunt, vt haud aliter quàm si pro suis Dominis ipsos agnoscerent, ipsorum imperata facerent, hos Brentius, qui, si Dijs placet, videri vult Euangelicus, non honestioris tamen alicuius serui, sed mancipij loco vult haberi. Nunquid hic extremè barbaros, barbarie sua longo post se interuallo non relinquit? Possem hîc cõmemorare de Petro à Cornelio adorato, de diuinis honoribus Paulo & Barnabæ habitis, sed ego tibi concedam, quoduis Brẽti, serui sumus Episcopi: neque seruorũ genus vllum est, quod grauiores labores exantlet, quod maiores ærumnas perferat. Quibus enim curis & solicitudinibus non excruciantur Episcopi, dum peruigilant pro animabus fidei suæ concreditis, de quibus rationem se Deo reddituros sciunt, cùm eorum vnicuique dictum sit: Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius. Tum & illud apud Ezechielem: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël: Si dicente me ad impium, morte morieris, non annunciaueris ei, vt auertatur à via sua impia, ipse impius in iniquitate sua morietur sanguinem autem eius de manu tua requiram. Hæc & alia, quæ per eundem Prophetam terribiliter Deus malis Pastoribus comminatur, cùm Episcopi non ignorent, ingens reuera labor eorum, & maior quàm credi queat, cordis est afflictio, cùm fore quisque sciat, vt ei dicatur aliquando: Vbi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? Quid dices, cùm te visitauerit? Tu enim doces aduersum te, & erudis in caput tuum. Nunquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturiẽtem? Crede mihi Brenti, quãdo pius hæc secum Pontifex reputat, de sua suorumque salute sollicitus, quòd incredibiles animi cruciatus profert: hoc præsertim tempore, quo vos multò grauissimam seruitutem hanc nostram effecistis, dum vnus vestrum

Acto. 10. *Acto. 14.* *Episcopi se cundùm officij sui rationem maximè serui.* *3. Reg. 20.* *Ezech. 3.* *Hier. 13.* *Hæretici nunc Episcoporum laboresin immensum augent.* *Matt. 24.*

vestrum dicit: Ecce hic est Christus: alius, ecce ibi: tertius, ecce in penetralibus: quartus, ecce in deserto. Quibus vestris vocibus ita miseras oues dementastis, vt iam vbi sit Christus, multis in locis ignorent, præcipuè posteaquàm à vobis edoctæ sunt, contra clarum & apertum Dei verbum non obedire Præpositis suis. Ex quo factum est, vt eò iam audaciæ atque amentiæ nonnulli proruperint, vt dicant se ipsos animarum suarum Episcopos & Pastores esse: se pro illis non Episcopos suos rationem Deo reddituros. Ita facti sunt ipsi sibi Doctores, Pastores, Episcopi, concilia: ipsi ligant, ipsi soluunt conscientias suas arbitratu suo, & quoniam per vos de doctrina iudicandi potestas eis conceditur, in qualem quisque libellum inciderit, talem fidem sequitur. Hic est confessionis Augustanæ, alius Brentianæ, alius Osiandrinæ, alius Tigurinæ, alius Anabaptistarum siue Monasteriensis, alius Suenckfeldianæ, alius fratrum Vvaldensium siue Picardorum, alius Seruetianæ. In summa, quod de suo seculo scribit Hilarius, hoc de nostro quoque rectè dici possit. Tot nunc fides existunt, quot voluntates: tot doctrinæ, quot mores: tot causæ blasphemiarum pullulãt, quot vitia sunt, dum aut ita fides scribũtur, vt volumus, aut ita intelliguntur. Et cùm secundũ vnum Deum & vnum Dominum, & vnum baptismã, fides etiam vna sit, excedimus ab ea fide, quæ sola est: & dum plures fiunt, ad id cœperunt esse, ne vlla sit. Huc vos rem perduxistis Brenti, dum suam quisque peculiarem Confessionem adferre studetis: hunc tam periculosum, tamq; miserabilem Ecclesiæ statum perfecistis: & si qua premebantur antehac Episcopi seruitute, multis eam accessionibus auxistis. Sed quantò grauior seruitus, quantò labor eorum est maior, tantò plus eis honoris meritò debetur. Semper itaque sicut sub impijs tyrannis, siue qui Christum apertè persequebantur, siue qui Christi fidem Christi mendaces prædicatores extinguebant, non alio quàm seruorum numero sunt habiti, & ijsdem quibus nequissimi serui ac maioribus etiam supplicijs miserandum in modum excruciati: sic quotquot fuerunt pij Reges & imperatores, modò nõ diuinis honoribus eos prosecuti sunt: quemadmodũ cùm ab alijs, tum à Cõstantino illo verè Magno factitatũ esse

Quantam vulgo licentiam sectarij attulerint.

Hilarius ad Constãtium libro vltimo.

legimus. Qua de re fortaſſis alio loco dicendi dabitur occaſio. Nunc ad rem ipſam veniamus, ac quibus rationibus probet Brentius, oſtendamus, quòd non ad Prælatos tantùm, imò ne quidem vlla ex parte ad ipſos, quippe qui iam non ſint Eccleſiæ membra, ſed præcipuè ad pios Principes, & ad eos qui tam ex miniſtrorum Eccleſiæ numero, quàm ex reliquo hominum, qui doctrinam Chriſti agnoſcunt, cœtu, in conſilium adhibentur, pertineat de doctrina religionis cognoſcere, & iudicare, idq; non iuxta arbitrium humanæ prudentiæ, ſed iuxta oracula Spiritus ſancti, quæ quantum ad æternam noſtram ſalutem ſatis eſt, in libris (quos ita vocant) Canonicis ſacræ ſcripturæ continentur.

PRIMI LIBRI FINIS.

Liber secundus

DE LEGITIMIS IVDICIbus rerum Ecclesiasticarum, autore Stanislao Hosio Episcopo Varmiensi.

NE temerè factū à nobis esse putes, pientissime REX, quòd dum hæreses nostri temporis enumerando, recensemus, longiore paulò quasi præfatione vsi videmur. Nam qua de re sermo nobis nunc erit, ad eā quæ proximè sunt à nobis recēsita, plurimū ea pertinere paulò pòst intelliges. Omnes enim isti quos enumerauimus, siue sint tot tam dissectæ sectæ Lutheranorū, siue Sacramērariorū, siue Anabaptistarū, siue Suenckfeldiani, siue Picardi, siue Campani vel Seruetiani, siue quocunq; tandē alio nomine vocētur, omnes inquā, isti quamuis in multis & præcipuis fidei nostræ Christianę dogmatibus, quemadmodum iam audiuisti, grauissimè dissentiāt inter se: nec minus atrocia alteri cōtra alteros, quàm cōtra Christianos, Catholicos & Orthodoxos prælia gerant, in hoc tamen vno cōsentiunt, quòd ordinē ex Ecclesia sublatū cupiunt. Terribilis enim est illis castrorū hęc acies ordinata. Videt Sathanas, quoad ordo saluus est in Ecclesia, nihil se posse proficere. Hūc ita que quo summo studio potest, perturbare nititur. Quod igitur, & anteà sæpè fecit, id nūc quoq; cùm per alios, tùm per satellitē hunc suum Brentiū in hoc libello perficere conatur, vt iudiciū de rebus ecclesiasticis, à suis iudicibus ad alienos trāsferri queat. Atqui grauissimis viris Hosio Cordubēsi, & Ambrosio Mediolanensi Episcopis, tam hoc est visum absurdū, vt nihil magis: iudiciū vt sibi in causa fidei, *Hæretici quamuis in alijs mutuò interse dissentientes, tamen conspirant cōtra ordinē Ecclesiæ.*

Inconstantia Brētij. aut quacunque tandem alia ad sacerdotes pertinente laici sumerent. Interea ramen in hoc suos neruos omnes contendit Brentius, vt propriū hoc esse laicorū munus asseueret. Qua tamen in re sibi non satis constat. Nam nunc ad principes, nunc ad promiscuam plebem, nunc ad singulos quosq; priuatos homines iudicium de doctrina religionis pertinere dicit. Sed iā quo progrediatur ordine videamus.

Cōceditur Brētio pios principes mēbra Ecclesiæ esse. Reges hoc tēpore Catholici, & verè pij. Pluribus initiò verbis docere conatur, pios principes esse membra Ecclesiæ. Quasi verò controuersum id sit. Affirmamus & nos Brenti, pios principes esse præcipua membra Ecclesiæ, Sed quid si tibi pij non videntur quos Ecclesia Catholica pios esse iudicat? Romanorum, Hispaniarum, Galliarum, Angliæ, Lusitaniæ, Hungariæ, Poloniæ, Bohemiæ, Scotiç reges, & omnes præterea principes Christianos, qui cum illis in doctrina religionis consentiunt, pios esse principes non dubitanter asserimus. Qui verò dissentiunt ab ijs, vt idem de illis affirmemus, religione quadam prohibemur. Te contrà sentire dubium non est: quin si quis horum principum iudicium sibi de doctrina tua sumere vellet, iudicem eum proculdubio recusares. Atqui inter alias regum horum pietatis laudes, hanc quoque nos minimè postremam ducimus, quòd eorū nemo, etiamsi tu deferres vltrò, de causa fidei sibi iudicium arrogaret: verùm exemplo aliorum sanctorum Regum, & Imperatorum, qui multis antè seculis vixerunt, ad eorum te quisque, quorum id proprium esse munus intelligit, iudicium remitteret. Probauit ergo iam Brentius productis scripturæ locis, de quo nemo pius dubitauit vnquam, esse pios principes Ecclesiæ membra.

Ad priuatū quemque vult Brentius pertinere iudiciū de religione. Expectabas lector, vt iam deinceps ostenderet, quando quidem Ecclesiæ membra principes esse docuit, ad eos de doctrina religionis iudicium pertinere, tum quibus id argumentis probaret cognoscere cupiebas. Ecce autem quò nunc se proripit ille? Non satis illi fuit Ecclesiasticum abrogare magistratū, etiam ciuilē sublatum esse cupit. Nam & hunc simul ab hoc iudicio repellit, ac non solùm ad vniuersam Ecclesiā Dei, & ad eum cœtū, qui nomine Christi publica autoritate conuenit, verumetiam ad vnum quemuis hominem priuatum qui est Ecclesiæ membrum, pertinere

uere dicit de doctrina religionis iudicare,& veram à falsa internoscere. Vides qui paulò antè omnes voluit esse Episcopos & sacerdotes,quemadmodum is eodem supercilio reges etiã esse vult omnes. Neq; id sine scriptura. Scriptum est enim: Fecisti nos Deo nostro reges & sacerdotes. Qui sacerdotes, idem sunt & reges omnes. Itaq; iam solis pijs principibus,verùm & cuiuis è vulgò cognoscere de doctrina licebit secundùm Brentium, & veram à falsa discernere. In promptu est scriptura, Cauete, inquit Christus,vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium,sed intrinsecus sunt lupi rapaces. Hoc non solùm ad Apostolos,sed etiam ad reliquos discipulos,hoc est,ad vniuersam Ecclesiam & ad singula eius membra dictum est:cuiuscunque quisque ordinis fuerit, necesse habet,quoquo modo potest, sibi à pseudoprophetis cauere. Necesse habet cauere,sed nunquid ideo potestas illi iudicandi permissa est? Nunquid quibus verbis dixit Christus: Attendite à falsis Prophetis,hoc dicere voluisse visus est, Iudicate de doctrina prophetarum, vera sit an falsa? An idem est attendere & cauere, quod iudicare & cognoscere? Sed quomodo sibi cauebunt à pseudoprophetis,inquit Brẽtius,quomodo impios doctores à suis regionibus prohibebunt,si nõ iudicauerint ac cognouerint, qui verè sint pseudoprophetæ ac impij doctores? Hîc remittit principes Asotus ad iudicium suorum prælatorum. Rectè vir ille venerabilis Petrus à Soto,quem tu petulantissime conuiciator falsò vocas Asotum. Quid enim aliud ille, quàm quod verbo Dei consentaneum est? Siquidem Dei digito scriptum est, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore eius requirent. Angelus enim est Domini exercituum. Ex ore sacerdotis legem requirere iussit Deus, non ex ore principis,aut populi,aut cuiuscunque tandem vnius alicuius laici. Vidit hoc etiam ille, quamuis impius rex, Herodes,qui cùm vbi Christus nasceretur nosse cuperet,non ab aulæ suæ ministris, non ab aliquibus de communi populo,sed à principibus sacerdotũ & scribis de eo sciscitabatur. Nunquid autem non ipse tu dicis in confessione tua, quam ex hæretica facere Catholicam conatus est vir ille venerabilis,quem tu cum veritate superare nequeas,

Apoc.1.

Matt.7.

Responsio de loco, Cauete à falsis prophetis.

Rursus instat Brentius.

Responsio.

Mala.2.

Matt.2.

Inconstantia Brētij. aut quacunque tandem alia ad sacerdotes pertinente laici sumerent. Interea tamen in hoc suos neruos omnes contendit Brentius, vt propriũ hoc esse laicorũ munus asseueret. Qua tamen in re sibi non satis constat. Nam nunc ad principes, nunc ad promiscuam plebem, nunc ad singulos quosq; priuatos homines iudicium de doctrina religionis pertinere dicit. Sed iã quo progrediatur ordine videamus.

Cōceditur Brētio pios principes mēbra Ecclesiæ esse. Pluribus initiò verbis docere conatur, pios principes esse membra Ecclesiæ. Quasi verò controuersum id sit. Affirmamus & nos Brenti, pios principes esse pręcipua membra Ecclesiæ, Sed quid si tibi pij non videntur quos Ecclesia Catholica pios esse iudicat? Romanorum, Hispaniarum, Galliarum, Angliæ, Lusitaniæ, Hungariæ, Poloniæ, Bohemiæ, Scotię reges, & omnes præterea principes Christianos, qui cum illis in doctrina religionis consentiunt, pios esse principes non dubitanter asserimus. Qui verò dissentiunt ab ijs, vt idem de illis affirmemus, religione quadam prohibemur. Te contrà sentire dubium non est: quin si quis horum principum iudicium sibi de doctrina tua sumere vellet, iudicem eum proculdubio recusares. Atqui inter alias regum horum pietatis laudes, hanc quoque nos minimè postremam ducimus, quòd eorũ nemo, etiamsi tu deferres vltrò, de causa fidei sibi iudicium arrogaret: verùm exemplo aliorum sanctorum Regum, & Imperatorum, qui multis antè seculis vixerunt, ad eorum te quisque, quorum id proprium esse munus intelligit, iudicium remitteret. Probauit ergo iam Brentius productis scripturæ locis, de quo nemo pius dubitauit vnquam, esse pios principes Ecclesiæ membra. *Reges hoc tēpore Catholici, & verè pij.*

Expectabas lector, vt iam deinceps ostenderet, quando quidem Ecclesiæ membra principes esse docuit, ad eos de doctrina religionis iudicium pertinere, tum quibus id argumentis probaret cognoscere cupiebas. Ecce autem quò nunc se proripit ille? Non satis illi fuit Ecclesiasticum abrogare magistratũ, etiam ciuilẽ sublatum esse cupit. Nam & hunc simul ab hoc iudicio repellit, ac non solùm ad vniuersam Ecclesiã Dei, & ad eum cœtũ, qui nomine Christi publica autoritate conuenit, verumetiam ad vnum quemuis hominem priuatum qui est Ecclesiæ membrum, pertinere

Ad priuatũ quemque vult Brentius pertinere iudiciũ de religione.

nere dicit de doctrina religionis iudicare,& veram à falsa internoscere. Vides qui paulò antè omnes voluit esse Episcopos & sacerdotes, quemadmodum is eodem supercilio reges etiã esse vult omnes. Neq; id sine scriptura. Scriptum est enim : Fecisti nos Deo nostro reges & sacerdotes. Qui sacerdotes, idem sunt & reges omnes. Itaq; iam solis pijs principibus, verùm & cuiuis è vulgò cognoscere de doctrina licebit secundùm Brentium , & veram à falsa discernere. In promptu est scriptura, Cauete, inquit Christus, vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. Hoc non solùm ad Apostolos, sed etiam ad reliquos discipulos, hoc est, ad vniuersam Ecclesiam & ad singula eius membra dictum est: cuiuscunque quisque ordinis fuerit, necesse habet, quoquo modo potest, sibi à pseudoprophetis cauere. Necesse habet cauere, sed nunquid ideo potestas illi iudicandi permissa est? Nunquid quibus verbis dixit Christus: Attendite à falsis Prophetis, hoc dicere voluisse visus est, Iudicate de doctrina prophetarum , vera sit an falsa ? An idem est attendere & cauere, quod iudicare & cognoscere? Sed quomodo sibi cauebunt à pseudoprophetis, inquit Brẽtius, quomodo impios doctores à suis regionibus prohibebunt, si nõ iudicauerint ac cognouerint, qui verè sint pseudoprophetæ ac impij doctores? Hîc remittit principes Asotus ad iudicium suorum prælatorum . Rectè vir ille venerabilis Petrus à Soto, quem tu petulantissime conuiciator falsò vocas Asotum. Quid enim aliud ille, quàm quod verbo Dei consentaneum est? Siquidem Dei digito scriptum est, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore eius requirent. Angelus enim est Domini exercituum. Ex ore sacerdotis legem requirere iussit Deus, non ex ore principis, aut populi, aut cuiuscunque tandem vnius alicuius laici. Vidit hoc etiam ille , quamuis impius rex, Herodes, qui cùm vbi Christus nasceretur nosse cuperet, non ab aulæ suæ ministris, non ab aliquibus de communi populo, sed à principibus sacerdotũ & scribis de eo sciscitabatur. Nunquid autem non ipse tu dicis in confessione tua, quam ex hæretica facere Catholicam conatus est vir ille venerabilis, quem tu cum veritate superare nequeas,

Apoc.1. *Matt.7.* *Responsio de loco, Cauete à falsis prophetis.* *Rursus instat Brentius.* *Responsio.* *Mala.2.* *Matt.2.*

Discrimen interfunctionē politicā & Ecclesiasticā. queas, maledictis incessis. Non ignoramus suum esse discrimen inter politicam & ecclesiasticam functionē. Quod est autem discrimē istud? Quod esse dices aliud, nisi quod ipsa nomina declarant? vt politicæ res politico, ecclesiasticæ contrà curæ sint ecclesiastico magistratui. Iudicet politicus magistratus de ijs, quæ ad statum politicum pertinent: iudicet Ecclesiasticus de ijs quæ ad Ecclesiasticum. Quamobrem in fidei causis quod rectè dictum est à te, solum est hoc principum officium, ne dent vllum locum pseudoprophetis ac impijs doctoribus in Ecclesijs suarum regionum. Qui verò sint Pseudoprophetæ, non est ipsorū officium iudicare, verùm sicut Deus ipse præcepit, ex ore sacerdotis requirere debent. Hoc in Ecclesia Dei iam inde à mille trecentis annis, ex quo tempore Reges & Imperatores Euangelium Christi receperunt, ita semper & non aliter obseruatum fuisse, paulò pòst docebimus.

Obiectio Brētij, Nō esse principū, sibi sumere iudicium de doctrina religionis. Exigis igitur, inquit Brentius, vt prælatorum iudicio sine iudicio credat princeps? Non hoc exigimus Brenti. Nō credit sine iudicio, qui credit ei quod iam præcessit legitimo iudicio. Quod nisi præcessisset, reuerà credere princeps non teneretur. Etiam in causis ciuilibus credit vnum iudicium alteri. Vis autē scire quid exigamus Brenti? Hoc exigimus, quod Hosium Cordubensem Episcopum olim Cōstātio Imperatori dixisse scribit Athanasius: Ne te misceas Ecclesiasticis princeps, neq; nobis in hoc genere præcipe, sed à nobis ea disce: Tibi DEUS imperiū cōmisit, nobis quę sunt Ecclesiæ cōcredidit. Quod illius exemplo dixit Valētiniano quoque posteà Mediolanensis Episcopus Ambrosius: Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quę diuina sunt imperiale aliquod ius habere: noli te extollere: sed si vis diutius imperare, esto DEO subditus. Scriptū est: Quę Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari. Ad Imperatorē palacia pertinēt, ad sacerdotē ECCLESIĘ. Hoc est Brēti quod exigimus, vt se dux ducem esse meminerit, non Episcopū, nec officij sui limites excedat: doceri se ab Episcopis debere sciat, nō Episcopos docere. Quanquā si quid per inuidiam fieret ac maleuolentiam, & sic factū esse principi constaret: verbi gratia, si condemnaretur aliquis tanquā hæreticus, qui ne cogitasset quidem vnquam de hæresi cuius insimulatur: cuius

cuius generis etiã est exemplum hoc,quod tu de Christo commemoras,qui tanquàm malefactor traditus est præsidi,cùm esset summus benefactor,& fons totius beneficẽtiæ,reuerà nihil alienum ab officio suo princeps faceret, si non statim crederet.Cumque non iuris hæc , verùm facti sit quæstio,factum sit nécne, prius ei cognoscere liceret, quàm quæ sunt sui muneris exequeretur.Vt autem de doctrina religionis cognoscat,per nullas ei nec diuinas, nec humanas leges licuit vnquam.Proprium hoc iam est Episcoporum officium.Cæterùm si quis nõ expectato Ecclesiæ iudicio, ipse quasi sentẽtiam contra se tulit, ac quod ab ecclesiastico iudice factum oportuit,se de cœtu piorum eiecit ipse,nec eorum vti cõmunione vult, quæso te, quid hic opus est multa cognitione?Certè quando suo arbitrio de Ecclesia recessit,quod tu Brenti cum tuæ farinæ hominibus fecisti,hæc ipsius recessio,sicut ab Hieron.scriptum est,propriæ cõscientiæ videtur esse cõdemnatio. Quid igitur iam impedit, etiamsi nullum de tali iudicium intercedat,quò minùs officium principis imploret Episcopus? ac ne locum ei det vllũ in regione sua, petat: verùm pro tali potius habeat,qualẽ se fecit ipse:nimirũ pro hæretico, qui sit sicut Paul⁹ loquitur,à semetipso damnatus? Qualẽ esse te tuosq; omnes,qui recesserũt ab Ecclesia Dei,negare nõ potes.Nam quòd recesseritis à nobis,qui sumus in eadem Ecclesia in qua fuerũt nostri maiores,ex quo tẽpore semel Christo nomẽ dederũt,aperti⁹ est,quã vt inficias ire queatis.Sed ab impijs vos recessisse dicitis.Quæso te Brenti,in quo iudicio pronunciatũ est, esse nos impios? Nullũ proferre potes,vide autẽ quæ hæc sit tua iniquitas.Vis vt princeps tuus tibi credat, totũ orbẽ Christianũ in impietatem prolapsum à Christo defecisse, tot seculis Christũ ignorasse,eidola ꝓ Deo coluisse:Vis vt prĩceps credat tuo iudicio sine iudicio:& nõ vis vt credat orbis christiani totius iudicio,qui tot sentẽtijs legitimè latis, toties tuã tuorumq; doctrinã cõdẽnauit?Neq; enĩ profertur à vobis ferè quicquã, quod pridẽ orbis toti⁹ Christiani iudicio nõ sit hęreseos cõdẽnatũ.Tu es ergo ille Brẽti,qui exigis vt princeps tu⁹ credat tuo iudicio sine iudicio:nõ nos,qui credi nobis nõ postulamus,nisi priùs auditis partib⁹ causam cognouerimus.

Hierony. in epist. ad Titum. 3.

Vult Brentius, vt sui principes sine iudicio credant hominibus nullius aut deprauati iudicij.

Datur apud nos causæ dicendi potestas. Est non cognoscendi modò, verùmetiam ignoscendi locus. Si lapsus est aliquis, modò suum errorem agnoscat, nec ad eundem (quod aiunt) lapidem deinceps offendat, lapsum suũ confitenti, resipiscentiæ signa proferenti, non difficulter venia conceditur. Tu verò principi tuo persuades, vt nos inauditos, hoc est, orbem vniuersum Christianum, vt eos etiam qui iam à mille & amplius annis vita functi, solius Dei iudicio sunt subiecti, non nostros magis quàm suos ipsius maiores, reos eidololatriæ pronunciet: tuam doctrinam esse piam, maiorum nostrorum & suorum qui Christum piè coluerunt, quorum nos vestigijs incedere gloriamur, impiam esse, te accusante nemine respondente, decernat. Certè, quando nostra doctrina non est vnius alicuius ciuitatis aut populi, sed est Catholica, hoc est, eorum omnium qui se per vniuersum orbem Christianos esse profitentur. Si princeps tuus hoc sibi sumere volebat, priùs eum conuocare Christianũ orbem vniuersum oportuit, tum te accusantem, orbem Christianum causam pro se dicentẽ, audire, atque ita demum vel tuam, vel Catholicã doctrinam condemnare: sic aliqua tamen iudicij forma seruata videretur, si modò pro legitimo iudice principem tuum totus orbis agnoscere dignaretur. Nunc verò, quando neminem audit præter te, quid aliud, quàm sine iudicio, tuo credit iudicio? Quod etiam Ethnico præsidi turpe & indignum visum est.

Apud Catholicos locus datur cognoscẽdi & ignoscẽdi, non apud hæreticos.

Sed audiamus iterum loquentem Brentium. Cicero, inquit, aliâs dicit: Maioribus etiam nulla ratione reddita credendum est. Sed hæc vox iamdudum ad suum authorem reiecta est. Nobis enim, quibus cœleste oraculum de filio Dei dicit, Hunc audite: & de Apostolico, & diuinis miraculis confirmato Euangelio, Si nos, aut angelus de cœlo prædicauerit vobis Euangelium præter id quod accepistis, anathema sit: nullo modo licitum est in causa æternæ salutis alienæ sententiæ ita inhærere, vt eam sine nostro ipsorum iudicio amplectamur. Paulus vrget vt pro anathemate habeamus, si vel Apostolus, vel angelus quispiam aliud Euangelium prædicauerit, ac eo ipso exigit, vt diligenti iudicio expendatur, vtrùm Apostoli

Obiectio Brentij.

Gal. 1.

ſtoli aut angeli prædicatio conueniat aut pugnet cum Euangelio, quod antè prædicatum, & diuinitùs confirmatum eſt. Quomodo ergo non exigeret vt decreta & ſtatuta Prælatorum, qui(non iam dicam qualem ducant vitã) ſed qui vt homines in explicanda Eccleſiæ doctrina, fallere poſſunt & falli, ac ſępenumero & fefellerũt, & falſi ſunt, ſummo quiſque ſtudio iudicet, nũ vel anathemate, vel obſeruatione digna ſint. Si dederimus tibi Brenti quod vis, nullomodo licitum eſſe in cauſa æternæ ſalutis alienę ſententiæ ita inhærere, vt eam ſine noſtro ipſorum iudicio amplectamur, quęſo te quid ex eo cõſequetur aliud, quàm quod apud vos in Germania videmus eſſe conſequutũ? Vbi dũ de totius orbis Chriſtiani iudicio ſuum quiſque iudiciũ interponere, quin & hoc illi anteponere veritus nõ eſt, tot fides extitiſſe videmus, quot iudicia, quot ſint voluntates hominũ. Vide autem, ne ſit hoc extremę cuiuſdam arrogantię, vel amentię potiùs, ſi quis de Prçlatorũ decretis, & ſtatutis, quæ præſertim in Synodis Oecumenicis facta ſunt, rectè nec ne facta ſint, ſibi iudicandi poteſtatem vſurpet: certè ad Sataniſmum propagandum, qui per vos tam longè tamque latè ſparſus eſt in Germania, nihil fieri poſſit accommodatius. Qua de re poſteà dicetur à nobis vberiùs. Nunc Brenti, quas tu ſcripturas adfers, eas pro eo, vt debemus, & libenter & reuerenter accipimus. Et quemadmodũ Oſiander tuus, cuius tu de iuſtificatione ſentẽtiam approbaſti, lectores aliquãdo ſuos admonuit, dicens: Vox audita eſt Patris de cœlo dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacuit, hunc audite: hunc, inquit, audite, non Philippum: ſic & nos eadem illa verba repetentes, dicimus: Hunc audite, non Brẽtium. Hunc audite per Prophetam ſuum dicentem: Legem ex ore ſacerdotis requirent: non Brentium, qui iubet ex ore principis requirere. Hunc audite per Apoſtolum dicẽtem: Quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primò Apoſtolos, ſecũdò Prophetas, tertiò doctores: Nũquid omnes Apoſtoli? Nũquid omnes Prophetæ? nunquid omnes doctores? non Brentium omnes ordines confundentem, ſurſum & deorſum omnia miſcentem, quæ ſunt Apoſtolorum propria, magiſtratui profano tribuentem. Hunc audite per eun-

Reſponſio. *Oſiander.* *Mala. 2.* *1. Cor. 12.*

Gal.1. dem loquentem. Si quis Euangelizauerit vobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Cùm itaque certum ſit, Brẽtiũ aliud euangelizare, quàm quod à maioribus veſtris, à ſanctis Apoſtolis, & eorum legitimis ſucceſſoribus accepiſtis: cum, inquã, certum hoc ſit & indubitatũ, non ex vnius alicuius hominis priuati, non ex vnius etiam principis, aut Regis, aut Imperatoris, non ex vnius prouinciæ aut regni, ſed ex orbis totius Chriſtiani iudicio, ſit vobis anathema, tanquàm peſtem aliquam exitialem, ita doctrinam eius fugite.

Argumentatio Brẽtij Sed poſſunt, ait Brentius, in decretis ſuis, & ſtatutis ferendis Prçlati & falli, & fallere vt homines: quare ſummo quiſque ſtudio iudicet, num vel anathemate, vel obſeruatione digna ſint. *Reſponſio, Prælatis omnem deberi reuerẽtiã & obedientiam.* Vbi fuit mens tua Brenti, cùm hæc ſcriberes? mihi quidẽ prorſus ab ea deſertus fuiſſe videris. Homines ſunt Prçlati. Quis negat? Fallere poſſunt & falli. Demus hoc tibi. Quid autem? ex vulgo quiſpiã, cui tu iudicãdi poteſtatem de ſtatutis eorum tribuis, nũquid & ipſe homo non eſt? Nũquid & ipſe non æquẽ & fallere & falli poteſt? Niſi fortè quem tu iudicẽ ex vulgo Prçlatis das, eius eſſe ſimilem vis, qui dixit: In cœlũ conſcẽdam, ſuper aſtra *Eſa.14.* Dei exaltabo ſoliũ meum, aſcendã ſuper altitudinem nubium, & ero ſimilis altiſſimo. Sed audi, quid paulò pòſt de eodem dicitur: Verũtamẽ ad infernum detrahêris in profundũ laci. Qui te viderint, ad te inclinabũtur, teque proſpicient. Nũquid iſte eſt vir, qui cõturbauit terrã? Iſte reuerà Brenti, nõ fuit homo, ſed fuit ex ordine Cherubim: non defuit illi ſcientia quæ inflat, quæ vulgo tamen imperito deeſſe ſolet: ſed charitate quæ ædificat, itidem vt tu, fuit deſtitutus. Itaq; rudentibus inferni detractum in tartarũ, tra-

2.Pet.2. didit eum Deus cruciandũ. Sed, ô Brenti, quid eſt veriſimi-

1.Cor.8. lius, priuatũ aliquẽ hominẽ laicũ, qui cùm ſe exiſtimet ſcire aliquid, nondũ cognouit quẽadmodum oporteat eũ ſcire, & fallere & falli: an eos ex quorũ ore legẽ requirere populus iuſſus eſt? quib⁹ dixit Chriſt⁹, Nõ vos eſtis qui loqui-

Matt.10. mini, ſed ſpiritus patris veſtri, q loquitur in vobis. Ac pau-

Ibidem. lò pòſt: Qui vos audit, me audit: q vos ſpernit, me ſpernit. Quibus iterum dixit: Si duo ex vobis cõſenſerint ſuper ter-

Mat.18. rã, de omni re quamcunq; petierint, fiet illis à patre meo, q in

in cœlis est. Vbi enim sunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorũ: quibus denique dixit. Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationẽ seculi. Dixit autẽ hæc omnia, non ad turbas, verùm ad Apostolos tantùm: Qui cùm vsq; ad seculi consummationem in terris versati non sint, manifestũ est, quòd etiã de legitimis eorũ successoribus hæc verba intelligi voluerit. Quod clariùs etiã demõstrauit, dicens: Et ego rogabo patrem, & aliũ paracletũ dabit vobis, vt maneat vobiscũ in æternũ, spiritum veritatis. Hũc igitur audite loquentẽ in Ecclesiæ Prælatis, non spiritũ vertiginis loquentẽ in Brentio, & in alijs eiusdem generis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Quid sunt vestimẽta ouiũ? quid aliud, nisi quod Athanasius, Ambrosius, Vincentius Lirinensis, & alij nonnulli interpretãtur, prophetarũ & Apostolorũ proloquia, quæ ijdem ouili quadam synceritate agno illi immaculato, qui tollit peccata mundi, tanquàm vellera quædã texuerunt. Qui sunt lupi rapaces? Nisi sensus hęreticorũ feri & rabidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi quaqua possunt dilacerant. Sed vt fallaciùs incautis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt luporum speciẽ, & sese diuinę legis sententijs velut quibusdam velleribus obuoluunt, vt cùm quisque lanarum molliciem præsenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Sed quid ait Saluator? Ex fructibus eorum cognoscetis eos: id est, cùm cœperint diuinas illas voces non iã proferre tãtum, sed etiam exponere: nec adhuc iactare solùm, sed etiã interpretari, tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tũc rabies intelligitur, tunc nouitiũ virus exhalatur, tũc profanæ nouitates aperiuntur. Tunc primũ scindi sepem videas, tunc transferri patrum terminos, tunc fidem Catholicam cædi, tunc Ecclesiasticum dogma lacerari. Tales erant hi, quos percutit Apostolus Paulus, ad Corinthios dicens: Eiusmodi pseudoapostoli, operarij subdoli, transfigurant sese in Apostolos Christi. Quid est, transfigurant se in Apostolos Christi? Proferebãt Apostoli diuinæ legis exempla, proferebãt & illi: proferebant Apostoli Psalmorum autoritates, proferebãt & illi: proferebãt Apostoli sẽtẽtias prophetarum,

Matt. 18. *Ioan. 14.* *Matt. 7.* *Athanas. Oratione I. contra Arrianos.* *Quid vestimẽta ouiũ?* *Quid lupi rapaces?* *2. Cor. 11.* *Mosbæreti cornum scriptura iacta re.*

rum,& illi nihilominus proferebant. Sed cum ea, quę simi liter protulerant, non similiter interpretari cœpissent, tūc simplices à subdolis, tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruersis, tunc postremò veri Apostoli à falsis Apostolis discernebantur. Ab ijs igitur falsis Prophetis, falsis Apostolis,& subdolis operarijs attendite vobis, cauete vobis, diligenter, & eos haud aliter ac viperam aliquam aut basiliscum, fugere: Christum autem & eius spiritum in Ecclesiæ prælatis loquentem hunc audite.

Ex Psalm. 138. Brentius ratiocinatur.

Sed alium tandē è Psalmis locum adfert Brētius, quem propriè iam vult ad reges pertinere. Dauid dicit: Nonne qui oderunt te Domine, oderā,& super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Rex suo ipsius exemplo significat, hoc esse verè officium regum & principum, vt impiam doctrinam ex animo detestētur,& crudeles hypocritas, qui sunt viri sanguinū, seueriter persequantur. Sed quomodo poterit princeps impiam doctrinam detestari, & viros sanguinū odisse, nisi antè cognouerit & iudicauerit quæ doctrina sit impia, & qui sunt viri sanguinum? Vis scire quomodo Brenti? Non quomodo per te Satanas, verùm quomodo per Prophetā Deus ipse docet: Ex ore sacerdotis legem requiret: ab eo de genere doctrinæ quod profitetur, ille qui vir sanguinū esse dicitur, certior fieri volet. Quod si doctus ab illo (neq; enim principum est docere Episcopos, sed doceri ab Episcopis) cognouerit, eum verè virum esse sanguinum, & impiam doctrinam in vulgus spargere, detestabitur eū, ac seueriter persequetur, nec in suarū regionū Ecclesijs locū vllum dabit. Sed audi Brēti, quos Augustinus,& eius diligēs sectator Prosper, viros sanguinum hìc intelligi velint. Viri sanguinū aiunt qui sunt? nisi qui oderūt fratres: sicut Ioannes dicit, Qui odit fratrē suum, homicida est. Isti ergo ab vnitate Ecclesię per superbiam recedentes, qui quasi offensi permixtione palearum ante discretionis ventilabrum, triticum deserunt, accipiēt in vanitate ciuitates suas, id est, in reprobam societatem, & in vana se consilia congregabunt, quia quod charitate Catholica non vnitur, hæretica vanitate dispergitur. Hos ergo sic oportet odio habere, vt prauitas eorum odiosa sit potiùs quàm natura: quia aliud

Responsio qui princeps nosse possit doctrinā impiam, & virū sanguinum.

August. & Prosp. in Psa. 138 1. Ioan. 3.

est

est in illis quod ipsi faciunt, aliud quod creator instituit. Hoc est ergo perfectè, id est, scienter odisse, vt nec homines propter vitia oderit, nec vitia propter homines diligat. Vides Brenti, quemadmodũ ipse contra te, tuosq; veritatis testimonium produxisti? vos enim hi estis viri sanguinũ, qui fratres vestros, quibuscum eundem in cœlo patrem inuocatis, capitali quodã odio prosequimini: qui propter paleas ventilabro iudicis excutiẽdas, relinquitis areã Domini: propter zizania in messe comburenda exceditis agro: propter pisces malos in littore, hoc est, in fine seculi separandos, rumpitis retia: propter hędos atq; hircos in iudicis aduentu segregandos deseritis gregem: propter vasa in contumeliã facta, migratis ex magna domo Domini. Quamuis enim & alias quasdã causas prętexitis, tamen & hoc non obscurè fertis, quòd propter peccata nostra, quæ frequenter nobis obijcitis, non paucioribus ipsi neq; leuioribus flagitijs cooperti, vos à nobis præcideritis. Quamobrem suo ipsius exemplo monet principes Christianos Rex Dauid, vt vos hoc ipso nomine, quia retia pacis vnitatisq; dirupistis, detestentur, odio habeant, ac seueriter persequãtur: ita tamen, vt crimen hoc separationis in vobis potiùs, quàm vos ipsos persequãtur: semper vt vobis veniæ locus detur, simul vt consilia separationis abijcere, & vnde vos impiè præcidistis, ad Ecclesiæ gremium redire volueritis.

Qui hodie viri sanguinum.

Prosequitur Brentius: Ioannes Euangelista scribens ad maiores & minores natu: Nolite, inquit, credere cuiuis spiritui, sed probare spiritus an ex Deo sint. Hoc præceptum pertinet tum ad singulos, vt cognoscãt & iudicent, quam doctrinã probare, quam refutare: tum præcipuè ad principes, vt sciant quã doctrinã in populo suo tueri, quã profligare debeant. Hic iam contrarium ei facere videtur Brentius, quod initiò fuerat pollicitus: pollicitus enim erat, ostensurũ se, quòd ad pios principes pertineat de doctrina religionis cognoscere ac iudicare. Nunc à principibus ad quemuis è populo cognitionem & iudicium transfert, vt quam doctrinam singuli è populo probauerint, eam principes tueantur: quam refutauerint, eam profligare studeant. Ac in hoc quidem non possumus, quin probemus Brentij sententiã, quòd is non cognoscendę iudicandæq;, sed probatæ

1. Ioan. 4.

Responsio ad illud, Probate spiritus.

batæ tantum doctrinæ tuendæ, reprobæ verò profligandæ partes principis esse vult. Laudamus te Brenti, quod saniorem tandem aliquãdo sententiam protulisti, neq; dissimulasti diutius, quod esse piorum principum officium existimares. Est enim hoc reuerà quod commemoras, & non aliud, vt probatam doctrinam tueantur, damnatam profligent. Cæterùm quòd penes vulgum de doctrina cognitionem & iudicium esse vis, vt quam singuli de vulgo probauerint, eam tueantur, quam refutauerint, eam profligent principes, hic iterum delirare videris. Vel Cicero, cuius tu sententiam paulò antè protulisti, docere te potuit, si fortè nondum vsu rerum didicisti, quòd non est in vulgo consilium, non ratio, non disciplina, non diligentia, semperque sapientes ea quæ fecisset populus ferenda, non semper laudanda duxerunt. Et ex huius tu beluæ multorum capitum iudicio pendere principes potius vis, quam ex eorum quibus Ecclesiam suam regendã, quibus oues suas pascendas commisit Deus? ex quorum ore, non modò populum, verùm & principes ipsos legem requirere iussit. Certè Deus in Exodo præcepit Mosi, ne pateretur populum in montẽ ascendere, ne periret: solum Aaron subire cum Mose, neq; tamen intra nebulam admitti vult: Nadab autẽ ac Abiud, & presbyteros alios subire quidem, verùm procul à nebula subsistere. Qui verò sunt è vulgo, eos infernè vult in montis crepidine manere. Tu verò vis, vt populus ascendat in montem, vt secreta Dei rimetur, vt sacerdotum & Episcoporum officiũ sibi sumat. Nescire procul dubiò videris, quid sit populus. Est enim, sicut apud Chrysostomũ legimus, quiddã tumultus perturbationisq; plenum, è stulticia, maiore ex parte cõstans, per maris fluctus varia & pugnanti sentẽtia sępe iactatum. Et ex huius tu potius, quàm ex eorũ, quorum proprium est hoc munus, Episcoporum iudicio vel tueri, vel profligare doctrinam principes vis?

Penes vulgum de doctrina iudicium relinquere quàm inconsultum

Cicero pro Plancio.

Act. 20. *Ioan. 21.* *Mala. 2.* *Exod. 19. & 24.*

Chrysost. hom. 2. in Ioannem.

Prosequitur Brentius. Cùm autem Asotus postea suscipit hunc locum Ioannis excutiendum, negare non potest quin sit generale præceptum. Quin sit generale pręceptũ, inficias it nemo, sed quòd Conciliorum spiritus probari Ioãnes iusserit, id negamus. Quin etiã si quis id asserat, eũ blasphemare dicimus in spiritum sanctũ. Quid enim est in Con-

Probandi spiritus sed non cõciliorum.

Concilijs,nisi,Visum est spiritui sancto & nobis. Velle autem iudicare de eo quod visum est spiritui sancto,iam non est velle esse similem altissimo, quod cupiebat Cherub ille,qui detractus est in profundum laci:sed est velle esse supra altissimum,vt nisi tu probes quod ab altissimo,qui spiritus est veritatis,dictum est,falsum sit quod dixit veritas: verum autem sit quod dixit homo , non modò mendax, verũ & mendaciũ ipsum, quando spiritu veritatis est destitutus.Quid est,quæso Brenti,si hoc nõ est in spiritum sanctum blasphemare?Ac ne nostrã putes hanc esse tantũ sententiã, Sanctus ille Pontifex Damasius ante mille ducentos annos ad Aureliũ Carthaginẽsem Episcopũ scribens, hoc ipsum testatur. Blasphemare spiritum sanctũ (inquit) nõ incongruè videntur,qui contra sanctos canones patrũ, qui spiritus sancti instinctu dictati sunt,libẽter aliquid aut proteruè agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt: talis enim præsumptio manifestè vnum genus est blasphemiarum in spiritũ sanctum . Ecce huc tandẽ progressus est Brentius, vt quod peccatum,nec in hoc,nec in futuro seculo remitti Christus dicit, ad hoc patrãdum inuitet mortales omnes. Quid autẽ dici potest rectiùs,quàm quod à viro venerabili Petro à Soto dictum est?quamlibet enim improbetur à Brentio,pijs tamen omnibus nõ potest nõ probari.Quando demũ,inquit,vir ille non doctrina magis q̃ pietate singulari præditus,erit finis probandi?Hæc probatio facta iã est in Cõcilio.Vultis igitur vt priuatus quilibet iterum ad iudiciũ deducat,quæ cõcilium iudicauit?Imò videre,rogo,ex hoc ipso verbo contrariũ sequi.Nã si iubet nos scriptura probare spiritus,vtrũ ex Deo sint,vt illud cũ fructu fiat,necesse est rationẽ efficacem probandi spiritus dari in Ecclesia.Nõ potest autẽ efficax esse, si in infinitũ tendat. Standũ igitur in definitione cõcilij,quod spiritus sanctus nos docuit esse viã propriam definiendi dubia.Hic exclamat Brentius:Hoccinè est scripturã catholicè explicare?Hoc Brenti.Qui verò secus explicat,nõ catholicè,sed hereticè explicat.Nã catholica doctrina,quę p oĩa loca,per oĩa tẽpora,per nationes oẽs diffusa est,semper est eadẽ & inuariabilis. Vestra verò,hoc est, hæretica,mutatur in annos ferè singulos:ꝙ & cõmentarij vestri,

Act.15. *Esa.14.* *Damasius pontifex.* *Blasphemia in spiritum sanctum à quibus hodie committatur.* *Matt.18.* *Argumentatio Petri à Soto.* *Interpellatio Brentij* *Quę doctrina Ca-*

tholica, & qualis nũc hæreticorum. vestri, & loci communes, quos nouos quotannis editis, cũ prioribus magna ex parte pugnantes non obscurè iudicant. Quare quod à spiritu priuato proficiscitur, id probari vult Ioannes, nec facilè cuiuis spiritui credi. Nam qui citò credit, leuis est corde. Quod verò profectum est à spiritu sancto, quem concilijs Oecumenicis legitimè congregatis præesse nemo pius dubitat, iterum id probare velle, quid est aliud, quàm dubitare, num spiritus sanctus sit spiritus veritatis? Sed vos hoc fortasse vultis, vt sicut cõmentarios vestros & locos communes, modò non in singulos annos mutatis, idem de doctrina quoq; catholica facere vobis liceat, vt eam quotannis nouam habeamus.

Etiam veteres hæretici non acquiescebãt in decretis Conciliorũ *Socrates li.2.ca.20* Quò magis autem intelligas Brenti, catholicè rem exposuisse Petrum à Soto, quid hac ipsa de re prisci patres illi catholici & Orthodoxi senserint, paucis accipe. Neque enim existimare debes, nouum hoc esse, quòd in legitimorum conciliorum decretis non acquiescũt hæretici, & quę semel in eis rectè constituta sunt de ijs denuò disceptari volunt. Non soli faciunt hoc nostro seculo Lutherani, faciebant pridem priscis etiam seculis illis cùm alij hæretici nonnulli, tum præ cæteris Arriani. Sed quid narrat de eis Ecclesiastica historia? cùm quib' de rebus Nicęnæ synodi decretũ intercesserat, de ijs vt iniretur noua disputatio postulassent decretũ est, inquit, à pijs, debere sufficere Nicęnę synodi decreta, nec in illis quicquã esse deinceps curiosè diuexandum. Legimus in eadem historia, quã ex Athanasio descripsit Sosomenus, quòd Valens & Vrsacius cum *Sosom. li. 4. cap. 17.* suis itidem vt nunc tu Brenti cum tuis, nouam quandam scripturam, siue (quod nunc loquuntur) nouam fidei confessionem protulerãt, quam non vnius alicuius terræ principi, verùm orbis totius Imperatori probari dicebant, atque ideò debere eam necessariò recipi affirmabant. Quid autem ad hæc sancti patres Arimini congregati? Nos, inquiunt, non quia fide indigeremus huc cõuenimus: habemus enim sanam fidẽ, sed vt eos qui veritati contradicunt & noua moliuntur, confunderemus. Si igitur vos quasi nunc incipientes credere ista scripsistis, nondum clerici haberi potestis, vt qui nunc rudimenta fidei condiscere incipiatis. Quòd si eo animo quo nos huc venistis, sit omniũ

concordia, & hæreses anathemate execremur, & quæ Patrum sunt teneamus, ne posthac captatæ conciliorum occasiones obuersentur, cùm semel illi qui Nicææ conuenerunt, omnia præoccuparint, & nihil nō egerint pro Catholica fide. Itaque nihil aliud Patres tum, quàm iusserūt, vt & aliarum hæresium, & Nicæni quoque concilij expositio legeretur, vt alijs heresibus damnatis, Nicęnis decretis consentirent, & in posterū nemo de illis conquereretur, aut synodum flagitaret, sed pręteritis cōtentus esset. Imperatori autem rescripserunt ijs verbis: Supplicamus tuę humanitati, vt benignis auribus & sereno vultu nostros legatos intuearis, neque ad cōtumeliam mortuorū aliquid noui induci permittas, sed nos finas in decretis institutisq; maiorum permanere, quos magno ingenio, prudētia & spiritu sancto omnia fecisse asseueramus. Certè res nouę quas isti moliuntur, credentibus incredulitatem, incredulis credulitatem inducunt.

Non reuocāda in dubium quæ concilio semel definita, ad nos peruenerūt

Nunc audi Brenti, quod elogiū tribuat sanctis illis patribus, quorū legitima soboles est Petrus à Soto, magnus ille Athanasius. Quis (inquit) non approbauerit piam prudentiam Episcoporum Arimini congregatorum? qui tantum itineris laborem, tantaque pericula maris sustinuerunt, vt Arrianicè sapientes ab Ecclesia detraherent, & patrum traditiones integras conseruarent, sancta & canonica decreta facientes. Quisque enim eorum sibi persuadebat, si solueret aliquid ex decretis maiorum, occasionē se daturum posteris, vt quod ipsi egissent rescinderetur. Audi contrà, quod elogium aduersæ parti, cuius tu soboles es, tribuat: Quis autem, inquit, non vituperaret temeritatem Eudoxij & Acacij (posset hîc addi, Philippi & Brentij) qui honorem patrum suorum Arriomanitarum siue Lutheromanitarum gratiæ propinant & produnt? Quę enim fides in eorum actis, si decreta maiorum suorum soluant? Aut quomodo eos, quibus succeslere, patres suos appellabunt, quorum sententias ipsi culpant: Audi quid iterum alio quodam in loco scribat idem Athanasius. Quæ nunc, inquit, à tot ac talibus Episcopis probata sunt & decreta, clareq; cōstituta, superuacaneum esse denuò reuocare in iudicium, nemo non confitebitur, ne si nunc quoque examinentur

Athan. in epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ celebratis.

Idem Apologetico. 2.

nentur

nentur & denuò iudicentur, ac rursus examinentur atque iterum, in infinitum exeat ista curiositas. Et alio loco: Sancta synodus quę Sardis conuenit, decreto sanciuit, ne quid vlteriùs de fide scriberetur, & sese contentos esse Nicæna fide declarauerunt, neque edendam esse aliam professionem fidei, ne illa quæ Nicęę scripta est, suos numeros non habere videretur, néue illis quibus libido est semper noua statuere, occasio huiusmodi suppeditaretur, vt iterum atque iterum de fide definiant. Quæso te Brenti, quid hic aliud scribit Athanasius, quàm quod tu tanquam parum Catholicè dixisse Petrum à Soto reprehendis? Neque verò solus ita sensit Athanasius: in eadem sententia fuit ęqualis etiam eius Hilarius, qui scribens ad Constantium quanta mala pepererit fides subinde nouata & conscripta, pluribus verbis demonstrat. Idem sensit Leo quoque magnus ille pontifex: qui scribēs ad Imperatorē: Prænoscat, inquit, pietas vestra, venerabilis Imperator, hos quos spondeo dirigendos non ad confligendum cum hostibus fidei, nec ad certandū contra illos à sede Apostolica profecturos, quia de rebus apud Nicæam & apud Chalcedonem sicut Deo placuit definitis, nullum audemus inire tractatū, tanquam infirma & dubia sint, quæ tanta per Spiritum sanctum fixit autoritas. Et in alia quadam epistola: Quotienscunq; diuina gratia administrante illos qui foris sunt, fonte doctrinæ aut submergimus aut purgamus, in nullo ab illis quas Spiritus sancti diuinitas in Chalcedonensi Concilio protulit, fidei regulis recedentes, inter vtrumque hostem nouellæ perfidiæ, sermonem nostrum cum omni cautela libremus, non iam (quod absit) tanquàm de dubijs differentes, sed autoritate sua quæ benè definita sunt adstruentes. Et iterum in alia: Quæ patefacta sunt (inquit) quærere, quæ perfecta sunt retractare, & quæ sunt definita conuellere, quid aliud est, quam de adeptis gratiam non referre, & ad interdictæ arboris cibum, improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extēdere. Ac ne solos pontifices ita sensisse putes, audi quæ fuerit etiam Imperatorū eiusdem seculi hac ipsa de re sententia. Extat edictū Imperatoris Valentiniani simul & ipsi⁹ collegę Martiani, in quo decreta Synodi Chalcedonēsis rata ab omnibus haberi volūt

Itē ad Antiochēses tomo 12.

Hilarius ad Constātium.

Leo Epistola 78.

Idem Epistola 63.

Imperatores edicūt,

vbi

vbi his verbis vtuntur: Cesset igitur iam prophana contentio: Nam verè impius atq; sacrilegus est, qui post tot sacerdotum sententiã, opinioni suæ tractandum aliquid relinquit. Extremæ quippe dementiæ est, in medio & perspicuo die commentitium lumen inquirere. Quisquis enim post veritatẽ repertã aliquid vlterius discutit, mendacium quærit. Nemo itaque vel clericus vel militaris, vel alterius cuiuslibet cõditionis, de fide Christiana publicè turbis adunatis & aduenientibus tractare conetur in posterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionẽ requirens. Nam iniuriã facit indicio religiosissimæ Synodi, si quis semel iudicata ac rectè disposita reuoluere & publicè disputare contẽdit: cũ ea quę nũc de fide christiana statuta sunt, iuxta apostolicas expositiones & statuta sanctorum patrum trecẽtorum decẽ & octo, & centũ quinquaginta, definita esse noscuntur. Nam in contẽptores diuinæ legis pœna non deerit, quia non solùm contra fidẽ benè compositam veniũt, sed etiam cum Iudęis & paganis ex huiusmodi certamine profanant veneranda mysteria. Quibus verbis etiã ad Palladiũ scribẽs Martianus vsus fuisse videtur, sicut in codicẽ Iustiniani relatum esse legimus: Est & aliud Martiani ad Constantinopolitanos edictũm, in quo sic loquitur: Admonuimus vniuersos, vt de religione disputare desinerẽt, quoniam vnus & alter tanta secreta inuenire non potest, maximè cùm summo labore, & amplissimis orationibus tot venerabiles sacerdotes, nisi Deo (vt credẽdum est) autore ad indaginem veritatis non potuerint peruenire. Vides Brenti, quemadmodũ etiam Imperatores noluerint in dubium reuocari, quę semel in Oecumenico Cõcilio decreta sunt. Sic & in Chalcedonẽsi Cõcilio non fuit permissum, vt in decreta Nicænæ Synodi inquireretur, quin clamauit sancta Synodus: Si quis retractat, anathema sit: si quis super ista inquirit, anathema sit. Maledictus q addit, maledictus qui aufert, maledictus qui innouat. Ibidẽ cùm esset proposita Leonis epistola, nihil aliud quęsitũ est, quàm illud: Num expositionibus trecentorum octodecim patrum, & centum quinquaginta apud Constantinopolim, & in Ephesino Concilio à Sanctissimo Cyrillo expositæ fidei concordaret? Cumque omnes Episcopi concordare dixissent,

Conciliorũ decretis stãdũ, nec de illis dubitãdũ aut disputandum esse.

Actione 3. Concilij Chalcedo.

Codice de summa trinitate & fide Catholica.

Actione 3. Concilij Chalcedo.

Actione 1. Immotam constare fidẽ & dignitatẽ decretis Ecclesiæ & Synodorum.

ita ſtatim recepta eſt,vt qui contrà ſentirent,pro hæreticis haberentur.Iam verò Gelaſius Pōtifex,cuius & ipſius nomen celebre eſt: Patres(inquit)noſtri Catholici docti Pontifices in vnaquaque hæreſi quolibet tempore conſtituta, quicquid pro fide,pro veritate, pro communione Catholica atque Apoſtolica ſecundùm ſcripturarum tramitē prædicationemq́ue maiorum facta ſemel congregatione ſanxerunt,inconuulſum voluerunt deinceps firmumq́ue conſtare: nec in eadem hac cauſa denuò quæ prefixa fuerant retractari,qualibet recenti præſumptione permiſerunt,ſapientiſſimè prouidentes : quoniā ſi decreta ſalubriter cuiquam liceat retractare , nullum contra ſingulos quoſque prorſus errores ſtabile conſiſtere Eccleſię conſtitutum,ac ſemper ijſdē furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur.Nam ſi limitibus etiam præfixis poſitarum ſemel ſynodalium regularum non ceſſant eliſæ peſtes , reſumptis certaminibus contra fundamentum ſeſe veritatis attollere,& ſimplicia quæque corda percutere, quid fieret,ſi ſubinde fas eſſet perfidis inire conſilium, cùm quamlibet manifeſta ſit veritas,nunquam deſit , quod pernicioſa depromat falſitas , tametſi ratione vel autoritate deficiens,ſola tamen contentione non cedens. Quæ maiores noſtri diuina inſpiratione cernentes , neceſſarie precauerunt, vt quæ contra vnamquanque hæreſim coacta ſimul Synodum pro fide, communione , & veritate Catholica atque Apoſtolica promulgaſſet, non ſinerent nouis poſthac recitationibus mutilari:ne prauis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta pulſandi:ſed autore cuiuſlibet inſaniæ ac pariter errore damnato , ſufficere iudicarunt, vt quiſquis aliquando huius generis communicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus. Quod etiam exemplis productis,poſteà facit planum . Quid autem aliud dicit Petrus à Soto , quàm quod ante mille & amplius annos à Gelaſio dictum eſt? qui & ipſe finem aliquem eſſe probandi ſpiritus cupiebat. Et qui ſucceſſit illi Symmachus: Quando paternarum (inquit)regularum deſpiciuntur inuenta , nec eorum quæ benè inſtituta ſunt firmitas vindicatur, huiuſmodi impietatem neceſſe eſt fidei ſemper venire. Nam vbi facilis eſt diſſo-

Gelaſ. ad Epiſcopos Dardaniæ

Symm. ad Clerū Dardaniæ.

dissolutio rationabilis constitutionis, ibi omnis sanctitatis forma corrumpitur, Christus impetitur. Et quis hoc fidelium patienter accipiat? Instituta Patrum reuerenda calcãtur, & quis non vitæ mortem iusta electione præponat? Huius verò successor Ormisda: Nec ambigi, inquit, conuenit de rebus ita per fidem definitis sæpius, & penè super uacanea est allegatio, quæ adhibetur instructis. Qui verò successit his Gregorius, quatuor Concilia quæ suam ætatem præcesserunt, sicut sancti Euangelij quatuor libros se suscipere & venerari fatetur, quorum fidei si quis addere vel adimere aliquid præsumpserit, eum anathemate ferit. Cunctas (inquit) personas quas illa respuunt, respuo: quas venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumit aut soluere quos ligant, aut ligare quos soluunt. Et qui Gregorio successit Agatho, sicut in sextæ synodi quarta actione legimus, vnum vel præcipuum id esse bonum iudicat, vt nihil de eis quæ regulariter definita sunt, minuatur, nihil mutetur vel augeatur, sed eadem & verbis & sensibus illibata custodiantur. Habes iam Brenti, quæ fuerit priscorum Patrum hac ipsa de re sententia, qui cùm Ecclesiam Catholicam repræsentarint, in Concilijs præsertim Oecumenicis congregati, etiam atque etiam tecum considera, si non Catholicè Petrus à Soto explicat, qui sic explicat, sicut sanctos istos, tot, tam Catholicos & Orthodoxos Patres, tantis & locorum & temporũ interuallis inter se disiunctos, pridem vno quasi ore, nimirum ab eodem spiritu afflatos explicasse vides. Quibus omnibus iniquũ visum est, vt quæ semel essent rectè definita, de ijs vel ambigere quisquam auderet: quod modum & finem tamen aliquem probandi spiritus esse volebant: id quod nusquam alibi, quàm in concilijs Oecumenicis rectiùs fieri posse persuasum habebant.

Ormisd. in epist. ad Epiphanium.

Greg. in registro lib. 1 ca. 24. lib. 2. cap. 49. lib. 3. ca. 33

Agatho Pont.

Sed audiamus iam ipsum explicantem Brentium. Quęrit (inquit) quandò finis erit probandi. Respondemus, Tunc finis erit, cùm spiritus sanctus certificauerit nos de vera sententia, & cùm implebitur in nobis quod Paulus dicit: Instructi in charitate in omnes diuitias plerophoriæ intellectus ad cognoscendum mysterium Dei patris &

Quando sit finis probãdi secundũ Brentium.

Coloss. 2.

Responsio. & Christi. Hoccine est Brenti Catholicè explicare? imò hoc est fenestras fabricare satanismo, quem, immanè quãtum in vestra Germanica Babylone iam progressum vide re licet. Nihil nunc dicã de vobis Lutheranis, qui cùm hæ retici censeri nolitis, patres tamẽ vos esse nostri temporis hæreticorum apertiùs est, quàm vt negare possitis. Dicam de ijs qui se à vobis ortos gloriantur Sacramentarijs: num est eorum quisquam, qui nõ palàm iactet, quod se spiritus sanctus de vera sententia certificauerit, quodque sit instru ctus in charitate, &c. quimetiã eos vestri sæpè miseret, qui claram Euangelij lucẽ videre nondum possitis. Nũ autem idẽ etiam non fit ab Anabaptistis, qui sibi certiores etiam videntur quàm Sacramentarij? quòd eos de vera sententia spiritus sanctus certificauerit, pro qua magis etiam alacri- ter, & intrepidè, quàm vel illi vel vos, non modò supplicij quoduis genus, verùm & mortẽ ipsam quamlibet horren- dam oppetere sunt parati. Iam verò Suenckfeldiani quid iactant, quid crepant aliud, quàm afflatum spiritus sancti, quo, se quidẽ plenos, vos verò magis etiam esse destitutos affirmant, quàm nos, qui Patrum nostrorum vestigijs ince dentes, nec à via regia declinãtes, per Dei gratiam Catho lici sumus & Orthodoxi. Idem & alij faciunt, ac fecerunt semper hæretici. Vides igitur quid ex eo sit consequutu- rum, si quod tu vis Brenti, penes priuatum quemq; probã- di spiritus, Cõciliorum præsertim, futura sit potestas: cùm nõ rarò, sicut iam antè dictum est à nobis, Satanę spiritus transfigurat se in angelum lucis, & si quicquam aliud, tum discretio spirituum sit longè difficillima. Quid enim con- sequetur aliud, quàm quod esse consequutum videmus, vt tot sint fides, quot voluntates, vtque maiores indies pro gressus faciat Satanismus? Rectè verò citas illud ex Paulo: Instructi in charitate. Nũquid autem instructi sunt in cha ritate, qui se diuidunt ab orbis totius vnitate? Certè nõ di- uidit, sed coniungit charitas. Quãnam itaque ratione pos- sunt esse instructi in omnes diuitias plenitudinis intelle- ctus, qui nõ sunt instructi in charitate, qui inflati sensu car nis suæ, se diuidunt ab orbis terrarum vnitate? Num au- tem vel tibi Brenti, vel cuicunque tandem alij priuato, cer tiùs est promissus Spiritus sanctus, quàm Ecclesiæ vniuer- sæ?

Instructi in charitate.

sæ? Quam cùm ab illo regi certum sit, rectè Paulus eam co lumnam vocat & firmamentum veritatis. De quouis autem homine priuato dicit Dei spiritus: Omnis homo mēdax. Præclara sunt Augustini verba, quibus Deum alloquitur: Veritas (inquit) tua, nec mea est nec illi⁹ aut illius, sed omnium nostrûm, quos ad eius communionē publicè vocas terribiliter admonens, ne velimus eam habere priuatam, ne priuemur ea. Nam quisquis id, quod tu ad fruendum omnibus proponis, sibi propriè vēdicat, & suum esse vult ꝙ omnium est, à cōmuni propellitur ad sua, hoc est, à veritate & mendacium. Qui enim loquitur mendacium, de suo loquitur. Nō mea est veritas, dicit Augustinus, sed neque tua Brenti, neque Philippi, neque cuiusquam alterius, sed est omniū. Vbi omnes legitimè conueniunt, quandoquidem ad fruendum omnibus proposita est, & omnes ad eius communionem Deus publicè vocauit, ibi demum est veritas. Non vult igitur vt quod publicum est, id priuatum quisquam faciat, ne priuetur: nō vult vt quod omnium est per charitatem, id sibi propriè vendicet, aut suum quisquam esse velit per contentionem: quòd qui de suo loquitur, mendacium loquitur, non veritatem, sicut ipsa testatur veritas. Tu contrà nō vis, vt ea sit veritas, quę est omnium: vis vt priuato cuique de eo spiritu veritatis qui datus est omnibus, iudicium suum interponere liceat, vt quod publicum est, priuatum quisque faciat: vt quod omnium est, id suum quilibet esse velit. Quid igitur aliud vis, quàm vt dum de suo quisq; loquitur mendacium loquatur? At qui Catholicus est, non suum, sed qui omnium est, qui Catholicæ Ecclesiæ missus & promissus est, spiritum sequitur, memor illius quod ab Ezechiele scríptum est: Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Itaque suspectum habet, si quid sibi seorsum ab alijs videtur, nihil vult habere suum. Quod omnium est, quod Catholicum est, quod orbis totius Christiani consensu receptum est, in eo libenter acquiescit, id verum, id rectum, id amplectendum esse censet. Etiam si propter intelligentiæ tarditatem pleraque non assequatur, se tamen non intelligendi viuacitate, sed credendi simplicitate tutum fore persuasum

Spiritus sanctus nō vni, sed Ecclesiæ promissus.

Aug. libr. 12. Confessionum, cap. 25.

Brentius priuatum esse vult quod August. vult publicum.

Ioan. 8.

Catholicus qualem se quatur spiritum in iudicando

Ezech. 13. cap.

habet: ac non modò se non præfert cæteris, verùm sibi potiùs cæteros anteponit, se cæteros esse superiores arbitratur, eos præsertim, de quibus tot seculis tantam doctrinæ, tantam & sanctitatis opinionem fuisse videt, quosque Patrum suorum vestigijs incedentes, in Oecumenico Concilio cōgregatos vnanimes, vno ore, idem sentire perspicit. Nō ita tu Brenti, qui dicis: Quòd si probatio iam facta est in Cōcilio, quid est quòd priora cōcilia posterioribus emēdantur: & quid opus est Concilijs posterioribus, si omnia sunt probata? An non Ioannes, cùm ait: Nolite cuiuis spiritui credere, huc etiam spectat, ne cuiuis Concilio credamus, sed Concilia quoque ipsa probemus?

Obiectio Brentij cōtra Concilia.

Responsio, quō Concilia priora posterioribus emendentur.

Nos verò Brenti, priora Concilia posterioribus nōnunquam emendari non inuiti fatemur. Verùm ita sicut ab Augustino scriptum est: cum aliquo rerum experimento aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat. In ijs enim quæ in facto sunt, fieri potest vt fallatur quandoque Concilium: vt autem erret in ijs quæ sunt fidei, modò sit legitimè congregatum, fieri non potest. Profer Brenti, vel vnum aliquod Concilium plenarium legitimè congregatum, in quo prioribus plenarijs Concilijs itidem legitimè congregatis contrarium sit aliquid constitutum in ijs quę ad fidem pertinent: nullum certè proferre poteris. Nā si quæ vel Arimini, vel Seleucię, vel Syrmij, vel Antiochię, vel iterum Ephesi congregata sunt, protuleris, quandoquidem autoritate Romani Pontificis vel congregata vel comprobata iuxta Canones Nicæni Concilij non sunt legitimè congregata Concilia dici non possunt, sed conuenticula potius, & conciliabula. Quamobrem in ijs quę sunt iuris positiui, quæ vel ad externum aliquem ritum, vel ad Ecclesiasticam pertinent disciplinam, quoniam pro personarum, locorum & temporum circunstantia mutationem aliquando requirunt, fit nonnunquam vt priora Concilia posterioribus emendentur, quòd quædam superioribus seculis quadrare poterant, quę posterioribus minimè conuenire, vel ipsa magistra rerum experientia compertum est. Itaque cùm longè sint omnium vetustissimi canones, qui vocantur Apostolorum, quoniam tamen in eorum plerisque nimio plus inerat seueritatis, quàm posteriora secula ferre

Aug. lib. 2. contra Donatistas de baptismi paruulorum cap. 3.

Nullum Concilium legitimum errauit in ijs quæ fidei in alijs Concilia variare possunt.

Can. Apo. 75.

ferre non posse viderentur, factũ est vt posterioribus Conciliis emendarentur mitigarenturque. Est Canon Apostolicus, deponi debere presbyterum fornicantem, quem in Gangrensi Concilio, sicut à Gratiano citatur, legimus emendatum, pœnamque mitigatam. Sic in Concilio Niceno constitutum fuit, vt Alexandrinus Patriarcha proximum à Romano pontificè locum teneret: cui non ita multò pòst in Constantinopolitana Synodo prima, prælatus est Constantinopolitanus. Adeò verum est quod Isidori, Gregorij, Hieronymiq; productis testimonijs docet Gratianus, in plerisq; decernendis causam, locum, tempus, personas, considerari oportere. Quæ quoniam perpetua non sunt, fit, vt eiusmodi etiam plenariorum Conciliorum decreta nonnunquam priora posterioribus emẽdentur: quæ tamen in ijs quę pertinent ad fidem, fixa & immobilia esse oportet, ac sempiterno tempore duratura. Neq; propterea non est opus posterioribus Concilijs, quòd omnia iam sunt probata. Certum enim est, pleraque non esse probata. Ad hoc igitur indicuntur Concilia, vt si qui noui errores emergunt, primo quoque tempore extirpentur. Quibus autem de rebus ad fidem pertinentibus semel est aliquid in Concilio constitutum, de ijs iterum in alio deliberationem suscipi planè superuacaneum est. Nisi fortè solum hoc quæratur, num ea doctrina, cuius cognoscendæ causa Concilium edictum est, cum expositionibus priorũ conciliorum conueniat, necne: vt si eam conuenire cognitum fuerit, recipiatur: si minùs, reijciatur: Quemadmodum in Chalcedonensi concilio, & quæ deinceps sequuta sunt, factum videmus.

Distin. 82. cap. presbyter.

Cap. 6.

Synod. Cõstan. ca. 5. distin. 29. Cap. 3.

Non huc ergo spectat Brenti, Ioannes cùm dicit: Nolite omni spiritui credere, ne cuiuis concilio, quod quidem legitimè congregatum est, credamus, sed ipsa quoq; concilia probemus. Absit, vt cuiuis priuato spiritui, qui & fallere potest & falli, de spiritu conciliorum, qui neque fallere potest, neque falli, iudicandi potestas hæc permittatur. Quid enim fide nostra incertius? quid institutis mutabilius? quid Ecclesiæ statu futurum esset perturbatius? Quis quærendi, quis disputandi finis expectandus foret? cùm semper vnicum remedium finiẽdarum, si quæ sunt exortæ

Ioãnes nõ vult probari spiritum Conciliorũ, sed priuatum potiùs illum hæreticorũ

 de

de fide controuersiæ, Concilium Occumenicum habitum fuerit. Vis autem scire Brenti, quò spectauerit Ioannes, cùm hęc diceret? Prędidebat is venturum te tuiq; similes, vestimentis quidem ouium indutos, intrinsecus autem lupos rapaces. Prolaturum te diuinę legis oracula, quibus prauæ detortis, à veritate mentes hominum abducere conareris. Cùm itaque nulla sit ad fallendum via facilior, quàm vt vbi nefarij erroris subinducitur fraudulentia, ibi diuinorum verborum prætendatur autoritas, monuit pios omnes, ne statim tibi tuique similibus omnibus fidem haberent, sed probarent spiritus, si ex Deo sint: neque mouerentur, si frequens esset in ore tuo scriptura, quam etiam diabolus aduersus ipsum scripturarum autorem Christum produxisse legitur: verùm etiam atque etiam secum illud expenderent, quandoquidem non in legendo, sed in intelligendo scripturæ consistunt, tuóne proprio, an vniuersalis Ecclesiæ sensu, & iuxta Catholici dogmatis regulas scripturas interpreteris: illúdne quod vbique, quod semper, quod ab omnibus creditum est, an diuersum aliquid proferas. Quòd si de tuo te loqui, propriumque tuum scripturæ sensum adferre constaret, quin id mendacium esset, nihil ambigerent. Nam qui loquitur mendacium, de suo loquitur, sin autem de eo loquereris quod est omnium, si communem Ecclesiæ sensum adferres, si quod semel per eam est in Concilio plenario definitum, nihil ab eo discrepares, certum haberent hunc spiritum ex Deo esse, nec quod ab eo profectum est, verum esse dubitarent. Hic sanus est & catholicus verborum Ioannis intellectus.

Matt.4. *Quomodo spiritus hæreticorum probãdus.*

Obiectio ex Act.17. Pergit Brentius: In Actis Apostolicis Paulus & Silas ingrediuntur Berheæ in Synagogam Iudæorum: Et additur, Eos, qui summo genere nati erant, recepisse sermonẽ cum omni animi promptitudine, quotidiè scrutãtes scripturas, an hæc ita se haberent. Principes Iudæorum Berheæ probant & exigunt ad scripturas sacras spiritum tantorum Apostolorum: & Asotus prohibet nostris principibus, ne conciliorum spiritum, ad normam sacræ scripturæ exigãt?

Responsio. Quæ hæc est impudentia? Quorsum hæc Brenti? Scribitur in Actis, quòd nobiliores eorum, qui Thessalonicæ

fue-

fuerunt, susceperunt verbum, scrutantes scripturas, si hæc ita se haberent. Quid hoc facit ad rem, qua de nunc agitur? Num ideo sibi de doctrina Apostolorum iudicandi potestatem arrogauerunt, quia scrutati sunt scripturas? Quã sæpè autem accidit, vt sermonem alicuius ex verbi ministris excipiat aliquis, & loca scripturarum, si quæ per eum adferuntur, inspiciat. Num ideò se iudicem illius doctrinę constituit? Nemo prohibet Brenti, quò minùs vel tu, vel quicunque tandem alius velit, scripturas scrutemini: & an ita se res habeat, quemadmodum in decreto Concilij scriptum est, inspiciatis. Sed si fortè secùs alicui vestrûm videatur, vt propterea decreta concilij damnandi potestas penes eum sit, id verò ferendum esse non putamus, quin illud esse Christianæ modestiæ fraternæq; charitatis existimamus, vt se potiùs aliquis propter intelligentiæ tarditatem pleraque non assequutum credat, quàm ita se cunctis, qui vnum aliquem in locum ex vniuerso terrarũ orbe congregati de causa fidei disceptaturi venerunt, anteponat, vt aut à se solo processisse, aut ad se solum peruenisse Dei verbum persuasum habeat.

Prosequitur Brentius: Scilicet quia in lege Mosi scriptũ est, difficilia & ambigua referẽda esse ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicẽ qui fuerit illo tẽpore: & qui non obedierit imperio sacerdotis, ex decreto iudicis moriatur: idcircò spiritus Conciliorum non sunt probãdi an sint ex Deo, idcircò omnia decreta Romani Põtificis agnoscẽda sunt sine vllo vel priuatorum, vel principum iudicio, pro oraculis spiritus sancti. Hic certè iustificat Asotus Concilium Caiphæ & Annæ, qui filium Dei crucifixerunt. Non iustificat vir venerabilis concilium Caiphæ & Annæ, sed verba legis profert. Impletũ autem fuit eo tempore, quod à Propheta scriptum est: Peribit lex à sacerdote: nihil vt mirum sit, si à Caipha quoq; & Anna, quos non rectè neque ordine sacerdotium adeptos esse constat, lex perierit. Quid autẽ Brenti, si quo tu exemplo ex Euangelica historia producto tibi places maximè, id causam tuã oppugnet maxime? Quid si nihil potuit adferri validius ad eá, quam nos tuemur, sententiam confirmandam? Quòd si vsquàm alibi, hic maximè iustificatur in sermonibus suis Deus, vt vincat

De loco. Deut. 17. Brentij censura.

Responsio.

Ezech. 7.

Explicatur locus. Deut. 17

Ipsi indicabunt tibi iudicij veritatem. vincat cùm à vobis impijs iudicatur. Quid enim est quod vel tu conaris, vel Caluinus, vel Ioannes à Lasco, vel quicunque tandem alij, qui locum hunc tanquam Achillem quendam in aciem producunt, ad eam quæ propria est Episcoporum iurisdictionem euertendã? Quid aliud, quàm vultis ostendere, falsum esse quod dixit Deus de sacerdotibus Leuitici generis: Ipsi indicabunt tibi iudicij veritatem? Atqui ô mirabile quoddam ac stupendum diuinæ sapientiæ consilium. Nusquam illustrior apparuit, quàm hic diuinæ promissionis veritas: nusquam conuincuntur magis mendacij, quàm hoc loco, qui facultatis veritatem arguere non verentur. Hic vel ipsa luce clariùs Deus demonstrauit, nullam esse posse tantã hominum iniustitiam, quæ iustitiam ipsius in gubernatione suæ ciuitatis, quę est Ecclesia, quæ promissionum ipsius veritatem labefactare queat. Quid esse potuit Anna & Caipha sceleratius? quid iniustius? & horum tamen scelus ac iniustitiam conuertit Deus in occasionem gloriæ iustitiæque suæ. Noluit morti adiudicari, nisi per horum sententias: noluit redemptionis nostræ beneficium absoluere, nisi per horum ministerium: horum iudicij exitum ad generis humani salutem deduxit, ac veram esse promissionem suam declarauit, qua dixit de sacerdotibus Leuitici generis: Qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Nam in hoc etiam quamlibet iniusto iudicio, fuit nihilominùs iudicij veritas. Paradoxon hoc tibi videtur Brenti, quod iniustum fuisse iudicium, iudicij nihilominus in eo fuisse veritatem affirmamus? Sed nihil est facto facilius, quàm vt hoc tibi manifestissimis argumentis demonstremus. Quòd iniustum fuerit iudicium concedis tu quoque, & clamat hoc res ipsa, iudices fuerunt iniustissimi: testes qui producebantur, falsi: crimina quæ proferebantur, falsa. Nam neque populum seduxerat Christus, neque censum dari Cæsari prohibuerat, neque blasphemauerat, neque de templo demoliendo vel cogitare illi in mentem venerat, & tamen in hoc iniusto iudicio, per iudices iniustissimos veritas iudicij indicata, vera sententia fuit pronunciata. Quænam illa? Reus est mortis. Hanc sententiam à Spiritu sancto profectam fuisse dubium non est. Vnde autem istud tibi probabimus? Non *Iudicij veritas etiam penes iniustos Christi iudices Pontifices fuit.*

recipis

recipis nisi Scripturas canonicas. Atqui principem inter eas locum tenet Ioannis Euangelium, in quo consilium illud Pontificum & Pharisæorum de Christo comprehendendo describēs Euangelista, narrat dixisse Caipham: Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & nō tota gens pereat. Ac mox subdit, Hoc autem à semetipso non dixit, sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit. Vides Brēti, quemadmodum hoc ipso Euangelista teste, non defuit sacerdotio Leuitico spiritus propheticus, spiritus sanctus, spiritus veritatis, ad id vsque tempus, quo seipsum Christus cruentum sacrificium offerens Deo patri, sacerdotio & sacrificio illi finem imposuit. Tunc enim primùm spiritu prophetico destitui cœperunt, cuius rei figura fuit velum templi scissum Christo mortuo. Simul testata est hoc vox Christi, dicētis: Ecce dimittetur domus vestra deserta. Neque verò dubium est, quin ipse Caiphas verba sua non intellexit, eius nihilominus lingua cùm Pontifex esset, ea proferri Deus voluit: sicut cymbalum, sic ille magnum quendam & sonorum tinnitum edidit, quem tamen ipse non sensit. Sed expectas, vt hoc tibi demonstremus, quomodo verè pronunciari potuerit, eum fuisse mortis reum, quem constat peccatum nullum fecisse, nec inuentum esse dolum in ore eius? Paucis rem accipe. Ex quo tempore primus parens noster, nihil interdictum Dei reueritus, de vetito ligno gustauit, factus est mortis reus Christus Dei filius. Non quòd ipse mortem commeruerit, qui fuit ipsa innocentia, sed quòd reatum & maledictionem peccato primi parentis debitam, quod ad omnes pertransijt in condemnationem, in se suscepit, vt eam coram Deo expiaret: eadem hac reum se pro nobis ipse constituit, vt pœnam solueret cui obstricti eramus. Itaque sic ipso volente, posuit in eo Deus iniquitates omnium nostrûm. Nostra fuit maledictio, nostra fuerunt peccata quæ pertulit ille in corpore suo super lignum: quamque pœnam debebamus nos, eam ipse pro nobis tolerauit: vt sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti fueramus, sic per vnius ipsius obeditionem iusti cōstitueremur. Itaque sicut in Apocalypsi scriptum legimus, ab origine mundi, occisus est agnus hic innocens: vel vt Petrus hic ait,

Ioan. 11.

Matt. 23.

Quō Christus reus mortis dici poßit.

1. Pet. 2.

Esa. 53.

1. Pet. 2.

Rom. 5.

Apoc. 13.

ait, pręcognitus ante mundi constitutionem. Siquidem ab
1.Pet.1. æterno fixum fuit, & immobile patris decretum, vt proprio filio suo non parceret, sed pro nobis omnibus eum traderet morte turpissima condemnandum. Cui decreto
Rom.8. se filius vltrò submisit. Oblatus est enim, quia ipse voluit,
Esa.53. & factus est obediens patri vsque ad mortē, mortem autem crucis. Decretum igitur hoc, quod ante mundi con-
Phil.2. stitutionem in mente fuit, & idea diuinæ præscientiæ, per legitimos iudices, hoc est, per sacerdotes Leuitici generis pronunciari Deus voluit, & horum iudicio, quamlibet impij, quamlibet nefarij fuerint & scelerati, se tamen Dei filius vltro subijcere dignatus est, vt exemplo suo doceret,
Ioan.19. suum in cathedra legitima sedentibus, qualescunque tandem hi forent, honorem habendum esse. Nec falsum illud fuit quod dixerunt: Nos legem habemus, & secundum legem hanc debet mori. Fuit enim reuerà lex illa Dei patris, quam vltro suscepit filius, vt moreretur pro peccatis nostris. Quæ lex ex decreto Pontificum cum cruci Christus affigeretur, fuit consummata. Quod ipse confessus etiam est Christus, cùm pendens in cruce, iamiam inclinato capite spiritum traditurus, dixit: Consummatum est,

Christus secundum legem debebat mori.

Consummatum est, inquit, fixum illud & immobile Pa-
Ioan.19. tris decretum: consummatum est quod lex & Prophetæ futurum prædixerunt, iam vmbræ sublatæ, iam figurę sunt impletæ, iam illud sacrificium vitæ peractum est, quo solo reconciliari Deo mundus potuit. Neque moriens hoc solùm ita dixit Christus, verùmetiam cùm à mortuis surrexisset, ac se comitem duobus illis in Emaus euntibus adiunxisset, O stulti, inquit, & tardi corde ad credendum in
Luc.24. omnibus quæ loquuti sunt Prophetæ: Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erāt. Iam ex ijs Brenti perspicis, quàm stupendo miraculo suam Deus iustitiā & veritatem inuiolatam conseruet in illorum iudicijs, quos ipse in cathedris ad iudicandum constituit, quamlibet hi sint ab omni iustitia veritateque remoti. Simul & illud vides, quòd ipse nobis tela suppeditaueris, quibus rectissimè configi posses. Quod enim illustrius exemplū adferri potuit

Cōsummatum est cur in cruce dixerit Christus.

tuit ad probandum, quòd nulla possit esse tanta pōtificum improbitas, quæ impedire queat, quo minùs vera sit illa Dei promissio: Qui indicabunt tibi iudicij veritatem?

Sed quid ad hæc Brentius? Verborum quibusdam præstigijs fumum lectorum oculis offundere conatur: Hic iustificat, inquit, Asotus concilium Caiphæ & Annæ, ac omnes eos qui iuxta sententiam illorum filium Dei crucifixerunt: damnat autem Iosephum & Nicodemū, quòd nō consenserint in sentētiam Caiphæ, & reliquos omnes, qui impietatem & crudelitatem huius concilij improbarunt. An non Caiphas erat summus sacerdos? An non cōcilium erat autoritate Caiphæ, hoc est, legitimè, vt Asotici sentiunt, cōngregatum? An non Caiphas & Concilium definierunt filium Dei blasphemasse, ac reum mortis esse? Dicamus igitur iuxta verba legis: Qui superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, (hic tum erat Caiphas) ex decreto iudicis moriatur. Moriantur ergo Ioseph & Nicodemus: moriantur Ioannes & Maria: moriantur Apostoli omnes. Talibus verborum præstigijs perstringit imperitorum animos Brentius. Verùm iam antè diximus, quòd non iustificat consilium Caiphæ & Annæ Petrus à Soto. Nam vt iustum fuerit decretum quo reum esse mortis Christum pronunciatum est, non propterea iustificati sunt impij iudices, à quibus nihil iure, nihil ordine factum esse constat, cùm quod ipsi quoque Pilato minimè fuit obscurum, ex odio & inuidia fecissent omnia. Sed nihilominus per nefarios hos & sceleratos operari Deus nostram salutem in medio terræ dignatus est: quam pio quidem, sed humano tamen affectu, quantum in ipsis fuit, Ioseph, Nicodemus, & Apostoli cupiebant impeditam. Quò affectu Petrum etiam dixisse Christo legimus, cùm eum de passione, & morte sua loquentem audiuisset: Absit à te Domine, non erit tibi hoc: conuersum autem Christum dixisse, Vade post me Sathana: scandalum es mihi, non enim sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Itaque sicut pius in ijs affectus veniam, sic impius in illis damnationem merebatur sempiternam. Vtrique arcanum Dei cōsilium visi sunt ignorare. Nam quòd mors Christi tantam esset mundo salu-

Obiectio Brentij.

Responsio. Alij Iudæorum piè, alij impiè in Christū patientem affecti.

Matt. 16.

salutem allatura,neque Pontificibus,neque discipulis fuit satis exploratum.Sed sicut illi suum odium erga Christum explere cupientes,eum morti adiudicarũt:sic ij vicem innocentis dolentes,magno quodam pietatis affectu seruatum cupiebãt. Atque hic est quem in operibus hominum spectat Deus. Affectus tuus,inquit Ambrosius,nomen imponit operi tuo:quomodo à te proficiscitur, sic æstimatur. Clariùs autem Bernardus: Non materia,inquit,nec exitus actuum,sed intẽtionis propositum culpas discernit & merita.Sic euenit nonnunquam, vt cùm res vna sit, intentio tamen diuersa,facta quoque faciat diuersa, quod exemplo de Christo tradito producto planum facit Augustinus. Cùm enim illud attulisset ex Paulo, proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Ecce, inquit, Christum tradidit pater, & tradidit Iudas, nunquid non quasi simile factum videtur? Traditor Iudas, traditor est & Deus pater. Absit, inquit, Non dico, sed Apostolus dicit: Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.Et pater illum tradidit, & ipse se tradidit.Ait idem Apostolus: Qui me dilexit,& tradidit semetipsum pro me.Si pater tradidit filium, & tradidit seipsum filius,Iudas quid fecit? Facta est traditio à patre, facta est traditio à filio,facta est traditio à Iuda. Vna res facta est, sed quæ res discernit patrem tradentem filium,seipsum filium tradentem,& Iudam discipulum tradẽtem magistrũ suum? Quia hoc fecit pater & filius in charitate, fecit autem hoc Iudas in proditione.Videtis quia non quid faciat homo considerandum est, sed quo animo & voluntate faciat.In eodem facto inuenimus Deum patrem,in quo inuenimus Iudam: Patrem benedicimus, Iudã detestamur. Quare Patrem benedicimus,Iudam detestamur? Benedicimus charitatem,detestamur iniquitatem. Quantũ enim præstitum est generi humano de tradito Christo, nũquid hoc cogitauit Iudas vt traderet? Deus cogitauit salutẽ nostram qua redempti sumus: Iudas cogitauit precium quo vendidit Dominum: Filius ipse cogitauit precium quod dedit pro nobis,Iudas cogitauit precium quod accepit vt venderet. Quòd si vbi res vna est,diuersa tamen facta censentur ex intentione diuersa,quantò magis vbi res quoque diuer-

Amb. lib. 1. de officijs cap. 30.
Bernard.
Ex affectu nostro opera & merita æstimãtur.
Rom. 8.
Augustin. de Christo, quòd aliter sit traditus
Gal. 1.

diuersæ sunt? Iam igitur intelligis Brenti, quàm ineptè dictum sit à te, Moriantur Nicodemus, Ioseph & Apostoli? quin moriantur potius crudeles & impij Pontifices illi, qui non ad salutem & redemptionem humani generis respicientes, verùm vt odio suo satisfacerent, Christum innocentem Gentibus crucifigendũ tradiderunt. Quod autem attinet ad Apostolos & discipulos Christi, sinant eos abire Pontifices illæsos, vt impleatur sermo quem dixit Christus, Quia quos dedisti mihi non perdidi ex eis quenquam. Nondum enim ita confirmati fuerant, vt si grauior aliquis terror ingruisset, constanter CHRISTVM fuerint confessuri: cùm qui princeps eorum fuit Petrus, ad vnius ancillæ vocem ipsum negauerit: deinde verò prius illud impletum oportuit, quod à propheta scriptum est: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in finem orbis terræ verba eorum. Ipsi debebant esse testes eorum quæ viderant & audierant: per ipsos prædicandum fuit Euangelium hoc omni creaturæ. Postremò, potuisset existimari, non suffecisse Christi mortem ad expiãda peccata nostra, si sub idem tempus discipulorum quoque mors accessisset, quamobrem alij tempori fuerunt reseruandi, vt sicut Christus non priùs mortuus est, quàm expleuisset omnia propter quæ missus erat à patre: Sic & ipsi non priùs pro Christo sanguinem suum profunderẽt, quàm expleuissent ea propter quæ missi fuerant à filio. Nihil igitur morte dignum fecerunt Apostoli, quòd in sententiam Cayphę non consenserunt, quin eorum pius affectus hic remuneratione potius dignus fuit, sicut impietas Annæ & Cayphę nullum supplicij genus non merebatur.

Ioan.17

Apostoli ante Christum mori non debebant.

Psalm.18.

Quid autem proferre potuit Petrus à Soto magis aptũ & appositum ad id quod instituerat probandum, quàm locum hunc ex Deuteronomio, quo cuique fit planissimum non aliunde quàm ex ore sacerdotis legem esse requirendam? Qui cùm docuisset, quem in lege gradum & reges & populi erga doctrinam tenerent, & quemadmodum principi præscribitur, vt nouerit se discipulum esse legis, non doctorẽ: & à sacerdotibus Leuitici generis accipere princeps iubetur exemplar legis: Ad eos, inquit, non ad reges aut principes mittit eo loco Deus difficilia omnia & am-

Soti sententia de loco Deut.17. bigua circa legem definienda. Ascende, inquit, ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotem Leuitici generis, & iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem. Vbi & apertissimè qui sit locus non tantùm principum, sed & populi circa legis doctrinā, ostensum est. Et facies, inquit, quæcunque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum nec declinabis ad dextram, nec ad sinistram. Hic igitur est, inquit, gradus populi, dubia fidei inquirere à legitimis templi ministris: eorum doctrinam sequi, non quòd tam eorum sapientiæ & pietati inniti debeant, illi enim homines erant, fallere & falli poterant, quàm diuinæ promissioni, cui non difficile est vera docere suos, per quoscunque demùm ministros. Iam ne quid desit principi, audiamus quid circa subditos illi incumbat in doctrina legis: Qui autem, inquit, superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis moriatur homo ille: & auferes malum de Israël: cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia. Hoc igitur restat principi erga populum eius, superbiam & inobedientiam erga Dei ministros & doctores legis compescere, atque seueritate legum, sententiam eorum exequi, ne videlicet in contemptum veniat. Hæc sunt verba Petri à Soto, non aliunde quàm è scriptura sumpta, quę vel ipsa luce clarior est. Verùm hic videre licet, quàm verum sit quod à Tertulliano scriptum est, Quòd nihil proficiat congressio scripturarum aduersus hæreticos, nisi planè, vt aut stomachi quis ineat euersionem, aut cerebri. Ista hæresis, inquit, non recipit quasdam scripturas: & si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertit: & si recipit, nō recipit integras: & si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata, conuertit. Tantum veritati obstrepit adulter sensus, quantum & corruptor stilus. Quid horum non rectè competit in nostri temporis hæreticos? quorum qui princeps est & architectus, nunquid non apertè Iacob reijcit Epistolam, quòd ea suo dogmati de

Tertul. lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos.

Hæreticorum in scripturæ libros arrogans & impudens iudicium.

solius

ſolius fidei iuſtificatione manifeſtè contradicit? Itaque vocat ſtramineam,nec in libro ſuo tolerare vult. Sed nec Apocalypſim recipit,nec Eccleſiaſticum, nec Machabæorum,nec alios quoſdam libros,quos habuit ſemper & habet pro canonicis Eccleſia Catholica.Iam verò quas recipit ſcripturas,nónne dum ex bonis Latinis mala facit Germanica, ſuis eas adiectionibus & deprauationibus ad ſui inſtituti diſpoſitionem interuertit?Si quas autem integras præſtat,diuerſas expoſitiones commentatur, quod facilè quiuis in hoc ipſo ſcripturæ loco perſpexerit. Nam cùm Deuteronomij librum neque reijcere poſſit, cùm nunquàm de eo quin ſit canonicus dubitatum fuerit, neq; vel adiectionibus, vel detractionibus verba quæ ex eo citantur,ad inſtitutum ſuũ interuertere, quid illi reſtabat aliud quàm vt diuerſam expoſitionem commentaretur, & quæ clara ſunt & perſpicua ſcripturæ verba,tenebras eis offundere conaretur.

Hoc igitur facit explicans hunc in Deuteronomio locum:hoc facit & eius diſcipulus Brentius, quem loquentem audiamus: Quam legẽ Aſotus ex Deuteronomio citat,partim eſt cæremonialis,partim moralis.Neque enim talis lex eſt,cui κατὰ τὸ ῥητὸν & ſingulas circunſtantias,omnes aliæ reſpublicę ſint obnoxię. Et diſertè additur:Quodcunq; docuerint te iuxta legem Domini. Iuxta legem,inquit,Domini,non iuxta proprium arbitrium.Nec ſolis ſacerdotibus permittit iudicium,ſed adiungit eis iudicẽ,qui certè nõ ſemper erat de tribu Leui,vt teſtatur liber Iudicũ nec reges qui ſequuti ſunt iudices ante Babylonicũ exiliũ, ex ea tribu genus ſuum ducebãt:vt perſpicuè videas principes,quos iſti vocant Laicos, non habere tantùm vocem conſultiuam,verùm etiam definitiuam.Et cùm hæc cæremonialis cõſtitutio cogat tam pontificem quàm iudicem intra limites legis Domini,ac definiat eis certam regulam quam ſequantur,dubium non eſt, quin concedat reo grauato libertatem iudicandi & definiendi, num de cauſa ipſius pronunciatũ ſit iuxta legem Domini. Ac ſi quidem perſuaſerit diuina adiutus clementia iudices, vt ſententiam aduerſus legem Dei latam,&c. Quid hoc ad rem faciat quod dicit Brentius, legem hãc partim cæremonialẽ,

Explicatio Brentiana loci. Deut. 17.

Reſponſio.

partim esse moralem, equidem non intelligo, nisi fortè hoc dicere vult, quod magister eius dixit Lutherus, Mosen hic agere non de verbo aut doctrina vel quæstionibus fidei, sed de sententia publicorum & profanorum criminum. De quibus quin agat hic Moses, non repugnamus: sed legis nomen apud Hebræos latiùs patet, quàm vt de criminibus tantùm intelligi debeat, vt omnes etiam dogmatum controuersiæ sub eo comprehendantur. Et si scriptura per aliam scripturam, sicut isti volunt, necessario venit explicanda, clara sunt & apud Aggæum, & apud Malachiam scripturæ verba, quibus interrogare legem à sacerdotibus, & ex eorum ore requirere populus iubetur. Proferant isti contrà vel vnum scripturæ locum, vbi legẽ ex ore principis requirere iussus sit. Interroga sacerdotes legem, dixit Aggæus, non interroga principes. Cæterùm vt demus hoc Luthero de criminibus hic agere Mosen, non de doctrina legis, vel sensus hoc ipse cõmunis indicare Luthero potuit, si de criminibus iudiciũ pertinet ad sacerdotes, multò magis pertinere de lege Dei, cùm præsertim tot scripturę locis, quos iã produximus, manifestũ id cuius esse queat, ita vt hæc illius tergiuersatio planè sit ridicula. Quòd verò negat Brentius, huic legi omnes alias respublicas obnoxias esse. si dicit de illis, quæ nõ credunt in Messiam, quem venturum Iudæi, nos iam venisse credimus, audiri fortasse posset. Quanquam & apud illa gentes quæ Deum non agnouerunt, sed eidola coluerunt, alia fuerunt pontificum & sacerdotum, alia regum & principum officia: quòd illis sacræ, his profanæ res curæ essent. Cæterùm illud pius nemo negabit, quòd Ecclesiæ quędã vmbra fuerit Synagoga. Estne autem verisimile, quòd vmbræ illi Deus prospicere voluerit de ratione, qua subortæ de lege quæstiones & controuersiæ terminari possent: & non pari studio prouidere sit dignatus Ecclesię spõsæ suę, quam ita charam habuit, vt eam sanguine suo sibi mundaret, acceptabilemq́ue faceret? Cùm præsertim apud hanc tantò maior eius rei sit necessitas, quantò difficilius est immensam multitudinem, quæ ex omnibus gentibus, nationibus, linguis, populis constat, in vnitate fidei contineri, quàm vnum cognatum populum, qualis ille fuit Hebræo-

Lutheri interpretatio ridicula.

Aggæ. 2.

bræorum? Qui cùm in Esau præfiguratus fuerit, quem Deus odio se dicit habuisse, noster contrà in Iacob, quem dilexit, quis est qui credere queat, maiori populum illum quem reprobauit posteà, curæ Deo fuisse, quàm hunc quē in locum elegit: qui non secundum carnem: sed secundum promissionem ex Israël prognatus esse dicitur? Non sustulit ordinem ex Ecclesia Deus, quem esse voluit etiam in Synagoga. Sed adiunxit, ait Brentius, iudicem sacerdotibus, qui non semper erat ex tribu Leui. Fac hoc ita esse, cęterùm cognoscendi iudicandique potestas non fuit nisi penes sacerdotes Leuitici generis, & iudicem eiusdem tribus: vt si casu aliquo ex alia tribu iudex adiungeretur, non alio quàm exequutoris munere fungeretur. Quod illa verba clarè videntur indicare: Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur. Sacerdos sententiam legis explicans imperabat: si quis nō obtemperasset, iudex vt mortis de eo supplicium sumeretur, decernebat. Quid potuit magis perspicuè dici ad discrimē inter sacerdotum & regum officio demonstrandū? Quid ad hæc Brentius? Videt nullum esse tergiuersationi locū, quærit igitur aliud effugium. Hac enim cæremoniali constitutione tam pontificem, quàm iudicem cogi dicit intra limites legis Domini, vt iudicet iuxta legem, non iuxta proprium arbitrium. Quamobrem dubium non esse, quin concedat ista constitutio reo grauato libertatem iudicandi & definiēdi, num de causa ipsius pronunciatum sit iuxta legem Domini. Quid si verba illa Brenti. (Et docuerint te iuxta legem eius (quibus tu potissimùm niti videris, nec in translatione septuaginta, nec in interpretatione Chaldaica, nec in Hebræo textu reperiuntur? quemadmodum à viro doctissimo Alberto Piggio legimus animaduersum. Iam igitur conciderit omnis hæc tua argumentatio. Sed quis vnquàm audiuit, eundem & rei & iudicis personam sustinere debere? Certè si res ad hunc modum habet, nemo condemnabitur vnquam. Quis enim erit, qui in sua ipsius causa iudex constitutus, condemnare seipsum velit? Quorsum autem attinet, aliquem ad iudices remitti, si de eorum iudicio reus ipse posteà iudicare debet, num iuxta Dei legem, an secùs pronunciauerit?

Rom. 9.

Brentius vult eundē & rei & iudicis personam sustinere.

Quid opus est isto circuitu? Suo quisque iudicio potiùs relinquatur, neque frustrà vel Episcopo, vel principi negotium facessat.

Ad Regem Apostrophe. Hic non possunt quin te appellem, Serenissime Rex Auguste. Tibi enim libellum hunc Brentij dicare, coram te capita doctrinæ, quæ tractantur in eo se defensurum iactare, te iudice virum longè sui dissimilem, non doctrina magis quàm vitæ sanctitate conspicuum Aloysium Lipomanum Episcopum Veronensem, qui sanctæ sedis Apostolicæ legatum apud te agebat, ad disputandum de illis prouocare veritus nō est Vergerius. Te igitur appello, atque vt quorsum spectent istorum hominum conatus, etiā atque etiam diligenter tecum reputes hortor, moneo, oro & obsecro. *Quo spectēt conatus sectariorum.* Nihil enim est aliud, in quo cura eorum omnis consumitur, quàm vt ordinem perturbare, vt autoritatem legitimi magistratus conuellere queant & labefactare. Erras autem SERENISSIME REX, si de sola pontificia iurisdictione abroganda, solicitos eos esse putas. Etiam regiam sublatam cupiunt, vt sit rerum status is, quem in historia *Iudic. 17.* Iudicum fuisse legimus, vbi scribitur his verbis: In diebus illis non erat Rex in Israël, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. In summa, hoc volunt, vt quod cuique rectum videtur, id credere, id facere cuiuis liceat. Verbo quidem concedunt illi magistratui iudicandi potestatem, sed re ipsa prorsus adimunt, cùm reo grauato libertatem permittunt iudicandi & definiendi, num de causa ipsius pronunciatum sit iuxta legem Domini. Verbi gratia: Proponatur in comitijs coram Rege, & amplissimo senatu illius, doctrinæ caput hoc, Solus Deus pater, & nemo alius adorari & inuocari debet, quòd ille solus videt corda nostra, quod nulla creatura facere potest. Et est præceptum veteris legis, vt qui quenquam alium adorauerit præter Deum solum, occidatur. Ad quem Deum alium *Sitne solus Deus pater adorandus & inuocādus.* intercessorem, mediatorem, procuratorem habemus nullum, præter vnum Dominum Iesum Christum. Fingamus autem regem de senatorum suorum consilio in hanc sententiam decretum fecisse. Dogma hoc falsum est, ac pridē ab Ecclesia damnatum, cùm ante mille ducentos annos pronunciatum sit in concilio Nicæno, Filium eiusdē esse

cum Patre substantiæ, atque ideò æquè adorandum, æquè inuocandum vt patrem, cùm in forma Dei nihilo sit patre inferior. Quamobrem qui contrà sentiunt, eos hæreticos pronunciamus, & ijs quæ debentur hæreticis pœnis afficiendos esse decernimus Quid hîc faciendum docet Brentius? quid verò defendit Vergerius? Licere dicunt reo grauato per eiusmodi sententiam contra se latam, iudicare & definire, quod de causa ipsius non sit iuxta legem Domini pronunciatum: cùm nusquam scriptum sit in vniuersa lege tam veteri, quàm noua, quòd filius patri sit consubstantialis, nec nomen hoc in scripturis vsquam reperiatur. Confidenter igitur & intrepidè dicet reus Regi & senatui: An iustum est in cõspectu Dei vos potiùs audire, quàm Deũ? Oportet obedire Deo magis quàm hominibus: Clara sunt Dei verba: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Clara sunt Christi verba, Pater maior est me, & vos iubetis me contrarium dicere, Pater non est maior. Quem hîc oportet audire? Nónne illum de quo patris de cœlo vox audita est. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui: hunc audite. Hũc igitur audiam, non vos, qui non iuxta legem Domini pronunciatis. Ita reus faciet, si Brentium & Vergerium audierit, ac si minùs virium habebit, quàm vt magistratus legitimi potentiæ resistere valeat: faciet quod Geneuæ Seruetus fecit, occidi se potiùs patietur, quàm vt magistratus decreto pareat, qui sicut sibi videtur, non secundùm legem Domini pronunciauit. Hæc est Brentij doctrina, quam tuendam suscepit Vergerius, plena seditionis, plena rebellionis contra legitimam potestatem à Deo constitutam. Volunt enim, vt de iudicio iudicium iudicare subditis & reis liceat, vt siquidem decreuerit reus iustum esse, diuinæque legi consentaneũ, quod à principe pronunciatum est, recipiat: si minùs, reijciat: Hoc est, si pronunciauerit iuxta voluntatem rei, sit ratum: si contra, sit irritum. Volunt, vt princeps & senatus ex populi, non populus ex principis & sanatus iudicio voluntateque pendeat. Dicam vno verbo: Volunt vt sit anarchia, vt Ecclesiæ absque Episcopis, vt regna sint absque regibus, vt credat quisque, vt faciat quisque quicquid visum cuique fuerit. Hunc regni tui statum esse vult

Acto. 5. *Deut.* 6. *Ioan.* 14. *Matt.* 17.

Incõmoda doctrinæ Brentij atque Vergerij.

Vergerius, hęc est aduentus illius in regnum tuum causa: vult vt sibi quisque rex, vt sibi quisque sit Episcopus, vt in sua quisque causa sit iudex. Neque id sine scriptura: Scriptum est enim, Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & regnabimus super terram. Hic status perdidit ferè finitimam nobis Germaniam: hoc eodem statu vult Vergerius vt pereat regnum hoc quoque tuum, quod sanctus pater tuus florentissimum tibi reliquit. Et tu scelus hoc ferendum in terris tuis putabis? & non auferendũ potiùs curabis?

Apoc. 5.

Quamuis autem oculis multorum testatius sit, quem hoc doctrinæ suæ genere Germaniæ statum isti reddiderunt, nonnulla tamen verba visum est hîc adscribere Erasmi Roterodami, qui diligentiùs Germaniæ statum hunc descripsit in epistola quadam, quam edidit contra pseudoeuangelicos, tanto maiore fide dignus, quòd inter eos ipsos vitam degebat, qui se maximè iactabant Euangelicos, vt oculatus eorum testis fuerit. Sic autem ille scribit: Excussum est iugum humanarum constitutionum, sed vbi sunt qui submiserunt ceruicem suaui iugo Domini? Et interim constitutiones humanæ constitutionibus humanis, imò parum humanis mutantur. Titulus modò mutatus est, vocatur enim verbũ Dei. Cęterùm res adeò nihilo est mitior, vt complures boni viri præferant vltroneum exilium isti magnificè decãratæ libertati. Atque adeò proceres quidam, & antesignani istius factionis cùm nondũ ad Episcoporum dignitatem, opes & ditionem peruenerunt, tamen eiusmodi specimen de se præbent, vt ego me malim in Episcoporum, quàm in horum potestatem tradere, si detur optio. Malimque potentissimi Cæsaris ferre iugum, quam quorundam magistratuum Euangelicorum, quamuis humili sorte. Sic excutiunt iugum hominum, qui vestro euangelio submittunt ceruicem: magis vereor ne pleriq; pro graui iugo hominum portent grauius iugum diaboli.

Erasmi testimonium de secta Lutheri ferociente, in epistol. de pseudoeuãgelicis.

Vides quæ fuerit illius sententia de magistratibus istis Euangelicis, quemadmodum eorum intollerabilem quandam tyrannidem & insolentiam descripserit, quæ tanta est, vt etiam ciuilis magistratus ab illis metuere sibi necesse

cesse habeat, ne si quando sit eis visum, contra se populi seditionem concitent. Sed audi quæ sequuntur: Excussa est obedientia. Episcoporum, sed ita, vt ne prophanis quidem magistratibus pareatur. Iusto Dei iudicio factũ est, vt qui datis à Deo sibi suarum animarum pastoribus & Episcopis parére noluerunt, eorum vicissim iugum, qui subiecti sunt eis, ferendum esse non putent. Audiui ex magistratu cuiusdam ciuitatis, qui sibi videbatur Euangelicus, cùm diceret, magnã olim senatus fuisse reuerentiam, populi quoque magnã obedientiã, nũc eò rem recidisse, nulla vt sit senatus autoritas, populi verò summa licentia. Sic isti suis vident oculis ac modò non manibus etiam suis cõtrectãt, fructus quos nobis tulit hoc Euangelium, neque tamẽ adduci possunt, vt ad officium sanitatemque redeant. Pergit Erasmus: Olim Christiani sub Ethnicis principibus quietè viuebant, studiosè cauentes, ne quam seditionis occasionem darent, exhibentes honorem, cui debebatur, honor: vectigal, cui vectigal: tributum, cui tributum: hortabantur Christo initiatos, vt eidololatris ètiam magistratibus obtemperent: pro illorum incolumitaté quotidiè Deum orabant: At iste populus tam Euangelicus, etiam Turcarum principi dicitur esse detestabilis, quem ait seditioni natum. Quos subinde tumultus excitat? Quoties quàm leuibus de causis procurrit ad arma? ne suis quidem Ecclesiastis satis obtemperãs, nisi dicant blanda auribus: profligandi etiam, si liberiùs in vitam eorum inuehantur, aut ab opinione dissentiant. Ecce quorsum res redijt. Cùm isti qui se vocant verbi ministros, omne iudicium ac propemodũ imperium omne traduxerint ad vulgum, eò tandem ventum est, vt iã doctrinæ suæ non auditores, sed iudices habeant eos qui sunt de vulgo: vt ex illius iudicio pẽdêre cogãtur, nec alia quàm quæ sunt illi grata prædicare audeant. Non possum hîc quin commemorem, quid mihi quandoque acciderit. Agebam cum quodam verbi ministro, qui quamuis homo fuerit rudis & indoctus, quoniam tamen ex ijs libris ad populum conciones habebat, quos ei mercatores & opifices nonnulli suppeditauerant, non mediocrem sibi gratiam & autoritatẽ apud multitudinem imperitam conciliauerat: Sed volebat is tamẽ videri Catholicus. Quærebam

Aliud testimonium Erasmi.

bam ex illo, quî fieret, quòd cùm esset in templo populus, nulla prorsus in eo signa pietatis & religionis apparerent, atque haud aliter, quàm si nullis Christianę fidei mysterijs initiati forent ita se gererent: plerique ne caput quidem aperirēt, si quando sacrosanctum Christi corpus & sanguis ostenderetur? Respondit ille: sua culpa non fieri: sæpè se contra eos hanc ob causam è superiore loco in ecclesia detonasse, verùm non proficere quicquam. Sed audiuisti, inquit, sermones meos: Dic si quid in eis reprehendendũ esse putes, facilè me corrigi patiar. Audiui, inquã, sermonem vnum & alterum. Non reprehēdo quę tunc à te dicta sunt. Sed cùm sancta nunc sit hebdomada, qua solent homines delicta sua per confessionem sacerdoti factam expiare, & ad sacramentũ altaris accedere, mirari satis nõ potui, quòd neque de pœnitentiæ, neque de Eucharistiæ sacramento mentionem vllam feceris. Tum ille, si quid, inquit, illis dicerem, quod in libellis suis non haberent, euestigiò cuncti se proriperēt de templo. Ego verò, Tu ergo, inquam, ea de superiore loco prędicas, quæ continētur in libris, quos ipsi tibi suppeditant, quorum exēplaria & ipsi domi suę habent: & nõ ea potiùs, quę præscribit Episcopus, qui & ipse tibi librum misit, iuxta quē populum institueres? Nũquid non æquius esset ab Episcopo tuo te doceri, quales tibi sermones ad populum habēdi essent, quàm ab aliquo de fece vulgi? Obstupuit ille miser, nec habebat quod respõderet: ac verbi qnod ei imprudenti exciderat, vehementer eũ pœnituit. Quàm est autē res ista prępostera? Doctorem legis ex imperitę multitudinis iudicio pendêre, ac ad illius nutũ sermones suos accommodare? Sed audiamus adhuc Erasmum loquētem: Initiò, inquit, tantùm non erat Deus illis Lutherus, nunc ijsdem prorsus delirat, quòd nouum de Eucharistia dogma non recipiat. Nouã verò libertatem Euangelicã, impunè facere, sentireque quod cuiq; libitum est, &c. En quale iudiciũ est imperitæ multitudinis. Principiò Lutherũ omnia iuxta legem Domini docere iudicauerat. Posteaquàm exortus est Zuuinglius, iam Lutherum secùs quàm est in lege, Zuuinglium cõtrà iuxta legem Domini docere maior vulgi pars definit. Hi sunt iudices, ad quos remittunt principes Brentius & Vergerius, qui aliud hodie, aliud

aliud cras pronunciant. Ex horum & non è sacerdotum ore contra clara & aperta scripturarum testimonia legem eos requirere iubent.

Profert autem & alias scripturas Brentius: Quid pluribus, inquit, opus? cùm Psalmus dicat: Cōfiteantur tibi Domine omnes reges terræ, quoniam audierunt verba oris tui. Et Christus: Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo: perspicuum est, quòd vt priuatus priuatam, ita princeps publicam habeat de doctrina religionis potestatem iudicādi & decidendi. Quod est, hoc per Deum immortalem nouum collectionis genus? An idem est Brēti, Confiteri Domino, vel confiteri Christum, quod iudicare vel decidere de doctrina religionis? Idem, inquit Brentius: Nemo enim potest ex vera & certa fide, idque periculo omniū rerum suarum terrenarum confiteri Christum filium Dei, & Euangelium eius coram hominibus, nisi antè cognouerit Christum, & statuerit Euangelium quod sequitur, esse verum & certum Euangelium Christi. Est ita Brenti, tenetur quisque cognoscere Christum, tenetur statuere quod sequitur Euangelium, esse verum Euangelium Christi: sed nunquid è suo ipsius, & non ex Ecclesię totius iudicio? Nūquid priuatus priuatam, princeps publicam debet habere iudicandi potestatē? Quid ex hoc sequetur aliud, quàm vt tot sint fides, quot voluntates, quot hominum iudicia? Possem tibi prouinciam ostēdere Brenti, vbi princeps cum pauciori bus tuam, reliquus verò populus multo maiore ex parte Philippi doctrinam de quodam religionis capite veram esse iudicauit & decidit. Neque multum res abfuit à seditione. Talis est doctrina vestra ad sediriones excitādas facta. Atqui Brenti, non tenetur è vulgo quiuis omnē religionis doctrinā exactè nosse, multominus de ea iudicare. Simpliciū fides in maiorū fide saluatur. Documēto nobis esse potest veteris Testamenti populus, cuius maxima pars quātę fuerit simplicitatis, vel Pharisęorū illa verba planū faciūt, Turba hæc quę nō nouit legē, maledicti sunt. Atqui ex hac turba multi saluati sunt ex Pharisęis illius tēporis vix quisquā. Ex hac turba sibi Christus elegit Apostolos, rudes piscatores: ex Pharisæis ad munus Apostolicū ex duodecim adsci-

Alia Brentij ratiocinatio.
Psal. 137.
Matt. 10.
Responsio.
Alia pars argumēti Brentiani
Responsio.
Nō est necesse quosuis nosse omnia de religione.
Ioan. 7.

adsciuit neminem. Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confunderet sapientes. Tu verò Brenti, vis tuos omnes esse sapientes, vis esse doctores, vis esse iudices, & decisores? Sed audi quod ab Augustino scriptũ est: Melior est, inquit, fidelis ignorantia, quàm temeraria scientia. Scientia enim inflat, charitas ædificat. Surgunt indocti (dicit idem alio loco) & rapiunt cœlum, & nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine. Ante quẽ etiam Irenæus, Melius est, inquit, nihil omnino scientem quempiam credere Deo, & perseuerare in eius dilectione, quæ hominem viuificat, nec aliud inquirere ad scientiam, nisi Iesum Christum filium Dei, qui pro nobis crucifixus est, quàm per sermones & multiloquium in impietatem cadere. Fides tua te saluũ fecit, dicit Christus, non exercitatio scripturarum. Habet, inquit Hilarius, non tam veniam quàm præmium, ignorare quod credas: quia maximum fidei stipendium est, sperare quæ nescias. Tantum abest vt ijs præstantes doctrina viri, iudicandi decidendique potestatem de caũsa fidei vulgo tribuendam esse putauerint, vt eius etiam ignorantiã non venia modò, verùm etiam præmio dignam iudicauerint. Non enim habet necesse quiuis de vulgo nosse omnia mysteria fidei: charitatem habere illi necessariũ est, quæ etiam absque literis discitur, sicut apud Clementem presbyterum Alexandrinum legimus. Itaque si sciat is qui de vulgo est, Dominicã orationẽ, Angelicam salutationem, Symbolum, Decalogũ, & nonnihil prætereà de sacramentis, baptismi præsertim, pœnitentiæ, & Eucharistiæ, deque ritibus & præceptis Ecclesiæ, alia eum nosse mysteria de necessitate salutis non est. Turbam enim, sicut rectè dicit Augustinus, non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit. Ex qua si quis etiam ea quæ iam commemorauimus, non exactè nouerit omnia, modò sciat & credat Iesum Christum & hunc crucifixum, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram: iam confessus est Christum, & confitebitur cum vicissim Christus coram patre suo, qui in cœlis est. Nam sicut alia omnia, sic & hoc præclarè dictum est ab Augustino: Si propter eos solos Christus mortuus est, qui certa intelligentia possunt,

Aug. de verbis Apostoli sermo.20. *1.Cor.8.* *Idem li.3. Confessionum ca.8.* *Irenæ. li.2 cap.45.* *Luc.8.* *Hilarius lib.8. de Trinitate.* *Credendi simplicitas à vulgò requirenda.* *Clem.li.2. Pædagog. cap.11.* *Quæ sint simplicib⁹ de Religione scitu magis necessaria.* *Aug. contra epistolam Manichæi quam vocãt fundamẽtum. ca.4.epist. 102.ad Euodium.*

ſunt,quæ ad fidem pertinent,diſcernere,penè fruſtrà in Ecclesia laboramus. plures enim ſunt qui nō poſſunt. Quare nihil dubitandum eſt, quin ſimplices in fide maiorem ſaluentur. Quod etiam figuratum eſſe docet Gregorius in eo,quod ſcribitur in libro Iob,Boues arabant,& aſinæ paſcebantur iuxta eos. Aſinæ quoſdam ſignificant ſimpliciter viuentes:quæ rectè paſci iuxta boues dicantur,quia mentes ſimplicium,etiam cùm alta capere non poſſunt,eò magis vicinæ ſunt, quò & fraterna bona, ſua per charitatem credunt,cumque inuidere alienis ſenſibus neſciunt, quaſi in paſtu ſe minimè diuidunt. Simul ergo ſe aſinæ cum bobus reficiunt, quia pendentibus coniunctæ tardiores, eorum intelligentia paſcuntur. Iudicet igitur idiota, ſe nihil ſcire niſi Ieſum Chriſtum, & hunc Crucifixum: credat prætereà ſanctam Eccleſiam Catholicam: quicquid ab ea traditur,id pro certo & indubitato habeat. Abſit autem vt de doctrina illius, quam in omnibus aſſequi non poteſt,iudicare velit:quin ſe potiùs,quantus quantus eſt, illius iudicio ſubmittat, nec ſecùs aliquid,quàm ab ea traditum eſt,vnquam ſentiat. Hoc ſufficit idiotæ,quem iudicandi de doctrina religionis decidendique partes ſibi ſumere fas non eſt.

Greg. lib. 1 cap. 25. moralium.

1. Corin. 2.

Proſequitur Brentius: Et quid ſibi grauiſsima illa cohortatio Chriſti, Omittite illos, cæci ſunt,& duces cæcorum. Quòd ſi cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadunt: aliud vult, quàm vt ſumma cura & ſtudio caueamus, ne cæcum ducem ſequamur? Quare hic eſt limes,hic eſt gradus principum,vt curent doctrinam non tantùm politicæ honeſtatis, verùm etiam ſpiritualis religionis ac pietatis. Et vaniſsimum eſt quod Aſotus in ſcripto ſuo nunc huc, nunc illuc balbutit, principes & populos nec poſſe nec valere,nec debere diſſenſionem hanc circa fidem, vt ipſe loquitur,definire.

Brentius proſe citat locum.

Matt. 15. de cæcis ducibus cæcorum omittēdis.

Rectè locum hunc adducis Brenti,audiendus enim eſt Chriſtus, quando monet vt omittantur aliqui, quòd ſint cæci & duces cæcorum. Monet autem Chriſtus, non per mendaces hæreticos,quorum ora, ſicut apud Origenē legimus,diabolus aperit, verùm per Catholicos Epiſcopos & ſacerdotes. Per hos igitur cùm hortatur populum, vt re-

Reſponſio.

Ori. Ho. 2. in Exodū.

tuique similes omittat, qui percussi estis cæcitate & amentia, dum vos ipsos nimio plus amatis, & orbis terrarum iudicio vestrum iudicium anteponẽtes, ab eo vos per summam impietatem præciditis, tenetur populus Christum in illis loquentem audire, & omissis vobis, ad eos se conferre, à quibus sanam doctrinam perdiscere queat.

De exẽplo Regis Oziæ. Iterum Brentius reprehendit venerabilem virum Petrum à Soto, quòd is exemplo regis Oziç conatur deterrere principes à suscipienda cognitione & iudicio de doctrina religionis. Atqui nullum exemplum versatur crebriùs in ore Catholicorum omnium, quoties hoc argumenti genus tractant: quod etiam vetustissimum illum Dionysium Areopagitam Pauli discipulum, sanctũ Martyrem Cyprianum, beatum Ioannem Chrysostomum, & alios produxisse legimus. Cæterùm Chrysostomi verba libet adscribere:

Chrys. de verbis Esaiæ com. 4. Coloss. 1 Rex, inquit, cùm esset, sacerdotij principatum vsurpat: Volo, inquit, adolere incensum, quia iustus sum. Sed mane intra tuos terminos. Alij sunt termini regni, alij termini sacerdotij. Ille quidẽ ea quę sunt in terris sortitus erat administranda, cæterũ sacerdotij ius è supernis descendit. Quęcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo. Regi ea quæ hic sunt, commissa sunt, mihi cœlestia. Mihi

Distinguẽdum inter vitia et ordinem, personam & officium sacerdotũ. cùm dico, sacerdotem intelligo. Itaque cùm videris sacerdotem indignum, ne traducas sacerdotiũ: non enim oportet damnare res, sed eum qui re bona malè vtitur. Quãdo quidem & Iudas proditor fuit, verùm non ob id accusatur ordo Apostolicus, sed illius animus. Nec crimen est sacerdotij, sed malum animi. Et tu igitur ne sacerdotium vituperes, sed sacerdotẽ malè re bona vtentem. Etenim siquis tecum disputet, dicatque, vidisti illum Christianum? respondeo, At non ego de personis, sed de rebus tibi loquor. Alioqui quot medici facti sunt carnifices, ac venena pro pharmacis dederunt? non tamen artem vitupero, sed malè vtentem arte. Quot nautæ malè rexerunt nauigia? verùm non ars nauigandi mala est, sed illorum animus. Si

Aliud officiũ Regis aliud sacerdotis. Christianus fuerit improbus, ne incuses professionem & sacerdotium, sed re bona vtentẽ malè. Regi corpora commissa sunt, sacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, sacerdos autem maculas peccatorũ. Ille bellum gerit

rit cum Barbaris mihi bellum eſt aduerſus dæmones. Maior hic principatus. Propterea rex caput ſubmittit manui ſacerdotis. Et vbique in veteri ſcriptura ſacerdotes vngebant reges. Verùm rex ille ſua tranſiliens ſepta, modumque regni tranſgreſſus, conatus eſt aliquid addere, atque ingreſſus eſt templum, cum authoritate incenſum adolere volens. Quid igitur ſacerdos? Non licet tibi Ozia, adolere incenſum. Vide libertatem, vide mentem ſeruire neſciam, vide linguam cœlos attingentem. Non licet tibi rex adolere incenſum. Non eſt fas venire in ſancta ſanctorum: tranſcendis ſepta tua, quæris tibi non conceſſa, eáque quæ accepiſti perdes. Non licet tibi adolere incenſum, ſed ſacerdotibus iſtud datum eſt. Non tuum eſt hoc, ſed meum. Num mihi tuam vſurpaui purpuram? ne vſurpes meum ſacerdotium. Vides quemadmodum non aliud Petrus à Soto dixerit, quàm quod à Chryſoſtomo dictum audis. Sic enim Petrus loquitur: Huius rei exemplum in Ozia rege ſcriptura nobis oſtendit. Legimus enim eum lepra grauiſſima percuſſum, non quòd quicquam detraheret diuino cultui, ſed quòd potiùs nimio pietatis zelo ſacerdotum munus præoccuparet, velletque incenſum offerre, quem magis decebat expectare, vt pro eo ſacerdotes offerrent. Sed & exemplum Ozæ deterrere debet eò vehementiùs, quò ſimplicius ille, & præter omnem temeritatem, manum admouere vt arcam Dei iamiam ſe inclinantem ad ruinam teneret, credidit ſibi licere, ſed tamen occiſus eſt à Domino, qui docere hoc exemplo voluit, neminem ita pro Deo æmulari debere, vt tranſgrediatur terminum ſuum. Quod dixerat Chryſoſtomus: Mane intra tuos terminos, non licet tibi adolere incenſum, tranſcendis ſepta tua: hoc dixit Petrus à Soto, neminem ita pro Deo æmulari debere, vt tranſgrediatur terminum ſuum. Intereà tamen grauiter à Brentio redarguitur. Quam tandem ob cauſam? Quia non cogitauit de vero diſcrimine vocationum. Arguit eum impudentiæ & mendacij, quòd dixerit, nihil Oziam diuino cultui detraxiſſe. Quid autem dicturus es Brenti, de Dionyſio Areopagita, qui maius etiam quiddam auſus eſt dicere?

Exemplũ Oziæ. 2. Par. 26.

Alterum exemplum Oziæ.

Dionyſ. in epiſt. 8. ad Demophilum.

Sic enim loquitur: Quid enim inconueniens Ozias

faciebat

faciebat Deo in censum offerens? Quid autem Saul sacrificans? Quid violenti nimium dæmones, cùm Iesum Dei filium verissimè prædicarent? Sed profectò à Theologia omnis alienus interdicitur Episcopus: vnusquisque enim ministerij sui ordinem seruare debebit. Plus aliquid à Dionysio dictum est, quàm à Petro. Nam non modò nihil Oziam diuino cultui detraxisse, sed nec inconueniens quidē aliquid fecisse narrat. Num & hunc impudenter & mendaciter scribere dices? Verissimè Brenti, Petrus à Soto negat Oziam diuino cultui quicquàm detraxisse. Verissimè & ante eum Dionysius negat eum inconueniens, aliquid fecisse. Nam si rem ipsam spectes, nihil diuino cultui detractum, nihil est inconueniens factum: in persona peccatum est, non in re. Fecisset hoc sacerdos aut Episcopus, quandoquidem officio suo functus esset, gratum Deo munus præstitisset. Quoniam verò fecit rex, præter, vel contra potiùs vocationē suam, ideò pœnas debitas luit, quòd ordinem sui ministerij non seruauit: Sed malo vt Basilium te docentem audias. Potest, inquit, fieri vt sit aliquid propria sua ratione & voluntas Dei & bonum: quando verò præter personę vel temporis rationem vsurpatur, iam Deo acceptum non sit. Vt exempli gratia: Voluntas Dei erat & bonum erat incensum offerre Deo, verùm acceptum illi non erat, cùm fieret à Dathan & Abiron. Vides Brenti, quàm nullam causam habueris, cur tam acerbis conuitijs in virum pietate præstantem debacchareris? Sed quid faceret aliud progenies viperarum?

Basil. in regulis contractioribus regula 276.

Falsum est autem, quod non rectè regis hoc exemplū accōmodari dicis ad eos q cognoscunt de doctrina: quódque asseris cognoscere doctrinā verę religionis, & iudicare in controuersia de varijs sententijs partium in doctrina verbi Dei, non est solius familiæ Aaronis, sed cuiusuis pij hominis in populo Dei, ac pręcipuè regum & principum: illius quidem vt priuati, horum autem vt publici magistratus. Profer quæso vel vnum scripturæ locū Brenti, vbi ex regis ore legem requirere Deus iusserit. Sicut nos ex Malachia, ex Aggæo, ex Deuteronomio testimonia produximus, quibus docuimus, sacerdotes interrogādos esse legē: ad sacerdotes referendum esse, si quid fuerit difficile & ambiguum:

Neq; scripturis neque praxi Ecclesiæ consentaneum est, principes de doctrina cognoscere.

biguum: herbam tibi non inuiti dabimus. Non ſcriptura modò, verùm & Eccleſiæ totius praxis iam indè ab Apoſtolorum temporibus ad hæc vſque noſtra, huic tuę ſententiæ reclamat, ſicut ſuo loco demõſtrabimus. Quamobrem non minùs peccat princeps cùm cognoſcit doctrinam verę religionis, & iudicat in controuerſia de varijs ſententijs partium in doctrina verbi Dei, quàm cùm vſurpat ſibi officium adolendi thymiamatis. Quòd ſi verò tantũ hoc peccatum eſt in principe, quanto maius eſt flagitium in priuato? Fides noſtra Brenti, non eſt huius aut illius prouinciæ, multominus huius aut illius priuati hominis, ſed vocatur, & eſt, Catholica: verùm apud vos, aut ſuam quiſque priuatam & ſolitariam fidem habet, aut ita credit, ſicut princeps iuſſerit.

Pergit docere Brentius, quòd etiam priuatum hominẽ de doctrina religionis iudicare fas eſt. Lex, inquit, Moyſis armat manus cuiuſuis etiam priuati hominis, aduerſus eum qui ſuadet idololatriam ſectandam. Si tibi, inquit, voluerit perſuadere frater tuus clàm, dicens, Eamus, & ſeruiamus dijs alienis, quos ignoras tu & patres tui non acquieſcas ei, nec audias, nec parcat ei oculus tuus, vt miſerearis & occultes eum: ſed STATIM INTERFICIES. Sit primũ manus tua ſuper eũ, & poſt te omnis populus mittat manũ. Qui iubet quemuis etiam priuatum hominem in Eccleſia populi Dei tam ſeueriter animaduertere in ſuaſorem idololatriæ, an non eadẽ ſeueritate exigit, vt de idololatria iudicet, ac alienos deos à vero Deo diligenter diſcernat? Quòd ſi maiores noſtri exercuiſſent ſeueritatẽ huius legis aduerſum eos, qui primi deſerta doctrina prophetica & Apoſtolica, introduxerunt in Eccleſiam filij Dei noua, & aliena ſacra, quæ ignorauerunt patres noſtri, nouas & impias ſectas monaſticas, quas deteſtatur verbum Dei, nouam & Ariſtotelicam doctrinam religionis, quam abominatur Euangelium Chriſti, non dubitamus quin rectiùs ſeſe haberent res Chriſtianorum, & tranquillior eſſet Eccleſia filij Dei. Quid autem Brenti, ſi non modò priuatus aliquis ex vulgo verùm & tu, qui tibi prę cęteris cautus & prudens eſſe videris, idololatriam eſſe iudices, qui eſt ipſiſſimus Dei cultus? Nunc audi qui ſint hi dij alieni,

Brẽtius probare conatur, priuato fas eſſe de doctrina iudicare.

Deut. 13.

Reſponſio.

quos prohibet sequi scriptura. Audi autem nō me, qui mihi nullam autoritatem arrogo, sed eos, qui vixerunt ante mille ducētos propè annos, in quibus Dei spiritum loquutum esse persuasum habemus. Ac primo loco virum illum excellenti pietate doctrinaque, ac singulari quadam persuadendi vi præditum Vincentium Lirinensem, Vetus, inquit, Testamentum allegorico sermone deos alienos appellare consueuit noua dogmata: eò quòd scilicet ita ab hæreticis ipsorum opiniones sicut à gentilibus dij sui obseruentur. In quam sententiam etiam scribit æqualis eius Augustinus: Est, inquit, alius deterior & inferior cultus simulachrorum, quo phantasmata sua colunt, & quicquid animo errante, cum superbia vel tumore cogitando imaginati fuerint, religionis nomine obseruant. De cuius generis phantasmatibus illum etiam Iosue locum exponit: Auferte deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum vestrum: Et illum Ezechielis, De auro meo, & argēto meo, fecisti tibi imagines. Itidem & Hieronymus explicans illud Oseæ, Argentū & aurum suum fecerunt sibi idola vt interirent. Sed & illum locum enarrans, Repleta est terra idolis, opera manuum suarum adorauerunt, & incuruauit se homo, & humiliatus est vir: idola interpretatur dogmata veritati contraria. Et iterum alio loco: Non ea tantùm quæ manu fiunt artificis, de quibus scriptum est, Simulachra gentium argentū & aurum, opera manuum hominum, rectè vocari dicit idola, verùm etiam hæreticorum peruersam doctrinam, quæ quodcunque simulauerit, vertit in idolum, & pro Christo facit adorari Antichristum.

Vincent. Lirinen. Hæreses et errores idola ac dij alieni. Iosue 23. Augustin. Quæst. 29. super Iosue: & De baptismo contra Donatistas cap. 23. Hieron. in Oseæ 8. Idem in Esaiæ. 2. Hieron. in Zachariæ cap. 13.

Aduersus vos igitur Brenti, lex ista Moysi manus cuiuscuis armat: vos enim estis qui dogmata vestra noua imperitæ multitudini colenda, & adoranda tanquā idola quędā proponitis. Dicit Lutherus: Quod ego doceo, Dei verbum est, & purum Euangelium: statim sectatores eius adorant & incuruantur coram idolo. Dicunt idem Zvvinglius & Caluinus, dicunt Anabaptistæ, dicunt Seruetus & Campanus, dicunt alij nonnulli hæretici: proferunt examina scripturarum in prauum sensum detortarum: mox hominis, vel diaboli potius per hominem loquentis verbum pro

Hæretici dogmata sua velut idola adoranda proponunt.

Dei verbo, proque Christi Euangelio miseri homines amplectuntur, & adorant, & coram idolis incuruantur. Horrenda hęc est idololatria Brenti, cótra quá lex Moysi meritò manus armat omnium. Quid enim ex eo consequitur aliud, quàm cùm vnaquæque secta suum verbum, verbum Dei esse iactet, vt miseri mortales qui seducuntur ab istis, tot deos habeant, quot sunt hæresiarchæ? Sed audi quemadmodú hunc locum tractet Vincentius: Scribit, inquit, in Deuteronomio beatus Moyses, Si surrexerit in medio tui propheta, aut somnium se quis vidisse dicat: id est, magister in Ecclesia constitutus, quem discipuli vel auditores sui ex aliqua reuelatione docere arbitrantur: & dixerit tibi, Eamus & sequamur deos alienos, quos ignoras, vt seruiamus eis: Qui sunt dij alieni, nisi errores extranei? quos ignorabas, id est, noui & inauditi: & seruiamus eis, id est, credamus eis, sequamur eos. Quid ad extremum? Non audias, inquit, verba prophetæ illius. Vos notat hæc lex Brenti: vos non audiri iubet: de vobis hoc statui pręcipit, quod tu maioribus literis scribi fecisti. Quod si factum fuisset anno ab hinc quadragesimo ferè, quando primú deserta doctrina Prophetica & Apostolica, introduxistis in Ecclesiam filij Dei noua & aliena sacra, quæ ignorauerunt Patres nostri, nouas & impias sectas Ærij, Manichęi, Iouiniani, Vigilantij, Berengarij, Icononomachorú, Petrobrussianorum, Henricaniorum, Valdensiú, Vuicleffi, & aliorum pridem dánatorum hæreticorum, quas detestatur verbum Dei, quas execrata semper est Ecclesia Dei, nouam & hęreticam doctriná religionis, quam abominatur Euangelium Christi, si statim initiò qui cú potestate versabantur exercuissent seueritatem huius legis aduersus vos nec impia vestra dogmata, posteaquá semel Pótificis, cuius proprium hoc est munus, iudicio damnata sunt, radices in multorú animis agere permisissent, non dubitamus, quin se rectiùs haberét res Christianorum, & tráquillior esset Ecclesia filij Dei. Certè nunquá in magnas istas calamitates incidisset Germania, quas tátas tulit ex istis sectis vestris tá dissectis, vt si cum numerosissimo exercitu Turcarum tyránus eam peragrasset, maiores inferre non potuisset. Nam non corpora modò miserorum hominum vos occidistis, verùm &

Vincent. Lirinen.

Quas hæreses ex antiquis illis sectarij resuscitarint

Plus calamitatis illa tú Germaniæ ab hæreticis, quàm in-

ferre Turcæ potuissent. & innumerabiles animas gehennæ sempiternis incendijs tradidistis. Sed ad institutum.

Argumentatione ex lege. *Deut. 11.* Profert legem Brentius ex Deuteronomio: Docete, inquit lex, filios vestros, vt illa, videlicet legis verba, meditētur. Verùm quid ad rem? Monemus & nos patres familiâs, vt suos pueros doceant Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, Symbolum, Decalogum, quæ si quis eos non docuerit, graui repræhensione dignus censetur.

Responsio. Num autē ideò datur eis facultas de doctrina religionis iudicandi? Nihil igitur aliud hactenus, quàm quod prouerbio dici solet, extra chorum saltauit Brentius. Nunc tandem aliquid ad rem velle dicere videtur. Proponit enim nobis Dauidis, Salomonis, Ezechię, Iosaphat, Iosię regum exemplar. Licetet nobis ad ea respōdere, quod in decretis canonicis legimus. Miracula & maximè veteris Testamēti sunt admiranda, non ad exemplum nostræ actionis trahenda. Possemus & illud dicere quod à Gregorio Nazāzeno scriptum est: Non continuò legem Ecclesijs dari, si semel aliquando, aut rarò aliquid tale factū est: quodque discipulus eius scripsit Hieronymus: Priuilegia paucorum non faciūt legem cōmunem. Sed priùs facta singulorum, excutiamus, & num aliquid ad rem faciant, qua de agitur, videamus. Quantus, inquit, iste Dauid in docenda pietate & constituendis sacris? At nos exēplum eius rei nobis ostēdi cupiebamus, vbi iudicasset Dauid de doctrina religionis. Docuit pietatem Dauid, nunquid in Ecclesia publicè? Profer scripturam, vbi doctoris officio sit functus in Ecclesia. Scripsit Psalmos aliquot, si quid Athanasio credimus, quinq; tantùm. Quid ni scriberet? Ne nūc quidē regi prohibetur, aut principi, quò minus aut rythmos, aut Psalmos aut carmina scribat, quibus Dei laudes celebret. Scribimus indocti, doctique poëmata passim. Scripsit Iustinus philosophus, qui nullo sacerdotio functus legitur, præclara volumina, quibus fidem Christi contra Gentes tutatus est, Scripsit & Apollonius vrbis Romanę Senator. Scripsit Minutius causidicus quidam Romæ. Scripserunt & alij multi, quos enumerat Hieronymus. Nemo est qui non laudi hoc illis potiùs, quàm vitio tribuendum existimet. Mittamus veteres: nostro quoque seculo scripsit Henricus rex

Obiectio ab exēplis veteris legis. *2. Quæst. 7. Petrus. paragrap. Daniel.* *Nazan. in sermone in sancta luminaria Epiphaniorum.* *Hieron. in 1. ca. Ionæ.* *De exemplo Dauidis.* *Athan. in Synopsi diuinæ scripturæ.* *Iustinus Philosop.* *Apolloni⁹* *Minutius.* *Hieron. de viris illustribus.*

An-

Angliæ contra veſtrũ idolum Iſlebienſe, & egregiè doctri nam Eccleſię de ſacramẽtis tutatus eſt. Num quis factum hoc illius reprehenſione dignum iudicauit? Ipſa quoq; ſedes Apoſtolica tantũ abeſt vt reprehenderet, vt etiam elogium illum illi defenſoris fidei tribueret. Vtinam autem is qualis cœperat vſq; ad finem perſeueraſſet: neq; dum ſe caput Eccleſiæ conſtituit Anglicanæ, ab orbe ſe Chriſtiano præcidiſſet: certè laude ſibi debita non caruiſſet. Fecit idem & Albertus pius Carporũ princeps: fecit & ille Ciceronis diligens imitator Chriſtophorus Lõgolius, homo priuatus, neq; ſacris vllis initiatus, vt intereà ſilentio prætercam & alios multos, & Picos illos Mirãdulanos comites, viros excellenti doctrina præditos: Nemo eſt qui ſtudium hoc illorũ non eſſe putet laudibus efferẽdum, Quãobrem & ſanctum Dauid laudamus, quòd ſpiritu Dei plenus Pſalmos conſcripſerit, quibus Dei laudes celebraret, & homines ad pietatem inuitaret. Ac quò minùs id faciãt illius exemplo alij quoq; reges, & principes, quibus dona ſua ſpiritus ſanctus impartiri dignatus eſt, non prohibemus. Quod autem dicis eum ſacra cõſtituiſſe, nunquid talia conſtituit qualia vos? Nunquid abiecit vetera, noua fecit omnia? Nunquid ſibi ſacerdotale munus aliquod vſurpauit? Nihil tale loquitur de eo ſcriptura. Quin ſi quid tale feciſſet, Oziæ & Ozæ pœnam non effugiſſet. Verùm dicit ſcriptura, eum conſtituiſſe quater mille ianitores, & totidem pſaltes canẽtes Domino in organis, quę fecerat ad canendum. Pium opus & laude dignum. Fecit etiam hoc ſanctus pater tuus, Sereniſſime Rex, non ita pridem in Chriſto defunctus: Ædificauit ſacellum, quod facere Dauid prohibitus eſt, egregio quodam opere, magnoq; ſumptu: inſtituit in eo pſaltes, qui Deo laudes decantarent: dotauit etiam non paucos Eccleſię miniſtros, qui quotidie ſacrum illud peragerent: quo fit eius rei memoria potiſſimùm quemadmodum angelus Gabriel parituram virginem, ex qua mundi ſalus naſceretur, annunciauit. Fecit idem & auia tua Alberti Romanorum Hungarię & Bohemiæ regis filia, ſoror regis, vxor regis, mater quatuor regum: inſtituit & ipſa pſaltes, qui ſingulis diebus officium de paſſione Dominica decantarent, & ſacrum, in quo potiſſi-

Henricus Rex Angliæ.

Albertus pius.

Chriſtop. Longolius

Pici Mirandul.

1. Par. 13.

Pietas patris & auiæ regis Poloniæ Sigiſmundi.

tissimùm eius sit commemoratio, peragerent. Fecerunt & alij maiores tui, quos enumerare nunc necesse nō est. Fecerunt autem summa cum laude pietatis & religionis. Sed nunquid similia sacra constituerunt ij, quorum causam suscepit Brentius? nihil minùs. Quin ea quæ sunt per maiores suos constituta, autore Brentio, euerterunt potiùs. Itaque contra se testimonia proferre videtur Brentius, ac eos ipsos damnare, quorum authoritatis assertor videri vult. Sic suo se ipse gladio ingulat. Nihil igitur ostēdit adhuc, vbi de doctrina religionis iudicium sibi Dauid sumpserit: quin illud potiùs indicauit, quæ sacra sunt à pijs principibus instituta, ea per summam impietatem à suis esse euersa. Quod autem diximus de Dauide, idem de Solomone quoque sibi responsum esse putet.

Responsio de exēplo Iosaphat. Sed Iosaphat, inquit, abstulit excelsa & Lucos de Iuda, & reformauit missis in vrbes regni sui non sacerdotibus tantùm, sed etiam principibus suis, Ecclesiam Dei. Abstulisse excelsa & lucos de Iuda Iosaphat legimus, quòd autem reformauerit Ecclesiam, nec in Regum, nec in Paralipomenon libris alicubi reperitur. Sic autem legitur

2. Par. 17. in libro Paralipomenon: Quòd misit Iosaphat de principibus suis Benhail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanalē, & Micheam, vt docerent in ciuitatibus Iuda, & cum ijs Leuitas, Semeiam, Nathaniam, & cæt. & cum eis Elisama, & Ioram sacerdotes, docebantque populum in Iuda, & cæt. Misit igitur Prophetas, Leuitas, & sacerdotes, qui populum docerent: misit cum eis etiam, sicut scribit commentator, aliquot ex principibus suis, vt populum inducerent ad obediendum, & punirent rebelles, si quos inuenirent. Et hic locus Brenti, magis aduersatur tibi, quàm, vt quam tu vis, eam sententiam confirmet. Sed audi quid sequatur in eodem libro: Con-

2. Par. 19. stituit, inquit, Iosaphat leuitas, & sacerdotes, & principes familiarum ex Israël, vt iudicium & causam Domini iudicarent, præcepitque eis: Omnem causam quæ venerit ad vos fratrum vestrorum, vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de cæremonijs, de iustificationibus, ostendite eis, &c. Amarias autem sacerdos & Pontifex vester, in ijs quæ ad Dominum pertinent præsidebit.

Porrò

Porrò Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinēt. Quid hæc sibi verba volunt Brenti? An non apertissimè sententiam tuam oppugnant? Quid enim hic aliud facit Iosaphat, quàm quod in Deuteronomio præceptum fuisse commemorauimus? Vult vt omnis quæstio de lege, de mandato, de cæremonijs, de iustificationibus non ab alijs decidatur, quàm à Leuitis & sacerdotibus. Deinde verò, potuit ne magis apertè, quàm hoc loco fecit, quod sit sacerdotis & pontificis ac regis discrimen indicare? quando dicit, Amariam Pontificem in ijs, quæ ad Dominum Deum: Zabadiam in ijs, quæ ad regis officium pertinent, præsidere debere. Quæso te Brenti, pertinerené putas ad Deum religionem, siue doctrinam religionis? Quod si putas, id quod res est, ad Deum pertinere, cur à rege potiùs, quàm à pontifice iudicari vis, contra tam manifestam scripturam? Sed qui tantoperè de scripturis gloriaris, hunc scripturæ locum nunquam inspexisse videris. Vide autem nùm & nos ijsdem te ledorijs hoc loco perstringere possemus, quibus tu, cùm nullam etiam legitimam causam habeas, venerabilem virum Petrum à Soto toties perstrinxisti? Verùm de re proposita dicere malumus. Nihil fecerunt ab officio piorum regum alienum, Iosaphat, Ezechias, Iosias, quòd ab Episcopis & sacerdotibus admoniti, excelsa & lucos de Iuda abstulerūt, quòd aliquos etiam de suis principibus miserunt, qui populum in ijs quæ sunt ad Deum parêre pontifici iuberent, qui iuxta legē in Deuteronomio cōscriptam, non ab alijs quàm Leuitis & Sacerdotibus, de lege, de mandato, de cęremonijs, de iustificationibus iudicium fieri procurarent. Quid aūt & priscis illis seculis, & hoc nostro, maiore studio cōtenderunt à suis regibus & principibus sacerdotes & Episcopi catholici & Orthodoxi, quàm vt exemplo piorū istorū regum auferrent excelsa & lucos de Iuda, vt iudicium de legę Domini ne permitterent alijs, quàm ad quos proprie pertinere videtur, sacerdotibus & Episcopis? vt si viderent alicubi sacrilegū altare contra legitimū erectum, pestilentiæ & mēdacij cathedrā cōtra veritatis cathedram

Exemplo Iosaphat Brentius redarguitur, suoque telo iugulatur.

Episcopi principum implorant auxilium aduersus hæreticos & illorum idola.

constitutam, euestigiò nulla prorsus mora interposita, demolirentur & euerterent. Hoc semper ab Imperatoribus & regibus Christianis Episcopi petiuerunt, hoc petunt etiam nunc. Quid enim possumus nos episcopi, qui nullam nostram habemus priuatam, sed Catholicā fidem tuemur & retinemus? Quid aliud possumus quàm docere, monere deque doctrina religionis iudicare? Si comperta fuerit impia & hæretica, eam condemnare, sectatores eius è cœtu piorum eijcere. Verùm est autem quod à Paulo scribitur: Quod suo ipsius iudicio condemnatus est hæreticus, ipse pridem è cœtu se piorum eiecit. Quamobrem, cùm nihil hac ratione proficimus, quid aliud nobis faciendū restat, quàm vt regum & principū nostrorum officium imploremus, vt & eos hortemur, oremus, & obsecremus, quò piorum regum horum exemplo excelsa vestra, hoc est, altitudinem vestram hæreticorum extollentē se aduersus scientiam Dei (qui sic inflati estis sensū carnis vestræ, vt iam nō contenti sitis esse similes Altissimo, sicut Cherub ille, qui propterea detractus est in profundum laci: verùm etiam supra Altissimum esse contendatis, dum de Altissimi, hoc est, de spiritus sancti decretis in Concilijs, quæ legitimè congregata sunt, sancitis, iudicandi potestatem vobis arrogatis) vt hanc altitudinem vestram destruant, vt auferant hæc excelsa vestra, simul & lucos. Nam quoties ad Catholicorum ciuitates venitis, non ferè nisi in lucis, hoc est, in tenebris, in opacis locis, in angulis excelsa ista dogmata vestra, in quibus mirum in modū vobis placetis, rudibus inculcare consueuistis. Hoc si fecisset CAROLVS Imperator, si statim initiò excelsa ista vestra & lucos de Iuda, de Ecclesia Dei abstulisset, meliore nunc statu esset religio Christiana, neq; tot fuisset infortunijs Germania mactata. Verùm nihil est, quòd quis religiosissimo Imperatori quasi negligentiæ crimen obijcere velit. Fuit ille voluntate magis promptus, quàm facultate paratus ad excelsa ista vestra, & lucos auferendos. Sed peccatis nostris factū est, vt per quos minimè oportebat, sanctæ cogitationes illius, quò minus ad rem conferri possent, impedirentur.

Ad Tit. 3.

Hæreticorum plus quam Satanica superbia.

Imperatoris animus erga Ecclesiam.

Tu verò SIGISMVNDE REX AVGVSTE, potes adhuc exemplo piorum regum horū, excelsa ista, & lucos

istos

istos ac Lukiskos de Iuda,hoc est,de Ecclesia verè Deum confitentium,quam tibi tuendam ille commisit, auferre. Potes vel nutu saltem magno tui nominis dedecore, magna subiectæ tibi Polonæ gentis infamia cathedras cōtra cathedras constitutas euertere : potes altaria contra altaria erecta demoliri: potes non ita magno negotio, modò velle te homines intelligant, efficere,vt multitudinis credentium sit cor vnum, & anima vna. Nam in regno tuo (Deo sit gratia) nondum eò res processerunt, quò, proh dolor, in finitima nobis Germania progressas esse videmus. Faciliùs nascens malum opprimi potest,quàm quod iam est inueteratum.Quamobrē principijs obsta,ne quod sequitur occini tibi,quod absit, posteà queat,sero medicina paratur. Vidisti iam quæ loca protulerit è scripturis Brentius. Quid autem is aliud, quàm tela nobis, quibus oppugnari per nos posset, suppeditauit? Mihi certè nonnunquam in mentem venit subuereri,ne sibi Petrus à Soto præuaricatorem eum apposuisse videatur. Sic omnia, prudens an imprudens diuinare non possum, diligenter produxit,quæ ad eam, quam confirmandam suscepit caussam,infirmandam pertinere videntur.

Ad Poloniæ Regē adhortatio Episcopo digna.

Incipit iam tandem ἀλληγορικῶς explicare legem illam, quæ iubet Sacerdotes tantū Aaronis sacrum adolere thymiama.Quamuis autem nihil hoc ad præsens institutū faciat, ne sibi tamen allegorica ista interpretatione nimis placeat,simul vt pij fraudes istorum intelligant, nec eorū illecebris inescati se patiantur,libet hac quoque de re pauca verba facere.Adolere,inquit, thymiama, significat placationē cœlestis iræ.Ac voluit spiritus sanctus, vt soli Aaronici sacerdotes thymiama adolerent, quo significaretur, solum Iesum Christum filium Dei, cuius illi vmbra fuerunt,solo suo thymiamate, sola sua intercessione, passione & morte,placare iram Dei patris, & reconciliare ei hominum genus.Sorbonici autē & Asotici tribuunt hanc maiestatem & virtutem non soli personæ Christi, sed etiā operibus aliorum hominum: Nec tamen ijs operibus quę fiunt ex præscripto verbi Dei,verumetiā ijs, quæ ipsi somniant, & ad gloriam Dei illustrandam suo ipsorum excogitant. Etsi enim nugantur, opera habere hanc virtutem

Obiectio Brentij ab allegorico sensu legis

non ex se, sed ex gratia, tamen anteà demonstratum est, quòd impietas & idololatria sit, creaturæ tribuere quod soli diuinæ maiestati, & soli personæ Christi conuenit. Quare manifestum est, quòd Sorbonici & Asotici legem de adolendo thymiamate ita perstringunt, vt digni sint non corporali tantùm lepra, sicut Ozias, verumetiam æterna ignis gehenna. Quod sanè publicum, nisi resipiscant, proculdubio euadere non possunt.

Responsio. Quòd adolere thymiama significauerit placationem cœlestis iræ, non grauatim tibi concedimus. Sed nec illud diffitemur, sacerdotium Aaronis figuram & vmbram fuisse sacerdotij, quo functus est Christus in ara crucis, vbi se metipsum tradidit oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis, cui nos per sacrificium hoc reconciliauit: vnum cũ illo manens, cui offerebatur: vnum in se faciens, pro quibus offerebatur: vnum existens ipse qui offerebat, & quod offerebatur. Quod autem asseris, propterçà solos Aaroniticos sacerdotes thymiama adolere, quo significaretur solùm Iesum Christum filium Dei, cuius illi vmbra fuerunt, solo suo thymiamate, sola sua intercessione, passione, & morte placare iram Dei patris, & reconciliare ei humanum genus, Sorbonicos autem & Asoticos prælatos tribuere hanc maiestatem & virtutem non soli personæ Christi, sed etiam operibus hominum, &c. Quos tu Sorbonicos & Asoticos voces, aut quid ijs verbis tibi velis, non satis assequimur. Nam si quia sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech Christus est, ideò nullos iam dici & esse vis sacerdotes: si quia mediator & reconciliator noster Christus est, ideò nullos vis dici mediatores alios & reconciliatores: si quia sedens ad dexteram patris Christus interpellat pro nobis, ideò non vis vt ipsi quoq; alter pro altero interpellemus, vide, ne quos fortasse non vis, eos Sorbonicos & Asoticos prælatos voces. Quid est enim, aut quid fuit ab Apostolorum temporibus magis vsitatum in Ecclesia, quàm vt Ecclesiæ ministri sacerdotes vocarentur, ex eo præsertim tempore, quo desijt Iudæorum sacerdotium?

Etiã sacerdotes vocari mediatores & recõciliatores.

Iam verò quòd mediatores & reconciliatores ijdem vocantur, nõ minus & illud vetus est. Sanctus ille martyr & Epis-

Episcopus Cyprianus, Sacerdotibus, inquit, maior labor incumbit in asserenda, propitianda, & procuranda Dei maiestate. Apertius autem Gregorius Nazauzenus, qui speciale sacerdotis officium esse dicit, populi mediatorem apud Deum effici. Qui & Basilium vocat mediatorem inter Deum & hominem. Quem præceptorem suum sequutus Hieronymus, vocat sacerdotem Dei sequestrum & hominum. Et æqualis horum Ambrosius Iesum alloquens: Quoniam, inquit, me peccatorem, inter te, & eundem populum medium esse voluisti, licet in me boni operis testimonium non agnoscas, officium dispensationis creditæ non recuses: nec per me indignum famulum tuũ, eorum salutis pereat precium, pro quibus victima factus, salutaris dignatus es esse redemptio. Ad eundem modum Ioannes quoq; Chrysostomus, medium stare dicit sacerdotem inter Deum & humanam naturam, illinc venientia beneficia ad nos deferentem, & nostras petitiones illuc proferẽtem, Dominũ iratum vtriq; naturę reconciliantem, & nos, qui offendimus, ex illius manibus eripientem. Vides quid iste sacerdoti tribuat? Sed audi quid alio loco dicat: Sacerdotẽ enim ait, pro vniuerso orbe legatũ intercedere, deprecatoremq; esse apud Deũ, vt hominũ omniũ non viuentiũ modò, sed etiam mortuorum peccatis propitius fiat. Itaq; quasi mundus vniuersus illi concreditus, atq; omnium sit pater, sic ipsum ad Deũ accedere. Ac paulò post: Cùm aũt ille & spiritum sanctum inuocauerit, sacrificiumque illud horrore ac reuerẽtia plenissimũ perfecerit, cõmuni omniũ Domino manibus assiduè pertractato, quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? Per id tempus & angeli sacerdoti assident, & cœlestium potestatem vniuersus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus est. Et qui fuit his omnibus vetustior Anacletus, quartus à Petro Pontifex Romanus. Sicut, inquit, ipse filius Dei mediator fuit Dei & hominũ, ita & vos vice in Ecclesia estis cõstituti, vt inter Deum & homines legatione eius fungamini. Hęc ille, scribens ad Episcopos per diuersas regiones constitutos. Et qui fuit successor eius Celestinus: Cùm, inquit, sanctarum plebium præsules mandata sibi legatione funguntur,

Cypr. libr. 1. epist. 3.
Nazan. in Apologet.
Hieron. in Malachiæ cap. 2.
Ambro. in oratione priore præparatoria ad Missam.
Chrys. de verbis Esaiæ ho. 5.
Ibidem li. 6. de sacerdotio.
Anacletus Pont.

Celestin. epist. 1. tur, apud diuinam clementiam humani generis agunt causam, & tota secum ingemiscente Ecclesia, postulant & precantur, vt infidelibus donetur fides. Gregorius quoq; Magnus successor huius: Quid Antistes, inquit, ad Dominũ, nisi pro delictis intercessor quidam eligitur? *Greg. lib. 1 epist. 24.* Vides quemadmodum hi omnes & mediatores, & reconciliatores, & sacerdotes, ac legatos, & intercessores vocãt eos, quos vos nihil aliud esse vultis, quàm Ecclesiæ ministros. Nùm & hos tu Sorbonicos & Asoticos prælatos esse dices?

Scholastici nõ tribuũt sacerdotibus quod vni Christo ferri debet acceptum. Neque tamen vel horum, vel posteriorum quisquam, qui vulgò vocántur Scholastici, tribuit hoc vnquàm Ecclesiæ ministris, quod proprium est filij Dei munus, vt eos ad eundem modum legatos, mediatores, intercessores, reconciliatores esse diceret, quemadmodum ipsi Christo vero Dei filio hæc omnia competunt: Nihil enim aliud eis tribuunt, quàm quod à Paulo tribuitur: Deus, inquit ille, nos reconciliauit per Christum, & dedit nobis ministeriũ reconciliationis: *2. Cor. 5* quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, & non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, recõciliamini DEO. Quid autem dixit aliud Apostolus, quàm quod anteà dixerat ipse Christus? *Ioan. 20.* Pax, inquit, vobis. Sicut me misit pater, & ego mitto vos. Quam autem ad rem pater misit filium, nisi vt inter Deum & homines pacem faceret? Ad hanc ipsam rem suos quoque filius misit in vniuersum orbem sacerdotes & Episcopos, vt eorum ministerio reconcilarentur Deo: si qui se ab illo disiunxissent, peccatisque suis eum offendissent. Quod ergo dixit Christus, Misit me pater, idem est cum eo, quod dicit Apostolus, Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi. Quod verò subiungit, Ita & ego mitto vos, idem est cum eo quod idẽ dicit Apostolus: Posuit in nobis verbum reconciliationis: Pro Christo legatione fungimur: & Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Quamobrem non contentus semel dicere, dixit repetita vice, Pax vobis, vt indicaret se & pacem illis fecisse, & pacem per illos mittere nobis.

Vides igitur qua ratione dicatur Sacerdos, Mediator, Lega-

Legatus, Reconciliator Christus Dei filius, qua rursus ratione eadem omnia ministris Ecclesiæ sacerdotibus tribuãtur. Christ⁹ hęc omnia est, virtute sua, qui per sanguinẽ suum reconciliauit nos Deo patri. In homine sacerdote nihil est præter ministerium: Quo quidem fungitur is primùm, cùm annunciat populo per Christum in cruce pro nobis passum & mortuum, peccatorum remissionem nobis obtentam, ac Deo Patri nos esse reconciliatos. Deinde cùm eum admonet, quandoquidẽ facta iam sunt per Christum omnia, quæ ad reconciliandum Deo patri genus humanum pertinerent, vt ex ipsius Christi patre nihil desit hominibus ad salutem consequendam, vt ne sibi deesse velint ipsi, sed pro se quisque reconciliari Deo studeat: nec existiment solum hoc sufficere, si sciant & credant, quòd cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortẽ filij eius, sed requiri præterea, vt ipsi adferant aliquid ad reconciliationis illius in cruce factæ fructum in se transferendum, vt peccata sua detestentur, vt conuertantur ad Dominum, vt in illo spem & fiduciam suam collocent, vt illius amore inflammentur, ac per fidem viuam, & per sacramentorum susceptionẽ illud efficere conẽtur, vt quẽ fructum vniuerso mundo Christi mors attulit, eius participes esse queant: quo quidem tempore legatione fungitur, & reconciliationis ministerium exequitur sacerdos apud homines pro christo capite. Quando autem stans ad altare, eam quę per fusum in cruce Christi sanguinem facta est reconciliationem, Deo patri offerens, atque illius eum commonefaciens, in totius Ecclesię persona supplex rogat, vt illius reconciliationis virtute populo suo propitius esse, ac fructum illius ad ipsum redundare velit: legatione fungitur, & reconciliationis ministerium exequitur apud patrem cœlestem pro Christi corpore, Ecclesia. Nihil hîc igitur Christo detrahitur: nisi forte quia Christus interpellat pro nobis, ideò detrahitur Christo, quòd sacerdos etiam interpellat: qui non solùm tunc legatus est, & reconciliationis minister, quando prædicat Euangelium, verùmetiam cùm baptizat, cùm pœnitẽtem absoluit, cùm Eucharistiæ sacramentum porrigit, cùm orat pro populo, cùm corporis & sanguinis Christi sacrificium offert. In om-

Aliter atque aliter Christo & sacerdotib⁹ competunt hæc nomina sacerdotis, mediatoris, legati, reconciliatoris.

Rom. 5.

omnibus his reconciliationis eſt miniſter: quam non modò verbis prædicat, verùmetiam habitu & actione repræſentat: ac quemadmodum ea facta ſit in cruce ſub aſpectum aſtantis populi, ſubijcit, atque omnia facit, vt fidei ſuæ commiſſus populus, recõciliationis in cruce factę fructum conſequi poſſit: Quam ad rem non alio vtitur mediatore, quàm ipſo Chriſto. Illius enim corpus, illius ſanguinẽ offert Deo patri: illius precij quo redemptus & reconciliatus eſt ei mundus, ipſum commonefacit, nec per alium petit, quàm per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, per quem præces ſuas omnes concludit: quandoquidem illum eſſe verum ſacerdotem, verum mediatorẽ, reconciliatorem, interpellatorem agnoſcit. Ille eſt qui baptizat, ille eſt qui peccata remittit, ille eſt qui reconciliat, ille eſt qui interpellat pro nobis, ille eſt qui docet, ille eſt qui cõſecrat Euchariſtiam, ille eſt qui porrigit ſumere volentibus, ille eſt qui offert corporis & ſanguinis ſui ſacrificium, ſacerdos manus tantùm & linguam accommodat. Itaq; virtus omnis & efficacia, non eſt vnquam tributa niſi vnico mediatori Chriſto, niſi vnico illi ſacrificio, quo ſe ille obtulit in ara crucis. Sacerdoti nihil eſt attributum præter miniſterium.

Omnis gloria in ſolũ Chriſtũ à ſacerdote, quãuis mediatore, trãsfertur.

Quamobrẽ nihil habes quod quiriteris Brenti. Non tribuimus creaturę, quod eſt ſoli⁹ diuinæ maieſtatis, quodq; ſoli conuenit Chriſti perſonę. Quò magis autẽ ita rem habere cognoſcas, omnem nos gloriã in ſolum Chriſtũ transferre, etiãſi peccator ſit miniſter, nõ ideò minus valere putamus, quòd manibus illius offertur ſacrificiũ. Nihil enim tribuimus hominis operi per ſe conſiderato, ſicut falſò tu nos inſimulas: ſed omnia referimus ad illud Chriſti ſolius opus, quo ſe ꝓ nobis Deo patri victimã obtulit in ara crucis. Et hoc eſt quod à ſcholaſticis dicitur, miſſam valere ex opere operato, non autẽ ex opere operãtis. Opus operans appellare placuit, ſiue ſacerdotis actionẽ, quod Antifidienſi viſum eſt, ſiue ſacerdotem ipſum ſacris operantẽ. Sic enim loquitur Innocentius: Nõ ergo ſacerdotis iniquitas effectum impedit Sacramenti, ſicut nec infirmitas medici virtutem medicinę corrumpit. Quamuis igitur opus operans aliquando ſit immundus, ſemper tamen opus opera-

Quid ſcholaſticis opus operãs et operatũ

Antifidi. in prima parte ſumme.

Innoc. li. 3 myſteriorũ Miſſæ ca. 5.

tum est mundũ. Opus operans vocat hic Innocentius ministrum sacerdotem. Opus autem operatum vocant Scholastici, rem immolatam. Cùm itaque docent missam ex opere operato valere, quid alind videntur docere, quàm nõ esse personam aut actionem sacerdotis attendendam, verùm ipsam, quæ præsens est in altari, rem immolatam, ipsum verum Christi corpus, quod pro nobis traditum est, ipsum verum Christi sanguinẽ, qui pro nobis fusus est in remissionem peccatorum nostrorum. Huius pro nobis traditi corporis, huius pro nobis fusi sanguinis virtute, nõ merito sacerdotis aut actione fieri, vt cum Deo reconciliationem, peccatorum remissionem, & ea quæ petimus consequamur omnia. Potuit autem dici magis pium aliquid, aut veritati Christianæ magis consentaneum? Quid enim? An non omnem hac ratione fiduciam ab homine transferunt, & in sola Christi passione, (nam passio Christi est sacrificium quod offerimus) collocari iubent? cum Propheta dicentes, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Nolunt vt quisquam in sanctitate vel in externo sacerdotis opere spem suam defixam habeat, verùm in agno illo immaculato, cuius precioso sanguine redempti sumus: Hic est, qui tollit peccata mundi: hic est in cuius nomine si quid petierimus patrem, dabit nobis. Hic est verus aduocatus, mediator, & reconciliator noster. Homo sacerdos minister tantùm est reconciliationis: ministerium enim reconciliationis dedit illi Deus. Vera propitiatio, vera pro peccatis nostris reconciliatio, verus sacerdos in æternum, solus sanctus & immaculatus pontifex, qui & exauditus est, & exauditur semper pro sua reuerentia, non est alius quàm ille, qui per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, qui sedens ad dexteram patris, etiam nunc interpellat pro nobis Dominus noster Iesus Christus. Cuius corporis & sanguinis sacramentum, cùm præsens adsit in altari, cùm subijciatur sub oculos adstantium, quemadmodum ille semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata: in huius sacramenti præsentia, sicut à sancto martyre Cypriano scriptum est, nõ superuacuè mendicant lachry-

Missa valet ex opere operato Scholastici quantũ ChristoMediatori tribuunt, cosque indignè taxari

Hier. 17.

1. Pet. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 15.

2. Cor. 5.

Heb. 5.

Heb. 9.

Rom. 8.

Heb. 9.

Cyp. sermone de cœna Domini.

Cyp. sermone de cœna Domini. chrymæ veniam, nec vnquam patitur contriti cordis holocaustum repulsam.

Hæc est eorum doctrina, quos tu Asoticos & Sorbonicos Prælatos vocas. Quæso autem te, num tribuunt creaturæ, quod soli diuinæ maiestati, & soli personæ Christi conuenit? Quò certiùs autem cognoscas, ita rem habere sicut diximus, quamuis multi sint, qui tractent quæstionē hanc, vtrùm sacerdotis mali Missa tantundem valeat, quātum boni (tractant enim eam, 1. Thomas de Aquino, 2. præceptor eius Arbertus, 3. Bonauentura, 4. Ioannes Gerson, 5. Gabriel Biel, & alij nonnulli) nos tamen vel vnius Ioannis Scoti testimonio contenti erimus, & eius verba paucis adscribemus: Missa, inquit ille, non solùm valet virtute meriti siue operis operantis, sed etiam virtute sacrificij & operis operati. Vel non solùm valet virtute meriti personalis sacerdotis offerētis, verùmetiam virtute meriti generalis Ecclesiæ, in cuius persona per ministrum cōmunem offertur sacrificiū. Alioqui missa mali sacerdotis, qui in illo actu non meretur personaliter, sed demeretur, nulli valeret in Ecclesia: quod reputatur communiter inconueniens. Et rationabiliter iuxta illud Ioannis: Panis quē ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quādoquidem enim Christus vt summus sacerdos offert, panis quē dat, id est, caro eius, est mundi vita. Hìc dices Brenti: Vel hæc ipsa verba planum faciunt ita esse, quemadmodum à nobis cō memoratum est, quòd virtutem reconciliationis non soli personæ Christi tribuitis, verùmetiam operi sacerdotis. Audi quæso Brenti: Duas personas sustinere sacerdotem docemus: vnum Christi capitis, cùm consecrat, siue sanctificat, offert, distribuit. Tunc, manus, lingua, ministerium, hominis est mortalis, ipsa verò consecratio, siue sanctificatio, oblatio, distributio, denique virtus omnis & efficacia, non est nisi ęterni sacerdotis illius & immortalis, Domini nostri Iesu Christi. Aliam Christi corporis Ecclesiæ: vt oblationis in cruce factæ per filium, cuius fit in altari repræsentatio, fructum ad fideles omnes redundare faciat. Hoc igitur dicit Scotus, siue sacerdotem consideres, tanquam Christi capitis, siue tanquam Christi corporis ministrum, vtroq; modo valet Missa. Nam quod ad prius illud mini-

1. Parte. 3. Quæst. 82. artic. 6.
2. In lib. 4 sentent. distin. 13. artic. 31. 3. In 4. li. sent. dist. 13. quæst. 4.
4. ser. 2. de die mortuorum.
5. In expositione sacri canonis missæ, lectione 26. in quotlibetis quæstio. 20.
Ioan. 6.
Sacerdos duas sustinet personas.

miniſteriū attinet, non refert quo ſit vitę merito ſacerdos. Chriſtus eſt enim ſummus ille ſacerdos, qui ſemetipſum offert. Panis quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita. Quamobrem non hominis ſacerdotis actio, verùm Chriſti ſacerdotis oblatio, Chriſti caro, quam ſemel in ara crucis pro nobis in mortem obtulit, illa eſt vita mundi, illa eſt per quam ſalutem conſequimur: hominis autem ſacerdotis, nihil aliud eſt quàm miniſterium. Virtus omnis penes carnem illam eſt, quæ cùm propter noſtram ſalutem in cruce pependiſſet, nunc ad dexteram Dei collocata pro nobis interpellare nunquam intermittit. Rectè enim ab Auguſtino dictum eſt: Qui fuerit ſuperbus miniſter, cum diabolo reputatur, ſed non contaminatur donum Chriſti. Quod per illum fluit, purum eſt: quod per illum tranſit, liquidum venit ad fertilem terram. Puta quia ipſe lapideus eſt, quia ex aqua fructum ferre non poteſt: per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas: in canali lapideo nihil generans, ſed tamen hortis plurimum fructum adfert. Spiritalis enim virtus ſacramenti, ita eſt vt lux, & ab illuminandis pura excipitur, & ſi per immundos tranſeat, non inquinatur. Quod verò ſpectat ad poſterius miniſterium, quo ſacerdos fungitur pro Chriſti corpore Eccleſia, ſi dicit Scotus, aliquid valere miniſtri meritū, ſi bonus ſit, quid aliud dicit, quàm quod ſcriptura loquitur: Multum valet deprecatio iuſti? Sed ſi nullum etiam ſit ſacerdotis meritū perſonale, valere tamen dicit ſacerdotis preces, virtute meriti generalis Eccleſiæ, cuius perſonam agit: quæ tamen non aliter valent, niſi pro nobis interpellet verus ille ſacerdos, mediator, & reconciliator noſter, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ita vt omnis virtus & efficacia precum etiam noſtrarum, ex illius interpellatione pendeat: qui niſi pro nobis interpellaret, nullum eſſet precum noſtrarum pondus, quæ quicquid valent, in illo & per illum valent. Hæc eſt Eccleſiæ doctrina Brenti, quæ ſi quid aliquando tribuit operibus, hactenus tribuit, quatenus eius qui paſſus eſt, & mortu' pro nobis, precioſo ſanguine ſunt reſperſa, ex quo precium ſuum omne mutuantur: omnem vt virtutem & efficaciam ſoli tribuat pro nobis fuſo Chriſti ſanguini. Verùm hac de re ſcripſimus vberiùs in Confeſsione no-

Sacerdotū improbitas non derogat efficaciæ ſacramentorum

Auguſt. tractatu 5 in Ioan.

Iaco. 5.

Quatenus Eccleſia operibus noſtris tribuat aliquid.

K ſtra

ſtra Christiana, vbi & quale ſit ſacerdotium ſacrificiumque noſtrum, quod hoc loco perſtringere tu videris, & quid operibus hominum ab Eccleſia tribuatur, copioſè diſſeruimus. Fortaſſis autem legiſti Brenti, quid ſcribat Baſilius locum illum adducens Euangelij, Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Sic enim ille loquitur: Non quòd per ſe iſta ad mundationem ſufficiant, cùm principaliter opus ſit miſericordia Dei & ſanguine Chriſti: in quo & aliorum omnium redemptionem habemus, ſi in vno quoque dignos reſipiſcentiæ fructus fecerimus. Quod ille dixit de eleemoſyna, hoc idem nos quoque ſentimus de omnibus alijs pijs operibus. Quibus ſi quando mundari, vel reconciliari quenquam Deo dicimus (nam & ieiunia & preces ad placandam iram Dei nō ſine ſcripturarum autoritate rectè adhiberi docemus) principaliter tamen egere nos miſericordia & ſanguine Chriſti profitemur: per quem & in quo valent, quicquid valent opera noſtra omnia. Hæc vos aut ignoratis Brenti, atque ita neque quæ dicitis, neque de quibus affirmatis, intelligitis: aut ſi non ignoratis nos ita docere, tanto maior eſt improbitas veſtra: qui cùm ſecùs rem habere ſciatis, apud multitudinem tamen imperitam nos traducere non veremini, quaſi nos per ſummam impietatem creaturæ tribuamus, quod ſoli diuinæ maieſtati, ſolique perſonæ Chriſti conuenit: & cùm veritate non poſſitis, eiuſmodi confictis calumnijs perficere ſtudetis, vt quàm plurimos à Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia Dei, ſegregare queatis. Verùm hæc extra cauſam hac quidem de re dicta ſufficiant.

Baſil. in regulis cōtra ctioribus, quæſtio. 27.

Quomodo dicamur operibus mundari, Deoq; reconciliari.

Controuerſia de Oſa manus arcæ admouente.

Redit iterum ad conuitia Brentius, & grauiter inuehitur in Petrum à Soto, quòd ſcripſerit Oſam licere ſibi credidiſſe ſimpliciùs & præter omnem temeritatem arcæ manus admouere. Quaſi verò multū hoc ab eo diſſimile fuerit, quòd à Gregorio Nazanzeno, quem Theologum Græci vocant ſcriptum eſt, Oſam hunc arcam iamiam lapſurā manu ſedula & ſolicita ſuſtentaſſe. Certè quod ſedulò, quod ſolicitè fit, non omnino temerè fieri videtur. Adeò veteres etiam illi Theologi, non ſe putauerunt vlla neceſſitate adſtrictos eſſe, vt iiſdem ſemper verbis ſcriberent,

Reſponſio.

Nazan. in Apologet.

quæ

quæ in Canonicis libris continentur. Sed cùm validiora, quæ proferat, argumenta non habeat, cauillis eiusmodi vi rum & bonum & doctum vexare conatur. Nos autem cō uitia, iocos & scommata Brentij missa faciamus, ac silentio præteritis ijs, quæ vel non multum ad rem faciunt, vel abundè iam à nobis confutata sunt, de re potiùs ipsa sermonem nostrum instituamus. Itaq; nihil est quòd de Osia quóque plura verba faciamus, quandoquidem quæ dicta sunt de Osia, rectè huc accommodari queunt. Quin & de gradu principum & Episcoporum in Ecclesia (qua de re petulanter admodum cum venerabili viro Petro à Soto rixatur Brentius) non est necesse nunc agere pluribus: erit alius locus ea de re dicendi magis opportunus, vbi quem in Ecclesia Dei quisque gradum obtineat, ex Ecclesiæ praxi, Deo bene iuuante, demonstrabimus.

Nihil autem erat quod offenderetur Brentius, quòd ex Pauli sententia Petrus ordinatissimam esse scribit Ecclesiam. Hac quidem de re cùm Paulo rixari Brentium oportebat, non cum Petro. Quid autem potuit verius dici, quàm quod à Petro dictum est? Tolle, inquit ordinem in docendo, & necesse est tot esse doctrinæ diuersitates, quot auræ flatus, quibus non minùs instabiliter circunferantur paruuli, quàm arundo à vento agitata. Nónne clamat hoc res ipsa Brenti, vt si minùs Petro scribenti, saltem sectis istis tam dissectis, modò non ipsam vocem hanc emittentibus, ac re ipsa ita esse declarantibus, fidem habere te oportuerit? Satanismum enim hunc, quem operis huius initio recensuimus, quæ res nobis alia peperit, quàm quòd Apostoli, pastoris, doctoris officio fungi quisque vult? etiamsi legitimè vocatus non sit. Verùm intelligit hoc Brentius, si saluus sit ordo in Ecclesia, hæreses consistere non posse: quamobrem hunc sibi præcipuè censet oppugnandum.

Ephe. 4. 1. Cor. 12.

Nisi saluus in Ecclesia sit ordo, hæreses non expugnabūtur.

Quid autem non fecit Brentius, vt quàm possit maxima Catholicis Episcopis principum odia conflare queat? Quàm virulenta sunt hæc illius verba? Nam autem Asotus omnem honorem & dignitatèm auferat à regibus & principibus, facit eos autoritate legis, quæ de ambiguis & difficilibus causis ad sacerdotes referendis extat,

Virulenta Brētij obiectio circa principum potestatem

ſacerdotum apparitores & lictores. Hoc reſtat, inquit, principi erga populum eius, ſuperbiam & inobedientiam erga Dei miniſtros & doctores legis compeſcere, atque ſeueritate legum, ſententiam illorum exequi, ne videlicet in contemptum veniat. Quæſo te Brenti, quoties aliquis fidem principis implorat, vt quem non ſine cauſa portat gladium in maleficum aliquem ſtringi iubeat, num ſtatim eum apparitorem & lictorẽ facit? At vos, inquit Brentius vultis, vt hoc ſine vllo ſuo iudicio & cognitione faciat. Quotus quiſq; princeps autem eſt, qui de cædibus & maleficijs ipſe cognoſcat, & non aliorum iudicio ſtringi gladium in ſontes faciat? Nam à quocunque tandem iudicatum fuerit, gladius certè non ſtringitur, niſi principis autoritate: ſicut nec iudicium vllum fit de ſeculi rebus quibuſcunque tandem, niſi principis autoritate. Quàm pauci verò fures, quàm pauci ſicarij, quàm pauci grauiorum etiam ſcelerum conuicti, ſupplicium capitis luerent, ſi non liceret id de quoquam ſumere, niſi cuius cauſam princeps ipſe iudicaſſet? Credit princeps à ſe conſtituto legitimo iudicio, habet apparitores & lictores ſuos, per quos, quas cõ meruerit quiſque, pœnæ de quoque ſumuntur. Quòd ſi credit princeps iudicibus à ſe conſtitutis, quid ni credat iudicibus ab ipſo Deo conſtitutis? vt faciat quod in Deuteronomio præcepit Dominus: Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis moriatur homo ille. Docebimus autẽ hoc ſuo loco, ꝙ ex quo tempore penes Chriſtianos eſſe cœpit imperium, ad hoc vſque noſtrum ſeculum nemo fuerit regum & principum Chriſtianorum, qui ſibi de cauſa fidei iudicium arrogare ſit auſus, de qua liberam ſemper cognoſcendi poteſtatem penes ſolos Epiſcopos, quotquot ſe Chriſtianos profitebantur, eſſe voluerunt. Quos illi pronũciaſſent hæreticos, eos pro hæreticis habuerunt, & ab omnibus tales haberi, nec receptum illis in ſuis terris dari ſanciuerunt: Quam verò fidei doctrinam in concilio congregati Patres approbaſſent, eam firmiter ab omnibus obſeruari mandauerunt: ſi qui contra venire auſi fuiſſent, ſeueritate legum in eos animaduertunt. Nunc vnicam Imperatoris Iuſtiniani conſtitutionem, quam in actis quintæ Synodi inſerta reperimus,

Reſponſio.

Iudiciũ de cauſa fidei ſemper penes Epiſcopos fuit.

Iuſtin. Imperator.

mus,ea de re produxisse contenti erimus. Rem,inquit, nō insolitam imperio & nos facientes, ad præsentem venimus legem. Quoties enim sacerdotum sententia, quosdam indignos sacerdotio de sacris sedibus deposuit, quēadmodum Nestorium, Eutychen, Macedonium, Arrium & Eunomium, ac quosdam alios ad iniquitatem non minores illis: toties imperium eiusdem sententiæ & ordinationis cum sacerdotum autoritate fuit. Audis hîc Brenti, quòd rem insolitā imperio se facere dicit Imperator. Nam ita factitabant anteà quoque Constantinus, Theodosius, Valentinianus, Martiānus, & alij quidam Imperatores Romani. Quid autem factitabant? Num de causis fidei cognoscebant? num hæreticum quemquam pronunciabant? num indignos sacerdotio de sacris sedibus deponebāt? nihil minus. Quin illi ab hac temeritate tam longè abfuerunt, quàm qui longissimè, vt quæ propria sunt sacerdotum, ea sibi sumerent: quòd vererentur, ne quas pœnas de Ozia, deque Oza propter non dissimilem causam sumptas legerant, iisdem afficerentur & ipsi. Suum itaque iudicium sacerdotibus liberum permittebant. Si quos illi condemnatos hæreseos de suis sedibus deposuerant, eiusdem sententiæ & ordinationis cum sacerdotum autoritate fuerunt: hoc est, quicquid sacerdotum sanxisset autoritas, id cùm ipsi firmum & ratum habuerunt, tum ab alijs omnibus imperio suo subiectis, firmum & ratum haberi iusserunt, & vt executioni debitæ mādaretur ordinauerūt. Metuebat enim eorum quisque, si præire quàm sequi: si ducere potiùs ad se Dei spiritum, quàm ab eo duci maluisset: ne vocem Christi sibi dicentis audiret: Vade post me Satana. Quamobrem nullus eorum de hæresi iudicauit vnquam, sed quos legitimè congregati Episcopi hæreticos pronunciassent, in eos quod iuris erat statuerunt: nihil veriti, ne Brentius, aut eius similis aliquis, eos qui non castrorum & oppidorum aliquot principes, verùm orbis totius Imperatores fuerunt, apparitores & lictores vocaret: si cùm Dei ministri essent, neque sine causa gladium portarent, vindices in iram, id quod sui fuit muneris exequerentur. Vsqueadeò autem nihil eorum hac re maiestati detrahebatur, vt quantò se gerebant hac in parte submissiùs,

Imperatores antiqui de fidei causa non cognoscebant.

tantò & apud homines honoratiores, & apud DEVM essent sublimiores. Quos enim in ministris suis quamlibet iuxta mundum vilibus & abiectis tantopere Deum honorare videbant, ijs maiore cum alacritate reuerentiam & obedientiam omnem præstabant. Fit enim non rarò, quales se principes gerunt erga supremum omnium regem Deum, vt populi sibi subiecti talia vicissim erga se studia experiantur.

Obiectio alia. Sed hîc obstrepit Brentius, Quid si sacerdotes definirent aliquid contra legem Domini? Quid si ij qui iactant se esse Dei ministros & legis doctores, superbi ipsi & arrogantes essent, & nollent legi Domini obedire: an non liceret principi seueritate & gladio suo vti? Quid autem

Responsio. Brenti, si princeps à te persuasus, putaret aliquid contra legẽ Domini sacerdotes definiuisse, quod orbis totius Christiani consensus non esse contra legem DOMINI definitum testaretur? Nunquid non orbis potiùs totius consensui, quàm principis alicuius sensui, ex tuo, vel tui similium sensu pendentis, fides habenda foret? Sed quid (inquit) si

Quid si Pontifex impia mãdet, quærit Brentius. summus sacerdos fuerit pseudopropheta & somniator, & iuberet alienos deos sequi, haberetque suæ sententiæ suffragatores maximam partem sacrificulorum: an tum non liceret principi vnà cum paucis reliquis siue secularibus, vt vocant, siue spiritualibus, de impietate sacerdotis & suorum suffragatorum iudicare, & iuxta seueritatem legũ

Soti sentẽtia. in eos animaduertere? Hic iam, inquit, respondet nobis Asotus, quòd in Ecclesia non possit deesse legitima sacerdotum successio, nec in illis doctrinæ veritas: quippe quòd

Responsio. habeat promissionem sempiternæ præsentiæ Spiritus sancti. Quid autem dici verius potuit, quàm quod à Petro di-

Matt. 28. ctum est? Nisi fortè non sunt veræ voces illæ Christi, Ego

Ioan. 14. vobiscum sum vsque ad consummationem seculi: Rogabo

Matt. 16. Patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum: quodque dixit idem de Ecclesia, Portæ inferi non pręualebunt aduersus eam. Quòd si potuit non verum dicere veritas, falsum scripsisse Petrum à Soto confitebimur. Neque enim solis hac Apostolis, verum & eorum successoribus dicta sunt. Sed nihil est quod minùs ferre possint hæretici, quàm vt aliquid sacerdotum legitimæ

successioni tribuatur: quæ si quam debet autoritatem retinuerit, iam sectas suas consistere non posse facilè perspiciunt. Atqui demonstrauimus hoc alibi, quòd & ibi est Ecclesia, vbi est legitima sacerdotum & Episcoporum successio: & ab hac successione semper doctrinæ veritas est petita. Testatur autem hoc aureus ille Vincentij Lirinensis libellus, quem ante mille ducentos plus minus annos, hac ipsa de re conscripsit: neque fuit ferè veterum quisquam, qui quoties esset de dogmatibus Ecclesiæ exorta disputatio, non ad hanc tanquam ad sacram anchoram quandam sibi confugiendum esse putaret.

Ibi Ecclesia, vbi sacerdotũ legitima succeßio in sede Petri.

Vincent. Lirinen.

Testimonia Patrũ.

Irenæ' li. 4. cap. 63.

Longè vetustissimus fuit Irenæus Lugdunensis Episcopus, qui docet, agnitionem veram esse doctrinam Apostolorum, & antiquum Ecclesiæ statum in vniuerso mundo, secundum successiones Episcoporum, quibus illi eam quæ in vniuerso loco est, Ecclesiam tradiderunt, quæ peruenit vsque ad nos custodita. Et in eodem libro aliquanto superiùs: Eis tantùm in Ecclesia Episcopis obedire iubet, qui successionem habent ab Apostolis: qui cum Episcopatus successione charisma veritatis certum secundum placitum patris acceperunt. Reliquos verò qui absistunt à principali successione, quocunque loco colligantur, suspectos haberi vult, vel quasi hæreticos & malæ sententiæ, vel quasi scindentes & elatos, & sibi placentes. Audin' tu Brẽti, quid Irenæus dicat? Cum successione, inquit, Episcopatus charisma veritatis certum acceperunt. Quò autem aliò remittit nos Tertullianus, quàm ad successionem hanc? Quid aliud exigit ab hæreticis, quàm vt ostendant ex qua autoritate prodierunt? Edant, inquit, origines Ecclesiarum suarum, euoluant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseuerauerit, habuerit autorem & antecessorẽ. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt. Sicut Ecclesia Smyrneorum Polycarpum à Ioanne collocatum refert, sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit. Proinde vtique & cæteræ, exhibent

Ibidẽ cap. 43.

Tertul. de præscriptionibus hæreticorum

bent quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos, Apostolici seminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici. Num autem ab hoc dissensit Cyprianus, cùm dicit, Ecclesia vna est, quę vna intus esse & foris non potest? Nam si apud Nouatianum est, apud Cornelium non fuit. Quòd si apud Cornelium fuit, qui Episcopo Fabiano legitima ordinatione successit, Nouatianus in Ecclesia non est. Iam verò cùm Cathedræ Petri se consociari dicit Hieronymus, cùm qui iungitur illi, eum suum esse dicit, cæteros se nosse negat: quid aliud quàm ibi Ecclesiam, ibi charisma veritatis esse innuit, vbi est legitima Episcoporum successio, quæ à Petro sumpsit initium? Quàm frequens autem est Augustinus in hac Episcoporum & sacerdotum successione commemoranda? Multa sunt, inquit, quæ me in Ecclesiæ gremio iustissimè tenent. Tenet consensio populorum atque gentium, tenet autoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipsa sede Apostoli Petri, cui pascendas oues suas Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum sacerdotum successio. Et alibi: Numerate, inquit, sacerdotes, vel ab ipsa Petri sede, & in ordine illo Patrum, quis cui successit, videte. Ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ. Quod autē in eo Psalmo scripsit, in epistola ad Generosum ipse fecit, ac Romanos Episcopos inuicem sibi succedentes, enumerauit, à Petro vsque ad Anastasium. Quibus enumeratis, In hoc ordine, inquit, successionis nullus Donatista Episcopus inuenitur. Quod idem & ab Optato, qui fuit æqualis Augustini, factum legimus. Is contra Parmenianum scribens, eum scire dicit, Petro primum Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, inde Cephas appellatus est, in quo vno Cathedræ vnitas ab omnibus seruaretur: vt iam schismaticus, esset qui contra singularem Cathedram, alteram collocaret. Ergo Cathedra vnica, quæ est prima, sedet prior Petrus, cui successit Linus. Ac enumeratis vsque ad Syricium, qui tum in Cathedra Petri sedebat, Romanis pontificibus: Vestræ, inquit, Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vendicare. Simili

enu-

Cypr. li. 1. epist. 6.

Patres commemorant successores Petri.

Hierony. ad Damasum scribens.

August. cōtra epistolam manichæi ca. 4.

Idem in Psal. cōtra partem Donati.

Idem epistola. 165.

Opta. li. 2. contra Donatistas.

enumeratione successionis Pontificum Romanorum vsus est antiquissimus Irenæus. Quo in loco simul illud asseuerat, quòd ad Romanam Ecclesiam, propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles, in qua semper conseruata est, ea quę ab Apostolis est, traditio. Enumerationem autem hanc Irenæi transcripsit etiam in Ecclesiasticam historiam suam Eusebius.

Irenæ. li. 3 ca. 3. de autoritate Romanæ Ecclesiæ.

Eusèb. li. 5 ca. 6. Ecclesiasticæ historiæ.

Vides itaque iam Brenti, quantum huic successioni tribuendum putauerint viri doctissimi sanctissimique, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, Optatus, & alij, quos longum esset omnes enumerando recensere. Sed adhuc Augustinum audiamus: Cùm igitur (inquit) tantum auxilium Dei, tantū profectum fructumque videamus, dubitabimus nos eius Ecclesiæ cōdere gremio, quæ vsque ad confessionem generis humani ab Apostolica sede per successionem Episcoporum, frustrà hæreticis circum latrātibus, & partim plebis ipsius iudicio, partim Conciliorum grauitate, partim etiam miraculorum maiestate damnatis, culmen autoritatis obtinet? Cui primas dare nolle, vel summę profectò impietatis est, vel pręcipitis arrogantiæ. Nam si nulla certa ad sapientiam salutemque animus via est, nisi cùm eos rationi præcolit fides, quid est aliud ingratū esse opi atque auxilio diuino, quàm tanto labore pręditæ autoritati velle resistere? Et si vnaquęque disciplina quanquam vilis & facilis vt percipi possit, doctorem aut magistrum requirit, quid temerariæ superbiæ plenius, quàm diuinorum sacramentorum libros, & ab interpretibus suis nolle cognoscere, & incognitos velle damnare? Et iterum alio loco, describens pestilentiæ Cathedram: Quoniam, inquit, Cathedram pestilentię non esse de Dei ordinatione asseuerauimus, etiam eorum qui extra Ecclesiam, vel contra Ecclesiam sedes sibi instituerunt, Cathedram pestilentiæ dicimus. Qui enim inconcessa præsumptione reus est, quātò magis si & corrumpat traditionem eius, cuius sedem vsurpat? Nam & ordinem ab Apostolo Petro cœptum, & vsque ad hoc tempus per traducē succedentium Episcoporū seruatum, perturbant, ordinem sibi sine origine vendicantes, hoc est, corpus sine capite

August. de vtilitate credendi cap. 17. & 49.

Idē de quæstiōibus veteris & noui Testamēti quæstion. 110. Cathedra pestilentiæ apud hæreticos.

profitētes: vnde congruit etiam, eorum sedem Cathedram pestilentiæ appellare. Nec enim ideò impunè erunt, quia sub Dei nomine hoc agunt: constat enim suas illos causas sub Dei nomine agere. Non enim zelo Dei hoc agunt, sed sibi locum volentes defendere: cùm sciamus Core, & ducentos quinquaginta viros, per præsumptionem Deo offerentes, hiatu terræ absorptos esse: & Osiā regem cùm Deo illicitè obtulisset, lepra in fronte percussum. Quā graphicè verò depingit vos Augustinus Brenti? Cathedrā vestrā, vocat Cathedram pestilentiæ: vel hoc ipso nomine, quòd ordinem ab Apostolo Petro cœptum, & vsque ad hoc tempus per traducem succedentium Episcoporum seruatum, perturbatis: ordinem sine origine vobis vendicantes, hoc est corpus sine capite profitentes. Nec ideò vobis id impunè futurum dicit, quòd sub Dei nomine hoc agitis, quasi verbum & Euangelium eius vindicare volentes: cū constet, vestras vos causas agere sub Dei nomine, vestrum vos verbū sub verbi Dei prætextu propagare velle. Potuítne dici quicquam aptius ad vos describēdos? Tales enim vos esse, quales describit Augustinus, negare nō potestis.

Sedibus Apostolorū pereūtibus sola perstat inuicta sedes Petri Romana.

Neque verò nos hoc dicimus Brenti, quod nos tu dicere fingis, ideò statim Apostolico spiritu quēque præditum esse, quòd sit in Apostolorum sedibus collocatus: neque sic vnum aliquē Episcopum sempiternæ spiritus sancti præsentiæ promissionem habere dicimus, vt errare iam non possit. Scimus errasse, qui Iacobo Hierosolymis, qui Andreæ in Achaia, qui Matthæo in Æthiopia, qui Philippo in Phrigia, qui Ioanni in Asia, qui Bartholomæo in India, qui Iudæ in Perside, qui Paulo successerunt in Græcia. Sola est Romana Ecclesia, ad quam nunquam accessum habuisse perfidiam scribit Cyprianus: in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguisse principatum narrat Augustinus: in qua Patrum autoritatem incorruptam seruari testatur 1. Hieronymus: neque dubitat Romanam fidem, Catholicam fidem 2. appellare: sicut & Ambrosius Episcopos Catholicos vocat Romanā Ecclesiam. Ad Pammachium verò & Oceanum scribēs Hieronymus, Quisquis es, inquit, assertor nouorum dogmatū, quæso te vt parcas Romanis auribus, parcas fidei quæ Apostolico ore laudata est. Cur post

Laus Romanæ Ecclesiæ.
Cypr. lib. 1 epist. 3.
Augustin. epist. 142.
1. Ad Damasum.
2. Lib. 1. cōtra Ruffinum.

post quadringentos annos docere nos niteris quod anteà nesciuimus? Cur profers in mediū, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Vsq; ad hunc diem sine ista doctrina mūdus Christianus fuit. Illam senex tenebo fidē, in qua puer natus sum. Quid tibi videtur Brenti: An non ijsdem verbis rectè nos vti contra vos possemus. Cur post mille quadringētos annos docere nos conamini, quod antè nesciuimus? Cur profertis in medium, quod neque Petrus, neque Paulus, neque quisquam legitimus eorum successor edere voluit? Vsque adhunc diem sine ista doctrina vestra mundus Christianus fuit. Illam adulti fidem tenebimus, in qua pueri nati sumus. Vsque adeò autem Romana fides, catholica semper fides est habita, vt Gratianus Imperator, quo imperante vixit Hieronymus, quemadmodum in Ecclesiastica historia scriptum, & in codicem Iustiniani relatum esse legimus, noluerit de fide disputari: verùm edictum fecerit, vt cuncti subditi eam religionem retinerent, quam vertex Apostolorū Petrus initiò tradidisset, ac tum Damasus Romanus Pontifex custodiret. In Chalcedonensi quoq; concilio sic legimus acclamatum: Omnes ita credimus: Papa Leo ita credit: Cyrillus ita credit: Papa Leo sic interpretatus est. Et iterum: Omnes sic credimus: Papa Leo sic credit Anathema ei qui partit, & ei qui diuidit. Hęc fides Leonis Archiepiscopi. Leo sic credit. Leo & Anatolius ita credūt. Et iterū: Petrus per Leonē ita loquutus est: Apostoli ita docuerunt, piè & verè Leo docuit, Ac paulò post: Omnes ita credimus: sicut Leo ita credimus.

Ambros. in oratiōe funebri de obitu fratris.

Romana fides catholica fides.

Sozom. li. 7. cap. 4. Codic. de summa Trinitate. 1. Cunctos populos.

Actione 2. Concilio Chalced.

Ex ijs & alijs multis facilè cuiuis perspicuum esse potest, quantum fuerit successioni sacerdotum tributum: in ea præsertim sede, in qua semper viguit Apostolicę Cathedræ principatus, ad quam de fidei causis referri semper fuit solitum: non à Catholicis tantùm, verùmetiam ab ipsis non rarò hæreticis, quòd ibi potissimùm sarcita iri damna fidei spes esset, vbi non posset fides sentire defectum: quam solius sedis huius prærogatiuam esse dicit Bernardus. Fatetur autē hoc etiam Caluinus vester, quod res ipsa loquitur, magnum Romanæ Ecclesiæ honorem vbique detulisse veteres. Reuerenterque de ea loquutos: vel quòd fundata & constituta fuisset Petri ministerio: vel

Bernard. epi. 190.

Caluinus quantum tribuat Roma. Ecclesiæ.

quòd

quòd in ea caput esset imperij: vel quòd, cùm Orientales & Græcæ Ecclesiæ Africanę etiam, multis opinionum dissensionibus inter se tumultuarentur, hæc sedatior alijs & minùs turbulenta fuerit: Ita factum est, inquit, vt pij & sancti Episcopi sedibus suis pulsi, illuc se velut in asilum, aut portum quendam sæpè reciperent. Nā quo minùs, inquit, acuto & celeri sunt ingenio Occidentales Asiaticis & Aphris, eo etiam sunt rerum nouarū minùs cupidi. Hoc ergo Romanæ Ecclesiæ plurimum addidit autoritatis, quòd non ita dubijs illis temporibus tumultuata est vt reliquæ, ac doctrinæ semel traditæ fuit omnibus alijs tenacior. Hactenus Caluinus. Ad hanc igitur nos quoque more maiorum nostrorum confugimus, quoties de dogmate aliquo fidei conuertitur, vt illa nos doceat, quid per longam Episcoporū in ea successionem traditum de eo fuerit. In qua traditione libenter acquiescimus, nec temerè nobis ab ea discedendum esse putamus. Hæc est successio sacerdotum Brenti, de qua nos gloriamur: quam sempiternæ Spiritus sancti præsentiæ promissionem habere, persuasum firmiter habemus: quam vos heri, quod aiunt, & nudiustertius nati, cùm proferre non possitis, mirandum non est, si in ea oppugnanda neruos vestros omnes contenditis. Verùm erit alius hac de re dicendi locus magis opportunus.

Confugiendum in dubijs fidei ad Ecclesiā Roma.

4. *Reg.* 16 Quòd autem Vriæ exemplo, qui voluntati regis Achas obsequutus instituit in tēplo Dei altare Damascenorum, demonstrare, conatur Brentius, qui succedunt generi dignitati officio Aaronis, non statim eos eodem esse spiritu sancto præditos: quodque prophetarum testimonijs idem ostendere conatur, qui pontifices & sacerdotes sui tēporis vocant speculatores cęcos, ignaros, canes mutos, qui dicunt Prophetas prophetasse mendacium, sacerdotes applausisse manibus, contempsisse legem, polluisse sanctuaria, possumus hæc vno verbo refutare, si negemus, aut Vriam pontificem, aut eos, de quibus Prophetæ loquuntur, sacerdotes Aaroni successisse, Leuiticique generis fuisse. Quod non obscurè nobis indicant illa scripturæ verba, vbi de Hieroboam dicitur: Fecit fana in excelsis, & sacerdotes de extremis populi, qui non erant de filijs Leui.

Exemplū Vriæ et falsorum Prophetarū legis non facit Brētio.

Esa. 56.
Ezec. 22.
Hier. 5.
3. *Reg.* 12.

Quo

Quo in loco commentator causam etiam reddit, quamobrem de qualibet tribu indifferenter sacerdotes fecerit: Quia tribus, inquit, Leui noluit consentire ei, & ideò dixit populo, quòd non oportebat habere sacerdotes de tribu Leui. Vides Brenti, quemadmodum vbi fuit ordinaria successio sacerdotum, ibi non est assensus præstitus ad idololatriam. In eo verò, quod proximè sequitur capite, scribitur de eodem Hieroboam, quòd fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum. Et in sequenti libro de populo dicitur: Fecerunt sibi de nouissimis sacerdotes excelsorum, & ponebant eos in fanis sublimibus: Iosephus verò sic inducit loquẽtem Hieroboam, posteaquam fecerat duas vitulas aureas: Constituam ex vobis ipsis sacerdotes earum atque Leuitas, vt tribu Leui nequaquam, neque filijs Aaron indigeatis, sed qui voluerit vester esse sacerdos, offerat vitulum, &c. Iámne perspicis Brenti, quemadmodum ipse contra te produxeris testimonia? De vobis enim dixerunt ista prophetę, qui sacerdotes estis excelsorum, apud quos nulla est ordinaria successio: qui contrà quàm à Paulo præceptum est, ipsi vobis honorem sumitis, & curritis, cùm vos non miserit Dominus. Vos cæcos cæcorum duces vocant, vos prophetare mendacium, vos contemnere legem, vos polluere dicunt sanctuaria. Verùm demus hoc tibi, quòd Aaronis dignitati successerit Vrias: quæso te, quid ille fecit aliud, quàm quod aliquando factum à Marcellino pontifice legimus? qui in horribili illa Christianorum sub Maximiano & Diocletiano persequutione, metu suppliciorum, quæ fuerant illi intentata, thura adoleuit, arisque iniecit. Non ab Vria pontifice processit facinus hoc, sed à rege, cuius voluntati põtifex obsequutus esse scribitur, non autẽ vltrò contra legem venisse. Vel hoc solum exemplum docere te Brenti potuit, quàm sit periculosum quod tu fieri debere contendis, principi de religione statuendi potestatem permittere: quem hac in parte sequi, quàm præire, subiectum esse pontifici, potiùs oportet, quàm illi præscribere velle. Quam ob rem etiam hoc, quod tu pro defendenda causa tua produxisti, contra te magis facere videtur: Non enim pontifex decreuit, vt altare Damascenorum in templo constitueretur,

Idololatria non fuit in successione sacerdotum Leuiticorũ

4. Reg. 17.

Lib. 8. antiqui. ca. 8

Loca Prophetica de pseudoprophetis ad hæreticos pertinent.

Hebr. 5.

Hier. 13.

Marcelli. Pont.

retur,sed penes quem tu vis esse de talibus decernendi potestatem, Regi præcipienti paruit: vt metu magis, quàm vel errore,vel inscitia,vel temeritate, peccatum à pontifice fuerit. Quem si postea sicut Marcellinum fecisse commemoratur, facti sui pœnituisset, eandem proculdubio, quam ille peccati sui veniam fuisset consequutus. Verùm nihil de eius pœnitentia narrat historia: quòd imperio iubentis Regis paruerit,hoc tantum commemorat.

Respondetur obiectioni de filijs Heli. *1.Reg.2.* *1.Reg.4.* *4.Reg.8.*

Cæterum quòd addis de filijs Heli summi sacerdotis, & iudicis in Israel,quòd filij eius generi quidem & dignitati parentis successerint, sed scriptura dicat eos fuisse filios Belial,nescientes Dominum, neq; officium sacerdotum ad populum,vbi quæso legisti, quòd parentis dignitati successerint? cùm in historia Regum legamus,vtrunque superstite patre in bello occisum, & priùs quàm pater vita functum esse? nec alium successorem patrem eorum habuisse,quàm Samuelem, quē ipse sibi Dominus elegerat. Cuius tamen & ipsius filios propter eorum peccata reiecit postea Dominus.

Pro legitimo successore habendus etiam qui vitam adfert indignam officio. *Matt.23.*

Neque verò non est pro legitimo successore statim habendus,neque iugum eius est illicò detrectādum,qui non ambulat in vijs eorum quibus successit, qui longiùs abest ab eorum vitę sanctimonia.Non ita nos Christus docuit. Super cathedram,inquit, Mosi sederunt Scribæ & Pharisæi:omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite,secundum opera verò eorum nolite facere: dicunt enim,& non faciunt.Multi sunt qui non successerunt in eā vitæ sanctitatem, qua præditi fuerunt Apostoli,sed successerunt nihilominus in eam doctrinæ veritatem,quam prędicauerunt Apostoli. Hoc est,quod ab Hieronymo.lib.1. contra Iouinianum quoque dictum est: Episcopus, presbyter,diaconus, non sunt meritorum nomina, sed officiorum.Quamuis igitur non habeant eandem vitæ sanctitatem,quam habere sine innocentia nemo potest: quædam tamen est, sicut ab Augustino scribitur, sanctitas vnctionis:quædam est & sacramenti sanctitas: qua duplici sanctitate rectè vocantur sancti pontifices, etiam illi qui sunt eadem qua cæteri mortales infirmitate præditi.Quamobrem quod non obscurè videtur enarrans illum Euangelij locum

August. contra literas Petiliani lib.2. cap.48. *Etiam improbi Pōtifices rectè*

locum Hieronymus indicare. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: in quocunque tandem Pontifice non persona, sed nomen attendendum & suscipiendum est: hoc est, non qualis persona sit, quóue vitæ merito, considerandum est, cuius ministerio Deus vtitur, siue in Ecclesia sua gubernanda, siue in doctrina propaganda, siue in sacramentis administrandis. Non illud attendendum est, Iudásne sit an Petrus, an Paulus: sed solùm hoc spectandum est, quòd sedet in Cathedra Petri, quòd Apostolus, quòd Christi legatus, quòd sacerdos, quòd pontifex, quòd angelus est Domini exercituum, de cuius ore legem Dei requirere iussus es. Si Iudas est, quandoquidem Apostolus est, & pro Christo legatione fungitur, nihil te moueat quòd fur est: audi nihilominus reuerenter, audi diligenter, audi legationem eius obedienter: quæ dixerit, facito: quę fecerit, facere nolito. Non ad ipsum refer animum, verùm ad illum cuius nomen gerit. Euangelium (dicit Augustinus) fur quoque Iudas sine detrimento fidelium prædicauit. Ac quicunque non recepit illum, Christum ipsum non recepit: qui æquè Iudæ dixerat atque Petro vel Ioanni: Qui vos reijcit, me reijcit. Si verò Petrus est, aut Ioannes, qui eadem legatione fungitur, & dictis pareto, & facta imitare. Incerta erit salus nostra, si ex sanctitate pendebit docentium, aut sacramenta ministrantium. Prauum est & inscrutabile cor hominis, vt qui sanctus, quiue minus sanctus sit, non possit nisi solus ille scire, qui scrutatur corda & renes. Itaque fit non rarò sanctus vt esse videatur, qui non est, quíque prosequutor est aut Publicanus hodie, cras fiat Apostolus. Quamobrem à Propheta rectè dictum est: Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Etiamsi quis certò sciat iustum aliquem & innocentem esse, atque omni prorsus macula carere: tamen si in illius sanctitate spem suam collocat, si salutem ab illo expectat, maledictus est. Nam Domini est salus. Et, Vana salus hominis. Nihil igitur impedit Brenti, quo minus habeat spiritum sanctum Episcopus aut sacerdos: quo si minus ipse sanctus est, sanctos tamen alios faciat, vel docendi vel baptizandi ministerio.

Sancti dicuntur.
Matt. 10.
Hierony.
Non vitæ meritũ sed officiũ spectandum in ecclesiasticis.
Etiã Iudas quia Apostolus honorem merebatur.
Ioan. 12.
Aug. lib. 2. contra epistolã Parmeniani. cap. 11.
Luc. 19.
Hier. 17.
Ibidem.
Psalm. 3.
Psalm. 59.
Malus etiã sacerdos habet spiritum sanctum.

Nec

Responsio ad aliam obiectionē Nec est quòd eorum responsionem reprehendas, qui magis apertas præsentiæ Christi & spiritus sancti promissiones habere dicunt cœtus pontificum Christianorum, quàm habuerunt pontifices Iudæorum. Nam sicut illustriora nunc sunt fidei mysteria velo scisso Christianis, quàm quibus velata cuncta fuerunt Iudæis: sic illustriores nunc habemus promissiones Christi & spiritus sancti præsentiæ, quàm habuerunt olim Iudæi. Quin hæc ipsa testimonia quæ profers ex scripturis: Statuam pactū meum inter me & te: Ponam tabernaculum meum in medio *Gen.17.* vestri: Ego sum Dominus qui habito inter filios Israël: *Leuit.26.* Habitabo in medio filiorum Israël, & si quæ sunt simi- *Num.35.* lia, non magis ad Iudæos pertinent quàm ad nos Christia *3.Reg.6.* nos. Nam sicut ipse tu more tuo testimonium adfers con tra te: Non omnes qui ex circuncisione sunt Israël, hi sunt *Rom.9.* Israëlitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij, sed in *Hiere.7.* Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filij carnis, ij filij Dei, sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Quæcunque sunt igitur in veteri Testamento promissiones eiusmodi, vel populo Israël vel Leuitis factę, nostro Christianorum cœtui, qui verus Israël sumus, nostrorum sacerdotum & Episcoporum congregationi factæ sunt.

Rectè Christiani fidunt Ecclesiæ, & de ea gloriantur, sed nō Iudæorum more, vt obijcit Brentius. Neq; quia frustrà confidebant quidam Hieremiæ temporibus in verbis mendacibus, dicentes: Templum Domini, Templum Domini, Templum Domini, proptereà nostris temporibus minùs confidenter clamare nobis licet, Ecclesia, Ecclesia. Si quidem diuersa fuit illorum ratio: qui cùm non corda solùm, sed & manus haberēt pollutas furto, homicidio, periurio, adulterio, sacrilegio, & cultu eorum deorum, quos nesciebāt: audacter nihilominus ingrediebantur domus Dei limen, & erecta ceruice stantes, exauditas iri preces in eo suas persuasum habebant. Nō hac ratione nos clamamus, Ecclesia, Ecclesia: non in manufa*1.Tim.3.* cto templo confidimus: sed cùm Ecclesiam esse dicat Pau*Matt.16.* lus columnàm & firmamentum veritatis, cùm non prę̄ua lituras aduersus eā portas inferi Christus promittat, eius promissioni qui fallere nescit fidentes, quicquid est vnanimi totius Ecclesiæ consensu constitutum, id ab ipso spiritu veritatis cùm esse profectum indubitanter credamus, ei

firmiter

firmiter innitimur, deque eo gloriamur. Quamobrem etiam si consurgant omnes inferorum portæ, si velint irritum reddere quod semel per os Ecclesiæ suæ ratum & firmum esse voluit Spiritus sanctus, nos qui nihil veremur etiam in symbolo nostro nos credere sanctam Ecclesiam Catholicam profiteri: fremant licet omnes hæretici, non aliud tamen præ nobis ferimus, non alia de re magis gloriamur, quã de Ecclesia: ac magna subinde voce ita vt omnes exaudiant, summaque confidentia clamamus, Ecclesia, Ecclesia. Hæc est à qua nobis tradita sunt quæ tenem', & quæ docemus alios, hæc est quam in symbolo credere nos profitemur: hæc est quam qui non audierit, eum tanquàm Ethnicum & Publicanũ haberi iubet Christus: hæc *Matt. 18.* est aduersus quam idem ne portas quidẽ inferi prævalituras esse dicit: hæc est quam firmamentum & columnã veritatis vocat Paulus: hæc est quam cùm ducẽ sequimur, errare nos nulla ratione posse, certum & indubitatũ habemus. Quamobrem etiamsi rumpantur vobis ilia Brenti, tamen hæc est prædicatio, hęc est gloriatio nostra: neque nos pudebit vnquam Ecclesiæ Dei, neque sicut vos fecistis, ab ea discedemus vnquam. Animas nostras priùs à corporibus nostris separari patiemur, quàm vt ab ea nos vnquã separari permittamus. Nihil est igitur quòd ijs Hieremiæ verbis nobis insultes Brenti: quin illud vide potiùs, ne multò *Hier. 23.* nos veriùs obijcere tibi possimus ex eodẽ Hieremia, quod *Hier. 14.* ille non vno loco scribit de te tuique similibus mẽdacibus Prophetis, quòd currebãt, cùm eos non misisset Dominus, quòd prophetabant, cùm non esset ad eos loquutus Dominus, quòd subinde vociferabantur, Verbum Domini, Os *Hier. 27.* Domini loquutum est, Hæc dicit Dominus, cùm tamen *& 29.* hæc Dominus loquutus non esset quæ ipsi dicerent: quos etiam ille fures verborũ suorum vocare non dubitat. Qui sunt enim alij, qui magis aures nostras obtundant ijs vocibus, Verbum Dei, Verbum Dei, Euangeliũ, Euangelium, quàm vos: cùm tamen quod vos profertis, verbũ Dei non sit, cùm aliud sit longè loquutum os Domini, quàm quod vos per ea scripturarum verba quæ producitis, eum loquutum fuisse vultis. Verum enim est quod scripsit ille: Scri- *Hilar. in* pturæ non in legendo sunt, sed in intelligendo: non in *libro ad*

Constantium. præuaricatione sunt, sed in charitate. Quòd si charitatem haberetis Brenti, nunquam ab Ecclesia vos diuideretis: cuius si gremio conderemini, tum demum verum scripturarum sensum assequeremini. Nam rectè quidam ex vestris admonet (vestros autem appello Sacramentarios quoque, cùm ex vobis eos prognatos esse constet) rectè igitur Caluinus vester admonet, & peculiariter notādum esse dicit: quòd non est extra Ecclesiam sanæ intelligentiæ scripturarum lux. *Caluin. in epistolam ad Hebr.* Hanc igitur cùm vos deserueritis, quin & nobis tanquam probrum aliquod obijciatis, quòd clamamus Ecclesia, Ecclesia, quòd eam nos ducem sequi prę nobis ferimus, fieri nulla ratione potest, vt sanæ scripturarum intelligentiæ lucem habere queatis, quę extra Ecclesiam, cui tam acerbè vos insultaris, nulla est. Quamobrē Andabatarum (quod aiunt) more pugnatis in tenebris. Et quamuis frequenter nobis idem occinatis, quod magistro nostro Christo magister vester Satanas, olim occinebat: Scriptum est enim, *Matt. 4.* quandoquidem extra Ecclesiam constituti, quod scriptum est intelligere non potestis, quid aliud, quàm aërem (quod est in prouerbio) verberatis?

Obijcitur locus. Deut. 20. Profert iterum Brentius locum ex Deuteronomio, vbi promittit Deus se fore in medio exercitus Israëlis. Non timebis inquit, eos, quia Dominus Deus tecum est. Et mox: Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis cōtra aduersarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. Quid hac, inquit, promissione clarius? Et tamen quoties sunt ab hostibus cæsi & oppressi? Dicemus igitur promissiones Dei esse vanas & irritas? Nullo modo, sed ostēdimus tales promissiones Dei non pertinere ad incredulos, ad impios, ad sceleratos, inobedientes, impœnitentes: ne frustrà glorieris de successione, & promissione, si non succedas pietati, & non accipias promissionem fide, atque fidei obedientia. *Respondetur.* Atqui promissio hæc Brenti, non est de Spiritus sancti præsentia, qui custodiat ab errore, sed de fœlicitate terrena, *Differunt promissiones veteris & noui testamenti.* cuius generis esse videntur veteris Testamenti promissiones, quas sub cōditione factas esse constat omnes: quod etiam ex eo, quod proximè præcessit, capite liquere cuiuis potest, vbi dicit Moyses: Cùm autem dederit tibi Dominus cunctam terram, quam patribus tuis pollicitus est, *Deut. 29.* si ta-

si tamen custodieris mãdata eius,& feceris quæ hodie pręcipio tibi, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius omni tempore. Manifestiùs autem id videre licet in capite vigesimooctauo eiusdem libri, vbi sic loquitur: Si audieris vocem Domini Dei tui, vt facias atque custodias omnia mandata eius, quę ego præcipio tibi hodie: faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus, &c. Et recenset benedictiones multas. Quibus recensitis, subdit: Quòd si audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius, venient super te omnes maledictiones istæ: quas maledictiones deinceps enumerat. Nunquam igitur irritæ fuerunt promissiones Dei: quoties enim ambulauerunt in vijs Domini, fuit semper Dominus cum illis: dimicauit pro illis contra aduersarios, & eruit eos de periculis omnibus. Cęterùm si quando dereliquerunt vias Domini, dereliquit eos vicissim Dominus, nec vnquàm eius promissio vana fuit & irrita. Euangelium contrà diuersam habet promissionem: non enim terrena ista & caduca, sed sempiterna fœlicitas nobis promittitur: neque tamen absque conditione, sicut vos docetis, sed sicut Christus docet, Si vis ingredi in vitã, serua mandata. Si hęc scitis, beati eritis, si feceritis ea: sicut imitator Christi Paulus docet, qui compati nos oportere scribit, si conglorificari: commori, si conuiuere: sustinere, si conregnare volumus. Quòd si tu nunc ab ista tuorum doctrina discedis, & non solùm ad incredulos & impios, verùmetiam ad sceleratos & inobedientes, qui mandata non seruant, eiusmodi promissiones pertinere negas: laudamus te, qui cum Ecclesia Catholica tandem aliquando sentire cœperis, & Christi quàm Lutheri doctrinam vel hac saltem in parte sequi malueris: neque sola fide, sed adiuncta ei obedientia Christianos hoc genus promissiones assequi posse doceas. Verum non de hoc promissionum genere nunc inter nos agitur: libenter hoc tibi concedimus, quòd sicut sub lege terrenam, sic etiam hoc tempore gratiæ cœlestem beatitudinem non incredulus tantùm & impius, verùm sceleratus ac inobediens assequitur nullus.

Promissiones noui Testamẽti non sine conditione

Matt. 19.
Ioan. 3.
Rom. 8.
2. Tim. 2.

Quòd autem priuilegiũ Petri præcipuè Cathedræ pro- *Nõ ob pa-*

 mis-

ſtores ma- miſſum ſtatim aliquis amittat,ſimul vt criminis alicui' af-
los deſeren finis factus fuerit,nec in eorum,quorum locum tenet,pie-
da Cathe- tatem ſanctitatemque ſucceſſerit, id verò tibi cōcedemus
dra,aut nunquam.Etiam qui ſuper Moyſi Cathedrā ſedebāt Scri-
ſcindenda bas & Phariſæos, quamuis dicerent tantùm, & non face-
vnitas. rent,audire tamen Chriſtus voluit:& nō magis audiri de-
bebunt qui ſedent ſuper Cathedram, quam illa Moſi figu-
rabat,etiamſi dicant &hi,non autem faciant.Dicunt enim
quæ Dei ſunt,faciunt quæ ſua ſunt:dicunt bona ex Cathe-
dra Chriſti,faciunt mala ex peſtilentia ſua.Abſit autem vt
Cathedræ ſanctitas deſeratur, & propter paſtores malos
Iaco.2. gregis vnitas diuidatur.Monet Iacobus, ne Chriſti fidem
Au. lib.1. in acceptione perſonarum habeamus. Auguſtinus autem
ca.2.cōtra etiam à perfido fidem aliquem percipere poſſe docet. Per
literas Pe- aſinam loqui Dominus dignatus eſt, quî minùs loquatur
tiliani. per hominem quamuis grauis grauibus flagitijs cooper-
Num.22. tum? Spiritus vbi vult ſpirat, etiamſi voluntati eius is qui
Ioan.3. loquitur,non ſemper conueniat. Balaam precio cōductus
Dei ſpiri- vt populo Dei malediceret,profectus fuerat: cōtrà tamen
tus etiam atque animo deſtinauerat, ſimul ac in conſpectum populi
per malos venit,ei benedixit.Saul rex ad occidendum Dauidem pro
prophetat, perauerat,cuius poſteaquam poteſtas ei fuit facta, contrà
& vera quàm propoſuerat veniens ad cuneum prophetarum, in
ſanctaque quo Dauid erat, prophetauit & ipſe coram Samuele cum
prædicat. cæteris,cùm factus eſſet ſuper eum ſpiritus Domini.Quis
1.Reg.19. ignorat quales fuerunt ſacerdotum principes & Scribæ
temporibus Herodis? qui tamen vbi naſceretur Chriſtus
Matt.2. interrogati,ſemota quauis cunctatione dixerunt,In Beth-
lehem Iudæ. Caipha quid potuit eſſe nequius? qui quem
ſcelerate nactus erat pontificatum precio redēptum, geſ-
ſit etiam ſceleratiùs.Et tamen is cùm diceret.Expedit vo-
bis,vt vnus moriatur homo pro populo,& non tota gens
Ioan.11. pereat:non à ſemetipſo hoc dixit,quemadmodum Ioānes
teſtatur,ſed cùm eſſet pontifex anni illius,prophetauit. Si
Matt.16. nō deſtituebatur dono prophetię,quàmlibet eſſet impius
Sedens in qui ſedebat in Moyſi Cathedra, certè multò minùs eo de-
Cathedra ſtitui credēdus eſt,qui ſedet in Cathedra Petri, ſuper quē
Petr. non Chriſtus ędificauit Eccleſiam ſuam,cuius à Domino cura
deſtituitur ſuſcipitur ſingularis,pro cuius fide propriè ſupplicatur:tā-
quàm

quàm aliorum status certior sit futurus, si mens principis victa non fuerit, aduersus quem nunquam esse portas inferi preualituras promisit veritas. Sed audi Brenti, quid de Vigilio Papa traditum sit annalibus: Per scelus ad Pontificatum is peruenerat. Syluerium enim Papam, cuius erat Diaconus, instigante Augusta, de sede sua deturbandū atque in exilium deportandum curauerat, quòd is omnia se priùs & facere & pati paratum diceret, quàm vt quod Augusta tanto studio postulabat, Anthemium, qui propter Eutychetis hæresin de sede Constantinopolitana per antecessorem suum Agapetum deiectus fuerat, in sedem illam restitueret. In huius autem Syluerij locum opera Augustę suffectus, ac Pontifex Romanus designatus est, ea lege, vt quod Syluerius constanter facere detrectabat, id ipse facturum se, atq; Anthemium ad Ecclesiam Constantinopolitanam restituturum promitteret. Res est admiratione digna: Statim vt Petri Cathedram ascendit, idem illi quod Sauli euēnit: nam super eum quoq; factus est spiritus Domini. Cumque longè alio animo ad Ecclesię gubernacula accessisset, posteaquàm promissi fuit admonitus ab Augusta, priùs extrema quæque se passurum respondit, quàm vt hæreticum in sedem, ex qua merito suo deturbatus fuerat, restitueret. Cumque multa probra, multos etiam graues cruciatus famemque diuturnam in carcere pertulisset, passus est omnia fortiter, quòd multò se grauiora supplicia commeritum diceret, qui malis artibus pontificatum assequutus, horrēdum facinus contra sanctum pontificem Syluerium designasset. Non fuit hic pōtifex in primo suo ingressu Caiphæ dissimilis: effecit tamen sedis huius Apostolicæ priuilegium, vt à fide non potuerit aberrare: quódque priùs impiè promiserat, id piè posteà negauit: ac eo, quo christianum pontificem decebat animo, tulit omnia potiùs fortiter quamlibet acerba, quàm vt aliquid indignū Petri successore de religione statueret.

assistentia Dei in ijs quæ sunt fidei.

Exemplū de Vigilio Papa.

Ex quo videre licet, quantum sit Romanæ sedis priuilegiū. Nam vt ab alijs peccatis nō semper immunes fuerint Romani pontifices, obtinuit tamen hoc venerabilis & efficax oratio Christi, quemadmodum scribit sanctus Leo, q; hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in

Quantum sit priuilegiū Rom. Pontificis.

throno illius in seculum. Quæ propriæ sunt inferorũ portæ, nunquàm aduersus hanc sedem hæreses vllę præualuẽre, nec deinceps etiam per Dei misericordiam præualebunt. Recensentur quidem à nonnullis, qui cùm in Cathedra Petri sedissent, in fidem eius non successisse, nec ab hæresi dicãtur alieni fuisse: verùm falsò notam hanc eis inuri dubitandum non est.

Marcellinus Papa falsò accusatur impietatis. Nã quòd primo loco Marcellinus numeratur, de quo paulò ante fecimus mentionem, eadẽ ratione dicatur hæreticus Apostolus Petrus, quem & ipsum Christum negasse constat: sed sicut is crimẽ hoc posteà nõ lachrymis modò, verùm & fuso pro Christi nomine sanguine, cùm eum constanter ad mortem vsque confiteretur, expiauit: sic fecit imitator & successor eius Marcellinus. De Liberio negari non potest, sparsum fuisse rumorem, quòd is in Constantij gratiam Arianorum errori subscripserit. Verum id Arianorum cõmentum fuisse, dubium non est, qui ad confirmandam hæresim suam plurimum id momenti allaturum intelligebant, si tantus ei pontifex subscripsisse crederetur. Certè qui scripserunt Ecclesiasticã historiam, quãuis Græci, & hoc nomine Romanis Pontificibus minùs ęqui, nullam subscriptionis eius mentionem fecisse videtur. Socrates quidem Constantiũ Imperatorem præter animi sui sententiam consensisse scribit, vt qui fuerat ab eo pulsus in exilium Liberius, reuocaretur. Fecisset autem hoc ille præter animi sui sententiam, si quod vnum tanto studio ab eo extorquere conabatur, Liberius ipsius volũtati de subscribendo assensum præbuisset? cũ non alia fuerit causa, quãobrẽ exilio multaretur, nisi quòd id facere recusabat. Porrò Theodoritus quoq; nihil de subscriptione meminit, sed matronarum (inquit) precibus flecti se passus est Imperator, vt optimũ Liberiũ ab exilio reuocaret. Quid aũt opus erat, matronatũ precibus Imperatorẽ flecti, si quod ille mãdauit, fecerat Liberius? vt nulla causa foret, cur diutiùs exiliũ sustineret. Deinde verò, vocassẽtne Theodoritus optimum Liberiũ, si cõsensisset in hęresim? Sozomenus minùs dilucidè rem explicat: Scribit enim, quòd coëgerit Imperator Liberiũ confiteri, nõ esse patri filiũ homousiõ. Sed nõ propterea statim fecit Liberius, quia cogebat Imperator. Hoc quidem à Sozomeno non scribitur. Narrat is paulò

Lib. 2. cap. 37. histo.

Lib. 2. cap. 17.

Libr. 4. cap. 15.

pôst, quòd Basilius, Eustachius & Eleusius, in vnũ scriptũ collegeruut, quę cõtra Paulum Samosateuũ, & Photinum Sirmiensem, decreta, & fidem quæ in dedicatione Antiochenæ Ecclesię exposita fuerat, quòd nõnulli sub prętextu homousij hęresim clanculũ cõfirmare conarẽtur, atq; hoc pacto Liberiũ, Athanasiũ, Alexandrum, Seuerianũ, & Crescentem, ad consentiendũ adduxerunt. Sunt hęc obscuriùs aliquãtò scripta, citiùs tamen ex ijs verbis collegeris, in cõdemnationem Pauli Samosateni & Photini, quàm in subscriptionẽ hæreseos Arianę Liberiũ cõsensisse: cùm præsertim paulò pòst idẽ scribat Sozomenus, quòd cõfessionẽ à Liberio reportabant, excommunicantẽ eos, qui nõ secundum essentiã & omnia, filiũ patri similẽ pronuntiarũt. Cũ enim, inquit Eudoxius, & qui cũ eo Antiochię Ætianę hęresi fauebant, epistolã Hosij accepissent, falsò spargebant, quòd & Liberius homousion reprobasset. Fatetur hic Sozomenus, rumorẽ quidẽ ea de re, sed falsum tamẽ sparsum fuisse, cùm non modò non reprobasset homousion Liberius, verũetiã eos qui reprobauerãt, è cœtu piorũ eiecisset. Sed hæc dilucidiùs tractantur à Nicephoro & ipso Gręco *Li.9.ca.57* qui multis pòst seculis, cùm omnes Ecclesiasticæ historiæ scriptores diligẽter priùs legisset, Sozomenũ autorem sequutus, in hunc modũ de Liberio scribit: Imperator suadere Liberio, vt filiũ nõ esse patri cõsubstantialẽ opinaretur, tentauit. Egit id quoq; Basilius, & qui cũ eo erant, eamq; rẽ illi Imperatori, apud quẽ in magno erant pretio, suggessere: & afferentes ea, quę vel de Paulo Samozateno, vel de Photino apud Syrmium constituta fuerunt omnia: & prætereà formulam fidei Antiochiæ in Ecclesiæ consecratione ob ὁμοούσιυ causam editam allegantes, veluti contenderent quidam hæresim propriam per prætextum & occasionem homousij instituere, in sententiam suam adducere statuere Liberium, & Athanasium, & Alexandrũ, & Seuerianũ, & Crescentem, Africanos Episcopos. Nõ minùs id quoq; conabãtur Vrsacius & Valens, & Germinius Syrmiẽsis Episcopus, & qui prætereà ex Oriente ibi aderant. Liberius autem aliam quoq; seorsim fidei cõscripsit professionem, quæ omnes ab Ecclesię communione arcebat, qui filium patri non secundùm substantiã, & per omnia æqualẽ

 dicerent.

dicerent. Id propterea fecit, quòd Eudoxius, & qui factionis eius fuere, non ita pridem Antiochiæ propter Aetij hæresin congregati, cùm Hosij epistolam in manibus haberent, plurimum verborũ fecerant, quibus Liberium per calumniam traduxerant, perinde atque τὸ ὁμοούσιον consubstantiale repudiasset, & patri filium omnino inæqualẽ dixisset. Quid scribi potuit euidentius ad innocentiã Liberij declarandam? Spargebatur quidem rumor de Liberio, sed eum per calumniam traductum fuisse narrat Nicephorus. Quamobrem cùm iisdem temporibus, quibus Socrates & Theodoritus, ecclesiasticã historiam scripsisset Ruffinus, regressum quidem in vrbem fuisse Liberium viuente Constantio commemorat: Sed hoc, inquit, vtrùm quòd acquieuerit voluntati suæ ad subscribendum, an ad populi Romani gratiam, à quo proficiscens fuerat exoratus, indulserit, pro certo compertum non habeo. Vixit autẽ iisdem temporibus Hieronymus quoq;: sed si qui temporis illius historiam scribebat, ac diligentiùs omnia proculdubio scrutabatur, nihil Ruffinus pro certo ea de re compertum habere potuit, verisimile est, multò minùs Hieronymum scire potuisse, qui solitariam ferè vitam in desertis locis agebat. Ac fieri potest, quòd quem de Liberio rumorem falso sparsum fuisse scribit Sozomenus, & eum sequutus Nicephorus, quasi reprobasset homousiõ, & acquienisset Imperatoris voluntati, perlatus is ad Hieronymũ quoque fuerit. Ex quo factum est, vt scriberet is, Fortunatianũ Liberium Romanæ vrbis Episcopum pro fide ad exilium pergentem, primùm solicitasse ac fregisse, & ad subscriptionem hæreseos impulisse. Simile quiddam euenisse potuit Athanasio quoq;, ad quẽ & ipsum hac de re falsus rumor peruenisse videtur: propterea cõfictus ab Arrianis, quò & ipse faciliùs adduci posset, vt homousion reprobaret, cũ id à tanto Põtifice factũ accepisset. Quæ causa fuit illi scribẽdi, quòd Liberius post exactum in exilio bienniũ inflexus est, minisq; mortis ad subscriptionẽ adductus est. Quare quicquid ea de re scribant, vel Hieronymus, vel ante eum Athanasius, quãdoquidem id parùm certo rumore cognouerunt, cùm variè rem à varijs narratam fuisse cõstet, maius meritò pondus eorũ habere debent testimonia, qui cũ tem-

Lib. 1. cap. 27.

In li. de viris illustribus.

Ad solitariam vitã agentes.

temporis illius res gestas literis mandarent, diligentiùs omnia sunt explorare conati. Certè Augustinus & Optatus in catalogo Episcoporum Romanorum, quem recensent, etiam Liberij meminerint: quod nequaquam fecissent, si quòd hæresi Arrianæ subscripserit, certò cõstitisset. Dixisset autem Ambrosius, Tempus est soror sancta, ea quæ mecum conferre solis, beatę memoriæ Liberij præcepta reuoluere, vt quò vir sanctior, eo sermo accedat gratior: si quòd hæresi subscripserit, exploratum habuisset? Verùm demus factum esse, quod rumore falso tum spargebatur, quòd inductus fuerit ad subscriptionem, certè factum hoc eius ipse excusat Athanasius. Illud ipsum, inquit, & eorum violentiam, & Liberij in hæresim odium, & suum pro Athanasio suffragium cùm liberos affectus habebat, satis coarguit. Quæ enim per tormenta contra priorem eius sententiam extorta sunt, eę iam non metuentium, sed ita cogentium voluntates habendæ sunt. Negat Athanasius, Liberij, sed eorum, qui coëgerunt in subscribendo cõsensionem fuisse, ita vt si maximè verus fuisset rumor hic, qui confictus de eo erat, non alio tamen loco haberi oportuerit propterea Liberium, quàm quo Petrum Apostolum qui Christum negauit: & quo Marcellinum, qui thura idolis admouit: nec ei crimen hæreseos vlla ratione impingi potuerit, cùm hæreticus is propriè dicatur, qui suo ipsius iudicio condemnatus, sua sponte seipsum eijcit ab Ecclesia, nec eam audire dignatur: quòd se rectiùs quàm vniuersam illam sapere persuasum habet. Idem enim est hæresis Græcè, quod electio Latinè. Quamobrem is dicitur hæreticus, qui sibi nouum doctrinæ genus aliquod elegit, qui singulares quasdam opiniones adfert à communi totius Ecclesiæ sensu & consensu discrepantes, quas ita pertinaciter tuetur, vt orbem vniuersum Christianum cæcitatis potiùs condemnare non dubitet, quàm semel & iterum admonitus errorem suum agnoscere, & ab eo discedere velit. Vbi verò non est electio voluntaria, sed metu quis adigitur, ibi propriè hæresis esse dici non potest. Quod ad Felicem attinet, is cùm in Liberij viuentis locum suffectus fuisset, non est habitus pro pontifice Romano, nec quisquam ciuium Romanorum in ædem orationis

Epist. 165. *Lib. 1. contra Donatistas.* *Libr. 2. de Virginibus*

Hæreticus quis propriè dicatur.

Defenditur Felix Papa. 1. Lib. 1. cap. 21. 2. Lib. 4. cap. 11. 3. vbi suprà.

Socrat. li. 2. cap. 37. Distin. 19. cap. Anastasius 1. quæstione 1. cap. Dictum est.

tionis est ingressus, cùm ipse intus foret. Quaquã & huic testimonium dant, 1 Ruffinus, 2 Theodoritus, 3 Sozomenus, quòd non tam sectæ diuersitate, quàm communionis & ordinationis conuenientia fuerit maculatus: cùm expositam Nicææ fidem incorruptam seruauerit, & in religione prorsus inculpatus manserit: in hoc tantùm accusatus, quod præter ordinationes, communionem etiam eorum, qui Nicænam fidem violassent, tulent, Quamuis Socrates coactè fuisse scribat ordinatum.

Anastasio pontifici iniquus est Gratianus in decretis

Anastasio pontifici suspicionem hanc primus conflasse videtur Gratianus, cuius errorem, vt fit, alij posteà sunt sequuti. Narrat is fabulam quandam, quòd multi clerici se à communione ipsius (sic enim loquitur Gratianus) abegerunt, eò quòd communicasset sine consilio Episcoporum, vel presbyterorum & clericorum cunctæ Ecclesiæ Catholicæ, Diacono Thessalonicensi nomine Photino, qui communicauerat Achatio. Et quia voluit occultè reuocare Achatium, & non potuit, nutu diuino percussus est. Vnde fabulam hanc Gratianus descripserit non satis constat: verùm qui libros eius legerit attentiùs, riuulos eum potiùs aliorum compilatorum consectatum, quàm ex ipsis fontibus hausisse pleraque reperiet. Nam compilarunt ante eum quoq; similes sententias Isidorus, Iuo Carnotensis, & qui præcessit eum Burchardus Vvormatiensis, Episcopi. Sed commentum hoc Gratiani refellit ipsius Anastasij Epistola, ex qua perspicuũ cuiuis esse potest, quod etiam in glossa textus illius legitur, antequàm factus esset Anastasius pontifex, Achatium defunctum fuisse. Qui potuit autem fieri defunctum vt reuocare voluerit põtifex? Nam quod scribit glossator, vt orationes pro eo in Ecclesia fierent, cum Achatium reuocare voluisse: prorsus id absurdum est: & contrarium eius ostendit epistola, quam ad cognominem suum Anastasium Imperatorem scripsit, in qua specialiter Achatij nomen taceri vult: quæ sola sufficit ad commentum hoc Gratiani refellendum. Ac adfert is alio loco piam quandam & Catholicam Anastasij sententiam ex illa eius epistola, quam parum Catholicè refutare conatur. Videtur autem eam ex aliquo compilatore potiùs excerpsisse, quàm integram epistolam Anasta-

Cur Gratianus alicubi erret.

8. Quæst. 1 cap. Dictũ est.

sij legisse. Nam si legisset integram, in errorem hunc prolapsus non fuisset.

Recensetur inter hæreticos etiam Honorius, quòd is Monothelitarum errorem approbauerit. At vindicat eum ab isto crimine, quotquot ferè temporum illorum res gestas monumentis literarum consignarunt, Blondus, & eius abbreuiator, Æneas Syluius, Sabellicus, Naucleius, Platina: qui primum hunc pontificem fuisse volunt, qui Monothelitarum hæresim condemnauerit: ac ipso factum autore narrant, vt Imperator Heraclius in hanc hæresim lapsus, ab errore suo resipisceret, ac Pyrrhum, per quem seductus fuerat, in Aphricam relegaret. At in sexta Synodo Oecumenica cōdemnatus est, aiunt, Honorius, tanquam hæresis huius approbator. Quid igitur ad hæc dicemus? Num autoritati tantæ Synodi detrahendum esse putabimus? Absit. Verùm hoc potius dicemus, quod in huius ipsius sextæ Synodi duodecima & quartadecima actione dictum fuit de actis quintæ Synodi, quæ sextam hanc præcesserat. quòd in septima eius actione pleraq; per falsarios inserta fuerunt, quę ne cogitare quidē in mentem venerat vnquam Patribus in illa Synodo congregatis. Quod Gręcis facere non insolitum fuisse, testatur etiam Nicolai pontificis epistola ad Michaëlem Imperatorem scripta: testatur & Anastasij præfatio in octauam Synodum: quin & ipsi confitentur hoc Græci, qui conuenerant in Concilio Florentino. Questus est autem etiā ante mille annos Leo primus Pontifex Romanus tale quiddam de sua, quam ad Flauianum Constantinopolitanum Episcopum dederat epistola, factum fuisse. Cæterum quod potest adferri fortius argumentum ad hoc crimen, quod impingitur Honorio, diluendum, quàm ipsius Agathonis epistola? cuius Patres in sexta Synodo congregati sententiam sunt sequuti, quòd in ea per Agathonem Petrum loqui dicerent. In qua cùm Agatho perstrinxisset hæreseos Monothelitecæ Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Petrum, Paulum, Constantinopolitanos Episcopos, ad Imperatores his verbis vtitur: Eximenda proinde, ac summis conatibus cum Dei præsidio liberanda est sancta Dei Ecclesia Christianissimi vestri imperij de talium docto-

Honorius ab Hæresi Monothelitarum vindicatur.

Blond. lib. 9. decad. 1. Sylui. Aeneid. 8. 6.

Octa. syn. sessione. 10.

Sex. syno. Actione. 4

Ibidē Actione. 18.

Agathonis Episcopi verba pro Cathedra Petri.

doctorum erroribus, vt Euangelicam atque Apostolicam Orthodoxæ fidei rectitudinem, quæ fundata est supra firmam petram, huius beati Petri Apostolorũ principis Ecclesiæ, quæ eius gratia atque præsidio ab omni errore illibata permanet, &c. Ac non procul ab initio eiusdem epistolæ: Hæc est, inquit, veræ fidei regula, quam & in prospe ris & in aduersis viuaciter tenuit ac defendit hęc spiritalis mater vestri tranquillissimi imperij, Apostolica Christi Ecclesia: quæ per Dei omnipotentis gratiam, à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probabitur, nec hæreticis nouitatibus deprauata succubuit: sed vt ab exordio fidei Christianæ percepit ab autoribus suis Apostolorum Christi principibus, illibata finetenus permansit: secundũ ipsius Domini Saluatoris diuinam pollicitationem, quam suorum discipulorum principi in sacris Euangelijs fatus est: Petre Petre, inquiens, Ecce Sathanas expetiuit vt cribraret vos, sicut qui cribrat triticum. Ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Consideret itaque vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus & Saluator omnium, cuius fides est, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit, &c. Quæso te Brenti, an sustine fuisset sic sanctus ille Pontifex in facie totius Ecclesiæ gloriari, quòd ab omni errore Petri sedes illibata permanserit, quòd à traditionis Apostolicæ tramite nunquã errauerit, nec vnquam hæreticis nouitatibus deprauata succubuerit, si eius ipsius hæreseos, quam in illa epistola cõfutauit, primus approbator fuisset Honorius? inter cui' mortem, & illud tempus, quo sexta synodus est habita, nõ dum anni sexaginta intercesserant. Nónne veritus fuisset, ne quis ei obijceret? Quàm tu tantopere Cathedram extollis, quam nunquam hæreticis nouitatibus deprauatam succubuisse scribis, ab ea ipsa quam nunc tu refellis, hæresis est approbata. Certè nec tam rudis fuit Agatho pontifex, vt ignorare potuerit, si quid eiusmodi factum esset: nec tam audax, vt si sciuisset aliquid, ita confidenter de eo gloriari vellet, quòd semper ab omni errore illibata sedes hæc permanserit. Deinde verò scripsit Photius Patriarcha Constantinopolitanus epistolam ad Michaëlem Bulgarię

Luc. 22.

prin-

principem de septem Synodis Oecumenicis, & qui sint in singulis hæreseos condemnati, recenset. Vbi ventum est ad sextam, omnes quidem alios hæreseos Monothelitìcæ condemnatos enumerat, Honorij verò nullam prorsus facit mentionem. Quem silentio non præterijsset homo Græcus, & Romanorum Pontificum æmulus, si quid eiusmodi de eo compertum habuisset. Ac vt verum esse concedamus, quod eius generis aliquid scripserit Honorius, certè priuatas is literas ad Sergium dederat, nihil de Concilij sententia, nihil ea de re maturè fratrum Concilio decreuerat. Quòd si quid verò tale facit Pontifex, si priuatim tradit aliquid, non est id petræ protinus impingendum, de qua illa Christi verba sunt: Portæ inferi non præualebunt aduersus eam.

Quod adfertur de Benedicto vndecimo, nō indiget longa refutatione, cùm nusquam reperiatur aliquando ei hæreticum dogma obiectum fuisse, quin nouem illis mensibus, quibus Ecclesiæ præfuit, piè sanctèque pontificatum administrasse perhibeatur.

Sed neque de Ioanne vigesimo secundo, quicquam eiusmodi verè dici potest, quin illi potiùs, qui hanc illi notam conati sunt inurere, Marsilius Patauinus, & Guilhelmus Okkam, hæretici sunt habiti.

Repertus est autem qui Eugenium quoque quartū inter hæreticos recenseret: Sed quæ profertur illius hæresis? Censuit Ferrariam Basilęa concilium esse transferendum. Scilicet in hoc fidei cardo vertebatur, Basileæne, an Ferrariæ Concilium haberetur? Iusta certè causa, quamobrem hæreticus censeretur. Sic istos nihil non cōminisci pudet, dum pontificum autoritatem eleuare queant. Quis autem hanc Basiliensi Concilio dedit autoritatem? quod Oecumenicum fuisse non constat: neque ratum deinceps est habitum, quod in illo fuerat, hac quidem de re constitutum. Quin magis illud est agnitum pro legitimo Cōcilio, quod sub id ipsum tempus Ferrariæ fuit celebratum, ac paulò pòst Florentiam translatum: in quo tamen factum est operæprecium, quod erat inter Græcos & Latinos dissidiū, eo sublato.

Nullum pōtificū à fide Petri ab errauit.

Hinc videre licet, quàm anxiè quærentes hæretici, quàm docto-

nihil inuenire potuerint, quo demonstrarent in Cathedra Petri, per mille quingentos annos & ampliùs sedisse quenquam aliquando, qui diuersum à Petri & successorum eius doctrina docuisset, quiq; conuictus alicuius hęreseos fuisset: cùm tamē intereà vel ipsa luce sit clarius, ex Cathedra Lutheri intra non totos quadraginta annos prodijsse satanisimum illum omnem, quem initio libelli huius enumerauimus. Successerunt igitur omnes pontifices Romani, si minùs in pietatem & sanctitatem, saltem in fidem & doctrinam Petri: quam & non aliā publicè semper sunt professi. Nam quid in corde cuiusque clausum fuerit, eius est solius iudicium, qui scrutatur corda & renes. Exigit autem hoc à nobis Christiana charitas, vt benè de cunctis existimemus, & pro Catholicis omnes habeamus, quos nihil Catholicæ fidei contrarium apertè proferri videmus. Cuiusvos charitatis si vel micam haberetis Brēti, ab istis tam scurrilibus iocis abstineretis proculdubiò. Quę est enim ista dicacitas, vel scurrilitas potiùs, Petrum à Soto Petrum Asotum, Cardinales vocare carnales? Scilicet vos estis homines illi verè spirituales, quibus nihil est commune cum carne & sanguine: qui sic omnem carnis curam abiecistis, vt etiam ad Euangelium prædicandum parum vobis idonei esse videamini, nisi per incæstum sacrilegium sub honesto coniugij prætextu, cum nonnis etiam monachi plerique copulemini? Tales cùm sitis, alios vocare carnales nihilominùs audetis: & legitimi successores Apostolorum vobis esse videmini: cùm Apostolos etiam legitimas vxores abiecisse constet, simul vt Christum sequi cœperunt, quò magis esse possent ad Euangelium prædicandum expediti. Non imus hoc inficias Brenti, errare nonnunquam in eligendis pōtificibus & Cardinales & Canonicos: quid autem si vulgus eligat belua multorum capitum, si magistratus, si princeps? num & isti non æquè sunt errori obnoxij? num eos carnis & sanguinis expertes esse putas? Si legisti quæ scribit ea de re in tertio libro de sacerdotio Ioannes Chrysostomus, qualis melioribus etiam illis temporibus populi fuerit electio, cognoscere potuisti, cuius Babylonicam confusionem veritus Augustinus, quemadmodum ipse non successerat, sed accesserat Valerio, sic viuens adhuc

Hier.17.

Christianæ charitatis est neminem facilè dānare, nedum pōtificem.

Dicacitas & maledicentia Brētij.

Lutheri discipuli quā spirituales

De pontificū electiōe

Chrysost.

August. epist.110.

adhuc Ecclesiæ suæ de successore prouidere maluit, quàm vita functus plebis iudicio rem permittere. Prauum est & inscrutabile cor hominis. Fieri potest, etiam cùm nihil aliud in eligendo spectatur quàm pietas & sanctitas, vt erretur nihilominus, piusque videatur & sanctus, qui pius & sanctus nō est. Fieri potest & hoc, vt vel carni & sanguini vel affectioni plusculum indulgeatur in eligendo. Cæterùm vt aut eligatur hæreticus, aut qui Catholicè electus est sedens in Petri cathedra pontifex, hæresim apertè profiteatur, non facilè fieri posse credent hi, quibus persuasum est, efficaciorem fuisse, quam pro Petro fudit ad patrem suum cœlestem orationem Christus, vt ne deficeret fides eius, quàm vt pro sua reuerentia non exaudiri potuerit.

Hier. 17.

Pontifex factus hæresim non profitetur.

Luc. 22.

Quamobrem nihil est quòd illas contra nos sententias coacerues: Non sanctorum filij sunt, qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum. Non omnes Episcopi sunt episcopi. Non facit Ecclesiastica dignitas Christianum. Auferet Dominus nomina sacerdotum cum sacerdotibus, qui frustrà sibi blandiuntur in Episcopali nomine, & presbyterij dignitate, & non in opere, qui malis operibus sua nomina destruunt. Nam & nos tibi cum tuo magistro Luthero respondebimus, quod ille Picardis aliquando respondit: Scimus heu nostrum casum & dolemus, non autem sicut hæretici fugimus, & semiuiuum relinquimus, tanquam alienis peccatis pollui timeamus. Illi fugiunt à nobis Christianis, & repunt ad seipsos in angulum. O blasphematores Dei, & proditores Christi. Si Christus fecisset sicut vos fecistis, quis vnquam saluatus esset? Sic Picardis vicinis suis hæreticis Romano fœtore gaudentibus (sic enim ipse loquitur) respondit aliquando Lutherus. Vtinam autem quas tu sententias produxisti, minùs in mores nostros quadrare possent. Sed intereà non minùs verè contra vos eadem omnia proferri possunt, qui cùm nouum quoddam Euangelium, quod sub scamno tot seculis latuisse dicitis, in lucem nuper adeò produxeritis, nullum tamen adhuc nouum & eximium sanctitatis vestræ specimen exhibuistis. Vide autem Brenti, num dogmati vestro consentanea scribas.

De indignis sacerdotibus distinctione 40. cap. Non est facile.

Hieron. ad Heliodorū epistola. 1.

Hieron. in Zopho. 1.

Lutherus in resolutionibus super propositionē. 80

Fidem

Fidem enim tantùm à vestris exigitis,& eam sufficere solam putatis:cur à nobis opera prætereà requiritis?

Scurrilis Brentij oratio in Sotum.

Estne autem hoc modestiæ Christianæ, quòd venerabilem virũ Petrum à Soto tam scurriliter insectaris, quòd dixerit,Totam quidem Ecclesiam,non autem singula mẽbra, certam habere promissionem Christi & gubernationis Spiritus sancti?Sic enim insultas homini: Quid hic noui ? Imò quid blasphemiæ auditur?Amabo te,existimásne Asotum adhuc sana esse mente? Ecclesia habet promissionem præsentiæ Christi,& gubernationis spiritu sancti:tota quidem,non autem singula eius membra.Cùm ergo Asotici Prælati conueniunt, necesse habet Christus iuxta promissionem suam præsto adesse, necesse habet & spiritus sanctus eum conuentum gubernare:cùm autem inuicem à se iterum digrediuntur,& ad sua quisque reuertuntur, digreditur etiam spiritus sanctus, & reuertitur ad sinum Trinitatis suæ,vt ne plumam quidem apud Prælatos post se relinquat.Immanè,quãtus hîc est stupor, quantus furor.Toti Ecclesiæ præsens est Christus, non autem singulis eius membris.Tota ecclesia gubernatur à spiritu san cto,non autem singula eius membra. Ac si quidem sermo est de Ecclesia Asotica,certè nec Christus,nec spiritus sanctus præstò adest vel toti,vel singulis membris eius.Si autem sermo est de vera ecclesia Christi,profectò sicut Christus adest toti, ita adest etiam singulis eius membris.Et sicut spiritus sanctus gubernat totam , ita etiam gubernat singula eius membra.Si quis,inquit Paulus,spiritum Christi non habet,hic non est eius,&c.Nõne scurram hîc agere potiùs videtur Brentius,quàm qualis videri vult Euangelij præconem ? Sed quò meliùs res intelligi queat, ipsa Petri verba adscribemus.Dixerat Brentius in confessione sua quòd Ecclesia certam habet promissionem perpetuæ præsentię Christi,& gubernatur à spiritu sancto.Petr⁹ hoc scholion addidit. Verùm est,tota,non verò singula membra.Quòd si tota,maximè vbi tota conuenit,veraciter curatura & inquisitura quę ad salutem pertinent : quod fit in concilijs. Vnde illa specialem promissionem habet: Vbicunque sunt duo vel tres,&c. Quæcunque igitur concilia sint,siue Prouincilia,siue Episcopalia, hanc habẽt promissionem,

Responsio, promissionem perpetuæ præsentiæ Christi & gubernatiõis spiritus sancti esse penes totam Ecclesiã,et nõ eius mẽbra singula, quò ad veritatem inuestigandam.

ſionem: ſed Vniuerſalia hanc,quæ fit toti Eccleſiæ: Portæ inferi,&c. Quid eſt quod in ijs verbis pium lectorem offendere queat? Num quòd in veritate inueſtiganda, cuius rei cauſa potiſſimum concilia cõuocantur,certiorem promiſſionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, qui veritas eſt,habere dicit Petrus totam eccleſiam , quàm vnum aliquod eius membrum? Id ſi falſum eſt, cur igitur tu Brenti, in ijs quæ proximè pręceſſerunt,magnam eſſe legitimorũ Conciliorum autoritatem ſcripſiſti ? quæ certè nihil habebunt eximium , ſi peræquè certam Chriſti perpetuæ præſentiæ promiſſionem habent ſingula membra, ſi peræquè perpetuò gubernantur à ſpiritu ſancto , quo ad veritatem inueſtigandam. Cur autem dixit Chriſtus, Vbicunq; ſunt duo vel tres:ac non potiùs, Vbicunque eſt aliquis veſtrûm: ſi perinde præſens eſt ſemper ſingulis , atq; multis in vnum locum congregatis? Quorſum autem attinet Concilia cõgregare,ſi perinde præſens eſt perpetuò Chriſtus vnicuique membro ſeorſum, atque toti corpori Eccleſiæ? Quin eccleſiæ membra ſint etiam agricolæ,credo non negabis. Cùm itaque iuxta tuam ſententiam,etiam eorum quiſque promiſſionem habeat perpetuæ Chriſti præſentiæ , quid ex eo conſequitur aliud, quàm vt æquè poſſit etiam agricola,quibuſcũq; de rebus ambigitur, in cauſa fidei definire,atq; legitimũ, conciliũ:nec minor illius, quàm legitimi Concilij ſit autoritas ? Stulti igitur fuerunt Apoſtoli , qui Concilium Antiochiæ primum cõgregauerunt: ſtulti Patres illi,qui Nicææ,Conſtantinopoli,Epheſi, Chalcedone tot numero de cauſa fidei definituri conuenerunt . Quid enim erat neceſſe tantos facere ſumptus , tot itineris moleſtias,tot labores perferre,ſi peræquè certam Chriſti præſentiæ promiſsionem habuerunt ſinguli ſeorſum habitantes,atque vnum in locum omnes congregati? Deinde verò ſi certam habent perpetuæ Chriſti præſentiæ promiſſionem ſingula veræ eccleſiæ membra , qualem tu putas eſſe veſtram Lutheranam:quæſo te Brenti,fuit ne tum in ſingulis præſens Chriſtus,cùm plurima & ea pręſtantiora eccleſiæ veſtræ membra,partim ad Zuinglianam, partim ad Munceranam, partim ad Suenckfeldianam , partim ad Cãpanam , fidémne dicam an perfidiam, ab errore veſtro

Act.15.

defecerunt? Aut fatearis oportet Brenti, præsentem etiam tum Christum istos habuisse, cùm hos tam fœdos errores vestris erroribus reiectis, amplexi sunt, etiam tum eos à spiritu sancto fuisse gubernatos: aut verum scripsisse Petrum concedas, qui negat, certam perpetuæ Christi præsentiæ promissionem habere singula membra, quàm certum est habere totam Ecclesiam. Vidésne iam quorsum tibi tua dicacitas reciderit? in quas ipse te salebras conieceris? quemadmodum ex illis explicare te nō possis? dum homini pio piè de rebus diuinis differenti grauissimum blasphemiæ crimen impingere, stuporem, furorem adscribere, sanamque mentem & sensum communem detrahere non vereris. Neq; verò negauit Petrus, præsentem esse Christum singulis membris, & à spiritu sancto singula membra gubernari: verùm de re proposita loquebatur, de eo quod scriptum à te fuerat, Ecclesiam habere certā promissionem perpetuæ præsentiæ Christi & gubernationis spiritus sancti. Quòd perpetuò sit præsens Christus, quòd sic ab eo perpetuò gubernentur singula Ecclesię membra, vt à fide nunquam aberrare possint, sicut gubernari Concilium legitimè congregatum nemo pius dubitat, hoc est quod Petrus à Soto rectè negat. Neq; verò tu ignorabas hoc Petrum dicere, verùm ad inuidiam illi cōflandam fecisti more vestro, vt calumniam hanc adhiberes, & ipse cō minisscereris aliquid, quod rectè posses oppugnare. Quæ causa etiam fuit, vt quod in confessione tua sic scripseras: Ecclesia certam habet promissionem perpetuæ pręsentiæ Christi: sublata vocabula Perpetuæ, poneres in confutatione Promissionem præsentiæ Christi. Atqui quin præsens adsit Christus in veris membris suis etiam singulis, quæ templa sunt eius, in quibus habitare dignatur, neque Petrus à Soto, neque pius quisquam, qui modò sanæ sit mentis, negat. Quòd autem perpetuò pręsens adsit, quòd æquè præsens adsit ad veritatem inueniendā singulis, atque præsens adest vniuersis in concilio legitimo congregatis: id verò negat Petrus: negant etiam omnes qui vel sensu communi sunt præditi. Itaque nihil ad rem faciunt quæ in testimonia profers è scripturis. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius, &c. Nemo enim contradicit.

Rom. 8.

tradidit: Sed audi quid idem dicat Apostolus: cùm enim 1. Cor. 12.
præmisisset, Nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in spiritu sancto, subiunxit: Diuisiones autem gratiarum sunt, idem autem spiritus: & diuisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus: & diuisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum: alij prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio sermonum: Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidés singulis prout vult. Ad hoc igitur vt dicamus, Dominus Iesus, ex æquo spiritum sanctum accepimus omnes, quotquot membra sumus Christi corporis Ecclesiæ. Nam qui non confitetur hunc, Ecclesię membrum nō est. Ad hoc autem vt prophetemus, vt scripturas interpretemur, vt de fidei controuersijs definiamus, non ex æquo spiritum sanctum accepimus omnes. Nam nec Episcopi, nec doctores, nec prophetæ sumus omnes. Quin & ipsis prophetis non semper præstò adfuisse spiritum sanctum legimus, quo nonnunquam eos destitui, documento nobis esse potest Helisæus, qui cùm flentem vidisset Sunamitidem, causamque nescisset, ad puerum qui volebat eam prohibere dixit: Dimitte illam, anima enim eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi. Neque tum solùm, verumetiam cùm de futuris eum requisiuisset Iosaphat, spiritus ei prophetiæ defuit, vt necesse haberet psaltem adhibere. Sic alteri prophetæ præstò quidem adfuit spiritus sanctus, quando missus cōtra Samariam, quæ fuerant illi ventura mala nuntiauit: non autem adfuit, cùm pseudoprophetæ cuiusdam persuasionibus adductus, panē in eius domo comedit, quod eum facere Dominus prohibuerat. Cuius mandati transgressi pœnas luit à leone occisus. Sic & Nathan Propheta visus est à spiritu sancto destitutus, cùm interrogatus à Dauide rege, num ædificare sibi templum liceret, respondit, nihil impedire, quò minus faceret quod in corde suo

Etiā Prophetæ spiritu nōnunquam destituūtur.

4. *Reg.* 4.
4. *Reg.* 3.
4. *Reg.* 13.
2. *Reg.* 7.

deliberatum haberet: quem errorem suum postea correxit, cùm eum ædificare prohibuisset. Ex his cuius perspicere licet, si prophetis etiam non semper præstò adest spiritus sanctus, multò minùs enim præstò adesse perpetuò singulis Ecclesiæ membris, qui non solùm vbi vult, sed etiam quando vult, & per quos vult spirat: sæpe vt sanctos deserat, inspiret autem eos, qui sunt procul ab omni sanctitate remoti: sicut inspirasse legitur Balaam, Saulem, virum illũ arrogantem Heliu, Caipham, & alios peruersos homines. Est quidem ita, quòd sicut nullum est membrum in corpore quod non sit particeps aliquo modo sensus & motus à capite, sic nullus est mortalium in Ecclesia, qui non sit particeps alicuius gratiæ spiritus sancti. Cæterùm in quo simul omnes gratiæ concurrent, præter vnum Christum Deum & hominem, nemo fuit mortalium: quanquam spiritum veritatis Apostolis præstò semper singulis adfuisse non negamus. Vbi verò simul conueniunt omnes, ibi præsens adest Christus, ibi præsens adest spiritus sanctus cum omni genere gratiarum. Nam quod vni deest, pensatur in altero: ac sæpe quod non reuelatur ducentis aut trecentis viris excellenti prudentia doctrináque præditis, vni alicui non doctissimo reuelatur: in cuius posteà sententiam, sic impellente spiritu sancto, pedibus eunt alij multò doctiores. Sic abscondit pleraque spiritus sanctus à vobis sapientibus & prudentibus, & reuelat ea paruulis. Quod etiã in Synodo Nicæna factum legimus, vbi quidam ex Confessoribus (libet autem Ruffini verbis vti) simplicissimæ naturæ vir, & nihil aliud sciens nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, qui fuerat inter cæteros auditores Episcopos, insignem quẽdam philosophum, quem ex doctoribus nemo disputando superare poterat, sic breui quadam oratiũcula constrinxit, vt obstupefactus ille virtute dictorum, ad alia mutus omnia, solùm hoc respondere potuerit, ita sibi videri, nec aliud verum esse, quàm quod Episcopus ille dixerat. Iámne igitur intelligis Brenti, quàm verè Petrus dixerit, certam perpetuæ Christi præsentiæ & gubernationis spiritus sancti promissionem, quo ad inuestigandam veritatem, de qua potissimùm agitur in Concilijs, habere quidem totam Ecclesiam, non autem singula membra?

Ioan. 3. *Num. 22.* *1. Reg. 10.* *Iob. 27.* *Ioan. 11.* *Christus maximè præsens in Concilijs.* *Matt. 11.* *Ruff. lib. 1. ca. 3. Ecclesiasticæ historiæ.*

Nihil

Nihil enim dixit aliud Petrus, quàm quod etiam Caluinum vestrum fateri veritas coëgit: qui se minimè negare scribit, quin tota fidelium societas, multiplici donorum varietate instructa, longè ampliori & vberiori cœlestis sapientiæ thesauro prædita sit, quàm seorsum singuli: quodque multò antè dictum ab Augustino fuisse commemoramus, qui Deum alloquēs his verbis vsus est: Veritas tua nec mea est, nec illius aut illius: sed omniū nostrûm, quos ad eius communionem publicè vocas. Hoc enim dicere videtur Augustinus, quòd ibi semper præsto Christus adest, qui veritas est, ibi semper spiritus sanctus præsto adest, qui spiritus est veritatis, vbi conueniunt omnes, vbi simul in vnum locum tota congregatur Ecclesia: cæterùm in singulis membris, neque Christus veritas, neque spiritus veritatis præstò semper adest, cùm de singulis membris scriptum sit, quòd omnis homo mēdax: de tota verò Ecclesia, Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Iudica nunc tu Brenti, vter vestrûm fuerit cùm ista scriberet, sensu communi destitutus? Petrúsne, qui dixit idem quod scripturæ consentaneum dictum anteà fuerit ab Augustino, quod & lumen ipsum rationis indicare videtur: an tu, qui tam scurriliter manifestam veritatē oppugnas? Quod si verum est, singula membra certam habere promissionē perpetuæ præsentiæ Christi, & gubernationis spiritus sancti, falsum sit oportet quod à Propheta dictum est: Omnis homo mendax. Nam simul in eodem & veritas Christus, & mendacium, cuius pater est diabolus, inesse nō possunt: Nec erit vllum Ecclesię membrum, quod labi, errare, decipi queat, si nunquam præsentia Christi, qui veritas est, destituitur. Vnde ergo tot hęreses, quot enumerauimus? quæ non aliunde ferè, quàm ex vestra schola Vuittembergensi prodierunt? Quin & illud falsum sit oportet, quod ex Augustino proferre sæpè soletis, solis scripturarum libris, qui canonici vocantur, hunc timorem honoremque deferendum esse, vt nullus eorum autor scribendo aliquid errasse firmissimè credatur. Cur enim non idem credamus de singulorum Ecclesiæ membrorum & scriptis & dictis, si certam habent singula promissionem perpetuæ præsentiæ Christi: qui cùm sit veritas, neque falli potest, neque falle-

Psal. 115.
Matt. 16.
August. in epistola ad Hieronymum.

re? Nos verò libenter Augustini sententiæ subscribimus, vt quem ille vult, honorem scripturis Canonicis habeamus, cæterùm sicut singula Ecclesiæ membra, quamlibet excellenti fuerint & vitæ sanctimonia & doctrina prædita, posse tamen errare credimus: sic vbi tota conuenit Ecclesia: quam certam habere promissionem perpetuæ præsentiæ Christi, & gubernationis spiritus sancti, nemo pius ambigit, ibi nullum in fidei dogmatibus errorem admitti posse, certum & indubitatum habemus. Quamobrem illius Decretis proximũ à scripturis canonicis locum tribuimus, & ab eodem ea spiritu sancto profecta credimus, quo fuerunt inspirati, qui scripturę canonicę libros ediderunt. Sed de re quæ vel ipsa luce clarior est, plura nos verba facere necesse non est.

Hæreticorum mos est de cleri vitijs & abusibus libenter loqui.

Facit iam deinceps Brentius, quod facere solent qui malas causas defendendas susceperunt, & consarcinatis è scriptis Grægorij Nazanzeni, Basilij, Nicephori, Socratis, Bernardi, Adriani Papæ, delectorum quorundam cardinalium & Legatorum sedis Apostolicæ, qui præsidebant in concilio Tridentino, quibusdam sententijs contra vitam & mores corruptos Episcoporum, & eorum qui sedent ad Ecclesiæ gubernacula, quandoquidem alia ratione nõ potest, vel hac saltem ordinem Episcoporum & sacerdotum & odium, inuidiam & contemptum omnium adducere conatur: quod in causa suæ diuisionis defendendæ facere semper hæreticis vsitatum fuisse, in quadam epistola scribit Augustinus. Cur autem non à Paulo potiùs exorsus es Brenti, quàm à Gregorio Nazanzeno? quò sic iam inde à Pauli temporibus nunquam Episcopis præstò spiritũ sanctum adfuisse demonstrares. Nam & ipse de ijs qui suo tempore Dei regebant Ecclesiam, ad eundem propè modum questus est. Cùm enim dixisset, Spero me Timotheũ citò mittere ad vos, vt & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt subiunxit euestigiò. Neminẽ enim habeo tam vnanimem, qui syncera affectione pro vobis solicitus sit. Mox & rationem addidit: Omnes enim, inquit, quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Vides quòd eadem ferè fuit Pauli de suis collegijs querimonia. Neque tamen ideò tales omnes fuerunt, qui cum Paulo tum erant.

August. 137. Epist.

Etiam ætati Pauli Clerus nõ carebat vitijs.

Philip. 2.

erant. Erat enim cum eo Lucas & Epaphroditus, quos cõstat non quæ sua sunt quæsiuisse, sed quæ Iesu Christi: sed quia plures eiusmodi fuerunt in eius societate, nimirum Demas, qui dereliquerat eum, diligens hoc seculum: Hymenæus, Alexander Ærarius, qui multa mala ei ostenderat, & alij, quorum in hac ipsa meminit epistola, qui ex contentione Christum annunciabant non syncerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis eius ideò, qui scripturæ mos est, dixit de nonnullis, tanquàm de omnibus, quemadmodum etiam Hieremiam fecisse legimus: A minore vsque ad maiorem, inquit, omnes auaritię student, & à propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Quid ergo dicemus: quia tales erant etiam Pauli temporibus magna ex parte verbi ministri, num eis propterea spiritus sanctus defuit? num ideò iugum eorum fuit ab omnibus excutiendum? Non ita docuit Apostolus: sed cùm questus esset de ijs, qui Christum ex contentione prædicabant, non syncerè: Quid enim inquit: Dum omni modo siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Qui tũ annunciabant Christum, faciebant id animo minimè Christiano: nihil enim aliud spectabant, quàm vt capto vinctoq; Paulo, maiorem adderent afflictionem: vt ex Euangelij profectu maius illi conflarent odium, & eum in vitæ suę discrimen adducerent. Neq; tamen ideò Paulus eos audiri prohibuit: quin quacunq; tandem occasione Christũ per eos annunciari gaudebat. Huius exemplum imitari te Brenti oportebat, vt gauderes potiùs cum Paulo, si vel per occasionem Christus esset annunciatus, quàm tot virorum doctorum sententias coaceruares, quibus, quorum opera fit vt Christus annũcietur, eos in odium & contemptum adduceres. Quanquam quod ex Gregorio Nazanzeno profers & Basilio, de vestris hi scribunt, hoc est, de hæreticis, non de Catholicis Episcopis. Fuit enim idem propè tunc, qui nunc est Ecclesiæ status: quin deterior etiam, quàm sit hoc nostro seculo, cùm non aulæ tantùm & ciuitates infectæ, verùm ne ipsi quidem Reges & Imperatores ab hæresi fuerint intacti. Sicut igitur subinde nunc instituuntur Colloquia, sic illo quoque tẽpore fuisse factum, etiã ante

2. Tim. 4.

1. Tim. 1.

Philip. 1.

Hier. 6.

Deterior olim Ecclesiæ status quã hodie

Colloquia de Religione patrib⁹ improbata

Gregor. in epistola ad Procopiū. Basil. epi. 70.

Gregorium quęsti sunt, Athanasius & Hilarius. Tales igitur Synodos siue congressus deinceps fugere se velle scribit Gregorius. Nunc audi quid in ea, quæ proximè sequitur epistola, scribat Basilius: Vnum iam crimen est, inquit, quod vehementer punitur, si paternas quis traditiones diligenter obseruet. Non impugnamur propter pecunias, non propter gloriæ splendorem, non propter aliud aliquid rerum temporalium, sed propter communem thesaurum, propter hæreditatem paternam, propter sanam fidem in acie ac certamine stamus. Domus precationum clausæ sunt, altaria cultu spirituali vacant, nulli amplius christianorum cœtus, nulla amplius doctorum præsidentia. Cessarunt doctrinæ salubres, cessarūt panægyres, hymnodiæ nocturnæ non habentur. Nobis iam dicere licet, quòd in hoc tempore non sit neque princeps, neque propheta, neque præses, neque oblatio, neque incensum, neque locus, in quo coram Domino possit offerri sacrificiū. Quæso te Brēti, quos hic notat Basilius? vósne, an nos, qui per Dei gratiam sumus Catholici? Quod nobis grauius crimen obijcitis, quàm quòd paternas traditiones diligenter obseruamus? Deinde qui sunt alij quàm vos apud quos altaria spirituali cultu vacant, apud quos cessarunt doctrinæ salubres, nec habentur hymnodię nocturnę: apud quos neque oblatio est, neque incensum, neq; locus, in quo coram Domino possit offerri sacrificium: apud quos ipso etiam sacrificij nomine nihil est abominabilius? Vides igitur quòd de vestris hæc maioribus, non de nostris scripsit Basilius: quodque sicut anteà semel & iterum, sic & nunc testimonium ipse contra te produxisti. Iam quod adfers ex Nicephori & Socratis Ecclesiastica historia, demus tibi hoc, erratum fuisse à Theophilo, & ab illo alio, quid aliud ex eo consequetur, quàm verum esse quod Petrus à Soto scripsit Ecclesiam totam, nō autem singula eius membra: falsum autem esse quod asseris, tu singula Ecclesiæ membra certā habere promissionē perpetuæ præsentiæ Christi, & gubernationis spiritus sancti. Certè neque Petrus à Soto affirmauit hoc vnquam, neque nos in ea sententia sumus, vt putemus errare non posse, si quis successit Episcopo Catholico: qui si quod à suis antecessoribus sibi traditū

Quod nūc fit ab hæreticis, olim quoque factum.

per

per manus accepit, id ipse non retinet, quin ei contrarium docet, aut facit aliquid, grauiter eũ errare non diffitemur. Non enim satis est in locum Episcopi Catholici successisse, nisi catholicam etiam eorum doctrinam, quibus successisti, retineas. Et vos Brenti, quo iure, quáue iniuria successistis in Ecclesijs plerisque sacerdotibus Catholicis, neque tamen propterea vos non delirare dicimus, quãdoquidem ab eorum pia doctrina recessistis, neque patrum nostrorum, qui ijdem & vestri fuerunt, traditiones retinetis: quin quòd ab eis non discedere nolumus, per summã iniuriam grauissimum nobis idololatriæ crimen obijcitis: haud aliter atque Catholicis olim Arrianos fecisse scribit Basilius. Quæ verò proferuntur ex Bernardo & alijs, qui de corruptis moribus nostris nostro seculo scripserunt, vtinam ea refellere liceret: sed veriora sunt pleraque de multis, quàm vt refutari queant. Verùm (quod aiunt) ab ouo tibi Brenti exordiri licebat. Nam ab orbe condito semper in Ecclesia bonis mali permixti fuerũt. Quòd enim eadem sit eorum qui præcesserunt, & qui sequuti sunt Christum natum Ecclesia, nec ignoras tu, nec diffiteris proculdubio: tẽporum tantùm discrimen, fides fuit prorsus eadem. In venturum illi credebant, nos in eum qui iã venit Messiam credimus. *Semper in Ecclesia bonis permixti mali.* Quamobrem si vel à primo parẽte nostro sumas initium, cùm is duos filios habuerit, alterum fraterna cæde manus suas contaminasse reperies. *Gen. 4.* In arca verò sua cũ tribus tantùm filijs suis fuit Noë: *Gen. 9.* quorum tamen vnus tã fuit ab omni pietate remotus, vt verenda detegere sui patris, & eum habere ludibrio veritus non sit. Abraham & ipse duos habuit filios, quorum reprobus alter eijci vnà cum matre sua iussus est. *Gen. 19.* De liberis autẽ Isaac nónne dicit Dominus per Prophetam: Iacob dilexi, Esau autem odio habui? *Mala. 1.* Iam in domo Iacob quàm turpe flagitium vnus ex filijs designarit, ex Genesis libro, quàm ex nostra commemoratione te cognoscere malumus. *Gen. 49.* Sed & reliqui fratres ferè omnes cũ ære paruo fratrem suum Ioseph vendidissent, quantum in ipsis erat, eum perpetuę seruituti manciparunt. *Gen. 37.* Sanctus autem ille Dauid (vt interim silentio prætereamus, quæ de Heli, deque Samuelis filijs narrat historia) *1. Reg. 2.* quot & quantis sceleribus coopertos filios habuerit, ex eadem Regum hi- *In secunda*

fieret incerta fides, si vis Euangelij & sacramentorum pen deret ex dignitate ministrorum: cùm Euangelium & sacramenta efficacia sint propter promissionem Dei, non propter ministri personam. Reuocat mentes nostras & fidem nostrã Christus à persona ministri ad sese, inquiens: Qui vos audit, me audit: quasi dicat: Nec Euangelium est vestrum, nec opus vestrum est saluos facere auditores, sed Dei opus est: qui hoc mirabili modo sparsa voce Euangelij colligit sibi æternam Ecclesiam. Hoc vestri dicunt Brentij. Quorsum igitur attinet sic nobis exprobrare peccata nostra, quasi verò vos non sitis grauioribus flagitijs coopertis? Sed audi quid scribat de vobis, qui versatus fuit multis annis inter vos, nec valdè nonnullis visus est alienus à doctrina vestra, ita vt quasi vulgò diceretur illud, Aut Erasmus Lutherizat, aut Lutherus Erasmizat. Audi quid ille de vobis dixerit, Erasmus Roterodamus: Vos, inquit strenuè clamatis in luxum sacerdotum, in ambitionem Episcoporum, in tyrannidem Romani pontificis, in garrulitatem sophistarum, in preces, ieiunia & missas: nec ista purgari vultis, sed tolli: nec omnino quicquam in receptis placet, sed zizaniam euellitis cum tritico: aut, vt meliùs dicam, triticum euellitis pro zizania. At quid interim nobis profertis melius & euangelio dignius, vt ab assuetis recedamus? circunspice populum istum euangelicum & obserua, num minùs illic indulgeatur luxui, libidini & pecuniæ, quàm faciunt hi quos detestamini? Profer mihi, quem istud Euangelium ex comessatore sobrium, ex feroci mansuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benedicũ, ex impudico reddiderit verecundum. Ego tibi multos ostendam, qui facti sunt seipsis deteriores. Et post pauca: Nũquam eorũ ecclesias sum ingressus, sed aliquãdo vidi redeuntes à cócione, veluti malo spiritu afflatos, vultibus omnium iracundiam ac ferociam miram præ se ferentibus. Sic, opinor, discedũt milites à concione ducis ad prælium exhortati. Quis vnquam vidit in eorum concionibus quenquam fundentem lachrymas, tundentem pectus, aut ingemiscentem? Et iterum nonnullis interiectis: Circunspice mihi sodalitatem istam Euangelicã, quot habet adulteros, quot temulentos, quot aleatores, quot decoctores, quot alijs vitijs infames?

alios sanctificãdos. Philip. in locis cõmunibus.

Luc. 10.

De Luthe risecta Erasmi testimonium.

Erasmus in epistola in pseudoeuãgelicos

Et

Et hos habent etiam in delitijs,tantum abest vt vitent. Apostoli quò magis vacarent Euangelio,aut abstinebant ab vxoribus, quas ducere licebat, aut legitimè ductas vertebant in sorores.Nunc floret euangelium,quod sacerdotes & monachi contra certè leges humanas,contra professionem suam ducunt vxores. Condonetur hoc:Circunspice, num castiora sint eorum coniugia, quàm aliorum , quos ducunt pro Ethnicis. Agnoscis,opinor , quas fabellas tibi possim referre,si liberet. Profert autem in epistola , quam scripsit ad fratres inferioris Germaniæ: Efferunt,inquit,honorabile coniugium & thorum immaculatum . Sed innui nonnullos Euangelicos(nam in genere loquutus sum)nihilo castiùs colere cōiugium,quàm Catholicos.Iubet me proferre fabulas:quid attinet?cùm vulgò narrētur. Negat esse notissima,cùm falsa sint,& tamen ipse fatetur de duobus.Ego noui monachum,qui pro vna duxerit tres. Noui sacrificium virum alioqui probū, qui duxit vxorem, quam pòst comperit alteri nupsisse: similia permulta de monachorum & monacharum coniugijs referuntur,qui ductas repudiarunt,eodem iure quo duxerant. Iam an inter Euāgelicos minus indulgeatur libidini,an minus sit adulteriorum?Quid Argentorati fiat nescio . Quid alibi cōpertum sit,mecum nouit populus.Iam vt donemus,istis Euangelij præconibus esse fas vxores ducere,quis non admiretur, ouiculas mactationi destinatas, nihil in hoc mundo quærentes præter Christi gloriam,tot curis districtos,tot afflictionibus obnoxios(quibus accedit & paupertas,onus cū miserum,tum graue)non posse viuere sine vxoribus? quas tam multi ob leuiores causas aut non ducunt , aut ductas nollent.At istis omnis tragœdia exit in catastrophē comicam.Vbi contigit vxor,occinitur,Valete & plaudite. Quæ malum est ista tanta salacitas, quam tot mala non possunt excutere?vnde tanta carnis rebellio in ijs, qui se iactant agi spiritu Christi?Et in eadem epistola : Sacerdotē,inquit, Basileæ virgis cæsum,mox vrbe eiectū non nomino.Quid refert,quando desierit concionari?Istius erat professionis. Is,vt publicus ferebat rumor, & in carcere, & extra portā cùm à carnifice dimitteretur,publicè testatus est,se postea quam se illi sectæ addixerat, in omne flagitiorum genus pro-

Aliud Erasmi testimonium.

proruisse. Quid de tota secta dixerit, non referam. Et iterum in epistola in pseudoeuangelicos: Dices, Nihil tã fuit vnquam felix in rebus humanis, quin malorum admixtu vitiaretur. Ad bonos verte oculos. Fieri potest vt mea sit hæc infelicitas. Mihi adhuc neminem contigit nosse, qui non videatur seipso factus deterior: Et iterum: Euangelica pietas à minimis initijs paulatim creuit in maius & melius, & optimus quisq; se illi iungebat: hanc doctrinam ferè leuissimus quisque amplectitur. Et in alio quodam libro: Adeò per hoc quod vos vocatis Euangeliũ, nõ corrigi fieri bit homines, vt potiùs videantur deteriores, nec fieri vt peccare desinant, sed vt peccent impunitiùs. Sic ille, fenestram ad omnem nequitiam aperuisse vestrum Euangelium iudicauit. Possem hic ex Georgio quoque Vvicelio viro non vulgari doctrina prędito nõnulla referre: sed quoniam is cùm fuisset anteà blasphemus, persequutor & contumeliosus, misericordiam Dei consequutus, ex persequutore tandem Apostolus, & ex Luthterano factus est Christianus, minus apud vos ponderis habiturũ est eius quam libet verum testimonium. Itaq; nolo verbis eius recitandis esse prolixior. Extat libellus eius qui inscribitur, Retectio Lutherismi: Ad eum vas remitto, cuiusmodi sint sectæ vestræ mores, ibi verissimè scriptum reperietis. Sed irrefragabile testimonium Islebiensis idoli vestri non possum quin producam. Nam illi fidem quin habeatis indubitatã, causam dicere non potestis, præsertim cùm Dei verbum non aliud agnoscatis, nisi quod ab illo scribitur. Audiatis igitur Deum vestrum loquentem: Mundus, inquit, indies fit deterior. Sunc nũc homines magis vindictę cupidi, magis auari, magis ab omni misericordia remoti, magis immodesti & indisciplinati, multóque deteriores, quàm fuerint in Papatu. Alio verò loco suos increpans, decies eos esse dicit Sodomitis peiores. Habésne quod ei possis cõtra dicere, cuius verba nihil aliud sunt iudicio vestro, nisi verba Dei? Si mentiri potest Deus vester, mentiri potest hæc scribens de vobis Lutherus: qui nusquam scripsit veriùs, quàm vbi quem fructum attulerit doctrina sua, planum fecit orbi vniuerso. Qua fronte igitur audet Asotus iste Brêtius nobis decies Sodomitis peiores obtrudere, qui sint Eccle-

Idem in hiperaspiste secundo.

Georgius Vvicelius.

Lutherus testatur suos Catholicis deteriores esse.

Luther. in Postilla super Euangeliũ Domin. prima aduentus.

Et in vete ri,& in noua lege iudicium de religione penes sacerdotes fuit.

Ecclesiasticæ doctrinæ iudices, & eos reijcere, quorũ hoc proprium semper in Ecclesia fuit munus, in cuius possessione plus quàm mille quingentis annis fuerunt? quin si spectes Iudæorum etiam sacerdotes, plus quàm bis totidem alijs annis. Nam ex quo tempore sacerdotiũ Iudæorum sumpsit originem ad hunc vsque diem, nunquam apud omnes eos, qui vel in venturum, vel in eum qui iam venit Christum crediderunt, penes alios quàm penes Episcopos & sacerdotes de religionis doctrina iudicandi fuit potestas. Quamobrem nihil est Brenti, quòd nobis iudicandi potestatem hanc adimas, quòd non sumus omnes absq; crimine, cũ nihilo sint vestri nostris meliores: quin si vestro idolo credimus, multis etiã partibus deteriores.

Flagitia non rara ministrorum noui Euangelij.

Quod si scriberet etiam nullus, res tamen ipsa clamat. Possem historiam tibi proferre Brenti, de quodam, qui cùm trium superstitum vxorum esset maritus, à vestris tamen magno cum applausu fuit exceptus, & in precio habitus, ob hoc solùm, quòd contraria Christianæ fidei Lutherana vestra dogmata in vulgus spargebat. Possem & aliũ in eadem ciuitate nominare, de quo publica fuit fama, quòd è schola carnificis profectus, itidem non vnius vxoris esset maritus. Quamuis autem vnam secum tantùm adduxisset vndecunque tandem raptam (nam variè res narratur) inter scorta nihilominùs perpetuò volutabatur, vxore etiam inspectante. Adeò nec vxoris commercium vllum ei contra fornicationem attulit remedium: fuit tamen habitus præclarus, & idoneus cùmprimis Euangelij vestri minister. Sic autem iam hoc est moribus receptum apud Euangelij vestri præcones, simul vt duas aut tres vxores habeant, vt iam pro crimine propemodum non habeatur, ac modò non in laude ponatur. Possem & carnificem pastoris apud vestros officio functum recensere. Et hos tu tales Ecclesiasticæ doctrinę iudices vis esse potiùs, quã qui sunt à tot millibus annorum legitimè ad eam rem vocati? Et intereà nostra nobis obijcis peccata, nihil veritus, ne tibi quoque dicatur illud ex Euangelio: Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Frater, sine eijciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita, eijce pri-

Matt.7.

Luc.6.

primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui.

Hic iterum te pientissime Rex appello, cui Brentij libellum hunc dicauit Vergerius, coram quo se doctrinam illius defensurum obtulit. Si locum hunc defendēdum coram te susciperet Vergerius, quandoquidem nō sic in pietatem & sanctitatem, sicut in loca sedésque maiorum nostrorum successimus, non esse nos idoneos Ecclesiasticæ doctrinæ iudices, quem hic esset accusaturus alium prçter te? Cuius enim alius arbitrio præterquàm tuo, & à Canonicis eliguntur, & à pontifice Romano confirmantur Episcopi? Certè nec eligunt Canonici, neque confirmat pontifex, nisi quos tu nominaueris: vt quçcunq; crimina iaciuntur in Episcopos, siue sint vera siue falsa, non in aliū quàm in teipsum iaciantur. Cuius enim nisi tua culpa sit, vt Ecclesiasticæ doctrinæ nos idonei iudices esse nō possumus, si verum est quod de nobis scribit Brentius, quodq; se defensurum offert Vergerius? Nam si vel suo iudicio Canonici eligerent, vel suo iudicio Pontifex Episcopos constituerer, iustā tamen videri possent habere causam Brentius & Vergerius, vel Canonicos, vel Pontificem insectandi. Nunc cùm tuo solius iudicio fiat Episcoporum & electio & confirmatio, quam ad rem venit huc Vergerius, nisi vt tibi insultaret? vt populi contra te seditionem excitaret: cuius opera, in regno & adiunctis illi terris imperio tuo subiectis, tales Episcopi constituti sint, qui doctrinç Ecclesiasticæ iudices idonei esse non possint? Verùm nos etsi non successimus omnes in pietatem & honestatem maiorum nostrorum, quoniam tamen in eorum doctrinam successimus, à qua Brentium & Vergerium cum suis discessisse certum est, vel hoc satis esse debet pijs omnibus, vt nós Ecclesiasticæ doctrinæ iudices agnoscere non recusent.

Ad Regē apostrophe, perstringens Vergerium

Reges Poloni eligunt Episcopos regni.

Tractat deinde locum Euangelij de portis inferi Brentius, & negat Episcopos siue Prælatos (vt ipse vocat) Ecclesiam illam esse aduersus quam portas inferi non prçualituras dixit Christus. Iam enim demōstratū est, inquit, quòd præualuerint: cùm tamen eius nihil demonstrauerit. Sperare se deinde dicit, pios aliquot viros inter Episcopos inueniri, quibus Asotica impudētia & impietas vehementer

De loco Matt. 16.

ter

ter displiceat. Est ita Brenti: displicet pijs omnibus vehementer Asotica ista vestra impudentia & impietas, qui contra manifesta scripturę verba legem ab alijs, quàm à sacerdotibus requiri, doctrinæque religionis alios quàm sacerdotes & Episcopos iudices esse vultis. Petri verò à Soto pietas probatur vehemẽter pijs omnibus, qui sicut alijs de rebus, ita de hac quoque non aliud, quàm quod verbo Dei consentaneum est, docere videtur. Pergit posteà Brentius, ac pios Episcopos, quod ad priuatā eorum personam attinet, membra quidem Ecclesiæ, nō autem ipsam totam esse dicit Ecclesiam. Quod verò ad publicum eorum officium attinet, ministri sunt, inquit, Ecclesiæ, non Domini. Nō est Brenti, priuata persona Episcopus: Petrus, Paulus, Andreas priuatæ personæ sunt: episcopus præterquā quòd publicum in Ecclesia reconciliationis ministeriū gerit, in hoc quoq; sustinet personam publicam, quòd mandatum est illi à Deo munus pascendi oues, & Ecclesiā Dei regendi. Intereà tamen illud tibi concedimus, quòd si sint vnius prouinciæ vel nationis Episcopi, non rectè dicantur totam Ecclesiam repræsentare, sed illius tātum prouinciæ vel nationis ecclesiam, vbi sint vnum aliquem in locum cōgregati. Cæterū vbi conuocatur Oecumenicum Concilium, quicunque veniunt ad illud ex toto orbe acciti Episcopi, etiamsi nō omnes conuenerint, quòd alij morbis, alij sint alijs causis impediti, qui tamē præsentes adsunt è singulis prouincijs & nationibus, eos totam ecclesiam repræsentare dubium non est. Quod etiam Augustinus non obscurè videtur indicare, cùm plenarij Concilij sententiam, totius Ecclesiæ consensionē vocat. Et ante eum Athanasius: ea, inquit, causa fuit, cur vniuersus orbis in Concilium coiret. Vniuersum orbem vocat trecentos, decem & octo Patres in Concilio Nicæno congregatos. Sic & Leo Pontifex Canonum Nicææ habitorum decreta, quo trecenti tantùm, decem & octo Episcopi conuenerant, à totius mundi sacerdotibus dicit esse constituta. Quin & in octaua Synodo, quæ quarta fuit Constantinopolitana, sic Photium Bachaius alloquutus esse legitur: Loquere Domine Phôti, totus mundus hic est: totum mundum vocauit Synodum Oecumenicam. Quamobrem & quę constituuntur in tali Synodo,

Episcopi non priuatæ personæ sed qui collecti totam Ecclesiam repræsentant.

Aug. li. 1. cap. 18. de baptismo paruulorū contra Donatistas.

Atha. epistola de gestis Synodi Arimini & Seleutiæ congregatur. Leo epist. 24.

Synodo, totius mundi cõstitutiones rectè vocari possunt, *Octa. syn. actione. 5.* cùm eis totus mũdus, quàm latè patet nomen in eo Christianum, ligetur. In Prouinciali non item: non enim ligantur Synodi ꝓuincialis decretis, nisi qui sunt eiusdẽ prouinciæ. Quã etiã ob causam à Gratiano scriptũ esse legimus: *Distin. 18. cap. 1.* Episcoporũ Concilia sunt inualida, ad definiendũ, & constituendum, non autem ad corrigendũ. Corrigi mores possunt & cleri, & populi in Synodis prouincialibus: de fide constitui quicquam non potest. Mores enim habent suos cuiusq; prouinciæ & nationis homines: qui quẽadmodum corrigendi sint, nemo scire potest melius, quàm qui sunt ex eadem prouincia. Fidem autem suã peculiarem non habet vlla diœcesis aut ꝓuincia, sed Catholici vocamur omnes. Sicut de vna Ecclesia Catholica, sic de vna etiam fide Catholica gloriamur: nec licet de fide quicquam definire, nisi vbi simul omnes ex omnibus totius orbis Christiani prouincijs conuenerint Episcopi: qui posteaquam vnũ aliquem in locum congregati sunt, tota ecclesia cõuenisse dicitur. Legimus in libris Regum, post descriptam illam magnifici templi à Salomone fabricationem hęc verba: Tum congregati sunt omnes maiores natu Israël ad regem Salomonem in Hierusalem, vt deferrent arcam fœderis Domini de ciuitate Dauid. Ac paulò pòst: Conuertitq; rex faciem suã, & benedixit omni Ecclesiæ. Omnis enim Ecclesia Israël stabat. Omni Ecclesiæ benedictũ, omnem Ecclesiam Israel stetisse dicitur, cùm anteà maiores natu tantũ, principes tribuum, & duces familiarum cõmemorati fuerint. Quid aliud ijs verbis indicatum est, quàm quòd illi re prȩsentabant omnem Ecclesiam? nam reliquus ferè cœtus omnis ex primarijs pendere consueuit. Tales itaq; cũ sint Episcopi, quos posuit spiritus sanctus regere Ecclesiã Dei, quemcunq; tandem in locum ex orbe Christiano vniuerso congregati fuerint, tota ecclesia conuenisse dicitur, quã doquidem hi conuenerunt, quorum Deus ministerio gubernat Ecclesiam: quam etiã ob causam Ecclesiæ ministri vocantur: quod nomen etiam regibus & principibus tribuit scriptura. Nã & horum in rebus pollicitis ministerio Deus Ecclesiam suam gubernat: qui tamen & ipsi non arcentur à Synodis, imò vocari consueuerunt à Pontifice,

Ecclesia dicitur cõuenisse potiorũ Ecclesiam ipsam repræsentantium.

3. Reg. 8.

Acto. 20.

Ecclesiæ ministri dicuntur magistratus Ecclesiastici, tum & politici.

N prȩ-

præsertim quoties de causa fidei disceptatur, cùm habeant & ipsi suam in synodis functionem. Si quos enim tãquam indignos sacerdotio de sacris sedibus deposuit sentẽtia sacerdotum, eorum doctrina reprobata debent esse principes, præ cæteris autem Imperator, eiusdem sententiæ & ordinationis cum sacerdotum autoritate, sicut in epistola sua scripsisse Iustinianum paulò antè commemorauimus: vt externa disciplina contra tales vtantur, quodque fuerit ab Episcopis constitutum, exequutioni mandandum curent.

Brentius Episcopos verbo scripto vult alligatos esse.

Quod autem ait Brentius, Episcopos Ecclesiæ seruire debere, non iuxta suum ipsorum arbitrium, non iuxta fictitias traditiones, sed iuxta certũ & verũ verbũ Domini sui, scripturis propheticis & Apostolicis cõprehensum: itaque si hanc regulam verè sequũtur, tunc nec spiritus sanct9 eis deest, nec errant: quòd si hanc regulam & metam transiliunt, non aliud reliquum est, quàm spiritus ignorantię, cęcitatis, & erroris, &c.

Responsio.

Catholicos ex verbo Dei docere & defendere, penes magistratus Ecclesiasticos esse de sacris iudiciũ atque sententiam.

Leuit. 10.

Deut. 17.

Ibid. 21. c.

Ezec. 44.

Quid si faciant hoc Episcopi Brenti, neque tamen facere vobis videãtur? Quæso te, qua de re nũc agitur? nónne iuxta verũ & certum verbum Domini nostri scripturis propheticis & Apostolicis comprehẽsum docemus? Vis audire scripturas propheticas? Audi quid in Leuitico dixerit Dominus ad Aaron: Præceptũ, inquit, sempiternum est in generationes vestras, vt habeatis scientiam discernẽdi inter sanctum & prophanum, inter pollutũ & mundum, doceatisque filios Israël omnia legitima mea. Cui dedit hîc Deus discernendi, cui docendi facultatem? Nónne Aaron & filijs eius sacerdotibus? Rursus in Deuteronomio: Si difficile & ambiguũ apud te iudiciũ esse perspexeris, venies ad sacerdotes Leuitici generis, &c. Et in eodẽ libro: Accedẽt sacerdotes filij Leui, quos elegerit Dominus Deus tuus vt ministrent ei, & benedicant in nomine eius: & ad verbum eorum omne negotiũ pendebit. Ad verbum, inquit, sacerdotum omne negotiũ pendebit. Audi & Ezechielem: Sacerdotes, inquit, Leuitæ filij Zadoc, populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutũ, & inter mundum & immundum ostendẽt eis: & cum fuerit controuersia, stabunt in iudiciis meis, & iudicabunt, &cæt. Potuítne dici quicquam apertius? Sacerdotes, inquit,

docebunt, sacerdotes iudicabunt, non reges, non quicunque tandem laici, sartores, sutores, agricolæ. Sic & Aggæus: Interroga, inquit, sacerdotes legem, non principes. Sic & Malachias: Labia sacerdotis custodient sciētiam, & legem requirent ex ore eius. Nunquid hæ nō sunt scripturæ propheticæ? Vis & Apostolicas audire? Quosdam quidem, inquit Paulus, posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, secundò prophetas, tertiò doctores. Nunquid omnes Apostoli? Nunquid omnes prophetæ? Nunquid omnes doctores? Et alio loco: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autē pastores & doctores. Vides quemadmodum hic officia distinxerit? Et iterum: Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei. Et hîc Episcopos esse positos dicit ad regendā Ecclesiam, nō principes, multò minùs mercatores aut sordidos aliquos opifices. Nónne iā intelligis Brenti, nos iuxta verum & certum verbum Domini nostri scripturis propheticis & apostolicis comprehensum, Ecclesiæ seruire? Tu contrà, quod adfers Dei verbum, quo requirere legē ex ore principis aut laici, populus iubeatur? quo docendi legem, quo iudicandi de doctrina religionis potestas illi permittatur. Intereà tamen cū eiusmodi nihil proferas, te videri vis tuosque, qui iuxta Dei verbum Ecclesię seruiant: nos ab eius possessione repellis: cùm tamē nemo sit qui grauiùs Dei verbum quàm vos oppugnet. Cæterū vtrùm ad scripturas tantùm, an ad traditiones quoq; Deus Ecclesiam suam voluerit alligatā, alius erit ea de re dicendi locus magis opportunus.

Aggæ.2.
Mala.2.
1.Cor.12.
Ad Eph.4
Act.20.

Quòd autem horrendū esse dicit Brentius quòd scribit Petrus Ecclesiam, cui promissio illa Christi facta est, Portę inferi non præualebūt aduersus eā, visibilē esse: nec ex electione Dei, aut vera fide & charitate internis pendere, vt quis ad ecclesiā pertineat: quis est qui tenebras huius Asoti mitari satis queat? Si licet idæā nobis quandā fingit Platonicam, dum visibilem Ecclesiam esse negat. Atqui cōcedunt hoc etiam tui Brenti, quòd cœtus vocatorum Ecclesia sit visibilis: nec alibi sint electi, nisi in hoc cœtu visibili. Nisi fortè tuus non est Philippus, qui manifestum esse

Brentius Ecclesiam fingit inuisibilem.
Matt.16.
Responsio.
Phil.in locis communibus, et in c.8. ad Ro.
Matt.18.

dicit, esse aliquam visibilem Ecclesiam Dei. Cùm enim dicit Christus, Dic Ecclesiæ: deducit nos ad visibilẽ cœtũ, à quo neque Caluinus dissentire videtur ca 8. Institutionis. Verùm & hac de re suo loco tractare malumus, cũ de Ecclesia sermo nobis erit.

De loco Matt. 18. Vbi sunt duo vel tres.

Profert deinceps Brentius & illum Euangelij locũ: Vbi sunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum, & eum ad Ecclesiæ prælatos pertinere negat. Primùm enim, inquit, non simpliciter dicit, Vbi sunt duo vel tres congregati, sed addit, In nomine meo. Non cõuenitur autẽ in nomine Christi, si verbis tantũ iactetur Christus & gloria Christi. Hacten⁹ verè, sed cõtra vos ipsos Brẽti. Qui sunt enim alij, qui verbis tantùm iactant Christũ & Euangeliũ, & gloriã Christi, præter vos? Vbi ergo duo vel tres vestrũ, quin & duo aut tria millia vestrum cõgregata fuerint, ibi non esse Christum certum est, cùm non sitis in Christi nomine cõgregati. Addit Brentius? Nõ cõuenitur in nomine Christi, si initio conuẽtus cãtetur Missa de Spiritu sancto. Quam hîc audio blasphemiam? Scilicet nõ est inuocandus Spiritus sanctus, quando conuenitur in nomine Christi? At talibus, inquit, moribus & ceremonijs pellitur potiùs, quàm inuocatur spiritus sanctus. Quos tu mores narras? Quas cæremonias? Nos quidẽ neq; moribus, neque ceremonijs alijs vtimur, quoties tremendũ Deo sacrificium offerimus, quàm quib⁹ vsi sunt sancti patres nostri iam inde à mille quingentis annis. Quãuis enim successu tẽporis accesserit precũ nõnihil, & pleraq; ad decorẽ addita sint, & ad excitandos homines ad deuotionẽ: de re tamẽ ipsa nihil est mutatũ. Subiungit, Non conuenire in nomine Christi, si cõuenerint impœnitentes. Hoc vt verũ esse cõcedamus, qui sunt impœnitẽtes isti, nisi vos? Quod est enim aliud impœnitẽtiæ peccatũ, nisi peccatũ in spiritum sanctũ? quod vos non modò cõmittitis ipsi, verũetiã alij vt cõmittant autores estis: dum nec auditis Ecclesiam ipsi, nec ab alijs audiri vultis: dũ traditiones eius, ad quas tenendas non vno loco nos hortatur Apostolus, cõtemnitis, & cõtemni iubetis. Ac tãtùm abest vt vos alicuius malefacti pœniteat, vt tanquam Sodoma peccatum vestrum prædicetis. Fecit hoc Vergerius tuus Brẽti, qui formulam iurisiu-

Missam de spiritu sancto ridet Brentius.

De missæ ceremonijs.

Peccatum impœnitẽtiæ, seu peccatum in spiritũ sanctum apud quos propriè.

Vergerij impudẽtia.

iurisiurandi typis excudi curauit, quo Pontifici fidem suam obstrinxerat, cui non modò tanquã Episcopus, verùm etiam tanquàm vnus ex eius clientibus & ministris, subiectus erat. Hanc fidem quòd violauerit, quòd iusiurandum Deo datum fregerit, effert se magnificè, nec pudet eũ hoc nomine gloriari, perfidiamque suam orbi testatam facere vniuerso. Fecit hoc & is, cuius verbum tanquam Dei verbum accipitis, Martinus Lutherus: qui cùm abiecta cucul la contra fidem Deo præstitam, & iureiurando firmatam, sibi monachus monacham copulasset, non modò nõ eum flagitij pœnituit, verumetiam incœstum suum sacrilegum ausus est, honorabile cõnubium & immaculatum thorum appellare. Fecerunt idem illius exemplo alij quoq; multi. Tales igitur impœnitentes vbi conueniunt, nõ grauatim tibi Brenti assentimur, quòd in cuiusuis alius potiùs, quã in Christi nomine conueniant: quibus grauis etiam illa prophetæ comminatio metuenda est: Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Quod autem ad nos attinet, qui non alia re magis in Domino gloriamur, quàm quòd per illius gratiam Catholici sumus & Orthodoxi: peccatores nos conuenire non imus inficias, sed non tamen impœnitentes. Nam non modò non prædicamus peccata nostra, nõ modò non gloriamur in malitia nostra, sicut à vobis fit: verũ subinde quæ mala patrantur à nobis, ea detestamur: atq; vtinam tam facilè cauere nobis ab illis possemus, quàm sæpè nobis ex toto corde nostro displicent: quamque frequenter Deum precamur, vt infirmitatis nostræ memor, ea clementer nobis remittere dignetur.

Lutheri pertinacia

Esa. 5.

Addit Brentius: Nõ conueniunt in nomine Christi, qui hoc vnum præcipuè agunt, vt consulant potiùs dignitati, opibus, gloriæ, otio & voluptati pręlatorum ex traditionibus non scriptis, & ex somnijs monachorum, quàm saluti Ecclesiæ ex verbo Domini, & è scriptis Propheticis atq; Apostolicis. Quo quisque animo conueniat, Deo soli, qui scrutatur corda & renes, cognitũ est: nec minùs ista verè de vobis, q̃ de nobis dici possunt. Nisi fortè quod attinet ad nõ scriptas traditiones, quas reiecisse semper hęreticos

Obijcit Brentius contra Prælatos.

Responsio.

mordicus autem tenuisse catholicos constat (quod suo loco, si Deus volet, docebimus) eas non amplecti fatemur. Somnia verò Philippi sunt vestri Melãchtonis, & ea diuini quiddam habere credunt eius discipuli. Quamobrem illi, nõ nobis ea obijcias. Incipit nunc docere Brentius, quãdo conueniatur in nomine Christi: Tunc, inquit, verè conuenitur in nomine Christi, cùm cõueniunt qui Christum vera fide complectuntur. Quid autem Brenti, si Christum vera fide se complecti dicant, qui quàm longissimè ab eo absunt? Tuos tu putas esse, qui Christum vera fide cõplectantur: at nos persuasum habemus, quandoquidem Christiani vocamur, non Lutherani: & quod vocamur, id esse pro virili nostra cõtendimus, nos esse potiùs quibus id verè competere queat. Arrogant autem sibi hoc Zuingliani quoq;, arrogant & Anabaptistæ, arrogant & cœlestes Prophetæ, arrogant & Pikardi, arrogant omnes ferè non priscorum solùm seculorum, verùm & nostri temporis hæretici. Quare si tũc verè cõuenitur in nomine Christi, cũ conueniunt, qui suo ipsorum iudicio Christum vera fide complectũtur, omne genus hoc hæreticorum quod iam recensuimus, non minùs in Christi nomine verè cõuenire videbitur, quàm vos, qui proprium id vestrũ esse vultis Lutherani: quandoquidem æquè illi ac magis etiam quàm vos, Christum vera fide se complecti gloriantur. Addit Brentius: Et inuocant solùm patrem Domini nostri Iesu Christi: quod est hoc nouum loquutionis genus, Inuocant solùm patrem? Quid si inuocent filium? quid si spiritum sanctum inuocent? iam eos non conuenisse dices in Christi nomine? An hoc est quod paulò antè dixeras, quòd non conuenitur in Christi nomine, si cantetur Missa de spiritu sancto? Huius inuocationem excludi vis? Fortassis aliquid cum Serueto commune habes, nisi fortè dicas te Sanctorum inuocationem excludere. At nos quemadmodum nõ aliũ imitamur, non alium veneramur in sanctis, nisi Christũ: ita non alium inuocamus in illis & per illos, nisi Christũ: qui si vixit, & habitauit in illis, dũ adhuc corpus istud mortis circũferrẽt, sicut à Paulo docti credim⁹, multò magis nũc eũ in illis carnis ergastulo solutis viuere & habitare persuasum habemus. Quamobrem Christum inuocamus

Quid sit Brentio in Christi nomine conuenire.

Inuocari vult Brentius solùm Deum patrem.

Christũ in sanctis inuocamus. Galat. 2. Ephe. 3.

mus in sanctis & per sanctos, siue qui nobiscum adhuc in terris degũt, siue qui cum Christo iam in cœlis triũphant. Illum largitorem agnoscimus, his deprecatoribus tantùm vtimur. Qua de re copiosiùs in confessione christiana disseruimus, ad quam lectorem remittimus. Pergit Brentius: Atque conferunt inter se de vero Dei timore, de doctrina Ecclesiæ, & de alijs rebus necessarijs. Verum timorem nõ minùs habere se putat hæreticorum illa fex, quam enumerauimus, quàm vos Brenti. Subiungit: Non ex humana ratione, non ex confictis traditionibus, sed è scriptura prophetica & Apostolica, quæ est cœlestibus miraculis cõfirmata. Talem autẽ cœtum nemo potest vel ex vestitu, vel ab externa facie, vel ex eruditione, vel ex potentia, vel ex sapientia iudicare. Possunt enim honestissimè vestiti, ac persona insignes, & doctissimi, & potentissimi, ac sapientissimi non fœdè tantùm errare, verumetiam in doctrina ęternę salutis extrema cęcitate laborare. Quod scribis Brẽti, Non ex humana ratione, cõcedimus: magis enim à deo reuelatis credendum est, quàm rationi nostrę. Damus & illud, Non ex confictis traditionibus, modò ne veras excludas. Absit autem vt ab isto conuentu scripturas propheticas & Apostolicas reiectas velimus, dummodò sana sit earum interpretatio. Cæterum quid sibi volunt ea quæ sequuntur? Talem aũt cœtũ nemo potest vel ex vestitu, &c. Num inuisibilem eum esse vis? Num neque vestes videri, neq; personas agnosci, neq; vocem audiri vis? An ferendos in eo nõ esse putas qui sint honestè vestiti, qui vel oris dignitate, vel eruditione, vel splendore generis, aut potentia vel sapientia cæteros antecellũt? Itáne nõ modò Sacerdotes & Pontifices, qui à veste talari sunt induti, verumetiam reges & principes, virosque doctos omnes (inter quos tu quoq; non es indoctissimus) ab isto cœtu repellendos esse censes? ac sartores tantùm, sutores, zonarios, baiulos, & reliquam fecem vulgi, ei putas interesse vel præesse debere, vt illi conferant de doctrina Ecclesiæ, deque ea sibi iudicium arrogent? Non hoc (ais) volo, verùm non esse quenquam, dico vel ex vestitu, vel ab externa facie, vel ab alijs rebus quas enumeraui, iudicandum. Quis hoc nescit Brenti? Neminu spiritum sanctum talaris vestis impertit, multò

Quos Brentius velit conuenire in Christi nomine expenditur singulatim.

Responsio.

minùs curta & ſciſſa: ſed nec otis dignitas, nec opes ſi adſint, participes, nec eadem ſi abſint, expertes nos faciunt ſpiritus ſancti, quo ſapientes etiam & eruditi perſępe deſtituuntur. Sed conatur tandẽ clarius rem explicare cognoſcendus eſt, inquit, pius cœtus ex fructibus eius. Quos fructus attulerint cœtus veſtri, vel ex eo, quẽ receſſuimus initiò, Sataniſmo, cognoſcere lector potuit: quem quidẽ Sataniſmũ veſtros iſtos cœtus peperiſſe manifeſtius eſt, quàm vt negare queatis. Nã ſimul vt vos licere vobis voluiſtis, ſeorſum ab orbe reliquo Chriſtiano cœtus congregare, ſeorſum ab illo ſingulares quoſdam ſcripturarũ intellectus proferre, voluerunt idem alij quoq; ſibi licere. Inde natus eſt is, quẽ nunc in Germania videtis, qui paulatim ad nos quoq; ſerpit, Sataniſmus. Nunc fructus Brentius demonſtrat. Quod tunc, inquit, pręcipuè fieri ſolet, cũ ſpirit⁹, ſeu decreta eius iudicãtur & exiguntur ad regulã ſacrę ſcripturæ, manifeſtè animaduertitur, quòd cum ea conueniant. Atqui Brentij gloriantur & Sacramentarij, gloriantur & Anabaptiſtę, gloriãtur & Seruetiani, gloriati ſunt olim & Ariani & Macedoniani, & Neſtoriani, & Eutychiani, & alij ferè omnes hæretici, quòd ſpiritus, ſiue decreta cœtuũ ſuorum iudicarent, & exigerent ad regulã ſacrę ſcripturę, quodq; cum ea conuenirent: quã etiam ita ſibi ſolis arrogabant, vt eius poſſeſſione Catholicos & Orthodoxos omnes excludere niterẽtur. Hæretici nihilominus fuerunt, & ſunt, & erunt: non quòd ſcripturis nõ crederent, nõ quòd earũ autoritatẽ contemnerent, cùm nihil creparent aliud, quàm ſcripturas: verùm quòd Eccleſię non crederẽt, quòd Eccleſiaſticã traditionem itidem, vt vos nunc pro nihilo ducerent. At quicunq; fuerunt Catholici, fidẽ veram duobus ijs modis approbandam exiſtimabant: primùm diuini Canonis autoritate, deinde Eccleſiæ catholicæ traditione: non quòd Canon ſolus non ſibi ad vniuerſa ſufficiat, ſed quòd verba diuina pro ſuo plerique arbitrio interpretantes, varias opiniones erroreſq; cõcipiunt, atq; ideò neceſſe fuit ſemper exiſtimatum, vt ad vnã Eccleſiaſtici ſenſus regulam ſcripturæ cœleſtis intelligentia dirigeretur, vt diuinum Canonem ſecundum vniuerſalis Eccleſiæ traditiones interpretarentur. Hunc ſanctorũ patrum noſtrorum

Cognoſcendus cœtus pius ex fructibus.

Qui fructus à Brẽtio requiruntur.

Non ſatis ad ſcripturæ regulã exigere omnia.

Fides duobus modis approbanda.

rum morem, & nos Brenti libenter ſequimur, ac eorũ nos veſtigijs incendere gloriamur. Verùm alius erit hac de re diſſerendi locus. Proſequitur Brentius: Deinde, Etſi Chriſtus ſolet eſſe in medio eorum, qui verè in nomine ſuo cõgregantur, tamen non facit ex carne eorum ſpiritum, ſed relinquit in eis ſuas imbecillitates, quamdiu ſunt in hoc ſeculo, præſertim cùm non ponunt verbum eius lucernã pedibus ſuis. Qui poteſt ex lapidibus facere filios Abrahę, poteſt etiam ex carne Brenti, facere ſpiritum: quod ſi facere viſum ei non ſit, poteſt tamen etiam carni ſpiritum ſuũ vel ad inueſtigandam & denunciandam ſaltem veritatem impertiueri. Niſi fortè nõ fuerunt caro Balaam, Saul, Caiphas, Heliud, & alij, quos antè recenſuimus, quos propheraſſe tamen etiam multos demõſtrauimus. Intereà tamen verum eſt quod ſcribis, ꝙ relinquit in eis ſuas imbecillitates, quamdiu ſunt in hoc ſeculo. Verum hæ non impediunt, quò minùs veritas eis reuelari queat, præſertim in Oecumenico Concilio legitimè congregato. Nõ dubium eſt, inquit Brentius, quin Petrus & Barnabas fuerint præditi ſpiritu ſancto, & cùm Hieroſolymis ad exonerandas gentes à iugo legis Moſaicæ cõuenirent, Chriſtus in medio eorum fuerit. Sed & hoc negari non poteſt, quin aliquid humani paſſi ſint, cùm ſe magno Gentium offendiculo ſubducerent propter Iudæos quoſdam à Gentium conuictu, quemadmodum Paulus ad Galatas teſtificatur. Petrum & Barnabam optimo animo feciſſe, quòd ſe ſubduxerint à Gentium conuictu, nec aliud ea re quæſiuiſſe, q̃ vt quamplurimos Chriſto lucrifacerent, dubium non eſt. Itaq; non fert Hieronymus vllum eis errorem attribui: quin eiuſdem ſecum ſententiæ ſeptem alios doctiſſimos grauiſſimoſq; viros teſtes citat. Profert aliud exemplum è Niceno Concilio: Nec dubium eſt, quin cùm patres Nicęni Concilij definierunt Chriſtum filium Dei ęqualem eſſe Patri eſſentia & maieſtate, Chriſtus fuerit in medio eorũ: quia tum ſequuti ſunt nõ ſuas ipſorum opiniones, ſed ſententiam ſpiritus ſancti in ſacra ſcriptura traditam & patefactam. Libenter hoc tibi concedimus Brenti, ſed non concedebant Ariani, neq; concedunt etiam hoc noſtro ſeculo Seruetiani, quin & ex veſtra ſchola profecti Campani.

Luc. 3.

Petrus & Barnabas Brentio errasse videntur.

Gal. 2.

Reſponſio.

Hiero. in epiſtola ad Auguſtinum.

Iudicium Brentij de Niceno Concilio.

Reſponſio.

Negabant enim eos séntētiam spiritus sancti in sacra scriptura traditam & patefactam sequi:sed quod vos obijcere nobis crebrò soletis, hominum tantùm traditionibus eos niti:cùm ea vox Homousij,quam tum proferebāt Patres, in scripturis non reperiretur. Et certè scribit hoc Theodoritus,quòd ex non scriptis sermonibus,piè tamen intellectis,Ariani fuerint damnati. Certè Athanasius cùm produxisset Patrum traditiones,quas vos reijcitis, Ecce nos demonstramus,inquit, illiusmodi sententiam à patribus ad patres,quasi per manus traditam esse:vos autem noui Iudæi & discipuli Caiphę, quos verborum vestrorum patres ac maiores demonstrabitis?cùm ne vnum quidem ex prudentibus aut doctis in autorē citare possitis. Cuncti enim vos præter diabolum illius vobis defectionis à Christo autorem auersantur. Ille & olim vobis hanc impietatem inseuit,& nunc vobis autor est,vt orbis terrarum concilium vituperetis,non alia de causa,quàm quòd in eo concilio non quæ vestræ factioni patrocinentur,sed illa sint scripta,quæ ab initio ipsi qui testes oculati & ministri verbi fuere,tradiderunt.Fides enim quæ scriptis decretisq; Synodi sancita est, ea est totius Ecclesiæ. Hanc cùm asserere vellent beati Patres,istis verbis concipiendam putauerunt,condemnaruntq; Arianam hæresim.Vides quemadmodum is Patres, Ecclesiā, Traditiones obijciat Arianis? De quibus quid alio loco scribat audi: Ista, inquit,omniū hæreseon vltima,& nunc recens egressa, & anteambulo, & præcursatrix Antichristi,cui nomen est ab Ario, dolosa & vafra,cùm videret sorores suas, cæteras inquam hæreses,ætate grandiores publicè palamque probrosas haberi, speciem suam dissimulat, & literarum sacrarum vocibus quasi honesto cultu induitur,vt pater eius diabolus: ac satagit denuò intrare in paradisum Ecclesiæ, quò sub specie Christianismi nōnullos seducat, vt credibilitate falsarum rationum persuasi,contra Christum sentiant. Ac nonnullis interiectis:Tametsi subinde(inquit) serpentis more sursum deorsumque sese voluat, non tamen effugere potuit, vt non caderet in errorem Pharisæorum. Quemadmodū enim illi cùm legem præuaricari vellent,legis tamen verba prætendebāt: & cùm eius animi essent, vt expectatum hacte-

Theo.lib.1 ca.8.histo riæ.

Athanas. in libro quem inscripsit Synodi Nicenæ, contra hæresim Arianam decreta.

Idem Oratione 2.cōtra Arianos.

Ariani ad scripturas vt nunc hæretici prouocabant.

hactenus & iam præſentem Dominũ abnegarent, Deum quidem in ore habebãt,ipſum tamen blaſphemare deprehenderentur, cùm his vocibus vtebantur, Cur tu homo cùm ſis,Deum te facis?& dicis: Ego & pater vnũ ſumus: ita quoq; fucatus Arius ſimulat ſe quidem de Deo loqui, cùm interponat verba ſacrarũ literarum. deprehenditur tamen ἄθεος,&c.Et iterum: Si igitur ea de cauſa, quòd voculas aliquot ſacræ ſcripturæ ab illis ſcriptas videant, arbitrentur blaſphemias benedictiones eſſe, prorſus futurum eſt,vt cùm Iudæos noſtri temporis videant legem,& prophetas euoluere,vnà cum Iudæis Chriſtũ abnegent.Forſitan quoq; audientes Manichæos loqui particulas aliquot Euangeliorum, inficiabũtur cum illis & legem,& prophetas.Sin autem ex ignorantia ita æſtuant & garriunt, diſcant è ſcripturis,excogitatorẽ inuentoremq; hæreſeon diabolum metu ſuæ grauceolentię ſcripturarum voces vſurpare,vt illis obtectus,aſperſo veneno ſuo ſimplices decipiat. Ita enim Euam decepit,ita etiam illos hęreticos in errorẽ abduxit,ita nunc quoq; Ario perſuaſit, vt quaſi ſub ſpecie aduerſarij contra hęreſes loqueretur,quò meliùs falleret, ſuam ipſius hęreſim ſubijciens.Ex his Athanaſij verbis liquere cuiuis poteſt, ꝙ ſcripturarum ſententijs tanquàm velleribus quibuſdã agni illius immaculati Chriſti obuolebãt ſe lupi Arianici:& ſicut Ambroſius alicubi dixit, per verba legis legem impugnabant,dum propriũ ſenſum verbis legis adſtruerent,vt ſuæ mentis prauitatem legis autoritate cõmendarent.Cõtra quos catholici traditiones Patrũ Eccleſiæq; ſenſum & cõſenſum opponebãt, ſcripturas canonicas iuxta catholici dogmatis regulas interpretãtes

Ibidem.

Amb. in c.3. ad Titum.

Oſtendit nunc Brentius,in qua re fuerit erratum à Patribus Nicæni Concilij. Cúm autem,inquit, poſteà iudicarent eos qui Chriſtũ profeſſi ad militiam redirent, damnatione dignos, certè humani aliquid paſſi ſunt, quòd damnauerint legitimam militiam, quam Ioannes ipſe Baptiſta approbauerat, nec Chriſtus reiecerat. Et hunc eorum canonem ab autore ſpiritu ſancto profectum dubiũ non eſt. Quid enim in eo non piè, non ſanctè conſtitutũ eſt? Vtinam autem retineretur adhuc priſca illa diſciplina, ſed ea pridẽ luxata, per vos iam tandẽ prorſus eſt euerſa.

Brentius Nicænum Concilium reprehendit ob dãnatam militiam.

Reſponſio.

Quæ

Quæ res causam dedit tot sceleribꝰ & flagitijs, quibus ita nunc æstuat orbis Christianus vniuersus, vt vix vllo alio tempore magis refrixisse charitas, abundasse verò videatur iniquitas. Quod autem inter alia crimina magis est detestandum, quàm hoc, de quo verè dixit ille Poëta: Nulla fides pietasque viris qui castra sequuntur, Venalesq; manus, ibi fas vbi maxima merces? Neque tamen id Patres Concilij Nicęni prorsus damnauerunt, sicut scribis tu: sed si qui solennem pœnitentiam egissent, ad militiam secularem, cui semel iam renunciauerant, essent reuersi, non ita facilem illis aditum ad veniam esse voluerunt, sed eis paulò duriorem pœnitentiam iniungendam esse putauerunt. Qua tamen in parte, quàm fuerit ipsorum verè paterna lenitas, ex ipsius Canonis verbis videre licet, quę sic habent: Quicunque vocati per gratiam, primum quidem impetum monstrauerunt, deponentes militiæ cingulum, postmodùm verò ad proprium vomitum sunt relapsi, ita vt quidam & pecunias tribuerent, & beneficijs militiam repeterent, hi decem annis post triennij tempus, quo inter audientes erunt in afflictone permaneant. Sed in his omnibus propositum & speciem pœnitentiæ conuenit explorare. Quotquot enim metu & lachrymis, atq; patiētia, vel bonis operibus, rebus ipsis, conuersionem suam, non simulationem demonstrant, hi definitum tempus auditionis implentes, tum demum fidelibus in oratione communicent: postmodùm verò licebit Episcopo de his aliquid humanius cogitare. Quicunque verò indifferenter tulerunt, & aditum introeundi Ecclesiam sibi arbitrati sunt ad conuersionem posse sufficere, hi definitum modis omnibus tempus impleant. Nónne summa moderatione Patres hic vsi sunt? Neq; verò Canon hic de cunctis loquitur qui militiam exercent, verùm de his tantùm, qui deposito semel militię cingulo, post actam publicè pœnitentiā, tanquam canes ad vomitum redeunt: in hos aliquod exēplum tamen edendum esse censuerunt.

Can. 12. Nicæni concilij.

Cùm hanc posteriorem editionem adornaremus, legimus quæ scripsit ipse vir venerabilis Petrus à Soto, contra eadem hæc Prolegomena Brentij, qui locum hunc expendens, arguit inscitiam Brentij, qui Canonem hunc Ni

cæni

cœni Concilij parùm intellexit:quo patres non militiam, sed abnegationem fidei damnasse,tantisque pœnis afficere voluisse scribit. Vidimus autem simul postremam pericopen Apologiæ Brentij, in qua sicut alios multos, sic & hunc errorem tueri pertinaciter, quàm patefactæ veritati cedere mauult. Etsi autem nos in eodem in quo Brentius errore sumus versati, procul tamen absit à nobis, vt in eo persistere velimus. Quin eum libenter agnoscimus, & hanc Petri à Soto sententiam approbamus: quòd vt minùs dubitanter faceremus adducti sumus, cum ijs argumentis, quæ profert in libro suo Petrus, tum Græcorum quorundam scholijs, quæ communicauit nobiscum, vir cùm primis pius & doctus, ac insigni trium linguarum peritia præditus, Guilhelmus Scirletus, Prothonotarius Apostolicus. Illustrarunt enim Canones Nicæni Concilijs scholijs suis, Theodorus Balsamon, Diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & eiusdem bibliothecarius ante quadringentos annos, & aliquantò antè Ioannes Zonara. Libet autem vtriusque verba adscribere. Sic itaque loquitur Canonem hunc explicans Theodorus: Ἐπεὶ τίνες στρατιῶται ἐν καιρῷ διωγμοῦ, ζήλῳ θείῳ κινηθέντες, τὰς ζώνας τῶν στρατειῶν αὐτῶν ἀπέθεντο, καὶ πρὸς μαρτυρίαν ὥρμησαν. ὕστερον δὲ ὑπὸ δαιμονιώδους μεταμελείας συνωθηθέντες ἀπέστησαν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τοῖς ἀπίστοις διώκταις ἠκολούθησαν καὶ χρήμασιν, ἢ ἄλλοις δωρήμασι, τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ βενεφικίοις ὥσπερ εἴρηται, τὰς προτέρας αὐτῶν στρατείας ἔλαβον, καὶ εἰς τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀνέδραμον, φησὶν ὁ κανὼν, ὡς εἴπερ καὶ οὗτοι μετὰ εἰλικρινοῦς κατανύξεως, προσέλθωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, δεχθήσονται ὀφείλοντες. τρία μὲν ἐπὶ ἔτι τῆς ἐκκλησίας ἔξωθεν ἵστασθαι, ἀκροᾶσθαι τῶν θείων γραφῶν. δέκα δὲ ἔτι ὑποπίπτειν, ἤτοι ἵστασθαι ὄπισθεν τοῦ ἄμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. μετὰ δὲ ταῦτα, συνεύχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν. πάντως δὲ τῶν ἁγιασμάτων οὐκ ἀξιωθῶσιν, εἰ μὴ δεκετία παρέλθῃ, καθὼς καὶ ἄνωθεν εἴπομεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἐκ τῶν ἑκουσίως παραπιπτόντων εἰσίν. ἐνέδωκε δὲ ὁ κανὼν τῷ ἐπισκόπῳ μειοῦν τὰ ἐπιτίμια, κατὰ τὴν τοῦ ἐπιτιμηθέντος ἐπιστροφήν. Hoc est, Quoniã nonnulli milites tẽpore persecutionis zelo quodã diuino permoti cingulos suos militares abiecerũt, magno quodam animorum impetu martyriũ subire parati. Paulò pòst verò dæmoniaca quadã impulsi pœnitẽtia, martyrij consilium

lium abiecerũt,& infideles perſequutores illos ſequuti,pecunijs & alijs largitionibus(hoc enim ſignificat quod Latinè dictũ eſt beneficijs)priores militias ſuas recuperarũt, & ad propriũ vomitũ reuerſi ſunt:dicit canon,ꝙ ſi & ij cũ vera cõpunctione ad Eccleſiã acceſſerint,recipiantur, ita tamẽ,vt annos tres extra Eccleſiã foris ſtare, & audire tantùm diuinas ſcripturas teneantur:decẽ verò annis procũbere & ſtare retro amboni,& exire cũ catechumenis.Poſt hæc autem orent licet cum reliquis fidelibus,verùm interea tamen Euchariſtiæ communione digni non habeãtur, niſi biennium prætererit,ſicut ſuperiùs diximus:quandoquidẽ & ij ſunt ex eorũ numero,qui voluntarie lapſi ſunt. Conceſſit nihilominùs Canon Epiſcopo poteſtatẽ,pœnas mitigandi,pro eo,vt cũ qui punitur, ex animo conuerſum pœnitentiam agere viderit. Zonaræ verò verba ſunt hæc: περὶ στρατευομένων ὁ κανὼν διαλέγεται, καὶ ἀποῤῥιψάντων μὲν τὰς ζώνας ἤγουν τὰ τῆς στρατείας παράσημα, ὅρμημα δὲ πρὸς μαρτύριον ἐνδεξαμένων, οὓς καὶ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος κληθῆναι φησὶν, ὡς δι' ἐκείνης ἐπιῤῥωσθέντας πρὸς τὴν ἔνστασιν τῆς ὁμολογίας τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, εἶτα ἐν μεταμελείᾳ γενομένων, καὶ αὖθις εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθόντων στρατείαν, καὶ ταύτην ἀργυρίοις ἀνακτησαμένων, ἢ βενεφικίοις: διὰ μὲν γὰρ τῶν ἀργυρίων, δηλοῦται τὰ χρήματα. διὰ δὲ τῶν βενεφικίων, ἅπαν εἶδος χάριτός τε καὶ δεξιώσεως. δῆλον δὲ πάντως, ὅτι οὐδεὶς τοιοῦτος ἀναστρατεύεσθαι ἠδυνήθη ἂν εἰ μὴ τῇ πλάνῃ συνέθετο, τοὺς γοῦν τοιούτους μετὰ τὴν τριετῆ ἀκρόασιν ἔτη δέκα ἐπὰν ὑποπίπτειν ὁ κανὼν διατάττεται. Hoc eſt,De militantibus Canõ hic diſſerit,deque ijs,qui ſemel Zonas abiecerũt, quæ militiæ fuerint inſignia, & impetu ſe quodam ad martyrium ferendum duci oſtenderunt, quam etiam ob cauſam eos vocatos eſſe dicit à diuina gratia, vt qui per eam impulſi ſint,vt initium facerent confeſſionis fidei ſuæ. Quod ſi facti eos poſteà pœnituerint, & iterum ad militiam priorem redierint, quam argento ſint adepti ſiue beneficijs (per argentum autem ſignificare vult pecunias: per beneficia verò omne genus gratiæ & humanitatis)quoniam cõſtat hoc manifeſtè, quòd nullus eiuſmodi repetere militiam potuit,niſi priùs errori conſenſiſſet. Præſcribit Canon talibus,vt poſteaquàm tres annos inter auditores fuerint,ſint per decennium inter procumbentes. Ad eundem

modum

modum interpretatur Matthæus quoq; monachus. Quid autem dici potuit euidentius, ad Petri sententiam confirmandam? quòd non propter militiam, sed propter negatam fidem, quam exorsi fuerant confiteri, posteaquàm cingulum, quod erat insigne militiæ abiecerunt, hæc illis ad priorem vomitum redeuntibus tam grauis pœnitentia fuerit imposita? Manifesta sunt verba Zonaræ, quòd militiam talem repetebat nemo, nisi priùs errori consensisset, & ad priorem suum vomitum reuersus fuisset. Quis autẽ hic furor est? quæ cæcitas? quæ plus quàm sataniana superbia? cùm non tantùm ratione manifesta comprehendas, verùm & oculis ipse tuis videas, & modò non manibus contrectes, perspicuam veritatem, nolle tamen cedere, nolle acquiescere, sed pedibus nihilominus & manibus obnixè iam agnitæ veritati reniti? Sed sic est hæreticorum ingenium, quibus nunquam persuaseris, ne si persuaseris quidem, vt facilè coniecturam ex eo facere liceat, ex cuius matris vtero prodierint. Mater enim hæreticorũ omnium est superbia qua impulsi citiùs dixerint,

Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri,

Quàm vt vel minimùm de sua quamlibet falsa sententia, quam semel tuendam susceperint, discesserint. Error hic non erat grauissimus. Humanum aliquid passus erat Brentius, si quod ipsum aliquando legisse dubium non est, id ei scribenti non statim succurrebat: verùm hæc tanta superbia, tantaque perfractæ mentis in errore suo tuendo pertinacia, non iam est humana, sed sataniana. Nos verò non modò cedimus libenter agnitæ veritati, verùm agimus insuper gratias venerabili viro Petro à Soto, quòd nobis errorem hunc nostrum detexit: nec tam errasse turpe, quàm errorem nostrum agnouisse, nobis honestum esse ducimus, cùm humanum sit errare, diabolicum autem, in errore perseuerare.

Tandem Brentius locum hunc ita concludit: Quare Christus non tradidit se simpliciter duorum aut trium, aut etiam plurimum congregationi captiuum. Sed videndum est, num fiat congregatio verè in nomine Christi, & num iudicetur ex spiritu Christi, qui se scriptis pro- *Conclusio Brentij cõtra Synodorũ autoritatem.*

phe-

Responsio. pheticis & Apostolicis patefacit. Quæ est hæc verborum petulantia? Quis dicit quòd se captiuum alicui Christus tradat? Nos hoc dicimus Brēti, quòd cùm sit veritas Christus, fallere nequit, neque potest non præstare quod semel est pollicitus.

Audiuisti iam lector, huc & illuc vertentem se Brentium, dum Euangelij locum hunc tractat, Vbi duo vel tres, &c. & quo magis extricare conatur, hôc se magis inuoluentem. Nunc audi quemadmodum explicet eundem hunc locum sanctus ille martyr & Episcopus Cyprianus, qui quamuis ante mille trecentos annos pro Christi nomine mortem gloriosam oppetit, perinde tamē acsi viueret adhuc, sermonem suum ad nostri temporis hæreticos conuertere videtur. Sic enim loquitur: Nec se quidam vana interpretatione decipiant, quòd dixerit Dominus, Vbicunque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum illis sum. Corruptores Euangelij atque interpretes falsi, extrema ponunt, & superiora prætereunt: partim memores, partim subdolè corrumpentes: vt ipsi ab Ecclesia scissi sunt, sic vnius capituli sententiam scindunt. Dominus enim cùm discipulis suis vnanimitatem suaderet & pacem: Dico, inquit, vobis, quoniam si duo ex vobis cōuenerint in terra de omni re quamcunque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cœlis est. Vbicunq; fuerint duo aut tres in nomine meo, ego cum illis sum. Ostendens non multitudini, sed vnanimitati deprecantium plurimum tribui. Si duo, inquit, ex vobis conuenerint in terra: vnanimitatem priùs posuit, concordiam pacis antè præmisit: vt conueniat nobis, fideliter & firmiter docuit. Quomodo autem potest ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipsius Ecclesiæ, & cum vniuersa fraternitate non conuenit? Quomodo possunt duo aut tres in nomine Christi colligi, quos cōstat à Christo, & ab eius Euangelio separari? Non enim nos ab illis, sed illi à nobis recesserūt. Cùm hæreses & schismata postmodùm nata sint, dū conuenticula sibi diuersa cōstituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Ecclesia sua loquitur, ad hos qui sunt in Ecclesia loquitur, vt ipsi concordes fuerint, si secundum quod man-

Cyprianus de vero sensu illius Vbi sunt duo vel tres, &c.

Cyp. tracta tu 3. de simplicitate Prælatorum.

mandauit & monuit, duo aut tres licet collecti vnanimiter orauerint, duo aut tres licet sint, impetrare possint de Dei maiestate quod postulant. Et paucis interiectis: Quādo ergo in præceptis suis ponit, & dicit: Vbi fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum: nō homines ab Ecclesia diuidit, qui instituit & fecit Ecclesiam: sed exprobrans discordiam perfidis, & fidelibus pace sua voce commendās, ostendit magis esse se cum duobus aut tribus vnanimiter orantibus, quàm cum dissidentibus plurimis. Et post pauca: Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? An secum esse Christum cùm collecti fuerint opinantur, qui extra Christi Ecclesiam colliguntur? Audisne Brenti, de quibus hic sanctus martyr Euangelij locum hunc intelligi voluerit? nimirum de ijs qui se non diuiserunt ab Ecclesia, sed in ea pacem cum fratribus retinentes, vnanimiter cum illis Deum precantur. Vobis contra, qui vos ab Ecclesia Dei separastis, quandoquidem extra Christi Ecclesiam colligimini, etiamsi quàm maximo numero congregemini, minimè verba ista conuenire docet.

Tractat deinde Brentius tertiam Christi promissionem, Ego vobiscum sum vsque ad cōsummationem seculi. Manifestum est, inquit, quòd Christus hęc verba loquatur, nō ad impios & impœnitentes, qui etiam si habent titulum populi Dei & Ecclesiæ, tamen non sunt verè Dei populus & Ecclesia: sed loquatur ea ad suos discipulos, hoc est, ad eum cœtū, qui verè est populus Dei & Ecclesia eius. Manifestum est Brenti, quòd non loquatur ad impios & impœnitentes, qui vobis arrogatis titulum populum Dei & Ecclesiæ, à qua vos vltrò separastis: cùm idem & nos verè vobis dicere possimus, quod Nouatianis paulò antè dixisse Cyprianum audiuisti: Non nos à vobis; sed vos à nobis recessistis. Sed loquatur ad nos, qui quamuis esse nos peccatores agnoscimus, quoniam tamen eundem, quem patres nostri, Deum colimus, nec ab eorum traditionibus discessimus, verè nos esse populum Dei & Ecclesiam eius confidimus.

Sententia Brentij de loco Matt. 28. Ego vobiscū sum vsque ad cons. seculi Responsio.

Brentius de vera Ecclesia.

Iam incipit docere Brētius, qui sint verè discipuli Chri-

Responsio. pheticis & Apostolicis patefacit. Quæ est hæc verborum petulantia? Quis dicit quòd se captiuum alicui Christus tradat? Nos hoc dicimus Brēti, quòd cùm sit veritas Christus, fallere nequit, neque potest non præstare quod semel est pollicitus.

Audiuisti iam lector, huc & illuc vertentem se Brentium, dum Euangelij locum hunc tractat, Vbi duo vel tres, &c. & quo magis extricare conatur, hôc se magis inuoluentem. Nunc audi quemadmodum explicet eundem hunc locum sanctus ille martyr & Episcopus Cyprianus, qui quamuis ante mille trecentos annos pro Christi nomine mortem gloriosam oppetit, perinde tamē acsi viueret adhuc, sermonem suum ad nostri temporis hæreticos conuertere videtur. Sic enim loquitur: Nec se quidam vana interpretatione decipiant, quòd dixerit Dominus, Vbicunque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum illis sum. Corruptores Euangelij atque interpretes falsi, extrema ponunt, & superiora prætereunt: partim memores, partim subdolè corrumpentes: vt ipsi ab Ecclesia scissi sunt, sic vnius capituli sententiam scindunt. Dominus enim cùm discipulis suis vnanimitatem suaderet & pacem: Dico, inquit, vobis, quoniam si duo ex vobis cōuenerint in terra de omni re quamcunque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cœlis est. Vbicunq; fuerint duo aut tres in nomine meo, ego cum illis sum. Ostendens non multitudini, sed vnanimitati deprecantium plurimum tribui. Si duo, inquit, ex vobis conuenerint in terra: vnanimitatem priùs posuit, concordiam pacis antè præmisit: vt conueniat nobis, fideliter & firmiter docuit. Quomodo autem potest ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipsius Ecclesiæ, & cum vniuersa fraternitate non conuenit? Quomodo possunt duo aut tres in nomine Christi colligi, quos cōstat à Christo, & ab eius Euangelio separari? Non enim nos ab illis, sed illi à nobis recesserūt. Cùm hæreses & schismata post modùm nata sint, dū conuenticula sibi diuersa cōstituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Ecclesia sua loquitur, ad hos qui sunt in Ecclesia loquitur, vt ipsi concordes fuerint, si secundum quod man-

Cyprianus de vero sensu illius Vbi sunt duo vel tres, &c.

Cyp. tractatu 3. de simplicitate Prælatorum.

mandauit & monuit, duo aut tres licet collecti vnanimiter orauerint, duo aut tres licet sint, impetrare possint de Dei maiestate quod postulant. Et paucis interiectis: Quãdo ergo in præceptis suis ponit, & dicit: Vbi fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum: nõ homines ab Ecclesia diuidit, qui instituit & fecit Ecclesiam: sed exprobrans discordiam perfidis, & fidelibus pace sua voce commendãs, ostendit magis esse se cum duobus aut tribus vnanimiter orantibus, quàm cum dissidentibus plurimis. Et post pauca: Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? An secum esse Christum cùm collecti fuerint opinantur, qui extra Christi Ecclesiam colliguntur? Audisne Brenti, de quibus hic sanctus martyr Euangelij locum hunc intelligi voluerit? nimirum de ijs qui se non diuiserunt ab Ecclesia, sed in ea pacem cum fratribus retinentes, vnanimiter cum illis Deum precantur. Vobis contra, qui vos ab Ecclesia Dei separastis, quandoquidem extra Christi Ecclesiam colligimini, etiamsi quàm maximo numero congregemini, minimè verba ista conuenire docet.

Tractat deinde Brentius tertiam Christi promissionem, Ego vobiscum sum vsque ad cõsummationem seculi. Manifestum est, inquit, quòd Christus hęc verba loquatur, nõ ad impios & impœnitentes, qui etiam si habent titulum populi Dei & Ecclesiæ, tamen non sunt verè Dei populus & Ecclesia: sed loquatur ea ad suos discipulos, hoc est, ad eum cœtũ, qui verè est populus Dei & Ecclesia eius. Manifestum est Brenti, quòd non loquatur ad impios & impœnitentes, qui vobis arrogatis titulum populum Dei & Ecclesiæ, à qua vos vltrò separastis: cùm idem & nos verè vobis dicere possimus, quod Nouatianis paulò antè dixisse Cyprianum audiuisti: Non nos à vobis, sed vos à nobis recessistis. Sed loquatur ad nos, qui quamuis esse nos peccatores agnoscimus, quoniam tamen eundem, quem patres nostri, Deum colimus, nec ab eorum traditionibus discessimus, verè nos esse populum Dei & Ecclesiam eius confidimus.

Sententia Brentij de loco Matt. 28. Ego vobiscũ sum vsque ad consũ. seculi Responsio.

Iam incipit docere Brẽtius, qui sint verè discipuli Christi,

Brentius de vera Ecclesia.

Ioan.15. sti,& quæ sit vera eius Ecclesia: Hic,inquit,respondemus non nostris verbis,sed Christi.Si vos,inquit Christus, mã

Ioan.14. seritis in sermone meo,verè discipuli mei estis, & cogno-

Ibidem. scetis veritatem.Et iterum: Qui diligit me,diligetur à patre meo,& ego diligam eum,& aperiã meipsum.Ac mox: Si quis diligit me,semonem meum seruabit, & pater meus diliget eum,& ad eum veniemus, & mansionem apud

Responsio. eum faciemus. Hæc omnia Brenti rectiùs nobis, quàm vobis competere persuasum habemus.Nam in Christi sermone manere nos indubitanter credimus:quem si minùs omnes ex toto corde,ex tota anima, ex omnibus viribus nostris diligimus, vel hac saltem in re nostram erga illum dilectionem declaramus, quod nos ab illius corpore non separamus:quòd alter alterius onera portamus: quòd vinculum pacis & fraternæ charitatis non rumpimus. Quod si retinere vos quoq; potuissetis Brenti,nunquàm per summam impietatem ab orbe terrarum vos præcidissetis.

Occinit iterum atq; iterum eandem cantilenam cuculi more,totiesq; repetita crambe,modò non enecat lectorẽ. Sed quorsum attinet eadem tam sæpè iterare?cùm præsertim alius erit ea de re commodior dicendi locus.

De officio principum in rebus Ecclesiasticis iudiciũ Brentij. Redire tandem videtur ad propositum : Proprium est, inquit,officium principum, non vt quæuis sacrificulorum & monachorum somnia pro oraculis spiritus sancti agnoscant:non vt populum suum tyrannicè cogant impia decreta Prælatorum tanquam Dei mandata obseruare : sed vt audiant ministros Ecclesiæ docentes,& legant ipsi quoque prophetica & Apostolica scripta,atq; conferant cum

Responsio. ijs doctrinam ministrorum.De somnijs, Brenti, cum Philippi discipulis agas, qui somnia sui præceptoris diuini quiddam habere iactant.Nos non alio loco somnia habemus,quàm quo debent haberi somnia, siue sint ea monachorum, siue Philippi, siue cuiuscunque tandem alterius. Sed nec ad impia mandata obseruanda cogi quemquam per principes postulamus, verùm ad retinenda pias patrũ nostrorum traditiones. Philippus est Brenti, qui cùm & ipse libellum eodẽ argumento scripsisset,hortatus est principes, vt cùm essent impios vestros cultus amplexi; pios nostros mutarent,ac vi etiam suos ad impia vestra dogma

Philippus & Caluinus non tantum principibus tribuunt, quantum Brentius.

ta suscipienda cogerent. Qui tamen in eo libello non tantum principibus tribuit, quantum in hoc tu. Nam spiritus ministerium illis admittit, nec vsquam de doctrina religionis iudicandi potestatem permittit: sed externæ tantùm eis disciplinæ conseruandæ tribuit officium, etiam in ijs, quæ ad primam tabulam pertinent. Neq; diuersum ab eo sentit Caluinus, qui & ipse, quandoquidem Ecclesiam cogēdi ciuili exercitatione potestatem habere negat, piorum regum ac principum partes esse dicit, legibus & edictis religionem sustinere, iudicandi verò partes illis adimit, & Ambrosij factum, de quo suprà mentionem fecimus, vehementer probat. Quamobrem hac in re nobiscū potiùs, quàm tecum sentire videtur. Nam & nos magistratum itidem vt ille, custodem esse primæ & secundæ tabulæ legis, quod ad externam disciplinam attinet, profitemur. Debet enim prohibere externa scelera, punire sontes, prohibere idololatriam vestram & blasphemias, vt ne pro verbo Dei verbum vestrum populo vos venditare, néue adorari illud tanquam Dei verbum ab imperita multitudine permittat, propter voculas aliquot è scriptura per vos productas, & in prauum sensum detortas. Debet magistratus, quàm à Patribus ad patres quasi per manus accepit piam doctrinam, eam tueri & promouere, impiam verò vestram vnà cum impijs cultibus vestris abolere.

Caluinus ca. 8. Institutionis

Officium Catholicorum principē quale

Redit ad conuitia Brentius, quandoquidem rationibus defici se videt. Dixerat Petrus à Soto, Principum hoc sit munus, vt legitimos sacerdotes agnoscant, tradita ab eis & ipsi teneant, & populos sibi commissos seruare curent, atque ita vtrique & principes & populi satisfacient muneri suo. At verò sibi proprios magistros & doctores adsciscere, aut quacunque demum ratione nothos & spurios ministros, de quibus loquitur Dominus, Non mittebam eos, & ipsi currebant, vel sustinere, vel sequi, quid aliud est quàm totum ordinem Ecclesiæ confudisse? Et in scholio, Principis Christiani est, à legitimis Prælatis fidem suscipere, & agere, vt sui suscipiant. Sed coaceruare sibi impios, vel eos audire, qui non legitima missione & autoritate ab Apostolis deriuata docent, quid aliud est, quàm

Sotus quale principē esse munus velit.

Hiere. 23.

Ioan. 10.

quàm fures & latrones, qui non veniunt, nisi vt perdát & mactent admittere? Pupugerunt hæc verba Brentium vehementer, vt est amara veritas. Itaque conatur illud demonstrare, quòd in nostros potiùs illa verba quadrent: Currebant, & ego nō mittebam eos, qui ad Ecclesiasticos honores malis artibus contendere solent. Vtinam autem pauciores essent ex nostris, in quos & ipsos eadē quadrare possent. Sed intereà tamen optant hoc omnes pij vehementer, vt quod hac in parte peccatur à nostris quoque nonnunquam, id aliqua tamen ratione corrigi quandoq; posit. Sed non minus hic in vitio est magistratus ipse, quàm qui ad Ecclesiasticos honores hac via grassantur: quandoquidem à Principibus alicubi nominantur in Episcopos eligendi, quorum quasi prærogatiuum suffragium sequūtur canonici: nec ab eo ferè dissentire solent Romani Pontifices, qui & ipsi cùm eliguntur, si penes quos imperiū est orbis propè totius Christiani, minùs in electione contentionis adhiberent, meliore loco res esset Ecclesiastica, minusq; multa haberent hæretici, quę contra Pontificum electiones tanquàm vitio factas obijcere possent. Verùm vtcunque se res habet, ordinem in Ecclesia retineri cum primis est necessarium: nam aliter obuiari Satanismo nequit, quem in Germania tantas iam radices fixisse videbimus: vbi si non alij verbi ministerio functi essent, quàm quibus hoc munus ab ordinarijs eorum Episcopis mandatum fuisset, nunquam istam, quàm nunc videmus in ea Babylonem, ædificatam esse miraremūr. Quoniam autem in Confessione Christiana satis copiose de Ordine scriptum est, ad eam lectorem remittimus. Ardens ira & odio Brentius, ne Chrisma quidem sacrum intactum relinquere potuit. Nam quod existimat, inquit, eos non esse legitimos Ecclesiæ ministros, qui non sunt vncti Chrisma te Episcopali, etiamsi reliqua omnia in ordinatione eorum verè legitimeque conficiantur, prodit partim inscitiam suam, quòd non intelligat quæ sit vera ministrorum Ecclesiæ ordinatio: partim incogitantiam suam, quòd non considerat, qui sit huius controuersiæ status. Non est quòd miretur pius quisquam, si tam exosum habent sacrū Chrisma, quos etiam nominis pudet Christiani: malunt enim

Brentius interpretatur illud, Currebāt, & ego nō mittebam

Principes & magistratus faciunt quò minùs idonei Ecclesijs sæpe præficiantur.

Brentius sacrum Chrisma reprehendit.

Responsio.

Cur hæretici nolint ferre Chrisma.

enim Euangelici vocari, quàm Christiani: quasi possit extra Christum Euangelium esse vllum. Meritò igitur inuisum habent Chrisma, quos Christianorum appellationis pudet. Nam Christiani nomen ducunt à Christo: Christus à chrismate, hoc est, ab vnctione vocatur vnctus. Ne quid igitur habere commune cum Christo videantur, nihil magis apud illos abominandum est, quàm vngi Chrismate: quo & reges & sacerdotes vngi solitos esse in lege, manifestum est omnibus. Cùm itaque Deus noster Christus & rex esset & sacerdos, vnctus est & ipse non ab hominibus, verùm ab ipso Deo: non confecto oleo, sed diuino spiritu. Sic enim de eo Propheta loquitur. Spiritus Domini vnxit me: quemadmodum præter alios multos, copiosiùs id ab Eusebio quoque scriptum legimus. Neque verò propterea tantùm vocari Christus voluit, verùmetiam quòd vnctionis gratiam in alios diffusurus esset, cuius qui volunt expertes esse, eis ab vnctione siue chrismate licet abstinere. Ac non ignoramus nos quidem, inuisibiliter aliquem vngi posse, etiamsi non accedat oleum visibile. Verùm ista visibilis, inuisibilis illius vnctionis signum est, quæ sanctis patribus tam est visa non esse negligenda, vt sine chrismate presbyterum ne baptizandi quidem ius habere scribat Hieronymus. Constat autem vetustissimum esse morem hunc sacerdotes vngẽdi. Anacletus Petri fuit successor, cuius hæc verba sunt: Ordinationes Episcoporum autoritate Apostolica ab omnibus qui in prouincia sint, Episcopis, sunt celebrandæ: qui simul conuenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus cum sanctis Euangelijs quæ prædicaturi sunt imponentes, dominica die hora tertia orantes, sacraque vnctione exemplo prophetarum & regum, more Apostolorum & Moysi vngentes: quia omnis sanctificatio cõstat in spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis sancto chrismati est permixta: & hoc ritu solennem celebrent ordinationem. Et qui præcessit eum Clemens: Omnis, inquit, Pontifex sacro chrismate perunctus, & in ciuitate constitutus, scripturis sacris eruditus, charus & pretiosus hominibus oppidò esse debet, quem quasi Christi locum tenentem honorare debent omnes, eique seruire, & obedientes

Esa. 61.

Euseb. lib. 4. demonstrationis cap. 15.

Hie. cõtra Luciferianos.

Anaclet. Episto. 2.

Quàm vetus & celebris mos sit vngendi sacerdotes

Clem. Epistola 1. ad Iacobũ fratrem Domini.

ad salutem suam fideliter existere, scientes quòd siue honor, siue iniuria quæ ei infertur, in Christum redundet, & à Christo ad Deum. Scribit Egesippus, cũ Romã proficisceretur, cum plurimis Episcopis in varijs ciuitatibus in itinere se congressum, tandem Romam venisse, & ibi mansisse, donec Aniceto Soter, & Sotheri successit Eleutherius. In omnibus, inquit, istis ordinationibus, vel in cæteris, quas per vrbes reliquas videram, ita omnia habebantur, sicut lex antiquitùs tradidit, & prophetæ iudicauerũt, & Dominus statuit. Qui mos obseruatus fuit legis & prophetarum tempore, quo reges & sacerdotes vngi consueuerant, eundem in ordinationibus obseruatum fuisse tum quoque narrat. Nam sicut præclarè scriptum est à Cypriano: Cessantibus ijs, quæ ritu antiquo inoleuerat, cùm iam in populo Christiano circuncisio videretur damnabilis, & sacrificia idololatriæ imputarentur, vnctionis mysterium religio Christiana nõ contempsit, sed cæteris generali sanctorum consensu damnatis, non solùm in regibus & sacerdotibus vnctionis honor permansit, sed in omnem populum Catholicum effusa est huius gratiæ plenitudo. Et sicut Christus à chrismate dictus est, eò quòd singularis excellentiæ oleo vnxerit eum Deus: ita & participes eius quotquot sunt, consortes sint tã vnctionis, quàm nominis, vt dicãtur à Christo Christiani. Cęterũ si quis propterea reijciẽdũ esse putat Chrisma, quòd cęremonia fuerit aliquando Iudęorũ, is & manuum impositionẽ eadẽ ratione reijciat, licebit: nã & ipsa Iudæorum fuit ceremonia quibus familiare fuit cũ aliquid cõmẽdabatur aut offerebatur Deo, manus imponere. Sic Iacob manus imponit duobus filijs Ioseph: sic super caput hostiæ immolendæ manus imponebãtur. Sed manuũ impositionis, aiũt, fuit vsus in lege noua, Chrismatis nõ item. Nihil in lege noua scriptũ esse de Chrismate fatemur. Verùm absit, vt nihil nisi quod scriptũ est, sicut hæretici docent, recipiendum esse putemus. Non ita nos Paulus docuit: State, inquit, & tenete traditiones, quas accepistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Et scriptas & non scriptas traditiones teneri vult. Esse autem hanc Apostolicam traditionem, inter alios Basilius quoque testatur. Fabianus verò sanctus ille Pontifex

&

Egesippus lib. 4.

Cyp. in sermone de vnctione chrismat.

Impositio manuum probata est ceremonia.

Gen. 48.

Leuit. 1.

Chrisma etsi nõ scriptura probetur, reuerẽter tamẽ habẽdum.

2. Thes. 2.

Basil. de spiritu sancto cap. 28. epist. 2.

& martyr, Christũ ipsum scribit postquam cœnauit,chrisma cõficere docuisse:cuius nõ apud Latinos magis,quàm apud Græcos vsus fuit frequentissimus.Meminerũt enim eius 1. Dionysius Areopagita Pauli discipulus, 2. Tertullianus,3.Chrysostomus,4. Gregorius Nazanzenus,5. Augustinus,6. Ambrosius,Theophylactus: ac vix quisquam est veterum scriptorum,qui Chrismatis mentionem non faciat, ac plerique non sine honoris præfatione. Intereà tamen non desunt homines imperiti, qui per summum nefas cachinnis prosequi non dubitant,quod à cũctis priscis illis sanctis Patribus in summa semp veneratione fuit habitum. Adeò mysteria ferè iam omnia in summum contemptum venerunt, quæ si in vllo alio visibili signo, tum in ista Chrismatis vnctione plurima concurrunt. Quid enim aliud baptisma suscepturus, quàm Christo nomen dat? non vt ocio marcescat, sed vt sub signis illius militet? Quamobrem sicut ante certamen vnguntur athletæ, quò sint ad luctandum expeditiores: ita scribit Chrysostomus oleo Chrismatis vngi baptizandum, vt sibi tanquam athletæ spirituali luctandum esse sciat contra diabolum. Maius autem certamen incumbit ijs,qui sacris initiãtur,qui reges quidam sunt spirituales,quamobrem iterum atque iterum vnguntur. Est autem in oleo fructus,est & pinguedo: ramus cum fructibus quasi pacis interpres, pinguedo luminis est ministra. Cùm itaque sacerdos pacis & reconciliationis minister sit, sicut iam à nobis dictũ est: cùm idem cęcorum quoque lumen esse debeat:per vnctionem hanc,quæ fit Chrismatis oleo, sui muneris admonetur,vt ministerium pacis & reconciliationis frequẽtet: siue populo Dei voluntatem annuncians,vt scire possit quę sit reconciliationis ratio. siue pro populo Deo preces offerens & sacrificia,quibus propitius reddi queat: simul etiã quasi lucernam gestans manibus, & doctrina & exemplo populo præeat,viamque salutis cõmonstret. Miscetur autem oleo balsamum, cuius arbor cùm primis est odorifera, quò meminerint sacerdotes ita se gerere,sic vitam suam inter homines instituere, vt cum Paulo dicere possint: Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Quod nemo nisi præditus virtute, cuius odor fragrantissimus

1. Ecclesiastice Hierar. cap. 7.
2. De carnis resurrectione.
3. Homi. 5. in Matth. Op. im.
4. In Apologetico.
5. Tractatu 33. in Ioannẽ et sermone. 43. de verbis Domini & li. 2. cõtra literas Petiliani cap. 104.
6. De ijs qui initiãtur mysterijs cap. 6.
Multa in Chrismate mysteria cõcurrunt.
Chrys. homil. 5. in Matthæũ Op. im.
2. Cor. 4.

mus est & suauissimus, rectè sibi potest vsurpare. Verùm hac de re satis.

In quo sta tũ cõtrouer siæ Brẽtius ponat. Explicat nunc nobis controuersię statum Brentius: Nõ quæritur, inquit, num liceat alicui ministerium docendæ & administrandæ Ecclesiæ priuato suo arbitrio, sine legitima & ordinata vocatione inuadere: scimus ne in politia quidem, nedum in Ecclesia filij Dei licere cuiquam publicas functiones absque legitima vocatione & autoritate vsurpare. Sed hoc quæritur, num Asotus & Prælati eius, qui sunt hostes doctrinæ Prophetice & Apostolicæ, & qui hanc doctrinam omni crudelitatis genere persequuntur, sint vera illa filij Dei Ecclesia, à qua ministri ordinationem petere debeant. Hostes doctrinæ Propheticæ & Apo-

Responsio. stolicæ vos estis Brenti, non nos: nec ad veram illam filij Dei Ecclesiam vlla ratione pertinetis, cùm à Christo & ab eius corpore vos praecideritis, quod suo loco docebimus.

Odiosa Brẽtij quæstio Pergit Brentius: Hoc quæritur, num Petrus, Ioannes & reliqui Apostoli non priùs debuerint Hierosolymis prædicare Euangelium Christi, quàm ordinarentur ab Anna & Caipha? An non Caiphas erat ordinarius successor Aaro-

Responsio. *Hier.7.* *Heb.7.* nis? Nihil est Brenti, quòd nobis Annam & Caipham toties obijcias: iam enim tum impleta fuit illa scriptura, Perijt lex à sacerdote. Iam venerat ille sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech, qui & legi & sacerdotio Aaronis finem imposuit, & in illa nouissima cœna nouum sacerdotium secundum ordinem Melchisedech instituit. Ab hoc ordinati sunt Apostoli, ab Apostolis deinceps alij. Et hæc est legitima successio, de qua gloriamur, quæ à Christo & ab eius Apostolis sumpsit originem: cum Anna verò & Caipha nihil nobis est rei. Itaque non minùs absurdè fecissent, qui cùm semel ordinati, & ad prædicandum Euangelium missi fuissent à Christo Pontifice, qui fuit sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, si nihilominus ab Anna & Caipha ordinari petiuissent: quàm si quis nostro æuo ab Episcopo suo legitimè ordinatus, à te Brenti, vel à Caluino, aut quocunque tandem alio de grege vestro sibi manus imponi postularet. Quid ergo, inquit Brentius, si Romanus Pontifex fiat Caiphas? an non sine autoritate & vnctione

eius

eius licebit pio & docto viro in Ecclesia, ad quam consen su magistratus & populi eius vocatus est, Euangeliū Christi annunciare, & sacramenta eius administrare? Quid si cœlum ruat Brenti? Pontificem fieri posse Caipham, vt apertè Christū oppugnet, nemo pius credet, qui modò Christi preces quas ad patrē fudit, vt ne Petri fides in successoribus eius deficeret, efficaces fuisse, & eum exauditum esse pro sua reuerentia, persuasum habet. Ac demus fieri posse quod vos vultis, quòd non exaudiuerit Christū deprecantem pater: quodque non attentis illius precibus, Petri fidem in eius aliquo successore deficere permiserit: non ideo statim in omnibus alijs Episcopis defecisse putabitur: neque propterea licebit magistratui populoque sibi quenquam adsciscere, & ei prædicandi verbi Dei, ministrandorumque sacramentorum potestatem permittere, nisi priùs examinatus ab Episcopo suo diœcesano fuerit & approbatus: cuius, & non magistratus aut populi munus est, de doctrina religionis iudicare, quiue sit idoneus reconciliationis minister decernere. Nusquam in Prophetica & Apostolica doctrina reperies, quòd magistratus aut populus potestatem habuerit sibi ministros constituendi: quin illud in Actis Apostolorum reperies, quòd prophetis & doctoribus ministrantibus Domino & ieiunantibus, dixit illis spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orātes, imponentesq; eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi à spiritu sancto, abierunt Seleuciam: & cùm venissent Salaminam, prædicabant verbum Dei, &c. Reperies de eodē Paulo iam non Saulo, & Barnaba, quòd cùm cōstituissent per singulas Ecclesias presbyteros, & orassent cū ieiunijs, commendauerunt eos Domino. Reperies, quòd Paulus Timotheum, & Titum constituit Episcopos: quodque Tito mandauit, vt ipse, non vt populus, qui docendus, non sequendus est, non prophanus magistratus aliquis, cōstitueret per ciuitates presbyteros. Quòd autem quicquam hac in parte sibi iuris vel populus, vel magistratus vsurpauerit, nusquā in scripturis Propheticis & Apostolicis inuenies: vt vos illarum hostes illis omnia contraria docere, nō autem nos, vnicuique perspicuum esse queat.

Acto. 13. *Acto. 14.* *Tit. 1.*

Brētius cō nitiosus. Redit ad conuitia Brētius: Dicit à Bernardo vocari Prælatos seruos Antichristi. Quasi verò suos non dixerit Luther⁹, decies esse Sodomitis peiores. Sed quorsum attinet cum homine furioso conuitijs certare? Profert exemplum

Num. 11. de Iosue, qui voluerit prohiberi quosdã à Mose, ne ꝓphetarent, & audiuerit ab illo: Quid æmularis pro me? Quis

Mar. 9. tribuat vt omnis populus prophetet? Deq́ue discipulis qui querebantur quendam eijcere dæmonia, nec sequi ipsos. Et audiuerunt, Ne prohibeatis illum: qui non est aduersus

Responsio. vos, pro vobis est. Videris oblitus eorum Brenti, quæ paulò antè dixeras: Negabas enim illud in disceptationem venire, num liceat alicui ministerium docendæ & administrandæ Ecclesiæ priuato suo arbitrio sine legitima & ordinaria sua vocatione inuadere, cùm sciãt omnes, ne in politia quidem publicas functiones & administrationes absq; publica autoritate vsurpare cuiquã sibi licere, nedum vt id liceat in Ecclesia filij Dei. Nunc ꝓductis scripturę locis, cõtrarium demõstrare conaris, vt licere credatur, quod anteà non licere scripseras. Quid est quòd sic ipse tecum pugnas Brenti? Quòd si populũ omnem prophetare voluit Moses, cur tu nefas esse putas, vt priuato suo arbitrio sine legitima & ordinaria vocatione docendæ & administrãdę Ecclesię ministerium quis inuadat? Deinde cur dicit Paulus, Alios

Ephe. 4. dedit Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò E-

1. Cor. 12. uangelistas? Nunquid omnes Apostoli? nunquid oẽs pro-

1. Cor. 14. phetæ? Cur idem honestè iubet ac ordine fieri omnia, si populum omnem prophetare fas est? Videtur hæc Brenti, per excessum quendã dixisse Moses, non quòd efficaci voluntate cũctos prophetare voluerit: aut quòd vel ipsi⁹, vel Domini fuerit hæc ordinatio. Nam si voluisset Dominus omnem populum prophetare, quorsum septuaginta viros de seniorib⁹ eligere Mosen iubeat? quos, inquit, tu nosti, quia senes populi sunt & magistri: & auferam de spiritu tuo, tradamq́ue eis. Quare sic hæc Moses dixisse videtur, sicut à

Li. 22. Moraliũ cap. 24. Gregorio scriptum legitur: Fidelis prædicator optat, si fieri valeat, vt veritatem, quam solus loqui nõ sufficit, ora cũctorum sonent? Si fieri, inquit, valeat: Aliud enim Dei & Ecclesiæ ordinatio exigit. Sed cur non prohibuit, inquis, Moses duos illos prophetare? Cur autem prohiberet? cùm teste-

testetur scriptura, quòd fuerint de numero septuaginta: quam etiam ob causam requieuit super eos spiritus Domini: nam & ipsi descripti fuerāt inter septuaginta. Quòd autem in castris remanserant, & ad tabernaculum non exierant, non ex contemptu fecēre, sed sicut etiam Procopio scriptum est, ex quadam animi submissione, quòd se perceptione tanti muneris indignos iudicarent. Euēnit igitur illis, quod euenerat Thomę: qui cùm spiritum sanctum in suffla(s)set Christus Apostolis, præsens non aderat. Quoniā autem se non malitiosè subduxerat, æquè spiritū sanctum ad remittenda peccata accepit, atque alij Apostoli: cùm autea iam Apostolorum numero fuisset inscriptus. Nihil igitur hi duo fecerunt contra Dei & Mosis ordinationem: quamobrem causa non erat, cur eos prophetare Moses ꝓhiberet. Cæterùm ex hac ista doctrina vestra Brenti, natus est Satanismus hic in Germania, de quo scripsimus initio. Nam dū omnes Apostolos, omnes prophetas, omnes doctores esse vultis, & quod proprium est munus Episcoporum, cōstituere ministros Ecclesiarum, id ad magistratum secularem & populum transfertis, factum est, vt in tot sectas tam dissectas dissectos vos esse videamus, quarū vix iam etiam numerum inire licet. Quòd si salua fuisset Episcopis sua iurisdictio, nec impediuisset quisquam quò minùs ipsi iuxta morem ab Apostolis traditum, & ad hoc vsque tempus in Ecclesia semper obseruatum, pastores & doctores ac presbyteros constituerent, nunquam ea quæ terra non ita pridem fuit vnius labij & eorundem sermonum, in hanc, quam nunc videmus Babylonē transformata, nec sic miserandum in modum nobilissima gens tot & tantis cladibus effecta & afflicta fuisset: quæ quicquid pertulit calamitatū per hos annos quadraginta, non est quòd alij cuipiam acceptum ferat, quàm istis tam multis prophetis, qui currunt vltrò, cùm eos nemo miserit, qui quidem mittēdi potestatem habuerit. In hunc igitur statū vos Brenti Germaniam perduxistis, quorum omnes curæ cogitationesq; non aliò collatæ fuerunt, quàm vt sederet populus vester absque rege, absq; lege, absq; sacerdotio, absq; Ephoth & Teraphin. Sublato igitur per vos ordine, oī disciplina luxata, omnibus legibus dissolutis, quid aliud quàm horrēdam istam

Ioan. 20.

Vnde natus in Germania Satanismus.

Osee. 3.

istam rerum omnium confusionẽ sequi necesse fuit? dum vnaquæque ciuitas, quin & Satrapa ferè quisque pruriens auribus coaceruat sibi magistros, & quod quisque vult, id pro Dei verbo prædicari mandat.

Alia Brentij in Sotũ suggillatio

Insectatur iterũ Brentius Petrum à Soto, quòd is commemorauerit hoc loco legem Imperatoris Theodosij, qui iubet subditos eam agnoscere religionẽ, quam Petrus docuit, & quam sequuntur Damasus Pontifex Romanus, & Petrus Episcopus Alexandrinus. Nõ videt, inquit, prę animi sui impotentia, quid pro se, quid contra se dicat. Primũ enim Petrus Apostolus verã & rectam docuit religionem. Ac Damasus Romanus & Petrus Alexandrinus rectam fidem de Triade (de hac enim tum præcipuè agebatur) sequuti sunt. Nos autem nunc loquimur de pontificibus & Episcopis, qui docent & sequuntur impiam religionem, & qui tantum abest vt veram de pietate doctrinam agnoscant, vt etiam eã ferro, igne, laqueis persequantur: vultne Asotus vt etiam tales sequamur magistros & sacerdotes? Det nobis Petros Apostolos, det nobis Damasos Romanos, & Petros Alexandrinos, qui veram & synceram Apostoli Petri doctrinam sequuntur, & habebit pios Principes, non auditores tantùm, sed etiam adiutores. Imò tu Brenti, præ animi tui impotentia, dum iuxta nomen tuum ardes odio Romanæ sedis & Catholicorum Episcoporũ, non vides quòd ipse contra te loquaris. Quos enim nos tibi damus alios, quàm Petros Apostolos, Damasos Romanos, Petros Alexandrinos? Quamuis enim inficias ire non possimus, ab istorum sanctitate Põtifices nostros longiùs esse remotos, certum tamen illud est & indubitatum, quòd non in alia religione versantur, quam in ea, quàm diuum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, quamque Damasum pontificem, & petrum Alexandriæ Episcopum sequutos esse constat. Ac primùm, quod ad Petrum Apostolum attinet, quis est alius, de cuius in doctrina successione magis gloriemur: cuius etiam epistolas Canonicas vnde vos habetis præterquam à nobis, à quibus discessistis? Quod autem ad Petri successorem Damasum Romanum Pontificem attinet, producemus aliquot è scriptis eius loca, ex quibus planum fieri cuique possit, vósne an nos in ea religionẽ

Responsio Romanæ Ecclesiæ vindicans dignitatẽ.

gione versemur, quam ipsum esse sequutũ scripta eius indicant. Extat eius epistola numero tertia ad Stephanũ Archiepiscopum & ad Concilia Africana, in qua Romanam sedem petram & firmamentum à Deo fixum & immobile, ac verticem vocat Ecclesiarum. Ad quam tanquam ad caput cuncta quæ possunt aliquam recipere dubitationẽ, referri debere: absque cuius autoritate causarum Ecclesiasticarum querelas definire minimè licere, & ad eam appellare debere censet. Synodum sine eius autoritate fieri non esse Catholicum dicit: nec vlla Concilia rata haberi, quæ non sint illius autoritate fulta. Ecce tibi damus Damasum Brenti. Num autem idem tu quod ille hac in parte doces? qui sic es implacabilis odij cuiusdam facibus erga Romanam Ecclesiam accensus, vt citiùs eam quæ graui Turcarũ iugo premitur Hierosolymitanam, quàm hanc, cuius ipse etiam vnus omniũ Christianissimus Imperator Carolus se filium esse profitetur, ac præ se fert, atq; adeò gloriatur, pro matre vestra agnoscas: cùm tamen nõ solus sit Damasus, qui de Romana sede tam magnificè senserit. Fecerunt idem pij omnes & qui præcesserunt, & qui sequuti sunt Damasum. Quorsum autem attinet omnium testimonia proferre? Qui præcessit Damasum Iulius ita scribit: Sicut B. Petrus primus fuit omnium Apostolorum, ita & hæc Ecclesia, Domino instituente, prima & caput est cæterarum, vt ad eam quasi ad matrem atq; apicem, omnes maiores Ecclesiæ causæ & iudicia Episcoporum recurrãt. Vides, vt hic matrem aliarum Ecclesiarum esse dicat Romanam? Ante quem etiam Cyprianus sanctus martyr & Episcop⁹, matricem eam & radicem Ecclesię Catholicę vocat. Quid autem Bernardus? ex quo tu pleraq; collegisti, quibus Romanos Pontifices in odium & inuidiam adducere posses. Est ita, quod illi sicut alijs pijs omnibus Romanę curię vitia vehementer displicuerũt, & ea grauissimè, si quisquam alius, quinque libris ad Eugenium conscriptis, est insectatus. Sed nunquid ideo sanctæ sedis huius autoritati quicquam detrahit? Imò verò in secundo libro tantum illi tribuit, quod ad personam attinet quam gerit, Romani Pontificis, vt etiam ipsi Petro plura tribuere non potuerit. Et in alio quodam libro matrem nihilominus Ecclesiarum Ro-

Damas. epist. 4.

Iulius Põt. ad Orientales Episcopos.

Cyp. lib. 1. epist. 8.

Bernar. ad Eugen.

Bern. li. 4. ad Eugen.

Romanam Ecclesiam appellat. Dolet multis pijs Brenti, quòd qui succedunt in cathedram & doctrinam Petri, non æquè succedunt omnes in sanctitatē Petri, plurimaq; Romanæ curię vitia multorū oculos vehementer offendunt. Sed qui sumus nos, qui seruos iudicemus alienos? suo illi

Rom. 14. Domino stant aut cadunt, statuet ille de quoq; suo tēpore quod meritus quisque fuerit. Nobis certè iusta causa non esse videtur, cur separationis consilia sequamur, quòd malos in Ecclesia nonnunquam præsidere videmus. Nā quò nos tādem vertemus, vbi meliores inuenire liceat? Quod ad vos attinet, non magis in scriptis quorundam legimus, quàm oculis ipsi nostris, in moribus vestris cernimus, nō esse quenquam ferè, qui vestrum Euangeliū sit amplexus, qui non seipso sit factus deterior. Ad Picardos autem vel Anabaptistas, vel Suencfeldianos, apud quos maior eluce re videtur sanctimonię species, vt à matre nostra Romana Ecclesia deficiamus, vos nobis autores futuros non arbitramur.

Cauenda separationis cōsilia, dum mali Ecclesiæ præsunt.

Verùm ad Damasum nostrum redeamus. Docet idem Damasus in eadē epistola, iudices Episcoporū iuxta decreta canonū, Episcopos esse debere. Tu Brenti contra decreta Canonum, etiam Laicos Ecclesiasticarū causarū iudices esse vis. Meminit ibidem & sacerdotū & sacrificij: & in ea quæ proximè sequitur epistola, Missæ quoque nominatim. At vos à Satana magistro vestro docti, sicut fatetur dux & antesignanus vester Martinus Lutherus: qui se cum hac de re disputasse diabolum, & fortiora quàm quæ refellere posset cōtra Missam argumenta ꝓduxisse scribit: ab hoc magistro docti vos, & sacerdotiū, & sacrificiū prorsus omne sustulistis: neq; Missæ vel sacrificij nomine quicquam est apud vos magis abominādum. Et intereà dicis, Da mihi Damasos, & audiam. Meminit idem in quarta epistola consecrationis virginū, de erectione altaris, de vnctione sacrarioneque, de Ecclesiæ dedicatione, de Chrismatis confectione, de baptizatorum frontibus Chrismate signandis, de formatis epistolis mittendis, de populo benedicendo. Quid? An hæc omnia vos Brenti, propria vestra temeritate non abrogastis? Meminit etiā, sicut ab Iuone qui Gratianum præcessit, scriptum est, quòd metropolitanus infra tres menses consecrationis suę ad fidem suam expo-

Damasus Brentij sectam damnat.

Luther. de Missa angulari.

Iuo lib. 1. *decretorū.*

exponendam, palliumque suscipiendum, ad Apostolicam sedem mittere teneatur. Num idem vos Brenti, faciẽdum esse putatis? Iam de traditionibus audi quæ sit Damasi sen tentia: Quę Apostolorum, inquit, prędicatione, & patrum instructione percepimus, semper tenere debemus, ne aliqua noua semper cudere videamur. Et alio loco, Sanctorum Canonum voluntariam transgressionem, blasphemiã esse dicit in spiritum sanctum. Num hæc Brenti, cum vestro de traditionibus dogmate consentiunt? Et intereà clamas, Da mihi Damasos. Vis autem vt etiam tibi dem Petros Alexandrinos? Mihi quidem nihil scriptorum eius videre licuit, præter Canones quosdam ex sermone de pœnitentia, quibus præscribitur, quæ sit iniungenda pœnitentia his, qui tempore persequutionis à fide exciderunt. Ac in primo Canone ad reliquam pœnitentiam adijci vult quadraginta dies, quibus ieiunent. Cedo Brenti, num vos talem pœnitentiam iniungere cuiquam consueuistis? quin cachinnis eam potiùs exploditis. Docetis enim, quandoquidem Christus pro peccatis nostris semel satisfecit, nulla deinceps opus esse satisfactione nostra. Atqui nõ ita Petrus Alexandrinus, non ita quem ille ducem sequutus est Petrus Apostolus: Christus, inquit, passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Exigit à nobis Euangelium fructus & opera digna pœnitentiæ. Dicit idem Petrus Apostolus. Satagite vt per bona opera certam vestram vocationẽ faciatis: vos exclusis bonis operibus, fidem solã sufficere docetis. Est ne cõsentiẽs hæc vestra doctrina, non iam dicam Petri Alexandrini aut Damasi, verùm Petri Apostoli doctrinæ? Iámne vides Brẽti, nos esse, qui versamur in ea religione: quam vertex Apostolorum Petrus initiò Romanis tradidit? quamque Pontifex Romanus Damasus, & Petrus Episcopus Alexãdriæ sunt sequuti? Vos autem in quauis alia potius, quàm in eadem hac religione versari: cùm eam partim risu prosequamini, partim horrendis blasphemijs insectemini, nec sit eâ quicquã apud vos execrabilius. Et audes intereà vociferari, Da mihi Petros Apostolos, da Damasos Pontifices Romanos, da Petros Alexandrinos, & habebis nos nõ auditores tantùm, verumetiam adiutores. Ecce dedimus eos tibi Brenti,

Dam. epistola. 3.

Idem ad Aurelium Carthagi-nen. Episcopum. De Petro Alexandrino.

1. Pet. 2.
Matt. 3.
2. Pet. 1.

Brenti,non in corporibus suis viuentes,nec viua voce sen tentiam suam exprimentes, sed spirantes adhuc in monumentis literarum , quæ post se reliquerunt, & in eis quæ fuerit eorum religio declarantes : cum qua nos quidẽ per omnia consentire, vos autem ex diametro cum ea pugnare,negare non potestis.Nam si maximè negare velitis,vel ipsi libri vestri vos mendacij conuincent, omni genere blasphemiarum referti.

Tandem aliquando Brentius ad causam accedere videtur,nec adhuc vnquam in hoc scripto suo propriùs accessit:nam extra causam ferè cætera loquutus est, nec multũ ad rem,qua de agitur,pertinentia. Nũc autem ex Ecclesiastica historia demonstrare conatur,ꝙ in causa fidei Theodosius iudex inter Episcopos fuerit . Mirum est autem, si potuit hoc Ambrosium latêre, qui vixit eodem illo tempore,qui funebrem etiã orationem illi conscripsit. Qua confidentia autem ausus ille fuisset scribere Valentiniano,qui cum Theodosio simul imperauit: Quãdo audiuisti Imperator,in causa fidei laicos de Episcopo iudicasse, si quid eiusmodi factum à Theodosio fuerat?Nõnne respõdere potuisset Imperator : Audiui quòd fecerit hoc imperij mei consors nuper adeò Cõstantinopoli Theodosius? Deinde verò hoc ipso Theodosio imperante, fuit habitum Concilium Aquileiense,priusquàm Oecumenicũ illud Constantinopoli:vbi hæc Imperatoris verba recitantur: Ambigua dogmatum reuerentia,ne diffideant sacerdotes,quam primùm experiri cupientes,conuenire in Aquileiensem ciuitatem Episcopos iusseramus . Neque controuersiæ dubiæ sententiæ rectiùs poterant experiri,quàm si obortæ altercationis iudicium in interpretes ipsos constituissemus Antistites,vt videlicet à quibus proficiscũtur instituta doctrinæ, ab eijsdem discordis eruditionis repugnantia soluerentur.Quæ cùm essent lecta,dixit Ambrosius,qui pręsens adfuit in illo Concilio:Ecce quod Christianus cõstituit Imperator,noluit iniuriã facere sacerdotibus, ipsos interpretes constituit Episcopos. Hic laudat eo nomine Theodosium Ambrosius,quòd is non alios,quàm Episcopos iudices esse voluerit: quod idem paucis interiectis facit Eusebius quoque. Inde coniecturam facere licet, quòd sibi in causa

Theodosius Imper. an iudex inter Episcopos fuerit.

causa fidei nunquã iudicium Theodosius arrogauerit: qui quid sui, quid Episcoporum esset muneris, vel ex his quæ gesserat anteà Constantinus antecessor eius, cognoscere potuit. Quid igitur de Socratis historia dicemus? Quòd si Brētius [illegible]fide, qua oportuit, Socratis verba recitasset: nec præteritis quibusdam ea sola produxisset, quæ ad suum institutum probandum facere videntur: facilè cuiuis perspicere licuisset, nihil præter officium suum Imperatorem fecisse. Nam in exordio capitis illius, ex quo nonnulla profert Brentius, omnia Theodosium de Nectarij Constantinopolitani Episcopi consilio fecisse scribitur, ex quo perspicuum illud fit, quòd non sibi de causa fidei iudicandi potestatem vllam Imperator vsurpauerit: sed quòd à Catholicis Episcopis præscriptum fuit & iudicatum, id pro Catholici Imperatoris officio & ipse ratum habuerit, & ab omnibus sibi subiectis haberi ratum inuiolatéque seruari iusserit.

Expeditur locus in historia Socratis.

Sed quoniam vrget nos hîc Brētius: quæ fuerit Ecclesię praxis hac de re, quidque sit in ea moribus receptum iam inde à mille trecētis annis, paucis perscribemus. Ante mille trecentos annos congregatum fuit primum Nicęæ concilium, quò cōuenerant ex vniuerso terrarum orbe trecenti, decem & octo patres. Venerat eò Constantinus etiam Imperator. Sed quomodo? Scribit hoc Eusebius, quòd cū paucis postremus omnium ingressus, posita modica quadam sede, non priùs consedit, quàm annuissent Episcopi. Cumque de concordia & pace plæraque disseruisset, diligentiorem dogmatum inquisitionem ipsorum sententiæ permisit. Quod ita factum esse, præter Eusebium, Socrates etiam & Theodoritus memorię prodiderunt. Vides quemadmodum iste nullas iudicādi sibi partes sumpserit, sed ad monitione facta de pace & concordia dogmatum inquisitionem Episcoporum sentētiæ permiserit. Cui testimoniū hoc Augustinus quoq; tribuit, quòd cū Donatistæ causam Ceciliani ad Imperatorem Constantinum detulissent, non fuerit ausus de causa Episcopi iudicare, sed eam discutiendam ac definiendam Episcopis delegarit: quod & factum est in vrbe Roma, pręsidēte Melchiade Episcopo illius Ecclesiæ, cū multis collegis suis. Scribit de eo Ruffin⁹ quoq;, quòd

Praxis & mos veteris Ecclesiæ de indicanda causa Religionis Constantini exēplū. Euseb. li. 3 de vita Cōstantini. Socra. li. 1. cap. 8. Theod. li. 1 cap. 7. August. Epistola 166. & epistola 48. & 166. Ruffin. li. 1. cap. 2.

quòd cum Episcopi,qui Nicææ cõgregati fuerant, libellos ei quosdam protulissent,quibus se accusabát inuicem,suscepit à singulis libellos & eos omnes in sinu suo continens,nec quid in eis contineretur aperiens ait ad Episcopos: Deus vos constituit sacerdotes,& potestatē nobis dedit de nobis quoq; iudicandi. Et ideo nos à vobis rectè iudicamur,vos autem non potestis ab hominibus iudicari: propter quod Dei solius inter vos expectate iudicium : & vestra iurgia, quæcunque sint, ad illud diuinum reseruentur examen.Vos etenim nobis à Deo dati estis dij:& conueniens nõ est,vt homo iudicet deos: sed ille solus,de quo scriptum est: Deus stetit in Synagoga deorũ,in medio autem deos discernit.Et ideo ijs omissis,illa quæ ad fidẽ Dei pertinent, absque vlla animorum contentione distinguite.Cùm hæc dixisset, omnes simul querimoniarum libellos iussit exuri,ne innotesceret vlli hominum simultas sacerdotum. Hæc Ruffinus. Habuitne tanquam seruos Episcopos Imperator hic Brenti ? Num autem est verisimile, quòd cùm recens hoc fuisset illius exẽplum, secùs aliquid facere Theodosius in animũ induxisset, quàm ab hoc Imperatore laudatissimo factum esse meminerat ? In actis Nicænæ Synodi, quæ in libro Conciliorum extat, reperiuntur subscriptiones Episcoporum trecentorum, decem & octo. Cæsaris Constantini subscriptio nulla reperitur. Quamuis autem interfuerint in ea Synodo,vel pręfuerint potius legati Syuestri Romani Pontificis, Hosius Cordubensis,Victor & Vincentius: dederunt nihilominus Patres literas ad Syluestrum,quibus ab eo,non autem ab Imperatore cõfirmari petiuerunt, quod in Synodo fuerat ab illis constitutum.

Constantini oratio ad Episcopos contentiosos.

Psal. 81.

Episcopi subscribũt Synodo, non Imperator.

In secũda Synodo quę enumeratur inter Oecumenicas Cõstantinopolitana,nihil aliud actũ est à Patribus, quàm quòd sententiam Damasi, quam ille paulò antè congregato Romæ Concilio cõtra Macedonium, Sabellium & Eunominum tulerat,probarunt,& eam sunt sequuti. Quo nomine scriptis ad Damasum literis, vt sibi congauderet ab eo poposcerunt. Quicquid igitur à Theodosio factũ esse scribit Socrates,iuxta Nectarij consilium ex autoritate Damasi Papę factum est:quę causa fuit etiam,vt vna cùm collegis

Aliud exẽplũ de Synod. Cõstãtinop.

legis suis ediceret, vt in tali religione cũcti populi sibi subiecti versarentur, quam põtifex Damasus sequeretur. Subscripsisse centum quinquaginta Episcopi leguntur: quod Imperator subscripserit, in actis non inuenitur. *De summa Trinitate Cunctos, & Zoso. li. 7. ca. 4.*

In tertia Sinodo, quæ fuit habita Ephesi, Celestini Romani Põtificis nomine præfuit Cyrillus Alexandrinus: ac lecta fuit epistola Celestini: quã sequuti Patres Nestoriũ condemnauerunt, & ab Episcopali dignitate vniuersoque sacerdotij collegio alienum esse decreuerunt: sicut in historia sua scribit Euagrius. Ad hanc Synodũ Imperator Theodosius misit loco suo Candidianum. Sed nunquid vt iudicaret de causa fidei? Audi Brenti scribentem ipsum qua de causa miserit. Deputatus est, inquit, Candidianus magnificus comes strenuorum domesticorum, trãsire vsq; ad sanctissimam Synodum vestram: ac in nullo quidem quæ facienda sint de pijs dogmatibus quæstiones cõmunicare. Illicitũ nãque est, eũ qui non sit ex ordine sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tractatibus. Vide Brenti, queẽadmodũ ipse Theodosius formulã à se deputato præscripserit, vt ne se tractatibus Ecclesiasticis immisceret, néue de causa fidei sibi iudicium arrogaret, sed tuendæ conseruandæque tantùm tranquillitatis causa Synodo interesset: quemadmodum is illicitum esse iudicauerit, Imperatorem Ecclesiasticis se negotijs immiscere. Et est verisimile, quòd illicitum esse iudicauit ipse, hoc aliquando ab ipsomet factum esse, vt se pro iudice in causa fidei gereret? Qua autem ex causa mittantur ab Imperatoribus, Regibus & principibus ad Synodos nuntij, planum tibi Brenti, faciet eiusdem Imperatoris epistola, quam scripsit ad Elpidium comitem, & Eulogium tribunum, quos miserat ad aliam Synodum, quæ fuit iterum Ephesi congregata, cuius acta sunt in Concilio Chalcedonensi rescissa: quos mittere se scribit, non vt de causa fidei iudicent, Sed valentes, inquit, nostris iussionibus ministrare, de ijs quę in Epheso à sancta Synodo fuerint constituta: & nullum fieri tumultum permittere: sed & si quem videritis conturbationibus & tumultui studentem ad læsionem sanctæ fidei, hunc custodiæ mancipare. In quam sententiam scripsit idem Imperator ad Proclum quoque Asiæ proconsulem.

Tertium exẽplum.

Euan. li. 1 cap. 4.

Verba Theodosij.

Cur Cæsares & principes mittant Legatos ad Concilia Oecumenica.

Extat eiusdem Imperatoris etiam ad Cyrillum epistola, quæ habetur in operũ Cyrilli tomo quarto, cuius hæc verba sunt: Nos sanè nõ patiemur, vt simul & vrbes & Ecclesiæ turbentur, neque vt in excussa nobis sit ea doctrina, cui dijudicandæ præfici oportet eos, qui circumquaque sacerdotio præsident, & per quos in sententia veritatis firmiores sumus, & post hac erimus. Et hic fatetur Theodosius, de controuersia religionis non ad se, sed ad eos qui præsident sacerdotio, iudicium pertinere. In hac tertia Synodo subscripsernnt ducenti episcopi: quòd subscripserit Imperator, ex actis non apparet.

Cyrillus Epist. 4.

Quarta fuit Synodus Chalcedonensis: Interfuit in ea Martianus Imperator ipse, sed à legatis Leonis Papæ petitus, vt sui præsentiam præstaret Concilio: quod ipso absente se ad Concilium non occursuros dicerent, sicut in Breuiario suo scripsit Liberatus. Nunc audi quam ad rẽ interfuerit. Narrat enim ipse: Ad confirmãdam (inquit) fidem, non ad ostendendam virtutem: vt nunc per hanc sanctam Synodum deposita nebula, quę in his paucis annis ex prauitate quorundam & auaritia visa est exotiri, semper seruẽtur quę statuta sunt. Ad hoc se scribit venisse, vt quę decreta essent à Synodo, ea quemadmodum rata haberentur, & ab omnibus obseruarentur, autoritate sua Imperiali prouideret. Extat autem epistola Pulcheriæ Augustæ inter pręambulares epistolas in Synodum Chalcedonensem: qua monet Bythiniæ Strategum, vt clericos, manachos, laicos, quos nulla ratio ad concilium vocat, omnino de ciuitate, deque locis ipsis vbi concilium haberetur, expelleret. Fuit autem hæc Pulcheria, sicut vitę sanctitate perpetuaque virginali pudicitia insignis, ita summa autoritate prædita. Nam cùm ad fratrem eius Theodosium recèns ablactatũ orbis terrarum imperium fuisset deuolutum, & fratris, & imperij procuratrix erat à Deo constituta: cumque de ipsius sententia mortuo fratre Martianus fuisset Imperator designatus, fuit nihilominùs imperij consors: ac vnà cum illo Chalcedonensi Concilio interfuit. Quæ cùm nondum esset quintumdecimum annũ egressa, scribit Sozomenus, eam supra ætatem sapientissimum ac diuinum spiritum accepisse, eiusque studio & sapientia perfectũ esse narrat,

Quartum exemplum Martiani Imper.

Libera. c. 3

Pulcheriæ Augustæ autoritas & sanctitas.

Sozom. li. 9. cap. 2.

vt suis temporibus hæreses non obtinerent. Neque verò non paritum est huic Pulcheriæ mandato. Nam in actis Concilij Chalcedonensis semel & iterum voces hę fuerũt emissæ: Synodus Episcoporum est, non clericorum: superfluos foràs mitte: vt quod à Pulcheria præceptum, id auto ritate Synodi cõfirmatum esse videamus. In eadem Syno do scriptum reperitur, quòd cùm ad Martinum Archimãdritam directa fuisset chartula, vt subscriberet, non acquieuerit, dicens: Non est meũ subscribere, Episcoporum tantùm est. Subscripserunt nihilominus in ea Synodo sic Episcopis volentibus, etiam presbyteri: Sed ita tamen, vt esset inter eos & Episcopos discrimen. Nam Episcopi subscripserunt hac forma: Flauius Episcopus Constantinopolitanus iudicãs. Et alio quodam loco, definiens subscripsi: Presbyteri verò simpliciter: Eusebius presbyter subscripsi. Sic vt iudices agnoscerentur Episcopi soli: presbyteri verò tanquam decretis eorum consentientibus subscriberent. Fuerunt in eadem Synodo iudices quoque seculares, sed nihil aliud, quàm legi preces, quæ acta essent recitari, autentica monumenta proferri, ad obiecta respondere, si qui cupiebant audiri, eos intromitti mandabant: vociferationes prohibebant: si qua vis allata, si quid per tumultum factum esset, cognoscebant: vbi de fide agebatur, Synodo iudicium permittebant. Quod vel illa verba indicant ex actione prima Chalcedonensis Concilij, vbi iudices & senatus dixerunt: Dicat sancta Synodus, si canonicis epistolis sanctę memorię Cyrilli consonat interloquutio Eustathij reuerendi episcopi. Et in octaua actione ijdẽ iudices: Omnis iã dubitatio de Theodoreto reuerendo est soluta, quippe & Nestoriũ coram nobis anathematizauit, & à sanctissimo Leone susceptus est, & definitionem fidei suscepit. & epistolæ sanctissimi Leonis subscripsit. Deest igitur, vt sententia proferatur à deo amabilitate vestra, vt cũcta sua priùs & ecclesiã recipiat, sicut & sanctissimus Leo archiepiscopus iudicauit. Qua sententia per episcopos lata, dixerunt iudices, Secundum decretum sancti Concilij Theodoretus sanctissimus episcopus ecclesiã ciuitatis Cyri recipiat. Similiter & de Iba, & de alijs nonnullis factum est. Hic iã vide Brenti, quod fuerit discrimẽ inter seculares &

Actio. 2. Syn. Chalcedon.

Ibidem Actione I.

Discrimen inter seculares &

Ecclesiasticos iudices Ecclesiasticos iudices: Hi decernebãt quid credendũ quid ne faciendum esset: illi, vt quod esset ab eis decretum exequutioni debitæ mandaretur, procurabant: ipsi autem nullas sibi iudicandi partes sumebant. In hac quarta Synodo quidam resipiscentes Ecclesię sunt restituti, quemadmodũ Theodoritus, Ibas, & alij nõnulli. Dioscorus autem & Eutyches condemnati, factaq; sunt omnia iuxta sententiam, quæ fuit ante Concilium illud lata per Leonem primum Pontificem Romanum. Ac tenebant in ea locum Romani Pontificis Legati Pascasinus, Lucentius, & Bonifacius. Nihilominus nussum fuit ad Pontificem, & à Synodo petitum, vt quæ fuerãt à patribus constituta cõfirmaret: quod ille fecit non grauatim. Cæterùm decretum illud, quo Cõstantinopolitanum archiepiscopum proximum à Romano Pontifice locum habere pronunciatum est, præter legatorum suorum consensum, vt ratum haberet, adduci nulla ratione potuit. Subscripserunt in Concilio sexcenti triginta Episcopi: Quòd autem Imperator, aut ex iudicibus quispiam subscripserit, acta non indicant.

Quintum exemplum In quinta quæ est Constantinopolitana secunda Synodo, nec Imperator, nec ab eo missus quisquam, quantum ex actis cognoscere licuit, interfuisse videtur. Ac fuit imperator tum Iustinianus, cuius extat epistola, in qua se pro executore gerit, non pro iudice: nam eosdem illos quos damnauerat Synodus, Agapeti Romani Pontificis autoritatem sequuta, Zoaram, Anthimum, Seuerũ, Petrum, proscribit, & exilio mulctat. Ac scribit Photius in epistola ad Michaëlem Bulgariæ principem, de septem Concilijs Oecumenicis, quòd fuit in vrbe Constantinopolitana tum Vigilius Romanus Pontifex: verùm Concilio non aderat, & quamuis ad sacri cœtus conuentum promptus non esset, communem tamen Patrum fidem libello comprobauit. Subscripserunt centum sexaginta quinq; Episcopi, Imperatorem subscripsisse non constat. Subscripserunt autem & presbyteri, sed Episcopi hac forma, Definiui & subscripsi: presbyteri hac, Sequendo definita subscripsi.

Sextum exemplum In sexta, quæ fuit Constantinopolitana tertia, & Imperator Cõstantinus interfuit, & multi cum eo viri illustres: qui itidem vt in Chalcedonensi Synodo, gloriosissimi iudices vocati

vocati fuerunt: verùm nec Imperator nec quisquam eorũ qui vocati sunt iudices hoc sibi arrogauit, vt de causa fidei iudicaret: sed sicut in Chalcedonensi, ita & in hac sexta Synodo non aliam ad rem & Imperatorem, & ordines istos interfuisse liquet, quàm vt ordine agi omnia procurarent. Sic enim scribitur: Imperator & sanctum concilium dixerunt. Discurrat Georgius codices: Proueniat lectio: Fiat lectio: Alter liber relegatur. Itidem & gloriosissimi iudices nunc hunc, nunc illum intromitti iusserunt. Posteaquàm verò ventum est ad sententiam cõtra Macarium ferendam, iam nec Imperator loquitur, nec iudices, sed sola sancta Synodus: quemadmodũ ex duodecima, & sedecima actione videre licet. Sed & in actione decimaoctaua, posteaquàm subscripserant centum septuaginta Episcopi, in ipso fine subscripsisse legitur Imperator in hæc verba, Et subscriptio pijssimi & Christo dilecti Constantini Imperatoris: Legimus & consensimus. Ac mox, Pijssimus Imperator Constantinus dixit, Edicat sanctum & vniuersale concilium, si consensu omnium Episcoporum promulgata est definitio, quæ ad præsens celebrata est. Cumque sanctum concilium exclamasset, Omnes ita credimus, edictum scribi fecit Imperator, vt quòd fuit à concilio definitum, id firmiter omnes obseruarent. Ac primus hic fuisse videtur (quantum quidem ex ijs quę extant Synodorum actis cognoscere licet) qui concilij definitioni subscripserit: sed non iudicans, verùm consentiens tantùm. Quod aliquot antè seculis etiam in Arausicano secundo concilio factum legimus, à viris quibusdam illustribus, vbi sic illi subscripserunt: Petrus, Marcellinus, Felix, Liberius, viri clarissimi præfecti prætorij, consentientes subscripserunt. Quanquam in octaua Synodo generali, cùm postularetur ab Imperatore Basilio, vt primus ipse subscriberet Concilij decretis, respondisse legitur: Tranquillissimum imperium nostrum sequutum præcedentes & iustissimos Imperatores, Constantinum videlicet Magnum, & Theodosium ac Martianum & cæteros, vult subscribere post subscriptionem omnium deo amabilium Episcoporum. Sed quoniam postular præferri nos sanctitas vestra, subscribam post subscriptionem omnium

Primus ex Imper. Cõstantinus in Concilio subscripsit non vt iudicans, sed vt consentiẽs, & extremo quidem loco.

ſanctiſſimorum vicariorum. Edocti enim ſumus à Chriſto vero Deo noſtro, habere exaltantem humilitatem. Ex quibus Baſilij verbis colligitur, quòd in prioribus etiam Oecumenicis concilijs Imperatores ſubſcripſerint, poſt omnes Epiſcopos. Cæterum in ijs actis quę typis excuſa ſunt, præterquàm in ſexta & octaua Synodo, nullius Imperatoris ſubſcriptionem reperire licet. In hac ſexta Synodo condemnati ſunt, qui tantùm vnam voluntatem & actionem in Chriſto eſſe contendebãt. Pyrrhus ab Honorio pridem è cœtu piorum eiectus, & ab Heraclio relegatus: deinde cyrus Alexandrinus, & Sergius à Theodoro & Martino Pontificibus iam anteà condemnati. Tum Theodorus Pharenſis, Paulus Conſtantinopolitanus, Macarius, Polychronius. Hi ſunt quos Photius quoq; recenſet inter damnatos. De Honorio verbum facit nullum, quem non præterijſſet proculdubio ſilentio, ſi quid de eo compertum habuiſſet: vt inde falſitas actorum ſextę Synodi: quod ad Honorium attinet, elici facilè queat. In omnibus autem hæc Synodus Agathonis Pontificis præſcriptum eſt ſequuta, cuius extat in actis pulcherrima epiſtola, de cuius ſententia Patres omnia decreuerunt.

Septimum exemplum ex Synodo Nicæna ſecunda.

Septima Synodus habita eſt iterum Nicæę, de qualibet quæ ſcripſit Photius, quamuis verbis paulò prolixioribus, adſcribere, quoniam ad hęc quoque noſtra tempora valdè ſunt accommodata. Hoc ſacrum, inquit, magnumq́ue concilium recẽs patefactam & barbaram hæreſim, quæ ab impijs & execrandis hominibus parta erat, diuina communique ſententia ſimul cũ ipſius autoribus cõdemnauit. Infelices enim homines iſti, verbis non confitentes ſe Chriſto vero Deo noſtro maledicere, factis omnia in eũ maledicta & linguę petulantiã cõgeſſerunt. Cumq́; illum ſine medio, & ſine aliquo velo cõtumelia afficere nõ auderent, per venerandum imaginem, omnẽ Chriſto inimicæ mentis cupiditatem expleuerunt. Adorandã enim Chriſti imaginem, per quam idolorum error excluditur (proh nefarium ſceleratæ atq; impiæ linguæ cogitationiſq́; ſonum) idolum appellauerunt, & omnibus ipſam ignominijs afficientes, & per plateas ac vias publicas trahentes, & pedibus conculcantes, in ignem coniecerunt: ſpectaculũ Chriſtianis

Contra demolitores & contemptores imaginũ Chriſti & ſanctorum.

ſtianis hominibus miſerandum, & ſola Chriſti hoſtiũ impietate dignum. Eadem & in reliquas ſacras imagines contulerunt, cùm celeribus pedibus ſanguinem funderẽt, diriſque manibus ac impuris labris petulantiam exercerent, nec vllam tanti furoris atq; dementiæ ſatietatem caperent homines peſſimi. Sacras Chriſtianorum notas & effigies non minus quàm ſi gentiũ eſſent abominationes, imò verò magis publicè deteſtabãtur: Ex quo bellum grauiſſimum aduerſus Chriſtum & ſanctos eius commouebatur. Omnibus enim perſpicuum eſt, honorem imaginibus habitum ad eos tranſire quos illæ referunt. Verùm iſti noua Iudæorum Chriſti hoſtium progenies, dum Chriſti atque ſanctorum eius imagines afficiunt contumelia, ea perficiunt, in quibus patres ipſorum defecerunt. Irruunt enim in facinora Iudæorum, ſingulariq; alacritate patres ſuos ſuperare conãtur. Et dum non audent in medio Chriſtianorum labris etiam Chriſtum abnegare, in eundem ipſum Iudaicum paternumq́, zelum deprehenduntur incidere, & adulterinam etiam hanc oſtẽdunt imitationẽ: nec vllo cõſiſtunt loco, ſed tanquam veneno hęreſis ebrij, huc illuc iactantur & ruunt: Chriſtianos enim ſe eſſe profitentur, & aduerſus Chriſtum debacchantur: Iudęos appellari ſe nolunt, & imagines oppugnantes zelum ipſorum Chriſto inimicum imitantur & ſuperant: idololatriæ nomen vitant, & ſe in ipſos Chriſtianos diuinaq; Chriſtianorũ ſanctaq; myſteria nihilò idololatris leuiores præbent. Quam obrem ſanctum & Oecumenicum cõcilium eos qui adulteræ iſtius & multis ſeminibus commixtæ opinionis ignobilitatem fugere noluerũt, tanquam nothos & à fidelium nobilitate alienos inſolubilibus anathematis vinculis, conſtringendos iudicauit. Imaginẽ autẽ Chriſti veri Dei noſtri, ex Apoſtolorum & ſanctorũ Patrum traditionibus, & ſanctorum oraculorum teſtimonijs, ad honorem & venerationem illius, quem ipſa refert, adorandam atque colendam ſuffragijs omnibus cenſuit & confirmauit. Cùm adoratio nimirum atque honor adhibeatur eodem modo, quo in alijs ſacris notis & formis ſanctiſſimæ latriæ vtimur. Neq; enim in illis conſiſtimus, honoremq; & adorationẽ concludimus, neq; ad alios & diuerſos fines diſtrahimur,

Sententia Synodi Nicænæ contra Iconoclaſtas.

sed per diuersum & singularem ipsorum cultum & adorationem, quæ cernitur, sacra conuenientiq; , ac minimè diuisa ratione animos nostros ad inuisibilem illam singularemque atque vnicam diuinitatem dirigimus. Sic venerabilem crucem adoramus, in qua Domini corpus extensum est, & sanguis ille, quo mundus vniuersus purgatus est, emanauit: & ligni natura illius fluxibus irrigata, pro morte vitam perpetuã tulit. Sic crucis signum adoramus, quo dæmonum agmina fugantur, & varij curãtur morbi. Cùm semel in ipso exemplari gratia & virtus exhibita sit, & vsque ad exempla similis vis se diffundat. Hæc igitur singula, nempe Christi imaginem, & ipsam crucem, crucisque notam, cultu adorationeque prosequentes, honorem & adorationem non in ipsis concludimus, sed ad eum dirigimus, qui propter incredibiles diuitias amoris erga nos, factus est homo, & mortem propter nos pertulit contumeliosam. Sic & sanctorum templa, & sepulchra, & reliquias, ex quibus morborum curationes emanant, fideliter adoramus, Christum verum Deum nostrum, qui gloria ipsos affecit, collaudantes & celebrantes. Et si quid ijs in mysticis & sanctis nostris sacrificijs simile est, per munus & gratiam in illis exhibitam, præcipuum autorem & principem causam agnoscimus & commendamus. Quapropter & diuinus ac sanctus ille beatorum atque sacrorum virorum cœtus, non solùm imaginem Christi, quemadmodum diximus, verùm etiam immaculatissimæ semperque virginis Mariæ & Dominæ nostræ Dei genitricis, & sacras sanctorum omnium imagines, pro ratione excellentiæ & sanctitatis exemplarium colendas & adorandas communium oraculorum decretis constituit & cõfirmauit. Per ipsas enim ad præsentiam quodammodò atque congressum, animi ducimus intentionem: & per hanc diuina naturamque superante coniunctione copulamur cum illo, qui summus est rerum expetendarum. Hæc igitur sapienter diuineq; septimum illud Concilium decreuit, atq; constituit. Quo quidem facto, omnem hæreticam pestem ac turpitudinem à grege ratione prædito depulit: propriumq; decus & pulchritudinem Ecclesiam recipere ostendit: & tanquam sponsam non in fimbrijs aureis, sed intel-

De veneratione sanctæ crucis.

Qua ratione bonos imaginibus tribuatur & reliquijs, & templis, et sepulchris sanctorum

intelligibilibus decoratã imaginibus, ad Christi sponsi dexterã constitutã, hilaribus & lætis oculis toti fideliũ multitudini conspiciendã honorandamq; demõstrauit. In hac Synodo præsidebant Adriani primi Põtificis Romani nomine, Petrus protopresbyter Ecclesiæ Romanæ, & alter Petrus præfectus sancti Sabæ. Fuerat autẽ iam anteà damnata hæresis hæc Iconomachorũ à Gregorio Tertio, qui Leonem etiam Imperatorẽ, per quem euersæ fuerant imagines & eiectæ, percussit anathemate. Quod idem statuit contra filium eius Constantium, qui sui patris impietatem fuerat imitatus, Stephanus Papa tertius. Ac interfuerunt quidem in hac Synodo duo Senatores, sed initiò tantùm pauca loquuti, nõ leguntur postea se tractatibus Ecclesiasticis immiscuisse. Subscripserunt episcopi trecenti sexaginta septem, alium quenquam subscripsisse non apparet.

Hucusque Photius.

Leo Impe. eiecit imagines, eiusque filius Constatius vnde vterque excommunicatus

In octaua Synodo, quæ fuit Constantinopolitana quarta, interfuit quidem Basilius Imperator & subscripsit, sed quàm ab eo fuerit alienus, vt aliquas in iudicãdo sibi partes de fide sumeret, demonstrant verba quæ tum habuit ad eos, qui præsentes aderãt in Synodo, quos in hunc modum alloquitur. De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quàm qui absolutè versamini, quid amplius dicam non habeo, quàm quòd nullo modo vobis licet de ecclesiasticis causis sermonem mouere: neque penitus resistere integritati ecclesiæ, & vniuersali Synodo aduersari. Hæc enim inuestigare & quærere. Patriarcharum, Pontificum & Sacerdotũ est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui soluendi & ligandi potestatem habent, qui ecclesiasticas & celestes adepti sunt claues, nõ nostrũ qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel à ligamẽto solui egemus. Quantæcunq; enim religionis & sapientiæ laicus existat, vel etiamsi vniuersa virtute interiùs polleat, donec laicus est, ouis vocari non designet. Rursusq; quantumcunque sit episcopus irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec antistes est, & veritatis verbũ rectè prædicauerit, pastoris nominis & dignitatis dãna non patietur. Quę ergo ratio est ĩ ordine ouiũ cõstitutis, pastores verborũ subtilitate discutiẽdi, & ea quę supra nos sunt quærẽdi & ambigẽdi? Oportet ergo nos cũ timore & fide syncera

Octauum exemplum

Basilij Imper. oratio pijssima.

Etiam sanctissimi laici indignos plane pastores reuereantur & timeant magis quã iudicent.

syncera hos audire,& à facie eorum vereri, cùm sint mini stri Domini omnipotẽtis,& huius formam possideant: & nihil amplius quàm ea quæ nostri ordinis sunt, requirere. Nunc autem vt videmus, adeò multos malitia in insaniã accendit, vt obliuiscentes proprij ordinis, & ꝙ pedes sint minimè cogitantes, legem ponere velint oculis. Oculos vocare Basilius videtur Episcopos,quos Ambrosius oculo rum in Ecclesia fungi scribit officio:de quibus etiam in o-ctauo concilio Toletano legitur: Dum secundum carnis assumptæ mysterium, Ecclesiæ suæ fuerit dignatus caput existere Christus,meritò in membris eius intentio Episco porum,officia peragere cernitur oculorum. Sic & Augu-stinus sanctos Apostolos vocat oculos. Quantacunq; re-ligione sit & sapientia laicus, etiamsi vniuersa virtute pol-leat,fas tamen non esse censet Basilius,illi de causis Eccle siasticis sermonem mouere, quòd proprium hoc sit Epi-scopi munus: etiamsi multò sit is in virtute sapientiaque inferior.Idque Gregorij, quem Theologum Græci vocãt, sententiam sequutus,qui in oratione sexta,qua se excusat quòd ab Ecclesiastica functione tam diu abstinuerit, sic populum affatur:Vos oues nolite pascere pastores,neque super terminos eorum eleuemini : satis enim est vobis, si rectè pascimini.Nolite iudicare iudices,nec legem feratis legislatoribus.Deus enim nequaquàm Deus est seditionis & confusionis,sed ordinis & pacis.Nemo igitur caput sit, qui vix manus aut pes esse possit, siue membrum aliquod corporis honorabilius:sed vnusquisque fratres in eo ordi-ne in quo vocatus est,permaneat, licet etiam dignior exi-stat:in illoq; magis præsentem amet claritatem, quàm vt eam quam non accepit quærat. Nemo qui sine periculo subesse potest,imperare desideret:nec subiectionis lex sol-uatur,qua tam terrestria quàm cœlestia sunt alligata. Vi-des quæ fuerit hac de re,de qua nunc inter nos agitur,Ba silij sententia:in qua Gregorius quoq; Nazanzenus fuisse videtur,qui fas esse non putat, vt iudices iudicentur. Sed audi quid de hoc ipso in hac Synodo decretum fuerit. Il-lud tanquam perosum quiddam ab auribus nostris repu-limus,quod à quibusdam imperitis dicitur, non posse Sy-nodum absq; principali pręsentia celebrari,cùm nusquam

Episcopi dicti oculi

Concil. Tol.ca.4.

De dignitate sacerdotali c.6.

Psal.87.

Greg.Nazanz.de officio laicorum erga pastores.

Actio.10. Non est principum & secularium,se causis & Synodis Episcoporum immiscere.

facri canones connenire feculares principes in concilijs fanxerint, fed folos Antiftites. Vnde nec interfuiffe illos Synodis, exceptis concilijs vninerfalibus, inueniemus. Neque enim fas eft, feculares principes fpectatores fieri eorum, quæ facerdotibus Dei nonnunquam eueniunt, Iam autem diximus, quemadmodum Imperator fubfcribere noluerit: fubfcripferunt autem primo loco legati, quos Adrianus Pontifex Romanus miferat, hac forma: Ego Donatus Dei gratia Epifcopus Oftienfis Ecclefiæ, locum obtinens Domini mei Adriani Pontificis & vniuerfalis Papæ, omnia quæ fuperiùs leguntur, huic fanctæ & vniuerfali Synodo præfidens: ad voluntatem eiufdem eximij Præfulis promulgaui,& manu propria fubfcripfi. Qua forma & reliqui duo collegæ eius vfi funt. Ignatius verò hac: Ignatius mifericordia Dei Epifcopus Conftantinopoleos nouæ Romæ, fanctam hanc & vniuerfalem Synodum fufcipiens, & omnibus quæ ab ea iudicata & fcripta funt concordans & definiens, fubfcripfi manu propria. Quam eandem formam in fubfcribendo fequuti funt Iofeph vices agens patriarchæ Alexandrini, Thomas Antiocheni, Elias Hierofolymitani. Poft quos tandem fubfcripferunt Imperatores hac forma: Bafilius, Conftantinus & Leo perpetui Augufti, in Chrifto Deo fideles principes Romanorum, & magni Imperatores, fanctam hanc & vniuerfalem Synodum fufcipientes, & omnibus, quæ ab ipfa definita & fcripta funt concordantes, fubfcribimus manu propria. Ex eo videre licet, quòd Imperatores, vel quicunque tandem alij non Epifcopi, etiam in fubfcriptionibus fuis diligenter cauerunt, ne quid tanquam iudicantes in fidei, aut quacunque tandem Ecclefiaftica caufa feciffe viderentur.

Nota fubfcriptionẽ Epifcopi.

Atque hæ funt octo Synodi generales, quas enumerat Gratianus: neque enim plures ante ipfius tempora habitæ fuerunt. In ijs omnibus non reperies Brenti, quod quifquam Imperatorum aut principum, aut quorumcunque tandem laicorum in Ecclefiaftica caufa iudex effe voluerit, quòd Apoftolicam hanc effe traditionem non ignorarent, vt ne laici fe caufis Ecclefiafticis immifcerent. Nam & in illo Hierofolymitano Concilio nemo fententiam dixit,

Diftin. 16. ca. Sācta. Nonū exēplū eft in primo Concilio Apoftolorum.

dixit, præter Apostolos, quorum loca tenent Episcopi. Sic enim Lucas loquitur: Conuenerunt Apostoli & seniores (qui Græcè presbyteri vocantur) videre de verbo hoc, Mox inducit Petrum loquentem, quem rectè scribit Hieronymus principem in eo Cōcilio lati decreti fuisse. Post eius orationem tacuit (inquit) omnis multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulum narrantes, quanta fecit Deus signa & prodigia in Gentibus per eos. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus, &c. Hi sunt omnes, quos dixisse sententiam scribit Lucas, Petrum primo loco, tum Barnabam, Paulum, Iacobum. Omnis, inquit, reliqua multitudo tacuit. Quid his verbis esse potest euidentius? Hunc itaque morē Apostolorū sequuta semper est in Concilijs Ecclesia Dei, vt illi soli sententiam dicerent in causis Ecclesiasticis, qui loca tenent Apostolorum, reliqua verò multitudo taceret. De Valētiniano Imperatore scribit Sozomenus, cùm per Episcopum Hypatianum verbis Episcoporū per Hellespontum & Bythiniam agentiū fuisset rogatus, vt Episcopis ad corrigendum dogma cōuenire permitteret, sic eum respondisse: Mihi qui sum in sorte plebis, fas non est talia curiosiùs perscrutari: sacerdotes quibus ista curę sunt, inter seipsos quocūq; loco voluerint, cōueniant. Hic est ille Valentinianus, qui nec interesse voluit, cùm Sixto pontifici quædam crimina fuissent obiecta, sed surgens à Concilio, dedit in arbitrio Sixti Episcopi, vt iudicaret iudicium suum. Simile quiddam à Carolo Magno factum fuisse dicitur, in causa Leonis tertij Pontificis.

Act. 15.

Hier. in Epistola ad August.

Sozom. li. 6. cap. 7. Ecclesiasticæ historiæ Valentiniani Imp. erga Episcopos reuerētia.

Vsque eò autem Imperatores Catholici iudiciū in Ecclesiasticis causis sibi non arrogarunt, vt ne hæretici quidem id facere voluerint. Vnus fuit Valentinianus iunior Imperator, qui Iustinæ matris impulsu, cùm puer adhuc esset propemodum, sibi de fide iudicium vsurpare conatus est. Sed quibus verbis eū adoratus fuerit Ambrosius, iam antè commemorauimus, pœnituitque eum facti non multò pòst, ac informatus fide & institutis Catholici principi Theodosij, tanto in Ambrosiū affectu pòst incubuit, vt quem anteà persequebatur, eum diligeret: quem antè vt aduersarium repellebat, eum vt parente putaret, sicut ipse in quadam epistola scribit Ambrosius. Non dissimile quid-

Etiā hæretici Im. nō arrogarūt sibi iudicium de religione.

Ambros. epist. 34.

quiddam ausus fuit etiam Imperator ille,& re & nomine Basiliscus, qui circulares dedit literas, quibus Chalcedonense Concilium, & Leonis libellum per anathema dānauit. Quod tamen ipsum fecit, Episcoporum suorum, qui non pauci numero fuerunt congregati, sententiam sequutus, qui circularibus etiam literis eiusmodi subscripserunt, vt magis exequutoris, quàm iudicis officio functus videri possit. Sed has tamen ipsas literas circulares non ita multò pòst aboleri & eis contrarias scribi iussit, sicut apud 1. Euagrium, 2. Liberatum, 3. Nicephorum scriptum reperimus. Ad eundem modum & Constantius, quo nihil in religione fuit inconstantius, qui primus ex Imperatore Christiano factus erat Arrianus, quicquid egit contra Catholicos, non propria sua, sed Episcoporum autoritate, quos frequenter conuocabat, faciebat, & quotannis ferè nouam fidem condi procurabat. Quamuis autem autoritate Synodi iam fuerat Athanasius condemnatus, tamen vide Brenti, quantum ille positum putabat in vno Pontifice Romano Liberio, quem partim vi & minis, partim etiam pollicitatione munerum, sicut ipse scribit Athanasius, pertrahere conabatur, vt Athanasij damnationi subscriberet. Tam ardenti desiderio nitebatur autoritate Episcopi æternæ vrbis firmari, quod iam impletum esse sciebat: sicut ab Ammiano quoque Marcellino memoriæ proditum est. Intelligebat enim irrita fore omnia quæcunque acta ab alijs fuissent, nisi Romani Pontificis consensus accessisset. Athanasius autem ferendum non esse putauit: vt quicquam sibi iuris arrogaret Imperator in Synodis Episcoporum. Qui sic alicubi scribit: Qua fronte talem conuentum synodum appellare audent, cui Comes præsedit? Et in epistola ad solitariam vitam agentes: Obtendit, inquit, in speciem Episcoporum iudicium, sed interim facit quod illi volupe est iudicium Episcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? Sin contrà ista minis Cæsaris conflantur, quid opus est hominibus titulo Episcopis? Quando à condito æuo auditum est, quòd iudicium Ecclesiæ autoritatem suam ab Imperatore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum est? Plurimæ anteá Syno-

1. li. 3. c. 4. historiæ ecclesiæ. 2. cap. 16. Breuiarij. 3. lib. 18. cap. 3.

Atha. in epistola ad solitariam vitã agentes. Ammi. li. 15. Atha. Apologetic. 2. Atha. princeps omnino remouet à cognoscendis causis Ecclesiasticis

Synodi fuere,multa iudicia Ecclesiæ habita sunt: sed neque Patres istiusmodi res principi persuadere conati sunt, nec princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum præbuit. Paulus Apostolus habebat amicos in Cæsaris familia, & per eos in literis salutabat Philippenses, non tamen eos in iudicio socios assumpsit,&c. Et prope finem, dicit eum Antichristi imaginem induisse. Quis enim videns eum, inquit, in decernendo principem se facere Episcoporum, & præsidere iudicijs Ecclesiasticis,non meritò dicat,eum, illam ipsam abominationem desolationis esse, quæ à Daniele prædicta est? Nam cùm circumamictus sit Christianismo,& in loca sancta penetret,& inibi consistens deuastaret Ecclesias,abrogans Canones,vi cogens vt sua obtineant,quis vnquam audebit dicere, hoc tempus Christianis pacatum esse? Vides Brenti,quæ fuerit Athanasij sententia de eo,si quis,non dico satraparum aut ducum, sed regum etiam & Imperatorum, principem se facere vellet Episcoporum.Et fecit tamen omnia Constantius, obtendens in speciem,sicut idem scribit Athanasius, iudiciũ Episcoporum,quod ad se minimè pertinere sciebat: Quare sequi non præire,exequi quod esset ab Episcopis decretum,non ipse decernere videri volebat.

Ab exemplis tyrãnorũ,vt Hunerici & Theodorici Victor lib. 2. persequutionis Vãdalicæ. In 4. Synodo Romano sub Symacho Papa.

Quid autem crudelissimus ille fidei Catholicæ persequutor Hunericus? cùm imperasset Eugenio Carthaginensi Episcopo,vt pro disputatione fidei constituta die vnà cum Episcopis suis veniret, conflictum cum suis, hoc est, Arianis Episcopis initurus: Eugenius verò respondisset:disputationem legis cum adiutorio Dei se nullatenus declinare vel fugere: sed sine vniuersitatis assensu se non debere causas assumere eius fidei asserendæ: num ipse iudex in ea causa esse voluit? Quamlibet sæuus tyrãnus,hoc sibi tamen nõ vsurpauit.Sed cùm diceret Eugenius: Quis erit cognitor? quis examinator? Notarius regis respondit, Patriarcha Cyrillus.Similiter & alius quidam Rex Theodoricus,minus quidẽ ille sæuus, sed Arianus tamen vltrò vocatus ad iudiciũ Ecclesiasticũ:in Synodali arbitrio esse dixit, in tanto negotio sequẽda præscribere,nec aliquid ad se præter reuerentiã de negotijs Ecclesiasticis pertinere. Quantò fuit modestior hic Arianus,quàm tu Lutheranus? Vis

Vis autem etiam Lutheranorum ea de re sententiã audire: Proferam: vt vestris vos telis confodiam. Gloriantur se Lutheranos esse, qui sunt Confessionis Augustanæ. Atqui disertis verbis in ea scriptum est: Secundum Euangelium, seu vt loquuntur, de iure diuino, nulla iurisdictio cõpetit Episcopis vt Episcopis, hoc est, ijs quibus est cõmissum ministerium verbi & Sacramentorum, nisi remittere peccata, item cognoscere doctrinam: & doctrinam ab Euangelio dissentientem reijcere: & impios, quorum nota est impietas, excludere à communione Ecclesiæ. Neque verò dissentit ab hac sententia suæ confessionis Philippus in breui quodam scripto, quod de hac ipsa materia edidit. Nam sicut antea meminimus, non permittit is principibus de doctrina iudicãdi potestatem, verùm custodes eos tantùm esse vult primæ & secundæ legis tabulæ, quod ad externam disciplinam attinet, hoc est, sicut nos interpretamur: vt meminerint se non sine causa gladium portare, prohibeant idololatriam & blasphemias: néue ferant pro Dei verbo verbum suum hæreticos populo venditare, néue propter voculas aliquot è sacris literis productas, & in prauum sensum detortas, quod ab ipsis profertur, adorari tanquàm Dei verbum patiantur. Quanta per Deum immortalem est vis veritatis, vt etiam per hostium veritatis iugula nonnunquam erumpat?

Ab exemplis Lutheranorum.

Vis autem Brenti, vt etiam Ethnicorum exemplo demonstremus, fas non esse, quod tu fas esse doces, vt secularis magistratus Ecclesiasticis se causis immisceat? Difficile quidem id esse videtur, sed periculũ tamen faciemus. Fuerat à Catholicis Episcopis propter hæresim ex communione piorum eiectus & Episcopatu priuatus Paulus Samosatenus, quo tempore imperij gubernacula tenebat Aurelianus Imperator Christianæ fidei persequutor. Paulus quoniam videbat Imperatorem esse Ethnicum, Episcoporum decretum contempsit, nec ab Ecclesiæ domo voluit abstinere. Quid fecerunt Catholici? Confugerunt ad Imperatorem Ethnicum. Ille verò quamuis Ethnicus, non esse tamen sui muneris intelligebat, vt inter Episcopos iudicaret. Sed conuenientissimè decreuit, sicut scribit Eusebius, vt illis ea domus adiudicaretur, quibus Epi-

Ab exemplis Ethnicorum.

Euseb. lib. 7. cap. 30. Ecclesiasticæ historiæ.

ſcopi Italiæ & Romæ in dogmate concordes ſcriberent. Ita Paulus per ſummã ignominiam Eccleſiam pulſus eſt. Vides Brenti, quemadmodum nec Ethnicus Imperator licere ſibi putauit, vt Epiſcoporum ſe iudicem conſtitueret, verùm ad ſuos iudices eos remiſerit. Et quod non modò Catholici, verùm ne hæretici quidem quamlibet ſæui nonnulli tyranni, quin etiam ne graues quidem Chriſtianæ fidei perſequutores, Imperatores Ethnici fas eſſe ſibi putauerunt, vt inter Epiſcopos de cauſa fidei cognoſcerẽt: id tu Brenti fas eſſe contendis, nõ modò regibus aut principibus, verumetiam cuiuis de fece vulgi. Quæ eſt hæc animi tui impotentia? quod eſt iſtud tam ardens Apoſtolicæ ſedis & catholicorum Epiſcoporum odium? vt & ſuperioris, & huius ætatis noſtræ hæreticos, quin & ipſos Ethnicos peruerſitate ſuperare coneris, dummodò odio tuo pluſquam Vatiniano ſatisfacias?

Concluditur aduerſus Brentium eleganter.

Putat autem admirator ille tuus Vergerius, quod peruerſe docetur à te, id ſe pientiſſimo regi & Domino meo probare poſſe? errat Brenti, & quidem toto cœlo, quod aiunt, errat. Neſcit fortaſſè, quàm ſanctis parentibus, auis, proauis, & paternis & maternis prognatus ſit, quamq́ue ſemper abhorruerit, & nunc etiam abhorreat ab hoc veſtro Sataniſmo. Quæ fuerit in Chriſtiana, Catholica & Orthodoxa religione domus Iagelonię conſtantia, in ipſo operis huius initiò paucis attigimus. Neque verò ſicut in alijs præclaris multis virtutibus, ſic & in hac, ſua laude caret inclyta domus Auſtriæ, cuius quanta fuerit ſemper, & nunc etiam ſit pietas, religio, ſanctimonia, manifeſtum eſt orbi Chriſtiano vniuerſo. Atqui ſic domus hæc cum Iagelonia coniuncta eſt, vt vna propemodum eſſe vtraque videatur. Nam ſicut pientiſſimus auus Sereniſſimi Regis mei Cazimirus Rex ante centum annos ex Auſtriæ familia, qua nulla eſt in orbe terrarum illuſtrior, Alberti Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ regis & Archiducis Auſtriæ filiam Elizabetham, qua vix vllam vidit Polonia fœminam religione præſtantiorem, vxorem duxit: ſic & hic Sereniſſimus nepos eius excellentiſſimi illius, & vnius omnium religioſiſsimi Principis Ferdinandi Romanorũ Hungariæ Bohemiæq; regis & Archiducis itidem Auſtrię filiam

Laus domus Auſtriacæ.

filiam Catharinam sibi matrimonio coniunctã habet,quæ & ipsa pietate,religione,sanctimonia,nulla ex parte proauia sua Elizabetha inferior esse videtur. Cùm igitur hoc inter se certamen tuendæ Catholicæ religionis vtraque familia susceperit, nec altera alteri hac in parte concedere velle videatur, crede mihi Brenti, quòd ad extremum vsque vitæ suæ spiritum,Deo vires suppeditante,in eo quod cœpit,perstabit.

Elizabetha & Catharina ex Austriæ familia Reginæ Poloniæ.

Vis autem ex Austriaca domo recens exemplum tibi proferam? Non te clàm est proculdubio, quemadmodum Leo decimus Pontifex Romanus, Martinum Lutherum ante annos plus minus triginta sex, errantem in viam reuocare conatus fuerit.Apud quem cùm nihil paternis adhortationibus profecisset, de consilio Patrum amplissimorum, & eorum qui sacrarum literarum doctrina præstabant, Martinum vestrum Lutherum, hæreticum pronunciauit. Ac misso nuncio ad vnum omnium Christianissimum Imperatorem, vereque Catholicum regem Carolum, postulauit ab eo tanquam primario filio & aduocato,vt sedis Apostolicæ sententiam sequutus,pœnas cõtra eum decerneret, quibus hæretici condemnari consueuerunt, iuxta morem à priscis Imperatoribus Christianis & Orthodoxis obseruari solitum. Quid ad hæc pientissimus Imperator, auitæ religionis & puri verbi Dei propugnator acerrimus? Minimè grauatim se facturum ostendit,quod à primario Ecclesiæ filio & aduocato factum oportebat.Quoniam verò nonnulli vehementer instabant, vt priùs hominem ad se vocaret, quàm ad exequutionem decreti à sancta sede Apostolica lati processisset, nec illis negare,nec aliquid quod personæ suę non esset,admittere voluit. Quamobrẽ ne secùs aliquis factũ hoc illius interpretari posset, in suo proscriptionis edicto, quod promulgari fecit,causam cur eum accersiri voluerit,his verbis adscripsit: Nõ vt nos,inquit, de negotio hoc iudicaremus aut cognosceremus:cùm id proculdubio ad Romanum Põtificẽ & sedem Apostolicam pertineat: neq; vt res sacrosanctę fidei nostrę tandẽ post tot secula per nouas altercationes cũ magno fideliũ scandalo & perturbatione,ac infideliũ derisione in cõtrouersiã vocari pateremur: sed vt cum

Exemplũ postremi Imperat.

Testimonium Imperatoris Caroli, non suũ esse de Religione cognoscere sed Põtif. et Synodi.

vulgi,& plurimorum ita petentium satisfactione hominis animũ percunctantes,cum bonis monitionibus & suasionibus ad rectam semitam, si fieri posset, reduceremus. Vides quemadmodum & hic non obscurè tulerit, sui non esse muneris, de doctrina religionis cognoscere? Clariùs autem etiam id ostendit, cùm ei ante annos viginti septẽ libellus Augustanæ confessionis oblatus, iudiciumque fuisset illius requisitum. Tum enim nulla circuitione vsus, respondit his,qui hoc à se postulauerunt:nō velle se quicquam determinare, neque posse concludere de negocio religionis, verùm apud Pontificem Romanum pro officio suo diligenter se daturum operam de congregando Concilio generali. Agnoscis, opinor, verba vestræ confessionis Augustanæ, Sic sibi religiosissimus hic Imperator nihil eorum vsurpare volebat, quæ sui non esse muneris intelligebat.

Aliud exẽplũ Regis Poloniæ Sigismũdi

Nunc audi non diuersum de Iagelonia familia. Sanctus ille pater Serenissimi regis huius nostri SIGISMVNDVS primus qui ex qua Carolus Imperator paternum, ex eadem clarissima Austriæ familia maternum suũ genus duxit:sanctus, inquam,ille Rex, qui ante annos nō ita multos in Christo obdormiuit, cùm alijs heroicis virtutibus multis clarus, tum in tuenda fide Catholica constantia quadam & animi robore singulari præditus, pro qua mortem etiã oppetere paratus fuisse videbatur, cùm ab eo postularent itidem nonnulli, (quibus rectè dici potuit:Nescitis quid petatis) vt purum Euangelium in regno suo prædicari permitteret: respondit, officij sui non esse de puritate verbi cognoscere, ad Episcoporum id munus pertinere, quorum quidem hac de re iudicio, se etiam ipsum libenter maiestas eius submitteret, eorumque iurisdictionem saluam in omnibus esse vellet. Num autem ab eo degenerauit Serenissimus hic filius eius, qui nunc habenas regni moderatur? Is verò nihil facit libentiùs, quàm vt sanctis sancti sui parentis vestigijs incedat, quem sui nominis gloria totum terrarum orbem impleuisse non ignorat. Itaque cùm anteà semel & iterum eadem illius quæ diui patris vox audita est,tum in proximis superioribus comitijs Varsauiensibus, cũ itidem peterent nonnulli,

Matt. 20.

Exemplũ Regis presentis Poloniæ,quã sedulò curet is Religionem & obseruet Episcopos.

li, quò de causa religionis cognosceret, constanter admodum recusauit, quòd non esse sui muneris diceret: sibi satis esse cum prophanis causis negocij, nec eis omnibus diiudicandis vnum se sufficere posse: Regem agere se, non Pōtificem velle. Has illius voces Christiano, Catholico & Orthodoxo Rege dignas cùm præsentes in comitijs adfuissemus, auribus ipsi nostris audiuimus. Tantùm autem is ab eo abfuit, vt de doctrina religionis cognoscere vellet, suam vt etiam voluntatem omnibus declararet, quòd de ijs rebus tantùm quæ propriè ad Comitia pertinerent, præcipuè verò de ratione regni defendendi deliberationē suscipi cuperet: cùm tractatio de religione ad Synodos Episcoporum, non autem ad comitia spectet. Cùm autem omninò res postularet, vt aliqua fieret religionis mentio, sic rem proponi fecit, vt disertis verbis nolle se diceret, vt de constituenda religione, quæ rectè pridem esset constituta: verùm vt de eo tantùm sententiæ dicerentur, quemadmodum absente se à regno prouideri posset, vt pax nihilominùs & tranquillitas in regno conseruaretur. Et putat Vergerius, qui non semel iam suæ constantis voluntatis tot nobis tam illustres dedit significationes, eum vel à Christianissimi Imperatoris, vel ab eius quem tanquam alterum patrem colit & obseruat, Serenissimi & excellentissimi Romanorum Regis: vel ab illius, quem iam æterni cœlorum gaudijs esse potitum confidimus, sancti sui parentis institutis discessurum, aut sinjpsius dissimilem futurum: vt suę oblitus, alienam personam induat: & quibus de rebus semel iam orbis Christianus iudicauit vniuersus, de ijs rectè an secùs iudicata sint, cognoscendi sibi ius arroget? Priùs oporteret, vt ei subderet orbem vniuersum, ac tum demum hoc ei persuadere conaretur. Quanquàm si fecisset illud etiam, ne sic quidem sibi sumeret Rex pientissimus, quod etiam eos Imperatores, sub quorum potestate redactus fuit orbis vniuersus, arrogare sibi nunquam ausos fuisse, perspectum habet. *Quæ Vergerij temeritas.*

Vide autem Serenissime Rex, quàm ineptum, quamque sit absurdum, & ab omni ratione prorsus alienum, quod admirator Brentij postulat Vergerius. Fides de qua controuertitur, non est huius aut illius nationis, multò minùs *Ad Regē Poloniæ apostrophe*

Fides de qua contẽditur hodie, quomodo Catholica cẽsenda & vindicanda est. huius aut illius hominis: verùm dicitur & est Catholica, est omnium. Omnium, inquam, gentium, regnorum, nationum: est orbis vniuersi Christiani. Et de eo quod omnium est, quod est orbis totius Christiani, vult Vergerius, vt vnus aliquis princeps aut rex (qui quotam illius partẽ obtinet) sibi iudicium vsurpet. Nunquid hunc hominẽ tu vel micam sanę mẽtis habere putas? Etiã communi sensu destitutus esse videtur. Fingamus autem, vt in regno tuo (quod pro sua misericordia procul Deus auertere dignetur) quocunque tandem iudice seorsum aliquid ab orbe reliquo Christiano de fide constituatur: cedo Brenti, cedo & tu Vergeri, quo nomine fidem hanc appellabimus? Polonámne, an Lithuanam, an Russicam, an Prussicam? Certè Catholicam vocare non poterimus, si fuerit ab orbe reliquo Christiano diuersa. Quid igitur aliud restabit, quã vt expungamus illum articulum nostræ fidei, Credo sanctam Catholicam Ecclesiam? Et illius loco dicamus: Credo Polonam, aut Lithuanam Ecclesiam: quæ sancta dici non poterit, si fuerit à reliquo Christi corpore, sancta Ecclesia Catholica separata.

Epilogus ad Regem adhortatorius. Vidésne iam Serenissime Rex, quàm sint inepta, quàm absurda, quàm cum ipsa ratione pugnantia, quæ isti persuadere tibi conantur? Nulla sunt eorum alia, quàm separationis consilia, quæ vir ille sanctus, prudens & doctus Aurelius Augustinus, perniciosa, sacrilega, & impia vocat. *Aug. li. 3. contra epistolã Parmeniani cap. 2.* Hæc vt amplectaris, vt ab orbe terrarum te diuidas, vt seorsum ab illo, seorsum ab Ecclesia Catholica, nouam tibi fidem concedas, nouos ritus, nouas ceremonias instituas, vt maiores tuos ac nostros etiam omnes, quin orbẽ Christianum vniuersum, aut cæcitatis, aut impietatis condemnes, quòd aut in clara luce scripturarum hallucinati sint, aut si quid in scripturis fortè viderunt, apertè contra eas venire non dubitauerint: dicam vno verbo, vt schisma ticus sis & hæreticus, autores tibi sunt ipsi schismatici & hæretici Brentius & Vergerius. Et horum tu pestilentissimis vocibus aures tuas accommodabis? horum perniciosis consilijs locum dabis? Si rectè noui pietatẽ tuam, quam & in publicis comitijs omnibus, & in priuatis colloquijs mihi non semel testatam fecisti, non facies pientissime

Rex,

Rex,non facies.Quin istas pestes tu haud aliter atque viperam & basiliscum vitabis,nec eis in regno tuo receptum dari patieris:cùm eorum scripta dictaque non aliò, quàm & ad seditionem excitandam, & ad sempiternum animarum interitum spectent omnia.Etiam atque etiam tecum considera,quem istiusmodi consilia rerum statum effecerunt in Germania, quem ante annos non ita multos in Anglia quoque,vt ne vetustiora proferam exempla. Alieno quàm tuo ipsius periculo disce potiùs,quantam secum ea res malorum iliadem adferat, si qua gens à Christo, à quo semel vocata est in gratiam, in aliud Euangelium transferri se patiatur. Sed nolo pluribus,ne de constantia tua,deque animi tui robore dubitare videar. Nunc de eo quod proximè sequitur capite,differere incipiam.

LIBRI SECVNDI FINIS.

Liber tertius

DE AVTORITATE SAcræ ſcripturæ, autore Staniſlao Hoſio Epiſcopo Vuarmienſi.

Mos hæreticorũ, ad ſolas prouocare ſcripturas.

E quo capite ſermo nunc inſtituitur, in eo permultum eſſe poſitum facilè quiuis intelliget, qui vel Eccleſiaſticam hiſtoriam, vel acta Conciliorum, vel ſanctorum Patrum eos libros diligenter legerit, in quibus illis cum hæreticis certamen fuit. Semper enim hi ſic ad ſolas ſcripturas prouocabant, ſic ſolis illis innitebantur, vt præter eas nihil recipiendum eſſe cenſerent, nec vllas Patrum interpretationes admitterent, ſed quem ipſi ſenſum attuliſſent, eum obtinere vellent. Horum igitur maiorum ſuorum veſtigijs incedunt etiam noſtri temporis hæretici. Quemadmodum illi, ſicut à Tertulliano dictum eſt, de ſcripturis agebant, de ſcripturis ſuadebant, ſcripturas obtendebant, & hac ſuâ audaciâ ſtatim quoſdam mouebant, in ipſo verò congreſſu firmos quidem fatigabant, infirmos capiebant, medios cum ſcrupulo dimittebant: ſic iſti quoque nunc faciunt ſcripturarum contortores, ſanæque fidei & bonorum operum extortores.

De præſcriptionibus hæreticorũ

Catholici cũ hæreticis, non de ſcriptura, ſed ſenſu ſcripturæ cõtendunt

Quos eo quidẽ nomine quòd ſcripturas adferunt, damnat nemo: ſed quòd ſicut Ariani, ſic Macedoniani, ſicut Neſtoriani, ſicut Eutichiani, ſicut alij plerique omnes hæretici pręter ſcripturas recipiendũ eſſe putant nihil: quòd prauam earum interpretationem adferunt: quòd penes quam ſolam veræ ſcripturarũ intelligentę lux eſt, Eccleſiæ ſenſum & conſenſum pro nihilo ducunt: hoc eſt, quamobrem eos damnandos cenſemus: hoc eſt, quamobrẽ eos hære-

hæreticos pronunciamus. E scripturis probare conabātur Iudæi, quòd Christus nè Propheta quidem esset. Dicebant enim: Scrutare scripturas & vide, quia Propheta de Galilæa non surgit. E scripturis ijdem eum esse morte dignum demonstrare contendebant. Nos legem, aiunt, habemus, & secundū legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Quis autē eos vnquā propterea reprehēdendos esse duxit, quòd scripturas adducebant? Nemo sanꝰ certè. Sed quòd eas nō intellectas, quòd in prauum sensum detortas, quòd contra scripturarum autorem Christum producebāt, hoc est quod eis meritò crimini datur. *Ioan. 7.* *Ioan. 19.*

Quamobrem ne credat pius lector, inter Catholicos & hæreticos nostri temporis, vllam esse de scripturis controuersiam, aut eam à nobis tanquam Dei verbum summa cū reuerentia non recipi. Nulli sunt, qui plus ei tribuendum putent quàm nos, qui per Dei gratiam & vocamur & sumus Catholici. Sed quod pridem ab Hilario dictū est aduersus eiusdem generis homines, cuius est Brentius cum suis: De intelligentia hæresis est, nō de scriptura, sensus nō sermo fit crimen. Vnde autem Brentius? vnde cæteri, qui fuerunt ex nobis, sed non permanserūt nobiscum, scripturas habent? An non ab ijs ipsis, à quibus discesserunt? A nobis, à nobis inquam, & à Patribus nostris Catholicis. Possunt ne vel iota vel apicem vnum proferre, qui fuerit, à nobis, vel à Patribus nostris in Scriptura mutatus? qui sicut à suis acceperunt Maioribus, ita vicissim nobis suis posteris integras eas & incorruptas tradiderūt, vt eas quales accepimus, ad nostros quoque posteros transmittamus. Res est euidentior, quàm vt demonstrationis alicuius indigeat. *Catholici plus quàm Hæretici scripturis tribuunt.* *Libr. 2. de Trinitate.* *1. Ioan. 2.* *Hæretici à Catholicis scripturis mutuātur*

Proferemus nihilominùs hac de re Brenti, Islebiensis idoli vestri testimonium. Sic enim ille loquitur: Audio, inquit & video rebaptizationem à quibusdam vsurpati ex eo fundamento, vt in despectum Papæ faciant, tanquā hi qui nihil ab Antichristo habere velint. Quemadmodum & Sacramentarij propterea merū panem & vinum credere volunt, in despectum Papæ, arbitrantes se hoc pacto recte subuertere posse Papatum. Profectò friuolum est hoc fundamentū, supra quod nihil boni ædificaturi sunt. Hoc enim pacto negare eos oporteret totam scripturā sacram, *Luther. in epist. quadā ad duos plebanos de Anabaptismo.*

& prædicandi officium: hoc enim totum à Papa nimirùm habemus, & nouam quoque scripturam sacram nos facere oporteret. Sic & vetus testamentum nos dimittere oporteret, ne quid ab infidelibus haberemus Iudæis. Stultitia est hoc totum. Nam & Christus in gente Iudaica inuenit Pharisæorum & Scribarum abusus, non tamen propterea totum reiecit, quod illi habuerunt, & docuerunt.

Ex Lutheri testimonium. Nos autem fatemur, sub Papatu, plurimum esse boni Christiani, imò omne bonum Christianum atque etiam illinc ad nos deuenisse. Quippe fatemur in papatu verã esse scripturam sacram, verum Baptismum, verum Sacramentum altaris, veras claues ad remissionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum Catechismum, vt sunt oratio Dominica, decem præcepta, & articuli fidei: dico insuper sub papatu veram Christianitatem, imò verum nucleum Christianitatis esse agnoscis verba Dei vestri Brẽti? Quod *Num.23.* autem pro causa nostra testimonium luculentius adferri potuit, etiã ab eo qui suauissimè in nos effusus esset, quàm quod allatum est ab hoc vno mortalium omnium nobis infestissimo? Adeò per Prophetæ huius vestri, sicut per Balaam olim iugulum, vel inuito eo veritas erupit.

Fraudulenta Brentij Rhetorica Quare non credat pius lector impio Brentio sic suã causam proponenti, quasi Petrus à Soto vir pius, Catholicus, & doctus secùs aliquid de maiestate scripturarum senserit, quàm sentire virum catholicum oporteret. Rhetorem agit Brentius, atque ita rem proponit, vt omni ratione summũ odium & inuidiam viro pio & docto conflare queat. Sed nos arte Rhetorica seposita, & confessionis Brentianę verba, & quæ ex aduerso scripsit Petrus à Soto, ponemus, ex quibus facilè Lector æquus iudicabit, quanta venerabili viro fiat iniuria ab eo viro, qui nihil aliud quàm ardẽs odio, odium in illum suum explere cupit.

Confeßio Vvittembergensis. Sic habet Confessio Brentiana, quã sub nomine sui Ducis edidit: Sacram Scripturam vocamus eos canonicos libros veteris & noui Testamenti, de quorũ autoritate nunquã in Ecclesia dubitatum est. Sic habet ex aduerso Catho*Confeßio Catholica.* lica assertio: Scripturam sacrã illam Catholica fides agnoscit, quæ continet noui & veteris instrumẽti libros, quos à Spiritu sancto editos Ecclesia agnoscit, & veneratur. Eo quan-

quāquam inter hos illi primum locum teneant, de quibus nunquam dubitatum est, quosque semper omnes suscepe runt Ecclesię: nec tamen propterea quos non omnes susce perunt, extra Canonem habere debent consentientes Ecclesiæ filij, si eos posteriori tempore constat susceptos esse in Ecclesia vt Canonicos.

Iudicet hîc æquus Lector, vter de scriptura scribat reuerentiùs, is ne qui vel recipit, vel reijcit quosuis libros Canonicos arbitratu suo, an is qui recipit omnes, quos à Spiritu sancto editos Ecclesia recipit ac veneratur: qui nō sequitur hac in re Spiritum suum, quod faciunt insipientes Prophetæ, sed Ecclesiæ Spiritum sequitur: & quos illa Canonicos esse quocunque tandem tempore iudicauit, eos pro Canonicis recipit. Nam etsi de nonnullis dubitatum fuit aliquando, num ideo dubitari perpetuò debet? Dubitauit etiam Thomas de CHRISTI resurrectione, num in hac sua dubitatione permanere nihilominùs debuit etiam, postquàm suas illi cicatrices CHRISTVS ostendit? Sed sicut dubitatum est à Thoma, ne dubitaretur à nobis: sic etiam de quibusdam Canonicæ scripturę libris dubitatum aliquando fuit, vt per eorum quorum intererat, præsertim verò Patrum in Concilio congregatorum sententiam, dubitationi quandoque finis imponeretur. Ad hoc enim Concilia congregantur, vt quibus de rebus dubitatur, de ijs quid pro certo teneri debeat, decernatur.

Ezech.13. *Ioan.20.* *Veterum dubitatio de scripturæ libris prodest posteris.*

Dubitatum fuit olim de libris veteris Testamenti Iudith, Tobię, Sapientiæ, Ecclesiastico, duobus etiam primis Machabæorum, & Baruch. Noui verò, de Apocalypsi, epistola ad Hebræos, epistola Iacobi, secunda Petri, secunda & tertia Ioannis. Ac de libro Iudith Concilium Carthaginense sub Aurelio Carthag. Episcopo, Innocentius primus, Gelasius cum septuaginta Episcopis, Concilium Florentinum sub Eugenio quarto, pronunciauit quòd sit Canonicus: itidem & de Tobiæ libro, & de Ecclesiastico, & Sapientia. Quod ad Machabæorum duos libros attinet, extant canones Apostolorum, quorum autor fuisse putatur Clemens Petri successor, in eorum extremo tres libri Machabæorum in Ecclesiastico Canone numerantur. Ab Inno-

De quibus libris Scripturæ dubitatum. *Cano.47.* *Epist.3.ad Exuperiū cap.3.* *Li.11.Machabæorū Canonici.*

Innocentio primo duo tantùm,itidem à Carthaginẽſi Cõcilio,prouinciali quidem,ſed quod à ſexta Synodo generali confirmatum eſt:vt iam illius decreta, pro Synodi generalis decretis habenda ſint. Similiter & à Florentino & à Tridentino concilio duo tantùm libri Machabæorum in canone recenſentur. De quibus ab Auguſtino ſcribitur, quòd Machabæorũ libros non Iudæi,ſed Eccleſia pro Canonicis habet.Et alio loco,cùm de Rhaſia teſtimonium ex hiſtoria Machabæorum produxiſſet: Hanc,inquit,ſcripturam non habent Iudęi ſicut legẽ & Prophetas & Pſalmos, quibus Dominus teſtimonium perhibet tãquam teſtibus ſuis,dicens:Oportebat impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me: ſed recepta eſt ab Eccleſia.Itaq; non ſolus Auguſtinus ex hac hiſtoria teſtimonia producit,verùm & Irenæus & Tertullianus, & Origenes,& Cyprianus & Chryſoſtomus,& alij, ita vt dubitare de ijs libris, num ſint Canonici, poſt factam ab Eccleſia determinationem ſit Iudęum eſſe,non Chriſtianum.Nam non recipiunt Iudæi,recipiunt iam à mille ducentis annis Chriſtiani.Eadem eſt ratio(ne longum faciamus)de libris noui teſtamenti.Nam etſi fuit aliquando de nonnullis dubitatum, tamen ex quo tempore totius Eccleſiæ conſenſu recepti ſemel, & inter canonicos numerati ſunt, dubitari ampliùs deinceps non debet.

Lib.18. de Ciui. Dei, cap. 26. Contra Gaudentij epiſt. li.2. cap.23.

Proſequitur in ſua confeſſione Brentius: malumus enim verba confeſſionis ipſius adferre, quàm quæ ſcripſit in hoc libello,cuius magna pars non aliunde cõſtat quàm è ſannis,dicterijs,conuitijs: in quo ſic etiam ludit ſcripturis,ſic eas tractat ioculariter,vt verè de illo dici poſſit,quod venerabili viro Petro à Soto falsò impingit,eum haud aliter ſcripturis,quàm Æſopi fabulis vti. Deinde verò confuſè tractat omnia,ſubinde eadem repetens,vt ſcopas(quod eſt in prouerbio) diſſolutas agnoſcere liceat. Sic igitur loquitur in ſua Confeſſione Brentius: Hanc ſcripturam credimus, & confitemur eſſe oraculum Spiritus ſancti, cœleſtibus oraculis ita confirmatum,vt ſi angelus de cœlo aliud prædicauerit, anathema ſit. Quare deteſtamur omnem doctrinã, cultum & religionem pugnantem cum hac ſcriptura.Ex aduerſo verò Petrus à Soto ſic: Hanc ſacram

Brentius quantum ſibi permittat in ſcripturis, & quam confuſus.

cram scripturam non dubitamus Spiritus sancti esse reuelationem: sic Ecclesiam omnesque ad plenam sibi adhibendam fidem obligantem, vt non dubium sit, omnem doctrinam illi contrariam reijciendam esse. Hic nihil videtur esse controuersiæ. Nam & Catholici detestantur omnem doctrinã, cultum, & religionem pugnantem cum scriptura: nisi quòd Brentius & cæteri qui segregauerunt semetipsos, iudicant nonnunquam pugnare cum scriptura quæ non pugnant.

Pergit Brentius: Sed quod nonnulli sentiunt, in hac scriptura non contineri omnem doctrinam, nobis ad veram & perpetuam salutem cognitu necessariam, & ius interpretandæ huius scripturæ in potestate summorum Pontificum ita situm esse, vt quod hi pro suo arbitrio pronunciant, amplectendum sit pro sententia Spiritus sancti, videtur faciliùs posse dici, quàm probari. Petrus ex aduerso: Hanc scripturam agnoscit vera fides admirabili Spiritus sancti consilio scriptam, vt maximè saluti hominum conueniebat. Quare multa in ea & difficilia, & obscura: partim hoc ipsum intendente Spiritu sancto ad exercendos pios, & repellendos impios, partim permittente malitia hominum, constat inueniri. Quò fit, vt ad vnitatem fidei tenẽdam, necesse sit esse in Ecclesia ius & potestatem certam & constantem ad interpretanda hæc dubia: & hæc apud summos eius gubernatores: non vt quisq; pro arbitrio suo id faciat, sed pro ipsius Spiritus sancti sensu. Ea quoq; Spiritus sancti dispensatione mirabili, ita in hac scriptura iacta sunt fundamenta omnium, quæ ad salutem sunt necessaria, vt tamen multa extra eam credenda tradita sint Ecclesiæ.

Hæretici iudicant cum scriptura pugnare, quod non pugnat.

In his Petri verbis tria sunt, quæ offendunt Brentium: Primùm quòd dixerit, in scriptura difficilia & obscura esse multa. Secundò, quòd extra eam credenda pleraq; tradita sint Ecclesiæ. Tertiò, quòd ius interpretandi dubia voluit apud summos eius gubernatores esse. Nugantur, inquit, scripturam esse obscurã, ideoq; indigere interpretatione: Interpretationẽ autem esse penes Ecclesiã. Negari quidẽ non potest, quin aliquoties nõnulla in sacra Scriptura obscuritas imperitis occurrat, propter phrasim eius linguæ, qua

De scripturæ obscuritate & difficultate.

qua Scriptores vsi sunt. Atqui Brenti, phrasis eius linguæ fuit cognita legentibus epistolas Pauli, Petro superstite. Dicit illi nihilominùs, quòd in illis quædam sunt intellectu difficilia, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & *2. Pet. 3.* cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem. Nec negari, inquit Brentius, potest, quod & res ipsa testificatur, quòd impijs & incredulis scriptura sit maxima ex parte obscura. *2. Cor. 4.* Si adhuc, inquit Paulus, velatum est Euangeliũ nostrum: videlicet quod Apostoli prædicarunt, & mox literis mandatũ est: in ijs qui pereunt, velatum est, in quib' Deus huius sæculi excæcauit sensus incredulorum, ne lucesceret illis lumen Euangelij. Et Ioãnes: Lux in tenebris lucet, & *Ioan. 1.* tenebræ eam nõ apprehenderunt. Sed pijs credentibus in Christum, atque Spiritu Christi donatis præcipua capita Christianæ doctrinę ita nota & manifesta sunt: vt audeant etiam de ijs cum Satana ipso certamen inire.

Est ita, quòd impijs & incredulis opertum est Euangelium, cùm non sine causa dictum sit à Propheta: Credite, *Esai. 7.* & intelligetis. Verùm nõ solis impijs & incredulis. Cur enim alioqui tantũ operę poneretur à fidelibus in assequenda Scripturarum intelligẽtia? Inter fideles non postremus erat Hieronymus, & linguis omnib' instructus, & doctrina nõ vulgati præditus, sæpè tamen hærebat, sępè sudabat in explanãdis Prophetis. Idem occidebat Aug. quoq; non rarò, præcipuè cùm locum illum explicaret de peccato in Spiritum sanctum: & cùm alia multa scripturæ loca enarraret, in quibus ipse sibi persępè non satisfaciebat. Et certè fatetur ipse, quòd pleraq; sint in Scripturis obscura: quòd ita diuinitùs etiam prouisum esse scribit ad edomandã labore superbiam, & intellectum à fastidio reuocãdum: cui facilè inuestigata plerunq; vilescunt. Sed & Hieronymus: Omnis, inquit, prophetia in obscuritate continet veritatẽ, vt discipuli intrinsecùs audiãt, vulgus ignobile & foris positum, nesciat quid dicatur: Quid autem opus est Doctorũ testimonijs? Clamat hoc etiam res ipsa. Vnde enim tot & tam variæ interpretationes trium tantùm verborum, Hoc *Matt. 26.* est corpus meum, si nihil est in Scripturis obscuritatis? de quibus ipsi etiam inter se Sacramentarij non consentiunt. Quare nihil cũ Brenti, quòd cum satana de doctrinę Christianæ

Nõ solùm insidelibus sed fidelibus etiam obscura Scriptura.

Libr. 2. de doct. Christiana c. 6.

In Ezech. cap. 45.

ſtianæ præcipuis capitibus certamen inire velis. Tentauit hoc Magiſter quoque tuus Martinus Lutherus de nõ poſtremo Chriſtianæ doctrinæ capite, de Miſſæ ſacrificio: volebat cum Satana de eo certamen inire: verùm turpiter victus manus dedit. Abſit igitur, vt ingenij ſui fiducia fretus quiſquam, cum eo diſputare animũ inducat. Eſt enim is in ſcripturis exercitatiſſimus, neque ſine cauſa Dæmon à Græcis appellatur: qui ſi charitatem, quę non inflat, ſcientiæ coniunctam habere poſſet, minùs multos in errorem induceret: ſed cùm alia omnia habere poſſit, ſola eſt, quæ non inflat, charitas, quam nec ipſe, nec membra eius habere poſſunt. *Exemplũ Lutheri.*

Quærit Brentius, quomodo peccatum, quomodo mortem, quomodo horrores inferni, adeoque Satanam ipſum vincerent, ſi ignotum, ſi obſcurum eis eſſet verbum Domini, quod firma fide appræhendere, & quo tanquàm gladio aduerſus ſpirituales aſtutias in cœleſtibus vti debent? Nõ ſemper Brenti ſcientia, vel intelligentia Scripturarum peccatum, mortem, horrores inferni, deniq; Satanam ipſum vincere licet. Firma fides ea demùm eſt, qua victoria ſemper contingit: quam ſolidiorem nonnunquam reperire licet in ijs, qui minorem habent Scripturarum intelligentiam. Qui cùm ſe nihil aliud ſcire iudicent, quàm Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, in illo ſolo fiduciam ſuam omnem collocatam habentes, articulum hunc toto corde profitentur: Credo ſanctam Eccleſiam catholicam. Non ſcripturas in quibus pij multi non multum exercitati ſunt, ſed vnicum hunc articulum opponunt Satanæ, quoties ille cum eis certamen inire cupit: eo præcipuè tempore, quo grauis eſt cum morte lucta, quod non ſine cauſa Græci vocauerunt agonem. Nihil eſt periculoſius, quàm velletum de Scripturis cum Satana contendere, quas meliùs ille callet, ac dilucidiùs & veriſimiliùs explicare nouit, quã quiſquam mortalium, ſingulari ſancti Spiritus auxilio nõ adiutus, quamlibet fuerit in ſcripturis exercitatus. Præclarè ſcriptum eſt à Tertulliano: Fides tua te ſaluum fecit, non exercitatio ſcripturarum. Scimus quemadmodũ certamen hoc ſucceſſerit magiſtro veſtro Martino Luthero, qui cùm de Scripturis cũ Satana contenderet, ſic ſe ab illo ſupe- *Quomodo vincatur Satan cũ ſuis copijs* *Qua fide Satan deuincatur.* *De præſcriptionibus aduerſus hæreticos.*

Lutherus à Satana victum se fatetur. superatum esse confitetur, vt argumentorum illius vi compulsus, & sacerdotium & sacrificium vllum esse negaret. Neq; dubium est, quin eum vt Christum quoq; negaret, facilè fuisset adducturus: verùm causæ suę nondum id expedire videbat. Priùs per Lutherum animos hominū pręparari necessarium esse duxit sacerdotij & sacrificij simul abrogatione: quò sic per gradus quosdam eò tandem perueniretur, vt esse Deus quoq; Christus negaretur. Has itaque partes, Lutheri discipulo Cāpano & Serueto reseruauit. Nam si per Lutherum omnia sua mysteria simul Satanas reuelasset, plus adeò causæ suæ detrimenti attulisset. Quis enim nondum satis Lutheri dogmatibus instructus, aures suas Satanæ præbere voluisset, si tam apertè rem ageret, vt Christum verum Deum esse, deiq; filium negaret? Quamobrem nihil est, quod maiore cum periculo sit coniunctum, quàm si quis de Scripturis cum Satana certamē inire velit: præcipuè quo tempore grauis agon instat, cùm anima venit à corpore separanda: tum verò tutissimū fuerit exemplum sequi Carbonarij cuiusdam: ex quo cū animi causa vir quidam doctus quęsiuisset, quid crederet, symbolum recitauit. Cùm interrogaret ille, quid prætereà crederet, respōdit: Quod Ecclesia credit Catholica. Ille verò: Quid credit Ecclesia? Quod ego, inquit, credo. Cumq; subinde ille quęreret, circulo hoc vsus Carbonari⁹, nihil aliud respōdit, quàm se credere, quod Ecclesia credit, Ecclesiam credere, quod ipse crederet: nec aliud ab illo quicquam elicere potuit. Fertur autē euenisse posteà, vt vir ille doctus, & sacrarum literarum peritus in grauem morbum incideret, deque vita sua periclitaretur: Orsus est cum eo quoq; tum Satanas disputare: quidque crederet, ex eo quærere. Cumque nimis vrgeret Satanas, neq; se miser ille satis explicare posset, venit ei in mentem Carbonarij, nec alia fuit eius vox audita præter hanc, Vt Carbonarius. Qui verò assidebant, eum propter morbi vim errore mētis affici putabant: posteaquàm verò fuit ex morbo cōfirmatus, interrogabant eum, quid sibi voluerit, cùm toties clamaret, Vt Carbonarius? Ille rem omnē explicat ordine, quemadmodum in illa sua cum Diabolo disputatione, sicut olim audiuerat ex Carbonario quodam, non alio sibi cōfugiendum

Exemplū fidelis Carbonarij imitandū.

esse

esse duxerit, quàm ad fidem Ecclesiæ Catholicę, tanquam ad asylum vnum omnium tutissimum: quodque plus in ea pręsidij tum inuenerit, quàm in omni scriptutarum exercitatione, quas tota vita sua meditatus erat diligenter. Acceptum se ferre diuinæ misericordiæ, quòd in simplicem illum carbonarium inciderit: cuius nisi sibi succurrisset exemplum, ingens fuerit periculum & discrimen aditurus. Siue autē vera sit hęc historia, siue se res aliter habeat, certū tamen illud est & indubitatū, quòd cùm omnibus ex ęquo fides ad salutem sit necessaria, nulli citiùs & grauius offendunt, quàm qui cū abūdent ingenio, plus alijs in scripturis videre se persuasum habent, nisi captiuent intellectum suum in obsequium Christi & corporis eius Ecclesiæ. Quam qui credit, qui se totum illi permittit, illam audit, illam secundum Deum ipsum veretur, etiamsi propter intelligentiæ suæ tarditatem pleraque non assequatur, tutissimum tamen illum facit, non intelligendi viuacitas, verùm credendi simplicitas Verè enim dixit ille, quòd pietas diuina non attendit, quanta cognitione credatur, sed magis, quanta deuotione quod creditur, diligatur. Et alius quidam: In die, inquit, examinis nouissimi non interrogabimur, quantum fuerit intellectus noster acutus & eruditus, sed qualis fuerit affectus noster ad Dominum Deum nostrum: hoc est, quàm simplex, quàm rectus, quàm pius, humilis & deuotus, quam spontaneus & fidelis in ocio seruitio.

2. Cor. 12. Ecclesiæ credēdum.

Hugo de S. Victore, lib. 1 part. 10. cap. 6. de Sacramentis.

Gerson in libello: An Monachus pro studio possit negligere diuina, Consideratione 9.

Pergit Brentius: Hoc autem verbum Domini habet sua clara, aperta, dilucida & perspicua testimonia in sacra scriptura. Testimonia hæc excutientur suo loco, Imo, inquit, vniuersa scriptura in hoc data est diuinitùs, vt quæ sunt saluti nostrę necessaria ex ea cognoscamus. Hoc verum esse libenter concedimus: verùm & hoc non minùs verum est, quòd etiamsi scripturas omnes non adamussim aliquis intelligat, salutem nihilominùs consequi possit. Non enim intelligendi viuacitas, verùm credēdi simplicitas nos tutos & saluos facit. Quid enim, inquit Brentius, prodesset, si nobis talis scriptura, qualis est Timæus Platonis, obtruderetur? Iam ex Augustino docuimus, quòd nonnihil obscuritatis in sacris voluminibus propterea Deus re-

Non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas saluū facit.

Cur obscura scriptura. fidere voluit, quod expedire iudicaret, cœlestis philosophiæ mysteria sic velari impijs, porcorũ exemplo conculcaturis margaritas, vt pijs tamen ac docilibus pateret aditus. Simul quod id excitandæ quoq; mentis humanæ socordię cõduceret. Namq; quod in promptu est, negligimus, iuxta Grecorum prouerbium: In foribus hydriam: ad recondita semotaque sumus auidiores. Et vt magis illa iuuant, quę pluris emuntur: ita chariora sunt nobis, quæ cum labore sumus assequuti, quàm quæ vltrò obtigerunt.

De loco Deu.30. & Ro.10. Quòd si alicubi, inquit Brentius, obscuriora videtur, extant alia eiusdem scripturæ loca, quibus obscuriora illustrantur, vt verbum quod Dominus nobis cognoscendum proposuit, non sit supra nos, neque procul positum, vt verbis Mosis vtar, nec in cœlo, multò minùs in Roma situm, vt possis dicere: Quis nostrûm possit in cœlum ascẽdere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere cõpleamus? Neq; trans mare aut vltra montana Antiochiæ aut Romę positũ, vt causeris & dicas: Quis è nobis poterit trãs fretare mare, aut montes superare, & illud ad nos vsq; deferre, vt possimus audire & facere, quod præceptũ est? Sed iuxta nos est sermo in ore nostro, & in corde nostro vt faciamus illũ. Hic enim sermo tã perspicuè nobis in scriptura propositus est, vt de eo & loqui ore, & cogitare corde possimus. Atqui Brẽti quod profers ex Deuteronomio testimoniũ, id sancti Doctores de ea, quàm vos negatis procliuitate seruandorum Dei præceptorum interpretantur, non recentiores magis quàm illi prisci, Philo in libello de victimas offerentibus, Tertullianus, Origenes, Antonius apud Athanasium, Ambrosius & alij. Quin & Paulus in hunc sensum citare videtur hoc ex Mose testimonium, quòd omnem ille populo velut excusationem ademptam, si quod præceptum est, seruare negligat: quandoquidem sic est exhibitum, vt sit in promptu, nec illud è longinquo petere sit necesse. Quod non modò Chrysostomus & Theophilactus in hunc sensum à Paulo productum esse volunt: verùm & ipse Pauli verborum contextus id indicare videtur.

Lib.4. contra Marcionem. Lib. 10. in epistol. ad Romanos In epist. ad Rom. c.12.

Sed demus tibi Brenti, veram esse quã vos profertis interpretationem, quòd verbum quod Dominus nobis cognos-

gnoſcendum propoſuit, non ſit ſupra nos, neq; procul poſitum, nec in cœlo, multò minùs in Roma ſitum, vt nihil neceſſe ſit montes ſuperare: certè, ſi non eſt Romæ ſitum, nec in oppido Vvittembergenſi, nec in ducatu Vvittembergenſi poſitum eſt. Si itaque tam propè eſt vnicuique mortalium vbicunque locorum degat, verbum hoc, quî fit quòd qui vel Theologiæ Doctores Vvittembergæ, vel artium fiunt Magiſtri, conceptis verbis iurare coguntur, quòd nihil in doctrina religionis de rebus dubijs conſtituere velint, niſi re priùs ad Seniores Confeſſionis Auguſtanæ, quos Vvittembergæ degere certum eſt, relata? Quorſum autem attinet etiam à longinquis & remotis locis de quopiam Chriſtianæ doctrinæ loco Vvittembergam referre, ſi nihil in Scriptura difficile, nihil eſt obſcurum? Si tam propè eſt vnicuique verbum Domini, ſi tam clarum eſt & dilucidum omnibus? Nõ ignoras Brenti, quanta fuerit alicubi de iuſtificationis articulo diſceptatio, quem vos præcipuũ Chriſtianę doctrinæ locum eſſe, quem ſummam Euangelij continere vultis. Certè, ſummam Euangelij claram & perſpicuam eſſe oportet, cùm nuſquam periculoſius erretur, quàm in ſumma Euangelij. Atqui hęc veſtris etiam, quos tu pios eſſe vis Brẽti, tam eſt obſcura, vt viginti de ea diuerſas ſententias maxima ex parte veſtrorum, protulerit Oſiander, quas cũ reieciſſet omnes, ſuam tandẽ ab omnibus illis diſcrepantem attulit, & eam obtinere voluit: deque verbo Domini, quod vos tam expeditũ, tam vnicuique propinquum eſſe vultis, admirabilis quædam exorta fuit altercatio, dum Oſiandrina factio quod ipſa diceret. Merliniana contrà quod ipſa ſentiret, id eſſe verbum Dei contẽderet. Quis eſt autem qui ſatis admirari queat, cùm tam claram eſſe Scripturam lucem velitis, cũ nihil in eis obſcuritatis ineſſe, cùm earũ intelligentiam obuiam omnibus eſſe tam aſſeueranter dicatis, vnde de præcipuo Chriſtianæ doctrinæ loco nata ſit iſta tanta contentio? Sed magis etiam hoc mirum eſt: poſteaquàm re ipſa comprobatum eſt, nõ eſſe tam propè verbũ Domini, quàm vos vultis, vt neceſſe fuerit de eius ſenſu cognoſcendo longiùs mittere: miſſum eſt longiùs ad eã, quæ Roma veſtra eſt, Vvittembergam: ibi cõdemnata eſt

Seipſum et ſectam ſuam conficit Brẽtius

Iuramẽtũ Vvittembergæ magiſtrorum

Viginti ſententiæ de iuſtificatione variantes Oſiander à Vvittẽbergẽſibus dãnatus, à Brẽtio non improbatus.

Osiandri sententia. Erant, qui non acquiescerent in Decreto Vvittembergæ lato. Mittendum censuerunt adhuc longiùs: appellatum est ad te Brenti. Tibi verò fuit religio, sententiam Osiandri condemnare, qum eam approbare visus es. Cedo Brenti, si nihil est in Scripturis obscuritatis, cur de præcipuo Christianæ doctrinæ loco hoc, deq; summa totius Euangelij sic ambigitur? Si tã propè est verbum Domini, quàm vos vultis, cur illius explicandi causa tam longè mittitur? Si tam est apertum, tam clarum, tam perspicuũ, quî fit, vt aliud de eo Philippo, aliud tibi videatur? nec inter vos qui Proceres estis & Antesignani Lutheranæ factionis, de summa Euangelij adhuc conueniat? quam obscuriorem etiam effecit hoc vestrum dissidium, quam visa fuerit anteà.

Dissensiones intestinæ Lutheranorum.

Quòd si iuxta receptum à maioribus nostris more iam inde à mille quingentis annis, quem non tantùm à catholicis & Orthodoxis, verùm ab ipsis etiam Hæreticis persæpè legimus fuisse obseruatum, de hac quæstione fuisset ad sedem Apostolicam relatum, sicut Apostolos ipsos iussione Saluatoris statuisse narrat Anacletus, vt maiores & difficiliores quęstiones ad eam deferrentur: si hoc, inquam ita factũ fuisset, & quam semper habuit à Petri Pontificatu ad hæc vsque nostra tempora sedes ista autoritatem, eam apud vos quoque retinuisset, vel adhuc quoque retineret: iam pridẽ dirempta lis hęc, & quorum fluctuant conscientiæ iam pridẽ in viam essent reducti, animique trãquillitatem consequuti. Sed vos ad eas, quæ heri (quod aiũt) & nudiustertius natæ sunt Ecclesias de causis eiusmodi referri mauultis, quam ad illam cuius solius propriũ semper fuit de controuersia religionis iudicium, ex quo tempore in eum, qui iam venit, Christum credi cœptum est. Inde tot sectæ, inde tot hæreses natæ sunt, inde Satanismus hic exortus est, quem in huius libelli initio recensuimus.

Breuis & legitima ratio de quæstiones dirimẽdi.

Anacletus epist. 1.

Profert & alias scripturas Brẽtius. Hoc illud est, inquit, qđ Esaias de filijs veræ Ecclesiæ ait: Dabo vniuersos filios tuos doctos à Domino. Et Hieremias: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribã eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et nõ docebit vltrà vnusquisque proximum suum, & vir fratrem suum, dicens:

De locis Esa. 54. & Hier. 31.

dicens: Cognoſce Dominũ. Omnes enim cognoſcent me, à minimo vſq; ad maximũ, ait Dominus. Hoc dicto non extenuat, non reijcit Propheta ſactam Scripturam, ſed potiùs commẽdat eam, & docet, quòd Dominus daturus ſit populo ſuo Spiritum ſanctum, vt Scripturam rectè intelligant, & ex ea Dominum verè cognoſcant. Aperuit, inquit Lucas, illorum mentem, vt intelligerent Scripturas. Rectè *Cap.24.*
tu quidem non extenuari, neq; reijci Scripturas dicis per hæc Eſaiæ & Hieremiæ verba, quæ produxiſti. Sed quid, ſi ſecùs ea Suencfeld, interpretetur cum ſuis cœleſtibus Prophetis, qui per ea volunt externum verbi miniſteriũ abrogatum: quò certè nihil opus eſt, ſi tam apertè, tam faciles, tam omnibus obuiæ ſunt ſcripturæ, quàm vos vultis. Fruſtra erga dedit Deus, quoſdam quidẽ Apoſtolos, quoſdam autẽ Prophetas, alios verò Euãgeliſtas, alios aũt Paſtores & Doctores, ſi omnes à Deo docti ſunt, ſi non debet vltrà docere vir proximum ſuum, ſi nõ habemus neceſſe, vt aliquis doceat nos, ſed vnctio Spiritus ſancti docet nos de omnibus. Sed & te Brẽti fruſtrà Princeps tuus alit, cũ ipſe doctus à Deo, te doctore non egeat. Nec omnino vanum eſt, quod Suẽcfeldius docere dicitur, Deũ non vti medijs ad iuſtificationem hominis, non per inſtrumenta ſalutem noſtram operari. Spiritum ſanctum ſine medijs docere. Ex tali doctrina veſtra prodijt ille nobis: ex tali doctrina prodierunt cœleſtes quoque Prophetæ. Vera ſunt autem, quę per Eſaiam & Hieremiam dixit Dominus, ſed ea partim iam ſunt in Apoſtolis impleta, quo tempore Spiritu ſancto repleti, cœperũt loqui varijs linguis, partim in illa cœleſti Hieruſalem implebuntur, vbi quaſi mercedis loco promittitur nobis ipſius Dei beatiſsima contemplatio. Tunc enim fiet, quod dicit Apoſtolus: Siue prophetię euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia euacuabitur: illa ſcilicet paruulorum ſcientia, in qua hic viuitur, qua ex parte per ſpeculum Deus in ęnigmate videtur: propter hanc enim neceſſaria eſt propheria, cùm adhuc præteritis futura ſuccedunt: propter hanc linguæ, id eſt, multiplicitas ſignificationum, cùm ex alio atque alio, aliud atque aliud admonetur, qui nondum æternam lucem perſpicuæ veritatis mente purgatiſsima contemplatur. Cùm autem

Suencfel. *1. Ioan. 2.* *Interpretatio locorũ Eſaiæ & Hieremiæ* *1. Cor. 13.*

Innocentio primo duo tantùm, itidem à Carthaginēsi Cō cilio, prouinciali quidem, sed quod à sexta Synodo generali confirmatum est: vt iam illius decreta, pro Synodi generalis decretis habenda sint. Similiter & à Florentino & à Tridentino concilio duo tantùm libri Machabæorum in canone recensentur. De quibus ab Augustino scribitur, quòd Machabæorū libros non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet. Et alio loco, cùm de Rhasia testimonium ex historia Machabæorum produxisset: Hanc, inquit, scripturam non habent Iudęi sicut legē & Prophetas & Psalmos, quibus Dominus testimonium perhibet tāquam testibus suis, dicens: Oportebat impleri omnia, quæ scripta sunt in lege & Prophetis & Psalmis de me: sed recepta est ab Ecclesia. Itaq; non solus Augustinus ex hac historia testimonia producit, verùm & Irenæus & Tertullianus, & Origenes, & Cyprianus & Chrysostomus, & alij, ita vt dubitare de ijs libris, num sint Canonici, post factam ab Ecclesia determinationem sit Iudęum esse, non Christianum. Nam non recipiunt Iudæi, recipiunt iam à mille ducentis annis Christiani. Eadem est ratio (ne longum faciamus) de libris noui testamenti. Nam etsi fuit aliquando de nonnullis dubitatum, tamen ex quo tempore totius Ecclesiæ consensu recepti semel, & inter canonicos numerati sunt, dubitari ampliùs deinceps non debet.

Lib. 18. de Ciui. Dei, cap. 26.

Contra Gaudentij epist. li. 2. cap. 23.

Prosequitur in sua confessione Brentius: malumus enim verba confessionis ipsius adferre, quàm quæ scripsit in hoc libello, cuius magna pars non aliunde cōstat quàm è sannis, dicterijs, conuitijs: in quo sic etiam ludit scripturis, sic eas tractat ioculariter, vt verè de illo dici possit, quod venerabili viro Petro à Soto falsò impingit, eum haud aliter scripturis, quàm Æsopi fabulis vti. Deinde verò confusè tractat omnia, subinde eadem repetens, vt scopas (quod est in prouerbio) dissolutas agnoscere liceat. Sic igitur loquitur in sua Confessione Brentius: Hanc scripturam credimus, & confitemur esse oraculum Spiritus sancti, cœlestibus oraculis ita confirmatum, vt si angelus de cœlo aliud prædicauerit, anathema sit. Quare detestamur omnem doctrinā, cultum & religionem pugnantem cum hac scriptura. Ex aduerso verò Petrus à Soto sic: Hanc sacram

Brentius quantum sibi permittat in scripturis, & quam confusus.

cram ſcripturam non dubitamus Spiritus ſancti eſſe reuelationem: ſic Eccleſiam omneſque ad plenam ſibi adhibendam fidem obligantem, vt non dubium ſit, omnem doctrinam illi contrariam reijciendam eſſe. Hic nihil videtur eſſe controuerſiæ. Nam & Catholici deteſtantur omnem doctrinã, cultum, & religionem pugnantem cum ſcriptura: niſi quòd Brentius & cæteri qui ſegregauerunt ſemetipſos, iudicant nonnunquam pugnare cum ſcriptura quæ non pugnant.

Pergit Brentius: Sed quod nonnulli ſentiunt, in hac ſcriptura non contineri omnem doctrinam, nobis ad veram & perpetuam ſalutem cognitu neceſſariam, & ius interpretandæ huius ſcripturæ in poteſtate ſummorum Pontificum ita ſitum eſſe, vt quod hi pro ſuo arbitrio pronunciant, amplectendum ſit pro ſententia Spiritus ſancti, videtur faciliùs poſſe dici, quàm probari. Petrus ex aduerſo: Hanc ſcripturam agnoſcit vera fides admirabili Spiritus ſancti conſilio ſcriptam, vt maximè ſaluti hominum conueniebat. Quare multa in ea & difficilia, & obſcura: partim hoc ipſum intendente Spiritu ſancto ad exercendos pios, & repellendos impios, partim permittente malitia hominum, conſtat inueniri. Quò fit, vt ad vnitatem fidei tenẽdam, neceſſe ſit eſſe in Eccleſia ius & poteſtatem certam & conſtantem ad interpretanda hæc dubia: & hæc apud ſummos eius gubernatores: non vt quiſq; pro arbitrio ſuo id faciat, ſed pro ipſius Spiritus ſancti ſenſu. Ea quoq; Spiritus ſancti diſpenſatione mirabili, ita in hac ſcriptura iacta ſunt fundamenta omnium, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, vt tamen multa extra eam credenda tradita ſint Eccleſiæ.

Hæretici iudicant cum ſcriptura pugnare, quod non pugnat.

In his Petri verbis tria ſunt, quæ offendunt Brentium: Primùm quòd dixerit, in ſcriptura difficilia & obſcura eſſe multa. Secundò, quòd extra eam credenda pleraq; tradita ſint Eccleſiæ. Tertiò, quòd ius interpretandi dubia voluit apud ſummos eius gubernatores eſſe. Nugantur, inquit, ſcripturam eſſe obſcurã, ideoq; indigere interpretatione: Interpretationẽ autem eſſe penes Eccleſiã. Negari quidẽ non poteſt, quin aliquoties nõnulla in ſacra Scriptura obſcuritas imperitis occurrat, propter phraſim eius linguæ, qua

De ſcripturæ obſcuritate & difficultate.

qua Scriptores vsi sunt. Atqui Brenti, phrasis eius linguæ fuit cognita legentibus epistolas Pauli, Petro superstite. Dicit illi nihilominùs, quòd in illis quædam sunt intellectu difficilia, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut &
2. Pet. 3. cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem. Nec negari, inquit Brentius, potest, quod & res ipsa testificatur, quòd impijs & incredulis scriptura sit maxima ex parte obscura. Si adhuc, inquit Paulus, velatum est Euangeliũ no-
2. Cor. 4. strum: videlicet quod Apostoli prædicarunt, & mox literis mandatũ est: in ijs qui pereunt, velatum est, in quib' Deus huius seculi excæcauit sensus incredulorum, ne lucesceret illis lumen Euangelij. Et Ioãnes: Lux in tenebris lucet, &
Ioan. 1. tenebræ eam nõ apprehenderunt. Sed pijs credentibus in Christum, atque Spiritu Christi donatis præcipua capita Christianæ doctrinę ita nota & manifesta sunt: vt audeant etiam de ijs cum Satana ipso certamen inire.

Est ita, quòd impijs & incredulis opertum est Euangelium, cùm non sine causa dictum sit à Propheta: Credite,
Esai. 7. & intelligetis. Verùm nõ solis impijs & incredulis. Cur enim alioqui tantũ operę poneretur à fidelibus in assequenda Scripturarum intelligẽtia? Inter fideles non postremus erat Hieronymus, & linguis omnib' instructus, & doctrina nõ vulgati præditus, sæpè tamen hærebat, sępè sudabat in explanãdis Prophetis. Idem occidebat Aug. quoq; non raro, præcipuè cùm locum illum explicaret de peccato in Spiritum sanctum: & cùm alia multa scripturæ loca enar-

Nõ solùm infidelibus sed fidelibus etiam obscura Scriptura.

Libr. 2. de doct. Christiana c. 6. raret, in quibus ipse sibi persępè non satisfaciebat. Et certè fatetur ipse, quòd pleraq; sint in Scripturis obscura: quòd ita diuinitùs etiam prouisum esse scribit ad edomandã labore superbiam, & intellectum à fastidio reuocãdum: cui facilè inuestigata plerunq; vilescunt. Sed & Hieronymus:
In Ezech. cap. 45. Omnis, inquit, prophetia in obscuritate continet veritatẽ, vt discipuli intrinsecùs audiãt, vulgus ignobile & foris positum, nesciat quid dicatur: Quid autem opus est Doctorũ testimonijs? Clamat hoc etiam res ipsa. Vnde enim tot & tam variæ interpretationes trium tantùm verborum, Hoc
Matt. 26. est corpus meum, si nihil est in Scripturis obscuritatis? de quibus ipsi etiam inter se Sacramentarij non consentiunt. Quare nihil cũ Brenti, quòd cum satana de doctrinę Christianæ

ſtianæ præcipuis capitibus certamen inire velis. Tentauit hoc Magiſter quoque tuus Martinus Lutherus de nõ poſtremo Chriſtianæ doctrinæ capite, de Miſſæ ſacrificio: volebat cum Satana de eo certamen inire: verùm turpiter victus manus dedit. Abſit igitur, vt ingenij ſui fiducia fretus quiſquam, cum eo diſputare animũ inducat. Eſt enim is in ſcripturis exercitatiſſimus, neque ſine cauſa Dæmon à Græcis appellatur: qui ſi charitatem, quę non inflat, ſcientiæ coniunctam habere poſſet, minùs multos in errorem induceret: ſed cùm alia omnia habere poſſit, ſola eſt, quæ non inflat, charitas, quam nec ipſe, nec membra eius habere poſſunt. *Exemplũ Lutheri.*

Quærit Brentius, quomodo peccatum, quomodo mortem, quomodo horrores inferni, adeoque Satanam ipſum vincerent, ſi ignotum, ſi obſcurum eis eſſet verbum Domini, quod firma fide appræhendere, & quo tanquàm gladio aduerſus ſpirituales aſtutias in cœleſtibus vti debent? Nõ ſemper Brenti ſcientia, vel intelligentia Scripturarum peccatum, mortem, horrores inferni, deniq; Satanam ipſum vincere licet. Firma fides ea demùm eſt, qua victoria ſemper contingit: quam ſolidiorem nonnunquam reperire licet in ijs, qui minorem habent Scripturarum intelligentiam. Qui cùm ſe nihil aliud ſcire iudicent, quàm Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, in illo ſolo fiduciam ſuam omnem collocatam habentes, articulum hunc toto corde profitentur: Credo ſanctam Eccleſiam catholicam. Non ſcripturas in quibus pij multi non multum exercitati ſunt, ſed vnicum hunc articulum opponunt Satanæ, quoties ille cum eis certamen inire cupit: eo præcipuè tempore, quo grauis eſt cum morte lucta, quod non ſine cauſa Græci vocauerunt agonem. Nihil eſt periculoſius, quàm velle tum de Scripturis cum Satana contendere, quas meliùs ille callet, ac dilucidiùs & veriſimiliùs explicare nouit, quã quiſquam mortalium, ſingulari ſancti Spiritus auxilio nõ adiutus, quamlibet fuerit in ſcripturis exercitatus. Præclarè ſcriptum eſt à Tertulliano: Fides tua te ſaluum fecit, non exercitatio ſcripturarum. Scimus quemadmodũ certamen hoc ſucceſſerit magiſtro veſtro Martino Luthero, qui cùm de Scripturis cũ Satana contenderet, ſic ſe ab illo ſupe- *Quomodo vincatur Satan cũ ſuis copijs* *Qua fide Satan deuincatur.* *De præſcriptionibus aduerſus hæreticos.*

Lutherus à Satana victum se fatetur.

superatum esse confitetur, vt argumentorum illius vi compulsus, & sacerdotium & sacrificium vllum esse negaret. Neq; dubium est, quin eum vt Christum quoq; negaret, facilè fuisset adducturus: verùm causæ suę nondum id expedire videbat. Priùs per Lutherum animos hominū pręparari necessarium esse duxit sacerdotij & sacrificij simul abrogatione: quò sic per gradus quosdam eò tandem perueniretur, vt esse Deus quoq; Christus negaretur. Has itaque partes, Lutheri discipulo Cāpano & Serueto reseruauit. Nam si per Lutherum omnia sua mysteria simul Satanas reuelasset, plus adeò causæ suæ detrimenti attulisset. Quis enim nondum satis Lutheri dogmatibus instructus, aures suas Satanæ præbere voluisset, si tam apertè rem ageret, vt Christum verum Deum esse, deiq; filium negaret? Quamobrem nihil est, quod maiore cum periculo sit coniunctum, quàm si quis de Scripturis cum Satana certamē inire velit: præcipuè quo tempore grauis agon instat, cùm anima venit à corpore separanda: tum verò tutissimū fuerit exemplum sequi Carbonarij cuiusdam: ex quo cū animi causa vir quidam doctus quęsiuisset, quid crederet, symbolum recitauit. Cùm interrogaret ille, quid prætereà crederet, respōdit: Quod Ecclesia credit Catholica. Ille verò: Quid credit Ecclesia? Quod ego, inquit, credo. Cumq; subinde ille quęreret, circulo hoc vsus Carbonari⁹, nihil aliud respōdit, quàm se credere, quod Ecclesia credit, Ecclesiam credere, quod ipse crederet: nec aliud ab illo quicquam elicere potuit. Fertur autē euenisse posteà, vt vir ille doctus, & sacrarum literarum peritus in grauem morbum incideret, deque vita sua periclitaretur: Orsus est cum eo quoq; tum Satanas disputare: quidque crederet, ex eo quærere. Cumque nimis vrgeret Satanas, neq; se miser ille satis explicare posset, venit ei in mentem Carbonarij, nec alia fuit eius vox audita præter hanc, Vt Carbonarius. Qui verò assidebant, eum propter morbi vim errore mētis affici putabant: posteaquàm verò fuit ex morbo cōfirmatus, interrogabant eum, quid sibi voluerit, cùm toties clamaret, Vt Carbonarius? Ille rem omnē explicat ordine, quemadmodum in illa sua cum Diabolo disputatione, sicut olim audiuerat ex Carbonario quodam, non alio sibi cōfugiendum

Exemplū fidelis Carbonarij imitandū.

esse

esse duxerit, quàm ad fidem Ecclesiæ Catholicę, tanquam ad asylum vnum omnium tutissimum:quodq́ue plus in ea pręsidij tum inuenerit,quàm in omni scripturarum exercitatione,quas tota vita sua meditatus erat diligenter. Acceptum se ferre diuinæ misericordiæ,quòd in simplicem illum carbonarium inciderit: cuius nisi sibi succurrisset exemplum, ingens fuerit periculum & discrimen aditurus. Siue autē vera sit hęc historia, siue se res aliter habeat,certū tamen illud est & indubitatū,quòd cùm omnibus ex ęquo fides ad salutem sit necessaria , nulli citiùs & grauius offendunt,quàm qui cū abūdent ingenio,plus alijs in scripturis videre se persuasum habent, nisi captiuent intellectum suum in obsequiūm Christi & corporis eius Ecclesiæ.Quam qui credit,qui se totum illi permittit , illam audit,illam secundum Deum ipsum veretur,etiamsi propter intelligentiæ suæ tarditatem pleraque non assequatur , tutissimum tamen illum facit,non intelligendi viuacitas,verùm credendi simplicitas Verè enim dixit ille,quòd pietas diuina non attendit,quanta cognitione credatur , sed magis, quanta deuotione quod creditur, diligatur. Et alius quidam : In die, inquit , examinis nouissimi non interrogabimur, quantum fuerit intellectus noster acutus & eruditus,sed qualis fuerit affectus noster ad Dominum Deum nostrum:hoc est,quàm simplex,quàm rectus,quàm pius,humilis & deuotus,quam spontaneus & fidelis in eius seruitio.

2. Cor. 12. Ecclesiæ credēdum.

Hugo de S. Victore, lib. 1. part. 10. cap. 6. de Sacramentis.

Gerson in libello: An Monachus pro studio possit negligere diuina, Consideratione 9.

Pergit Brentius: Hoc autem verbum Domini habet sua clara,aperta,dilucida & perspicua testimonia in sacra scriptura.Testimonia hæc excutientur suo loco, Imo, inquit, vniuersa scriptura in hoc data est diuinitùs,vt quæ sunt saluti nostrę necessaria ex ea cognoscamus. Hoc verum esse libenter concedimus: verùm & hoc non minùs verum est, quòd etiamsi scripturas omnes non adamussim aliquis intelligat , salutem nihilominùs consequi possit. Non enim intelligendi viuacitas, verùm credēdi simplicitas nos tutos & saluos facit.Quid enim,inquit Brentius, prodesset , si nobis talis scriptura, qualis est Timæus Platonis , obtruderetur?Iam ex Augustino docuimus , quòd nonnihil obscuritatis in sacris voluminibus propterea Deus re-

Non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas saluū facit.

Cur obscura scriptura. fidere voluit, quod expedire iudicaret, cœlestis philosophiæ mysteria sic velari impijs, porcorũ exemplo conculcaturis margaritas, vt pijs tamen ac docilibus pateret aditus. Simul quod id excitandæ quoque mentis humanæ socordię cõduceret. Nam, quod in promptu est, negligimus, iuxta Grecorum prouerbium: In foribus hydriam: ad recondita semotaque sumus auidiores. Et vt magis illa iuuant, quę pluris emuntur: ita chariora sunt nobis, quæ cum labore sumus assequuti, quàm quæ vltrò obtigerunt.

De loco Deu. 30. & Ro. 10. Quòd si alicubi, inquit Brentius, obscuriora videtur, extant alia eiusdem scripturæ loca, quibus obscuriora illustrantur, vt verbum quod Dominus nobis cognoscendum proposuit, non sit supra nos, neque procul positum, vt verbis Mosis vtar, nec in cœlo, multò minùs in Roma situm, vt possis dicere: Quis nostrûm possit in cœlum ascẽdere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere cõpleamus? Neq; trans mare aut vltra montana Antiochiæ aut Romę positũ, vt causeris & dicas: Quis è nobis poterit trãsfretare mare, aut montes superare, & illud ad nos vsq; deferre, vt possimus audire & facere, quod præceptũ est? Sed iuxta nos est sermo in ore nostro, & in corde nostro vt faciamus illũ. Hic enim sermo tã perspicuè nobis in scriptura propositus est, vt de eo & loqui ore, & cogitare corde possimus. Atqui Brẽti quod profers ex Deuteronomio testimoniũ, id sancti Doctores de ea, quàm vos negatis procliuitate seruandorum Dei præceptorum interpretantur non recentiores magis quàm illi prisci, Philo in libello de victimas offerentibus, Tertullianus, Origenes, Antonius apud Athanasium, Ambrosius & alij. Quin & Paulus in hunc sensum citare videtur hoc ex Mose testimonium, quòd omnem ille populo velut excusationem ademptam, si quod præceptum est, seruare negligat: quandoquidem sic est exhibitum, vt sit in promptu, nec illud è longinquo petere sit necesse. Quod non modò Chrysostomus & [illegible] hilactus in hunc sensum à Paulo productum esse [illegible] verùm & ipse Pauli verborum contextus id indica[illegible]ur.

Lib. 4. contra Marcionem. Lib. 10. in epi. ad Ro[illegible] In [illegible]

[illegible]mus tibi Brenti, veram esse quã vos profertis in[illegible]nonem, quòd verbum quod Dominus nobis cognos-

gnoſcendum propoſuit,non ſit ſupra nos, neq; procul poſitum,nec in cœlo, multò minùs in Roma ſitum, vt nihil neceſſe ſit montes ſuperare:certè, ſi non eſt Romæ ſitum, nec in oppido Vvittembergenſi, nec in ducatu Vvittembergenſi poſitum eſt. Si itaque tam propè eſt vnicuique mortalium vbicunque locorum degat, verbum hoc, quî fit quòd qui vel Theologiæ Doctores Vvittembergæ, vel artium fiunt Magiſtri, conceptis verbis iurare coguntur, quòd nihil in doctrina religionis de rebus dubijs conſtituere velint, niſi re priùs ad Seniores Confeſſionis Auguſtanæ, quos Vvittembergæ degere certum eſt, relata? Quorſum autem attinet etiam à longinquis & remotis locis de quopiam Chriſtianæ doctrinæ loco Vvittembergam referre, ſi nihil in Scriptura difficile, nihil eſt obſcurum? Si tam propè eſt vnicuique verbum Domini,ſi tam clarum eſt & dilucidum omnibus? Nõ ignoras Brenti,quanta fuerit alicubi de iuſtificationis articulo diſceptatio,quem vos præcipuũ Chriſtianę doctrinæ locum eſſe,quem ſummam Euangelij continere vultis. Certè,ſummam Euangelij claram & perſpicuam eſſe oportet,cùm nuſquam periculoſius erretur,quàm in ſumma Euangelij:Atqui hęc veſtris etiam,quos tu pios eſſe vis Brẽti,tam eſt obſcura,vt viginti de ea diuerſas ſententias maxima ex parte veſtrorum,protulerit Oſiander, quas cũ reiecisset omnes,ſuam tandẽ ab omnibus illis diſcrepantem attulit,& eam obtinere voluit:deque verbo Domini,quod vos tam expeditũ,tam vnicuique propinquum eſſe vultis, admirabilis quædam exorta fuit altercatio, dum Oſiandrina factio quod ipſa diceret.Merliniana contrà quod ipſa ſentiret,id eſſe verbum Dei contẽderet. Quis eſt autem qui ſatis admirari queat, cùm tam claram eſſe Scripturam lucem velitis,cũ nihil in eis obſcuritatis ineſſe, cùm earũ intelligentiam obuiam omnibus eſſe tam aſſeueranter dicatis,vnde de præcipuo Chriſtianæ doctrinæ loco nata ſit iſta tanta contentio? Sed magis etiam hoc mirum eſt:poſteaquàm re ipſa comprobatum eſt,nõ eſſe tam propè verbũ Domini,quàm vos vultis,vt neceſſe fuerit de eius ſenſu cognoſcendo longiùs mittere: miſſum eſt longiùs ad eã, quæ Roma veſtra eſt,Vvittembergam:ibi cõdemnata eſt Oſian-

Seipſum et ſectam ſuam confiſcit Brẽtius

Iuramẽtũ Vvittembergæ magiſtrorum

Viginti ſententiæ de iuſtificatione variantes Oſiander à Vvittẽbergẽſibus dãnatus, à Brẽtio non improbatus.

Osiandri sententia. Erant, qui non acquiescerent in Decreto Vuittembergæ lato. Mittendum censuerunt adhuc longiùs: appellatum est ad te Brenti. Tibi verò fuit religio, sententiam Osiandri condemnare, quin eam approbare visus es. Cedo Brenti, si nihil est in Scripturis obscuritatis, cur de præcipuo Christianæ doctrinæ loco hoc, deq; summa totius Euangelij sic ambigitur? Si tā propè est verbum Domini, quàm vos vultis, cur illius explicandi causa tam longè mittitur? Si tam est apertum, tam clarum, tam perspicuū, qui fit, vt aliud de eo Philippo, aliud tibi videatur? nec inter vos qui Proceres estis & Antesignani Lutheranæ factionis, de summa Euangelij adhuc conueniat? quam obscuriorem etiam effecit hoc vestrum dissidium, quam visa fuerit anteà.

Dissensiones intestinæ Lutheranorum.

Quòd si iuxta receptum à maioribus nostris morē iam inde à mille quingentis annis, quem non tantùm à catholicis & Orthodoxis, verùm ab ipsis etiam Hæreticis persæpè legimus fuisse obseruatum, de hac quæstione fuisset ad sedem Apostolicam relatum, sicut Apostolos ipsos iussione Saluatoris statuisse narrat Anacletus, vt maiores & difficiliores quęstiones ad eam deferrentur: si hoc, inquam ita factū fuisset, & quam semper habuit à Petri Pontificatu ad hæc vsque nostra tempora sedes ista autoritatem, eam apud vos quoque retinuisset, vel adhuc quoque retineret: iam pridē dirempta lis hęc, & quorum fluctuant conscientiæ iam pridē in viam essent reducti, animique tranquillitatem consequuti. Sed vos ad eas, quæ heri (quod aiūt) & nudiustertius natæ sunt Ecclesias de causis eiusmodi referri mauultis, quam ad illam cuius solius propriū semper fuit de controuersia religionis iudicium, ex quo tempore in eum, qui iam venit, Christum credi cœptum est. Inde tot sectæ, inde tot hæreses natæ sunt, inde Satanismus hic exortus est, quem in huius libelli initio recensuimus.

Breuis & legitima ratio desi de quæstiones dirimēdi.

Anacletus epist. 1.

Profert & alias scripturas Brētius: Hoc illud est, inquit, qđ Esaias de filijs veræ Ecclesiæ ait: Dabo vniuersos filios tuos doctos à Domino. Et Hieremias: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribā eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et nō docebit vltrà vnusquisque proximum suum, & vir fratrem suum, dicens:

De locis Esa. 54. & Hier. 31.

dicens: Cognoſce Dominū. Omnes enim cognoſcent me, à minimo vſq; ad maximū, ait Dominus. Hoc dicto non extenuat, non reijcit Propheta ſacram Scripturam, ſed potiùs commēdat eam, & docet, quòd Dominus daturus ſit populo ſuo Spiritum ſanctum, vt Scripturam rectè intelligant, & ex ea Dominum verè cognoſcant. Aperuit, inquit Lucas, illorum mentem, vt intelligerent Scripturas. Rectè *Cap.24.* tu quidem non extenuari, neq; reijci Scripturas dicis per hæc Eſaiæ & Hieremiæ verba, quæ produxiſti. Sed quid, ſi ſecùs ea Suencfeld, interpretetur cum ſuis cæleſtibus Pro- *Suencfel.* phetis, qui per ea volunt externum verbi miniſteriū abrogatum: quò certè nihil opus eſt, ſi tam apertè, tam faciles, tam omnibus obuiæ ſunt ſcripturæ, quàm vos vultis. Fruſtra ergo dedit Deus, quoſdam quidē Apoſtolos, quoſdam autē Prophetas, alios verò Euāgeliſtas, alios aūt Paſtores & Doctores, ſi omnes à Deo docti ſunt, ſi non debet vltrà docere vir proximum ſuum, ſi nō habemus neceſſe, vt aliquis doceat nos, ſed vnctio Spiritus ſancti docet nos de *1.Ioan.2.* omnibus. Sed & te Brēti fruſtrà Princeps tuus alit, cū ipſe doctus à Deo, te doctore non egeat. Nec omnino vanum eſt, quod Suēcfeldius docere dicitur, Deū non vti medijs ad iuſtificationem hominis, non per inſtrumenta ſalutem noſtram operari. Spiritum ſanctum ſine medijs docere. Ex tali doctrina veſtra prodijt ille nobis: ex tali doctrina prodierunt cœleſtes quoque Prophetæ. Vera ſunt autem, quę per Eſaiam & Hieremiam dixit Dominus, ſed ea partim *Interpretatio locorū Eſaiæ & Hieremiæ* iam ſunt in Apoſtolis impleta, quo tempore Spiritu ſancto repleti, cœperūt loqui varijs linguis, partim in illa cœleſti Hieruſalem implebuntur, vbi quaſi mercedis loco promittitur nobis ipſius Dei beatiſsima contemplatio. Tunc enim fiet, quod dicit Apoſtolus: Siue prophetię euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia enacuabitur: illa, ſcilicet paruulorum ſcientia, in qua hic viuitur, *1.Cor.13.* qua ex parte per ſpeculum Deus in ęnigmate videtur: propter hanc enim neceſſaria eſt propheria, cùm adhuc præteritis futura ſuccedunt: propter hanc linguæ, id eſt, multiplicitas ſignificationum, cùm ex alio atque alio, aliud atque aliud admonetur, qui nondum æternam lucem perſpicuæ veritatis mente purgatiſsima contemplatur. Cùm

autem venerit quod perfectum est,& totum hoc quod ex parte est,fuerit euacuatum, tūc quod adsumpta carne car ni apparuit, ostendet seipsum dilectoribus suis : tunc erit vita æterna,vt cognoscamus vnum verum Deum: tunc si miles ei erimus,quoniam tunc cognoscemus, sicut & cogniti sumus:tunc non docebit vnusquisq; ciuem suum aut

I. Cor. 15. fratrem suum,dicens:Cognosce Dominum:Omnes enim cognoscent eum à minore vsq; ad maximum eorum: erit

De spiritu & litera, cap. 24. enim Deus omnia in omnibus. Ita verba hæc Augustinus interpretatur. Quamobrem nihil est, quòd ad præsentis seculi homines ea torquere velis, vt sic perspicuam esse scripturam affirmes, nemo vt interpretis aut Doctoris egeat. Quamuis & in hoc seculo fieri possit,vt alicui ex par uulis reuelet Deus,quę abscondit à sapientibus. Sed priui legia paucorum,non faciunt legem communem. Vna hirundo,vt est in prouerbio,non facit ver.

Etiā præcipua scripturæ capita egent explicatione. Profert iam Brentius præcipua capita verbi Dei, quod in scriptura continetur, & quod ad æternam nostram salu tem cognitu necessarium est: Nimirùm quatuor hęc,decalogum,symbolum Apostolorum, orationem Dominicam Sacramenta. Negat in ijs aut in scripturis, vnde sumpta sunt hęc quatuor,esse quicquā obscuritatis. Sed si nihil est in illis obscuritatis Brenti,qui fit ergo, quòd Decalogi, quod symboli, quòd orationis Dominicæ, quòd Sacramentorū tot fuerint semper & nunc etiam sint explicationes? Certè quæ clara sunt,explicationis non indigent. Vnde igitur tot tam prolixi Commentarij? non à priscis illis modò, verùm etiam ab ijs, qui vixerunt ante aliquot secula, quique nunc etiam viuunt conscripti? non à Catholicis tantùm, ve rùm & ijs qui se ab Ecclesia Catholica præciderunt, siue Lutherani sint,siue Zuingliani, siue quocunq; tandem alio nomine vocentur. Vnde tot hæreses partim de Sacramentis, cùm alijs tum Eucharistiæ præsertim : partim de ijs, quæ & in Symbolo,& in Decalogo continentur. Duo tu tantùm Sacramenta enumeras, Catholici septem.

Explicatur locus ille, Bibite ex hoc omnes. Quòd verò scribis, verba quæ sunt in Scriptura de institutione Sacramentorum, nihil habent obscuritatis,nisi quam inferant Sophistæ importunis suis disputationibus,& Asotici impijs suis deprauationibus. Quid magis

inquis,

inquis, perſpicuè dici poteſt, quàm quod Chriſtus ipſe de poculo Cœnæ Dominicę dicit: Bibite ex eo omnes, & tamen Aſotici inueniunt artificium, quo ex omnes, faciant non omnes. Reuera Brenti, minus habebant obſcuritatis verba de Sacramentorum inſtitutione, priuſquam vos homines Aſotici, & in arte Sophiſtica diligenter verſati tantam, quãtam nunc videre licet, rerum omnium caliginem inuexiſtis. Quid enim perſpicuè magis dici poteſt, quàm quod Matthæus dixit: Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim diſcipulis: quodque Marcus dixit, Veſpere autem facto venit cum duodecim: & quod ſimiliter Lucas dixit, Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo. Ad hos igitur duodecim, quos ita diligenter enumerant omnes Euangeliſtæ, quin dixerit Chriſtus, Bibite ex eo omnes, dubitatum fuit nunquam: quod etiã eos feciſſe ſcribit Marcus. Nam biberunt, inquit, ex eo omnes. Nec potes proferre quenquam Brenti, qui vel dixerit vel ſcripſerit aliquando, quòd aut non iuſſerit bibere Chriſtus duodecim Apoſtolos omnes, aut non biberint omnes. Quare falſum eſt, quod aſſeris de Catholicis, quos tu facetiſſimus homo per quàm lepido tuo dicto vocas Aſoticos, eos artificium inueniſſe, quo ex, omnes, facerent, non omnes. Nunquam enim quiſquã dixit è noſtris, quòd aut non biberint, aut non iuſſi fuerint bibere duodecim Apoſtoli, omnes. Cæterùm fuerunt, qui claris verbis caliginem quandam offundere conarẽtur, vt quod ad omnes Apoſtolos dictum eſt, id de Chriſtianis omnibus dictum intelligi vellent, quaſi ſic eſſet præceptum omnibus etiam Laicis de calice bibere, vt niſi facerent, de ſalute ſua in dubium venirent. Hac de re Brenti, duorum decreta Conciliorum interceſſerunt, in quibus vnanimiter ab omnibus definitum eſt, quòd non ſit de neceſsitate ſalutis, vt de calice bibant omnes Chriſtiani.

Cap. 26. *Cap. 14.* *Cap. 22.*

Summa cõtrouerſiæ de calicis ſumptione in quo verſetur.

Quod rectè decretũ eſſe, vos quoq; negare nõ poteſtis. Nam & veſtra eadẽ eſt ſentẽtia. Magiſter enim veſter Lutherus, quàm frequenter hoc idem docuit. Qui illud enim addidit, vſq; eò vtrãq, ſpeciem nõ eſſe de neceſsitate ſalutis, vt etiam extra omnem ſacramentalẽ Euchariſtiæ perceptionẽ ſaluus homo fieri poſsit. Qua in re nec à noſtris multum

Lutherus, Philippus & Bucerus concedunt Laicis neceſſariam.

non esse vtriusque speciei cõmunionẽ.

multum dissentire videtur, qui & ipsi vnicum tantùm esse Sacramentum necessitatis Baptismum, non diffitentur: quòd extra cæterorum vsum, dummodo cõtemptus absit, homo salutem cõsequi possit, sicut saluari pueros constat, etiamsi Sacramentum Eucharistiæ non perceperint, etiãsi quem tu hoc nomine reprehendere videris, secùs Augustinus aliquando sensisse videtur. Cuius hanc sententiã cum tibi displicere non obscurè præ te feras, tu es Brenti, qui artificium hoc inuenisti, vt ex, omnes, facias non omnes. Nam si non cæteros omnes, certè infantes excludis, quos tamen actu fidem habere contendis. Iam verò Philippus vester nónne sicut edere suillam, aut à suilla abstinere, sic medium esse scribit alterutra signi parte vti? Hanc enim quàm receptam Ecclesiæ vocem vsurpare maluit, ne quid habere commune cum Catholicis videretur. In eadem est sententia Bucerus quoq;, qui in colloquio Ratisbonensi, quod habitum est ante annos plùs minùs decimoquinto inter alios articulum hunc assensu suo comprobauit. Ad controuersiam quæ est de vna aut vtraq; specie tollẽdam cùm primis conductùrum, vt sancta Ecclesia liberam faceret potestatem sacramentum hoc in vna, vel in vtraq; specie sumendi: ea tamen lege, vt nulli per hoc detur occasio, quem vsum tanto tempore retinuit Ecclesia, temerè condemnandi, aut inuicem iudicandi. Certè qui liberum esse vult sub vna, aut sub vtraque specie sacramentum hoc percipere, qui veterem vsum alterius tantùm speciei non esse condemnandum censet, nihil ea de re tãquam ad salutem necessarium à Christo præceptum esse, satis apertè confiteri videtur.

Philippus in Hypotyposi Locorum communium.

Etiam præscriptam a Christo baptisandi formã mutari licere vult Brentius.

Neque tu Brenti diuersum ab ijs intelligis, qui si nihil in eo piaculi fore censes, si quis mutet prę̨scriptam à Christo baptizandi formulam, dummodò ne mutet sententiam: scilicet in eo permultum esse positum putabis, si quis altera tantùm specie sacramenti velit vti, dummodò nihil in altera de Christi corporis & sanguinis integritate deesse credat? Plus vos in verbis Brenti, quàm in elementis positum esse iudicatis. Quare si certa verba mutare, quæ Christus ipse baptizaturis præscripsit, non fas esse tantùm existimas, verùmetiã eos, qui anxiè illa obseruant,

modò

modò non magiæ insimulas: estne verisimile tam ex animo te superstitiosum esse in altero elemento tuendo & retinendo, de quo ab omnibus sumendo certò scis nihil esse tanquam ad salutem necessarium à Christo præceptum? Quæ oculis ipsi vestris videns, certiora vobis non sunt Brenti, quàm sit hoc, nihil ad salutem referre, altera quis, an vtraque Sacramenti specie Laicus vtatur: neque dubitatis, quin verissimum sit, quod in Constantiensi & Basiliensi Concilio decretum est, non esse de necessitate salutis, vt de calice bibant Laici.

Sed quia Conciliorum hoc decretum est, non quòd diuersum ab illis sentiatis, sed vt assuefaciatis homines ea contemnere quæ decernuntur in Concilijs, vt eos Ecclesiam non audire doceatis, vt separationis ab illa consiliorum autores sitis: hæc est & non alia causa, quamobrem tantoperè calicem vrgetis: quem si permittendū esse Concilium statueret, vel ob solam causam hanc, quòd ita Concilium statuisset, negat eo se magister vester vsurum, sed in despectum Concilij, velle se aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraq; specie potiri, & planè eos anathema habere, quicunq; autoritate talis Concilij potirentur vtraq;. Quodq; Sacramentarijs & Anabaptistis alicubi vitio dat, facit ipse dum nonnulla quæ recta esse scit, in Papæ Conciliorumq; despectum abrogare conatur. Dat enim alicubi consilium, vt homo Christianus tempore Quadragesimæ & Paschatis non confiteatur, nec ad Sacramentum accedat, & cogitet ita: Ecce quando hoc præcepit homo, Papa scilicet, ob idipsum non faciam: & si non præcepisset vellem facere. Faciam autem alio tempore, quo non præcepit, quando & quomodo mea libera voluntas me tetigerit. Non dissimilia de ieiunijs alicubi scribit, exemplum imitatus Aerij hæretici, qui & ipse ante mille ducētos annos negauit se ieiunaturum cum Ecclesia, sed si omninò, inquit, volo ieiunare, qualemcunq; diem eligam à meipso & ieiunabo propter libertatem.

Sectarij nō quòd esse necessariā indicent, sed in contemptum Ecclesiæ defendunt communionē vtriusque speciē vt homines assuefaciāt Cōciliorū decreta contemnere.

Idem de Cōfeßione parte.3. parag.14.

Cōtemptores præcepti Ecclesiastici de ieiunijs Aeriani.

Huc igitur spectatis eiusmodi scriptis vestris, vt & Conciliorum & Pontificum autoritatem omnem contemnere doceatis. Et hoc est, quod sibi ferendum non esse putāt viri Christiani, Catholici & Orthodoxi, qui cùm sciant

Sectarij docent cōtra verbū Dei contemnendam esse Ecclesiam.

Lutherus à Satana victum se fatetur.

ſuperatum eſſe confitetur, vt argumentorum illius vi compulſus, & ſacerdotium & ſacrificium vllum eſſe negaret. Neq; dubium eſt, quin eum vt Chriſtum quoq; negaret, facile fuiſſet adducturus: verùm cauſæ ſuę nondum id expedire videbat. Priùs per Lutherum animos hominũ pręparari neceſſarium eſſe duxit ſacerdotij & ſacrificij ſimul abrogatione: quò ſic per gradus quoſdam eò tandem perueniretur, vt eſſe Deus quoq; Chriſtus negaretur. Has itaque partes, Lutheri diſcipulo Cãpano & Serueto reſeruauit. Nam ſi per Lutherum omnia ſua myſteria ſimul Satanas reuelaſſet, plus adeò cauſæ ſuæ detrimenti attuliſſet. Quis enim nondum ſatis Lutheri dogmatibus inſtructus, aures ſuas Satanæ præbere voluiſſet, ſi tam apertè rem ageret, vt Chriſtum verum Deum eſſe, deiq; filium negaret? Quamobrem nihil eſt, quod maiore cum periculo ſit coniunctum, quàm ſi quis de Scripturis cum Satana certamẽ inire velit: præcipuè quo tempore grauis agon inſtat, cùm anima venit à corpore ſeparanda: tunc verò tutiſſimũ fuerit exemplum ſequi Carbonarij cuiuſdam: ex quo cũ animi cauſa vir quidam doctus quęſiuiſſet, quid crederet, ſymbolum recitauit. Cùm interrogaret ille, quid prætereà crederet, reſpõdit: Quod Eccleſia credit Catholica. Ille verò: Quid credit Eccleſia? Quod ego, inquit, credo. Cumq; ſubinde ille quęreret, circulo hoc vſus Carbonarius, nihil aliud reſpõdit, quàm ſe credere, quod Eccleſia credit, Eccleſiam credere, quod ipſe crederet: nec aliud ab illo quicquam elicere potuit. Fertur autẽ eueniſſe poſteà, vt vir ille doctus, & ſacrarum literarum peritus in grauem morbum incideret, deque vita ſua periclitaretur: Orſus eſt cum eo quoq; tum Satanas diſputare: quidque crederet, ex eo quærere. Cumque nimis vrgeret Satanas, neq; ſe miſer ille ſatis explicare poſſet, venit ei in mentem Carbonarij, nec alia fuit eius vox audita præter hanc, Vt Carbonarius. Qui verò aſſidebant, eum propter morbi vim errore mẽtis affici putabant: poſteaquàm verò fuit ex morbo cõfirmatus, interrogabant eum, quid ſibi voluerit, cùm toties clamaret, Vt Carbonarius? Ille rem omnẽ explicat ordine, quemadmodum in illa ſua cum Diabolo diſputatione, ſicut olim audierat ex Carbonario quodam, non alio ſibi cõfugiendum

Exemplũ fidelis Carbonarij imitandũ.

esse duxerit, quàm ad fidem Ecclesiæ Catholicę, tanquam ad asylum vnum omnium tutissimum: quodq́ue plus in ea pręsidij tum inuenerit, quàm in omni scripturarum exercitatione, quas tota vita sua meditatus erat diligenter. Acceptum se ferre diuinæ misericordiæ, quòd in simplicem illum carbonarium inciderit: cuius nisi sibi succurrisset exemplum, ingens fuerit periculum & discrimen aditurus. Siue autē vera sit hęc historia, siue se res aliter habeat, certū tamen illud est & indubitatū, quòd cùm omnibus ex ęquo fides ad salutem sit necessaria, nulli citiùs & grauius offendunt, quàm qui cū abūdent ingenio, plus alijs in scripturis videre se persuasum habent, nisi captiuent intellectum suum in obsequium Christi & corporis eius Ecclesiæ. Quam qui credit, qui se totum illi permittit, illam audit, illam secundum Deum ipsum veretur, etiamsi propter intelligentiæ suæ rarditatem pleraque non assequatur, tutissimum tamen illum facit, non intelligendi viuacitas, verùm credendi simplicitas. Verè enim dixit ille, quòd pietas diuina non attendit, quanta cognitione credatur, sed magis, quanta deuotione quod creditur, diligatur. Et alius quidam: In die, inquit, examinis nouissimi non interrogabimur, quantum fuerit intellectus noster acutus & eruditus, sed qualis fuerit affectus noster ad Dominum Deum nostrum: hoc est, quàm simplex, quàm rectus, quàm pius, humilis & deuotus, quam spontaneus & fidelis in Dei seruitio.

2. Cor. 12. *Ecclesiæ credēdum.* *Hugo de S. Victore, lib. 1. part. 10. cap. 6. de Sacramentis.* *Gerson in libello: An Monachus pro studio possit negligere diuina, Consideratione 9.*

Pergit Brentius: Hoc autem verbum Domini habet sua clara, aperta, dilucida & perspicua testimonia in sacra scriptura. Testimonia hæc excutientur suo loco. Imo, inquit, vniuersa scriptura in hoc data est diuinitùs, vt quæ sunt saluti nostrę necessaria ex ea cognoscamus. Hoc verum esse libenter concedimus: verùm & hoc non minùs verum est, quòd etiamsi scripturas omnes non adamussim aliquis intelligat, salutem nihilominùs consequi possit. Non enim intelligendi viuacitas, verùm credēdi simplicitas nos tutos & saluos facit. Quid enim, inquit Brentius, prodesset, si nobis talis scriptura, qualis est Timæus Platonis, obtruderetur? Iam ex Augustino docuimus, quòd nonnihil obscuritatis in sacris voluminibus propterea Deus re-

Non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas saluū facit.

Cur obscura scriptura. sidere voluit, quod expedire iudicaret, cœlestis philosophiæ mysteria sic velari impijs, porcorũ exemplo conculcaturis margaritas, vt pijs tamen ac docilibus pateret aditus. Simul quod id excitandæ quoq; mentis humanæ socordię cõduceret. Nam quod in promptu est, negligimus, iuxta Gręcorum prouerbium: In foribus hydriam: ad recondita semotaque sumus auidiores. Et vt magis illa iuuant, quę pluris emuntur: ita chariora sunt nobis, quæ cum labore sumus assequuti, quàm quæ vltrò obtigerunt.

De loco Deu.30. & Ro.10. Quòd si alicubi, inquit Brentius, obscuriora videtur, extant alia eiusdem scripturæ loca, quibus obscuriora illustrantur, vt verbum quod Dominus nobis cognoscendum proposuit, non sit supra nos, neque procul positum, vt verbis Mosis vtar, nec in cœlo, multò minùs in Roma situm, vt possis dicere: Quis nostrûm possit in cœlum ascẽdere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atque opere cõpleamus? Neq; trans mare aut vltra montana Antiochiæ aut Romę positũ, vt causeris & dicas: Quis è nobis poterit trãsfretare mare, aut montes superare, & illud ad nos vsq; deferre, vt possimus audire & facere, quod præceptũ est? Sed iuxta nos est sermo in ore nostro, & in corde nostro vt faciamus illũ. Hic enim sermo tã perspicuè nobis in scriptura propositus est, vt de eo & loqui ore, & cogitare corde possimus. Atqui Brẽti quod profers ex Deuteronomio testimoniũ, id sancti Doctores de ea, quàm vos negatis procliuitate seruandorum Dei præceptorum interpretantur, non recentiores magis quàm illi prisci, Philo in libello de victimas offerentibus, Tertullianus, Origenes, Antonius apud Athanasium, Ambrosius & alij. Quin & Paulus in hunc sensum citare videtur hoc ex Mose testimonium, quòd omnem ille populo velut excusationem ademptam, si quod præceptum est, seruare negligat: quandoquidem sic est exhibitum, vt sit in promptu, nec illud è longinquo petere sit necesse. Quod non modò Chrysostomus & Theophilactus in hunc sensum à Paulo productum esse volunt: verùm & ipse Pauli verborum contextus id indicare videtur.

Lib.4. contra Marcionem. Lib. 10. in epistol. ad Romanos In epist. ad Rom.c.12.

Sed demus tibi Brenti, veram esse quã vos profertis interpretationem, quòd verbum quod Dominus nobis cognos-

gnoſcendum propoſuit,non ſit ſupra nos, neq; procul poſitum,nec in cœlo, multò minùs in Roma ſitum, vt nihil neceſſe ſit montes ſuperare:certè, ſi non eſt Romæ ſitum, nec in oppido Vuittembergenſi, nec in ducatu Vuittembergenſi poſitum eſt. Si itaque tam propè eſt vnicuique mortalium vbicunque locorum degat, verbum hoc, quî ſit quòd qui vel Theologiæ Doctores Vuittembergæ, vel artium fiunt Magiſtri, conceptis verbis iurare coguntur, quòd nihil in doctrina religionis de rebus dubijs conſtituere velint, niſi re priùs ad Seniores Confeſſionis Auguſtanæ, quos Vuittembergæ degere certum eſt, relata? Quorſum autem attinet etiam à longinquis & remotis locis de quopiam Chriſtianæ doctrinæ loco Vuittembergam referre, ſi nihil in Scriptura difficile, nihil eſt obſcurum? Si tam propè eſt vnicuique verbum Domini,ſi tam clarum eſt & dilucidum omnibus? Nō ignoras Brenti,quanta fuerit alicubi de iuſtificationis articulo diſceptatio,quem vos præcipuū Chriſtianę doctrinæ locum eſſe,quem ſummam Euangelij continere vultis. Certè,ſummam Euangelij claram & perſpicuam eſſe oportet,cùm nuſquam periculoſius erretur,quàm in ſumma Euangelij.Atqui hęc veſtris etiam,quos tu pios eſſe vis Brēti,tam eſt obſcura,vt viginti de ea diuerſas ſententias maxima ex parte veſtrorum,protulerit Oſiander, quas cū reieciſſet omnes,ſuam tandē ab omnibus illis diſcrepantem attulit,& eam obtinere voluit:deque verbo Domini,quod vos tam expedirū,tam vnicuique propinquum eſſe vultis, admirabilis quædam exorta fuit altercatio, dum Oſiandrina factio quod ipſa diceret.Merliniana contrà quod ipſa ſentiret,id eſſe verbum Dei contēderet. Quis eſt autem qui ſatis admirari queat, cùm tam claram eſſe Scripturam lucem velitis,cū nihil in eis obſcuritatis ineſſe, cùm earū intelligentiam obuiam omnibus eſſe tam aſſeueranter dicatis,vnde de præcipuo Chriſtianæ doctrinæ loco nata ſit iſta tanta contentio? Sed magis etiam hoc mirum eſt:poſteaquàm re ipſa comprobatum eſt,nō eſſe tam propè verbū Domini,quàm vos vultis,vt neceſſe fuerit de eius ſenſu cognoſcendo longiùs mittere: miſſum eſt longiùs ad eā, quæ Roma veſtra eſt,Vuittembergam:ibi cōdemnata eſt

Seipſum et ſectam ſuam conficit Brētius

Iuramētū Vuittembergæ magiſtrorum

Viginti ſententiæ de iuſtificatione variantes

Oſiander à Vuittēbergēſibus dānatus, à Brētio non improbatus.

Osiandri sententia. Erant, qui non acquiescerent in Decreto Vvittembergæ lato. Mittendum censuerunt adhuc longiùs: appellatum est ad te Brenti. Tibi verò fuit religio, sententiam Osiandri condemnare, quin eam approbare visus es. Cedo Brenti, si nihil est in Scripturis obscuritatis, cur de præcipuo Christianæ doctrinæ loco hoc, deq; summa totius Euangelij sic ambigitur? Si tã propè est verbum Domini, quàm vos vultis, cur illius explicandi causa tam longè mittitur? Si tam est apertum, tam clarum, tam perspicuũ, quî fit, vt aliud de eo Philippo, aliud tibi videatur? nec inter vos qui Proceres estis & Antesignani Lutheranæ factionis, de summa Euangelij adhuc conueniat? quam obscuriorem etiam effecit hoc vestrum dissidium, quam visa fuerit anteà.

Dissensiones intestinæ Lutheranorum.

Quòd si iuxta receptum à maioribus nostris morẽ iam inde à mille quingentis annis, quem non tantùm à catholicis & Orthodoxis, verùm ab ipsis etiam Hæreticis persæpè legimus fuisse obseruatum, de hac quæstione fuisset ad sedem Apostolicam relatum, sicut Apostolos ipsos iussione Saluatoris statuisse narrat Anacletus, vt maiores & difficiliores quęstiones ad eam deferrentur: si hoc, inquam ita factũ fuisset, & quam semper habuit à Petri Pontificatu ad hæc vsque nostra tempora sedes ista autoritatem, eam apud vos quoque retinuisset, vel adhuc quoque retineret: iam pridẽ dirempta lis hęc, & quorum fluctuant conscientiæ iam pridẽ in viam essent reducti, animíque trãquillitatem consequuti. Sed vos ad eas, quæ heri (quod aiũt) & nudiustertius natæ sunt Ecclesias de causis eiusmodi referri maulutis, quam ad illam cuius solius propriũ semper fuit de controuersia religionis iudicium, ex quo tempore in eum, qui iam venit, Christum credi cœptum est. Inde tot sectæ, inde tot hæreses natæ sunt, inde Satanismus hic exortus est, quem in huius libelli initio recensuimus.

Breuis & legitima ratio desi de quæstiones dirimẽdi.

Anacletus epist. 1.

Profert & alias scripturas Brẽtius. Hoc illud est, inquit, qđ Esaias de filijs veræ Ecclesiæ ait: Dabo vniuersos filios tuos doctos à Domino. Et Hieremias: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribã eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et nõ docebit vltrà vnusquisque proximum suum, & vir fratrem suum, dicens:

De locis Esa. 54. & Hier. 31.

dicens: Cognosce Dominũ. Omnes enim cognoscent me, à minimo vsq; ad maximũ, ait Dominus. Hoc dicto non extenuat, non reijcit Propheta sacram Scripturam, sed potiùs commẽdat eam, & docet, quòd Dominus daturus sit populo suo Spiritum sanctum, vt Scripturam rectè intelligant, & ex ea Dominum verè cognoscant. Aperuit, inquit Lucas, illorum mentem, vt intelligerent Scripturas. Rectè *Cap.24.* tu quidem non extenuari, neq; reijci Scripturas dicis per hæc Esaiæ & Hieremiæ verba, quæ produxisti. Sed quid, si secùs ea Suencfeld, interpretetur cum suis cælestibus Pro *Suencfel.* phetis, qui per ea volunt externum verbi ministeriũ abrogatum: quò certè nihil opus est, si tam apertè, tam faciles, tam omnibus obuiæ sunt scripturæ, quàm vos vultis. Frustra erga dedit Deus, quosdam quidẽ Apostolos, quosdam autẽ Prophetas, alios verò Euãgelistas, alios aũt Pastores & Doctores, si omnes à Deo docti sunt, si non debet vltrà docere vir proximum suum, si nõ habemus necesse, vt aliquis doceat nos, sed vnctio Spiritus sancti docet nos de *1.Ioan.2.* omnibus. Sed & te Brẽti frustrà Princeps tuus alit, cũ ipse doctus à Deo, te doctore non egeat. Nec omnino vanum est, quod Suẽcfeldius docere dicitur, Deũ non vti medijs ad iustificationem hominis, non per instrumenta salutem nostram operari. Spiritum sanctum sine medijs docere. Ex tali doctrina vestra prodijt ille nobis: ex tali doctrina prodierunt cœlestes quoque Prophetæ. Vera sunt autem, quę per Esaiam & Hieremiam dixit Dominus, sed ea partim *Interpretatio locorũ Esaiæ & Hieremiæ* iam sunt in Apostolis impleta, quo tempore Spiritu sancto repleti, cœperũt loqui varijs linguis, partim in illa cœlesti Hierusalem implebuntur, vbi quasi mercedis loco promittitur nobis ipsius Dei beatissima contemplatio. Tunc enim fiet, quod dicit Apostolus: Siue prophetię euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia enacuabitur: *1. Cor.13.* illa scilicet paruulorum scientia, in qua hic viuitur, qua ex parte per speculum Deus in ęnigmate videtur: propter hanc enim necessaria est propheria, cùm adhuc præteritis futura succedunt: propter hanc linguæ, id est, multiplicitas significationum, cùm ex alio atque alio, aliud atque aliud admonetur, qui nondum æternam lucem perspicuæ veritatis mente purgatissima contemplatur. Cùm

autem venerit quod perfectum est,& totum hoc quod ex parte est,fuerit euacuatum, tūc quod adsumpta carne car ni apparuit, ostendet seipsum dilectoribus suis : tunc erit vita æterna,vt cognoscamus vnum verum Deum: tunc si miles ei erimus,quoniam tunc cognoscemus, sicut & cogniti sumus:tunc non docebit vnusquisq; ciuem suum aut fratrem suum,dicens:Cognosce Dominum:Omnes enim cognoscent eum à minore vsq; ad maximum eorum: erit enim Deus omnia in omnibus.Ita verba hæc Augustinus interpretatur. Quamobrem nihil est, quòd ad præsentis seculi homines ea torquere velis, vt sic perspicuam esse scripturam affirmes, nemo vt interpretis aut Doctoris egeat.Quamuis & in hoc seculo fieri possit,vt alicui ex par uulis reuelet Deus,quę abscondit à sapientibus. Sed priui legia paucorum,non faciunt legem communem. Vna hirundo,vt est in prouerbio,non facit ver.

1. Cor. 15.

De spiritu & litera, cap. 24.

Etiā præcipua scripturæ capita egent explicatione.

Profert iam Brentius præcipua capita verbi Dei, quod in scriptura continetur, & quod ad æternam nostram salutem cognitu necessarium est: Nimirùm quatuor hęc,decalogum,symbolum Apostolorum, orationem Dominicam Sacramenta. Negat in ijs aut in scripturis, vnde sumpta sunt hęc quatuor,esse quicquā obscuritatis.Sed si nihil est in illis obscuritatis Brenti,qui fit ergo, quòd Decalogi, ꝙ symboli, quòd orationis Dominicæ, quòd Sacramentorū tot fuerint semper & nunc etiam sint explicationes? Certè quæ clara sunt,explicationis non indigent.Vnde igitur tot tam prolixi Commentarij?non à priscis illis modò,verùmetiam ab ijs,qui vixerunt ante aliquot secula, quique nunc etiam viuunt conscripti?non àCatholicis tantùm,verùm & ijs qui se ab Ecclesia Catholica præciderunt, siue Lutherani sint,siue Zuingliani, siue quocunq; tandem alio nomine vocentur. Vnde tot hæreses partim de Sacramentis, cùm alijs tum Euchatistiæ præsertim : partim de ijs,quæ & in Symbolo,& in Decalogo continentur. Duo tu tantùm Sacramenta enumeras, Catholici septem.

Explicatur locus ille, Bibite ex hoc omnes.

Quòd verò scribis, verba quæ sunt in Scriptura de institutione Sacramentorum, nihil habent obscuritatis,nisi si quam inferant Sophistæ importunis suis disputationibus,& Asotici impijs suis deprauationibus. Quid magis

inquis,

inquis, perſpicuè dici poteſt, quàm quod Chriſtus ipſe de poculo Cœnæ Dominicę dicit: Bibite ex eo omnes, & tamen Aſotici inueniunt artificium, quo ex omnes, faciant non omnes. Reuera Brenti, minus habebant obſcuritatis verba de Sacramentorum inſtitutione, priuſquam vos homines Aſotici, & in arte Sophiſtica diligenter verſati tantam, quãram nunc videre licet, rerum omnium caliginem inuexiſtis. Quid enim perſpicuè magis dici poteſt, quàm quod Matthæus dixit: Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim diſcipulis: quodque Marcus dixit, Veſpere autem facto venit cum duodecim: & quod ſimiliter Lucas dixit, Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo. Ad hos igitur duodecim, quos ita diligenter enumerant omnes Euangeliſtæ, quin dixerit Chriſtus, Bibite ex eo omnes, dubitatum fuit nunquam: quod etiã eos feciſſe ſcribit Marcus. Nam biberunt, inquit, ex eo omnes. Nec potes proferre quenquam Brenti, qui vel dixerit vel ſcripſerit aliquando, quòd aut non iuſſerit bibere Chriſtus duodecim Apoſtolos omnes, aut non biberint omnes. Quare falſum eſt, quod aſſeris de Catholicis, quos tu faceriſſimus homo per quàm lepido tuo dicto vocas Aſoticos, eos artificium inueniſſe, quo ex, omnes, facerent, non omnes. Nunquam enim quiſquã dixit è noſtris, quòd aut non biberint, aut non iuſſi fuerint bibere duodecim Apoſtoli, omnes. Cæterùm fuerunt, qui claris verbis caliginem quandam offundere conarẽtur, vt quod ad omnes Apoſtolos dictum eſt, id de Chriſtianis omnibus dictum intelligi vellent, quaſi ſic eſſet præceptum omnibus etiam Laicis de calice bibere, vt niſi facerent, de ſalute ſua in dubium venirent. Hac de re Brenti, duorum decreta Conciliorum interceſſerunt, in quibus vnanimiter ab omnibus definitum eſt, quòd non ſit de neceſsitate ſalutis, vt de calice bibant omnes Chriſtiani.

Cap. 26. Cap. 14. Cap. 22.

Summa cõtrouerſiæ de calicis ſumptione in quo verſetur.

Quod rectè decretũ eſſe, vos quoq; negare nõ poteſtis. Nam & veſtra eadẽ eſt ſentẽtia. Magiſter enim veſter Lutherus, quàm frequenter hoc idem docuit. Qui illud enim addidit, vſq; eò vtraq, ſpeciem nõ eſſe de neceſsitate ſalutis, vt etiam extra omnem ſacramentalẽ Euchariſtiæ perceptionẽ ſaluus homo fieri poſsit. Qua in re nec à noſtris multum

Lutherus, Philippus & Bucerus concedunt Laicis neceſſariam.

non esse vtriusque speciei cõmunionẽ.

multum dissentire videtur, qui & ipsi vnicum tantùm esse Sacramentum necessitatis Baptismum, non diffitentur: quòd extra cæterorum vsum, dummodo cõtemptus absit, homo salutem cõsequi possit, sicut saluari pueros constat, etiamsi Sacramentum Eucharistiæ non perceperint, etiãsi quem tu hoc nomine reprehendere videris, secùs Augustinus aliquando sensisse videtur. Cuius hanc sententiã cum tibi displicere non obscurè præ te feras, tu es Brenti, qui artificium hoc inuenisti, vt ex, omnes, facias non omnes. Nam si non cæteros omnes, certè infantes excludis, quos tamen actu fidem habere contendis. Iam verò Philippus vester nónne sicut edere suillam, aut à suilla abstinere, sic medium esse scribit alterutra signi parte vti? Hanc enim quàm receptam Ecclesiæ vocem vsurpare maluit, ne quid habere commune cum Catholicis videretur. In eadem est sententia Bucerus quoq;, qui in colloquio Ratisbonensi, quod habitum est ante annos plùs minùs decimoquinto inter alios articulum hunc assensu suo comprobauit. Ad controuersiam quæ est de vna aut vtraq; specie tollẽdam cùm primis conducturum, vt sancta Ecclesia liberam facere potestatem sacramentum hoc in vna, vel in vtraq; speciesumendi: ea tamen lege, vt nulli per hoc detur occasio, quem vsum tanto tempore retinuit Ecclesia, temerè condemnandi, aut inuicem iudicandi. Certè qui liberum esse vult sub vna, aut sub vtraque specie sacramentum hoc percipere, qui veterem vsum alterius tantùm speciei non esse condemnandum censet, nihil ea de re tãquam ad salutem necessarium à Christo præceptum esse, satis apertè confiteri videtur.

Philippus in Hypotyposi Locorum communium.

Etiam præscriptam a Christo baptisandi formã mutari licere vult Brentius.

Neque tu Brenti diuersum ab ijs intelligis, qui si nihil in eo piaculi fore censes si quis mutet prescriptam à Christo baptizandi formulam, dummodò ne mutet sententiam: scilicet in eo permultum esse positum putabis, si quis altera tantùm specie sacramenti velit vti, dummodò nihil in altera de Christi corporis & sanguinis integritate deesse credat? Plus vos in verbis Brenti, quàm in elementis positum esse iudicatis. Quare si certa verba mutare, quæ Christus ipse baptizaturis præscripsit, non fas esse tantùm existimas, verùmetiã eos, qui anxiè illa obseruant,

modò

modò non magiæ insimulas: estne verisimile tam ex animo te superstitiosum esse in altero elemento tuendo & retinendo, de quo ab omnibus sumendo certò scis nihil esse tanquam ad salutem necessarium à Christo præceptum? Quæ oculis ipsi vestris videtis, certiora vobis non sunt Brenti, quàm sit hoc, nihil ad salutem referre, altera quis, an vtraque Sacramenti specie Laicus vtatur: neque dubitatis, quin verissimum sit, quod in Constantiensi & Basiliensi Concilio decretum est, non esse de necessitate salutis, vt de calice bibant Laici.

Sectarij nō quòd esse necessariā indicent, sed in contemptum Ecclesiæ defendunt communionē vtriusque speciei vt homines assuefaciāt Cōciliorū decreta contemnere.

Sed quia Conciliorum hoc decretum est, non quòd diuersum ab illis sentiatis, sed vt assuefaciatis homines ea contemnere quæ decernuntur in Concilijs, vt eos Ecclesiam non audire doceatis, vt separationis ab illa consiliorum autores sitis: hæc est & non alia causa, quamobrem tantoperè calicem vrgetis: quem si permittendū esse Concilium statueret, vel ob solam causam hanc, quòd ita Concilium statuisset, negat eo se magister vester vsurum, sed in despectum Concilij, velle se aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraq; specie potiri, & planè eos anathema habere, quicunq; autoritate talis Concilij potirentur vtraq;. Quodq; Sacramentarijs & Anabaptistis alicubi vitio dat, facit ipse dum nonnulla quæ recta esse scit, in Papæ Conciliorumq; despectum abrogare conatur. Dat enim alicubi consilium, vt homo Christianus tempore Quadragesimæ & Paschatis non confiteatur, nec ad Sacramentum accedat, & cogitet ita: Ecce quando hoc præcepit homo, Papa scilicet, ob idipsum non faciam: & si non præcepisset vellem facere. Faciam autem alio tempore, quo non præcepit, quando & quomodo mea libera voluntas me tetigerit. Non dissimilia de ieiunijs alicubi scribit, exemplum imitatus Aerij hæretici, qui & ipse ante mille ducētos annos negauit se ieiunaturum cum Ecclesia, sed si omninò, inquit, volo ieiunare, qualemcunq; diem eligam à meipso & ieiunabo propter libertatem.

Idem de Cōfeßione parte. 3. parag. 14.

Cōtemptores præcepti Ecclesiastici de ieiunijs Aeriani.

Huc igitur spectatis eiusmodi scriptis vestris, vt & Conciliorum & Pontificum autoritatem omnem contemnere doceatis. Et hoc est, quod sibi ferendum non esse putāt viri Christiani, Catholici & Orthodoxi, qui cùm sciant

Sectarij docent cōtra verbū Dei contemnendam esse Ecclesiam.

 sicut

ſicut alijs de rebus nonnullis, ita de calice ſumendo à Laicis nullum eſſe Chriſti præceptum aut interdictum: de audienda verò Eccleſia manifeſtum eſſe Chriſti præceptum, & quidem tale, vt niſi quis ei paruerit, eodem quo Ethnicum loco Chriſtus cum haberi iubeat, cùm primis indignum eſſe iudicant, id quod à vobis decernitur, tanquam à Deo præceptum obſeruari vos ab omnibus velle. Quod verò citra dubitationem omnem à Chriſto præceptum eſt, contemni, & pro nihilo duci. Intolerabilis hæc eſſe videtur pijs omnibus arrogantia veſtra, ſumma cum amentia coniuncta: qui quod vobis videtur, id eſſe Dei verbum, id haud aliter quàm ſi præceptum eſſet à Deo, vultis ab omnibus obſeruari: manifeſtum verò Dei verbum, homines aſpernari docetis.

Matt. 18.

Addit Brentius: Quòd ſi de illis capitibus piæ doctrinæ, quæ iam recenſuimus, aliquid obſcuritatis reliquum eſt: hoc ſi fuerit in homine pio quidem, ſed in erudito, certè res ipſæ quantum ſatis eſt, notæ ſunt ei, & quod adhuc ignorat, docebit eum vnctio, ſicut Ioannes loquitur. Hoc verum eſt Brenti de nobis, qui nos Catholicos eſſe profitemur, & ſumus per Dei gratiam. Sed & illud quod ſubiungis, (Si verò fuerit in Aſoticis, non mirum eſt, quandoquidem Deus huius ſeculi ſolet mentes incredulorum excæcare, ne illuceſcat illis lumen Euangelij,) verum eſt de vobis. Vos enim eſtis Aſotici illi, quorum Deus huius ſeculi mentes excęcauit, qui ſi cęci eſſetis, hoc eſt, ſi vos eſſe cęcos agnoſceretis, peccatum non haberetis: nunc autem ob hoc ipſum quia vos videre in Scripturis præ cæteris perſuaſum habetis, perpetua cęcitas in vobis manet. Sed abeant, inquit Brentius, Aſotici. Nos cùm loquimur de perſpicuitate ſacræ ſcripturę, non reſpicimus ad Eccleſiam Aſotorum, ſed ad Eccleſiam piorum, cui ſcriptura in rebus ad æternam ſalutē cognitu neceſſarijs tam clara, tam perſpicua eſt, vt iuxta Prophetam, Gentes ambulent in lumine eius, & Reges in ſplendore ortus eius. Et nos Brenti cū loquimur de perſpicuitate Scripturæ, non reſpicimus ad veſtram Aſotorum Eccleſiam, ſed ad Eccleſiam piorum, in quo non eſſe confidimus. In ea quàm plurimos eſſe certum eſt, qui fidem de quatuor iſtis à te propoſitis certiſſimam

1. Ioan. 2. *Quos vnctio de ſcriptura doceat, quos non.*

2. Cor. 4. *Ioan.* 9.

Eſai. 60.

ſimam habent: quorum pars multò maxima cùm ſacræ Scripturæ libros nõ viderit quidem vnquam, tantũ abeſt, vt quæ ſunt in illis abſtruſa,intelligat: perſæpè tamen inter eos reperire licet non paucos,qui ſunt in fide conſtantiores,quàm ex ijs multi, qui ſibi plurimum eſſe videntur in Scripturis exercitati.

Proſequitur Brentius: Quemadmodum Deus populum ſuum Iſraëliticum quondã ita gubernauit, vt etiamſi non haberent Monarcham, tamen in ſummis periculis excitaret Iudices,quos nos Heroas vocare ſolemus,qui populum ab iniuria hoſtium mirando modo vindicarent: ac poſteà cùm iam Monarchia & ſucceſſio inſtituta eſſet, excitauit tamen Prophetas, qui in extrema neceſſitate viam euadendi demonſtrarent: ita Deus hiſce temporibus gubernat Eccleſiam ſuam, vt etiamſi aliquæ tenebræ inciderint, & ordinarij ſucceſſores non ſint ampliùs Eccleſiæ amici, ſed hoſtes & perſequutores, tamen in tantum non deſerat eam, vt ſi non ſit alius, qui tenebras diſcutiat & hoſtibus obſiſtat, Heros quiſpiã ſiue Eccleſiaſticus, ſiue Politicus ex lapidibus excitetur. Fatemur & nos Brẽti, quòd varijs modis Eccleſiæ ſuæ proſpexit ſemper Deus, non ſolùm ante, verùmetiam poſt Chriſtum natum & mortuũ. Defecerunt Monarchæ nonnunquàm, ſicut Conſtantius, Iulianus, & alij: quin & ordinarij ſucceſſores (non tamen in Cathedra Petri) deſierunt eſſe Eccleſiæ amici, ſed hoſtes & perſequutores facti ſunt. Quod & nunc vſu veniſſe alicubi non ignoramus, vbi & Principes defecerunt, & Catholicis & Orthodoxis Epiſcopis & Sacerdotibus Lutherani vel Zvingliani ſucceſſerunt: neque tamen vel deſeruit vnquam Deus Eccleſiam ſuam, vel nunc etiam deſerit. Surrexerat Arius, excitauit Deus Heroas illos, Liberium, Athanaſium, Hilarium. Exortus eſt Macedonius, produxit in aciem contra eum Damaſum, Gregorium Nazanz. & Baſilium. Erupit alicunde Neſtorius, emiſit Cæleſtinum Roman. Pontif. & Cyrillum Alexandrinum Archiepiſcopum. Emerſit è neſcio quibus tenebris Eutyches, oppoſuit illi fortiſſimum Leonem. Sic aduerſus Valentinum, Irenæum: contra Marcionem, Tertullianum: contra Celſum, Originem: contra Nonatum, Ciprianum: contra

Deus nunquã nõ excitat inſignes Eccleſiæ ſuæ propugnatores, & quinam illi potiſſimùm.

contra Heluidium, Iouinianum, Vigilantium: Luciferianos, Hieronymum: contra Donatistas & Pelagianos, Augustinum: contra Monothelitas, Agathonem: contra Iconomachos, Tarasium: contra Berengarium, Lanfrancum, Guimundum, Algerum: contra Henricianos & Petrobrusianos, Petrum Abbatem Cluniacensem : contra Petrum Adelhardum, excitauit Bernardum: ac quocunque tempore hæreses emerserunt, semper extiterunt singulari Dei beneficio viri, ingenio, doctrina, eloquentia præstantes, qui partim scripturarum eas autoritate, partim ecclesiastica traditione confutarunt. Nec hoc infelici nostro seculo defuit Ecclesię suę Deus. Nam cùm erupissetis alicunde vos Lutherani, & ex vobis nati Zvingliani, mox Muncerani, siue Pacimontani, & alia plurima hæreticorum portenta, produxit contra vos in aciem Deus multos ingenio minimè vulgari & excellenti doctrina præditos, per quos insana rabies vestra comprimeretur. Inter alios insignem etiã illum pietate virum Ioannem Episcopum Roffensem, qui pro fide atque Ecclesia Catholica vitam etiam suam cum sanguine profundere non dubitauit.

D. Ioannes Roffensis.

Conatur nunc ostendere Brentius, scripturam non obscuram, sed perspicuam, non tenebris inuolutam, sed luce illustratã esse. Profert igitur ex Psalmo primùm : Lex Domini immaculata conuertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Iustitiæ Domini rectæ letificantes corda, præceptum Domini lucidum, illuminãs oculos. Quomodo autem erit lucidum, inquit, quomodo illuminabit oculos, si est obscurum? Rectè Dauid præceptum dicit lucidum, non vniuersam scripturam, quę etiamsi lucida est Dauidi, aut alijs afflatis prophetico spiritu, non statim dilucida est omnibus, qui tenent Grammaticam, & habent sensum communem. Præceptum autem Dei vnicum est, Dilige: quo quid esse potest lucidius? Cæterùm an hoc ita vt præceptum est, expleri in hac vita posſit, quantæ sunt ea de re contentiones? Negatis vos, & imposſibilia Deum præcepisse vultis: aiunt Catholici, qui certò persuasum habent, nihil minùs in eum cadere posse, qui summa bonitas est, cuius misericordiæ non est numerus, quàm quòd exigat à nobis, quę nos pręstare nõ possescit,

Psal. 18.

Præceptũ Domini lucidũ, lucerna item et lumen, etsi multa in scripturis obscura.

ſcit, & niſi præſtiterimus, tranſgreſſi præcepti ſui pœnas expetat. Eſt itaque dilucidum hoc Domini præceptum, quo lex impletur vniuerſa, cui ſi per nos fuerit ſatisfactũ, iam nõ modò ſcimus, verùm & habemus omnia quę ſunt nobis ad ſalutem neceſſaria. Neque tamen propterea non multa nobis in ſcripturis occurrunt obſcura. Cęterùm hoc præceptum, ſicut ex Clemente Alexandrino paulò antè docuimus, etiam abſque literis diſcitur, & eſt ſpirituale quoddam decretum in cordibus hominum ſcriptum. *Rom. 13.* *Lib. 3. pedagogi ca. 11.*

Profertur & alius locus: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Quomodo verbum Dei eſt lucerna, quomodo lumen, ſi eſt obſcurum? Hic quoq; ſanctus Dauid non de perplexis tractat quęſtionibus, quales de ſcripturis exiſtunt non paucæ, ſed de præceptis rectè viuendi, quæ prælucent & indicant, quid expetere, quid fugere debeamus, præcipuè verò de præcepto dilectionis, quod qui ſeruat, ſecurè ambulat. Præclarè enim dictum eſt ab Auguſtino: Dilige & fac quod vis. Qui docet etiam alio loco, ſummam & ſcopum Scripturæ totius nihil aliud eſſe, quàm charitatem. Quam ſi quis ita intelligat, vt ſententiam adferat ædificandi charitati vtilem, etiamſi non hoc dixerit, quod ille quem legit, eo loco ſenſiſſe probatur, non pernicioſè fallitur, quandoquidem ea ſententia fallitur, qua ędificat charitatem, quæ finis eſt præcepti: ſed ita fallitur, ac ſi quiſquam errore deſerens viam, eò tamen per agrum pergat, quò etiam via illa perducit. Hæc lucerna ſi vobis quoque prælucerct Brenti, minùs & vos pernicioſè falleremini, nec inflati ſenſu carnis veſtræ, vltrò à Chriſti corpore Eccleſia ſepararemini. Cæterùm ſi maximè quis hæc Pſalmi verba torquere velit ad legem totam, non propterea quadrat in quemlibet Grammatices peritum, ac multò minùs in laicum imperitum, quod quadrat in ſanctum Prophetam Dauid. Neque quia dixit Dauid: Super ſenes intellexi, Super omnes docentes me intellexi, ſtatim idem aut idolo veſtro Iſlebienſi, aut cuiuis è vulgo dicere licebit. *Pſal. 118.* *De doctrina Chriſtiana lib. 1. cap. 35. & 36.* *Pſal. 118.* *Matt. 5.*

Adfert & alium locum: Vos eſtis lux mundi: ergo, inquit, prædicatio Apoſtolorum, quæ eſt ab ipſis excepta & literis mandata, non eſt obſcura. Et ſi alicubi locus eſt obſcurus *Lucida quidẽ Apoſtolorum prædicatio, ſed nõ æquè ſcriptura.*

ſcurus tamen alius eſt apertus & perſpicuus. Erãt reuera lux mundi Apoſtoli, qui cùm eſſent Spiritu Dei pleni, quod erat in Prophetis obſcurum, ſic eos explicaſſe dubium non eſt, omnem vt caliginem ex animis hominum deterſerint. Quare libenter illud tibi concedimus Brenti, quòd eorum prædicatio non obſcura, ſed lucida fuerit: Sed quòd æquè ſint lucida, quæ ab ipſis excepta, literiſque mandata ſunt, nemo tibi ſanus conceſſerit, cùm non ſine causa dictum ſit ab Hieronymo, quòd habet neſcio quid latentis energiæ viua vox, & in aures diſcipuli de doctoris ore trãsfuſa fortiùs ſonat, & plus afficit, & alit pleniùs, & altiùs in animo ſedent, quæ pronunciatio, vultus, habitus, geſtus etiam dicentis affigit. Vita quædam orationis eſt actio, qua cùm ſcriptura deſtituta ſit, quæ quaſi factitia vox quædam eſſe videtur, vereque vocis vtcunque imitatrix, perinde efficax vt viua vox eſſe non poteſt, vt nec illud celebratũ temerè fuerit, in ſcriptis Demoſthenis magnam Demoſthenis partem abeſſe. Quod poteſt de Paulo quoque totidem verbis dici, quem non ſine cauſa Mercurium appellatum fuiſſe ſcribit Lucas.

In prologo Bibliæ.

Act. 14.

Non malè diſtingui Scripturã à prædicatione verbi Dei.

Quamobrem nihil erat Brenti, cur venerabilem virum Petrum à Soto tam grauiter inſectareris, quòd is verbum ſiue ſermonem, aut prædicationem à ſcriptura diſtinxerit, quodque plus in verbo ſiue viua voce lucis eſſe dixerit, quàm in Scriptura, cùm ita ſe rem habere vel ſenſus ipſe communis indicet. Nec erat cauſa, quamobrem ipſe te ridendum inſulcis tuis iocis præberes, dum nobis ridiculum Petrum facere conaris. Nam vt verum ſit, quod à te ſcribitur, quòd ſententiæ ac res, quæ continentur literis ſacrorum Scriptorum, manent eædem, ſiue prædicentur voce, ſiue comprehendantur ſcriptis, ſiue recitẽtur lectione, non hac tamen de re agebatur inter te & Petrum. Nunquam enim is negauit, quòd ſententię acres, quæ continentur literis ſacrorum Scriptorum, manent eædem, ſiue prædicentur voce, ſiue comprehendantur ſcriptis. Cur enim id negaret, quod indubitanter verùm eſt? Cæterùm duo ſunt, quæ negauit Petrus. Vnum, quòd omnia ſcriptis eſſent cõprehenſa, quæcunque ſunt voce prædicata. Alterum, quòd perinde lucida ſint, quæ ſcripto comprehenſa nunc habemus,

mus,atque fuêre tum,cùm ipsi ea voce sua prædicarêt Apostoli.Hæc fuit causa Brentij, quamobrem ille verbum, sermonem, Euangelium, prædicationem, à Scriptura distinguenda esse putaret,vt & latiùs patere verbi siue Euãgelij,quàm Scripturæ nomẽ indicaret,& non perinde clara nunc esse,quæ comprehensa scriptis habemus,atq; tum fuerunt,cùm essent Prophetarum & Apostolorũ voce prędicata,demonstraret,atque ita duplicem vestrum errorem confutaret,qui & nihil in scripturis obscuritatis esse & sicut Patres olim vestri prisci illi hæretici persæpè fecisse leguntur,nihil præter Scripturas recipi debere contenditis. Nunc tu Sophistam quendã agere videris,nec aliud quicquam nisi tenebras offundis lectori,dum aliud impugnas, quàm quod à Petro dictum est, ioco intereà quosdam & fabulas admiscens,scurra quàm Theologo digniores.

Adfert iterum aliam scripturam: Habemus, inquit,firmiorem sermonem Propheticum, cui dum attenditis ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, rectè facitis. Vocat Propheticum sermonem lucernam lucentem in obscuro loco, hoc est, illustrantem obscura:quomodo autem illustraret obscura, si ipsa esset obscura? Sed si tam clara sunt & illustria Prophetica scripta Brenti,si nihil in eorum oraculis,si nihil in figuris legis obscurum est, cur vmbræ vocantur? cur lucem vocamus Euangelicam? nisi quæ figurarum inuolucris tegebantur in lege, per Euãgelium sunt in apertum prolata. An erant omnibus clarissima, quæ de Christo fuerunt à Prophetis prædicta? Legerat vir Æthiops Eunuchus locum ex Esaia Propheta: Tanquam ouis ad occisionem ductus est, &c. Clara sunt verba:num ideo statim intelligebat, quòd essent de Christo dicta? Imò nisi Philippus accessisset,& ei locum explicuisset, de se ne Propheta dixerit,an de alio aliquo, vir Æthiops ille nesciuisset.Quin & ipsi Domini discipuli, post tot sermones auditos,post tot visa miracula, post tot notas & indicia,quæ de Christo Prophetæ prædixerant, non priùs intellexere Scripturas,quàm Christus illis aperiret sensum, vt illas intelligerent. Iam Paulus ad Corinthios de claritate Moysi Christique disputans,tantum eminentis claritatis Euangelio tribuit, vt dicat, id quod claruit in hac

2. Pet. 1.

Quomodo sermo Prophetic' Petro lucerna lucens & scriptura tamen sæpè obscura.

Actor. 8.

Esa. 53.

Luc. 24.

2. Corin. 4

parte

parte (de lege loquitur) ne glorificatum quidem fuisse. Quid quòd dara opera Deus vaticinia de Christo non quibuslibet esse perspicua voluit, quemadmodum etiam in terris prædicari noluit ante mortem quòd esset Messias?quòd sic expediebat ad peragendum humanæ salutis negotium. Cæterùm vbi iam Apostoli nunciarunt,ea esse peracta,quę prophetæ prædixerāt, tum & lex collata cum factis erat dilucidior, factumque est, vt & lex adstrueret fidem Euangelio, & Euangelium illustraret legis ænigmata. Et hoc sensit Petrus,cùm propheticum sermonem similem facit lampadi lucenti in caliginoso loco: cuius Prophetici sermonis quin pleraque dilucida sint, quis est qui eat inficias? Sed quòd omnibus ex æquo clara sint omnia & perspicua,hoc ne tu quidem Brenti affirmare audes,qui dum Scripturæ locos obscuriores per alios magis apertos explicari vis,an non apertè esse quædam in Scripturis difficilia & obscura confiteris? Nemo est qui dubitet, quin certissima sit in libris Canonicis veritas, intereà tamen certum est & hoc,quòd ea nonnunquam figurarum & ænigmatum inuolucris obtecta est,vt egeat scrutinio & interprete:siue quòd Deus ita voluerit exercere simul,& excitare nostram tarditatem,sicut ex Augustino paulò antè demónstrauimus:siue quòd iucundior est veritas,& acriùs afficit animos hominum,cùm eruta fuerit, & per tenebras inuolucrorum nobis illuxerit, quàm si fuisset quorūlibet oculis exposita: siue quòd illum sapientiæ thezaurum noluerit quibuslibet prostituere, nec margaritas ante porcos proijcere. Planum igitur iam est, quòd sint in Scripturis obscura pleraque. Quid enim sibi vult illud, quod Christus apud Ioannem Iudæis dixit:Scrutamini Scripturas,si nihil habent obscuritatis? Certè solem scrutari non dicimur,qui cunctorum oculis est expositus: quod autem abditum est,id rectè scrutari dicimur.

Matt.16.

Vtilis nobis scripturæ difficultas.

Ioan.5.

Obscuram esse scripturā Heretici vel inuiti probant suis scriptis,suorūque dissidijs.

Vnde autem istæ tenebræ Brenti inter vos? vnde tanta de sensu trium verborum, Hoc est corpus meum, digladiatio,si sacra Scriptura vndequaque est clarissima? Vos probatis è sacris literis,in Eucharistia esse corpus Domini naturaliter:qui sunt partis Zuinglij siue Caluini,docent ex ijsdem,quòd sit in signo tantùm.Si nihil est in Scriptu-

ris obſcuritatis,cur ſic inter vos tanta de re diſſidetis ? cur etiam de iuſtificationis articulo , quem præcipuum eſſe vultis Chriſtianæ doctrinæ locum, ſic inter vos ipſi dimicatis? Verùm hac de re ſatis. Iam enim abundè nobis demonſtratum eſſe videtur,quòd multa in Scripturis difficilia ſunt & obſcura,quodque qui contrarium aſſerunt,non modò mundo reque ipſa reclamante, verumetiam ſuis ipſorum ſcriptis ac ſuorum diſſidijs refellentibus , falſi conuincantur.

Nunc ſecundo loco de eo nobis differendum venit, an extra ſcripturam pleraque credenda tradita ſint Eccleſiæ. Negat Brentius,ait Petrus. Profert Brent.ex Pau. Omnis Scriptura diuinitùs inſpirata,vtilis eſt ad docendum,ad arguendum,ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia,vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus. Illuſtrat hoc ſcholio ſuo Petrus: Vtilis eſt,inquit, ſed non inde habetur, quòd omnia contineat . Quòd ſi dixeris ex illis verbis,vt perfectus ſit homoDei,& ad omne opus bonum inſtructus: quia ſi perficit & inſtruit ad omne opus, nihil reſtat: reſpondemus ita eſſe : quia inſtruit Scriptura traditiones ipſas ſequendas eſſe, vt Paul.ipſe ad Theſſ.teſtatur. Sunt autem ex oppoſito verba Pauli hæc: Itaq; fratres ſtate,& tenete traditiones, quas didiciſtis,ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram . Et de traditionibus frequens eſt in ijs Pauli ad Theſſalonicenſes epiſtolis mētio. Et in Actibus Apoſtolorum de Paulo , & qui cum illo erant,dicitur: Cùm tranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus. Producto iterum Pauli loco Brentius in hoc ſuo libello,quem confutandum ſuſcepimus ; Quid poteſt, inquit, de ſufficientia & perfectione Scripturæ clariùs dici? Sed hic mihi vide ſophiſmata Aſoti. Cùm enim confeſſio Principis recitaſſet hunc Pauli locum,& alia ad ſtabiliendam autoritatem & perfectionem ſacræ ſcripturæ, Aſotus concedit quidem,quòd omnis doctrina ad ſalutem neceſſaria contineatur in ſcriptura in genere, & vniuerſali quadam ratione. Sunt hæc quidem verba viri venerabilis Petri à ſoto,ſed non ſuper hūc Pauli locum,quem produxit Brentius, verùm ſuper illa verba Brentij , quibus affirmat

De traditionibus præter Scripturā recipiēdis.

2.Tim.3.

2.Theſſ.2.

Acto.16.

contineri omnem doctrinam nobis ad veram salutem cognitu necessariam in scriptura: ibi loquitur ista Petrus, & contineri fatetur omnem doctrinam in genere, dum docemur Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis, & obseruanda esse, quæ ab Apostolis vel per scripturam, vel per sermonem præcepta sunt. At verò hęc omnia, inquit, in speciali non continentur in Scriptura, sed in traditione Apostolorum, vel in explicatione posteriorũ Conciliorum. Et adducit exempli loco nomen ὁμοούσιον, Chrisma atque vnctiones, quę adhibentur in Baptismo, & eiusmodi alia. Alioqui, inquit, qui nihil vultis recipere, nisi quod scriptum est: ipsum Euangelium Matthæi, vbi scriptum est, à Spiritu sancto esse, & non Thomæ, vel Nicodemi, indicate: idemque de cæteris omnibus libris scripturæ. Quòd si in illis statis iudicio Ecclesiæ, quæ fundamentum est fidei, cur non in cæteris eius stabitis autoritati? Hæc quidem Petrus. Cæterùm Brentius vt fumum offundat oculis legentium, cõfundit omnia, nec ordinem eum seruat, quo & ipse in sua confessione & Petrus vsus est in Catholica assertione. Hoc est illius omne studium, vt dicterijs, sannis, salibus, cachinnis in Petrum ludat, & eum impotentibus suis conuitijs exagitet: quibus nos relictis, quoniam scurram quàm Theologum decere magis videntur, ordine rem explicabimus, atq; ita tractabimus, vt qua de re agitur, in ea maximè versemur, & eam sic sub oculos legentium subijciamus, vt quod ait Petrus, id esse verissimum, facilè cuiuis constare queat.

Propositũ & fundamentum Brentij in traditionibus reijciendis.

Brentio fuit propositum probare, quòd in Scriptura cõtineatur omnis doctrina, nobis ad veram & perpetuam salutem cognitu necessaria: Quod eo consilio fecit, vt vetus illud hæreticorum axioma tueri posset, neque credi, neq; recipi præter scripturas quicquam oportere: quod cùm alijs hæreticis, tum Arianis præcipuè fuit valde familiare. Petrus à Soto minimè negauit omnia contineri in scripturis, sed in genere. Nam & hoc inter alia docet scriptura, seruandas esse traditiones, audiendam esse Ecclesiam.

De nomine homousij.

Itaque profert exempli causa nomen homousion, quod Arianis ideo visum est recipi non oportere, quòd in scripturis nusquam reperiretur. Porrò Brentius, priusquam de

eo concedat aliquid, quod semel in animum induxit, ab Arianorum sententia se non multùm abhorrere, sicut olim & magister eius Lutherus, non obscurè præ se ferre videtur. Sic enim loquitur: Nam quòd existimat Concilijs acceptum ferendum esse, quòd habeamus nomē homousij, satis perspicuè significat, quàm oscitanter doctrinam veræ Ecclesiæ expendat. Laudamus maiorum nostrorum studium & diligentiam, quòd operam dederint, vt doctrina de vera & æterna diuinitate Christi, pura & syncera ad posteros transmitteretur: sed quantas turbas hoc homousij nomen excitauerit, non est obscurum. Fingamus autem nihil periculi ex vocabulo ortum: quid, si rem ipsam probè tenuissemus, num nouum vocabulum fuisset nobis necessarium? Nicænum concilium, & pij Scriptores illustrarunt æternam diuinitatem filij Dei, idq; non è suis ipsorū somnijs, sed è sacra scriptura. Num ergo Ecclesia amisisset huius necessariæ rei cognitionem, nisi nouum homousij vocabulum fuisset excogitaum? Fortassis omnia fuissent tranquilliora, si maiores vt veterem Scripturæ sacræ doctrinam, ita etiam vetera rerum vocabula retinuissent. Quare non video, quàm magnus sit Conciliorum vsus, si nihil aliud egerint, quàm vt noua veterum rerum vocabula excogitent.

Verba Brentij.

Quæ est hæc animi impotentia? quod contentionis studium? quæ libido non tam veritatis inuestigandæ, quàm victoriæ quoquo modo consequendæ? Nicæni quoque Concilij, quod semper sacrosanctum est habitum, autoritatem eleuare, nec obscuram in Arianos voluntatis inclinationem potiùs indicare velle, quàm vt de sententia tua moueri te patiare. Quid enim aliud hæc scribēs Brentius, quàm Arianis patrocinari videtur? Qui enim fuerunt, quos magis homousij nomen offenderet, quàm Ariani? de quibus narrat Ruffinus, quòd cùm fuissent Arimini congregati, tanquam ignotum & à Scripturis alienum sermonem auferendum id esse putauerunt. Quod ipsum ab ijs quoque factum esse scribit Socrates, qui Philippis ciuitate Thraciæ constituti separatim concilium fecerant, & manifestè homousion anathemate damnauerant. Contrà Catholici, Liberius, Athanasius, Hilarius,

Brentius Arianis fauens, Cōcilio Nicæno detrahit.

Lib. 1. c. 21

& qui cum eis faciebant, extrema quæque sibi perferenda esse priùs putauerunt, quàm hanc sibi vocem eripi paterẽtur. Nec alio fuit animo Basilius, de quo testatur historia Theodoriti, quòd cùm Cæsareæ Præfectus eum placidè alloquutus hortaretur, vt tempori cederet, neque tot Ecclesias in discrimen adducere vellet tenui dogmatis exquisitione, multa Cæsaris verbis promittens, si nomen homousij reliquisset. Respondit vir ille sanctus, Adolescentulis tales sermones congruere: nam hos & ijs similes huiusmodi rebus inhiare. Qui verò diuinis essent literis innutriti, nullam eos illarum syllabam in discrimen venire pati posse, soleréque si res ita postulet, nullum genus mortis pro illis subeundum recusare.

Lib. 4. ca. 19.

Religio Patrum etiã pro syllaba & iota vno certãtium contra Hæreticos.

Vides Brenti, quemadmodum etiam pro syllaba, priusquàm eam in discrimen venire permitterẽt, opperendam esse pijs mortem Basilius existimauerit. Quin & de iota vno, quantum certámen fuit inter Catholicos & Arianos? qui sic inter se iam conuenire visi fuerunt, vt proptèr accessionem vnius tantùm iota dissiderent. Quem enim cõfitebantur Catholici esse Patri homousion, eum Ariani iota tantùm addito, dicebant ὁμοιούσιον, sub hac vnica litera suum errorem occultantes, cùm filium intelligi vellent similem Patri largitate gratiæ, non proprietate naturæ. Exigebatur à Catholicis, ne tantoperè digladiarentur de vna litera: ne nimio studio contentionis impedire velle concordiam viderentur: verùm id insignes heroes illi, Liberius, Athanasius, Hilarius nulla ratione sibi persuaderi passi sunt. Nec mouebantur quicquam ea re, quòd offensurum plerosque nomen homousij, magnasque turbas esset excitaturum.

Athanasius in epistola de Synodis Arimini & Seleuciæ.

1. Cor. 1.

Sed ipsum potiùs loquentem Athanasium audiamus: Definite, inquit, causificationibus istiusmodi contra Patres grunnire: alioqui restat, vt etiam cruci Domini obmurmuretis: quoniam ea Iudæis scandalum est, gentibus vero stultitia, vt dixit Apostolus. Cæterùm quemadmodũ crux mala non est, nobis enim credentibus Christus est Dei virtus & Dei sapientia, etiamsi Iudæi insaniant: ita quoque Patrum verba mala non sunt, sed vtilia ijs qui ea legitimè perlegunt, vimque in se continent omnis hęresis

extin-

extinguendæ, etiamsi Ariani subinde rumpātur semetipsos condemnantes. Quem sequutus Hilarius quoque: Malè, inquit, sanctis rebus præiudicatur, si quia non sanctæ à quibusdam habentur, esse non debeant. Non ergo gloriemur in cruce Christi, quia scandalum est mundo. neque in viuente Deo mortem prædicemus, ne ab impijs mortuus Deus arguatur. Malè intelligitur homousion: quid ad me benè intelligentem? Quàm diuersa fuit istorum sententia Brenti, quàm pugnans cum ea quam tu profers? Cùm enim viderent Arianos non aliam ob causam hanc vocem homousion repellere, quàm quòd & eorum hæresim aperiret, & sanam Ecclesiæ doctrinam, quæ minùs apertè fuerat in Scripturis expressa, claram & perspicuam redderet omnibus: quantò magis de ea abolenda laborabant Ariani, tantò vehementiùs obstabant Patres Catholici, tantoque diligentiùs eam, quasi pro munimento quodam & arce contra illorum impias commentationes inscripta referendam curabant: nihil ea re deterriti, quòd sicut nunc Lutherani, sic tum quoque clamabant Ariani, quę sunt ad salutem necessaria, contineri in Scripturis omnia: non oportere nouas voces proferri: non debere præter Scripturas quicquam recipi.

Hilarius de Synod. aduersus Arianos.

Etiā Ariani vociferabantur sicut nunc Lutherani quòd in Scripturis omnia cōtinentur, quòd præter eas recipi nihil oporteat.

Quid enim ad hæc Athanasius? Nihil id refert, inquit, si quis voces in Scripturis non repertas vsurpet, quàmdiu pias sentētias complectitur. Contrà hæreticus tametsi voces suas è sacris literis mutuetur, nihilominùs suspectus animoque corruptus audiet à Spiritu sancto: Quare tu enarras iustificationes meas, & assumis testamentū meum per os tuum? Ita quoque Diabolo de Scripturis loquenti, os à Domino obturatum est. Contrà beatus Paulus etsi ex alienis literis loquatur, Cretenses semper mendaces: & illud, Ipsius & genus sumus: & illud, corrumpunt bonos mores colloquia praua: tamen sanctus cùm sit, pium animum gerit, & Christi mentem tenens, magister gentium est in fide & veritate: & quæ loquitur, cum pietate loquitur. Num autem ab hoc dissensit Hilarius? Is verò cùm induxisset Constantium loquentem: Nolo verba, quæ non scripta sunt, dici: Dic, inquit, priùs, si rectè dici putas? Nolo aduersus noua venena, nouas medicamentorum com-

Psal. 49. Matt. 4. Tit. 1. Act. 17. 1. Cor. 15.

Hila. li. 1. aduersus Cōstantiū

parationes:nolo aduersus nouos hostes noua bella: nolo aduersus nouas insidias consilia recentia? Si enim Ariani hæretici idcirco homousion hodie euitant, quia priùs negauerunt:nónne tu hodie idcirco refugis,vt hi nunc quoque denegent? Nouitates vocum, sed profanas, deuitari iubet Apostolus:tu cur pias excludis?cùm præsertim ab eo dictum sit: Omnis Scriptura diuinitùs inspirata vtilis est. Innascibilem scriptum nusquam legis: nunquid & hoc negandum erit, quia nouum est? Decernis similem patri filium.Euangelia non prædicant:quid est,quòd non refugis hanc vocem?In vno nouitas eligitur,in alio submouetur:vbi impietatis occasio patet, nouitas admittitur: vbi autem religionis maxima & sola cautela est, excluditur. Sed Diabolici ingenij tui fallentem subtilitatem non tacebo: Similem,quod scriptum non est, decernis patri filium prædicari,vt æqualem Christū Deum, quod est scriptum,taceas.

Imputatiuā iustitiam hæretici statuunt sine scriptura.

Quæso Brenti, non eadem rectè vobis quoque dici possunt?Num & vos à nouis vocibus abstinetis,quę sacris literis non continentur? Imputatiuam iustitiam vestram vbi legistis in Scripturis? Reputari nobis fidem ad iustitiam, beatum esse cui non imputauit Dominus peccatum, propter Christum non reputari nobis delicta nostra, legimus in Scripturis. Quòd verò docetis vos, iustitiam Christi nobis ad iustitiam reputari, ac si nostra esset, non solùm in Canonicis, verùm ne in veterum quidem Orthodoxorū libris temerè quisquam scriptum reperiet.Intereà tamen hoc vos dogma vestrum ita vestris obtruditis,vt nisi quis id firmiter credat,eum salutem cōsequi posse negetis.Sic ipsi falsum esse demonstratis axioma vestrum,quòd in Scripturis omnia continentur ad salutem necessaria,quodque pręter eas credi nihil,recipi nihil oporteat. Nam certè non verè nos esse iustos, sed imputatiuè,vel non esse iustos,sed pro iustis imputatione haberi,quatenus Christi iustitiam per fidem possidemus,neque scriptum neque pictum est vsquam in scripturis Canonicis.Ac ne in vllis quidem vel veterum,vel etiam recē tiorum Doctorum scriptis, qui ante quadraginta hos annos vixerunt.

Quid autem quòd asseritis, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, vt credat certò & absque vlla hæsitatione propriæ infirmitatis & indispositionis peccata sibi esse dimissa, nec esse quenquam verè iustificatum, nisi qui credit se esse iustificatum, & hac sola fide iustificationem & absolutionem perfici: hominẽ renatum & iustificatum teneri ex fide ad credendum se certò esse in numero prædestinatorum, & in finem vsque magnum illud perseuerantiæ donum habiturum, absoluta quadã & infallibili certitudine. Hæc & alia pleraque, quæ vos non alio prope loco, quàm quo fidei articulos in symbolum Apostolorum relatos haberi vultis, vt nisi quis ea crediderit, saluum fieri posse negetis, vbi in scripturis reperiuntur? Quin aduersantur illis potiùs, quemadmodum in exordio huius libelli demonstrauimus. Conaris tu quidem Brenti commentum hoc vestrum strenuè defendere, productis etiam nonnullis & scripturæ Canonicæ & sanctorum Patrũ testimonijs, sed quæ si quis diligentiùs expendat, non magis ex illis elici potest quod asseritis, quàm ex pumice lac. Quod facilè demonstrare possemus: verùm non est præsentis instituti.

Ne vestris quidem omnibus commentum hoc vestrum probatur. Vester est Bucerus, at is, neque solus, verè docet humanam esse cogitationem sine Deo verbo natam, quod vos asseueratis, traquillitatem & pacem conscientiæ fieri per absolutionem siue annunciationem Euangelij. Sunt, inquit Bucerus, ex nostris, qui affirmant singularem energiam habere, si quis priuatim Euangelium audiat, & sese pronunciari absolutum. Tum demum, inquit, certus es, id propriè ad te pertinere, cũ tu priuatim ac propriè absolueris. Sed quòd priuatim absolui ab homine, hoc est, scorsum audire gratiæ promissionem, per se momentum aliquod ad confirmandam conscientiam habeat, & tum demùm certum habeas, Euangelium ad te pertinere, cùm tu propriè ac priuatim absolueris, cogitatio humana est sine verbo Dei. Vides Brenti, quemadmodum vestri quoque confitentur, commentum hoc vestrum humanam esse cogitationẽ sine verbo Dei? Hanc tamen vos cogitationẽ vestram, hanc visionem cordis vestri, summo

Buce. Brẽtio cõtradicit de certitudine gratiæ. In cap. 3. Matt. 4.

ſtudio & auribus & animis hominum inculcare ſtudetis: nec alio loco, quàm quo Dei verbum ab omnibus recipi vultis & adorari. Et eſt certè Bucerus inter veſtros non po ſtremi nominis: doctrina idolo veſtro Iſlebienſi nihilò inferior, linguarum verò peritia, tum & Latinè ſcribendi facultate multò ſuperior. Noli putare Brenti, quòd ſine cauſa Deus, ſicut extremi iudicij diem, ita iuſtificationem quoque noſtram, gratiæque ſuæ conſequutionem nobis non eſſe certiſſimam voluerit: imbecillioribus enim iſta certitudo ſuperbiæ quædam eſſet occaſio. Nam ſi qui perſuaſum habent apud Regem aliquem aut Principem ſe eſſe in gratia, quàmlibet animi ſui affectionibus imperare ſciant, effugere tamen vix poſſunt, quin efferantur animis, éſtne veriſimile, quòd quiuis de vulgo ſi certò ſcire queat ſe eſſe in gratia apud Deum, ab hoc elationis crimine cauere ſibi poſſit? Monet Paulus, vt in humilitate ſuperiores nobis alios arbitremur. Scilicet hoc facilè præſtaret quiuis è turba: poſteaquam certò perſpectum haberet, ſe iuſtificationem, ſe Dei gratiam, ſe Dei filiorum adoptionem eſſe conſequutum, nec impedire iã quicquam, quò minùs regni cœleſtis hæres efficiatur? Sicut autem vſuuenit nonnunquam, vt qui ſerui de gratia ſuorum dominorum ſunt ſecuri, minùs diligenter eis inſeruiant, quin & contemnere nonnunquàm incipiant: ſic in viris imperfectis hæc, quam tanta contentione vos aſſeritis, gratiæ certitudo, quid aliud quàm inertiæ cuiuſdam, ſocordiæ, vitæque laxioris eſſet occaſio futura: Quis enim de pœnitẽtiæ fructibus, quis de gratiæ profectu ſolicitus foret, ſi certò ſe iuſtificationem, Deique gratiam eſſe conſequutũ perſuaſum haberet? Quamobrẽ quod conſideratiores Patres & Domini nonnunquam faciunt, vt gratiam ſuam erga filios & ſeruos diſſimulent, nec eos omninò certos de ea eſſe velint, quò ſic illos in officio contineant, ne ſi nimium de ea ſint ſecuri, negligentiores reddantur idem erga ſeruos creaturaſq; ſuas Deum facere, credi rectè poteſt.

Bucerus Luthero doctrina & linguarum peritia nõ inferior.

Phil. 2. vtiliter ignorat homo ſe in gratia Dei eſſe.

Meritò igitur dogma hoc veſtrum damnatum eſt ab Eccleſia, quòd homines naturâ imbecilles & ad malum pronos ad licentiùs peccandũ inuitare videntur. Quam autẽ cauſam aliã eſſe dicimus, cur vt quiſque mortalium veſtrum

Contra inanem fiduciam hæreticorum.

vestrum hoc Euangelium amplectitur, statim seipso reddatur deterior, præter inanem istam, quam vos docetis fiduciam? Quid enim respondere vos docet Magister vester Martinus Lutherus, si quem ex vobis aliquando pungit conscientia propter peccata, quæ patrauit? Iubet his verbis vti, Quid peccatum, peccatum: attamen ego sum sanctus: si ego probus non sum, Christus tamen est probus. Quasi verò propterea vos iam probos esse necesse non sit, quia Christus probus est? quasi probitas illius etiam illi sufficiat ad salutem, qui improbus esse perseuerat? Nunquid autem tu diuersum ab eo sentis, quando negas nos propter indignitatem nostram trepidare debere, sed nullo meritorum nostrorum habito respectu, solius Christi meritis niti dicis oportere? vt iam quoniã Christus probus est, improbo cuiuis esse liceat, neque tamẽ interea de iustificatione, de gratia, deque salute sua dubitare fas sit, quasi Christũ, cùm in terris versaretur, probum fuisse sufficiat, & illius probitate cõfidere quisque debeat etiam improbissimus, quòd sit æternam salutem consequuturus. Quantam verò Brenti commento hoc vestro fenestrã ad omnem improbitatem aperuistis? vt mirandum non sit, quòd idem ille Dux vester & antesignanus queritur, posteaquàm suum istud Euangelium prædicare cœpit, factos esse vos decies Sodomitis peiores. Fecerunt itaque pro officio suo Patres in Concilio Tridentino congregati, quòd hanc vestram doctrinam anathemate condemnarunt, qua videbant homines sua sponte procliues ad scelera, magis etiam ad illa incitari. Rectè Sapiens ille beatum esse pronũciat, qui semper est pauidus. Nam qui sine timore est, iustificari nõ potest. Contrà verò infœlix est ille, quem vos, cùm hac inani vestra fiducia securum descendere facitis ad gehennã. Verùm de hoc satis: nunc vnde deflexit, eò redeat oratio. *Prou. 28.* *Eccle. 1.*

Non omnia contineri in Scripturis, quæ sunt ad salutẽ necessaria, dum conatur demonstrare Petrus à Soto, profert vocem homousion, quam propterea reijciẽdam esse censebant Ariani, quòd in Scripturis nõ contineretur, extra quas recipi quicquam debere negabant. Atqui sic fuit semper & est ad salutem necessarium credere, quòd sit patri filius ὁμοούσιος, vt qui nõ credit, anathema sit à Christo

& à corpore eius Ecclesia, nec vllam habere possit spem æternæ salutis adipiscendæ. Produxerat secundo loco Petrus Chrisma atque vnctiones quæ adhibentur in Baptismo. Hic Brentius: Quid autem est, inquit, quòd Asotus adiungat etiam Chrismata & vnctiones, quæ sint Baptismo adhibenda? Hóccine est officium conciliorum? vt definiát quid præter ea, quæ Christus ipse instituit, Sacramentis sit addendum? Mirabor si has ineptias & hæc Asotica exempla sui ipsi Prælati non rideant, cùm scriptores eorum doceant, hæc ad substantiam Baptismi non esse necessaria. Congregemus igitur concilio Prælatorum magno sumptu, nec minori periculo, vt constituantur aut non necessaria, aut puerilia spectacula. Sed de talibus ceremonijs tum tractabitur Deo volente, cùm illud Christi, Frustrà colunt me docentes doctrinas & præcepta hominum, explicabimus.

Brentius contra Chrisma & vnctiones quæ in Baptismo.

Responsio. Imò verò Brenti, Conciliorum hoc est officium, vt non solùm de doctrina religionis, verùm etiam de ritibus cognoscant, quos vel in Sacramentorum administratione, vel in diuinis officijs adhiberi oporteat, vt qui sint Apostolicæ traditionis, qui non sint: quos deceat, quos nō deceat seruari, planum fiat omnibus. Quamobrem ante mille ducentos plùs minùs annos in Arausicano primo Concilio definitum fuit, vt vngerētur Chrismate baptizati. Quin & in posterioribus Concilijs, Lugdunensi, Valentino, Beluacensi, Martini Papæ, multæ sunt editæ constitutiones de Chrismate, quas recitat Gratianus. Neque tibi mirum hoc videatur Brēti, cùm etiam Apostoli de rebus non maioris momenti, nimirùm vt abstineretur à contaminationibus simulachrorum, & suffocatis, & sanguine, si statuerent aliquid in concilio, se facturos operæpretium existimauerint. Intereà tamen fatemur verum esse, quod scribis, ad substātiā Baptismi nō esse necessariū vngi chrismate. Cæterùm ad salutem fideliū necessariū est, nō contēnere, quæ præcepit Ecclesia. Sit infans aliquis vel adultus etiam, qui de vita pericliteretur, non est ad manum Chrisma, si nihil aliud quàm aspergatur aqua, cùm accesserit verbū ad aspersionem hanc, iam est baptizatus, nec ei quicquam deest, quod ad substantiam Baptismi pertinet: ad quam adeò chris-

Cap. 1. De consecrat. di. 4. ca. Si quis voluerit. cap. 1. Si quis de alio. cap. 2. omni tempore.

Act. 15.

Aliud est contemnere, aliud ex causa omittere ceremonias Ecclesiæ

chriſma non eſt neceſſarium, vt ne Sacerdotis quidem in baptizando miniſterium, ſi fortè qui baptizandus eſt, ei vitę periculum imminet, nec Sacerdotis haberi copia poſſit, ſit neceſſarium: & æquè pro baptizato talis habeatur, qui ſit à fœmina, cùm vrget neceſſitas, atque ſi ſit à Sacerdote baptizatus, nec iterari baptiſmum liceat. Neque tamen ideo non grauiter peccat, ſi quis nulla neceſſitate cogente, malit à Laico, quàm à Sacerdote baptizari. Non minùs autem & ab illo peccatur, qui ſciens prudensq́; per cõtemptum Chriſmatis vſum prætermittit.

Vis autem ſcire, quantum ſit hoc peccatum? quem tibi potiſſimùm proferemus, cuius teſtimonium aliquod apud te pondus autoritatis habeat? Cupiebas non ita pridem dari tibi Damaſum. Vis autem hunc tibi demus? Audi quid ille ſcribat ad Aurelium Carthaginẽſem Epiſcopum: Violatores, inquit, canonum voluntarij, grauiter à ſanctis Patribus iudicantur, & à Spirituſancto, cuius inſtinctu ac dono dictati ſunt, damnantur: quoniam blaſphemare Spiritum ſanctum non incongruè videntur, qui contra eoſdem ſanctos canones non neceſſitate compulſi, ſed libenter aliquid aut proteruè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſpontè conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemiarũ in Spiritum ſanctum. Audiſne, quantum hic facinus eſſe iudicet, non Chriſmatis vſum omittere, quod vrgente neceſſitate ſine crimine fieri poteſt, ſed proteruè contra canones Eccleſiaſticos venire.

Proteruè contra Canones Eccleſiaſticos venire eſt Spiritum ſanctum blaſphemare.

Ecce autem quo tempore locum hunc tractabamus, venit in manus noſtras liber Brentij contra hunc ipſum virum venerabilem Petrum à Soto ſcriptus. Cui titulum hunc fecit, Apologiæ Confeſſionis Vuittembergenſis pericopę ſecunda. Deum immortalem, quàm eſt effrenis in hoc homine conuitiandi libido, & plus quàm ſcurrilis dicteriorum, ſanarumq́ue petulantia? Quæ autem eſt hæc Euangelij docendi tam non Euangelica ratio? haud aliter is libellum hunc ſuum ſcommatis, conuitijs, calumnijs parùm Chriſtianis impleuit, atque ſolent ij, qui capos aut faſianos infarciunt alijs. Ab his incipit, per hæc pergit, in hæc deſinit. Erit autem quiſquam, qui poſſit animos ſuo

De ſecũdo Brẽtij ſcripto Apologetico.

impe-

imperare, vt credat hæc à Christi, & non à Satanæ potiùs Spiritu esse profecta? Cõmendata mihi fuit à quibusdam Brentij modestia: cæterùm in hoc suo scripto tam longè ab ea videtur abesse, quàm qui longissimè. Furere dicas hominem, non dicere vel scribere. Quàm iocularíter in eo Chrisma tractat? quos risus excitat lepidis suis fabellis recitandis? Quàm procaciter insultat sæpè venerabili viro Petro à Soto? quàm petulãter etiam in sanctos Patres iam vita functos debacchatur? Mimum quẽdam eum agere dicas, non Theologum, vt ego satis mirari nõ possim, si quisquam est mortalium, qui modò non sit ab omni prorsus pietate, grauitateq́ue remotus, qui tali homine Theologo malit vti, quàm ludione. Sed quale Euangelium, tales Euangelistæ, sicut veteri iactatur prouerbio: Similes habent labra lactucas. Vnde autem Lutheri discipulum agnoscere liceret? Nobis verò non est hoc loco propositum de Chrismate multa scribere, & ad insulsas hominis cauillationes respondere: sed quin strictim breuiterque de nõnullis agamus, tenere nos non possumus.

Sacri chrismatis vsus cõtra Brẽtiũ defenditur. Ac fatetur hoc initiò Brentius ipse, Chrismatis vsum in Baptismo à nõnullis scriptoribus & Concilijs celebratum, & in Ecclesia post diuulgatum Euãgelium solennem fuisse. Verùm negat hoc modò, hoc consilio traditum Ecclesiæ, quo eum Ecclesiæ scriptores obtrudũt. Scilicet meliùs exploratum habere potest hesternus hic homo, quo modo, quóue consilio sit Ecclesiæ chrisma traditũ, q̃ illi prisci sancti Patres, qui temporibus Apostolorũ proximi fuerunt, à quibus illud per manus Episcoporum inuicem succedentium traditum esse dubium non est, quàmlibet reclamet Brentius. Qui ferri tamen posse posteà Chrismatis vsum scribit, verùm illud ferri non posse, quod Petrus à Soto vociferetur, eos qui non vtantur Chrismate, ab vnitate Ecclesiæ recessisse, & esse Schismaticos & Ecclesiæ hostes.

Matt. 18. Atqui nõ Petrus ita cẽset Brenti, verùm Christus ipse. Vis audire Christi sententiam hac de re? Qui non audierit, inquit, Ecclesiam, sit tibi tanquàm Ethnicus. Si sunt Ethnici in Ecclesia, erunt etiam in Ecclesia, qui Chrismate non vtuntur: quos tamẽ nemo proptereà iudicat alienos ab Ecclesia, quòd nõ vtuntur Chrismate, cùm accidere nonnunquam

quam possit, vt omittatur Chrisma sine crimine, sed quòd Ecclesiam non audiunt, quòd prudentes & scientes ex incredibili quadam arrogantia, legumque Ecclesiasticarum contemptu, contra ea venire audent, quæ sunt vnanimi totius orbis Christiani consensu recepta, perpetuoq́, tot seculorum vsu cōprobata, hoc est, quamobrem ab Ecclesia censentur alieni. Quid quisque credat, quid in pectore suo clausum quisq; gerat, scire potest nemo, præter eū solum, qui corda scrutatur et renes, cuius oculis etiā ea nuda sunt & aperta omnia, quæ sunt nostri cordis intima. Cæterùm homo, sicut Scriptura dicit, non videt, nisi ea quæ patent, quæ sub aspectum cadunt. ex facie indicat, ex ritibus istis externis pronuntiat. Obseruat aliquis ritus, quos per orbē Christianum vniuersum obseruari videmus ab omnibus, quicunque Christiani censeri volunt, nihil iam impedit, quominùs inter Christianos, & Christi corporis Ecclesiæ membra numeretur. Nam quæ sunt in animis hominum recondita, Deo iudicanda relinquimus. Quòd si verò sit aliquis, qui nō modò non obseruat, verùmetiam fastu quodam intolerabili reijcit & aspernatur, quicquid est rituū, quibus homines Christiani fidem suam erga Christum orbi testatam faciunt vniuerso, non habet is iam, cui potiùs imputet, quàm sibiipsi, quòd pro Schismatico habetur, quod inter Ecclesiæ membra non censetur, quòd inter Christianos non numeratur. Omnes Christiani iam inde à mille quingentis annis, præter Baptismi & Eucharistię Sacramentum, duobus etiam his signis visibilibus se ad Christū crucifixum pertinere, & eius membra esse testari voluerunt, Chrismatis vsu, & crucis signo, quorum vno de Christi nomine, altero de Christi cruce se gloriari, nec in alia sibi re, quàm in Christo pro se crucifixo placere, ex illo pendere, in illo spem suam & fiduciam omnem collocatam, in illo rerum suarum omnium præsidium constitutum habere, publicè profitentur. Hęc signa si quis respuit, quid aliud is de se suspicandi præbet occasionem, quàm quòd neq; cū nomine, neq; cum signo Christi crucifixi commune quicquam habere velit, quòd eum & nominis & crucis Christi pudeat? Cuiūs vt minimè pudere, quin etiā vt in ea se gloriari Christiani demonstrarent, ipsam frontem, quę pudoris

Hier. 17.
Heb. 4.
1. *Reg.* 16.

Schismaticum est, solennes Ecclesiæ probatosque ritus aspernari.

Quid nos doceant chrismatis vsus, & crucis signum.

tis & verecundiæ ſedes eſt, & Chriſmate vngendam, & identidem cruce ſignâdam eſſe duxerunt, vt in quo mem bro erubeſcitur, ibi figeretur, vnde non erubeſcitur, imò gloria potiùs omnis quæritur.

Quamobrem nihil eſt Brenti, quòd ita grauiter feras, vos pro talibus haberi, quales vos ipſi facitis. Ab Eccleſia Dei vos ipſos præciditis, altare contra altare erigitis, cathedram cõtra cathedram conſtituitis, veteres ritus abrogatis, nouos inſtituitis, non à priuata vnius alicuius ex priſcis illis Doctoribus ſententia, ſed à communi omnium opinione totius Eccleſiæ conſenſu comprobata, diſcedere vobis fas eſſe ducitis, vt ita vos non ſolum à noſtri tempo ris, quæ tamen diuerſa non eſt, verùmetiam ab illa, quæ fuit Apoſtolorum priſci temporis Eccleſia, in qua fuerunt preclara illa lumina, Hieronymus, Auguſtin⁹, Cyprianus, Baſilius, Chryſoſtomus, Ioannes Damaſcenus, Theophilactus, & alij multi viri ſancti, eſſe ſeparatos doceatis. Et intereà moleſtè fertis ſi quis eo nomine vos appellet, ꝙ non modò ſcripta vel dicta, verùmetiam ipſa facta veſtra vobis impoſuerunt.

Vnde ſchiſmatici hodie dignoſcantur.

Sed quæ eſt frons tua Brenti, qui Chriſmatis vſum tanquàm impium, Auguſtini quoq; conaris autoritate damnare? cũ non ignores quàm ſæpè, quàm honorificè, quàm multis in locis vnctionis iſtius meminerit. Dixit is de veteribus Sacramentis, non eſſe ſopitos cineres eruendos, quin ea cum honore ſepulta à Chriſtianis omnibus irreparabiliter eſſe deſeréda. Num autem in tota illa epiſtola vel verbo Chriſmatis facit mẽtionem? De circumciſione, ſabbato, capitis raſione, tum de ſacrificijs veteris legis loquitur ibi Auguſtinus, atq; hæc ſunt, quæ cenſet irreparabiliter eſſe deſerenda: cæterùm ſicut manuum impoſitionem, ſic & Chriſmatis vſum in Eccleſia retinendum Apoſtoli cenſuerunt. Sed vos iam pridem Brẽti depuduit, cùm de eorum eſſe numero videamini, quos dixiſſe ſcribit Propheta. Poſuimus mendacium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus.

Auguſtinus contra Brentium vindicatus.

Ad Hieronymum epiſtol. 19.

Eſa. 28.

Neq; verò nos vel in Chriſmate, vel in ſigno crucis noſtræ ſalutis ſpem collocamus: verùm in ſolo Chriſto cruci fixo, quem ſignis iſtis viſibilibus denotamus: quamobrem etiam

Pius vſus Chriſmatis, & ab

etiam absq; signis his fieri posse credimus, vt salutem ali- quis ęternam cõsequatur. Verùm si, quod vos facitis vsum eorum, aliquis contemnat, cum in Spiritum sanctum peccare, à sanctis Patribus docti persuasum habemus. Nam vt demus hoc, quamuis ritè fieri posse non credamus, quòd hæc visibilia signa, vel vsus eorum potiùs rectè possit abrogari, non tamen hoc vnius alicuius priuata, verùm publica totius Ecclesię autoritate factum oporteret. Nunc autem cùm vnus aliquis hoc sibi per summam superbiã arrogat vt suum ipsius priuatum sensum totius Ecclesiæ sensui & consensui præferendum esse iudicet, quid de eo aliud existimari rectè potest, quàm quòd sit singularis, sit scismaticus, sit hæreticus? cùm qui tali præditus est ingenio, non quod omnibus, sed quod seorsum & sigillatim sibi videtur, id sentiat, à reliquo cœtu fidelium se præcidat, deniq; diuersam quandam sententiam eligat ab ea, quæ totius est orbis Christiani.

omnibus retinẽdus.

Sed factus iam tandem mitior Brentius, vel vi potiùs veritatis coactus, Tolerabile esse, inquit, si in Baptismo, in Pontificali confirmatione, & in alijs sacris adhiberetur Chrisma simplex, & nulla incantatione sordidatũ, ac vsus eius permitteretur liber. Nunc autem hoc intolerabile ac detestandum est, quòd non solùm vsus eius tanquam ad salutem necessarius exigatur: verùm etiam non adhibeatur in vsum, nisi magicis execrationibus turpificatum. Quæ est hæc istius incircuncisi Philisthæi blasphemia, qui verba Dei magicas execrationes vocare non reformidat? Verum hoc Euãgelium eiusmodi gaudet leporibus. Nam non multùm dissimilibus verbis vtitur, quando de illa formula verba facit, qua nos vti Christus in baptizando voluit. Sic istorum lingua nihil esse potest impurius.

Quid Catholicis Brentius affingat, in Chrisma contumeliosus.

Quibus autem contumelijs non afficit & Clementem & Dionysiũ, & sanctos alios Pontifices, quos omnes fictios esse vult? Cuius rei nos contrarium docere possemus, nisi pigeret in ijs rebus diutiùs immorari, quæ præsentis instituti non sunt. Reprehendit Brentius Dionysium, quòd scripseritis, diuinos Duces nostros, quos nos Apostolos interpretamur, hanc vnguenti consecrationem tanquam eiusdem ordinis, & eiusdem efficaciæ cum sacris

Patres pro Chrismate cõtra Brentium testãtur Dio. cap. 7. Hierarch. Ecclesiast.

cæte-

cæremonijs.Synaxeos, ijsdem vt plurimùm figuris & mysticis dispositionibus,ac sacris benedictionibus constituisse.Sed si qui scripsit hæc, fictitius illi Dionysius videtur, num Augustinum quoq; dicet esse fictitium,qui scriptum reliquit in eo libro,quem edidit contra literas Petiliani,quod in genere visibilium signaculorum, Sacramentum Chrismatis sacrosanctum est sicut Baptismus?Num fictitium esse dicet hôc vetustiorem etiam Cyprianum, qui cum alijs multis ad fratres quosdam suos scribens,primùm de aqua Baptismi sic loquitur: Oportet mundari & sanctificari aquā prius à Sacerdote, vt possit Baptismo suo peccata hominis,qui baptizatur,abluere.Et paucis interiectis: Vngi quoq; necesse est eum,qui baptizatus sit,vt accepto Chrismate,id est,vnctione,esse vnctus Dei,& habere in se Christi gratiam possit.Porrò autem Eucharistia, & vnde baptizati vnguntur, oleū in altari sanctificatur.Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit,nec Ecclesiam.Vides quemadmodum Cypriani verba nō multùm ab ijs,quæ scripsit Dionysius,dissidere videantur? Simul & illud ex ijs cognoscere potes, non vngendi solùm verùmetiam aquam Baptismatis,& oleum Chrismatis cōsecrandi,quàm vetus fuerit institutum. Qua de re sic etiā ab Ambrosio scriptum est: Vidisti aquam, sed non omnis aqua sanat,sed aqua sanat,quæ habet gratiā Christi. Aliud est elementum,aliud consecratio,aliud opus, aliud operatio.Non sanat aqua, nisi Spiritus sanctus descenderit, & aquam illam consecrauerit.Ac nonnullis interiectis: Vbi primùm ingreditur Sacerdos,exorcismum facit, secundò super creaturam aquę inuocationem:posteà & precem defert,vt sanctificetur fons,& adsit præsentia Trinitatis ęternæ. Augustinus quoque,Benedicimus,inquit,aquam Baptismatis,& oleum vnctionis. Basilius itidem: consecramus aquam Baptismatis & oleum vnctionis. Et horum ęqualis Sulpitius,quemadmodum diuus Martinus oleum benedixerit,commemorat, vbi simul & exorcismi meminit, dialogo tertio, de vita D.Martini. Quorsum autem attinet reliquos omnes proferre? cùm Apostolorum hanc esse traditionem,vt primùm cōsecrentur aqua & oleum,deinde baptizentur homines & vngantur, tam sit ex veterum Scriptorum

Aug.lib.2 cap.108.

Cyp.epist. 12.lib.1.

Cōsecratio aquæ Baptismatis & olei Chrismatis.

Amb.lib. 1.de Sacramentis.c.5

Aug.li.15. de Trinit. cap.26.

Basilius ad Amphilochium, cap.27.

ptorum consentienti testimonio perspicuum, vt de eo dubitari fas non sit? Quòd si liber extaret, quem Ignatium scripsisse de Traditionibus Apostolorum narrat Eusebius, inde verò certo certiùs ita se rē habere cognoscere liceret. Porrò qua forma consecrari fuerit solitus fons Baptismatis, vel oleum Chrismatis, non satis constat ex veterū scriptis. Intereà quæ nobis in Pontificali Romano pręscripta est, ea rectè vtimur.

Et admirabilem Brentij fastum & arrogantiam execrari satis non possumus, qui quod tanto consensu tot seculis ab vniuersa receptum est Ecclesia, nō magnis Latinorum quàm Græcorum, nō occidentis magis quàm orientis, tot sannis tā scurriliter exagitare non veretur. Scilicet si quid inesset in ea re vitij, quod exorcizatur & consecratur aquę, salis. & olei creatura, iuxta receptum tot seculis Ecclesiæ morem, ignorassent hoc illa præclara orbis totius Christiani lumina, Cyprianus, Ambrosius, Augustinus, Basilius, vt nihil intereà dicam de Clemente & Dionysio: nec fuisset hoc tanto temporis interuallo mortalium cuiquam reuelatum, nisi nunc demum filijs istis desertoribus: qui quamuis de spiritu se iactent, nihil tamen aliud quàm caro sunt? Et indicant hoc eorum libri, quibus tam procaciter insultant, tam petulāter cōuitiantur, tam scurriliter sannis & dicterijs in quosuis ludunt, nullo minùs eos, quàm Dei spiritu agi. Sed nolumus esse longiores in Chrismatis vsu defendendo: ad institutum redeamus. *Arrogantia Brentij qui se toti veteri Ecclesiæ opponit.*

Profert aliam scripturam Brentius: Vos dixi amicos quia omnia, quæcunque audiui à Patre meo, nota vobis feci. Ac subdit: Quæ autem Apostoli acceperunt à Christo, ea vulgauerunt prædicatione sua in toto orbe terrarum, & tradiderunt ea posteritati scriptis suis. Manifestum igitur est, quòd omnia, quæ ad salutem cognitu necessaria sunt, in scriptis Propheticis & Apostolicis contineantur. Profert è regione Petrus ex epistola ad Timotheum: Quæ audisti, inquit, à me per multos testes hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Non dixit, inquit, quæ scripsi vel scripto tradidi, sed verbo tātùm, quæ audisti. Non dixit. Tu commenda monimentis literarum, sed hominibus fidelibus. Lex Euangelica magis est *Ioan.15.* *Nō omnia contineri scripturis, vt vult Brentius.* *2.Timo.2.*

cordibus indita Spiritu sancto interiùs docente: Docebit vos omnē veritatē. Apostoli huic Spiritus sancti interiori
2. Cor. 3. instinctui innixi sunt. Vnde Paulus: Epistola estis Christi, ministrata & scripta non atramēto, sed spiritu Dei viui: nō in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Quare iniuriam facit dignitati Euangelicæ & Apostolicæ, & aperte imponit, qui docet, Apostolos scripto tradidisse cuncta, quæ verbo docuerunt, & acceperunt à Christo. Addit in scholijs: Mirandū est, quòd tam audacter hoc asseratis & tam facilè, meritò eadem facilitate contemnendū. Nā primùm constat, non omnes Apostolos scripsisse, & tamen prædicarūt omnes. Deinde neque ipsi qui scripserunt, probantur omnia scripsisse, imò Paulus apertè contrariū dicit ad Timoth. vt habes in assertione Catholica ex opposito. Et testatur Dionysius, Eusebius, & antiquorū plurimi pauca esse scripta ab Apostolis. Neque Christus præcepit vnquam eis, vt scriberent, sed prædicate, inquit. Et quàm indignè sentit de animis hominum, de Ecclesiæ firmitate, de operatione Spiritus sancti, qui nō putat solidiùs & firmiùs teneri posse, quæ cordibus mandantur fidelium, dicente Paulo: Hæc commenda, &c. quā quæ membranis aut tabulis. Denique Euangelica lex, restante Ezechiele Propheta, non scripta, sed indita est cordibus, nec ad eius essentiā pertinet scriptura aliqua. Quanto enim tempore sine scriptura Euangelica lex fuit annūciata? Imò vt antiquissim⁹ Iræneus diligentissimè & verissimè cōsiderauit vsq; hodie ad omnes barbaros sine scriptura est lex Euangelica. Neque enim quicquam Apostoli ipsis scripserunt. Sicut enim Græcè loquens aut Hebraicè nō loquitur Barbaris, ita eisdem linguis scribens: Ordinationi enim, inquit, assentiūt multæ gentes Barbarorum, eorū qui in Christū credunt, sine charactere vel atramento scriptā habentes per Spiritū in cordibus suis salutem, &c. Hæc à Petro scripta & apertiora sunt, & veriora, quàm vt refelli queant.

Ridiculus in respōdendo Brētius Quid igitur Brentius? cùm videat se nihil habere quod contradicere possit, incipit nobis narrare lepidam fabellam de Synodo Monialium. Ludit etiam elenchis quibusdam sophisticis. Monachus Dominicaster portentū in rerum natura, quia simul est albus & ater, sed portentum est gene-

generis neutri, igitur & Monachus. An non lepidum scurram agit hic Theologus? Sed quid faceret, cùm sibi sic occlusum os esse videret, vt quod cōtrà mutiret, nō haberet? Postcà tamē, ne nihil dicere videretur, nō se loqui dicit de literis & syllabis, siue in mēbrana, siue in papyro scriptis, sed de sentētia, quæ ijs literarum & syllabarum notis significatur. Quid autem hoc ad rem, de qua agitur? Docet postea. Easdem res manere, siue voce nuncientur, siue literis mandentur: quòd productis Scripturarum exemplis ex Genesi, Exodo, Deuteronomio, planū facere conatur. Verùm & hoc quid ad Rombū? Quærit deinde, Num Moses scribendo legem & Euangelium suscepit vanum laborē, quippe qui cœlestem vocem mandauerit membranis rei fragillimæ? Quasi verò dixerit hoc Petrus, aut quasi quisquam sit homo Christianus, qui vel Prophetas vel Apostolos reprehendat, quòd legem & Euangelium literarum monumētis consignarint. Nō de hoc agitur Brenti. Verùm cùm dixisset Petrus, quòd apertè imponit hominib⁹, & eos decipit, qui docet Apostolos scripto tradidisse posteritati cuncta, quæ verbo docuerunt, hæc illius à te sententia refutanda: simul demonstrādum erat, quòd nihil docuerint, quod non scripserint. Nunc tu de alijs loqueris, cùm ille de ceps verba faciat.

Tandem videtur aliquid velle dicere: Euangelium, inquit, quod prędicauerunt Apostoli, non voce tantùm vulgatum est, sed erat anteà in Scriptura prophetica comprehensum, & iam tum mandabatur literis Apostolicis. Quid autē Brenti, si priùs fuit Euangelium de Christo, quàm nō modò Scriptura, verùmetiā vlla literarum esset cognitio? Inter primum hominem & Mosen, qui primus legem scripto mandabat, duo millia, trecēti, septuagintatres anni intercessisse creduntur, num toto illo tempore nullum fuisse putas Euangeliū? Ac vt demus tibi, ꝙ in scriptura prophetica comprehensem anteà fuerit Euangeliū, quàm prædicassent Apostoli, num Euangeliū illud fuit de eo, qui iam venerat, & nō potiùs de venturo Christo? Sunt graues autores, qui totis sedecim annis negant fuisse Scripturā vllā de eo, quòd Christus venerat in hunc mundū, vt saluos faceret peccatores, deque rebus ab illo gestis, quę per omne

Euāgeliū ante scripturā omnē fuisse.

Euāgelio scripto caruit Ecclesia primitiua. 16. annis.

tempus id, voce tantùm prædicabantur ab Apostolis.

Docet posteà Brentius, quo consilio fecerit Spiritus sanctus, vt scripto mandaret Euangelium: quasi verò sit quisquàm qui consilium hoc Spiritus sancti reprehendat. Profert paulò pòst cōciones aliquot Apostolorum, quibus autoritas & maiestas Scripturæ sacræ commendatur. Quasi de dignitate illius detractum aliquid quisquam cupiat. Sic ille cùm extra rem dicat omnia, nullum tamen facit dicendi finem. Quorsum enim attinet congerere tot Scripturarum loca, quibus vsi fuerunt Apostoli: quasi verò sit aliquis, qui neget Scripturarum testimonijs aliquid rectè probari posse? Imò quoties Apostoli de Christo sermonem

1. Cor. 11. habuerunt, ad Iudæos præsertim, necesse fuit vt eum Pro-

Ibidem. pherarum oraculis confirmarent. Cæterùm cùm de Sy-

1. Timo. 3. naxi loquitur Paulus, quas adfert scripturas: Ego enim ac-

Etiã à sola cōsuetudine Paul. ratiocinatur cepi à Domino, inquit, non legi in hoc aut illo. Nihil igitur adfert præter traditionem acceptam à Christo. Quòd in Ecclesia mulieri docere fas non est, quòd nudo capite vir, velato mulier orare debeat, quòd Episcopum vnius v-

1. Cor. 11. xoris virum esse oporteat, quibus docet scripturis? Quin ille ne rationem quidem adfert vllam, sed solam contradicentibus consuetudinem opponit: Si quis, inquit, videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habe-

2. Thes. 4. mus. Et alio quodam loco dicit: Qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum.

Sola Scriptura non dirimit omnes cōtentiones. Nemo pius reprehendit Brenti, si quis ad scripturas appellet: nos verò laudamus id, quin & facimus ipsi. Verū si scriptura sit ambigua, si diuersę vel contrariæ nōnunquam illius interpretationes proferantur, quęso quid facere tum oportebit? Tu scripturam hoc sentire vis, mihi contrarium verius esse videtur: vnde veritas nobis erit elicienda? Verbi gratia, de tribus nunc verbis valdè controuertitur, Hoc est corpus meum, quorum quem tu sensum esse velis, fateor me non satis intelligere. Nam affirmas tu quidem in cōfessione tua, quin & alijs quibusdã scriptis tuis, quòd verū corpus & verus Christi sanguis in Eucharistia distribuatur, sed quòd re aliter & substantialiter ibi sit verum Chri-

Brētius fa ucere vide- sti corpus & sanguis, nusquam expresse quod quidem ego legerim, scribis. Quin cùm ita de pane dixisse Christū asseris,

ſeris, Hoc eſt corpus meũ, ſicut ab Ezechiele de vrbe Hie- *tur Sacramentarijs. Cap. 5.*
ruſalem in latere deſcripta dicitur: Iſta eſt Hieruſalem, nõ
obſcurè ſignificare videris, quòd ſis in Sacramentariorum
partes propenſior. Qui ſicut in latere illo non fuit realiter
vera ciuitas Hieruſalem, ſed illius figura tantùm & imago, ſic in Euchariſtia negant eſſe realiter verum corpus Chriſti, ſed illius figuram tantùm. Itaq; ſicut in alijs nonnullis, ita & in hoc videris ab Auguſtana confeſſione diſſentire, quæ ſubſtantialiter in pane contineri Chriſti corpus affirmat: ſi modò eo ſenſu prolata eſt de Euchariſtia confeſſio, quem in Apologia ſua Philippus adfert.

Quanta diſceptatio de veritate corporis Chriſti in euchariſtia.

Nunc igitur videamus quãta ſit de tribus ijs verbis inter eos qui Auguſtanæ, quique Tigurinæ ſunt confeſſionis, diſceptatio. Qui ſunt Auguſtanæ cõfeſſionis, ſicut iam dixi, tribus ijs verbis hoc ſignificari volunt, quòd panis verè, ſubſtantialiter & realiter ſit corpus Chriſti, quod in pane (ſic enim illi loquuntur) præſens adeſt. Contrà qui ſunt Tigurinæ, ſecùs illis videtur: nam concedunt illi quidem, quòd in Synaxi ſit corpus Chriſti, verùm in ſigno tantùm efficaci, non autem ſubſtantialiter. Quanta verò de re, quàm eſt hæc ingens diſcrepantia? Et certè pertinet ad ſalutem, vt de Euchariſtia certam fidem habeamus. Quid igitur hoc loco faciendum? Doces tu Brenti, docuit prior etiã Lutherus, ſi qua videtur obſcurior eſſe ſcriptura, quòd per minùs obſcuram aliam explicari debeat. Cõditionem hanc accipiunt ſacramentarij. Sic, aiunt, dictum eſt à Chriſto, Hoc eſt corpus meum, ſicut ſcriptũ eſt à Paulo: Petra autem erat Chriſtus. Ecce faciunt ſacramentarij, quod vos docetis Brenti. Quorũ anteſignanus hoc æuo noſtro Caluinus negat in diſceptationem venire Chriſti autoritatem quam vos quoque ſimiliter vt nos, illis obijcitis, ſed verborum duntaxat ſenſum, de quibus cùm diſceptetur, Scripturam, quę videtur obſcurior, per minùs obſcuram aliam iuxta præſcriptum veſtrum interpretatur. Num autem in eo vos acquieſcitis? Minimè gentium. Imò panem ſubſtantialiter eſſe corpus Chriſti modis omnibus concẽditis, & plurimùm ad ſalutem intereſſe, ſi hoc ita credatur, perſuaſum habetis. Quid ad hæc ſacramentarij? Sicut nunc tu doces Brẽti, ſicut anteà docuit magiſter tu' Martinus Lutherus,

1. Cor. 10.

contineri dicunt in scripturis omnia, quæ sunt ad salutem necessaria: quamobrem nihil ad eas addi, nihil præter eas recipi dicũt oportere. Nam si necessarium esset ad salutem credere: quòd in pane substantialiter & realiter sit corpus Christi, prouidisset proculdubio Spiritus sanctus per Apostolos & Euangelistas, quòd vbi Cœnæ Dominicæ faciũt mentionem, vocem hanc non prætermisissent. Vides Brenti, quemadmodum vestris contra vos telis pugnent Sacramentarij? negant addendam esse vocem, substantialiter, quòd ea sacris literis expressa non sit: intereà tamen addunt ipsi, quòd ibi sit in signo efficaci, cùm ne hoc quidem exprimaut sacræ literæ. Quò igitur hoc rerum statu confugiunt hi, qui sunt Cõfessionis Augustanæ? Quonam aliò, nisi quò Catholici cõfugere solent: ad sanctos Patres, quos tamen quoties eorum autoritas à nobis producitur, reijciendos esse censetis: quoties verò vobis id expedit, multum apud vos valet eorum & Ecclesiæ totius consensus: cuius autoritate potissimùm pugnant vestri, non cõtra Sacramentarios modò, verùmetiam contra Anabaptistas. Qua tamen si Catholici contra vos vtantur, ferẽdum non esse putatis, nec eam valere vultis.

Patrum autoritas modò placet, modò non placet Sectarijs.

Proferemus & aliud exemplum, quò res fiat illustrior: Dixit Christus: Bibite ex hoc omnes. Tu Brẽti ex, omnes, facis, non omnes: Nam excludis infantes, & Augustinum reprehendis, qui communicet infantes corpore & sanguine Christi. Bibite, inquis, ex hoc omnes, qui iudicium, quique rationis vsum habetis. Hic meritò quiritabũtur Bohemi, non esse quicquam addendum ad Scripturas: contineri id illis omnia ad salutẽ necessaria: si visum esset Spiritui sancto, nemo particeps vt esset Eucharistiæ, nisi quia rationis compos esset, additurum id in libris canonicis proculdubio fuisse. Cæterùm si sufficit infanti baptismum suscepturo fides Ecclesiæ, cur non eadem illi sufficiat Eucharistiam percepturo? Porrò si quibus alijs, tum vobis minimè licet, vt infantes arceatis ab Eucharistia, qui fidẽ eos actu habere contenditis: quam qui adfert ad hoc Sacramentũ, in eo nihil præthereà requiritis. Tum autẽ in primitiua Ecclesia dabatur infantibus Eucharistia, sicut ex Dionysio, Cypriano, Innocentio, Zosimo, Augustino, tum ex prouincialibus

Quanta disceptatio de verbis, Bibite ex hoc omnes

De Eucharistia, sit ne danda infantibus

cialibus aliquot concilijs liquet: quæ sub idipsum tempus infantibus dari desijt, cùm vos extincto Euangelio nullam fuisse vultis Ecclesiam. Ecce Brenti, quemadmodum & hi scripturis vrgent, à scripturis discedi nolunt, ad scripturas addi, præter scripturas aliquid recipi, nefas esse ducunt. Quid autem vos contra hæc? Equidem non video quid aliud, quàm Ecclesiæ autoritatem obijcere potestis, Iam ergo non constare posse dogma tuum intelligis, quo vel apertas omnibus scripturas esse profiteris, vel sic omnia in illis ad salutem necessaria contineri asseris, nihil vt addi ad eas, aut recipi præter eas oporteat.

Non sumus autem hi Brenti, qui quod abs te falsò nobis impingitur, autoritatem scripturarum eleuare, diuinęque legis maiestati detrahere quicquã velimus. Nihil potest de ea dici tam magnificum, quin maiorem etiã illius esse dignitatem asseramus: quæ tanta est, vt nullis verbis exprimi satis queat. Quid enim Dei verbo fieri potest excellentius? quod his libris, qui Canonici vocantur, mandatum esse libenter confitemur. Sed interea tamen illud nec tu negabis, quòd sicut hoc nostro, sic et priscis illis seculis, ad scripturas canonicas æquè semper hæretici prouocarũt atque Catholici. Itaq; si detrahitur scripturis, sicut tu velle videris, quando dicitur, Mos est hęreticorum ad scripturas prouocare, quis magis illis detraxit, quàm ille magister vester, & hæreticorum nostri temporis dux & antesignanus Martinus Lutherus, qui adeò nõ veretur scribere quòd omnes hæretici Scripturæ præsidio nituntur, quódque ex illis hęreses omnes originẽ duxerunt, vt ausus fuerit hoc etiam addere, Scripturam canonicam ad extremũ hoc esse nomen consequutam, vt vocetur liber hæreticorum: quod nomen haud scio an quisquam illi tribuerit vnquam pręter hunc magistrũ, non nostrum, sed vestrum.

Plus deferunt Scripturis Catholici hodie, quàm Sectarij.

Fingamus autem nunc verum esse, quod tu scripsisse, ne scio quem narras: nam nomen nõ exprimis, ac fieri potest vt sit commentum tuum: Scripturas valere quãtùm fabulas Æsopi, si destituantur autoritate Ecclesiæ. Cedo Brenti, num hic minùs reuerenter de Scripturis loquutus est, quàm qui vocat eam librum hæreticorum, cùm tamẽ nullorum sit minùs quàm hæreticorum: est enim Catholico-

rum propria, qui tot seculis in eius possessione præscripserunt. Et potuit illud tamen pio sensu dici, quē homo pius qui charitatem habet, quæ non cogitat malum, ex ijs verbis eliceret. Nam reuerà, nisi nos Ecclesiæ doceret autoritas hanc scripturam esse canonicam, perexiguum apud nos pondus haberet. Tu ne eas quidem scripturas valere vis, quas non recipit canon Hebræorum, & vis, vt eius apud nos aliqua sit autoritas, quam non reciperet canon totius Ecclesiæ? Cæterùm quæ Scriptura tanquàm canonica semel est ab Ecclesia recepta, nomen ei tribuere, quòd sit liber hæreticorum, immanè quanta est hæc blasphemia? Verùm tu, dum te transuorsum rapiunt ira atque odium, etiam quæ piè dicta esse scis, in sensum impium detorques. Sed reliqua persequamur.

1. Cor. 13.

Non Canō Hebræorū sed Ecclesiæ, scripturas facit Canonicas

Produxerat in cōfessione sua Brentius locum ex Chrysostomo, Manifestauit temporibus suis verbū suum in prędicatione quæ credita est mihi. Hæc est prædicatio: Omnia enim Euangelium continet, & pręsentia, & futura, honorem pietatem, fidem. Omnia prædicationis verbo conclusit. Illustrauit hoc scholio suo Petrus: Euangelium, inquit, verbum est, sed non scriptura Euangelica. Vbi statim obserua, Chrysostomum hic nihil de Scriptura Euangelij dixisse, imò magis de prædicatione tantū loqui. Nostri verò Doctores, cōsuetudine illa, qua Euangeliū ad scripturā semper referunt, ita cæcutiunt, vt vbicunque verbū, Euangelium audierunt, mox quasi Scripturam audiant, putant se triūphasse. Sed quis non videat quàm longè hęc diuersa sint? & quis nō intelligat ex tātis testimonijs in assertione Catholica, multa tradita esse verbo, quę nō sunt scripta? Chrysostom' hic inquit, Omnia verbo prædicationis cōclusit, nihil dixit de scriptura. Testimonia verò quorum meminit, è regione sunt hęc adscripta: Primum Dionysij, Substātia sacerdotij nostri scriptura sacra est nobis diuinitùs tradita. Porrò huiusmodi plena venerationis eloquia dicimus, quæque à beatissimis Patribus nostris, à quibus sacris misterijs imbuti sumus, in sanctis ac Theologicis cōmendata sunt libris, ac prætereà quæque ab ijsdem sanctissimis viris sacratiore & purgatiore, & propinqua quodāmodo cęlesti Hierarchię doctrina, sancti duces & pręceptores

Ad Tit. homelia 1.

Aliud verbum Euāgelij, aliud Scriptura Euāgelica

Dio. Eccl. Hier. ca. 1.

Apostoli pauca scripserunt, & multa sine scripto tradiderunt.

ptores nostri didicerũt, ex animo in animum medio inter currente verbo, corporali quidem sed quod carnis penitus excedat sensum, sine literis transfusa sunt. E regione autem illius, Sine autoritate scripturarum garrulitas non habet fidem, collocauit Petrus testimonium Eusebij, cuius hæc verba sunt: Venerabiles & Deo digni Apostoli Christi, cùm essent in omnibus puritate vitæ & animæ virtutibus clari, non magni pendebant sermonis ornatum, &c. parui ducentes plures libros condere, quòd huiuscemodi prædicationis assertio non argumento humani sermonis, sed adstipulatione diuinæ virtutis indigeat. Posteà dicit de Paulo, quàm pauca scripserit. Sed & reliqui, ait, Domini discipuli, si qui sermonem aliquem diuinitùs inspirati memoriæ reliquerunt, breuem hunc & succinctum esse voluerunt. Ad Hieronymi verò sententiam hoc addit scholion: Hic apertiùs nominat scripturam, reijciamus ergo ex hoc verbo Traditiones Apostolorum, si non habent autoritatem scripturæ. At verò Paulus iubet seruari tradita etiam verbo sine scriptura: & Timotheo præcipit, quæ audiuit à se commendare fidelibus hominibus, non scribere. Bene autem dicit Hieronymus garrulitas, sed non grauitas Patrũ testimónia scilicet eorum, quos Apostoli docuerunt, non autoritas Ecclesiæ, non denique certa ratio. Hæc enim omnia fidem habent, etiamsi ea quæ asserunt, non sint in scriptura. Est enim in scriptura, Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis, audiendos Patres, & obtemperandum rationi. Quicquid sine ijs est, garrulitas est: videat quisq;, ne garriat in rebus tam serijs. Quorsum autem attinet omnia transscribere?

Hieron. ad Tit. cap. 1.
Euse. li. 3. ca. 24. Ecclesiast. hist.
2. Thess. 2.
2. Timo. 2.

Adfert autem & in Apologia suæ Cõfessionis Brentius nonnulla Scripturæ loca, quibus idipsum probare contendit. Sed qua de re tandem ita contendis Brenti? Num de eo, an scripturæ sufficiant ad salutem? Ecce vel tedio tandem victi, concedimus tibi quod vis: quin etiam plùs concedimus, quàm tu etiam postulare sis ausus. Si nullas etiã scripturas viderit aliquis, eum salutem nihilominùs consequi posse dicimus, dummodò si cætera propter intelligentiæ tarditatem assequi non potest, vel hoc solùm sciat, quòd Iesus traditus est propter delicta nostra, resurrexit

Saluat charitas etiam sine Scripturæ scientia.
Roma. 4.

propter iustificationem nostram, ac ineffabilis huius beneficij memor, redemptorẽ suum diligat, & propter eum proximo suo benè velit. Hoc qui fecerit, etiamsi quid contineatur, aut non contineatur in scripturis, nesciueit, nihil est quòd propterea de salute sua dubitet. Idem enim sentimus, quod ab Augustino scriptum fuit aliquando: Si propter eos solos Christus mortuus est, qui certa intelligẽtia possunt, quę ad fidem pertinent, discernere, penè frustrà in Ecclesia laboramus. Quodq; idem alibi dixit: Homo itaque fide, spe & charitate subnixus, eaque inconcussè retinens, non indiget scripturis, nisi ad alios instruendos. Addimus & hoc, quòd qui talis est (quandoquidem proprium est istud charitatis, vt submissum reddat hominem, & ad parendum superioribus promptum & alacrem, nullam vt ab eis præceptorum rationem exigat) quòd is de salute sua multò certior esse potest, quàm qui inflatus scientia contemnit omnes præ se, nec quam audire iussit Christus Ecclesiam, ei parêre dignatur, nisi Scripturarum examina proferat.

August. Epist. 102. ad Euodium.

Iam igitur & hęc est sublata controuersia. Nam cùm tu Brenti præfractior sis, quàm vt de eo, quod semel tuẽdum suscepisti, vel vnguem (quod aiũt) latum decedas: nos qui non de victoria consequenda, sed de veritate inuenienda laboramus, vltrò tibi plus etiam quàm tu postulas, largimur: quòd etiamsi quis nesciat, quæ contineantur in scripturis, modò sciat Iesum Christum & hunc crucifixum, sufficit ei ad salutem. Ignorasse literas Antonium scribit Athanasius: vocat eum nihilominùs columnam Ecclesiæ. Quem ita suos etiam admonuisse narrat: Confugite ad crucifixi legem, nosque eius imitamini famulos: & hoc scientiæ fine contenti, nulla deinceps secularis imprudentiæ argumenta quæratis. Porrò crucifixi lex, quæ est alia, quàm charitas: Nam & crux illius quid aliud quàm charitatem, qua nos ille complexus est incredibili, designat: ad quam vicissim hoc exemplo suo nos inuitat. Hanc igitur quisquis habet, iam non solùm nouit, verùmetiam impleuit legem vniuersam: & est ad salutem æternã instructior, paratior, expeditior, quàm tu Brenti cum omni caterua sodalium tuorum. Qui cùm scientiæ quadam opinione

August. de doctrin. Christiana lib. 1. cap. 39.

Athan. in vita Antonij Magni.

Charitas lex crucifixi, quæ sola homini sufficere possit ad salutem.

sitis

ſitis inflati, quandoquidem hac vnica crucifixi lege deſtituti eſtis, à Chriſto & à corpore eius Eccleſia præciſi eſtis & ſeparati. Damus itaque tibi plus quàm ipſe poſtulas, & clara voce pronunciamus, non ſolùm ſufficere Scripturas ad ſalutem, verùmetiam ſi quis nunquam Scripturas legerit, ac ne viderit quidem, nec quid in eis contineatur ſciat, dummodò ſciat Ieſum & hunc crucifixum, eiuſque crucifixi legem obſeruet, iam eum noſſe omnia, quæ ad veram & æternam ſalutem cognitu ſunt neceſſaria, neque noſſe modò, quæ cognitu, verùmetiam habere prorſus omnia, quæ ſunt ad illam aſſequendam neceſſaria, de qua certus eſt, ſi legem obſeruet crucifixi, quæ verbo tantùm vno cõtinetur, & ſicut ſcribit Clemens Alexandrinus, abſque literis diſcitur, cùm ſit decretum ſpirituale ſcriptum in cordibus noſtris. Cæterùm hoc tibi nunquam concedemus, vt qui non credit ſanctam Eccleſiam Catholicam, qui non audit illam, qui non obedit Præpoſitis, qui non facit ea, quæ dicunt ſedentes in Cathedra à Deo conſtituta, poſſit ad ſalutem æternam peruenire, cùm eum apertè contra legem crucifixi venire conſtet. *Clemens.*

Sed hac de re longiores eſſe nolumus. Iam enim ſatis multa de duobus capitibus his dixiſſe, clareque demonſtraſſe videmur, falſum eſſe quod Brentius, verùm quod affirmat Petrus à Soto. Primùm etſi ſumma ſcripturæ totius & ſcopus, ad quem omnes in Chriſtum credentes collimare oportet, neminem latere poſſit, cùm vno tantùm verbo, eoque claro, perſpicuo & aperto contineatur, quod eſt Dilige, quo nihil eſſe poteſt lucidius, vt rectè dictum ſit à Propheta: Præceptum Domini lucidum illuminans oculos: non ideo tamen ita clara ſunt in ſcripturis omnia, vt ad intelligendum obuia ſint omnibus, cùm ſcribat de Pauli epiſtolis Petrus, quòd in eis multa ſunt difficilia. Quod etſi nemo ſcriberet, clamat hoc tamẽ res ipſa: Quin iſtæ quoque tam acerbæ noſtri ſeculi de cauſa fidei contentiones, (vt interim de priſcis illis taceamus, quę non aliunde, quàm è ſcripturarum tam diuerſis, & inter ſe pugnantibus interpretationibus exortæ ſunt,) vel ipſa luce clariùs demonſtrant, in plurimis ſcripturæ locis permultùm obſcuritatis eſſe: vt dicere, nihil eſt in ſcripturis obſcurum, *Summaria repetitio de tractatis capitibus duobus.*

ſcurum, non aliud eſſe videatur, quàm dicere, nil extra eſt
Horatius. oleam, nil intra eſt in nuce duri. Deinde, quamuis in genere contineantur in ſcripturis omnia, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, cùm vnicum præceptum hoc, Dilige, de quo iam diximus, quod obſcurum eſſe nemini poteſt, in Chriſtum credẽti ſufficiat ad ſalutem, ſunt nihilominùs etiam alia pleraque extra ſcripturam neceſſariò ſic credenda, vt ſiquis contrarium aſſeruerit, anathema ſit. Cuius generis ſunt (vt ne quid dicam de noſtri temporis cõtrouerſis dogmatibus) filium & Spiritum ſanctum eiuſdem eſſe cum patre ſubſtantiæ, eiuſdem potentiæ, ac per omnia illi æqualem: Mariam Deiparam non ſolùm Chriſtiparam dici oportere: duas in Chriſto naturas, duas itidem eſſe voluntates & operationes. Quæ cùm in Scripturis non ita fuiſſent expreſſa, quin diuerſum vel contrarium potiùs ex illis Arius, Macedonius, Neſtorius, Eutyches, Petrus Antiochenus, Sergius Conſtantinopolitanus docere conarentur, ſic in Concilijs Oecumenicis, Nicæno, Conſtantinopolitano, ſemel, iterum, & tertio habito, Epheſino & Chalcedonenſi nobis credenda tradita ſunt, vt niſi quis crederet, è cœtu piorum extorris haberetur. Hæc itaque duo ſatis iam à nobis copioſè tractata ſunt, & error Brentij ſic eſt omnium oculis euidẽter expoſitus, vt nihil apud quenquam ſcrupuli iam reſidere perſuaſum habeamus.

Nunc tertio & eo poſtremo loco dicendum nobis reſtat de eo, penes quos ius ſit interpretandi dubia, ſi qua de doctrina religionis exiſtãt. Qua de re quàmuis multa iam
Argumenta Brentij contra Põtificum poteſtatem in dubijs interpretandis. dixerimus in capite præcedenti, vbi, quorum ſit munus de cauſa fidei cognoſcere, ſatis copioſè diſſeruimus: quoniã tamen viſum eſt Brentio, idem nunc quoque repetere, nobis quoque quæ proferuntur ab eo, refellere neceſſe eſt. Negat Brentius, ius interpretandæ Scripturæ eſſe penes ſummos Pontifices, quòd donum interpretandæ Scripturæ non ſit humanæ prudentiæ, ſed ſancti Spiritus. Quod probat producto loco ex epiſtola Pauli ad Corinthios de diuiſione donorum Spiritus ſancti: Qui cùm ſit liberrimus, non eſt, inquit, ad certum genus hominum alligan-
1. Cor. 12. dus, ſed diſtribuit dona hominibus pro ſuo beneplacito.
Cap. 11. Producit locum ex libro Numerorum, quo contendere

vult,

vult, omnem populum prophetare debere, quem iam excussimus. Producit & alium ex libro Iudicum de Debora muliere, quæ excitatur in Prophetam. Producit & tertium ex Amos Propheta, quòd is fuerit armentarius. Quasi verò priuilegia paucorum legem faciant communem, & propterea mulieres omnes & pastores armentorum omnes debeant prophetare, quia prophetarunt Debora & Amos. *Cap.4.* *Cap.7.*

Contrà Petrus à Soto concedit hoc, nulli generi hominum alligatum esse Spiritum sanctum, à quo recta interpretatio scripturæ proficiscitur: quia tamen, inquit, vna omnium Christianorum debet esse fides & vnica confessio, ne quisque sensum suum sequatur, necessarium est, vt sit publicum magisterium, & certi ministri, ad quos pertineat docere in Ecclesia. Inter quos cùm ordinem oportet esse, non dubitamus ad summos pertinere, quæ inter alios de scripturæ sensu & fide dubia sunt, definire. Profert & ipse Pauli testimonia ex Epistola ad Ephesios, quòd dedit alios Apostolos, &c. ex epistola ad Corinthios, quòd omnia honestè & secundum ordinem fieri debeant: ex epistolà Ioannis. Non omni spiritui esse credendum. *Argumenta Soti cōtraria.* *Cap.4.* *1. Cor. 14.* *1. Ioan.4.*

Sed nos ne simus longiores, nec ex confessione Brentij, nec ex ea quam è regione collocauit assertione catholica Petri, plura verba recitabimus. De ijs tantùm dicemus, quæ continentur in hoc scripto Brentij, quod confutandum suscepimus. Quæritur is remitti se à scriptura ad traditiones Apostolorum. Ad quas autem, inquit, Traditiones? num ad eas, quæ pugnant cum Prophetica & Apostolica scriptura? quæ iam cœlestibus testimonijs confirmata est? num ad eas, quæ scripturis sunt consentaneæ? Proferãt igitur eas, & sinant eas exigi ad scripturam, num cum ea conueniant aut pugnent. Nam vt cuiuis, quasuis nobis traditiones pro Apostolicis obtrudenti sine iudicio credamus, integrum nobis non est: & iubet Apostolus prouidere, ne quis nos seducat per inanem deceptionẽ secundum traditionem hominum. *De quibus dicturus autor.* *An hodie traditiões ad scripturam exigẽdæ.*

Mirari satis non possum Brenti, si tu credis Apostolos aliquid tradidisse, quod cum Prophetica, vel cum ea, quæ propriè ipsorum est, Scriptura pugnaret: quos certum est eodem

eodem spiritu fuisse plenos, cùm per sermonem, quo vsi fuerunt, cùm per literas nonnulla traderent: quamobrem ipsi secum vel cum Prophetis pugnare nō potuerunt. Cæterum quod exigi vis ad scripturam traditiones quæ sunt illi consentaneę, factum id est in plerisque concilijs: vt iterum fiat, necesse non est. Filiū & Spiritū sanctum esse consubstantialem patri, Mariam Deiparam esse, non Christiparam tantùm, esse duas naturas, esse duas voluntates & operationes in Christo, traditiones fuerunt scripturis cōsentaneæ, quas tamen hæretici consentaneas esse illis negabant. Exurgat nūc Seruetus aut Campanus vester, spargat in vulgus, nō esse eas Scripturis consentaneas: num ea de re nouum celebrari concilium necesse erit? Quis ergo finis erit dubitādi? quid erit in fide nostra certū & stabile? Sed audi quod ab Augustino scriptum est: Licuit, inquit, loquendi & disputandi necessitate tres personas dicere, non quia scriptura dicit, sed quia scriptura nō contradicit. Si vis exigere ad scripturam, non inuenies alicubi in scriptura dici, tres personas: sed quia non contradicit scriptura, conuenire cum scriptura, & ei consentaneū esse visum est, si tres personas diceremus. Quod igitur satis fuit Augustino, satis esse debet cuiuis homini Catholico. Nō sunt omnia seuerè nimis ad scripturam exigenda. Si non dicit scriptura, sufficiat quòd non contradicit.

Aug. li. 7. de Trinitate. ca. 4

Neque verò sumus hi Brēti, qui quasuis traditiones pro Apostolicis obtrudenti, sine iudicio credi velimus, sed hac in parte seruandū esse censemus, quod ab Augustino scriptum est: Illa autem, inquit, quæ nō scripta sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas, commendata atque statuta retineri: Sicut quòd Domini passio & resurrectio, & ascensio in cœlum, & aduentus de cœlo Spiritus sancti anniuersaria solennitate celebrātur. Deinde enumeratis alijs multis de sumptione Eucharistiæ, de ieiunijs, sic tandē loquitur: Ad hæc ita respondeo, vt quid horum sit faciendū, si diuinæ scripturæ præscribit autoritas, non sit dubitandum, quin ita facere debeamus, vt legimus. Similiter etiam si quid horū tota die per orbem frequen-

Nō quasuis traditiones recipiunt Catholici.

Aug. epi. 118. ad Ianua. ca. 1.

Cap. 5.

quentat Ecclesia: Nam hoc quin ita faciendũ sit, disputare insolentissimæ insaniæ est. Has ergo traditiones, quæ per totum orbem vnanimiter tot seculis obseruantur, quoniã vel ab Apostolis vel à plenarijs Concilijs commendatæ sunt, violare nefas ducimus. Sed de ijs suo loco.

Queritur deinde Brentius, remitti se ad Concilia: & iterum quærit: Ad quæ obsecro? Ad posteriora & legitima. Cur ergo non etiam ad priora? Quia aliquoties errarunt, ideoque aliquoties emendata sunt per posteriora. Sed quis nos certiores reddet, quòd & posteriora concilia non errent? Si legitima sunt, fieri, inquiunt, non potest, vt deserantur à Spiritu sancto. Priora Concilia posterioribus esse nonnunquã emendata legimus apud Augustinũ: ꝙ autẽ Oecumenica concilia, siue quis plenaria dicere malit, legitimè congregata, in ijs quæ ad fidem pertinent, aliquando errauerint, nusquam legimus, nec vel factum esse, vel fieri posse credimus. Saltem vnum aliquod proferres Brenti, & eius errorem indicares verùm sat scio, quòd proferre nullum potes: neque enim id facere prætermisisses, si quẽ errorem in eorum aliquo reperire potuisses. Nisi fortasse vel Ariminense, vel Ephesinum secundum proferas. At ea non modò Catholici pro legitimis cõcilijs nõ agnoscunt, verùm ne vos quidem.

De Concilijs Brentius.

Respõsio.

Sed audiamus lepidum scurram reliqua persequentem. Quibus ergo notis, inquit, cognoscemus ea esse legitima? si videlicet Romanus Pontifex legitimè electus & confirmatus conuocauerit Concilium, & primatem in eo locum habeat: Deinde si adiungantur illi Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, & reliqui Prælati, qui sunt ordinarij successores Apostolorum: postremò si cantauerint Missam de Spiritu sancto, & ieiunauerint aliquot diebus à summo mane vsque ad horam diei sextam, aut Germanicorum horologium more, vsque ad vndecimam seu duodecimam. Tali nimirum cœtui, præsertim si suis etiam Episcopalibus infulis ornati fuerint, Spiritus sanctus deesse, nec quidem si velit, potest.

Brentij sermo scurrilis de Concilijs.

Piget me pridem ad hoc scripti genus contra leuissimũ hominem descendisse, qui nihil Scripturis, nisi fortè extra causam productis: nihil agit solidis argumẽtis, verùm ludit

Respõsio.

dit tantùm & lasciuit. Sed sic est hominũ istorum ingeniũ, qui dici volunt Euangelici: nihil aliud apud eos quàm ludus esse religio videtur: quamobrem quæcunque ad illam pertinent, omnia ferè tractant per quàm ioculariter. At intereà non desunt similes labris lactucæ. Quid autem? an non videtur scurra hic noster omnia Concilia deridere, quæ sunt à Catholicis vnquam habita? quæ nunquam aliter habita fuisse cõstat, quàm sicut iste per iocũ hìc recenset. Semper enim eis præfuit Romanus Pontifex: cùm Ecclesiastica regula, sicut est in historia tripartita, iubeat non oportere præter sententiam eius Concilium celebrari, cuius & Iulius, & Damasus, & Athanasius meminerunt. Et fuit hoc etiam ante Nicænam Synodum à Marcello institutum, vt præter autoritatem Romanæ sedis nulla Synodus haberetur. Demus autem hoc, quòd Imperatores aliquando Synodum cõuocauerint, penes quos orbis Oecumenici totius fuit imperiũ: tamen qui si Catholici fuerunt, non fecerunt id nisi de Romanorum Pontificum sententia. Quin etiam ille hæreticus Imperator Constantius, per vim adigere Liberium Pontificem conabatur, vt acta Synodi Ariminensis calculo suo comprobaret, quòd ea alioqui minimè rata fore perspectum haberet. Præsidebat igitur semper Pontifex Concilijs, sicut in superiore capite demonstrauimus, & eius latus ex vtraque parte cingebant Patriarchæ, Archiepiscopi & Episcopi, quos pro legitimis in causa fidei iudicibus Ecclesia Catholica semper agnouit: quamobrem Episcoporum etiam concilia sunt vocata, sicut in confessione nostra Christiana ex Marcelli, Leonis, August. & aliorum testimonijs abundè nobis demonstratum est.

Romanus Pontifex Concilijs semper præfuit. li. 4. cap. 9.

In. 2. Apologetico.

Iam si nefas esse putat Brentius inuocare Spiritum sanctum, quoties de causa religionis agitur, hìc iam certè videtur exorcistæ magis quàm refutatoris indigere. Quoties Apostoli conueniebant, vel ob hanc solam causam, vt Ecclesiæ ministros instruerent, orationes & ieiunia præmittebant, quibus placatus Deus gratiam suam impartiret. At huic lepido scurræ nostro ridiculum esse videtur, si quis vbi sempiterna salus agitur orbis totius christiani, seriò velit diuinum auxilium implorare. De hoc genere Dę-

Actor. 13.

monio.

moniorum,quo Brentius agitatur,dicit Christus,quòd nō eijcitur nisi oratione & ieiunio: quamobrem nihil mirum est, si contra se Dæmonium, quo Brentius agitatur, agi quicquam non patitur. Sed nec infulas intactas prętermit tere potuit. Scilicet ita vestitum incedere præstat, vt secta sint omnia, vt sicut in veste, sic in animo quoq; ne sit quicquam integrum quàm decenti habitu iuxta vetustissimum Ecclesiæ morém ornatum prodire?

De infulis Episcoporum.

Pergit Brentius: Non possum mirari, quòd in tanto splēdore Euangelij Christi, & tot eruditissimis scriptis aduersus primatum Romani Pontificis in lucem editis, audeant adhuc Asotici de suo primatu gloriari. Ego quoque non possum satis mirari, quòd in tam clara luce veritatis, & tot eruditissimis scriptis per catholicos in lucem editis, quibus mendacia vestra pridem refutata sunt, audetis nihilominùs vos Asotici manifestam veritatem oppugnare. Nu per adeò prodijt in lucē Nili nescio cuius liber, quē Matthias Flaccus Illyricus non est veritus Serenissimo Regi meo dicare, quo conatur ille quidem, quàmuis lenissimis argumentis, Romanæ sedi iurisdictionem in quatuor sedes reliquas Patriarchales abrogare. Sed interea tamen quin sit Occidentalis Ecclesiæ totius Oecumenicus Episcopus, minimè negat. Cęterū in concilio Chalcedonensi legimus Pontificem Leonem Oecumenicum siue vniuersalem Patriarcham appellatum. Sed in re perspicua nihil est necesse plura verba facere.

Nili liber ab Illyrico editus.

Redit ad conuitia Brentius (iam enim ea pridem intermiserat) iterū & successionis meminit, ac videtur tandem scurræ personam deponere, serioque rem agere velle. Itaque proposito Euangelij loco: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quicquid volueritis petetis, & fiet vobis. Duo, inquit, exigit Christus ab Apostolis & successoribus eorum, vt impetrent spiritum sanctum, & non errent: Vnum est, vt maneant in Christo. Hoc fit, si verè in Christum crediderint, & à Christo per peccatū vastans conscientiā, non exciderint. Alterum est, vt maneat in ipsis verbum Christi, vt ministerio suo fungantur, non iuxta humana somnia, non iuxta ementitas traditiones, sed iuxta verba Christi, iuxta sacram scripturam, quam Christus

Ioan. 15. Argumentatio Brentiana.

ipse nobis commendauit, & in manus tradidit. Quare nisi cōcilium Prælatorum manserit in Christo, & verba Christi in eo, nec est legitimum cōcilium, nec Spiritus sanctus præstò adest, etiamsi omnes Prælati teneant loca Apostolorum, &c.

Responsio. Si peccatores Brenti, à iure scripturæ interpretandæ excludendos censes, qui vestrûm sine peccato est, is primus hoc sibi ius vendicet: sed æquè vos atq; nos à Christo, per peccatum vestans conscientiam, excidistis. Quamobrem si non erit fas cognoscere de doctrina religionis, nisi ijs, qui sine peccato sunt, solius Dei propemodum erit ea de re cognitio: quod etiam in fine capitis huius tu velle videris, quò maiore cum spe impunitatis mentes hominum omni genere peruersæ doctrinę imbuere queas. Quòd autem vis, vt fungantur Antistites ministerio, non iuxta humana somnia, non iuxta emētitas traditiones, id ęquū esse libenter concedimus, verbaq; tua sic interpretamur, quandoquidē ementitarum traditionum meministi, te veras nō excludere, sicut nos, nō modò nō excludimus verba Christi, sacramque Scripturam, verùmetiam primas illi partes tribuimus. Non esse autem legitimum Cōcilium eorum, qui non manserint in Christo, fortassis aliquo sensu verè dici potest. Nam quos apertè constat à Christo discessisse siue capite, siue corpore, Concilium eorum non esse legitimum, certum est & indubitatum. Discesserunt autem à Christo capite, sicut ab Augustino memoriæ proditum legimus, qui vel de diuinitate, vel de humanitate eius secùs sentiunt, quàm è Scripturis docti sumus: quales fuerunt Arius, Apollinaris, Nestorius, Eutyches, Sergius, & alij nonnulli veteres hęretici: nostro verò seculo, Campanus, Seruetus, Suenckfeldius, & ex Anabaptistis quidā. A Christi verò corpore discesserunt, qui quàmuis de ipso capite: Scripturis sacris consentiant, Ecclesiæ tamen vnitati non communicant: quales fuerunt priscis illis seculis, Iouinianus, Vigilantius, Pelagius, Donatus, & alij nonnulli: quales estis hoc nostro seculo vos Lutherani cū alijs quibusdam, qui è ludo vestro prodierunt. Si verò sic vis intelligi, non esse legitimum Concilium eorum, qui nō manserint in Christo, hoc est, quos iniquitates à Christo separauerunt,

Concilium eorum, qui à Christo, vel capite, vel corpore discesserunt, illegitimum. August. de vnitate Eccl. ca. 1.

Nullū vnquā Concilium sine peccatoribus fuit.

runt, vix vllum fuit aut erit vnquam concilium legitimum. Nam si inter eos quos ipse sibi Christus duodecim elegit, vnus tamen fuit Diabolus, qua ratione caueri poterit, quò minùs vbi tam frequens est Episcoporum & Sacerdotum cœtus, aliquot etiam reperiantur Diaboli? Non erit felicior neque melior eorum congregatio, qui nunc in Christi nomine conueniunt, quàm fuit illorum, quos cùm præsens in terris adesset Christus, ipse congregauit. *Ioan.6.*

Sed audiamus ea, quæ dixit accommodantem Brentiũ: Cùm Asotus, inquit, amandat nos à scriptura ad Concilia Prælatorum suorum, considera mihi quæso, à quanta luce in quantas tenebras, à quanta certitudine in quantam obscuritatem adducat. Non enim dubium est, quin sacra scriptura non possit rectè ac verè intelligi, nisi ab ijs qui Spiritu sancto sunt diuinitùs donati. Etsi enim impij possunt quædam scripturæ loca & præsertim iudicialia & moralia, adeoque quæ ad legem pertinent, & quæ historica sunt, cognoscere: tamen quis sit verus finis legis, quid Euangelium de Christo sibi velit, quid Christus ipse sit, & quantum in eo thezaurum per fidem habeamus, & quæ sunt id genus alia sacræ scripturæ, non possunt nisi soli pij per Spiritum sanctum iudicare. Verum est Brenti, quod dicis sacram scripturam non posse rectè ac verè intelligi, nisi ab ijs, qui spiritu sancto sunt diuinitùs donati. Sed sunt non pauci, qui cùm sint vacui Spiritu sancto intùs habitante & sanctificante corda ipsorum, habent nihilominùs Spiritum sanctum forinsecùs illuminantem & ponentem verba Dei in ore ipsorum, si minùs ad ipsorum, saltem ad Ecclesiæ vtilitatem. Hoc est quod rectè docent Scholastici, præter gratiam sancti Spiritus gratum facientem, hoc est, sanctificantem homines, esse & alias gratias gratis datas, ad vtilitatem aliorum, de quibus in epistola priore ad Corinthios multa scribit Paulus. Sed & apud Matthæum legimus, etiam eos quos vocat Christus operarios iniquitatis, non fuisse dono Prophetiæ, virtutumque faciendarum destitutos. Quod est autem aliud Prophetiæ donum, nisi donum interpretandi Scripturas, quod etiam operarijs iniquitatis

Scripturã non intelli gi, nisi à pijs Spiritu sancto donatis, ait Brentius.

Responsio.

1. Cor.12.

Matt.7.

Etiam qui minùs pij sunt, sensum ali-

quãdo scripturarũ cognoscunt. non deesse, testatur Euangelium? Quare falsum est, quòd negas, impios alia scripturæ loca, quàm quæ sunt vel iudicialia, vel moralia, vel ad legem pertinentia, vel historica, cognoscere posse. Sciunt etiam hi, qui sit verus finis legis:
Roma.10. didicerunt ex Paulo, quòd finis legis Christus est ad iusti
1.Timo.1. tiam omni credenti: didicerunt ex eodem, quòd finis præ-
Quæ summa Euangelij. cepti est charitas: sciunt igitur, quòd hęc est summa totius Euangelij, quòd Christum, qui finis legis est, de cœlo detraxit charitas, vt exemplo suo nos ad charitatem inflammaret, quò, per quam viam ipse descendit ad nos, per eandem oportere nos ad ipsum ascendere, certum haberemus. Hoc nemo tam impius est, ex his dico, qui non sunt prorsus rudes Euangelicæ doctrinæ, qui nesciat, ac tanto magis est impius, quòd cùm sciat, quod Christi cõsilium, quæ summa sit Euangelij, quæ via sit ad cœlum peruenien di, quãuis tamẽ alia via potiùs incedere vult, quàm ea qua videt Christũ incessisse, qui nobis via factus est. Et in hoc est impietas, non quòd nesciat, non quòd nõ intelligat, sic enim venia dignus videri posset, sed quòd sciens prudensque contra Domini sui voluntatem venit, quam etiam ob causam tantò pluribus & grauioribus plagis vapulabit.
Lucæ.12. Scitis & vos Brenti, quòd hæc sit Euangelij summa, tanto que maior est impietas vestra, quòd obliti viæ, cuius ipse nobis Christus dux fuit, quòd immemores Christianę charitatis, quàm solam à Christianis exigit, quin ardentes ira, odio, maleuolentia, vos ab orbe Christiano separastis.

Congerit posteà Brentius loca Scripturæ: Vsque in hodiernum diem idem velamen in lectione veteris testamẽ-
2.Cor.3. ti manet: Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiã
1.Cor.3. autem non seculi huius: Nos non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui est ex Deo: Animalis homo non per
Scriptura possitne cognosci etiã à non spiritualibus cipit ea, quæ sunt spiritus, stultitia quippe illi sunt. Ex quibus colligit, Scripturam non posse verè cognosci nisi à spiritualibus. Atqui loquitur ibi Paulus de Iudæis & gentilibus, non autem de malis Christianis, qui fidem & professionem habent piorum, vitam impiorum, vt videantur ve-
Pseudochristiani spiritũ sæpè lut ex Ethnico & Christiano conflati. Confitentur enim Christum, decantant, laudant, celebrãt: at omnis vitæ ratio longè à Christi præceptis dissidet. Vident hi, quid sit opti-

optimum, at affectibus corrupti, ad pessima deflectunt: de quorum numero si quis est, rectè potest illud vsurpare: Video meliora proboque, deteriora sequor. Quorum tanto maior est damnatio, quòd videntes & scientes contra Dei legem veniunt. Intereà tamen de talibus non est hominum, verùm Dei solius iudicium. Cùm enim cernimus baptizatos, audiuimus confitentes, videmus orantes, nomen etiam in eis Christianorum agnoscimus, etiamsi facta minimè congruere cum nomine videãtur, qui sumus nos, qui seruos iudicare velimus alienos? De talibus dixit Christus: Hoc est iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quàm lucem. Viderunt ij lucem Christi per fidem, at tenebras magis amplexi sunt. Vtcunque peccatores Christum tamen diligunt: sed magis illa diligunt, ob quorum cupiditatem à Christi præceptis desciscunt. Cupiunt neminem lædere, sed dulcis est honor: nolunt fraudare, sed vincit lucrum. Cupiunt compati cum CHRISTO, vt conregnent, sed auocant voluptates: nolunt bello conflictari, sed ad imperium dilatandum non patet alia via. Tales igitur etsi vacui sæpè sunt Spiritu intùs habitante, & eorum corda sanctificante, non rarò tamen fit, vt spiritu forinsecùs illuminante, & verba sua in ipsorum ore ponente, minimè destituantur.

habẽt illu minantẽ, licet non sanctificantem.

Rom. 14.
Ioan. 3.
Rom. 8.

Tandem incipit Brentius tractare de Ecclesia, de qua suo loco rectiùs dici potuit: sed quando sic illi visum est confusè omnia nulloque ordine scribere, ne quis existimare queat, nos consultò locum hunc præterire voluisse, quem etiam in superiore capite adduxerat, agè verba illius excutiamus. Operæpretium, inquit, est audire, quid Asotus de Ecclesia prælatorum suorum, ad quorum Concilia nos reijcit, scribere sibi permisit: & quidem libet verba ipsius recitare. Oportet Ecclesiam ipsam certam esse, visibilem scilicet, & sensibus ipsis corporeis perspectam, non minùs quàm sunt aliæ humanæ respublicæ: autoritas etiam ministrorum & gubernatorum eius certa & manifesta esse debet, quare nec gratia, nec certè interior aliqua virtus occulta requirenda est vel in membris, vel in ministris eius, præter publicam & legitimam professionem fi-

De Ecclesia Brentius.

dei & vocationem, vt ad eam pertineant, & vt eius munera integra perficiant. Hîc primùm vide, inquit, quòd Asotus faciat Ecclesiam visibilem & sensibus corporeis perspectam. Delendus igitur ille erit articulus fidei, Credo sanctam Ecclesiam catholicam, & erit sic reponendus, Video & sentio.

Responsio Ecclesiā esse visibilē. Atqui non Petrus à Soto Brenti, sed Christus est, qui dicit Ecclesiam esse visibilem: hunc igitur, non Petrum reprehendis. Christus enim est, qui vocat eam ciuitatem

Matt. 5. supra montem positam, quæ abscondi non potest. Si non potest abscōdi, est igitur hominum oculis exposita, Deinde dicit idem Christus. Si peccauerit frater tuus, dic Eccle

Matt. 18. siæ. Quæso te, cui dici iussit? num his qui videri non po

Acto. 20. terant? Dicit enim Christi spiritus, quòd Episcopos posuit Spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei: Quos regent?

1. Cor. 15. Num eos quos non vident? De se scribit Paulus, quòd sit

Gal. 1. Ecclesiam Dei persequutus: poterátne persequi quam nō videbat? Iam cùm idem Paulus scribit Ecclesiæ, quæ est Corinthi, Ecclesiæ Galatiæ, Ecclesiæ Thessalonicensium: cedo Brenti, quibus redditæ literæ, si videri non potuit Ecclesia? Ac vt ex veteri quoque lege proferamus aliquid: legimus in libris Regum, quòd Salomon benedixerit om-

3. Reg. 8. ni Ecclesiæ Israel. Omnis, inquit, Ecclesia Israel stabat. Quibus benedixit? Hísne quos videre non potuit? Vidésne iam, quàm sit absurdum, quàm ab omni ratione alienum, quàm ab ipso etiam communi sensu remotum, quod tu scribis Brenti, non cadere sub aspectum

Melanchton cōtra Brentium Ecclesiam facit visibilem. Ecclesiam? Sensit hoc aliquando Philippus quoque magistrum suum sequutus, verùm absurditate rei victus, sententiam mutauit, & esse visibilem Ecclesiam confessus est, quemadmodum aliquanto superiùs ex illius libro, quem inscripsit Locos communes, indicauimus. Quid autem aliud isti, dum asserunt, quòd Ecclesia sit inuisibilis, quàm errori suo latebras quærunt? Intelligunt se ad hunc visibilem cœtum non pertinere, quem esse veram Catholicam Ecclesiam nemo pius dubitat: proinde quandam aliam sibi fingunt, quæ nec videri nec agnosci queat.

Neque verò propterea delebimus illum articulū symboli,

boli, Credo sanctam Ecclesiam, & loco illius dicemus, video & sentio, sicut perquàm acutè sibi dicere videtur Brentius. Nam etsi videmus Ecclesiam quam credimus, interea tamen multa complectitur hic articulus, quæ credimus & non videmus. Qui sint electi in hoc cœtu vocatorum, quem Græci vocant ecclesiam, nec videmus nec agnoscimus. Nam solus Dominus nouit, qui sunt eius: credimus nihilominùs firmiter, quòd non alibi sint electi, quàm in isto cœtu vocatorum. Deinde credimus hanc ecclesiam regi Spiritu sancto, quàm etiam ob causam errare non posse: credimus eam esse columnam & firmamentum veritatis: credimus extra eam non magis quenquam saluum fieri posse, quàm qui fuerunt olim extra arcam Noe: credimus vera esse omnia, quæ in scripturis omnibus canonicis ab illa receptis scripta continentur, iuxta sensum, quem ipsa nobis adfert. Hæc & alia pleraque credimus Brenti, quæ tamen neque videmus, neque sentimus. Quare nihil est, quòd propterea symbolum esse mutandum censeas, quòd aspectabilem esse dicimus ecclesiam, quæ non sine causa Catholica vocatur: cùm præsertim nihil impediat, quominùs etiam ea, quæ videntur, rectè credi dicantur. Sicut dicit vnusquisque oculis suis se credidisse, quemadmodum latiùs idem etiam prosequitur Augustinus. Etiam baptisma, quod videmus, credere nos profitemur.

Quō Ecclesiā simul videamus & credamus.

2. Tim. 1.

Tract. 79. in Ioannē

Sed est & aliud, quod in verbis Petri Brentius reprehendit: Palàm inquit, & impudenter affirmat, non requirendam esse gratiam & interiorem aliquam occultam virtutem, vel in ministris, vel in membris ecclesiæ, præter publicam & legitimam professionem fidei & vocationem. Scilicet si Prælati eius sint animo suo Epicuræi, & vita Sardanapali, tamen si sciant verba symboli recitare, & sunt à Cardinalibus & Canonicis ad prælaturas electi, pertinent ad ecclesiam, & sunt ordinati, vt in rebus æternæ nostræ salutis ab ipsorum iudicio pendeamus. Scimus quidem veritatem Sacramentorum Christi non pendêre è dignitate ministrorum, sed non esse requirendam gratiam Dei, aut virtutem Spiritus sancti in ijs, qui de vera sententia sacræ scripturæ seu verbi Dei iudicare debent, hoc

Prælatis necessariā esse gratiā inhabitantē, vt Prælati agnoscātur vult Brentius.

Respōsio. demùm esse cœlestia oracula Spiritus sancti subijcere Epicuræis & Sardanapalis.

Et hæc abs te tam petulanter dicta,in quẽ recidũt Brē-
Mat.23. ti? nónne in Christum ipsum? Cuius enim illa verba sunt, Petrine à Soto,an Christi? Super cathedram Mosi sederũt Scribæ & Pharisæi: Omnia quæ dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere: dicunt enim,& non faciunt? Quem igitur hìc alium,quàm Christum ipsum reprehendis? Ille enim est,qui iubet eos audiri,qui sedent super Mosi cathedram, etiamsi non faciant, quæ dicunt,etiamsi cõtraria faciant ijs quę dicunt,etiamsi secundum legem docentes,contra legem viuant. Quid autem, an ipse non concedis, quòd sacramentorum dignitas non pendet à dignitate ministrorum? Quæ ratio diuersitatis est,vbi de verbo agitur? Qui magis pendere debet doctrinæ veritas ex dignitate ministrorum? Cùm præsertim sicut in sacramentis non alium agnoscimus, qui baptizet, qui conficiat Eucharistiam, qui peccata remittat, qui per sacramenta, tanquam per vasa quædam gratiam suam fidelibus impartiat, quàm Christum: sic etiam vbi prædicatur Dei verbum, vbi de illo iudicium fit, non alium Doctorem & magistrum agnoscimus, quàm eundem ipsum Christum: vt sicut in sacramentorum, sic in verbi dispensatione, nihil nobis obesse queat, quàmlibet scelerati sint & impij ministri: quandoquidem verus ipse & sacramentorum suorum dispensator, & verbi sui magister ac iudex, non tam sanctus est,quàm ipsa sanctitas.

Ex dignitate ministrorũ non pẽdet aut doctrinæ, aut Sacramẽtorum veritas.

Aug.in epist.Ioan.tra.3. Præclarè sicut alia multa,sic & hoc Augustinus: Magisteria,inquit, forinsecùs adiutoria quędam sunt & admonitiones: cathedram in cœlo habet,qui corda docet: Interior magister est, qui docet,Christus docet,inspiratio ipsius docet. Vbi illius inspiratio & illius vnctio non est, forinsecùs inaniter verba perstrepunt. Sic sunt ista verba quæ forinsecùs dicuntur,quomodo est agricola ad arborem: forinsecùs operatur, adhibet aquam & diligentiam culturæ: qualibet forinsecùs adhibeat, nunquid poma format? nunquid nuditatem lignorum vestit vmbra foliorum? nunquid tale aliquid intrinsecùs agit? Sed quis agit hoc? audite agricolam Apostolum, & videte quid sumus, & audite magi-

gistrum

ſtrũ interiorem: Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementũ dedit. Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Hoc ergo vobis dicimus, ſiue plantemus, ſiue rigemus loquendo, non ſumus aliquid, ſed ille qui incrementum dat Deus, id eſt, vnctio illius docet vos de omnibus. *1. Cor. 3.*

Vides Brenti, quemadmodũ ſacerdotis non eſt niſi miniſterium? ipſe verò verus Doctor & magiſter, ipſe verus iudex & interpres ſcripturarum qui docet efficaciter, Dei ſpiritus eſt, ſicut etiam ipſe Chriſtus dixit: Non vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Hic ſpiritus poteſt loqui per Balaam, poteſt per Caipham, poteſt per Iudam proditorem, denique poteſt etiã per aſinam: nec ideo verbi Dei dignitati doctrinæque veritati quicquam detrahetur, quæ non magis ex miniſtrorum pendet dignitate, quàm ipſa veritas ſacramentorũ. Nã ſicut ſacramentorum, ita verbi quoque miniſtri vocantur, & ſunt ſacerdotes & Epiſcopi: qui quali vita ſunt, ipſorũ quidem plurimùm refert miniſtrorũ, ſed auditorum nihil intereſt. Nam qui mali ſunt, dum ea quæ bona ſunt, adminiſtrant, ſe tantummodo lædunt, ſicut fax accenſa, ſibi quidẽ detrimentum pręſtat, alijs verò lumen in tenebris adminiſtrat: & vnde commodũ alijs præſtat, inde ſibi diſpendium parit. Doctrinæ veritas à quocunq; proficiſcatur homine, Dei, non hominis eſt. Et ſicut ſolis lux etiamſi per immunda loca tranſeat, non inquinatur, ſed ab ijs qui illuminantur, pura accipitur: ſic Dei verbũ etiamſi nõnunquã ex ore prodeat hominis impuri, purũ nihilominùs ab ijs qui audiunt, accipitur, nec ex docentis impuritate labis aut ſordiũ quicquam contrahit. *Confirmatio ab exẽplis & ſimilibus.* *Mat. 10.*

Hæc tu Brenti, nõ es tã hebes, vt non intelligas, ſed ita malitia cor tuum excæcauit, vt aliud nonnunquã ſcribas, quã quod ſentis ipſe, dũ odium erga Petrum tuum expleturus, omnem anſam illum calumniandi quæris.

Neque verò propterea Petrus cœleſtia oracula Spiritus ſancti ſubiecit Epicuræis & Sardanapalis, quòd negat ab ijs qui iudicant de ſententia ſcripturæ, gratiã Dei gratũ facientem eſſe requirendam. Non ſunt Epicuræi, ſed neque Sardanapali, à quibus publica & legitima profeſſio fidei *Epicuræi & Sardanapali plures apud Lutheranos.*

quã Christianos. & vocatio requiritur. Porrò de animo cuiusque, quid in pectore suo clausum quisque gerat. Dei solius est iudicium. Si quis autem Ecclesiæ iudicio tanquã Epicuræus & Sardanapalus est condẽnatus, is ad iudicium de sententia scripturæ non admittitur, quin è cœtu piorum eijcitur? quoad verò legitimi iudicis decreto talis pronunciatus non fuerit tolerari debet quàmdiu toleratur ab Ecclesia, nec alicuius priuati sentẽtia cõdemnari. Docuimus autẽ in priori capite, Martini Lutheri, qui dux vester est & antesignanus, testimonio, nõ pauciores inter vos Epicuræos & Sardanapalos reperiri quàm inter nos, qui catholici vocamur & sumus per Dei gratiam, præcipuè si paucitatem vestrorum cum nostrorum conferas multitudine. Sed audi quid ex vestris quidam scribat, vestrum enim voco Ioannem à Lasko, qui priùs vestrum, postea gradu facto dogma sacramentariorum est amplexus, quod amplexus nunquã fuisset, nisi vestro exemplo suum priuatum sensum publico totius Ecclesiæ sensui & cõsensui anteponere fas esse iudicasset. Is igitur in epistola quadam quã ad Serenissimum Regem meum scripsit, ijs verbis vtitur: Summa, inquit, diligentia ac circumspectione opus est, ne sub prætextu ac fuco Euangelij, aut nouum rursus aliquod tyrannidis genus inuehatur, aut sectis alioqui omnibus, atque ita demùm atheismo fenestra aperiatur, ad quem nunc maxima ferè hominum pars nescio quomodo inclinare videtur. Audin' tu Brenti, quemadmodum hic inter vos diu multumque versatus, non obscurè fatetur, quòd sub prætextu ac fuco Euangelij vestri, (nihil iam dicã de tyrannide, de qua vehemẽter quæritur) maxima ferè pars hominũ ad atheismum quendam inclinare videtur. Ad quem nõ inclinant modò multi, verùmetiam apertè ruunt, & præcipites in eum feruntur: quam ad rem gradum illis doctrina vestra fecit. Et hos tu iudices de sententia scripturæ dare nobis vis, quos palàm ad atheismum inclinare, vel ruere potius, etiam is qui sunt factionis vestræ, profitentur.

A testimonijs Lutheri & Ioannis à Lasko.

Sed audiamus iterum ardentem ira atque odio Brentium, & impotenti quadam conuitiandi libidine prorsus furentem. Profert ex capite de Concilijs verba Petri, quæ sic habent: Ecclesia cui promissio illa Christi facta est: Por-

Conuitiator Brentius affingit Soto, quæ lubet

tæ inferi non præualebunt aduersus eam,visibils est, nec ex electione Dei aut vera fide & charitate interiùs pẽdet, vt quis ad Ecclesiã pertineat, siue vt subditus,siue vt Prælatus, sed vt viuum Ecclesiæ membrum sit, hæc requiruntur. Ac mox insultat: Macte virtute Asote, sic defenditur Catholica Ecclesia,sic conuincuntur nouatores illi hæretici.Os impudentissimum,audes tu Ecclesiam illam, aduersus quam non præualent portæ inferi,hoc est,veram & firmam,ita infamare, vt affirmes eam nec ex electione Dei, nec ex vera fide & charitate pẽdere? Dicit quidem Asotus hæc requiri,vt quis sit viuum Ecclesiæ membrum,non autem vt sit eius Ecclesiæ membrũ, aduersus quam non prę ualent portæ inferi. Quæso autem te,an non is aduersus quem non præualent portæ inferi,est viuum Ecclesiæ mẽbrum? Quid? Portæ'ne inferi tam imbecilles,tam eneruatæ sunt, vt ne quidem aduersus mortua Ecclesiæ membra præualeant? Ne tu mihi concionaris de stramineis portis inferi,quæ sic computruerunt,vt ne mortuum quidem superare queant. O bellum defensorem Catholicæ Ecclesiæ. Quàm improbum autem Sophistam hîc agit Brẽtius? qui præterquàm quòd cùm diceret,negare Petrũ, quòd Ecclesia pendeat ex vera fide & charitate,sustulit hanc vocẽ,interiùs,diuersum quiddam ex verbis Petri colligit,quàm ꝙ illi vel cogitate in mentẽ venit vnquam, cùm tamen quid sibi voluerit Petrus ijs verbis,obscurum illi non sit. Vbi verò dixit hoc vnquàm Petrus,quod aduersus aliquod Ecclesiæ membrum portæ inferi non præualeant, quamlibet id etiam viuum fuerit: quòd certè tu magis fortiter quàm veraciter affirmas? Nam viuũ fuit Ecclesiæ mẽbrum Cyprianus,præualuerũt nihilominùs aduersus eum portæ inferi, vt in errorem inciderit: quem aut correxit posteà,sicut putat Augustinus,aut si minùs correxit,tamen quòd quam secùs sese res habebat,senserat,quandoquidem in Catholica nihilo seciùs vnitate permansit,& charitatis vbertate compensatum,& passionis falce purgatum est: cùm præsertim illis tẽporibus,nihil adhuc plenarij concilij sententia,quid hac de re sentiendum esset,Ecclesiæ totius consensio confirmasset. Origenis verò sanctitas,cui nota non est? Idem & de Tertulliano & de alijs nõnullis dicere licet. Quę igitur

Responsio

Inferorũ portæ contra mẽbrũ etiã viuũ Ecclesiæ præualere possunt.

Cyprianus Aug. epist. 48.

Origenes Tertullia.

tur est ista collectio Brentij, quandoquidē non præualent aduersus Ecclesiā portę inferi, non eas etiam aduersus Ecclesiæ membrum aliquod præualere, cū omnis homo per se consideratus sit mendax: Ecclesia cōtrà vbi sunt fideles omnes in vnum congregati, columna sit & firmamentum veritatis. Nunquā igitur ea fuit sententia Petri, quam adfert Brentius, qui sibi finxisse videtur, quod impugnaret: sed hoc dixit isto loco Petrus, quod alio loco dixerat, quē protulit Brētius ex capite de Ecclesia, vt quis pertineat ad Ecclesiā illam, cui promissio facta est, Portæ inferi nō pręualebunt aduersus eam, non pendere ex electione Dei, aut charitate & fide interiùs, verùm sufficere publicam & legitimam professionē fide & vocationem: cæterùm vt viuum sit aliquis Ecclesiæ membrum, illa requiri. Quò magis autem res intelligi queat, vnde Petrus occasionē sumpserit hæc scribendi, paucis aperiemus.

Collatio rationū Brētij et Soti. Brentius in sua cōfessione dum vehementer metuit, ne quid in fide certum habere queamus, conciliorū autoritatem, per quæ fit vt certa sit & vna fides nostra, modis omnibus eleuare conatus est: primū quòd nō quiuis hominū cœtus pro vera Ecclesia haberi potest: deinde quòd in ea pauci sunt electi, quòd non omnium fides, quòd plerunq; maior pars vincit meliorem: Postremò quòd Spiritus sanctus nō facit populum suum impeccabilem, sed relinquat in ipso multas & varias imbecillitates: Ad hæc è regione Petrus ea verba posuit, quæ per Brentiū adducta sunt, quibus illud ostendere conatur, Ecclesiam non ex electis tantùm constare, quibus nihil intùs desit, quod ad fidē & charitatem pertineat, sed constare ex vocatis, ex ijs qui publicè se Christianos & fideles profitētur, de quibus dicit etiā

Matt. 20. Christus: Multi sunt vocati, pauci verò electi: fieri posse, vt qui se publicè Christianos profitentur animo quiduis potiùs, quàm Christiani sint, esse huius Christi corporis, quæ vocatur Ecclesia, partim viua, partim etiam putrida & mortua membra, atque hæc quàmdiu aut ipsa se non præciderint, aut Ecclesiæ iudicio præcisa non fuerint à Christi cor

Rationes Soti defenduntur. pore membra illius vocari & esse, quamuis mortua. Quid erat hîc Brenti quod arroderes? Primùm si vocem ipsum Græcam consideres, certè Ecclesia non est electorum sed

voca-

vocatorum cœtus, in quo multi vocati, pauci sunt electi. Deinde verò fateris hoc ipse, quòd huic Ecclesiæ, de qua loquimur, in hac terra multi mali & hypocritę sunt admixti. Qui sunt autem alij hypocritæ, quàm qui publicè Christianam fidem profitentur, cùm intùs fide sint charitateq; destituti? Cùm igitur idem dixerit Petrus in capite de Ecclesia, quod à te dictum fuerat, fuit ne locus hic tragicis istis exclamationibus? Fuítne locus impotentibus conuicijs? quibus ita petulanter in grauem hunc & pium virum debaccharis, & cùm ipse sis effrons, homini pudentissimo falsum impudentię crimen obijcere non vereris. Sed vnde nobis Lutheri discipulum, vnde quinti Euangelij assertorē agnoscere liceret, nisi ex festiuis hoc genus leporibus?

Boni & mali in Ecclesia, sed diuersa ratione.

Manifestius est, quàm vt negare possis Brenti, quòd in Eccclesia non boni tantúm, sed & mali sunt, ac plureş mali, sed longè diuersa ratione quàm boni. Siquidem boni sunt in ea tanquam viua membra, quę vitam suam habent à spiritu Christi, & viuifico illo influxu, qui est per viuam fidem & charitatem. Contrà mali sic sunt in Christi corpore Ecclesia, sicut sunt in humano corpore sanguis noxius, humores mali, capilli, vngues, membra arefacta, quæ tametsi vitam à spiritu non recipiunt, sunt nihilominùs in corpore. Cæterum si nimis exundat sanguis noxius, phlebotomiâ tollitur, ne totum corpus pereat: si nimis luxuriat, cęsaries capitis aut barba tondetur: si nimis extant vngues indecorè, resecantur: si redundet corpus malis humoribus, per vomitum releuatur: Si denique membrum aliquod cancro sit infectum, ense rescinditur, ne pars syncera trahatur. Eadem est etiam ratio eorum, qui mali sunt in Christi corpore Ecclesia. Nam si nimis exundat eorum effrenis petulantia, vel castigatione comprimitur, vel excommunicatione prorsus resecatur. Quoad autē qui sunt tales, aut Ecclesiæ iudicio per excōmunicationem separati non fuerint, aut ipsi sponte sua foràs non prosilierint, dum vel persequuntur, vel contemnunt Ecclesiam, aut à Deo non fuerint per mortem exterminati, tolerantur in Ecclesia, & quàm diu non præciduntur, sunt eius Ecclesiæ membra, cui facta est illa promissio: Portæ inferi non præualebunt aduersus eam, haud aliter illi adhærentia, quàm

Quàm diu mali Ecclesiæ maneant membra.

adhæ-

adhæret palea tritico, vel capilli membraque arida corpori humano. Et contra hanc Ecclesiam, in qua sunt & boni & mali, non prævalere portas inferi firmiter credimus. De qua quoties agitur, non tam fidimus hominum sanctitati, quàm ipsius Christi promissioni, qui fallere nescit: qui cùm possit ex lapidibus filios Abrahæ suscitare, potest etiã per lapides salutem nostram procurare. Hæc nobis visum est crassiùs explicare pingiore (quod aiunt) Minerua, non tua Brenti, cui satis ista perspecta sunt & explorata, nec secùs rem habere certò scis: quo nequior es, qui sciẽs manifestam veritatem oppugnas. Non igitur tua, sed eorum causa fusiùs ista diximus, qui nostro seculo veterem Donatistarum errorem renouantes, manifestos peccatores esse negant in Ecclesia.

Sed audiamus reliqua prosequentẽ Brentium: Scimus, inquit, multos impios dicturos. Domine per nomen tuum prophetauimus, & per nomẽ tuum dæmonia eiecimus, ac alias virtutes præstitimus: sed iudicium de doctrina æternæ nostrę salutis deferre ad eos, qui ipsi palã fatentur, sibi ea in re non opus esse nec electione Dei, nec vera fide atque charitate, quid hoc aliud est, quàm spiritum ipsum sanctum à suis ipsius oràculis diiudicandis excludere, & in locum eius homines Epicuræos & Sardanapalos reponere? Scis tu Brenti, nihil alienum à vero docuisse Petrũ, sed cũ veritate non possis, mendacijs eum oppugnare conaris. Quando dixit hoc vnquam Petrus, quòd ad eos deferendum sit de doctrina iudicium, qui palàm fatentur sibi non opus esse nec electione Dei, nec vera fide atque charitate? An ille non potiùs disertis verbis contrarium dixit, nimirùm requiri in eis publicam & legitimam professionem fidei? Non te pudet vanitatis? An non pugnant inter se, profiteri publicè fidem, & dicere, non est mihi opus fide? Quòd si quis ausus esset dicere, tantum abest, vt ad eum iudicium de doctrina deferretur, vt is à Christi corpore tanquam putridum membrum resecaretur potiùs, & è cœtu piorum exterminaretur. Obijcis alicubi Petro, quòd is non satis explicet, quid velit dicere: Est autem is reuera de eorum Theologorum numero, qui sunt rerum quàm verborũ studiosiores, vt cũ Paulo dicere possit: Etsi imperitus

Matth. 7.

Vindicatur Sotus ab iniuria Brentij calumniosa.

2. Cor. 11.

ritus sermone,sed nō scientia: Quāobrē ne quis erret, qd nos eū existimemus dicere voluisse,paucis iudicabimur.

Certum est eum in hac sententia nunquā fuisse, vt putaret,quibus de doctrina iudicandū est,eos nō opus habere gratia,non fide & charitate interna, cùm nulli magis indigeant ijs rebus,quàm qui doctrinę religionis iudices constituendi sunt. Cæterùm hanc illius fuisse sententiam omninò persuasum habemus,quòd officium in ijs,non meritum spectatur,quibus de scripturæ sensu iudicandum est: ita vt si quis ad hoc iudicium sit vocatus,hoc est, Apostolorum in Ecclesia locum teneat,quem Episcopi tenent,habeat prætereà publicam & legitimam fidei professionem, is ad iudicandū de doctrina sit idoneus. Nihil vt aliud seu serit,quàm quod ab Imperatore Basilio dictum aliquando fuisse in superiore capite commemorauimus:Quantæcunque religionis & sapientiæ Laicus existat,vel etiam si vniuersa virtute interiùs polleat,donec Laicus est,ouis vocari non desinet: rursus quantuncunq; sit Episcopus irreuerētia plenus,& nudus omni virtute,donec Antistes est, & veritatis verbum rectè prædicauerit, pastoris nominis & dignitatis damna non patietur. Quæ ratio est in ordine ouiū constitutis pastores verborū subtilitate discutiendi, & ea quę super nos sunt quærendi?Pastorū esse vult de doctrina iudiciū Petrus, non ouiū:ita vt si præstet etiam vel sanctitate vel doctrina aliquis ex ouibus, quod vsu venire quandoq; potest,nihilominùs ei de doctrina sibi iudicium arrogare fas non sit.Est autē aliquid in hac sentētia,quod abs te Brenti meritò reprehendi queat?nisi fortè velis Dei spiritum per Paulum loquentem reprehendere. Nunquid omnes Apostoli?nūquid omnes Prophetę?nūquid omnes Doctores?Oportet vt ordo sit in Ecclesia, nec omnes omnia sibi arrogent.Quæ ciuilis, eadē Ecclesiastici quoq; magistratus est ratio. Reperire nonnunquā de plebe licet, & iurisprudentia & integritate maiori præditos,quàm plerique sint ex politico magistratu,qui iudiciū officio funguntur : num ideo legitimos iudices de gradu suo deturbabunt?num ideo cuiuis de vulgo qui sibi castus & prudens videbitur, iudicis officium vsurpare sibi licebit? Minimè gentium . Quàm diu toleratur à superiore magistratu

Explicatio sententiæ Soti.

Officium non meritū spectādum in Prelatis.

Basilius Imperator

Pastorum nō ouium est de doctrina iudicium.

Vt in ciuili sic in Ecclesiastico magistratu iudicandi potestas est penes iudices, quāuis imperitos.

iudex

iudex inferior tam diu necesse est ab ijs quoque toleretur, quorum iudex est. Ac sit aliquis sanctissimus, sit iuris consultissimus, iudicis tamen ordinarij sibi munus nō sumet, quoàd alius hoc officio fungitur. Cæterùm quò minùs in consilium abhibeatur à iudice, nemo prohibebit. Hāc nos Petri sententiam fuisse non dubitamus: quod ipsum etiam tibi demonstraturum existimamus, si modò te responso suo dignum iudicauerit. Nam & nos in hanc arenam nunquam descendissemus, nisi nos incircuncisi illius Philistęi admiratoris tui Vergerij procacitas & iactantia impulisset, qui Serenifs. Regi nostro libellum hunc tuum dicare, & virum illum sanctum Aloysium Lipomanum ad disputandum de capitibus in eo contentis ipso iudice prouocare veritus non est. Quamobrem non tam Petrum à Soto contra te defendere, quod si volet ipse, multò pręstabit melius, nec hac in parte nostra opera indiget, quàm Serenissimo Regi nostro, quæ sit ijs de rebus Ecclesiasticæ doctrinæ veritas, indicare voluimus.

Pergit Brentius: Si Asotus seriò reponit librum Sapientiæ in Catalogo Canonicorum librorum, miror quòd non audiat quid ibi dicatur: In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus fugiet dolum, & anferet se à cogitationibus insipientibus. Si Asotus iudicat hoc verum esse, quomodo audent nobis eos Christianæ disciplinę iudices proponere, in quorum maleuolam animā non ingreditur sapientia, & quos Spiritus sanctus fugit? Paulus ait: Qui non habet spiritum Christi, hic non est eius. Non habent autem spiritum Christi, qui non sunt à Deo electi, & non habent veram fidem & charitatem, quomodo ergo hi possunt esse de doctrina Christi iudices?

Argumentū Brentij

Sapient. 1.

Roma. 8.

Responsio

Liber Sapientiæ, Canonicus & à Brentio malè intellectus.

Sapientia quid.

Iob. 28.

Sapientiæ liber, sicut superiùs à nobis demonstratum est, quàmuis ab Hebræis exclusus, à Christianis tamen in catalogum Canonicorum librorum à mille ducentis & ampliùs annis est repositus: quàm etiam ob causam testimonium eius libēter accepimus. Verùm quem tu sensum eius adfers, eum respuimus. Quòd in maleuolam animā non intrat sapientia, quodq; non habitet in corpore subdito peccatis, minimè negamus. Quæ sit autem ista sapiē-tia,

tia,fortassis nobis tecum nõ conuenit.Nam nos à scriptura docti dicimus,Ecce pietas est sapientia.Quam autẽ pietatem Latinus interpres,eam septuaginta verterunt θεοσέβειαν,quasi tu dicas cultum Dei.Quis autẽ est cultus Dei, inquit Augustinus,nisi amor eius?Hic igitur nõ introibit in maleuolam animam , nec habitabit in corpore subdito peccatis.Nam peccatũ,mortale pręsertim, cum charitate consistere non potest,cum fide quæ est ex auditu & intelligentia scripturarum,potest.Potest habere peccator scientiam scripturarum,potest habere fidem, charitatem habere non potest.Et certè diuersa dona sunt Spiritus sapientię & Spiritus scientiæ,sicut etiam ex Esaię illo loco patet,vbi dona Spiritus sancti enumerantur. Quod etiam Paulus indicat dicens:Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundũ eundem Spiritum. Sermo sapientię nõ datur illi,cuius corp⁹ peccatis est subditum:sermo scientiæ,donum prophetię datur. Itaq; queritur alicubi Augustinus: Surgũt indocti & rapiunt cœlũ, & nos cũ doctrinis nostris,ecce vbi volutamur?Potest habere quis scientiam & cum illa mergi in profundum inferni:sapientiam,hoc est,veram pietatem quę charitas est,habere non potest,nisi is, cui regna cœlestia sunt præparata. Sed audi,quid ea de re scribat Augustinus:Spiritus,inquit sanctus in ecclesiæ præposito vel ministro sic inest,vt si fictus non est,operetur per eum Spiritus sanctus,& ad eius mercedem in salutem sempiternam,& eorum regenerationem vel ædificationem,qui per eum siue consecratur,siue euangelizatur.Si autem fictus est,quoniam verissimè scriptum est: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictũ, deest quidẽ saluti eius,vt auferat se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu , ministerium tamen eius non deserit, qui per eum salutem operatur aliorum . Propter quod Apostolus ait:Si enim volens hoc facio, mercedem habeo: si autem inuitus dispẽsatio mihi credita est:id est,illis prodest, quibus hoc dispenso, non mihi qui fictus sum . Qui enim inuitus facit propter commoda gaudiaque carnalia, quæ si aliter habere posset , illud desereret, ipse vtique fictus est,ideoque inuitus facit,sed eis prodest,erga quos facit.Se autẽ tantùm à mercede salutis alienat, nõ etiã illos

Aug. lib. 2. de trin. cap. 14.

Sciẽtia cũ peccato esse,nõ aũt sapientia potest.

Esa. 11.

1. Cor. 12.

Aug. lib. 3. confess. capit. 8.

Lib. 2. contra Epistolam Parmeniani, cap. 11.

1. Cor. 9.

priuat, quibus cibaria dominicus etiã malus seruus impẽdit. Intereà tamen illud libenter concedimus, quòd mysteria sua citius ijs, qui mũdo sunt corde, Deus reuelat, quàm illis qui varijs sunt flagitijs cooperti. Atque vtinã hoc præstari posset, vt ad munus Apostolicũ, cui⁹ proprium est de doctrina religionis iudicare, non vocarentur, nisi quorum esset perspecta vitæ sanctimonia: fortasis tanti motus in Ecclesia non fuissent excitati: qui verò sunt excitati minore negotio sedari possent. Verùm nemo propterea putet, se iustam habere causam ab Ecclesię vnitate discedendi, vel eorũ qui præsunt iudicium declinãdi, quòd sicut populus, ita est & sacerdos, nec sanctitate cæteros, q̃ præsunt, excellant. Quàmuis enim hi spiritum Christi non habeant, quo sancti sint ipsi, habent tamen spiritum Christi, quo sanctos reddant alios, siue cùm baptizant, siue cùm peccata remittunt, siue cùm Dei verbũ annunciant, deque scripturæ sententia iudicant. Nam quo sancti fiũt homines, siue baptismus id sit, siue absolutio, siue Dei verbum, non ministrorũ est, sed ipsius Domini. Præclarè Gregorius Nazianzenus, vbi docere conatur, non esse curiosè dignitates eorũ, qui nos purgant, expendendas, nec esse iudices iudicandos: Sint, inquit, duo annuli, aureus hic, ferreus alius: vterque regia imagine sculptus, ceræ ambo imprimantur, quid inter signũ hoc & illud interesit? Nihil. Discerne materiam in cera, etiamsi sapientisimus existas, dic quódnam ferri, quodúe sit auri figuaculum. Vnum est vtrunque, materia est diuersa, character vnus est. Quæ baptismi, eadẽ & absolutionis, eadem & doctrinæ est ratio. Idem est baptismus, eadem absolutio, eadem doctrina, idem Dei verbum, siue à probo, siue ab improbo ministro proficiscatur. Dic autem tu Brenti, qui potest per ministrum, quàmuis improbum, peccata remittere, quî minùs, posit per eundem doctrinæ veritatem indicare? An maius quiddam esse putas interpretari Scripturas, quàm peccata remittere? Verè dictum est ab Ambrosio, quòd quicquid verum à quocunque dicitur, à sancto dicitur Spiritu, quodque gradus charismatum sunt officijs Ecclesiæ, non vtique meritis humanis indulti. Sicut igitur qui dicit Dominũ Iesum, in Spiritu sancto dicit, qualis vis sit, ita & in loco ordinis officij

Pium votum autoris.

Esa. 24.

Greg. Nazianze. in orat. in sanctũ lauac.

Iudices nõ iudicandi.

Amb. in 12. ca. 1. ad Corinth.

Gratia charismatũ officijs

officij ecclesiastici positus, gratiam habet qualis vis sit: nō vtique propriam, sed ordinis per efficaciā Spiritus sancti. Nam neq; qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Quid autem aliud vult Petrus à Soto, nisi quod ab Ambrosio dictum est, Gratiam charismatum officijs Ecclesiæ, non meritis humanis indulgeri, quam qualiscunque sit, habere tamen possit qui est in loco ordinis ecclesiastici positus. Sed si nullum apud vos pondus habent veterum Orthodoxorum testimonia, proferam vestri cuiusdam non ignobilis ea ipsa de re sententiam. Ioannes is est Caluinus: Quæritur hic, inquit, cùm impij præclarè interdum de Christo & splendidè disserāt, an habeant Dei spiritum? Respondeo: Eos proculdubiò habere quod ad effectum illum spectat: sed aliud est donum regenerationis, aliud donum nudæ intelligentiæ, qua Iudas quoque præditus fuit, cùm Euangelium prædicaret. Verùm de ijs satis. *Ecclesiæ, non meritis humanis indulgetur.* *In cap. 12. 1. ad Cor.*

Ad confirmandam Conciliorum & Episcoporum autoritatem adduxerat Petrus & illa loca: Tibi dabo claues regni cœlorum. Et: Quicquid solueritis in terra, &c. Quibus productis Brentius: Sed hæc, inquit, loca non solùm sacræ scripturæ, verùm etiam Ecclesiasticorum scriptorum testimonijs à vanis & impijs Sophistárum commentis ita vindicata sunt, vt existimem Asotum in alio orbe hactenus commoratum, quòd nesciat, quid in hoc orbe aduersus Romanensium adulatorum deprauationes dictum, scriptum, ac etiam pictum sit. Claues enim Ecclesiæ datæ sunt Petro & Confessoribus petræ, quæ est Christus. Non sunt datæ Lyberio Ariano, aut Marcellino idololatræ: datæ sunt ministro, non hosti Ecclesiæ: datæ sunt seruo Christi, non seruo Antichristi. Etiamsi sit inter vos aliquandiu Petrus cōmoratus, est reuerà tamē in alio quodā orbe natus. Quàm fœlix est autē orbis ille, in quo natus est? Nam solus hic esse propemodùm orbis nunc videtur, vbi Pelopidarū, hoc esse Lutheranorum, & aliorum nostri temporis hæreticorum nec facta videntur, nec vel nomen ipsum auditur. Nullum est enim regnum nostro hoc infœlici seculo magis ab hæresibus intactum, quàm sit vel hoc solo nomine fœlicissimum Hispaniarum regnum, cui propter hanc *Matt. 16.* *Brentius contra autoritatem clauium.* *Responsio.* *Commēdatio regni Hispaniarum.*

in fide Catholica constantiam & eius tuendę diligentiam alias prætereà multas felicitates Deus largitur. Quæ laus olim penes Germanos fuit, quoad illi non aliud erant quàm Christiani, nec in aliud Euangelium se transferri passi sunt ab eo, quod à Patribus acceperant, vt esse gens armis inuicta crederetur, ea posteaquàm Lutherus in Germania Babylonem ædificare cœpit nunc est ferè ad Hispanos translata. Est autem ita, quòd nusquàm sunt paucio res, quàm in felici orbe illo, qui deprauationes vestras & scriprurarum contorsiones vel scriptas, vel pictas viderint: tantùm abest, vt de eis quicquā dici audiuerint. Ac tantò maior est illius regni tranquillitas, in quo & Rex pientissimus legitimè imperat, & qui sunt eius potestati subiecti, sic in omnibus ei dicto sunt audientes, nullùm vt fidelium & obsequentium subditorum officium in se requiri patiantur, quos erga Regem suum, cuius opera fieri vident, vt non ab externis hostibus modò, verùmetiam ab ijs, qui multò sunt perniciosiores domesticis inimicis (hæreticos dico) tuti esse queant, tanto studio & obseruantia esse constat, vt quoties id vel salus illius vel dignitas postulet, ad quoduis vitæ discrimen subeundum non minore animorum alacritate, quàm alij solent ad epulas, accurrant. Etsi autem in felici orbe illo vana & impia commenta vestra non à quibusuis leguntur, lecta sunt ea tamen & à Petro, & ab alijs viris doctis quos cum iudicio legere posse existimatum est, & quæ contra clauium autoritatem à vestris adferuntur, pluribus doctissimorum virorum scriptis pridem confutata sunt, nihil vt ea nunc à nobis repeti sit necesse.

Pag. 280. Brentius. iniquè facit Liberiū Arianum & Marcellinum idololatram.

Cæterùm quòd Liberium fuisse scribis Arianum, id in ꝓximo superiore capite falsum esse docuimus. Sed neque Marcellinū rectè dixeris idololatram, etiamsi metu compulsus, thura idolis admouisse legitur. Nam vt lapsus in crimen hoc aliquando fuerit, martyrio tamen illud expiauit. Peccauit vt Petrus, pœnituit vt Petrus. Et sicut Petrus nō inter eos, qui negauerunt Christum, sed inter eos qui constanter eum confessi, nullum supplicij genus subire, ad extremum vitam etiam pro nomine illius profundere non dubitarent: sic & Marcellinus non inter idololatras,

tras, verùm inter sanctos martyres ab Ecclesia Dei numeratur. Intereà tamen illud libenter tibi concedimus, quòd claues datæ sunt Petro, & successoribus eius Petræ confessoribus, Ecclesiæ ministris, & quamlibet indignis, seruis tamen Christi: non sunt autem datę vobis hostibus Ecclesiæ & seruis Antichristi.

Pergit Brentius: Et quæcunq; ligaueritis in terra, erunt ligata & in cœlo: Quæcunque ergo præceperint Prælati, erunt pręcepta Dei, & quoscunque abiecerint ex Ecclesia, erũt & abiecti à Deo. Quid est igitur illud, quod Hieronymus de priore dicto apud Matthęum scribit? Istum locum inquiens, Episcopi & Presbyteri nõ intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, vt vel damnent innocentes, vel soluere se noxios arbitrentur, cùm apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quæratur. Hic Asotus iterum habebit paratas suas regulas interpretãdi dicta Patrum. Quid si nos Brenti Hieronymo opposuerimus aliquanto vetustiorem sanctum illum Martyrem Cyprianum? Sic enim loquitur: Nec fas erat Ecclesiam pulsantibus claudi, cùm permiserit ipse qui legem dedit, vt ligata in terris, etiam in cœlis ligata essent: solui autem possent illic, quæ hic priùs in Ecclesia soluerentur. Clariùs autem Hilarius Petrum alloquens: O in nuncupatione noui nominis felix Ecclesiæ, fundamẽtum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret. O beatus cœli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus tradũtur, cuius terrestre iudicium pręiudicata autoritas fit in cœlo, vt quę in terris aut ligata sunt, aut soluta, statuti eiusdem cõditionem cõtineant & in cœlo. Ioannes quoq; Chrysostomus: Sacerdotum, inquit, vinculum ipsam etiam animam attingit, atque ad cœlos vsque peruadit. Vsqueadeò, vt quæcunque infernè sacerdotes cõfecerint, illa eadẽ supernè Deus rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus confirmet. Quos sequutus Bernardus, vbi de Petro loquitur: Claues, inquit, regni cœlorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententia Petri sententiam cœli. Et eius æqualis Hugo de sancto Victore: Sententiam, inquit, Petri non præcedit, sed subsequitur sententia cœli. Vides igitur, quàm

Citat Brentius Hieronym. cõtra claues Ecclesiæ Hie. in cap. 16. Matth.

Responsio. Cyp. lib. 1. epist. 2.

Hilar. Canon. 16. in Matth.

Chrys. li. 1. de sacerdotio.

Ber. in sermo. 1. in die Apost. Petri & Pauli.

Hugo li. 2.

de Sacra. multos habeamus,quos vni Hieronymo opponere possimus. Verùm & is non pugnat cum istis,æquè vt ipse fuit catholicis & Orthodoxis. Sunt enim duę claues,vna scientiæ, quam in Paulo: potestatis altera, quam in Petro fuisse scribit Ambrosius: quarum vtranq; synagogæ quoq; Christus tribuit,sed interim Scribis & Pharisęis abusum earum exprobrat: Vę vobis,inquit,legisperitis,qui tulistis clauem scientię: ipsi non introistis,& eos qui introibant,prohibuistis. De claue autem potestatis dicit: Super cathedrā Mosi sederunt Scribæ & Pharisæi : omnia ergo quæcunq; dixerint vobis, seruate & facite . Vtramq; clauem in Ecclesiastico iudice coniunctam esse oportet. Nam ita demùm ratum erit in cœlo, quod aut ligauerit,aut soluerit in terra, si claue non errante fecerit: alioqui periculum est,ne rectè dicatur illud Prophetæ : Mortificabant animas, quæ non moriuntur,& viuificabant animas,quæ non viuunt. Scientiæ clauis haud aliter est necessaria potestatem habenti, quàm lucerna in tenebris ambulanti,qua si destitutus fuerit,quid aliud consequetur,quàm quod dicit Christus : Si cæcus cæco ducatū pręstet,ambo in foueā cadunt. Quam obrem quod à Bernardo & Hugone dicitur, sententia Petri pręcedit sententiam cœli,non aliter intelligendum est, quàm sicut à Chrysostomo scriptum est: Sentētiam seruorum Dominus confirmat,quatenus ea tamen iusta fuerit. Nam si iusta non fuerit,nihil potest dici verius,quā quod ab Hieronymo scriptum est,quodque ante eum dixit Origenes: Si quis non recto iudicio eorum qui præsunt depellatur,si ipse nō antea exijt,hoc est,si non ita egit,vt mereretur exire, nihil læditur in eo, quod non recto iudicio ab hominibus videtur expulsus . Et ita fit, vt interdum ille qui foràs mittitur, intùs sit: & ille foris,qui intùs retineri videtur. Quamobrē rectè monet vir ille sanctissimus Gregorius Pōtifex,magno moderamine pastores vel soluere debere,vel ligare : Sed intereà siue iustè siue iniustè obliget pastor,pastoris tamen,inquit,sententia gregi timenda est,ne is qui subest,& cū iniustè forsitan ligatur ipsam ob ligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscretè timeat,vel ligare. Is autem qui sub manu Pastoris est, ligari timeat vel iniustè, nec pasto-

Duæ claues.

Ambr. sermo.66.

Luc.11.

Matt.23.

Ezech.13.

Sententia Petri præcedit sententiā Dei

Orig. homil.14. in Leuiticū.

Greg. homil.26.

pastoris sui iudicium temerè reprehendat, ne & si iniustè ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa quę non erat, fiat. Non vult Gregorius, vt de iudicio sui pastoris ouis iudicet, etiam si fortè error aliquis sit admissus, quin sententiam ab illo latam ne contemnat: Quam si tulerit insons æquanimiter, coram Deo reus non erit: si verò contempserit, hoc ipso nomine coram Deo quoq; reus efficitur. Sed hæc sicut alia multa, sic volente Brentio extra causam dicta sunt.

Pergit is: Si quicquid præceperint Patres in terris, erit præceptum Dei, quid est quod Propheta ait: In præceptis Patrum vestrorũ nolite incedere: nec iudicia eorum custodiatis, nec in idolis illorum polluamini? Si non est incedẽdum in præceptis Patrum Brenti, quid est quod Paulus & Silas, cũ perambularent Syriam & Ciliciam, præcipiebant custodire præcepta Apostolorum & Seniorum? Quid est, quod ijdẽ ipsi cùm pertransirent alias ciuitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus? Quòd si verbo libet vrgere, nos in auorũ, proauorum, atauorũ præceptis incedimus, qui mille quingentis annis nõ polluebantur in idolis, verùm eâdem qua nos ratione, Christũ coluerunt, eiusq; colẽdi rationem partim scripto, partim traditionibus ad nos transmiserunt. Quare liberis vestris cantilenam hanc rectiùs occinetis, qui nisi mentem illis Deus dederit meliorem, non in aliorũ, quàm in Patrum suorũ præceptis incedẽt: auos enim & proauos suos præceptorum vestrorum sectatores edere non poterunt. Sed quid quęso vobis vultis, cùm hęc verba toties nobis obijcitis? num vt quã Patres religionẽ seruarunt, quos ritus tenuerunt, ab ijs discedant liberi: semperq; diuersam religionem, diuersos ritus quos ignorauerunt Patres eorum, sequantur: quò vel sic se quiduis esse potiùs, quàm Catholicos, testatum faciant omnibus? Quid esse potest absurdius? Non ita nos docet Dei spiritus: Interroga, inquit, patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi. Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum. Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. Terminos autem indubitanter

Eze.20. *Excutitur locus, In præceptis patrum vestrorum nolite incedere.* *Acto.15.* *Acto.16.* *Prou.32.* *Eccle.8.* *Prou.22.*

transgreditur, qui statuta patrum postponit, atq; confundit: Sicut Alexander quartus à Petro Pontifex Romanus, in prima sua decretali scribit epistola. State super vias & videte, & interrogate de semitis antiquis, quę sit via bona & ambulate in ea, & inuenietis requiē animabus vestris.

Hier. 6.

Profert & illud Brentius: Frustrà colunt me docentes pręcepta & doctrinas hominū. Habet, inquit, Asotus suum cœnum, quo hunc locum aspergat. Sed ne sit mora longa, sua occasione probè (ne dubitet) eluetur. Locum hunc Maximinus etiam Arianus aliquando protulit cum Augustino congressurus, ad eandem sententiam tuendam, quam hoc loco suscepit Brentius defendendam. Sic enim loquitur Maximinus: Si quid de diuinis scripturis protuleris quod commune est omnibus, necesse est vt audiamus. Hę verò voces quæ extra scripturam sunt, nullo casu à nobis suscipiuntur, cùm ipse Dominus moneat nos, & dicat: Sine causa colunt me docentes mandata & præcepta hominū. Nihil itaq; noui profertis Brenti. Docebimus hoc suo loco, quòd vetus hæc fuerit hęreticorum cantilena, qui nihil præter scripturas recipiendum esse censerent. Verùm quid ad hæc Augustinus? Si ad ista omnia inquit, respondere voluero, id etiam ego agere videbor, ne veniatur ad causam. Proinde vt citò agamus, dic mihi fidem tuam. Sic Augustinus ne respondere quidem dignatus est ad hunc locum, quòd alienus à causa videretur, cùm æquè recipi traditiones Apostolicas oporteat atque scripturas. Quare nihil est, quòd dicat Brentius, dictum hoc Christi sudem esse in Catholicorum oculis. Assueuerunt illi pridem, cùm nihil hæreticorum ore sonet frequentiùs. Rectè autem Petrus, solum illum cultum dicendum esse scribit secundum doctrinas & præcepta hominum, qui fidei non consonat. Nam & ante eum Basilius indicauit, nihil aliud ijs Christi verbis intelligi, quàm quod humanis traditionibus ad mandatum Dei reprobandum obsequendū non sit. Quòd autem promittit Brentius confutare se velle, quod à Petro de verborum horum sensu scriptum est, id facit in secunda pericope, verùm frigidiùs quàm vt responderi sit necesse, cum præsertim in Confessione nostra Christiana pluribus & de hoc, & de præcedenti scripturę loco tractauerimus.

Matth. 15.

Responsio ad locum Frustrà me colunt do. præ & do. hominum

Aug. lib. 1. contra Maximinum.

Basil. in Ethicis definit. 12.

uerimus,ad quam lectorem remittimus.

Profert & aliam Scripturam Brentius : Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi viuentes in mundo decretis tenemini? Et mox iuxta præcepta & doctrinas hominum, quæ verbotenus quidem habent speciē sapientiæ,&c. Quatenus elementis hoc genus teneantur homines,docuimus in eadem illa Confessione. Quoniam verò nihil ea res pertinet ad præsentem causam, minimè necessarium esse duximus, hac de re pluribus nunc agere. *Coloss. 2.*

Pergit Brentius : Fingamus autem Christum dedisse hoc dicto,Quicquid ligaueritis in terra,&c.potestatem præcipiendi:non tamen dedit eam hostibus Ecclesię,non seruis Antichristi, qui præcipiunt quælibet : sed veris ministris Ecclesiæ,& seruis Christi,qui præcipiunt,non quæ ipsis libent,sed quæ Deus præcepit. Quæ igitur sic in terris præcipiuntur,erunt certè præcepta coram Deo in cœlo , quæ vt Deus verbo suo antè constituit: ita nunc per ministros suos verbo prędicata confirmat. *Alia obiectio.*

Hac in parte libenter tibi subscribimus, quòd non dedit hanc potestatem vobis hostibus Ecclesiæ & seruis Antichristi , qui præcipitis, quæ vobis libent:sed nobis quàmuis peccatoribus, veris tamē Ecclesiæ ministris & indignis seruis Christi, qui præcipimus,non quæ nobis libent,sed quæ Deus præcepit. Nam vbi pręcepit Deus,vt crederemus imputatione Christi iustitiæ nos iustos esse , etiam si nihil eius nobis adhæreat? Vbi præcepit , vt tanquàm articulum fidei crederet vnusquisque,sibi certò remissa esse peccata,neq; vel minimum de eo dubitare auderet,verùm contra Scripturam,de propitiato peccato securus esset? Vbi præcepit credi,quòd absoluta necessitate fiant omnia , & alia pleraque , quæ vos traditis,quòd vobis ita libet,non quòd Deus ita præceperit? Nos contrà nihil tradimus , nisi quod à Deo traditum est vel in sacris literis præcipiente , vel in legitimis Conciliis inspirante. Ieiunium præcepisse Deum constat, cæterùm quibus temporibus, quóue modo ieiunandum sit, ordinandum Ecclesiæ suæ reliquit. Quæ quàmuis tempora modumque ieiunandi præscribit,nihil tamen aliud tradit,quàm quod à Domino præceptum est. Idem & de oratione, idem & de Sabbato sanctificando, deque aliis præceptis *Responsio.* *Lutherani docēt præceptis Dei non consentanea.* *Ecclesiæ præcepta cum Dei præceptis cōgruunt.*

Non constat sibi Brentius. ceptis Dei dici potest, de quibus nihil mutat, sed quemadmodum decenter & ordine fieri possint omnia, docet nos nostra mater Ecclesia. Quàm aũt sibi nõ constat Brẽtius? Paulò superiùs non abnuere visus est in ijs verbis: Quicquid alligaueritis, &c. datam esse potestatem ministris Ecclesiæ præcipiendi: nunc diuersum eorum sensum adfert. Sic enim loquitur: Hoc dicto Christus non loquitur de autoritate præcipiendi aut mandandi, sed de ministerio Euãgelij prædicandi: vt qui Euãgelio, quod à ministris Ecclesiæ in terra audit, crediderit, soluatur in cœlo: qui verò nõ crediderit, ligetur in cœlo. Mox profert scripturam, iuxta illud: Ite in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit Euangelio, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Quod cùm ita verè se habeat, iniquissimum est, quòd Asotus remittat nos à sacra scriptura ad suorum Canonum explicationes. Nouũ verò genus interpretationis ac totis mille quingentis annis Orthodoxis omnibus inauditum, quibus vnanimiter visum est, iudiciariam quandam potestatem absoluendi, condemnandi, præcipiendi, prohibendi ijs verbis Apostolis & eorum successoribus esse concessam. Atqui de ijs qui foris sunt, hoc est, de infidelibus, negat suũ Paulus esse iudicium. Verùm hoc vobis cõmentum placuit ad falsum dogma vestrũ de solius fidei iustificatione defendendum.

Marc. vlt.

Cõfutatio.

2. Cor. 5.

Brentius non vult premi Patrum autoritate. Pergit Brentius: Remittuntur ad Patres: Ad quos obsecro? ad veteres & iam mortuos? nominentur ergo, vt sciamus, quorum interpretatio sacrosancta & inuiolata haberi debeat. Græca Ecclesia suos habuit Patres, Origenẽ, Chrysostomum, Basilium, Nazianzenum, & alios. Habuit & Latina suos, Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Hieronymum, Augustinum, & alios. Habuit etiam posterior ætas suos, Thomam Aquinatem, Albertum, Scotum, & id genus multos. Ad quos ergo Asotus inter hos aut illos nos remittit? num ad omnes & singulos indiscriminatim? & non permittit nobis eorum scripta cum iudicio legere. An verò omnia eorum absque iudicio vt sacrosancta agnoscenda sunt? Quin cum iudicio legenda sint, causam dicit nemo, sed non tuo Brenti, neque Philippi iudicio, qui quod Catholicum est redarguitis, & non rarò sententiam

Responsio.

sententiam è scriptis eorum aliquam profertis, quæ cum vestro dogmate facere videatur, cùm tamen ab eo longissimè dissideat. Non tuo igitur, non Philippi iudicio, sed cum Ecclesiæ iudicio legenda sunt scripta Patrum, atque ea est regula obseruanda, quam in aureo suo libello (quem vtinam legisses Brenti) tradit Vincentius Lyrinensis. Quòd si in ipsa, inquit, vetustate duorum aut trium hominum, vel certè ciuitatis vnius aut etiam prouinciæ, error deprehendatur, tunc omninò curabit, vt paucorum temeritati vel inscitiæ, si qua sunt vniuersaliter, antiquitùs, vniuersalis concilijs decreta præponat. Quòd si tale aliquid emergat, vbi nihil eiusmodi reperiatur, tunc operam dabit, vt collatas inter se maiorum consulat interrogetque sententias, eorum duntaxat, qui diuersis licet temporibus & locis, in vnius tamen Ecclesiæ catholicæ communione & fide permanentes, magistri probabiles extiterunt. Et quicquid non vnum aut duos tantùm, sed omnes pariter vno eodemque consensu apertè, frequenter, perseueranter tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit, id sibi quoq; intelligat absque vlla dubitatione credendum. Quod etiam exemplis deinde facit illustrius. Ad extremum autem concludit, nos cum Ecclesia Doctores recipere, non cum Doctoribus Ecclesiæ fidem deserere debere: patrumque sententijs ea tandem lege credi iubet, vt quicquid vel omnes vel plures vno eodemque sensu manifestè, frequenter, perseueranter velut quodam consentiente sibi magistrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo ratoque habeatur. Quicquid verò quàmuis ille sanctus & doctus, quàmuis Episcopus, quàmuis confessor & martyr, præter omnes aut etiam contra omnes senserit, id inter proprias, priuatas & occultas opiniunculas, à communis & publicæ generalis sententiæ autoritate secretum sit: nec cum summo æternæ salutis periculo iuxta sacrilegam hæreticorum & Schismaticorum consuetudinem vniuersalis dogmatis, antiqua veritate dimissa, vnius hominis nouitium sectemur errorem. Habes iam quomodo legenda sunt patrum scripta, & quantùm sit eorum autoritate tribuendum.

Quo iudicio scripta Patrum legenda.

Vincentius Lyrinensis

Tandem

Brentius insimulat Patres erroris.

Tandem arrepta censoria virgula Brentius, de Patribus iudicium sibi sumit, & eos erroris insimulat. Negari, inquit, non potest, quin in Patribus sint errores, & alienæ à sensu Scripturæ interpretationes. Origenes fuit insignis pietate & eruditione, tamen habet quędam dogmata, quę non sunt sacræ scripturæ consentanea, & si nonnullis historijs creditur, abiectus est ab Ecclesia. Tertullianus Mōtanizat, Cyprianus Anabaptizat, Hieronymus Origenizat, & Digamizat: Putat enim Digamiam, qualem quidā nunc intelligunt, hoc est, si quis post mortem prioris vxoris ducat alteram, parùm aut nihil à scortatione differre. Augustinus scribit ipse libros retractationum, ac prætereà communicat infantes corpore & sanguine Christi. Longum esset singulos percurrere. Adnotemus etiam quędam loca Scripturarum, in quibus interpretatio Patrum pugnat, Ioannis sexto: Amen dico vobis, nisi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Alij Patres putāt Christum de spirituali tantùm manducatione loqui. Augustinus exponit etiam de sacramentali, vnde necessariò communicat infantes corpore & sanguine Christi. Ad cuius ergo Patris interpretationem remittet nos Asotus? Matt. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meā. Alij per petram intelligunt Petrum ipsum, alij intelligūt Christum, quam igitur interpretationem agnoscemus? Vide quàm probè consulat Asotus saluti nostræ, quòd abducat nos à Scriptura ad Patres?

Responsio.

Imò consilium hoc venerabilis viri Petri à Soto, longè saluberrimum est: idem enim, vt iam commemorauimus, monuit Vincentius Lyrinensis, idem ante eum quoque Clemens Petri successor, qui cùm lex Dei legitur, illud seruari dicit oportere, ne secundum ingenij propriam intelligentiam legatur, seu doceatur. Sunt enim multa in Scripturis diuinis, quæ possunt ad eum sensum trahi, quem vnusquisq; sibi præsumit. Et ideo Scripturarum intelligentiam, inquit, oportet ab eo discere, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi traditam seruat. Hoc fecisse Basilium & Gregorium præcipuos Græcorum Theologos narrat Ruffinus. Qui cùm omnium Græcorum seculariū libris

Clem. ad Iacobum fratrem Domini.

Ruffi. li. 2. ca. 9. in Ecclesiast. historia.

libris remotis, solis diuinæ Scripturæ voluminibus operam dedissent, eorum intelligentiam, non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis & autoritate sequebãtur: quos & ipsos ex Apostolica successione regulam intelligendi suscepisse constat. Nihil itaque noui consulit Petrus à Soro, quando nos ad patres remittit, modò vt illud teneamus, quod à Vincentio scriptum est, vt cum Ecclesia Doctores recipiamus, non cum Doctoribus Ecclesię fidem deferamus. Quare si cuius ex sanctis Doctoribus dogma aliquod est ab Ecclesia reprobatum, sequamur illius iudicium, vt quæ per illam damnata sunt, reijciamus. Negari non potest, quòd Origenes habeat quædam dogmata, quæ quàmuis hæreticis visa sunt sacræ Scripturę cõsentanea, pręsertim Arianis, ab Ecclesia tamen sunt explosa. Quàmuis, si Ruffino credimus, dogmata illa falsa non tam Origenis fuerunt, quàm hæreticorum quorundam, qui libros illius corruperũt. Verum est & de Tertulliano, quòd is iam natu grandior incidit in hæresim Montani. Cyprianum etiam errasse manifestum est, quem nihilominus inter sanctos martyres numeramus. Cæterùm quòd scribis Hieronymum Origenizare, quid ijs verbis tibi velis, non satis assequimur. Nam quòd is fuerit Origenis aliquantò studiosior, quòd eius libros nonnullos in linguã Latinam verterit, quòd in Commentarios etiam suos ex illis pleraque transtulerit, clarum est & manifestum. Sed fecerunt idem Hilarius, Victorinus, Ambrosius, cuius penè omnes libri sermonibus Origenis pleni sunt, & alij multi Catholici & Orthodoxi, tam Græci, quàm Latini. Cæterùm si virum sanctum hunc insimulas, quòd fuerit errores Origenis amplexus nihil abs te dici potest à vero magis alienum: cùm vix quisquam alius errores illius vel diligentiùs annotauerit, vel vehementiùs fuerit insectatus. Quod non modo libri contra Ruffinum ab eo scripti planum faciunt, verùmetiam epistolæ testantur, quas de erroribus Origenis ad Pammachium, Oceanum, & Auitum conscripsit. Testantur etiam Theophili & Epiphanij libelli, ab eodem Hieronymo versi, quibus Origenis dogmata damnãtur. Sed & illud non minùs falsum est, quòd eum arguere videris digamiæ cõdemnatæ, cùm in eadem illa

De Orige.

Ruff. Inuectiua prima contra Hiero.

De Tertulliano.

De Cypri.

De Hieronymo quòd non Origenizauerit.

Falsò dicis Brẽtius, ab Hiero. digamiã cõdemnari.

Leo homilia.3.in anniuersario die assumptionis suæ, et Hom.2. in natiui. Apostolo. Petri & Pau.

Leo Pontifex Euangelij locum hunc explicans: Tu es, inquit, Petrus, id est, Cùm ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum: ego fundamentũ, prçter quod nemo potest aliud ponere, tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, vt quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Super hanc, inquit, fortitudinem æternum extruam templum, & Ecclesiæ meæ cœlo inserenda sublimitas, in huius fidei firmitate consurget. Hanc Confessionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt. Vox enim ista vox vitæ est. Et sicut confessores suos in cœlestia prouehit, ita negatores ad inferna demergit. Vides, quemadmodum simul hæc tria pulchrè sanctus iste pontifex coniunxerit, Christum, fidem & Petrum. Absit enim, vt aliud fundamẽtum ponamus quàm Christum: ipse est caput inuisibile, qui gubernat inuisibiliter: ipse est petra inuisibilis & inuiolabilis, quæ virtute sua continet molem Ecclesiæ. Sed quemadmodum in sacramentis cùm ipse solus inuisibiliter operetur omnia, ministerio tamen vtitur visibilium sacerdotum: sic visibilẽ in terris elegit ministrum, per quẽ Ecclesiæ molem hanc sustineret, per quem gregem suum visibilem inuisibilis ipse gubernaret. Est igitur petra Christus: est petra fides de Christo, quam cõfessus est Petrus: est Petra, Petrus ipse confitens Christum.

Christus, Petrus & fides petra dicuntur, sed nõ eadẽ ratiõe.

Figmentũ Brentij cõtra Petrũ Ecclesiæ Petrã exploditur.

Nam & hoc procul à nobis absit, vt iuxta commentum tuum esse dicamus ædificatam ecclesiam super talem Petrum, qui publicè fateretur sibi nõ opus esse fide, sed sicut Petrus à Soto dicit, in quo non desideretur publica & legitima professio fidei, qui Christum pro fundamento agnoscat: qui summo illi lapidi angulari innitatur: super talem Petrum ædificatam ecclesiam credimus. Hic est, per quem à Christo gubernatur Ecclesia, cuius ministerio fit, vt vna fides in ea retineatur. Quod nostris tẽporibus his clamat etiam res ipsa. Nam vbi discessum est ab hoc Petro Christum confitente, Deum immortalem, quot ibi sectas quàm dissectas? quot schismata? quot hæreses? quàm varias & multas blasphemias videre licet & audire? Contrà

vbi-

vbicunque terrarum Petrus hic agnoscitur, vbi dictis eius paretur, vbi in doctrina eius acquiescitur, ibi ciuitas vnius labij, ibi multitudinis credentium videtur esse cor vnum & anima vna. Hoc & vos Brenti, quàmuis inuiti, fateri tamen necesse habetis. Nam si taceant homines, vel ipsi lapides loquentur. Videmus enim, quid sit consequutum, posteaquàm ab hac petra pars ædificij diuulsa est, in quam multas deinde particulas fuerit comminata. Iam ne intelligis, qua ratione Petram vocemus Christum, qua verò Petrum, quamque nihil hæc inter se pugnent? Christus petra est, quæ virtute sua molem hanc Ecclesiæ sustinet. Petrus petra est, cuius id ministerio Christus facit. Petrum autem cùm dicimus, publicè & legitimè Christum confitentem dicimus: quod nisi faciat, Petrum negamus. *A Petro dere quàm periculosum.*

Pergit Brentius: Quantò rectiùs Augustinus, qui nos potiùs à patribus ad scripturam, quàm à scriptura ad patres ducit? Ego, inquit, fateor charitati tuæ, solis eis scriptuᵃ ratum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremq; deferre, vt nullum eorum autorem scribendo aliquid errasse firmissimè credam. Ac si aliquid in eis offendero literis, quod videatur cōtrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assequutum esse, quod dictū est, vel me minimè intellexisse, non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verū putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos autores Canonicos, vel probabili ratione, quòd à vero non abhorreat, persuadere potuerunt. Hactenus Augustinus. Sed Asotus maiori prudētia & pietate ornatus, quàm Augustinus, non remittit nos à patribus & scriptoribus ad scripturam, sed à patribus mortuis ad prælatos viuentes, vt si hæsitauerimus in scriptura, adeamus patres mortuos: si & in ijs aliquid ambigui occurrit, accedamus ad prælatos viuentes. *August. epist. 19. ad Hierony. Brent. Augustinum Soto opponit.*

Quàm tu malitiosè rem agis Brenti? Scis quid senserit Petrus, & quoniam in eo nihil reprehensione dignum inuenire potes, fingis eum dicere, quæ nusquàm sensit, vt habere tamen possis, quod reprehendas. Quando enim à scriptura sic ille duxit ad patres, vt maiorem eorum quàm *Responsio.*

ſcripturarum autoritatem eſſe voluerit? Scilicet ignorauit is, quod nemo neſcit, etiam ex illis, qui ſacras literas primoribus (quod aiunt) labris deguſtarunt, quid libris, qui vocantur canonici, quídue Patrum ſcriptis debeamus? Verùm non hoc agebatur, an parem cum ijs, quę in libris Canonicis continentur, ſcripta Patrum autoritatẽ haberent, ſed ſi quid aut non expreſſum, aut parùm dilucidè expreſſum eſſet in ſcripturis, ſi quis occurreret ſcripturæ locus obſcurior, quem aliter vos interpretaremini, qui diſceſſiſtis à nobis, aliter nos qui in Eccleſiæ vnitate permanſimus, quid eo rerum ſtatu faciendum, quóue confugiendum eſſet. Hic docet Petrus, quod olim docuit Auguſtinus, qui locum illum enarrans Prophetæ, Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis: Attendite, inquit, in facta ſanctorum, ne fortè noſtra videatur interpretatio. Quomodo hæc verba intellexerunt Sancti, ſic vtique intelligẽda ſunt. Quid autem aliud vult Petrus, quàm vt ſic intelligantur verba ſcripturæ, ſicut ea ſancti Patres intellexerunt? Neque verò ſecùs ipſe fecit, quàm docuit Auguſtinus: Ab Eccleſia docti credimus, quòd ex Adam trahimus originale peccatum, quod per lauacrum regeneratio nis non ſolùm in maioribus, verùmetiam in paruulis ſoluitur. Quàmuis autem hoc dogma diuinæ legis oraculis adſtruitur, ſecùs ea tamen Iulianus interpretatus eſt, nec dubitauit, quin hoc ſentirent, eis Manichæorum errorem impingere. Quid hic Auguſtinus? Ad Patres confugit: profert quid ea de re ſenſerint Irenæus, Cyprianus, Rheticius, Olympius, Hilarius, Ambroſius, Gregorius Nazanzenus, Hieronymus, Baſilius, Chryſoſtomus. Et cùm illud attuliſſet è Salluſtio, quòd omnes iudices ab odio, inimicitia, ira vacuos eſſe decet, paucos dicit inueniri tales potuiſſe: Verùm Ambroſium, inquit, alioſque collegas eius, quos cum eo commemoraui, tales fuiſſe credendum eſt. Etſi tales non fuerunt in ijs cauſis, quas ad ſe delatas, & inter partes cognitas, cùm hic viuerent, ſuo iudicio definierunt, ad hanc tamen cauſam tales erant, quãdo de illa ſententias protulerunt. Nullas nobiſcum vel vobiſcum amicitias prætenderunt, nullas inimicitias exercuerunt, neque nobis neque vobis irati ſunt, neque nos neque

Augu. ho. 18. de verbis Domini. Eſa. 52

Aug. Patrũ autoritatem ſuſpicit ac ſequitur.

Aug. li. 1. contra Iulianum.

que vos miserati sunt: quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Nondum vobiscum apud istos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta est causa nostra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas cōtra vos sententias recitamus. Nondum vobiscum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus. Dicis, me si sub potestate iudicum premerer, non habiturum fuisse quod facerem, quò confugerem. Ego planè haberem, quod facerem, haberem quò confugerem: à Pelagianis enim tenebris ad hæc tam clara Catholica lumina prouocaui, quod & nunc iam facio. Tu ergo respon de quid facias? dic quò confugias? ego à Pelegianis ad istos, tu ab istis ad quos? An quia non numerandas sed pō derandas esse censes sententias, etiam istos cæcos dicere audebis? Et vsque adeò permiscuit ima summis longus dies, vsq; adeò tenebræ lux, & lux tenebræ esse dicuntur, vt videant Celestius, Pelagius, Iulianus, & cæci sint Gregorius, Hilarius, Ambrosius, &c.

Quo sensu Augustinus solis scripturis Canonicis indubitatam fidem haberi velit.

Vides quemadmodum non docuerit modò faciendum, verùm & ipse fecerit Augustinus, vt quibus de rebus ambigebatur, de ijs ad Patrum iudicium prouocaret: qui tamen etiam in eo ipso loco, quē tu citas, longè aliud quàm quod infers tu, sensisse videtur. Non enim hoc vult, vt ad Patrum iudicia ne quis confugiat, ad quæ confugit & ipse non semel: sed vt primas partes deferendas esse scripturæ quisque sciat: patribus autem tantùm tribuat, quantum vel scripturis, vel aliquā probabili ratione persuadere possint. Non scripturarum hic tantùm, verùm & probabilis rationis meminit Augustinus. Fieri autem potest vt aliud mihi, aliud tibi probabile videatur. Quam igitur aliam probabilem rationem intelligemus, nisi quæ tot seculis Ecclesiæ probata atque illius iudicio fuit recepta? Cuius iudicio si qua Doctoris alicuius, quamlibet magni, sententia reiecta fuerit & explosa, quales pleræque sunt Origenis, qualis & illa de Monogamia Tertulliani, qualis de rebaptizandis hæreticis Cypriani, qualis de communicandis infantibus est Augustini, quàmlibet multis diuinę

legis oraculis nixa sit, nihilominùs non modò non sequẽda, verùmetiam velis est, quod aiunt, remisque fugienda. Sic hoc Augustini testimonium contra te magis, quàm cõtra nos facere videtur.

Brentius quatenus recipiat Patres.

Tandem Brentius mitior factus, non omninò Patres reijciendos esse censet: quin consulendos & audiendos potiùs, non tamen Scripturæ æquandos. Quasi quisquam æquandos eos esse dixerit. Si quidem, inquit, interpretantur scripturam per scripturam, & obscuros locos scripturæ per manifestos & claros, interpretatio eorum amplectenda est. Sin autem interpretantur scripturam contra scripturam, & reddunt scripturæ locos obscuriores, refutanda est eorum interpretatio. Non enim tanti nobis esse debet vlla humana autoritas, vt præferamus eam diuinæ.

Responsio.

Sectarij omnes scripturã per scripturam se interpretari profitentur.

Matt. 26. 1. Cor. 10. Ioan. 15. De Sacramentarijs.

Philippum Caluinizare.

Postremum hoc libenter tibi concedimus. Sed nec illud negamus, rectè facere, si quis per scripturam scripturam interpretatur. Nolumus autem hoc loco vel de nobis Christianis, vel de vobis Lutheranis quicquam dicere. Ex eorum scriptis exempla proferemus, quos æquè vos atque nos pro hæreticis habetis. Quod vos rectè monetis, per scripturam esse scripturam interpretandam, id se strenuè facere clamant Sacramentarij. Profert & à nobis & à vobis scriptura, Hoc est corpus meum: eam interpretantur illi per aliam scripturam, Petra erat Christus: & iterum per aliam: Ego sum vitis. Hac itaq; ratione dicunt secundum nos speciem, secundum vos autem substantiam panis vocari corpus Christi, qua ratione Christ[9] ipse petra vocatur & vitis. Num in hac interpretatione vos acquiescitis. Certè si qui vestrũ in ijs manent, quę didicerunt à Luthero (nã Philippo sunt qui crimini dent, quòd Caluinizet, quodque sicut in alijs plerisque, sic & in hoc à magistri sui placitis discesserit) cæterùm qui constanter Lutheri doctrinam tuentur, nunquam acquiescent, sed neque nos, qui ducem sequimur Ecclesiam, quæ columna est & firmamentum veritatis. Proferemus & aliud exemplum: Anabaptistæ docent, neminem esse baptizandum, nisi qui crediderit. Neque desunt illis diuinæ legis oracula, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Vna fides, vnum baptisma: præcedit fides, sequitur baptisma. Ac si quis dubitet, qualis fides,

De Anabaptistis. Marc. 16. Ephe. 4.

des,ne putetur esse infusa, per aliam scripturam interpretantur,Fides ex auditu. Et iterum, Docete omnes gentes, baptizantes eos. Et quoniam infantes, æquè sunt idonei, qui doceantur, atque paries aut saxum aliquod,negāt eos qui non credunt, baptizari debere. Num & in hac interpretatione vos acquiescitis? Æquè vt nos. Quin itidem vt nos,& à Sacramentarijs & ab Anabaptistis ad Patres con fugitis, ad Patrum iudicia prouocatis. Lege quæ scripserunt Lutherus, Philippus, Vrbanus Regius, Ioachimus Vvestphalus, tam contra Sacramentarios, quàm contra Anabaptistas, nihil eos magis crepare, quàm Patres, Patres,& Ecclesiæ consensum,inuenies.Et obiectum hoc sibi fuisse scribit Ioachimus, eadem ratione suos quoque Patrum & Ecclesiæ iudicio damnari. Sed audi,quàm festiuè respondet:Consilescet,inquit,facilè ille clamor,modò velit attendere non quis dicat,sed quid & quàm verè aliquid dicatur,aut secus.Quæ dicta sunt à me, veritati consonāt, quicquid tandem Papa dicat,definiat, damnet aut probet. Non ideo oportet honestæ matronæ sermonem per se verum aspernari & reijcere, quòd scortum similem proferat dissimili animo,& in dissimili causa. Iniqua fuerit cōparatio, si bona matrona comparetur cum scorto, & boni viri rectè facta computentur cum malè factis viri peruersi, specie aliqua boni fucatis. Quid conuenit luci cum tenebris? quę conuentio est Christi cum Belial? Quid confert,Pseudolus,seruos Christi cum Antichristo? Sic ille in libello, quem inscripsit aduersus insignia mendacia Ioannis à Lasko.

Rom. 10.
Matt. 28.
Sectarij crepāt Patres,cùm eos causæ suæ fauere putāt.
Ioachimus Vuestphalus.

Bellum autem responsum: Scilicet quod volumus sanctum est. Num autem hæc, & quidem verissimè totidem verbis in vos retorqueri non possint: Scilicet quæ dicuntur à Luthero vel à Vvestphalo, veritati consonant, nō autem quæ ab Ecclesia dicuntur vniuersa?

Hier. 2.
Ezech. 16.

Scilicet nō vos estis potiùs illa,de qua dixit Hieremias: In omni colle sublimi,& sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix? De qua & alius Propheta scribit: Fabricata es lupanar tuū in capite omnis viæ, & diuaricasti crura tua omni transeunti, & multiplicasti fornicationes tuas? An non posternunt se in omni colle sublimi & sub

Duo dicta Prophetica in nostros hæreticos bellè quadrant.

omni ligno frondoso, qui posteaquàm semel à sponso Christo se diremerunt? & sponsæ eius Ecclesiæ membra esse desierunt, posteaquàm fidem semel ei datam fefellerunt, subinde mutant ac nutant? ac simul vt viderint collem aliquem sublimen, aut lignum frondosum, hoc est, simul vt quempiam conspexerint, qui scientiæ habet opinionem, quæ inflat, quique verbis ornatis ea quæ praua sunt, edisserere queat, statim illi adherent. Initio sublimis illis visus est collis Martinus Lutherus, & lignum valdè frondosum, illicò sub eo prosternebantur, & verbum eius tanquam Dei verbum adorarunt. Non ita multò post extitit Zuinglius. Visus est & ille collegis magis etiam sublimis: ac mox sub eo quoque prosternebantur, proque Dei verbo, verbum eius receperunt. Tertius fuit sublimis collis Balthasar Pacimontanus. Quartus Suenckfeldius. Quorsum autem attinet omnes enumerando recensere? coram quolibet eorum statim se prostrauerunt, & verbum cuiusque tanquam Dei verbum adorauerunt: ita nunc ad hunc, nunc ad illum deflectentes, omni transeunti crura sua diuaricauerunt. Quæ potest esse maior, quæ turpior, quàm sit hæc vestra fornicatio, vel mœchia potius? Sed audi, quid super Ezechielis verba, quæ produximus, dicat

Hierony. Hieronymus? In omnibus, inquit, viarum principijs fabricatur lupanar suum, qui ad peruersitatem doctrinæ testimonijs malè vtitur scripturarum: & dicit, Hæc ait Esaias, hæc dicit Osee, hæc loquutus est Moyses, hæc Daniel. Et pulchrè non in mediis viis nec in viarum terminis ponit lupanar suũ, sed in principio. Si enim ad scientiam & profunda diuinorum venerit librorum, errare non potest. Et paucis interiectis, Quicquid de Hierusalem diximus, refert ad Ecclesiã, animasque credentiũ, quæ munera maritalia, aurum videlicet in sensu, argentũ in eloquio & vestimenta, quibus fœditas nostra ac turpitudo velatur, dant amatoribus suis, vel contrarijs fortitudinibus, vel magistris dogmatum peruersorum: quando asserunt nihil nocere luxuriam, cibis omnibus indifferenter vtendum, quia ad hoc facti sunt, vt sumantur, &c. An his verbis Hieronymus vos graphicè depingere non videtur? ex quibus quis est, qui non facilè perspiciat, quæ sit honesta matrona,

na, quæ contrà sit mulier adultera & impudens meretrix? Hanc nimirum esse vos, apud quos nullus est legitimus thorus, sed vagi sunt concubitus: qui crura vestra diuaricastis omni transeunti: in qualemcunque libellum incideritis, talem fidem pleriq; profitemini: apud quos nulla constans confessio, nulli sunt ritus perpetui, sed in annos propè singulos mutantur omnia. Contrà, nos honestam illam esse matronam, qui postea quàm semel fidem nostram Christo despondimus, nunquàm in huius sponsi nostri cubile quenquam alium admisimus, nec vnquàm sponsæ illius Ecclesiæ membra esse desijmus, sed illi fidem inuiolatam seruamus, ad extremum etiam vsque spiritum seruaturi.

Tandẽ (vt est fortissima veritas) eius vi superatus Brentius, eò inclinare videtur, vt Ecclesiæ iudicio nonnihil tribuat, verùm ita vt conferre magis velit cum viris modestis & eruditis, quàm quòd se cuiusquam iudicio totũ submittat. Vult audire Synodos piorum, sed non sine iudicio suo: hoc est, Si iudicauerit ipse rectum esse, quod in Synodo piorum decretum erit, ratum sit: si secùs ipse iudicauerit, sit irritum. Illius ergo Synodi iudicium audire vult, cuius ipse iudex esse queat, vt simul & litigatoris & iudicis personam sustineat. Estne hoc iudicio se submittere, & nõ potiùs dicere, quod Lutherus olim dixit: Nolo iudiciũ, sed requiro obsequiũ? Et hunc nos plusquàm barbaricum fastum vestrum Brenti feremus? Deinde quò plures habeat rimas, quibus elabi queat, eam in qua fuerunt aui, proaui nostri, in qua continemur & nos, qui Catholici vocamur, & sumus per Dei gratiã, Ecclesiã esse negat: quin plaustris quibusdã cõuitiorum in eam inuehitur: cùm ea tamen nõ alia sit, quàm ea in qua fuerunt Apostoli & eorũ successores, in qua fuerũt præclara illa lumina, Basilius, Athanasius, Gregorius, Chrysostomus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus: quorum nos iudicium non defugimus. Hanc igitur ecclesiam esse negat, sed suam quandam fingit, quæ non ex alijs constet, quàm ex electis: itaq; nec videri, nec agnosci possit. Quoniam verò qui sint electi, nemo scire potest præter vnum Deum, hos potissimùm iudices dari sibi vult: vt si secùs quid quàm ipsi visum erit,

Brentius vult audiri Ecclesiã, sed ita vt de illius iudicio sibi iudicare liceat.

Lutheri dictum.

Figmentũ Brentij, Ecclesiã tantum ex electis cõstare

decreuerint,eos vel hoc nomine reijcere possit, quòd electos esse neget.Sed quia proprium erit caput de Ecclesia, magis opportunum nobis visum est,cùm ad illud ventum erit,pluribus de eo differere, nũc autem reliqua persequi.

Post interiecta pleraque de perspicuitate scripturæ,quę satis iam diluisse videmur,tandem quærit iterum:Quis erit huius controuersiæ finis: & quod erit vltimum iudicium?Ac respondet ipse sibi: Nos negamus ea esse legitima concilia,quæ ex Asoticis Prælatis congregantur. Totidem verbis & nos negamus esse ea legitima cõcilia,quæ ex vobis Asoticis congregantur.Adfert causam quare cõuentus nostrorum non agnoscat pro legitimis Concilijs: Quia canones etiam ipsi describunt ex Apostolo Paulo, quales debeant esse Episcopi,re ipsa autem videmus maximam partem Episcoporum, qui hisce temporibus suprema loca in Ecclesijs occupant, haudquaquàm respondere ijs conditionibus,quas Paulus & Canones exigunt, non possumus affirmare, quòd talium Prælatorum conuentus sit legitimum Concilium. Si non alios Episcopos dari tibi iudices vis, quàm quales describit Paulus, qui sint irreprehensibiles, etiam Petrus Apostolus talis iudex non erit, vt contra eum excipere non possis. Scribit enim Paulus, quòd in faciem illi restiterit, quia repræhensibilis erat. Omnes declinauimus Brenti, & inutiles facti sumus. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus,& veritas in nobis non est.Et certè si non reperiũtur inter nos,multò minùs inter vos,qui sint irreprehensibiles.

Cur Brentius cõcilia defugiat. *Responsio.* *Gal. 2.* *Psal.13.* *1.Ioan.1.*

Quærit iterum:Quis igitur hanc litem componet? quis hic erit iudex?Vos Asotici contenditis(exempli gratia) de hoc loco scripturæ,Tu es petrus,&c. Quod ad hunc scripturæ locum attinet,iam diximus, vtrocunque modo interprete,nihil referre:nos enim Ecclesiam ædificatam esse credimus super Petrum confitentem petrã Christum, nec petrum à petra Christo, & ab eius confessione disiungimus.Profert & alium locũ scripturæ de poculo cœnæ Dominicę,Bibite ex eo omnes. Vos Asotici per Omnes,intelligitis sacrificulos tantũ.Bis crambe, vt est in prouerbio, mors.Cæterùm qua vos autoritate licere vobis vultis,per Om-

Alia Brẽtij obiectio *Responsio.* *De verbis Bibite ex eo omnes.*

Omnes intelligere tantũ adultos, & infantes à cõmunione Christi corporis & sanguinis excludere, multò maiore autoritate licere sibi putat sancta mater Ecclesia, vt per Omnes intelligat sacris tantùm operantes, quibus solis poculum Christus ministrauit, cęteris neque ministrauit, neque ministrari præcepit, nulla vt sint necessitate ex eo bibendi Laici adstricti. Quærit iterum, quis ergo dirimet iudicio suo hanc litem? Ante centum quadraginta annos in Constantiensi, & non ita multis annis post in Basiliensi iam est dirempta.

Rursum quærit, quòd nos in tanto dissidio vertemus? quem tandẽ iudicem, quod iudicium agnoscemus? Ac tandẽ aliquando promit, quod ita diu premebat. Breuissimis, inquit, & perspicuè respondebo: Eũ agnoscimus iudicem, quem in symbolo Apostolorum iam inde ab incunabulis, & paterna atq; auita traditione (vt & nos aliquid traditionibus demus) didicimus iudicem viuorũ ac mortuorum. Quid autem aliud optarint omnes parricidę, sicarij, venefici, fures, latrones, & quotquot sunt criminis alicuius rei capitalis, quàm vt nullus esset in terris iudex alius pręter eũ, quem profitemur è cœlo venturum iudicem viuorum & mortuorum, vt illis intereà liceret in quorumuis fortunas & capita liberè grassari? Atqui multis modis vos istis estis sceleratiores, qui nõ in corpora, verùm in animas piorum grassamini, ac dum eis pestiferum doctrinæ vestræ virus afflatis, in ima tartara miseras præcipitatis. Sed quorsum tandem res Brentio redijt? de principum officio scribere cùm instituerit, ac propriũ eorum munus esse docere, de doctrina religionis iudicare, nunc & eorũ, & mortalium omniũ iudicium excludit, neque putat doctrinæ suæ quenquam idoneum esse iudicem, præter solum Christum. Sed verè dictũ est illud, quòd omnis qui malè agit, odit lucẽ. Si te bonam habere causam Brentij consideres, legitimum Ecclesię iudicium non defugeres. Quoniam verò ipse tibi conscius es impiæ doctrinæ, sacrilegæq; separationis tuæ, præstabilius tibi videtur, vt sit anarchia quędã inter Christianos: nec sit quisquam, qui vel cognoscat de sacrilegijs vestris, vel conuictos debitis pœnis afficiat, quò sic omnia vobis impunè licere queant.

Brentius ad Deum iudicem prouocat.

Responsio.

Iniqua Brētij querela de persequutione.

Queritur posteà de persequutione. Atqui ad eũdem modum questi sunt ante mille ducentos annos Gaudentius, Petilianus, & alij Donatistę. Quod illis respondet Augustinus, hoc sibi suisque respõsum esse putet Brētius. Quin & nostro seculo quæruntur Sacramentarij de vobis, quòd non sustuleritis Papæ tyrannidē, sed potiùs ad vos pertraxeritis, quodq́; pro ligneo Papæ iugo collo excusso, ferreũ imposueritis. Reperies has & apud Ioannem Caluinu, & apud Ioannē à Lasko querimonias. Quod vtriq; respondit Ioachimus Vvestphalus, sibi quoq; dictũ id existimet Brentius. Porrò quod queruntur Sacramētarij de Lutheranis, querũtur idem Seruetiani de Sacramentarijs. Quid factũ sit autore Caluino de Serueto, scimus. Is libellũ etiam edidit, quo docet, hæreticos gladio rectè vindicari. Scilicet vobis fas est, in Sacramētarios, Anabaptistas, Seruetianos, & alia huius generis hæreticorum portenta animaduertere, eis in terris vestris receptum nõ dare, deniq; aut exilio mulctare, aut capitis supplicium de illis sumere: Catholicis idem in vos statuere fas non est?

Etiam haeretici docent haereticos gladio rectè vindicari.

Profert ad extremum è scripturis loca nonnulla, quibus non rarò fecisse Deum ostendit, vt victoria parti meliori cõcessa, quos approbaret, nõ obscurè quasi prolata sententia declararet. Atqui si ex eo coniecturam facere vis, vtrius partis causa sit melior, nihil est opus longiùs exēpla petere, & ea quæ ante duo vel tria millia annorũ gesta sunt, cõmemorare. Recens nos exemplum proferemus, ex quo vel cæco possit apparere, quòd secũdum nos contra vos Deus pronunciauerit, nostramq́ue causam esse meliorem declarauerit. Ante decem hos annos quid factum sit, recens est hominum memoria. Quale fuerit fœdus vestrum Schmalcaldicum, vos Brenti scire meliùs potestis. Erat certè tuendi & armis propagandi Euangelij vestri causa percussum, cuius potentia freti, non dubitastis contra legitimum vestrum Dominum & Imperatorem Carolum eius nominis quintũ, non bellica laude magis, quàm pietate clarum, arma capere. Fuit exercitus vester, & numero lectissimorum militũ, & omnibus rebus bello necessarijs instructissimus: Fuit æncarum machinorum tanta vis, vt cœlum impleri mugitibus videretur. Tanta fuit opinio rei benè gerendæ,

Virius partis, Catholicorum ne an Lutheranorum causa sit melior, ex victoria alteri parti concessa, vt vult Brentius, colligi potest.

tam

tam nihil deerat ad victoriam consequendam, vt eam certa spe iam deuorasse videremini. Quoties perlatus est ad nos rumor, pientissimum Cæsarem fusum, fugatum, & castis exutum esse? Sed fuit is tam verus, quam verum est Euangelium vestrũ. Erat ex altera parte Dominus & Imperator vester, quod ad robur militum & ad victorię spem hominum opinione consequendam attinet, nulla re cum exercitu vestro conferendus, cũ essent illius copię perexiguæ, cumque magna ex parte totius Imperij ferè præsidiis esset destitutus, ita vt si quis ex apparatu bellico vtriusque partis iudicium de belli euentu facere vellet, fieri nulla ratione posse putaret, quin ex eo victus Imperator discederet. Visum est vobis, vos Christi causam agere, nam sub huius obtentu bellum contra Dominum & Imperatorem vestrum suscepistis. Visum est & Imperatori Christianissimo, quòd Christi causam contra infestissimos Christi hostes propugnandã suscepisset. Sedit pro tribunali DEUS: vtra pars causam suam ageret, quasi lata sententia pronunciauit, pientissimũ Imperatorem Euangelij sui propugnatorem esse declarauit, eique victoriam incruentam concessit. Fugistis Brenti nemine persequente. Cumq; postea bellum iterum instaurassetis, alteram contra vos sententiam pronunciauit Christus, cuius minister Imperator ingentẽ exercitũ vestrum, quamuis Albis fluuius esset interiectus, ductu tamen Angeli, vado reperto, perexigua manu vicit, fugit, fugauit: quin & ipsos belli Duces in potestatem suã redegit. Vides Brenti, quàm apertè iudicauerit Deus, vos cuiusuis potiùs, quàm suã causam agere? Ac minister quidem eius inuictissimus Imperator, vt est natura propẽsus magis ad misericordiam, quàm ad seueritatem implicatus, editis compluribus clementiæ, lenitatis, moderationis exẽplis, victoriæ laudem, quam Dei beneficio fuerat cõsequutus, multò reddidit illustriorẽ. Cæterùm multò maiores ipsi grauioresque de vobis inuicem pœnas sumpsistis, Deo suam iniuriam apertè vindicante. Nónne statim initio nascentis Euangelij vestri, rusticorum contra Dominos fuit seditio concitata, cui libellos vestros occasionem dedisse certius est, quàm vt negare possitis? Quibus ibi cladibus Deus Germaniam non afflixit? Quin & post insi-

Euidens Dei iudiciũ in Germanos hæreticos.

Seditio & cædes rusticorum in Germania

insignem illã Imperatoris Christianissimi victoriam, cùm perexiguo tempore cessatum ab armis fuisset, quandoquidem clementer ab illo castigati, nulla tamen resipiscentiæ signa dedistis, nónne Deus apertiora contra vos tulit iudicia? Nónne cõcurrere fecit Ægyptios contra Ægyptios? nónne pugnauit vir contra fratrem suum, & contra amicum suum? Nónne sic vos ipsi mutuis vulneribus concidistis, sic ipsi cædibus inuicem confecistis, tantis patriã ipsi vestram infortunijs mactastis, vt si quamlibet eam truculentus hostis grandi cũ exercitu peruasisset, vix vobis maiores calamitates inferre potuisset? Potuítne Deus manifestiora iudicia proferre, quibus causam vestram damnaret, quàm quæ vobis per tot annos tam grauiter affligendis ꝓtulisse videtur? Sed accidit vobis illud, quod à Propheta scriptũ est. Percussisti eos, & non doluerunt: attriuisti eos, & renuerũt accipere disciplinam. Indurauerũt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti. Clamat Dominus, reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos: reuertimini & viuite. Plagis etiam vos ad reuertendum impellit, vos nihilo minùs mori mauultis in peccatis vestris, quam eò vnde vos per nefariam diuisionem præcidistis, reuerti. Quę vestra cæcitas, cordisque duritia, pœna & ipsa est impiæ vestræ & consceleratę ab Ecclesia Dei separationis: manentque vos, nisi resipueritis, multo pœnæ grauiores. Siquidẽ quàm crudelis, quàmque potens hostis ceruicibus vestris immineat, non ignoratis: qui quos nũc populos acerbissimo seruitutis iugo premit, eos ex magna parte non priùs potestati suæ subiecit, quàm ipsi se à Christi corpore vna, sancta, Catholica, Apostolica Ecclesia diuulsos, in Satanæ potestatem tradidissent. Quorum si vos exitus perhorrescitis, in eorum quæ fecerunt imitatione perstare nolite.

Esa. 19. *Hier. 5.* *Zach. 3.* *Ezech. 18.* *Germania propter sectas tot modis afflicta non resipiscit.*

Habes iam Brenti, quot sententijs promulgatis index ille viuorum & mortuorum causam vestram apertè damnauerit: quarum etsi iam ex parte facta est exequutio, tamen præ ijs quæ vobis adhuc impendent malis, perexigua sunt ea, quibus iam estis mulctati. Sed quæ vobis imminent, effugere tamen adhuc ea liceret, si possetis animo vestro imperare, vt vnde dicessistis, ad Christum & ad corpus eius vnam, sanctam, Catholicam, Apostolicam Ecclesiam redi-

Ecclesiæ desertoribus Turca imminet.

rediretis,ac vno ore atque animo Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi nobiscum glorificaretis. Quam vt vobis Deus mentem inspiret, diuinam illius misericordiã implorare nunquàm intermitto.

Hactenus refutata sunt per nos argumenta Brentij,qui bus demonstrare conatus est, quòd nihil sit in scripturis obscuritatis, quòd ea sic omnia continent ad salutem necessaria, nihil vt vel recipi vel credi præter eas oporteat: Quòd si quid reperiatur illis controuersum,nec ad eorum Patrum,qui decesserunt ex hac vita,nec ad eorum qui successerunt illis,iudicium prouocari debeat.Ac esse quidem in scripturis obscura pleraque,præterquàm quòd satis id à nobis copiosè demonstratũ est in ipso propè capitis huius exordio,clamat hoc etiam res ipsa. Restat igitur,vt de posterioribus duobus, quæ praxis Ecclesiæ Catholicæ, quid contrà semper fuerit ab hæreticis obseruatum,paucis nũc disseramus, quò sic cognoscere possis pientiss. REX, cui potissimum labor hic noster desudat, vtra sit honestæ matronę,hoc est,eius in qua nati vel renati sumus potiùs Ecclesiæ piorum:vtra verò sit vox mulieris adulterę,hoc est, eius quæ à viro suo Christo diuertit,quę se à corpore eius præcidit, Ecclesiæ malignantium. Pertinebit autem hoc plurimùm ad cognoscendum vtra vera sit Ecclesia, si linguam vtriusq; cognitam habueris. Quamobrem quod in fine præcedentis capitis fecimus,faciemus hic quoque,& ex actis 4. Conciliorum Oecumenicorum, quæ nec ipse Brentius improbare videtur,quæ fuerit Patrum catholicorum,quæ verò vox hæreticorum,breuibus ostendemus. *Repetitio prædictorum cum transitione.*

In primo cõcilio,quod est habitum Nicææ,quid Arius, qui fuit in eo cõdẽnatus, qui post eũ loquuti fuerint sectatores eius,iam non vno loco demonstrauimus, productis Athanasij, Hilarij, Augustini, Theodoriti,& aliorum quorundam testimonijs, quæ nunc repetere nihil est necesse. Vocem homousion propterea recipere noluerunt Ariani, quòd in scripturis ea non inueniretur, extra quas recipi nihil debere contendebant: eandem illam cantilenã cantantes,quam nunc occinunt nobis Lutherani: Sine causa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum. Cõtrà Catholici,ad Patres confugiebant, ad Patrum iudicia pro uoca- *Quæ praxis Catholicorum, quæ item hæreticorũ in primo Concilio.*

uocabant, qui priusquàm natus esse Arius, & ij qui cum illo tum contendebant, qua de re controuertebatur, iam sententias tulerāt. Quamobrem ex illorum sententia pronunciatum est, frustrà reclamantibus Arianis, rectè Patri filium homousion appellari. Habes hic quæ fuerit vox honestæ matronæ, quæ mulieris adulteræ, cuius vocem nunc semen etiam illius audis proferre, dum præter scripturas nihil recepi debere contendit: patrum verò iudicia traditionesque respuit.

De secūdo Concilio. *Histo. Tri. li. 9. ca. 10*

In secundo Concilio, quod est habitum Constantinopoli, quid fecerit Imperator Theodosius ex Nectarij suggestione, scribit in historia sua Socrates. Accitis enim hæresiarchis percontatus est illos, an aliquam eorum Doctorum rationem haberent, qui præcesserunt ipsorū hęresim. Illi cùm quorsum iret Imperator, nescirent, non alio loco quàm quo suos præceptores, eos habere se responderunt. Cùm autem iterum quæreret, num eos tanquam fide dignos Christiani dogmatis testes recipere vellent, tum illi primùm olfecerunt, quid sibi vellet hęc Imperatoris interrogatio, cumque aliter alij erga veterum libros essent animati ortum est inter eos dissidium, cùm alij recipiendos, alij minimè recipiendos esse censerēt. Et hic vides pientissime Rex, quòd illius quoq; temporis hæretici non aliter, quàm nostri nūc, deferre Patrū autoritati recusabant. Fuit autem in illo quoq; concilio Macedonius condemnatus, qui propterea Deum esse Spiritum sanctū negabat, quòd scripturæ nomen hoc illi nō tribuerent. Quid ad hæc Gregorius ille Nazanzenus, non sine causa Theologus à Gręcis appellatus, qui maxima pars fuit illius Concilij, quem etiam autorē esse volunt symboli, quod cantatur in Ecclesia? Quòd Spiritus sanctus in scripturis apertè nominari Deus non legatur, visus est inficias non ire: cæterū vt hac in parte subleuaret imperitos, quemadmodū rebus & nominibus vtatur scriptura, paucis edisserit. Rerum, inquit, aliæ cùm nō sint, dicuntur tamen: aliæ cùm sint, nō dicuntur: aliæ neque sunt neque dicuntur: aliæ & sunt, & dicuntur. Primi generis exemplum ponit, quòd scriptura dicit Deū dormire, & vigilare, & irasci, &c. cùm tamen nihil eorū sit in Deo, sed pro nostro captu nomina ad res diuinas

Nazanz. lib. 5. Theologiæ.

traducimus: Secũdi, quòd vocamus Deum ingenitũ: quod in scripturis non reperitur, sed è scripturis tamen colligitur: Tertij, Deum esse malum aut mali autorem: hoc nec est nec dicitur. Quarti, Deum esse, hominem esse, angelũ esse: hæc & sunt & dicuntur. Secundi generis vult esse, quòd Spiritum sanctum Deum esse dicimus: quod quamuis ijsdem verbis in scripturis non reperiatur, è scripturis tamẽ colligitur. Sic & Cyrillus ex illo scripturæ loco, Ego sum qui sum, colligit Filium esse consubstantialẽ Patri, quàmuis nomen ipsum in scripturis nusquàm reperiatur. Sic & nos ex plerisque scripturæ locis inuocandos esse Sanctos, orandum pro defunctis, esse purgatorium, colligimus, etiam si non omnia ijsdem verbis in libris Canonicis scripta reperiantur. Vides & hic Serenissime Rex, quòd illo quoq; tempore Macedonius cum alijs hæreticis recipiendũ esse negauit, quod nominatim in scripturis expressum non esset, nec in Patrum testimonijs acquiescendum esse putauit. Sed alia fuit vox honestæ matronæ, quàm illius mulieris adulteræ, facilè vt cognoscere licet, verius ij semen sint, qui easdem nunc illas voces edunt, quas tunc Arius & Macedonius edebant, qui tamen suis illis clamoribus nihil profecerunt. Nam sicut scribit Photius, Spiritũ sanctum tanquàm eiusdem naturę & essentiæ simul cũ Patre & filio adorandum & conglorificandum, ex Patrum Theologorumque doctrina, qui fuerant in Synodo Constantinopolitana congregati Episcopi declarauerunt.

Cyrillus lib. 1. dialogorum de Trinit.

Vt olim, sic hodie Catholici docẽt quędam non expressa Scripturis

In epistola ad Michaëlem Bulgariæ Principem de septem Oecumenicis concilijs.

Tertium Concilium habitũ est Ephesi. Ibi condemnatus est Nestorius, quòd vnũ Dominũ nostrũ Iesum Christũ ausus est in duas secare atq; diuidere personas, aliũ nudũ hominẽ, alium Deum tantùm esse dicens: quam etiã ob causam voluit Mariã virginem Christiparã, quòd nudum Christũ peperisset, non autem Deiparam vocari, ne Deum quoq; pepeisse crederetur. Quæ nunc hęresis pientissime Rex, in tuo quoq; regno reuixisse, paululumque pullulare videtur, in quo nõ desunt, quibus abominatio quædã est, Mariã virginẽ Dei matrẽ appellare. Quid autẽ aliud illo tempore Nestorius, quàm scripturas crepabat? cõtra quas veniri quiritabatur, cùm semel & iterum Iesu matrem vocari Mariam in Euangelio legatur, Dei verò matrem nominari,

De tertio Concilio.

Matt. 1.
Luc. 2.
Ioan. 19.

Act. 1. minari, nusquam in scripturis reperiatur? Quid autem ad *Cyril. epi-* hæc sanctissimus ille Cyrillus? Hanc nobis, inquit, fidem *sto. 1. quar* diuini tradere discipuli, & licet nullam fecerint dictio- *ti tomi.* nis huius mentionem, ita tamen sentire à sanctis Patribus edocti sumus. Confitetur is nusquã scriptum esse, sed quia sic Patres docuerunt, ideo monet amplectendũ. Sed audi quæ scripsit de hoc concilio Vincentius Lirinensis, triẽnio postquàm habitum fuisset. Cùm, inquit, de sanciẽdis fidei regulis disceptaretur, vniuersis Sacerdotibus, qui illo ducenti ferè numero conuenerant, hoc Catholicissimum, fidelissimum atque optimum factu visum est, vt in medium sanctorum patrum sententiæ proferrentur: vt ex eorũ con *Vincẽt. Li-* sensu atque decreto antiqui dogmatis religio confirmare *rinen. de* tur, & prophanæ nouitatis blasphemia condemnaretur. *Concilio* Deinde patribus recensitis, quorũ sentẽtiæ tũ prolatæ fue *Chalcedo-* runt: Hi sunt, inquit, omnes apud Ephesum sacrato Deca- *nensi.* logi numero magistri, cõsiliarij, testes, iudicesq; producti: quorum beata illa Synodus doctrinam tenens, consilium sequens, credens testimonio, obediens iudicio, absque odio, præsumptione & gratia, de fidei regulis pronũciauit. Ac paucis interiectis: Admirati sumus, quãta fuerit illius Concilij humilitas & sanctitas, qui cùm essent tot numero, tantæ eruditionis tantæque doctrinæ, nihil tamen nouarent, nihil præsumerent, nihil sibi penitùs arrogarẽt, sed omnimodis præcauerent, ne aliquid posteris traderent, quod ipsi à Patribus non accepissent, & non solùm in præ *Nestorij* senti rem benè disponerent, verùm etiam pòst futuris exẽ *arrogan-* pla preberent, vt & ipsi scilicet sacratę vetustatis dogmata *tia & phi-* colerent, prophanæ verò nouitatis adinuenta damnarent. *lautia.* Inuecti sumus etiam in Nestorij sceleratam præsumptionem, quòd sacram scripturam se primùm & solum intelligere, & omnes eos ignorasse iactaret, quicunque ante se magisterij munere prædiri diuina eloquia tractauissent, vniuersos scilicet sacerdotes, vniuersos cõfessores & martyres, quorum alij Dei legem explanassent, alij verò explanantibus cõsensissent & credidissent, totã postremò nunc *Nestorio* errare, & semper errasse asseueraret Ecclesiam, quæ, vt ipsi *tota errat* videbatur, ignaros erroneosq; Doctores & sequuta esset, *Ecclesia.* & sequeretur. Quid autem de Nestorio dixit Vincentius,

quod

quod non totidem verbis verisimilè dici possit de Martino Luthero, deque Ioanne Bretio? Vides pientissime Rex, quę fuerit in hoc quoque Concilio vox honestę matronę, quæ verò mulieris adulteræ? Defugiebat hæc Patrũ autoritatem, illa contrà suos parentes libenter agnoscebat, ex eorum iudicio pendebat, in eorum placitis acquiescebat.

De quarto Concilio.

Quartum Concilium habitum est Chalcedone. Fuit in eo condemnatus Eutyches, qui duas in Christo naturas esse negabat: Audi serenissime Rex, quæ tum quoque fuerit vox mulieris adulteræ? quærebat Eutiches, in qua scriptura iacent duæ naturæ? Ego, inquit, à sanctis scripturis non didici de duabus naturis: ac subinde se rebus eiusmodi solas inquirere scripturas vociferabatur, tanquã sanctorum Patrum doctrinis & expositionibus firmiores. Audi rursus vocem honestæ matronæ: Reuerendissimi Episcopi clamauerunt: Ea quæ sunt Patrum, teneantur. Ac rursus in definitione quam fecerunt: Sequentes igitur sanctos Patres, vnum & ipsum confiteri filium Dominum nostrum Iesum Christum consonãter omnes docemus, perfectum ipsum in deitate, & perfectum ipsum in humanitate. Quidam autem ex Episcopis in eodem Concilio congregatis, Eudoxius nomine, præclaram dixit sententiam: Omnis, inquit, qui non consentit expositionibus sanctorum Patrum seipsum alienat ab omni sacerdotali communione, & à Christi præsentia. Nihil dici potuit verius. Quid enim aliud quàm semen adulterę & fornicariæ se esse declarant qui Patrum placitis non consentiunt? Iudicat hoc etiam Athanasius, cùm dicit: Æquum est, vt benè de Patribus illis sentiamus, à quibus rectè viuendi instituta, & pietatis doctrinam accepimus, nisi volumus nos esse filios adulterinos declarare. Tales isti se manifestè declarant, qui patrum traditiones respuunt, in eorum præceptis incidere nefas esse putant, & grauissimũ illis idololatriæ crimẽ impingere non verentur: illis, inquam, quos certò constat, ex quo tempore semel se Christo desponderunt, illi se perpetuò virginem castam exhibuisse, nec vnquam varijs & peregrinis doctrinis abductos, in aliud Euangelium se transferri passos fuisse. Contrà verò isti, qui pietatis omnis obliti, tanti sceleris Patres suos filij degeneres condemnare

Action. 1. Con. Chal. & Acti. 5.

Eudoxij præclara sententia.

Athanasius in epistola de Synod. Arimini & Seleuciæ celebratis.

Ecclesiæ desertores ex iectis in sectas ruunt. re sunt ausi, quibus cũ idolis fornicati non sunt? posteaquàm in Patrum suorũ præceptis incedere, & quod illos fuisse dubium non est, esse Christiani desierunt? Facti sunt initio Lutherani, paulò pòst Zvingliani, mox Pickardi, deinde alij Seruetiani, alij Nestoriani, alij Iconomachi, in quot hæreticorum libellos inciderunt, tot idolorum se stupris polluerunt, dum vniuscuiusque verbum, tanquàm Dei verbum adorauerunt. Et erit quisquam, qui vocem hanc adulteræ potiùs & fornicariæ esse putauerit audiendam, quæ nihil recipiendum præter scripturas, Patrum expositiones, traditionesque respuendas, & eorum iudicia clamat esse declinanda, quàm honestissimæ matronæ, sanctæ matris nostræ Ecclesiæ, quæ nos Deo filios generauit, quæ iubet quidem, vt scripturis tantùm tribuamus, quantum si Deum ipsum loquentem audiremus: sed interea iubet eadem, si quid repertum sit in scripturis ambigui, Patrum vt potiùs & Ecclesiæ sensum atque consensum sequamur, quàm interpretationi seminis istius adulteræ loci quicquam demus. Deinde iubet, vt istis ipsis scri- *Augustinus contra Cresconiũ li.1.ca.27.* pturis docti, non ea modò quæ per chartam & attamentum, verùm & ea quæ per sermonem nobis tradita sunt, firmiter teneamus. Sicut vnus etiã ex pijs istius honestissimo matronæ filijs Augustinus contra Cresconium scribens, docuit: Quàmuis, inquit, huius rei de scripturis de Canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat authoritas: vt quoniam sancta scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit, huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta scriptura demonstrat. Quàm verò dissimilis est vox huius ab ea, quam prolatam audiuimus à Brentio, qui verè dici potest semen mulieris adulteræ? Si quid in Scripturis canonicis non reperitur, non statim id propterea reiciendum esse censet Augustinus, quin potiùs, quandoquidem in ijsdem scripturis Ecclesiæ nobis commendatur authoritas, cùm ea vocatur à Paulo firmamentum & columna veritatis, cùm à Christo dicitur:

Qui

Qui non audierit Ecclesiam, sit tibi tanquàm Ethnicus & Publicanus: quid aliud ait Augustinus, quàm scripturarum tenet autoritatem, quisquis hoc facit, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ? Sensibus hæc imis pientissime Rex, res est non parua, repone. Cùm hoc facit aliquis, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, scripturarum eum tenere veritatem docet Augustinus. At qui vir? cuius & pietas & doctrina sic spectata cunctis est & probata, vt etiam filij desertores hæretici nostri seculi, nulli ex omnibus Catholicis Doctoribus, quàm huic vni, plus tribuere videantur. Neque verò non verissimè dixit hæc Augustinus. Est enim Ecclesia viuum Euangelium. Nam ea quæ per chartam & atramentum Prophetæ scripserunt & Apostoli, non modò viua voce suis tradit liberis, verumetiam dierum obseruatione, signis, simulachris, habitu, gestu, siue actione sacerdotum, præcipuè sacris operantium, ac vario rituum ac cæremoniarum genere, quasi præmansum infantium ori cibum inserere cupiens, pijs omnibus quamlibet imperitis inculcare conatur. *Ecclesia viuum est Euāgelium.*

Sed audi Serenissime REX, quid in eandē propè sententiam alius ab Oriente, cuius & ipsius præcipua semper in Ecclesia Dei fuit autoritas, dixerit. Athanasius is est, qui Alexandrinæ Ecclesiæ sedem, sicut scribit Cyrillus, integros quadraginta sex annos cum decore moderatus est, & loquacibus hæreticorum impiorum nugis inexpugnabili quadam & Apostolica prudentia restitit, quasiq́ue fragrantissimo quodam vnguento ipsum cœlum scriptis suis exornauit, & ob dogmatum rectitudinem & integritatem, optimum ab omnibus sortitus est testimonium. Hic igitur, cui tale Cyrillus tribuit elogium, in libro de incarnatione Christi, quemadmodum ab eodem Cyrillo citatur, his verbis vtitur: Si quis præter hæc ex diuinis scripturis alium esse docet filium Dei, & aliū, qui ex Maria adoptatus est in filium, sicut nos: vel si quis Domini nostri carnem supernè dicat, & non ex Maria virgine, vel conuersam diuinitatem in carnem, vel confusam, vel immutatam, vel passibilem Domini deitatem, vel inadorabilem Domini nostri carnem vt hominis, hunc anathematizat *Athana. epist. 1.* *Athanasij laus.* *Cyril. ad Reginas de recta fide.*

sancta & Catholica Ecclesia, obtemperans in hoc diuino Apostolo dicenti: Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepistis, anathema sit. Obserua quæso diligenter, quid ab hoc sanctissimo viro dicatur: simul expende, num eadem sit Brentij quoque vox, vt ex eo iudicium facere queas, honestæ ne matronæ, an mulieris adulteræ semen sit Brentius. Certa quædam capita profert Athanasius, quę si quis ex diuinis scripturis docere sit conatus, eum anathematizari dicit à sancta Catholica Ecclesia. Sed quânam autoritate, si docet hoc ex diuinis scripturis? Pauli, inquit, autoritate dicentis, Si quis vobis euãgelizauerit, &cętera. Res mira: quod Pauli testimonium pro scripturis contra traditiones nostri temporis hæretici producunt, hoc ad confirmandas traditiones adfertur ab Athanasio, vt etiam si quis è scripturis contrarium docere conetur ei quod in Patrum Concilijs definitum, per manus ab illis accepimus, non sit audiendus: verùm in eo quod accepimus, nobis potiùs sit permanendum: quamlibet ille multa proferat in contrarium scripturarum examina. Non vult Athanasius iudicare filios de Patrum decretis, nisi declarare se velint adulterinos: non vult etiam ad normam scripturarum ea exigi, sicut semet istud adulteræ mulieris in hoc libro docuisse audiuisti. Sed etiamsi quis quàmlibet multa proferat scripturarum loca, quibus infirmare conetur, quæ tradita nobis à Patribus accepimus, iubet eum iuxta Pauli doctrinam anathematizari, quoniam aliud euangelizat ab eo, quod accepimus. Hic vides, quantum traditioni tribuendum putauerit Athanasius, quam etiam ipsi scripturæ non dubitauit anteferre: scripturæ, inquam, non quomodo à Catholicis, sed quomodo profertur ab hæreticis. Nam quomodo profertur à Catholicis, verbum est Dei, cui absit vt quicquam anteponendum esse putemus: quomodo profertur ab hæreticis, verbum est Diaboli. Nam sicut per membra sua Christus, ita per membra sua loquitur & Diabolus, & sunt vtrisque scripturæ communes, quæ non in legendo, sed in intelligendo consistunt. Omnes hæretici, (inquit Cyrillus) de scriptura diuinitùs inspirata sui colligunt erroris occasiones, ea quæ à sancto Spiritu rectè dicta sunt, sua malitia corrumpentes,

Explicatio verborum Athanasij

Scriptura quomodo profertur ab hæreticis, verbũ est Diaboli

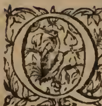
Cyril. epistola. 28.

tes, & ſuper ſua capita flammam inextinguibilem excitantes. Quæ verba & in ſeptima Synodo proferuntur, & eſt hæc Cyrilli epiſtola, Synodi quoque Chalcedonenſis actis inſerta. Quoniam verò proprium ei rei caput dicauit Brentius, quod de traditionibus inſcripſit, cui proximum ab hoc locum tribuit, quod nunc eſt à nobis tractatum de autoritate ſcripturarum, agè quò nos Brentius vocat, ſequamur, & eius de traditionibus quoque vocem expendamus, vt honeſtæ ne matronæ ſit, an mulieris adulteræ, cognoſci queat. *Action. 6.* *Action. 1.*

LIBRI TERTII FINIS.

Liber quartus de traditionibus.

Soli verbo Dei credẽdum, quomodo verè dicatur.

QVi docent omni & soli Dei verbo fidem deberi, qua Christi fideles vocamur & sumus, hoc est, eam fidem cui falsum sub esse non potest, horum sententiæ tãtùm abest, vt nos repugnare velimus, vt etiam clara voce pronunciemus, nihil verius, nihil homine Christiano dignius dici posse. Dominus enim Deus verax est, quin ipsa potiùs veritas, omnis autẽ homo mendax. Quare soli & omni Dei verbo, qui mentiri nescit & fallere, fidem eam debemus, quæ Catholica vocatur, vt indubitanter verum esse, nec ei subesse falsi quicquam credamus, quod à Deo, qui veritas est, proficiscitur. Cæterùm quid sit illud quod vocamus verbum Dei, diligentiùs nobis venit expendendum. Nam si quis putat hoc tantùm esse verbum Dei, quod scriptum in ijs libris continetur, quos canonicos vocamus, quod nostri temporis hæretici non iam putare, sed asseuerare videntur, ab eorum opinione nostra longissimè dissidet ratio, nihil vt dici posse credamus, quod magis à veritate sit alienum. Quis enim est, qui nesciat, quòd multis antè seculis fuit Dei verbum, quàm esset vlla scriptura non modò sacra, verumetiam, vt quorundam est opinio, profana? Primus qui literis mandauit Dei verbum, fuisse Moses creditur, quin cum primum literas inuenisse, nec ante ipsum vllum earum vsum fuisse, etiam Ethnicorum testimonio probare conatur Eusebius. Inter Mosen autem & primũ hominem conditum, sicut anteà quoque meminimus, intercesserunt annorum plus quàm duo millia, ac toto illo tempore non fuit alia lex quàm lex naturæ. Nam lex scripta sumpsit exordium à Mose, sicut à Christo lex gratiæ. Fuit igitur multis antè seculis Dei verbum, quàm vel na-

Hiero. 10

Rom. 3.

Psal. 13.

Verbũ Dei lõgius patet quàm scriptura Canonica.

Euseb. li. 9 ca. 4. et li. 10. cap. 3. præparationis Euangelicæ

verbũ dei nõ scriptũ ad Mosen vsque.

tus

tus esset Moses, per quem primum literarū est monumentis consignatum. Quod verbum Dei, siue quod ipse loquutus est ad Adam, Noë, Abraham, siue quod sanctis illis Patriarchis inspirauit, sola traditione peruenit ad posteros, & ad Mosen etiam ipsum, præcessitque scripturam traditio plùs quàm 2000. annorum. Lex verò gratiæ nō fuit scripta, sed à Christo viua voce tradita, qui nec eam scribi mandauit, sed prædicari tantùm. Prædicare inquit, Euangelium: hæc enim est lex gratiæ. Quare si quis tum aliqua de re contendere voluisset, non illi dicebatur: Sic scriptum est, aut, sic legisti: sed quomodo? Siue, inquit Paulus, ego, siue illi sic prædicauimus, & sic credidistis. Tu verò permane in ijs quæ didicisti, sciens à quo didiceris. Sic visum est spiritui sancto & nobis. Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus. Sic illi non scripturas, verùm traditiones & consuetudinem allegabant, & in eo pij non grauatim acquiescebant.

Etiā Euangeliū traditione constat. *Marc. 16.* *1. Cor. 15.* *2. Tim. 3.* *Act. 15.* *1. Cor. 11.*

Verbum igitur Dei non sola scriptura, verùm etiam traditione continetur, cui si quis fidem non habet, is non omni, sed scripto tantùm Dei verbo fidem habet. At qui verè dici vult & esse Christianus, is sicut soli, ita & omni Dei verbo credere tenetur, siue scriptum id sit, siue traditum. Certè multò maxima pars eorum, qui priscis etiam temporibus illis hæretici fuerunt declarati, non propterea sunt hæretici declarati, quòd scripto, sed ꝙ tradito Dei verbo fidem non habuerūt, sicut in proximo superiori capite pluribus demonstrauimus. Eiusdem esse substantiæ cum Patre filium, ex verbo Dei Patres Catholici docuerunt. Negabant id esse scriptum hæretici: concedebant illis catholici non esse scriptum, sed esse traditum. Vides, quæ res catholicos ab hæreticis discreuerit? illi non recipiebant verbum Dei, nisi quod esset scriptum: ij non modò scriptum Dei verbum, verùm & traditum recipiendum esse putauerunt. Certè Felix Pontifex, qui cētum quinquaginta plùs minùs annis Nicænum Conciliū præcessit, ad Benignum scribens, Apostolorum esse traditionē scribit, quòd Filius eiusdem sit cum Patre substantiæ. Ad eundem modum, ꝙ Spiritus sanctus æquè sit adorādus & glorificandus, vt

Prisci hæretici credebant verbo Dei scripto, sed non item tradito.

Felix Pontifex.

Pater & Filius, cùm eiuſdem ſit cum Patre & Filio ſubſtantiæ, demonſtrabant ex verbo Dei Catholici. Quærebant, vbi ſcriptum eſſet, hæretici. Catholici cùm iiſdem verbis ſcriptum non poſſent, verbum Dei traditum profitebant. Id hæretici recipere noluerunt. Sed quorſum attinet reliquos commemorare? Magna ex parte quotquot fuerunt hæretici, ſolum eſſe Dei verbum aſſeuerabant, quòd ſcripturis contineretur, cui fidem habere Christianum quemlibet oporteret. Contrà catholici contendebāt, & ſoli & omni Dei verbo, ſiue ſcriptum id, ſiue traditum eſſet, fidem haberi debere. Ex quo cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quæ ſit honeſtæ matronæ, quæ contra vox adulteræ mulieris & fornicariæ, tum vtrius ſemen ſit Brentius. Qui cùm & ipſe non aliud eſſe Dei verbum recipiendum, quàm quod his libris continetur, quos Canonicos vocamus, quod verò per Traditionem accepimus, id eſſe reiiciendum doceat, quid aliud ſe, quàm ſemen adulteræ mulieris eſſe demonſtrat? Sed audiamus, quibus modis opinionem ſuam tueatur.

Brentius verbū Dei traditum reijcit.

Sumit exordium à cabala Iudæorū, quos in tantam Rabinorum ſuorum ſeruitutem cōiectos narrat, vt quicquid illis fabularum quàmuis incredibilium nomine cabalæ, quam receptionem ſiue Traditionem interpretatur, obtruditur, neceſſe habeant tanquam cœleſtia oracula excipere & adorare. Itaque tanta premuntur, inquit, tyrannide, vt ſi Rabinus quiſquam dixerit, dextrum eſſe ſiniſtrum, & ſiniſtrum eſſe dextrum, non eſt in miſero vulgo, qui contra dicere audeat. Hanc, inquit, Iudaicam ſeruitutem & tyrannidem ſuſcipiunt hiſce temporibus in Eccleſiam filij Dei inducendam hi, quos à traditionibus dicere poſſis traditionarios, aut ſi breuiori vocabulo delectaris, traditores, &c. Quid autem Brenti, ſi veſtri magis de hac veſtra tyrannide queruntur? Produximus in præfatione libri huius querimoniam Oſiandri, qui ſex & triginta ſcripturarum loca ſe protuliſſe ſcribit, quibus habitare Deum in nobis demonſtrauit, neq; tamen fidem habitam eſſe: ſcripſiſſe breuem ſchedā Philippū, qua teſtatus eſt ita ſe rē habere, ſtatim eſſe creditum. Queritur & hoc Oſiāder, ſicut ibidē indicauimus, quòd qui vel Theologię Doctores, vel artium.

Initium obiectionū Brentij cō tra traditiones.

Reſponſio.

Vvit-

Vvittembergæ magiltri creantur, iurare coguntur conceptis verbis,non in sacræ scripturæ, verùm in Augustanæ Confessionis vnanimi consensu se constanter esse permāsuros.Coguntur,inquit,abiurare verba Dei, & in Philippi verba iurare, dum iurant, de grauioribus rebus ad fidem pertinentibus nihil se statuere velle, nisi de sententia Seniorum Confessionis Augustanæ, etiamsi contrarium dicat scriptura. Vides ergo Brenti, vestros esse traditores illos,qui multitudinem imperitam induxerunt in eam seruitutem,vt quicquid ipsis tradere visum fuerit,necesse habeant tanquam cœlestia oracula excipere & adorare,vt si vos eorum Rabini, si vel tu Brenti, vel Philippus dixerit, dextrum esse sinistrum,& sinistrum esse dextrum, non sit in misero vulgo qui contradicere audeat, cùm iureiurando etiam adstringantur, quibus docendi munus imponitur,ne contradicant. Magis hæc igitur in vestros quàm in nostros tua quadrat oratio:ac tantò minùs ferēdi estis, quòd vestra quædam inculcatis auribus nostris, quæ tot seculis Ecclesiæ Dei fuerunt ignota: eaq; pro cœlestibus oraculis haberi,& tanquàm Dei verbum adorari vultis:vt quibus persuasum est vt ab Ecclesiæ gremio se separarent, eos iam tot deos, quot sunt nouarum hæreseon autores, adorare videamus:dum vnaquæque secta sui Rabini verbum,Dei verbūm esse contendit. Iámne intelligis Brenti, quòd vos estis,qui seruitutem hanc & tyrannidem in Ecclesiam Dei induxistis:quodque multò veriùs hæc de vobis dici possunt,quàm de Iudæorum Rabinis, vel Catholicis Episcopis?

In confessionē suā magis quàm in scripturā iurant VVittemberg.

Tot hodie Dij adorātur, quot Hæresiarchæ.

Neq; verò causam video,cur Petrum à Soto reprehendas,quòd is dixerit,traditiones esse certissimum fidei fundamentum. Nam si quod primo loco ponitur in ædificatione domus,id rectè fundamentum dicitur,constat in ædificatione domus Dei viuentis,quæ est Ecclesia, primas fuisse traditiones,& illis ædificatam esse Ecclesiam,priusquam extaret scriptura vlla, nihil vt absurdè loquatur, si quis eas fidei fundamentum esse dicat.Deinde verò manifestum est & hoc,quòd labefacto fundamento,quod reliquum est operis extructum,ruere necesse est.An non hoc ipsum accidisse videmus labefactatis traditionibus? Non

Traditiones fundamenta fidei quodā modo dici posse.

Nō describturis, sed de earum sensu contenditur.

potes dicere Brenti, nobis vllam esse vobiscum de scripturis controuersiam, recipimus omnes: tanquàm Dei verbum veneramur & adoramus omnes. Qua de re itaq; agitur inter nos? Agitur de eo, quo sensu nobis recipiendæ sint, cóne quem vos adfertis, an eo, quem à Patribus nostris traditum accepimus? Deinde an simul cum scripturis traditiones quoque Patrum sint nobis retinendæ? Scripturæ saluæ sunt apud nos etiam vestro ipsorum testimonio. Iota vnum aut apex vnus ex illis per nos sublatus aut mutatus non est. Nam de vestris in Germanicam linguā versionibus, hoc loco mihi sermo non est. Posteaquàm verò traditiones Patrum reijciendas esse putastis, tanquàm conuulso fundamento, quæ sit, & quanta ruina consequuta, quàm variæ, quàm multæ, quàm horrendæ sectæ ex eo natæ sint, vestris oculis ipsi videtis. Nihil igitur erratum est à Petro, quòd suo modo quodam fundamentum fidei traditiones esse dixit. Intereà tamen & fidei & domus, quæ supra hanc fidem ędificata est, aliud fundamentum non esse, quàm illud, de quo scribit Apostolus:

1. Cor. 3.

Fundamentum aliud nemo potest ponere prętер id, quod positum est, quod est Christus Iesus, Petrus vnà cum Ecclesia Catholica libenter confitetur. Quare quæcunque sunt ædificata siue tradito, siue scripto Dei verbo, non super aliud fundamentum ædificata sunt, quàm quod à Paulo, quod & à cæteris Apostolis fuit positum super Christū Iesum: in cuius gloriam & tradita & scripta sunt omnia. Quò res fiat illustrior, exemplum proferemus. E scriptura didicimus, Iesum traditum esse propter delicta nostra, resurrexisse propter iustificationem nostram: quorum alterum luctus & mœroris, alterum gaudij est & lætitiæ. Vide quemadmodum hoc ipsum traditione quadam & cæremonia sit expressum, quò magis memoria tantorum beneficiorum animis fidelium inculcari posset. Quoniam feria sexta passus est Christus, die verò Dominico resurrexit, quò tenacius infigi id posset mentibus mortalium, visum est Ecclesiæ statuendum, vt quo die passus est Christus, abstinentes à cibis delicatioribus, & ieiunio corpus macerantes, passionis illius & mortis beneficium, quasi compatientes illi pro nobis passo, grata quadam recorda-

Dies Solis & Veneris quomodo nos admoneni de Christo idque ex traditione.

tione prosequeremur. Contrà verò, quia gauisi sunt Discipuli, cùm Christum vidissent à mortuis resurgentem, quo die factum id est, vt eum ipsi quoque sumeremus hilariorem, & plùs etiam aliquid reficiendo recreandoq; corpori tribueremus. Vides quemadmodum & scripturæ & traditionis idem est fundamentum Christus. Et impletur illud, quod ab Apostolo scriptum est: Siue manducatis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Et alio loco: Omne quodcunque facitis in verbo & in opere, omnia in gloriam Dei facite. Quòd abstinemus, in gloriá facimus Christi, qui pro nobis passus est: quòd mã ducamus, in gloriam facimus eiusdem Christi, qui resurrexit propter iustificationem nostram. Fundamentum igitur tam scripturæ quàm traditionis Christus est, quodq; per chartam & atramẽtum scriptura, hoc per cæremonias quasdam & obseruationes docet nos traditio.

Ioan. 20.

1. Cor. 10.

Col. 3.

Sed quam tandem causam adfert Brentius, quamobrẽ Petri sententiam de traditionibus refutandam esse putet? Quid, inquit, miseriùs, quid ęrumnosiùs esset Ecclesia filij Dei, quid incertiùs esset salute Ecclesiæ, si fundamentum eius penderet ab Æsoticis traditionibus? An nõ hac via conijceretur Ecclesia in extremam seruitutem ambitiosissimorum Prælatorum, & superstitiosissimorum hypocritarum, qui prætextu Apostolicarum traditionum obtruderent Ecclesiæ, non solùm vanissimas quasque nugas & ineptias, verùmetiam horribiles errores amplectendos? Atqui tale aliquid obtrudi sub Apostolicarum traditionũ prætextu negamus: quod cùm tu dicas tantùm, & non doceas, eadem facilitate cõtemnimus, qua dicitur abs te. Tandem Brentius de quo traditionum genere loquatur, definit. Non loquimur, inquit, nunc de ea traditione, qua nobis sacra scriptura, & quæ in ea continentur, à maioribus per manus tradita sunt. Hanc vult esse certam, necessariam, & modis omnibus amplectendam. De hac loqui dicit Irenęum, cùm recenset symbolum Apostolorum & successionem ordinariam. Nam in hoc prodest, inquit, cognitio ordinariæ successionis, non vt liceat Episcopis noua dogmata aduersus sacram scripturam fingere, sed vt habeamus ordinaria testimonia, quibus scimus hanc esse

Qur Brẽtius traditiones oppugnet.

Responsio.

Quales traditiones Brentius recipiat.

esse illam scripturam,in qua contineatur vera Prophetarũ & Apostolorum doctrina. Miror Brenti,quomodo sis ausus dicere,quòd de scripturæ traditione loquatur Iræneus in eo loco,quem citauerat Petrus à Soto. Dicerem te librum Irenæi non inspexisse, nisi ex ijs,quæ paulò pòst ex eo adfers, malitia magis quàm errore te peccare cognouissem. Qua de re cùm eò ventum erit, agam pluribus. Certè vel ex illis ipsis verbis, quæ citauit Petrus, vbi dicit Irenæus.Quam habent ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem: quandoquidem annunciatam dicit,non scriptam,colligere tibi licuit, quòd non de traditione scripturæ loqueretur, verùm de traditione viua voce facta.Itidem ex ijs quæ præcesserunt,habemus annumerare eos,qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi Ecclesijs, & successores eorum vsque ad nos: qui nihil tale docuerunt,neque cognouerunt,quale ab ijs deliratur. Non dixit,nihil tale scripserunt,sed nihil tale docuerunt, neque cognouerunt.Iam verò quando iubet ad successores Episcoporum,& Cathedras Apostolorum recurrere,quam ad rem id iubet?num vt scripturas ibi legant?Quasi verò domi libros habere non possint. Certum est, quòd eo consilio remiserit eos Irenæus ad successores Episcoporum, & ad Cathedras Apostolorum,vt si quid fortasse scripturis canonicis comprehensum non esset, vt si quid obscuritatis haberet aliqua scriptura, vel propter intelligentiæ nostræ tarditatem, vel quòd hæreticorum peruicacitas perplexam redderet quæstionem, doceret non esse ad vnius alicuius oppidi Doctorem siue ministrum recurrendum: quale est, verbi gratia, Vvittemberga in Saxonia, Tubinga in Ducatu Vvittembergensi,Geneua in finibus Heluetiæ:sed ad Cathedras Apostolorũ,vt quem sensum quámue doctrinam per manus ea de re traditã accepissent, per longam Sacerdotum & Episcoporum successionem dubitantibus patefacerent. Sed audiamus adhuc loquentem Irenæum: Quid autem,inquit,si neque Apostoli scripturas reliquissent nobis,nónne oportebat ordinem sequi tráditionis, quam tradiderunt, quibus committebant Ecclesias? Cui ordinationi assentiunt multæ gentes Barbarorum,eorum qui in Christum credunt, sine charactere vel atra-

Responsio de Irenæo quid contra Brentium senserit de traditionibus Iren. lib. 3 cap. 3.

Quæ nunc Cathedræ Sectariorũ

Idem lib. 3 cap. 4. Traditioni credẽdum etiam sine Scriptura.

atramento scriptam habentes per Spiritũ in cordibus suis salutem,& veterem traditionem diligenter custodientes. Quibus si aliquis annunciauerit ea,quæ ab hæreticis adinuenta sunt proprio sermone eorum colloquens, statim concludentes aures,longè longiùs fugient,ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium. Sic per illam veterem Apostolorum traditionem, ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quodcunque eorum portentiloquium. Potuítne clarioribus verbis indicare, se non de scripturæ,sed de ea,quæ viua voce facta est,traditione loqui? Simul ex ijs verbis collige, quòd ipsius etiam seculo,hoc est,cẽtum octoginta annis post Christum natum, nulla fuerit apud pleriasque gentes Euãgelij scriptura, sed sola tantùm Apostolorum viua voce facta traditio. Sed de hoc paulò pòst pluribus.

Apud multas gentes fuit Euangelium sine scripto.

Quòd autem in hoc modo prodesse dicis ordinariæ successionis cognitionẽ, vt habeamus ordinaria testimonia, quibus scimus hanc esse illam scripturam, in qua contineatur vera Prophetarum & Apostolorum doctrina, aliũ etiam eius vsum fuisse reperies, cùm apud alios sanctos Patres, tum apud hunc ipsum Irenæum. Neque enim de veritate scripturæ, sed de veritate doctrinæ, si qua noua proferebatur,num ad eundem modum,qui Cathedras Apostolorum tenuerunt,inuicem sibi succedentes Episcopi docuerint ordinaria testimonia,perquirebant. Sic in epistola quadã ad Floriнũ hic idem Irenæus: Hæc dogmata, inquit,Florine,sanam doctrinã non habent, hæc dogmata dissentiũt ab Ecclesia,hæc dogmata tibi,qui ante nos fuerunt Presbyteri, qui & Apostolorum extiterunt discipuli, non tradiderunt. Hic Irenæus non de scripturarum,sed de dogmatis veritate traditionem profert. Sic in Concilio Nicæno, de eo quòd Filius est Patri consubstantialis : in Constantinopolitano de eo, quòd Spiritus sanctus æquè sit adorandus & glorificandus,vt Pater & Filius: in Ephesino,quòd Maria virgo rectè vocetur Deipara: in Chalcedonensi,quòd duæ sunt naturæ in Christo: in tertio Constantinopolitano,quòd duę sint in eo voluntates & operationes in secundo Nicæno, quòd imaginibus rectè vtitur Ecclesia:in eo quod ante centum annos habitum est Floren-

Synodi ex traditione multa constituerunt.

rentiæ, quòd Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, cùm de rebus ijs in illis Concilijs disceptaretur, quandoquidem solis hæretici scripturis nitebantur, quas iuxta suam voluntatem interpretabantur, visum est faciendum catholicis, vt quæ fuerit ijs de rebus inuicem sibi succedentium sacerdotum & Episcoporum sententia, diligentiùs inquirerēt: & quod ordinariæ successionis testimonio tot seculis vnanimiter ab illis traditum esse constabat, id tanquàm Dei verbum reciperent. Cęterùm quòd scribis: Nō in hoc prodesse cognitionem ordinariæ successionis, vt liceat noua dogmata aduersus sacram scripturam fingere, verissimum esse confitemur, quin hanc solam causam esse dicimus, cur ordinariæ successionis testimonijs tantoperè nitamur, vt si quæ doctrina ꝓfertur, vetus an noua sit, cognoscere possimus. Verbi gratia. Docet aliquis absoluta necessitate fieri omnia, profert scripturæ testimonia, quibus adstruere sententiā suam conatur, quærimus num hæc fuerit Apostolorum traditio? Recurrimus ad eorum, qui successerunt illis, veterumque Doctorum testimonia: inuenimus quòd primus eius sententiæ autor fuerit Simō Magus, ei successerit Marcion, Marcioni Manichæus, Manichæo Petrus Adelhardus, Petro Adelhardo Iohannes Vvicleff, Vvicleffo Dux & antesignanus hæreseos vestræ Lutherus: contrà quotquot fuerunt sancti Pontifices & Sacerdotes, eos contrarium docuisse. A quibus cùm hoc dogma vestrum incredibili quodā cunctorum consensu pridem damnatum esse videamus, audemus pronunciare, ꝙ illi inuicem sibi succedentes Episcopi tot seculis, tam consentienter tradiderunt, id esse verbum Dei: quod verò profertur à vobis, aut à Magistro vestro, verbū esse Diaboli.

Ad discernenda dogmata prodest cognitio successionis ordinariæ.

Quomodo cōuincēdi, qui negāt liberū hominis arbitrium.

Deinde, profertis vos iustitiam nescio quam imputatiuā: profertis & fidem quandam specialem, de qua iam antè plura verba fecimus. Scrutamur scripturas, nihil tale in illis inuenimus. Quærimus deinde diligenter, nū apud Patres aliqua eiusmodi doctrina reperiatur, contraria reperimus potiùs omnia. His igitur ordinarijs testimonijs freti, quod ab illis docetur, tanquā Dei verbum recipere: quòd verò profertur à vobis, tanquam Diaboli verbum execrari & anathematizare nihil dubitamus. Adsertis etiam no-

Cōtra iustitiā imputatiuā & fidem specialem.

ua quædam vocabula: Nam quod nos pœnitentiam, hoc vos terrores conſcientiæ: quod nos Euchariſtiæ Sacramentum & ſacrificium, hoc vos cœnam vocatis Dominicam. Excutimus Patrum ſcripta: videmus ijſdem eos nominibus vſos, quibus vtimur nos, veſtras verò voces proſus ignoraſſe. Nam etſi cœnæ Dominicæ mentionem faciunt nonnunquàm, ſacrificij tamen apud illos nomen multò eſt vſitatiùs. Quid igitur? Facimus, quod Paul⁹ monet, depoſitum cuſtodimus, & profanas vocum nouitates deuitamus. Similiter ſtatuimus de reliquis veſtris dogmatibus. Negatis vos Miſſam eſſe ſacrificium, negatis pro defunctis orandum, aut ſanctos inuocandos eſſe, vota monaſtica cœlibatumque ſacerdotum damnatis: Nos priuſquàm aliquid de veſtra ſententia definiamus, quæ ſint ijs de rebus ordinariæ ſucceſſionis teſtimonia, diligenter indagamus: quibus perſcrutatis, inuenimus vos noua quædam dogmata, contra ſcripturam ſacram, contra ſenſum & conſenſum Patrũ noſtrorum fingere. Quamobrẽ quod à vobis adfertur, tanquam Diaboli verbum repudiamus: quod verò per longam ſacerdotũ & Epiſcoporum ſucceſſionem per man⁹ nobis traditum accepimus, id mordicùs tanquàm Dei verbum retinemus. Vides igitur, ad quid nobis proſit ordinariæ ſucceſſionis cognitio? nimirùm ad hoc, vt cognoſcamus quæ noua ſit, quæ vetus doctrina.

Sectarij nomen pœnitentiæ & Euchariſtia mutãt

1. Timo. 6.

Oſtendit iam Brentius, de quibus traditionibus loqui velit de ijs enim loquimur, inquit, quas nonnulli ſcriptores & alij tribuunt Apoſtolis, quæ tamen ab Apoſtolis non ſunt ſcripto mandatæ. Concedit igitur & Chriſtum feciſſe dixiſſeque multa, & Apoſtolos nonnulla tradidiſſe & inſtituiſſe, quæ ab ipſis non ſunt literis comprehenſa. Cæterum duo nobis, inquit: hîc conſideranda veniunt: vnum eſt, quæ ſint illæ Chriſti aut Apoſtolorum traditiones, quæ ſermone & non ſcripto poſteritati ſunt commendatæ. Alterum eſt, ſi conſtiterit, eas traditiones eſſe Apoſtolicas, cuius, ſint generis aut conditionis, & quo conſilio ſint traditæ. Videlicet num ſint traditæ vel ad tempus tantùm vel ad externam tantùm diſciplinam, vel num ſint eius conditionis, vt ſine ipſarum obſeruatione veram & æternam ſalutem conſequi non poſſimus.

Brẽtij ſententia.

Om-

Omninò enim ac diligentiſſimè cauendum eſt, ne nobis humanæ ac fictitiæ traditiones pro Apoſtolicis obtrudantur.

Reſponſio. Partitio tua Brenti, nobis non diſplicet: ſed nec illud improbamus, quòd ex Paulo mones, cauendum eſſe, ne fictitiæ traditiones pro Apoſtolicis nobis obtrudátur, nam hac in parte nos quoq; tecum ſentimus. Cæterùm Irenæi teſtimonium expendamus: Scribit, inquit, Irenæus, hæreticis ſolemne fuiſſe, cùm vrgerentur ſcripturis, ad traditiones confugere, Cùm è ſcripturis, inquit, arguuntur, in accuſationem conuertuntur ipſarum ſcripturarum, quaſi non rectè habeant, neque ſint ex autoritate, & quia variæ ſint dictæ, & quia non poſſit ex ijs inueniri veritas ab ijs, qui neſciunt traditionem.

Reſponſio Brētiū incitādo Irenæo improbum eſſe. Sicut ipſe ſciſſus es ab Eccleſia Brenti, ſic vnius capituli ſententiam ſcidiſti, dum ſuperiora ponis, extrema verò præteris, partim memor, partim ſubdolè corrumpens. Cur enim illud non adiunxiſti, quod nō totis octo verſibus interiectis ſequitur? Cùm autē ad eā iterum traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis, quæ per ſucceſſiones Breſbyterorū in Eccleſijs cuſtoditur, prouocamus eos, qui aduerſantur traditioni, dicent, ſe non ſolùm preſbyteris, ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſapientiores ſynceram inueniſſe veritatem. Quæ per Deum immortalem eſt hæc animi tui peruerſitas? quæ frontis duritia? quod eum Irenæi locum ad opinionem tuam confirmandam auſus es producere, quo vix aptior alius ad eam infirmandā proferri potuiſſet? Contra quem enim ibi loquitur Irenæus? Nónne contra turbam veſtram Aſoticam, quam nullus pictor tam graphicè depingere penicillo ſuo potuiſſet, quā ille calamo ſuo deſcripſit? Nam cùm duplex ratio ſit congrediendi cū hæreticis, aut ſcripturis, aut traditione, queritur Irenæus, neutra contra eos quicquam profici.

Nec ſcripturis nec traditione proficitur cōtra hereticos Iren. lib. 3. ca. 2. Cuius etiam hæc verba ſunt. Euenit, inquit, neque ſcripturis iam neque traditioni conſentire eos. Aduerſus tales certamen nobis eſt, ô dilectiſſime, more ſerpentum, lubrici vndique fingere conantes. De vobis igitur queritur. Quòd ſi quis proferat contra vos ſcripturas, verbi gratia, locū aliquē ex epiſtola Iacóbi aut ex Apocalypſi, aut ex Eccleſiaſtico, aut ex duobus libris Machabeorum, ſtatim aut excipitis contra ſcripturas has, quòd non ſint ex autoritate, quàmlibet

nos

nos ordinarijs testimonijs, quòd sint ex autoritate, quodque libros hos tanquam Canonicos iampridem receperit Ecclesia, demonstremus: Aut si nulla datur excipiendi potestas, variè dictum causamini quod scriptum est, & eius alienum quendam sensum adfertis. Si verò traditio vobis obijcitur Apostolica, si Patrum sententia contra vos profertur, nō dubitatis vos illis profiteri sapientiores, & cum idolo vestro dicere: Nihil est, quòd quenquam tantillùm moueat multitudo, magnitudo, longitudo, profunditas, miracula, sanctitas, Ecclesię sanctorum: omnes perierunt, si senserunt vt scripserunt, nisi fortè qui resipuerunt ante supremum vitæ diem. Difficilis est igitur, inquit, ratio vobiscum congrediendi. Nam neq; scripturas recipitis, nisi quas vultis, & quo sensu vultis: neque traditionibus Apostolicis loci quicquā datis. Vbi fuit frons tua Brenti, cùm istud testimoniū produceres? quo vides vel maximè tuam sententiam oppugnari. Et certè si quisquam Irenæus fuit is, qui traditionibus plurimum esse tribuendum putaret, quique subinde ad eas prouocaret, quod etiam ex ijs verbis, quæ paulò antè produximus ab Eusebio citata, ex epistola eius ad Florinum, cognoscere cuiuis licet. *Euseb. li. 5 cap. 20. histo. Eccle.*

Quærit posteà Brentius, quomodo cognoscere liceat, num aliqua traditio sit Apostolica? Num sufficiat nobis autoritas siue testimonium vnius & alterius Ecclesiastici scriptoris? Profert, quod Eusebius de Papia scribit, eum fabulosa quædam & peregrina tanquàm ex viua traditione Apostolorum ad se relata, vnde Chiliastæ quoque sunt errorem suum mutuati scripsisse: cuius exemplo monet, ne temerè traditionibus, quæ Apostolorum & maiorum nomine proponi solent, credamus. *Quæstio Brentij. Euse. li. 3. cap. 39. hist.* Perfacilis est ad id, quod quærit Brentius, responsio. *Responsio.* Nam si quid nobis obtruditur Apostolicæ traditionis nomine, quod non modò non est ab Ecclesia receptum, & eius vsu cōprobatum, verùmetiā statim ab initio fuit illi reclamatum, siue Papias id produxerit, siue quicunq; tandem scriptor alius Ecclesiasticus, quantæcunq; sit autoritatis, pro fabula potiùs, quàm pro Apostolica traditione habendum est. Cæterùm illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, dantur, inquit Augustinus, intelligi, *August. epist. 11. cap. 1.*

ligi, vel ab ipsis Apostolis, vel à plenarijs Concilijs, quorũ est in Ecclesia celeberrima autoritas, commendata ac statuta retineri. Nam si quid tota per orbem frequentat Ecclesia, hoc quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimę insaniæ est. Vides, quam regulam dederit August. cognoscendæ traditionis Apostolicæ: hãc sequere, & nõ errabis.

Brẽtij narratio de actis in Concil. Afri. contra Põt. Rom.

Narrat deinceps Brentius, quemadmodum in concilio Africano petunt Legati Rom. Pontificis, vt liceat Episcopis Romam prouocare. & proferunt Canonẽ Nicæni Cõcilij, cuius autoritate exigunt, vt Africanæ Ecclesię subijciantur Romanæ, sed Patres Africani Cõcilij petunt ab Ecclesia Alexandrina & Constantinopolitana vera exemplaria Canonum Nicæni Concilij, & deprehendunt Rom. Pontificem ambitione excitatum designasse in proferendis Canonibus Nicænis crimen falsi. Quare inuehũtur in eum grauissimè, & arguunt eum apertè mendacij. Vt aliqui, inquiunt, tanquàm à tuæ sanctitatis latere mittantur, nulla inuenimus Patrum Synodo constitutum, quia illud quod pridem per eundem Coepiscopum nostrũ tanquàm ex parte Nicæni Concilij exinde transmisistis, in Cõciliis verioribus quæ accipiuntur Nicæna, à sancto Cyrillo Coepiscopo nostro Alexandrinæ Ecclesiæ, & à venerabili Attico Constantinopolitano Antistite ex autentico missis, quæ etiam ante hoc per innocentium Presbyterũ & Marcellum Subdiaconum, per quos ad nos ab eis directa sunt venerabilis memoriæ Bonifacio Episcopo prædecessori vestro à nobis transmissa sunt, in quibus tale aliquid non potuimus reperire. Exequutores etiam clericos vestros, quibusq; petentibus nolite mittere, ne fumosum typũ seculi in Ecclesiam Christi, quę lucem simplicitatis & humilitatis diem videre cupientibus prefert, videamur inducere. Hoc exemplo monet, cautè iudicandum esse de traditionibus, quæ apostolorum nomine iactantur.

Responsio de alia Brẽtij peruersitate in citanda fide historie.

Sed quę est hæc animi tui impotentia Brenti? quàm ardens odium erga sedem Apostolicam? quanta mentiendi libido? Scribis Patres Africani concilij deprehendisse Romanum Pontificem designasse crimen falsi. Quando autem hoc illi crimen obiecerunt? An quia meminerunt veriorum conciliorum, quæ fuerũt aliunde missa, ideo Pontifici

tifici falsi crimen impegerunt? Num quia dico verius habere me exemplar quàm tuum sit: falsi te statim insimulo quasi tu codicem tuum adulteraueris? Videtis ex te Patres illos longè tui dissimiles metiri. Sed illi quàmuis certis ex causis appellationes ad illum fieri nollent, quem tamen honorem deberent Romano Pontifici, nō ignorauerunt. Itaque non modò quod falso scribitur à te, grauissimè in eum inuecti non sunt, non modò mendacij non arguerunt, verùmetiā reuerenter ad eum scripserunt. Tota epistola nihil habet in se amarulentiæ, nihil acerbitatis, sed est modestissimè scripta. Cur autem illud quoq; non adiecisti, quod in extremo positum est? Nam cùm negarent se Faustinum in Africa sustinere velle, clausulam illam ad iecerunt, probitate ac moderatione tuæ sanctitatis salua. Sic illi sententiam suam Romani Pontificis moderationi subiecisse videntur. Hæc ita dicta sunt à nobis, ac si vera esse concederemus, quæ tum Patres illi scripserunt: simul etiam vt indicaremus, quæ tua sit vanitas & mentiendi voluptas. Quid autem Breuti, si quę Patribus illis veriora visa sunt esse consilia, minùs vera fuerunt, quàm quæ proferebantur à Romano Pontifice? Vis hoc tibi probemus? Quem autem eius rei testem dari tibi vis, qui sit exceptione tua maior? Vt Latini tibi satis faciant metuo, ex Orientalibus aliquem Græcæ linguæ produci voles, si fides illi per te sit habēda. Difficile est, quod à nobis exigis, vt ex ijs testes proferamus, quos Ecclesię Romanę semper iniquiores fuisse constat. Sed accipimus tamen conditionem, quàmlibet ea dura videatur. Ecce tibi producim⁹ ex Orientalibus testem omni maiorem exceptione Græcæ linguæ Magnum illum Athanasium, qui non solus, sed cum reliquis etiam Ægyptiorum Episcopis ad Marcum Syluestri successorem scribens, queritur Arianos omnia vastasse, libros etiam vsque ad minimum incendisse, ne iota quidem vno relicto. Precamur, inquit, Pater beatissime, quia non dubitamus apud vos plenaria esse Nicæni Concilij exemplaria, vt illa nobis, quæ sanctæ recordationis prædecessoris vestri Syluestri fuerunt, sub tuta mittatis stipulatione. Nam quòd à prædicta Synodo cū Pontifice nostro, id est, Alexādrinę magnę ciuitatis episcopo in

Athanasius de tyrannide Arianorū in concremandis libris Episcoporum.

 Diaco-

Diaconatus interfuimus officio, sub nostræ præsentiæ testimonio per beatos viros Victorem & Vincentium presbyteros, missa sunt prædicto Papæ Syluestro cum adstipulatione subnexa capitula septuaginta. Audis hic Brenti, quòd incensi fuerunt per Arianos omnes Ægyptiorũ Episcoporum libri, ne iota quidem relicto, quorum impietate & fraude factum est, cùm prǽsertim nec Imperatoris Constantij studium illi deesset, vt paucis pòst annis quàm celebratum esse Nicænum Concilium, de plenarijs eius Concilij exemplaribus dubitari cœptum sit, nec vllum integrum esse putaretur præter id, quod Romæ fuit asseruatum: ex quo & Iulius & Innocẽtius & Leo primus hunc ipsum canonem citant, de quo nunc agitur. Est ne autem verisimile, quòd Iulius Pontifex non plùs quàm viginti pòst annis quàm habitum fuit Nicænum concilium, ausus esset falsum aliquem canonem citare, cùm illo tempore superesse testes non pauci potuerint, quibus eum de crimine falsi conuincere licuisset, quòd Ariani proculdubiò facere non prætermisissent? Produxissent autem post hunc etiam Innocentius & Leo Canonem hunc ipsum, si falsi crimen obiectum à quoquã Iulio cognouissent? Sed quos tu semen adulteræ tanti patrati sceleris audes arguere? An non eos Põtifices, quorum sanctitas, honestas, grauitas in toto celebratur orbe Christiano? Patres Africani concilij potuerunt vt homines errare, de re præsertim sibi minùs nota: tam sancti verò Pontifices ij, falsi crimen cõmittere nunquàm potuerunt. Misit Cyrillus exempla canonum Patribus Africanis, verùm vnde? ex Alexandria. Atqui magnus Athanasius incensos ibi libros fuisse queritur ab Arianis. Quod ergo mittere potuit Cyrillus exemplar aliud, quàm quod ab hæreticis fuerat corruptum certis canonibus omissis? Atticus porrò viuenti Ioanni Chrysostomo, cùm is in exiliũ pulsus fuisset, successerat, qui facilè ferre potuit diminutum esse canonũ numerum, eum præcipuè sublatum, quo libera permittebatur ad Romanum Pontificem appellatio, cùm sub idipsum tempus Innocentius Rom. Pont. Chrysostomum perhonorificè susceptisset, deque eo restituendo in sedem suam laborasset. Sed extat Athanasij quoque & Ægyptiorum, Thebaidorum,

rum, & Lybiorum Episcoporum in sancta Alexandrina Synodo congregatorum epistola, in qua canon hic ipse Nicæni concilij profertur. Satis ne iam tibi docuisse videmur Brēti, quod lapsi fuerint Patres Africani cōcilij, cùm esse veriora putarent exemplaria Nicæni concilij, quæ Cyrillus Alexand. & Atticus Constantinop. miserāt, quàm ea quibus Rom. Pontifices nitebantur? Quid autem si ex abundanti docuerimus, etiam Africanos Episcopos errorem posteà suum agnouisse? & qui sub Bonifacio primo suas contra sedem Apostolicam ceruices erexerāt, eas sub Bonifacio secundo dimisisse, pœnitentiaque ductos totos se potestati Romanorum Pontifici subiecisse, prædecessorumque suorum errorem hunc damnasse? Lege quæ scripsit hic ipse Bonifacius secundus ad Eulalium Alexandrinum Episcopum, tum & eam epistolā, quæ sequitur mox. Eulalij Carthagineñ. Episcopi ad Bonifacium, ita rem habere comperies. Habes itaque iam satis, vt opinor, demōstratum, non solùm Rom. Pōtificum testimonio, quos apud Catholicos omnes magnum semper autoritatis pondus habuisse constat, verùm & magni illius Athanasij, aliorumque multorum Orientalium, quin & ipsorum Africanorum Episcoporum quodammodò propria cōfessione, quòd veriora fuerint, quæ Româ, quàm quæ vel Alexādriâ, vel Constantinopoli producta sunt actorum Nicæni Concilij exemplaria.

Alia probatio.

Africani Episcopi Rom. Pōtifici se submiserunt.

Monet iterum Brentius, vt de traditionibus, num sint Apostolicæ, cunctanter iudicemus. Aliquando enim, inquit, proponuntur nobis diuersæ de eadem re traditiones, quarum vna huic, altera illi Apostolo tribuitur. Traditiones de tempore obseruationis Paschæ extant. Et alij quidem affirmant Petrum & Paulum tradidisse Pascha celebrandum esse die Dominico post Lunam decimamquartam: alij autem scribunt, Ioannem Apostolum & Philippum tradidisse Pascha celebrandū esse Luna decimaquarta. De coniugio Sacerdotum aliter se, inquit Stephanus, traditio habet Orientalium Ecclesiarum, aliter huius sanctæ Romanæ Ecclesię. In eiusmodi casu Brenti, quid aliud faciendum est, quàm quod factum esse legimus ab Imperatore Constantino, qui concilium congregari, cuius autorita-

Obiectio de traditionibus diuersis, & quasi contrarijs.

Responsio.

toritate, quæ fuit de tempore obseruationis Paschæ controuersia, dirempta est. Porrò de coniugio Sacerdotũ, audi quid dicat celebris apud Græcos Epiphanius: Reuerà, inquit, non suscipit sancta Dei prædicatio post Christi aduentum, eos qui à nuptijs, mortua eorum vxore, secundis nuptijs coniuncti sunt. Et hęc certò sancta Dei Ecclesia cũ sinceritate obseruat. Sed & adhuc viuentẽ & liberos gignentem vnius vxoris virum non suscipit, Sed eum qui se ab vna continuit, vel in viduitate vixit, Diaconum & Presbyterum & Episcopum & Hypodiaconum, maximè vbi sinceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi: Omninò in quibusdam locis adhuc liberos gignere presbyteros & Diaconos & Hypodiaconos. At hoc nõ est iuxta Canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit. Sic & hæc Stephani dubitatio iam est sublata. Nam quamuis aliter hac in parte se gerant Orientales, non faciunt hoc tamen iuxta Canonem, qui idem est, si quid Epiphanio credimus, apud Orientales, & Occidentales, sed faciunt pro libidine sua. Verùm ea de re pluribus in Confessione Christiana disseruimus, vbi de impedimentis matrimonij tractauimus, eò lectorem remittimus.

De coniugio Sacerdotũ. Epip. hæresi. 59. li. 2. Tho. 1

Græci Sacerdotes ducunt vxores de facto, non de iure.

Monet iterũm Brentius: Cùm à scriptore quopiam traditio tanquã Apostolica proponitur, eam non ideo agnoscendam esse, quòd scriptor ille, quantalibet sit sanctitate aut eruditione, affirmat: sed quia doctrina Prophetica & Apostolica, quæ sacris literis continetur, diuinitùs nobis commendata & confirmata est: quamobrem expendendum esse, num ea traditio conueniat cùm ijs sacris literis, quæ sunt cœlestibus testimonijs ad nos propagatæ. Nã si cum hac scriptura pugnauerit, dubitari amplı⁹ nec potest, nec debet, quin scriptor ille aut aliosfallere voluerit, aut ab alijs falsus fuerit, & pro veritate mendaciũ acceperit. Fieri enim non potest, quòd Apostoli Spiritu sancto prędíti, tradiderint verbis pugnantia cum ijs quæ mandauerunt scriptis. Hoc quin verum sit, non dubitamus, quòd nihil tale verbis tradiderunt Apostoli, quod cum ijs, quæ scriptis tradiderunt, pugnaret. Sed quid si pugnare videbitur hæretico Traditio cum Scriptura, quã Ecclesia tota pulchrè conuenire cum ea censet?

Brẽtij sententia.

Responsio.

Aggre-

Aggreditur iam tandem ad alteram suæ partitionis partem. Si certò constiterit, inquit, traditionem esse verè ab Apostolis profectam, proxima cura erit, quo consilio, & in quem vsum ac finem ab Apostolis sit instituta. Non possumus autem hoc cognoscere, nisi ex ipsa Apostolorum doctrina, & perpetuo eius doctrinæ, quæ scripto est mandata, consensu. Quare siue dubitemus, siue non dubitemus de traditione, semper nobis ad sacram scripturam recurrendum est, & ex ea iudicium petendum. Quod excuti vis ab omnibus, quo consilio traditio sit ab Apostolis instituta, nos minimè necessarium ducimus: quin illud magis probamus, quod à Ioanne Chrysostomo scriptum est: Traditio est, nihil quæras ampliùs. Præclarè scriptum est à Gregorio Pontifice: Vera obedientia nec Præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit: quia qui omne vitæ suæ iudicium maiori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur, operatur. Nescit enim iudicare, quisquis perfectè didicerit obedire, quia hoc tantùm bonum putat, si præceptis obediat. Quem sequùtus Bernardus quoq;, Imperfecti, inquit, cordis & infirmæ voluntatis indicium est, statuta Seniorum curiosiùs discutere, hærere ad singula, quæ iniunguntur, exigere de quibusq; rationē, & malè suspicari de omni præcepto, cuius causa latuerit: nec vnquàm libenter obedire, nisi cùm audire contigerit, quòd fortè libuerit, aut quod nō aliter licere seu expedire mōstrauerit, vel aperta ratio, vel indubitata autoritas. Delicata sanè, imò nimis molesta est huiuscemodi obediētia: disputare, hoc est, in astu cordis, non in auditu auris obedire. Ac loquuntur quidem hi duo de monasticis institutis: cæterùm si Patris vnius alicuius, qui cæteris preest in monasterio, precepta discutere, fas isti non esse putant, quantò minùs fas esse debet, vt eas traditiones curiosiꝰ quispiam excutiat, quas Apostolicas esse certò constiterit? Certè decretis Apostolorū tanquàm à Deo profectis parere semper, eorum autem, quę decreta sunt, rationem ab illis flagitare semper nō debemus. Illud verò nobis vel maximè persuasum esse debet, quæcunq; lex vel ab Apostolis, vel ab eorum successoribus lata est, eam respectu charitatis latam esse: nec in ea præscribi quicquam, nisi quantum

Brētij sententia de iudicādis Apostolorū traditionibus.

Responsio.

Chrys. ho. 4. in 2. ad Thessalo.

Gre. li. 2. in li. Reg. cap. 4.

Bernar. de præcepto & dispensatione.

Quàm reuerēter sentiēdum de tradit. Apost.

Idem vbi supra. charitatis interest, nec aliud esse legis eiusmodi transgressionem, quàm charitatis violationẽ. Docet id etiam Bernardus, vbi de monasticis loquitur institutis, quòd ea inuenta fuerunt, non quia aliter viuere nõ liceret, sed quòd ita magis expediret: nec planè ad aliud, quàm ad lucrũ & custodiã charitatis. Quamdiu ergo charitati militant, immobiliter fixa sunt, mutariq; omnino ne ab ipsis quidem præpositis sine offensa possunt. At si è cõtrario cõtraria aliquando charitati visa fuerint, nõ tibi Brenti, dicit Bernardus, neque tuæ farinæ alicui, sed ijs duntaxat, quibus hoc posse videre datũ est, & prouidere creditũ est, nónne iustissimum esse liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuere, pro charitate quoque vbi expedire videtur, vel omittantur, vel in aliud fortè commodius demutẽtur? Sicut è regione iniquum proculdubiò foret, si statuta pro sola charitate cõtra charitatẽ tenerentur. Tenent ergo fixam firmamq; immobilitatẽ etiã apud Prelatos, quæ ex stabili necessario sunt, sed quaten⁹ charitati deseruiũt. Si de monasticis institutis rectè visum est Bernardo, quòd nõ ad aliud quàm ad lucrũ & custodiã charitatis inuẽta sunt, quãtò magis nobis persuasum esse debet, quæ sunt ab Apostolis & eorũ successoribus instituta, itidem nõ ad aliud, quàm ad lucrum & custodiam charitatis esse instituta? Cùm in omnibus ijs quæ decreuerunt, nihil aliud, quàm eam, quæ finis est præcepti, charitatem spectauerint: quam solã præcepit Christus, cuius lex nõ est, nisi lex charitatis: ad quam præcepta referũtur omnia, ita vt si quis dixerit, oĩa mandata, siue quę scripta in libris Canonicis, siue quę tradita sunt nobis ab Apostolis & eorũ successoribus, vnum esse mandatum charitatis, à vero nihil aberrauerit. Hoc itaq; consilio, in hunc vsum & finẽ institutæ sunt omnes Traditiones, quæ nõ ab Apostolis modò, verumetiã ab eorum successoribus profectę sunt, quam denotat Bernardus, ad lucrũ & custodiã charitatis: quam etiam ob causam non diutiùs immobiliter fixa sunt, quàm quoàd charitati militant: cui simul vt militare desierint, iam nihil impedit, quò minùs vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud aliquid fortè cõmodius commutentur. Nam quæ pro charitate statuta sunt, ea contra charitatem retineri, prorsus iniquum fuerit. Sed

Idẽ scopus scripturæ & traditionum charitas.

1. Thim. 1.

num

num ideo cuiuis de fece vulgi iudicare licebit, quando traditiones militant, quando non militant charitati? Tantum abest, vt id vnicuique de plebe liceat, vt ne tibi quidē Brēti fas id sit, quamlibet catus & prudēs esse tibi videaris: verùm ijs tantùm, inquit Bernardus, quibus id posse videre datum & prouidere creditū est. Non satis est, si datum alicui sit posse videre, nisi creditum etiā sit posse prouidere. Quamobrem etiam si tu, qui prudens es in oculis tuis, posse te videre iudices, quando militet, quādo nō militet charitati traditio, quoniam tamē tibi non est creditum prouidere, nullam habes legitimam potestatem, quæ sint eius generis traditiones cognoscendi, & eas arbitrio tuo vel abrogandi, vel commutandi, sed inuitis etiam omnibus portis inferi, penes eos solos potestas hæc est, qui sedent in Petri Cathedra, qui cùm semper ad manū habere queāt viros & prudentia & doctrina singulari præditos, quorum vtantur consilio, datū est illis posse videre multorum oculis adiutis, quādo deseruiat, aut non deseruiat charitati traditio, simul posteaquàm ad munus Apostolicū vocati sunt, creditum est illis prouidere, quo si traditionē aliquam nō ampliùs charitati seruire iudicauerint, aut eā omitti deinceps, aut intermitti posse decernāt, aut in aliud aliquid cō modius cōmutent. Absit autem, vt penes quemuis de vulgo potestas sit ea de re iudicandi. Interest enim Reip. vt non modò scriptæ leges, verùm & quæ moribus receptæ, diuturnaque consuetudine sunt approbatæ, non temerè mutentur aut corrigantur, nisi eorum, qui cum potestate versantur, autoritas accesserit.

Quorū sit de traditionibus iudicare, an seruiant charitati.

Perstringit posteà Brentius traditiones aliquot, & expendit eas iuxta sacræ scripturæ regulam, vt quid de ipsis sentiendum sit cognoscamus. Nō vesci, inquit, nec sanguine, nec suffocato, nec idolothito, traditio est. Et quia ex actis Apostolicis manifestū est, quòd Apostoli ipsi tradiderint hoc Decretum Ecclesijs gentium, non ampliùs de hac traditione quęrendum est, num sit Apostolica, sed quo cōsilio & quo fine Apostoli eam Ecclesiæ commēdauerint. Quæritur ergo, num Apostoli tradiderint eā hoc cōsilio, vt imponerent Ecclesiæ perpetuā legem, cuius operū meritis consequerentur homines coram Deo remissionem

Brētius de traditionibus Apostolicis.

Act. 15.

peccatorum? Nihil certè minùs. Quis autem vnquàm eo consilio traditiones instituit, vt imponeret perpetuam legem, è cuius operum meritis consequerentur homines coram Deo remissionem peccatorum? Iam audiuisti quid ea de re scripserit Bernardus, quo consilio, & quo fine plerasque traditiones institutas esse docuerit, nimirùm ad lucrum & custodiam charitatis: per quam charitatem con-

Luc. 7. sequuntur homines coram Deo remissionem peccatorũ, sicut à Christo dictum est: Dimissa sunt illi peccata multa, quoniam dilexit multum. Nam quod ad ipsa opera per se considerata attinet, non puto quòd quemquam reperies, qui doceat, quòd meritis eorum remissionem peccatorum aliquis consequi possit. Non est obscurum, quid de ea re scripserit Thomas Aquinas, à quo non dissentit omnis reliqua Theologorum schola. Si consideretur, inquit, opus hominis meritorium, secundum substantiam operis, & quatenùs ex libero proficiscitur arbitrio, vita æterna dignum non est. Cæterùm præclarè dicit Augustinus: Radix nostra est charitas nostra, fructus nostri opera nostra, opus est, vt opera tua de charitate procedant: tunc est radix tua in terra viuentium. Radicem Deus inspicit, non opera. Sunt autem, sicut idem Augustinus docet, duæ radices. Radix omnium bonorum charitas: radix omnium malorum cupiditas. Sicut in charitate nihil vnquam mali, sic in cupiditate nihil vnquã boni poterit inueniri. Istæ duæ radices in duobus agris à duobus plãtantur agricolis: vnam in cordibus bonorum plantat Christus, aliam in cordibus malorum plantat diabolus. Nec de charitatis radice nascitur aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni. Nõ attendit igitur Deus ad id, quod foris apparet, verùm radicẽ intuetur: vtrùm ex cupiditate, an ex charitate facias, solùm id spectandũ esse putat: vsq; eò etiã, vt homicidiũ laudatum, de eo verò qui misericordia ductus abstinuisset à cęde, pœnas expetitas esse legamus. Phinees vno pugione duos cõfecerat, à Domino cõmendatus, ęternì sacerdotij testamẽtum accepit. Nõ quòd ipsum bonum per se sit homicidium, quod lege prohibitum esse scimus, sed quòd illud zelando zelum Dei patrauerat. Ita charitas opus quod naturâ siue substantiâ suâ malum est, fecit esse bonum.

Thomas ea.12. quæsti.114.
Merita nostra nõ substãtia operis, sed vi charitatis nituntur.
Augu. in Psal. 51.
Idẽ serm. 44. de tempore.
Num. 25.
1. Mach. 2.
Exemplũ Phinees & Saul.

bonum. Contrà, Saul non occidit Agag Regem pinguissi- *1.Reg.15.*
mum,& optimis gregibus ouium & armentorum,& vesti
bus,& arietibus,& vniuersis quæ pulchra erant,pepercit,
nec voluit ea dispergere.At is in iram grauem ex ea re Dei
indignationem incurrit, vt cùm dies noctesq; precibus &
lachrymis iram eius placare conatus fuerit,nihil tamē ꝓ-
ficeret,neque pœnam sibi constitutam euadere posset, nō
quòd malus esset affectus misericordiæ, sed quod contra
Dei præceptum pepercit,deque rebus Amalech concupi-
uit.Non est in Phinees laudatum homicidium,sed chari-
tas,sed zelus:non est in Saule damnata misericordia, sed
concupiscentia partim laudis, partim rerum optimarum
Amalech, de quibus prohibuit Deus, nequid concupisce- *Charitatis*
ret,qui radicem,nō quod foris apparet,inspicit.Vnum est *opus quale*
igitur opus charitatis,quo remissionem peccatorum & vi *& quātū.*
tam æternam consequimur, de qua & illud præclarè scri- *August. in*
ptum est ab Augustino,quòd omnia bona opera nostra v- *Psalm.89.*
num opus est charitatis. Tunc enim recta sunt opera,cùm *Gala.5.*
ad hunc vnum finem diriguntur.Opus ergo vnum est, in *Tho. opus-*
quo sunt omnia,fides quæ per dilectionē operatur.Quem *culo.4.*
sequutus Thomas de Aquino:Omnium,inquit, humano
rum actuum regula, lex est charitatis diuinæ. Sicut enim
videmus in artificialibus,quòd vnumquodque opus tunc
bonum & rectum dicitur, quando regulæ coæquantur:sic
etiam quodlibet opus humanum tunc rectum est & vir-
tuosum,quādo regulæ diuinæ dilectionis concordat:quā-
do verò discordat ab hac regula, non est bonum nec re-
ctum.Quamobrem nihil contra nos faciunt, quæ scribis,
quòd Apostoli docuerunt remissionem è solo Christo per
fidem petendam.Nam & nos aliter non docemus : solus
enim est Christus,qui peccata nobis remittit:quam remis
sionē per fidem consequimur,sed non solam,sicut vos do-
ceris:verùm sicut Apostolus docet,fidem quę per charita-
tem operatur.Si quid igitur operi tribuimus,hactenùs tri- *Gal.5.*
buimus , quatenus ex fide charitateque procedit.Tolle fi-
dem in Christum,tolle charitatē ex operibus nostris,con-
demnare nos possunt,iustificare non possunt. Nihil igitur
operum substantiæ tribuimus,sicut è contrario nihil non
tribuimus charitati.

Addit

peccatorum? Nihil certè minùs. Quis autem vnquàm eo consilio traditiones instituit, vt imponeret perpetuam legem, è cuius operum meritis consequerentur homines coram Deo remissionem peccatorum? Iam audiuisti quid ea de re scripserit Bernardus, quo consilio, & quo fine plerasque traditiones institutas esse docuerit, nimirùm ad lucrum & custodiam charitatis: per quam charitatem consequuntur homines coram Deo remissionem peccatorũ, sicut à Christo dictum est: Dimissa sunt illi peccata multa, quoniam dilexit multum. Nam quod ad ipsa opera per se considerata attinet, non puto quòd quemquam reperies, qui doceat, quòd meritis eorum remissionem peccatorum aliquis consequi possit. Non est obscurum, quid de ea re scripserit Thomas Aquinas, à quo non dissentit omnis reliqua Theologorum schola. Si consideretur, inquit, opus hominis meritorium, secundum substantiam operis, & quatenùs ex libero proficiscitur arbitrio, vita æterna dignum non est. Caeterùm præclarè dicit Augustinus: Radix nostra est charitas nostra, fructus nostri opera nostra, opus est, vt opera tua de charitate procedant: tunc est radix tua in terra viuentium. Radicem Deus inspicit, non opera. Sunt autem, sicut idem Augustinus docet, duæ radices. Radix omnium bonorum charitas: radix omnium malorum cupiditas. Sicut in charitate nihil vnquam mali, sic in cupiditate nihil vnquã boni poterit inueniri. Istæ duæ radices in duobus agris à duobus plãtantur agricolis: vnam in cordibus bonorum plantat Christus, aliam in cordibus malorum plantat diabolus. Nec de charitatis radice nascitur aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni. Nõ attendit igitur Deus ad id, quod foris apparet, verùm radicẽ intuetur: vtrùm ex cupiditate, an ex charitate facias, solùm id spectandũ esse putat: vsq; eò etiã, vt homicidiũ laudatum, de eo verò qui misericordia ductus abstinuisset à cęde, pœnas expetitas esse legamus. Phinees vno pugione duos cõfecerat, à Domino cõmendatus, ęterni sacerdotij testamẽtum accepit. Nõ quòd ipsum bonum per se sit homicidium, quod lege prohibitum esse scimus, sed quòd illud zelando zelum Dei patrauerat. Ita charitas opus quod naturâ siue substantiâ suâ malum est, fecit esse bonum.

Luc. 7.

Thomas ca. 12. quæsti. 114.

Merita nostra nõ substãtia operis, sed vi charitatis nituntur.

Augu. in Psal. 51.

Idẽ serm. 44. de tempore.

Num. 25.

1. Mach. 2.

Exemplũ Phinees & Saul.

bonum. Contrà, Saul non occidit Agag Regem pinguissi- *1. Reg. 15.*
mum, & optimis gregibus ouium & armentorum, & vesti
bus, & arietibus, & vniuersis quæ pulchra erant, pepercit,
nec voluit ea dispergere. At is in tam grauem ex ea re Dei
indignationem incurrit, vt cùm dies noctesq; precibus &
lachrymis iram eius placare conatus fuerit, nihil tamē ꝓ-
ficeret, neque pœnam sibi constitutam euadere posset, nō
quòd malus esset affectus misericordiæ, sed quod contra
Dei præceptum pepercit, deque rebus Amalech concupi-
uit. Non est in Phinees laudatum homicidium, sed chari-
tas, sed zelus: non est in Saule damnata misericordia, sed
concupiscentia partim laudis, partim rerum optimarum
Amalech, de quibus prohibuit Deus, nequid concupisce- *Charitatis*
ret, qui radicem, nō quod foris apparet, inspicit. Vnum est *opus quale*
igitur opus charitatis, quo remissionem peccatorum & vi *& quātū.*
tam æternam consequimur, de qua & illud præclarè scri- *August. in*
ptum est ab Augustino, quòd omnia bona opera nostra v- *Psalm. 89.*
num opus est charitatis. Tunc enim rectà sunt opera, cùm *Gala. 5.*
ad hunc vnum finem diriguntur. Opus ergo vnum est, in *Tho. opus-*
quo sunt omnia, fides quæ per dilectionē operatur. Quem *culo. 4.*
sequutus Thomas de Aquino: Omnium, inquit, humano
rum actuum regula, lex est charitatis diuinæ. Sicut enim
videmus in artificialibus, quòd vnumquodque opus tunc
bonum & rectum dicitur, quando regulæ coæquantur: sic
etiam quodlibet opus humanum tunc rectum est & vir-
tuosum, quādo regulæ diuinæ dilectionis concordat: quā-
do verò discordat ab hac regula, non est bonum nec re-
ctum. Quamobrem nihil contra nos faciunt, quæ scribis,
quòd Apostoli docuerunt remissionem è solo Christo per
fidem petendam. Nam & nos aliter non docemus: solus
enim est Christus, qui peccata nobis remittit: quam remis
sionē per fidem consequimur, sed non solam, sicut vos do-
cetis: verùm sicut Apostolus docet, fidem quę per charita-
tem operatur. Si quid igitur operi tribuimus, hactenùs tri- *Gal. 5.*
buimus, quatenùs ex fide charitateque procedit. Tolle fi-
dem in Christum, tolle charitatē ex operibus nostris, con-
demnare nos possunt, iustificare non possunt. Nihil igitur
operum substantiæ tribuimus, sicut è contrario nihil non
tribuimus charitati.

Addit

Apostoli quã legem sustulerint Addit Brentius, quòd Apostoli liberauerunt Euãgelio suo gentes à iugo legis Mosaicæ, quod productis aliquot Pauli testimonijs probat. Atqui nihil est necesse Pauli autoritate id comprobare. Nam & hoc libenter cõcedimus, quòd Apostoli liberauerunt gentes à iugo legis Mosaicæ. Non autem liberauerunt ab eo legis iugo, de quo dixit Christus: Iugum enim meum suaue est, & onus meum *Matt. 11.* leue. Est lex vetus, est & lex noua. Ab illius iugo sumus liberati, ab huius nequaquàm. Vis autem scire, quod sit in-*Veteris & nouæ legis differẽtia.* ter vtramque discrimen? Fuit illa timoris, est hæc amoris. Cohibebat illa manum, cohibet hæc animum. Obseruabatur illa spe præmiorum tẽporalium, quę ferè sola tunc promittebantur: obseruatur hæc spe præmiorum æternorum, quæ prolixè Christus pollicetur. Quantò minùs autẽ grauia sunt, quæ ex amore proficiscuntur, & quorum labores ingẽtibus pręmijs pensatos iri certa spes est, tantò suauius est iugũ noua legis, & onus illius leuius, quàm fuit iugũ veteris legis. Quin & in hoc libenter assentimur Brentio, quòd Apostoli nõ tradiderunt hoc decreto perpetuam legem, cuius opera expient peccatum, sed tantùm præscripserint præsenti suo seculo regulam ad tempus duraturam, donec offendiculum inter gentes & Iudæos tolleretur. Etenim quę vel ad externum ritum aliquem, vel ad Ecclesiasticam pertinent disciplinam, quoniam pro personarum, locorum, temporum, causarumq; circumstãtia, mutationem aliquando requirunt, non ferè solent eo consilio constitui, vt perpetua sint: nec si charitas id exigat, ea vel intermitti vel omitti fas sit. Docet hoc etiam Augustinus, quòd charitatis opera nõ semper debent permanere, *Aug. ho. 8. in epist. Ioan.* charitas autem semper. Quotquot itaque sunt instituta, quotquot sunt humanæ traditiones, vni charitati militant omnes. Quamobrem quoties hoc illa flagitat, vel inter-*Euse. li. 12. de præpar. Euãgelica cap. 2.* mitti, vel omitti, vel in aliud melius commutari possunt, sed non pro cuiusque tamen libidine. Meritò commendatur ab Eusebio pręclara illa Platonis sententia: Vobis quidem, inquit, si rectè cõstitutæ sunt leges, vna certè erit pręclarissima, quę iubeat, ne quis iuuenum quęrere audeat, re-*Plato. li. 1. de legibus. Non est iu* cténe an contrà se leges habeãt, sed vno omniũ ore, vnaque voce, rectè tanquã à Dijs positas cõcedi præcipiat, nec vllo

vllo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitare. Senem autem si quid excogitarit, Principibus & æqualibus nemine iuuenum audiẽte referre. Vides quàm ille vir prudentissimus Cretẽsium aut Laconum legibus religionem adhibendam esse putauerit. Iuuenes ne quærere quidem de illis vult, quo cõsilio latæ sint: senibus, quos Græci Presbyteros vocãt, aliquid cõcedit tamen, sed quid illud? num vt figant & refigant arbitratu suo? Nihil minùs: verũ vt referant Principibus, vt per quos lex est sancita, per eosdem decernatur (si iustas & graues causas è senib' aliquis attulerit, quamobrẽ id rectè fieri possit) vel intermitti vel omitti, vel in aliud aliquid commodius eam cõmutare debere. Id autem fieri vult Plato, nemine iuuenum audiẽte, quòd hæc ætas affectionibus magis, quàm rationis magisterio gubernari consueuerit. Quam etiã ob causam Aristoteles, humanæ philosophiæ min' eos idoneos auditores esse cẽset. Quid autem dici potuit prudẽtius? quid ad legũ autoritatem conseruandã, quibus regna stant & Respub. accommodatius? Constat autem de nõ scriptis legibus ibi loqui Platonẽ, quales fuisse Laconũ leges dubium non est, quas propterea scripto mandandas esse Lycurgus non putauit, quòd eas multò diutiùs duraturas, longeq; plùs firmitatis habituras esse persuasum haberet, si moribus & institutis quodãmodò mentibus hominum essent inscriptæ. Sic ille magis fixum fore credidit, quod per manus traditũ, quàm quod literis esset consignatũ. Nunc tecum Brẽti reputa, si Cretẽsiũ aut Laconũ leges tãquam ab ipso Deo sancitas haberi Plato voluit, quibus etiam hanc ob causam Rhetrarum nomẽ imposuisse Lycurgus existimatur, si ne mutire quidem aduersus illas permisit: quantũ nos honorẽ habere legibus ijs oporteat, quas dubiũ nõ est à Spiritu sancto latas esse, qui Concilijs præsidet, afflatuq; suo fouet ac vegetat Ecclesiã, nec eam in errorẽ vllum labi permittit? Si non vult Plato in legẽ inquiri ab hominibus latam, quãtò minùs fas est in legẽ inquiri à Spiritu sancto latã? Quamobrẽ nihil dici potuit perniciosius, quàm quod affirmatur abs te Brẽti, cuiuis etiã de fece vulgi fas esse, quo cõsilio, quóne fine lata sit lex, inuestigare, iudicium de illa suũ interponere, ac si quid animo suo non arriserit, statim eã conuellere

Senem, quæ rere de legum ratione cur latæ sint.

Arist. 1. li. Ethicor.

Nil perniciosius quã suum cuique iudicium de

legibus permittere. uellere & labefactare. Quod nũc, proh dolor, quantò quisque minùs habet intelligentiæ, tãtò maiore facit audacia. Intereà tamen presbyteris nefas non est, ad eos qui præsunt Ecclesiæ, referre, si quid eiusmodi videatur in aliqua lege, quod mutationis alicuius indigeat. Per quos in vnũ congregatos, quæ vel ad ritum, vel ad mores pertinẽt, pro eo vt præsens rerum status postulat, vel de retinenda, vel de cõmutanda illa decerni aliquid rectè potest. Sic & alijs de rebus & de Eucharistiæ Sacramento factum esse videmus. Fuit hoc moribus aliquando receptũ, vt infantibus daretur Eucharistia, mos hic posteà fuit abrogatus. Calicis etiam vsum apud veteres fuisse scimus: verùm & hic ritus non alio magis q̃ charitatis respectu mutatus est. Nã etsi fuerunt aliæ quoq; causæ, nimirùm periculum effusionis, & ne quid habere cum Nestorianis commune Catholici viderentur: fuit tamen & hæc non postrema, quòd cùm apud plerosq; populos, qui recèns ad Christi fidem ante sexcentos & septingentos hos annos conuersi fuerãt, aut nullus, aut rarus admodùm esset vini vsus, vt sine difficultate tantum vini suppeditari vix posset, quantum ad bibendum omnibus ex calice sufficere valeret, ne quid ex eo offendiculi oriretur, si vterentur calice ditiores, non vterentur egeni, visum est à charitate Christiana non alienum, vt ab eo communiter omnes abstinerent, cùm æquè sub vna specie Christus integer sumeretur, atq; sub vtraque. Neq; tamen intereà Christi violata est institutio. Nã quibus id mandatum est Sacerdotes, quando faciunt hoc, quod in illa nouissima cœna Christus fecit, hoc est, quando conficiunt & offerunt, non aliter sumunt, quàm sicut ipse Christus, qui tum conficiebat & offerebat, sumpsit, & sumendum illis dedit. Verùm nos ad Brentiũ reuertamur.

Presbyteri rectè ad Præpositos suos referunt corrigenda.

De vsu calicis adempto Laicis in communione.

Brẽtij sententia de traditione celebrandi Paschatis.

Expendit is traditionem de Paschate: Num Apostolica sit, in dubium reuocat, idq; propter eam causam, quòd Asiani qui celebrabant Pascha decimaquarta Luna, retulerint hanc traditionem in Ioannem Euangelistã & Apostolum: Occidentales, qui celebrabant Pascha die Dominico post quartamdecimam Lunam, retulerint eam in Petrum & Paulum. Hęc ipsa diuersitas, inquit, quam scriptores de tempore celebrandi Paschatis referunt, suspicionẽ inijcit, quòd

quòd Apostoli nihil tale Ecclesijs tradiderunt. Et Paulus dicit: Nequis vos iudicet in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbati. Et iterū: Dies obseruatis & menses. Et Socrates: Erat, inquit, Apostolorum institutum, nō de diebus festis sancire, sed rectam vitam & pietatem docere. Atqui diuersitas hæc nō impedit, quò minùs hæc traditio semper Apostolorum habita fuerit, vt die Dominico post Lunam decimamquartam Pascha celebraretur: quod & si secùs ab Asianis aliquando legimus obseruatum, errore tamen id factum esse scribit Epiphanius, quòd malè dictum Apostolorū interpretarentur, & per ignorantiam aliter intelligerent. Quòd verò profers Pauli verba, quibus probare niteris nihil eiusmodi Apostolos instituisse, suo quoque seculo scribunt, 1 Epiphanius, 2 Hieronymus, 3 Ambrosius, 4 Augustinus, 5 Leo Magnus à quibusdam hæreticis ea prolata fuisse, quibus quæ respondent illi, eadem vobis etiam Brentij responsa esse putato. Nam nos vel hanc ob causam in ijs veterum etiam hæreticorum argumentis refutandis longiores esse nolumus, quod in confusione nostra Christiana satis copiosè sunt hæc à nobis tractata. Iam quòd à Socrate dictum adfers, quòd erat scopus Apostolis non de festis diebus sancire, sed rectam vitam & pietatem docere, hoc verissimum esse confitemur. Nam in omnibus quæ tradiderunt Apostoli, scopum hunc eorum fuisse certum est, vt charitate mentes hominum inflammarent, quæ sola recta vita est ac pietas. Charitatem inquam, & Dei & proximi. Charitas erga Deum flagitabat, vt eius beneficiorum, quæ nobis immensa præstitit, memoria nulla apud nos vnquàm obliuione obrueretur. Cùm autem nulla fuerint illius erga nos beneficia maiora, quàm quòd vnigenitum filium suum misit, qui traderetur propter delicta nostra, resurgeret autem propter iustificationem nostram, illa conati sunt animis hominum diligentiùs inculcare, quò sic ad eum redamandum vehemētius accenderemur, quem nos priorem sic dilexisse cognouissemus, vt proprio filio suo non parceret, verùm pro nobis omnibus traderet illum: traderet autem ad illudendum, flagellandum, crucifigendum, & morte turpissima condemnandum, qui tamen tertiò pòst die resurgeret à mortuis, quo

Coloss. 2. Gala. 4. So. li. 5. ca. 22. histor. Responsio. Epiph. hæres. 90. 1. Her. 75 2. In 2. ca. ad Galat. 3. Epist. 83 4. Epistol. 119. cap. 7 5. Serm. 4. de ieiunio septimi mensis. Scopus traditionum Apostolicarū, præsertim in dierum festorum institutione. Rom. 8. Matt. 20.

quo sic nos de nostra qnoque resurrectione certos redderet. Hæc præ cæteris memoriæ nostræ tenaciùs insigi voluerunt. Quare non contenti quartæ & sextæ ieiunium diemq́ue Dominicum festum instituisse, quadragesimam etiam & sanctam hebdomadam, quam in luctu & mœrore transigeremus, deinde verò Paschatis festa, quæ solenni quadam lætitia celebraremus, nobis obseruanda tradiderunt. Quorum obseruatio quid est aliud, quàm Euangelij quædam viua explicatio, quam si quis abrogandam putát, eadem ratione qua viuum hoc etiam scriptum Euangelium abroget, licebit. Hic igitur fuit, Apostolorum scopus, quo ad charitatem, quam Deo debemus, in animis nostris excitandam. Fuit & alter scopus, vt inter nos quoq; mutuam charitatem conseruaremus, qua sola maximè alitur amicitia. Est autem hoc amicorũ proprium, idem velle & idem nolle, gaudere cũ gaudentibus & flere cum flentibus. Volebãt igitur Apostoli, vt quos in fratres sibi Christus cooptasset, quicunque nomen ab illo ducere, deque illo gloriari cuperent, vt fraternam inter se charitatem retinerent, simul flerent Christi passi & mortui, simul gauderent Christi resurgentis memoriam celebrantes, & sicut fidem vnam & eandem habetent, sic eam ijsdem etiam ritibus & cæremonijs, ijsdem etiam, quo àd eius fieri posset, obseruationibus mentibus fidelium, vt ita dicam, inscribere conarentur, nec vlla in re inter se discreparent. Habes iam Brenti, qui fuerit Apostolorum scopus. Ad quem etiam collimarunt patres in Synodo Nicæna congregati: Quam duabus de causis fuisse conuocatam scribit Athanasius: Primùm, vt festum Paschatis eodem die celebraretur: deinde vt hæresis Ariana, quæ suppullulauerat, anathemate percuteretur. Vides quantùm eo tempore fuerit existimatum in eo positum esse, vt hæc de tempore celebrandi Paschatis discrepantia tolleretur, vt vniuersus orbis (sic enim loquitur Athanasius) in Concilium propterea coiret, vt eodem die Pascha celebraretur, & hæc prima congregandę Synodi causa fuerit. Nu[illegible] audi quibus rationibus adducti fuerint illi sancti Patres, vt vno eodemq; die sanctissimi Paschatis ferias peragi, & orientis ecclesias, quę à Romana & cæteris

Rom. 15.

Athan. in Epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ congregatis, et in epist. ad Episcopos in Africa.

Ibidem.

cæteris occidentis ecclesijs diffidere visæ sunt, eandẽ cum ijs,à quibus diffidebant,diẽ obseruare vellent. Duas enim Ecclesiasticæ historiæ scriptores commemorãt. Primam, quòd minimè fas esset,Christianos Iudæorũ sequi cõsuetudinem,qui posteaquàm consceleratas manus suas nefaria Christi cæde contaminarunt,tanta sunt animorum cæcitate perculsi,vt videntes non videant,audientes non audiant, neq; quod rectum est intelligãt. Deinde,quòd graue cumprimis & indecorũ esse putaretur, quandoquidem vnum corpus,vnus spiritus sumus omnes,vna vocationis nostræ spes,vnus Domin⁹ noster,vna fides,vnũ baptisma, vnus est Deus & pater omniũ,non vno eodemq; tempore anniuersarium redemptionis nostræ diem ab omnibus & singulis eiusdem corporis membris celebrari: sed per eosdem dies alios quidem ieiunijs exerceri,alios verò conuiuijs vacare.& hos quidem feriari & conquiescere,illos verò corporis afflictionibus macerari: quemadmodũ in sua quadam ad Episcopos,qui ad Synodum Nicænam venire non poterant,& ad omnes vbique locorum Ecclesias epistola, fusiùs ab Imperatore Constantino, & in eo libro, quem aduersus hæreses conscripsit,ab Epiphanio proditũ legimus.Ex eo colligere licet, quæ ratio priscis fuerit, vel obseruãdi certa tempora, vel mutandi: duplex nimirum, vna,vt ne quid vel cum Iudęis,quẽadmodum de Paschate deq́ue sabbato factũ videmus,vel cum gentibus haberent cõmune Christiani:quę cùm sextum hebdomadæ diẽ tanquam Veneri sacrũ,in ludis,epulis,nequitijs cõsumere cõsueuissent, visum est Christianis,vt quem illi diem cumprimis lætum & hilarem ducebant,eum in mœrore luctuq; traducerent,non solùm acerbissimos cruciatus & mortem Christi turpissimam,verùmetiam peccata quæ causam illi dederunt,deflentes.Altera,quòd sicut à Damaso Papa scriptum,& à Leone magno repetitum legimus,non aliter vnus grex & vnus pastor sumus,quàm si, quod iterum atq; iterum monet Apostolus,idipsum dicamus omnes,si perfecti simus in eodem sensu,& in eadẽ sententia,si vno atq; eodem tempore, ritus etiam eosdem obseruemus. Eundem igitur quem Apostoli, sancti quoq; Patres in Synodo Nicæna congregati, scopum sibi propositum habuerunt;

Euseb. li.3 de vita Cõstanti.
Socr.lib.5. cap.22.
Sozo. li.7. cap.18. & 19.
Theo.li.1. cap.10.
Ephe.4.
Constantinus.
Epiph.hæresi 70.
Duæ causæ priscis obseruandi vel mutãdi tẽpora.
Dam.epist. 4.de Chorepiscopis.
Leo epist. 4.cap.2.
1.Cor.1.

cùm hoc de tẽpore celebrandi Paſchatis decretũ promulgarent, nimirum eam, quæ finis eſt præcepti.

Brẽtius iterũ de traditione Paſchatis celebrandi.

Ponamus, inquit Brentius, Apoſtolos aliquid de tẽpore celebrandi Paſchatis quibuſdã Eccleſijs tradidiſſe, manifeſtum tamen eſt, quòd nõ tradiderint legem neceſſariã, ſed diſciplinam liberrimam, qua Eccleſia tãtiſper vteretur, dum vtilitati ipſius ſeruiret. Paulus enim dicit: Hic quidem iudicat diem ad diem conferens, ille autem idem iudicat de quouis die, &c. Demus autem hoc tibi Brẽti, nõ tradidiſſe legem neceſſariam Apoſtolos de tempore celebrãdi Paſchatis: Poſteaquàm verò totus orbis in Cõciliũ coiuit, quæſo te, nũ propterea tanto labore coiuit in locum vnum, vt poſtquàm decreuiſſet aliquid, liberum eſſet nihilo minùs vnicuique parere ſi vellet, aut non parere? Quorſum autem attinebat, vt laudatiſſimus Imperator ille Conſtantinus tãto ſumptu ſuo tot ſanctos patres ita fatigaret, quorum alij ætate, alij valetudine affecta, alij longiſſimè fuerunt ab eo loco remoti, in quem illis cõueniendum erat: vt ſine magna difficultate & moleſtia ſua tam longum iter perficere plerique non poſſent? quorſum inquam, attinebat tantos facere ſumptus, & ita fatigare ſanctos patres illos, ſi quod tu vis, liberrimam eſſe nihilominùs diſciplinam hanc oportuit? Scilicet ijs verbis ad illos Imperator vſus eſt: Decernite Patris aliquid de tempore Paſchatis obſeruandi, verùm ita, nihil vt hac de re tradatis tãquam neceſſarium, ſed liberrimam tantùm diſciplinam, qua tantiſper vtatur Eccleſia, dum ipſius vtilitati ſeruiat. Si diceres, Nihil tradatis perpetuò tenendum, colorem tamen haberet aliquem oratio tua: ſed ſi hoc vis, vt etiam poſt decretum factum liberrima ſit nihilominùs diſciplina, & liceat cuiuis iudicare, quàm diu ſeruiat vtilitati Eccleſiæ, quid dici poteſt abſurdius? Nos verò nihil dubitamus, quòd etiam Apoſtoli quam hac de re legem tradiderunt, non tanquam liberrimam diſciplinam tradiderint, ſed ita neceſſariò voluerint ab omnibus obſeruari, ne pro ſua priuata libidine cuiuis eam reſcindere liceret. Quòd ſi quid aliquando dubitationis incidiſſet, eius eximendæ non penes vnum aliquem, quamlibet ſibi prudens is videretur, ſed penes vniuerſam Eccleſiam, aut certè penes eum qui

Rom. 14.

Reſponſio.

Apoſtoli ſuas traditiones non liberã eſſe diſciplinã voluerũt.

Petri

Petri tenet cathedram, potestatem esse voluerunt. Quorsum autem adducis locum illũ Pauli, Alius iudicat diem, &c. Scilicet ignorabant illũ Patres in Synodo Nicæna cõgregati? Denique totus orbis Christian⁹ quis Pauli verborum horum sensus esset, nesciebat, quandoquidem iam inde ab Apostolorũ temporibus in occidẽtis ecclesijs: totis verò mille trecentis annis in toto orbe, quàm lõgè quamque latè Christiana fides fuit propagata, summa cõcordia semper ab omnibus Paschatis festum eo die, quem Patres Nicænæ Synodi præscripserũt, ab omnibus Christianis ad hunc vsque diẽ semper fuit celebratum, ac deinceps etiam nunquam aliter celebrabitur vsq; ad mundi finem? Legebatur ante vos quoque Brenti, Paulus in Ecclesia, legebatur inquam, & intelligebatur, neq; de Christianorum, verùm de Iudæorũ obseruationibus hæc Pauli verba sancti Patres nostri sunt interpretati. Nam cùm Iudaicæ fuerint vmbræ, venturumque Christũ figurauerint, obseruationes nostrę venisse, iam natum, passum, & mortuũ, tertio die resurrexisse, quadragesimo pòst in cœlum ascẽdisse, decimo pòst hoc est, ab eo quo resurrexit quinquagesimo, Spiritũ sanctum misisse, nobis in memoriam reuocant. Quod non scriptum, sed nobis traditum per sanctos Apostolos, quasi viuum Euangeliũ, si sublatum aliquis cupiat, quid is aliud quàm Christum nobis ereptum, & omnem beneficiorum eius memoriam extinctam cupit?

Quod verò scribis, Victorem Romanum Pontificem grauiter à maioribus reprehensum esse, quòd suscepisset eos, qui decimaquarta luna Pascha celebrabant, ex Ecclesia abijciendos: Tradũt hoc autores Ecclesiasticę historię, non omnibus Episcopis factum hoc eius placuisse. Verùm interea Leoni quoque Pontifici Romano, cùm de festo Paschatis tractaret, nõ leuiter delinqui visum est, si in principio Sacramẽti veritas & vnitas ab vniuersa Ecclesia non teneretur. Sed & ante eũ scriptor celebris Epiphanius, tã esse graue iudicauit in hac obseruatione diei Paschatis, à more cæterarum orbis Ecclesiarũ alios discrepare, vt non dubitauerit in albnm hæreticorum eos referre, qui luna quartadecima Pascha celebrassent, quos quidem quartadecumanos vocat.

De victore Pontifice
Euse. lib. 5. cap. 25.
Socr. lib. 5 cap. 22.
Nice. li. 4. cap. 36.
Leo ep. 64
Epiph. hæresi. 70.

Brētius cō tra Basiliū, Basi. de spiritu sancto ca. 27. Excutit nunc censor noster Basilij dictum de traditionibus, quod scriptū his verbis legimus: Dogmata quæ in Ecclesia prędicātur, partim ex cōscripta doctrina habemus, partim ex Apostolorū traditione ad nos delata in mysterio recepimus, quæ vtraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo ijs contradicit, qui vel saltem modicam Ecclesiasticarum legum experientiam habet. Et iterum: *Cap. 29.* Apostolicum arbitror esse, etiam in non scriptis traditionibus perseuerare. Quid autem in his & quæ sequuntur verbis, non piè, non catholicè, non orthodoxè scriptū est? Et hunc *Laus Basilij.* tamē audet momus hic veriùs quàm Aristarchus reprehēdere? At quem virum? Quem Theodoritus lumē orbis terrarum, quem Socrates columnam veritatis, quem Gregorius ille Theologus à Græcis vocatus, orbis oculū vocat, neque dubitat cū veteris & noui testamenti Patribus conferre, ac tātas illi⁹ fuisse virtutes narrat, nulla vt vis orationis esse tanta queat, quæ pro dignitate eas exprimere possit. In hunc talem virum, cuius tot seculis in Ecclesia summa semper fuit autoritas, audet sibi censurā sumere Brentius. Neque verò non intelligit peccatum suum: rem esse videt indignā, neque posse nō offendi piorum aures, cùm virum tantum homo ab eius doctrina pietateque longissimè remotus, reprehendere non veretur. Itaque longa quadam vtitur præfatione, qua crimen à se temeritatis & arrogantiæ repellere conatur. Etsi Basilius, inquit, vir est in oculis nostris magnus, quē & agnoscimus, & veneramur, tam doctrina, quàm pietate insignem, & agimus Deo gratias, quòd excitauerit hunc, per quē multa & magna sua beneficia in Ecclesiā suā cōferret: ac dolemus, quòd necessitas cogat nos ab ipsius sententia hac in parte recedere? Tamē nō debet nobis esse fraudi, quòd in re seria, & ad salutē nostram pertinenti, malumus diuinam quàm humanam autoritatem sequi. Animaduertistíne Lector, quēadmodum hic altera quidē manu caput demulcet, altera verò maxillam ferit. Reuereri se dicit insignem doctrinâ pietateque virum: hactenùs caput demulcet: Sed in re seria, & ad salutem pertinenti, malle se dicit diuinam quàm humanam autoritatem sequi: hic pugno maxillam ferit. Scilicet is fuit Basilius, qui diuinam autoritatem sequutus non est, aduer-

Theod. lib. 4. cap. 19. Soc. lib. 4. cap. 23. epist. 26. Nazan. in monodia siue oratiōe funebri, quam habuit de Basilio.

Brentius qua arte perstringat Basilium.

Responsio Basilium vindicans ab insectatione Brentij.

aduersus hæreticos præsertim scribens in re seria, in re ad sempiternam salutem pertinenti? An nō est diuina autoritas, quam sequutus est Basilius? cùm post illa verba, quæ producta per te sunt: Arbitror Apostolicum esse, etiam nō scriptis traditionibus inhærere, subiungit: Laudo, inquit, vos, quòd omnia mea meministis, & quemadmodū tradi di vobis, traditiones obtinetis, quas accepistis, siue per ser monem, siue per epistolam. An hæc non est diuina autori tas? Qua fronte igitur hominum arrogantissime tibi tribuere audes, quòd diuinam autoritatem, quàm humanā sequi malis: quasi Basilius quoq; non diuinā sequutus fue rit? Nisi fortè prçterquàm quod vos dicitis, nihil diuinum censeri vultis, vt quàmlibet cum Dei verbo pugnantia loquamini, nihilominùs acclamari vobis à populo velitis, quemadmodum Herodi quōdam acclamatum fuisse legimus, Dei voces non hominis. Verùm sicut illum, sic & vos aliquando, nisi resipueritis, Angelus Domini percutiet. Affert iam causam Brentius, qua fuerit adductus, vt sibi censuram sumeret in Basilium. Nos quidem, inquit, honorificentiæ tanti viri libenter parcimus, sicut & hactenùs eius sententiam de Apostolicis traditionibus dissimulare, & silētio potiùs obruere, quàm exagitare voluimus: Sed quid faciamus? Aduersarij nostri propugnatores Pontificiæ superstitionibus & impietatis hunc Basilij locum ita proferre solent, & videantur sibi autoritate eius triumphare. Atqui sanctus Basilius, vt illi parcas, abs te nō petit: quin quò magis illum vituperaueris, hoc se laudari magis interpretatur. Neque enim minùs gloriosum est ab impijs reprehendi, quàm à pijs laudari. Sed quam tu nobis impietatē obijcis? Fuerit aliquid superstitionis apud quosdā qui Romani Pont. autoritatem agnoscūt, cuius nos esse membra profitemur, impietas certè non aliunde, quàm à vobis originem sumpsisse videtur, per quos apertam esse fenestram Satanismo, quo referta nūc est Germania, manifestius est, quàm vt negare possitis. Nam eò pedetentim rem perduxistis, vt multos iam repetere liceat, qui Christum apertè Deum esse negent. Ita dum Papismum (sic enim vobis appellare Christianismum libuit) exterminare conati estis, in eius locum induxistis atheismū. Qua de re vos ipsos ali

1. Thess. 2.

Acto. 12.

Responsio.

quando querentes audire licet. Cur autem nos autoritate Basilij non triumphemus, qui cùm eandem nos fidem, eadem instituta tenere gloriamur?

Qui sint Chami Brentio. Gen. 9. Verùm audiamus adhuc Brentium sermonem suũ prosequentem: Quanquam autem Asotus, inquit, obijcit nobis alicubi Chamum parentis sui derisorem, tamen re ipsa ostendam, Asotum & collegas eius multò impudentiores & sceleratiores esse Chamo. Verissimè Chamum vobis

Responsio. obijcit vir venerabilis Petrus à Soto, qui parentes vestros ridetis, & in eorum præceptis incedere nefas esse ducitis.

Iterum Brentius. Nunc videamus, quàm verè tu id in illũ retorqueas. Hic enim, inquit, etsi nõ tegebat nuda verẽda senis Noë, non tamen ipse denudauerat, nec contendebat ea esse pulcherrimam & venustissimam corporis partem, sed potius quia sentiebat esse turpitudinem, derisit. Illi autem immundi porci non solùm ipsi denudant verenda Basilij, viri de Ecclesia optimè meriti, verùmetiam contendunt ea esse honestissimum membrum corporis eius. Atqui Brenti, quæ

Responsio Patres omnes Basilio consonare Orig. in explanatione 1. cap. epist. ad Titum, sicut citatur à Pãphilo martyre in Apolo. Origenis. Idem ho. 29. in Matth. tu verenda vocas, quæ turpitudinem & scabiem appellas, & hoc nomine tegi vis, ea nos in Básilio summam esse puritatem contendimus, & non modò tegenda, verùmetiam prę nobis esse ferẽda putamus: Neq; soli nos. Quis enim fuit priscorum Patrum iam inde ab Apostolorum temporibus vsq; ad hæc nostra, qui non idem, quod Basilius, senserit, scripserit, docuerit? An Origenes omnium Doctorũ indicio non fuit semper habitus longè doctissimus? At is etiam, si quis Christo se credere profiteatur, si tamẽ aliud de veritate Christianæ fidei credat, quàm habeat definitio traditionis Ecclesiasticæ, hæreticum eum pronunciare nõ dubitat. Et alio loco de hæreticis loquens: Quoties, inquit, Canonicas proferunt scripturas, quibus omnis Christianus consentit & credit, videntur dicere: Ecce in domibus verbũ est veritatis. Sed nos illis credere nõ debemus, nec exire à prima Ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesię Dei tradiderunt nobis. Hic Origenes plùs aliquid dicit quàm Basilius. Nam etiamsi scripturæ Canonicæ proferantur, tra-

Origen. in præfat. in ditionibus tamẽ inhærere iubet. Et alio loco dicit: Illa sola credẽda est veritas, quæ in nullo ab Ecclesiastica discordat

dat traditione. Quid autẽ Cyprianus? cùm dicit nõ minùs *lib. Periar.*
ratum esse, quod dictante Spiritu sancto Apostoli tradide- *Cyp. in ser*
runt, quàm quod ipse Christus tradidit, an nõ & ipse plùs *mo. de ab-*
aliquid tribuit traditionibus quàm Basiliùs? Num autem *lu. pedum.*
ab eo dissentit Hieronymus cùm scribit, multa quæ per
traditionem in Ecclesijs obseruantur, autoritatem sibi scri *Hiero. ad-*
ptæ legis vsurpasse? Quid hic ego proferam Athanasium? *uersus Lu*
qui quoties illi res est cum Arianis, maxima ex parte tradi *ciferianos*
tionibus niti videtur, qui suadet etiam omnibus, vt traditã
fidem retineant, & tanti mysterij inquisitionem exhor- *Athana.*
reant. Nam qui, inquit, quæ vltra suas vires sunt, indagat, *in princi.*
in præcipiti consistit: Qui verò traditionibus inhæret ex- *tomi 3. de*
tra periculum versatur. Profertis etiam epistolam, in qua *incarna-*
Patres in Synodo Arimini congregati supplicant Impera *tione ver-*
tori, ne ad contumeliam mortuorum aliquid noui induci *bi Dei.*
permittat: sed eos sinat in institutis decretisque maiorum
permanere. Laudat etiam Patrum illorum piã prudentiam *idem in*
qui tantùm itineris laborem, tantaq; maris pericula susti- *epi. de sy-*
nuerunt, vt Patrũ traditiones integras conseruarent. Quis *nodis Ari*
que enim eorum, inquit, sibi persuadebat, si solueret ali- *mini &*
quid ex decretis maiorum, occasionem se daturum poste- *Seleuciæ*
ris, vt quod ipsi egissent, rescinderetur. Vituperat contrà te *celebratis.*
meritatem Eudoxij & Acacij, qui honorem Patrum suo-
rum, Anomanitatum studio ac gratiæ propinarent & pro-
derẽt. Quę enim fides, ait, in eorum actis, si decreta maio-
rũ suorum soluant? Aut quomodo eos, quibus successere, *Euseb. li. 3*
Patres suos appellabunt, quorum sententias ipsi culpant? *ca. 35. hist.*
De Ignatio scribit Eusebius, ꝙ is docebat Ecclesiæ popu- *Ecclesiast.*
los, vt diligentiùs ac tenaciùs Apostolorum traditionibus
inhærerent, quas etiam scriptas reliquerit. Sed quorsum
attinet, omnes hic enumerare? Totius Ecclesiæ vox eadẽ
fuit, quam in hoc Basilij libro legimus, Et hæc tuos impu
rum verẽda vocare? hanc turpitudinem & scabiem audes
appellare, hanc regi vis: cùm nihil magis præ se tulerint,
nulla de re magis gloriari fuerint catholici Patres omnes
& Orthodoxi? quòd hac vna re, se legitimos honestæ ma- *Atrox*
tronæ sanctæ matris Ecclesiæ filios esse declinauerint. *Brentij ca*

Pergit Brentius: Negari non potest, quin quod Basilius *sura in Ba*
dixit Traditiones istas, quas paulò ante commemoraui- *silium.*

mus, ἄγραφα ab Apostolis esse acceptas, & eandem habere vim ad pietatem, quam habent ea, quę scripta sunt, referendum sit in catalogum eorum dictorum, quæ patribus ignosci potiùs quàm probari debent. Atqui contrarium iam ex nobis didicisti: Et extat liber Vincentij Lirinensis, quem non alia de re cõscripsit ferè quàm vt doceret, cum diuinæ legis autoritate coniungendam semper esse traditionem Ecclesiæ Catholicæ, neque minus huic quàm illi tribuendum. Nostri igitur officij est, inquit Brentius, vt ista dissimulemus, & tegamus. Nihil est in Basilio Brenti, quod tegendum sit. Quicquid est in toto corpore librorũ, quos edidit, est honestissimum. Sed si pergemus, inquit, actiones Basilij diligenter intueri, sese ipse tegit, & quod in cogitanti forsitan excidit, haud obscurè aliàs emendat. Oportet, inquit, omne verbum aut rem cõfirmare testimonio sacræ scripturæ, ad certitudinem quidem & perfectionem bonorum, ad cõfusionem autem malorum. Et iterũ: In quacunque re vnusquisq; se indignum senserit, si in illis scripturis conuersetur, velut ex communi medicamẽtaria officina, medicamentum ægritudini commodum reperit. Audis, quanti sacram scripturam faciat Basilius? Ait omne verbũ testimonio sacræ scripturæ confirmandũ esse. Vult igitur, vt etiam traditiones, quæ nomine Apostolorum circumferuntur, ad sacram scripturam exigantur. Et iterum ait: Scripturam esse cõmune Pharmacopolion aduersus omnem indigentiam. Sed & aliâs vetus & nouum testamentum vocat thesaurum Ecclesiæ. Qui tam præclarè sentit de doctrina scripto veteris & noui testamenti comprehensa, num existimas eum, si seriò admonitus fuisset, Traditiones illas pædagogicas & pueriles, quæ nullo scripto continentur, æquaturum aut cum autoritate sacrę scripturæ, aut cum Sacramentis Christi in scriptura traditis? Sed quod est istud collectionis genus Brenti? Magni facit sacram scripturam Basilius, pręclarè sentit de doctrina scripto comprehensa, non igitur æquat cum illa traditiones? An propterea quòd præclarè sentit aliquis de re aliqua, nihil est, quod æquare cum ea possit? Detrahitur ne quicquam scripturarum dignitati, si quis dicat, eandem habere vim traditiones ad pietatem, si præsertim traditiones istæ

[Margin notes: Responsio Vincent. Lyrinen. — Brentius citat loca Basilij. Basil. in Ethicis definitio. 26. Idem in præfatione in Ps. 1. — Responsio. — Collatio scripturæ & traditionum.]

istæ nihil aliud sint, quàm quædam scripturarum explicatio: vel si mauis, quædam eorum scriptura, qui literas nesciunt. Nam quod scripto mandatū est, id sub oculos quodammodò subijciunt, repræsentantque traditæ nobis ab Apostolis cæremoniæ: sicut iam planum fecimus, & vberiùs posteà suo loco demonstrabimus. Nil igitur incogitā ti Basilio excidit, quòd tegere & emendare voluerit ijs verbis, quę tu ex alijs eius locis producis. Nisi fortè quia dixit Paulus: Tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam: cùm dixit, per epistolam, tegere voluit & emendare, quod sibi priùs imprudenti exciderat, cùm diceret, per sermonem. Quin ille potiùs eodem loco haberi voluit, quæ per sermonem, quo illa, quæ per epistolam tradiderat. Vides igitur, quàm nō cōsistat hæc tua collectio? Incipit iam excutere Brentius traditiones, quarum Basilius meminit, qui cùm docuisset, parem vim ad pietatem habere dogmata scripta & nō scripta, rationem simul dicti sui profert. Nam si consuetudines, inquit, quę scripto proditæ non sunt, tanquàm haud multùm habentes momenti reijcere conemur, imprudentes & ea damnabimus, quę in Euangelio necessaria ad salutem habentur, imò potiùs ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus est, vt ei⁹ quod primū est & vulgatissimum primo loco cōmemorem, vt signo crucis eos qui spem collocarunt in Christum signemus, quis scripto docuit? Potuítne verius dici aliquid, quàm quod à Basilio scriptum est? Est enim illud verissimum, quòd reiectis traditionibus, ipsum etiam Euangelium reijci videtur. Quid enim aliud sunt traditiones, quàm viuum quoddam Euangeliū? Hoc ipsum cuius primo loco meminit signū crucis, quid aliud est quàm summa totius Euangelij? Quo magis moror hoc nescire tam insignem Rabinum hunc, qui sibi tamen ignorare nihil videtur. Quid, inquit, hoc facit ad honestam disciplinam, vel ad veram pietatem? Tu es magister in Israël, & hæc ignoras? Imò verò Brenti, omnis propemodum Euangelica disciplina, quin & vera pietas omnis, hoc vno signo crucis quodammodò cōprehenditur & explicatur. Quod cùm apud nos ne pueri quidem ignorent, est ne verisimile te nescire Brenti? Sic apud nos ma-

2. Thess. 2.

Basilius de pondere traditionum.

De signo crucis.

Traditiones Euangelium viuum.

Ioan. 3.

Quid significet expressio crucis.

tres puerulos instituũt, simul vt inceperint talem qualem rationis vsum habere: Posteaquàm è somno fueris expergefactus, surgens è lecto cruce te signa: Similiter facies cùm iueris cubitum. Duces autem signum hoc à vertice capitis siue à fronte, ad vmbilicum vsq;, simul cogitationẽ tuam ad Christum referes, qui de summo cœlo egressus descendit in viscera matris, atq; ex purissimis illius sanguinibus carnem nostram assumpsit. Deinde collocabis manum in sinistro brachio, & duces ad dextrum, simul causam animo tecum repetes, quamobrem eò se dimittere Dei filius dignatus fuerit, vt relinqueret domum suam, dimitteret hæreditatem suam, daret dilectam animam suam

Hier.12. in manus inimicorũ suorum in cruce pro nobis moriens. Fecit enim hæc, vt nos qui pro meritis nostris cum hædis à sinistris eramus collocandi, transferret ad dexteram inter oues suas, vbi vocem illam desideratam audire nobis liceret: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis

Matt.15. regnum à cõstitutione mundi. Facies autem hoc signum tribus digitis, ad significandum trinitatis mysterium, & vteris his verbis: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, quo sic in recordationem eius rei venias, quòd salutẽ nostram, quæ crucis beneficio nobis obtigit, tota trinitas, cuius inseparabilia sunt opera, in medio terræ operata est.

Ioan.18. Pater filio, sicut ipse filius testatur, calicem passionis dedit, & ipse Filius animæ suæ in potestate sua propinauit,

Ioan.10. sicut ipse ait: Potestatem habeo ponendi animam meam.

Esa.53. Oblatus est enim quia ipse voluit. Et Spiritus sanctus illi

Heb.9. propinari fecit, Apostolo teste, qui dicit, quòd Christus per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo. Vides quanta fidei nostræ mysteria vnica hac signandi nos cruce forma nobis Apostoli tradiderint? vt si rudis aliquis & agrestis homo propter intelligentiæ suæ tarditatem assequi cætera non possit, vel hoc illi propè solũ ad salutem sufficere queat. Hic enim incarnatio, hic passio Christi, hic causa passionis, hic extremum illud iudiciũ, & spes nostrę vocationis, hic mysterium trinitatis, per quam redempti sumus, vnica signatione crucis exprimitur. Sic puerulos matres apud nos instituunt: sic etiã agricolas in villis docẽt Sacerdotes. Qui verò liberaliùs in ciuitatibus

Quanta fidei mysteria signaculum crucis complectatur.

educãtur, admoneri solent, vt ne sibi sufficere putẽt, si crucis hoc signo facto, memoriã illius crucis, quam Christus pro nobis pertulit, sibi repræsentent, verùm eadem & ipsi cogitatione armati, simul ad crucem cùm vsus fuerit, pro illius nomine ferendam semper parati, crucifigere carnem suam cum vitijs & concupiscentijs suis assuescant, vt dicere quisq; possit, Christo confixus sum cruci, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Sic futurũ, si compassi fuerint, vt conglorificentur. An non verè dixit Basilius, quòd omnia quæ sunt in euangelio ad salutem necessaria damnat, qui traditiones hoc genus Apostolicas reijcit? Siquidem quicquid est euangelicæ disciplinæ, quicquid est veræ pietatis, hac vna Traditione contineri videtur, vt eam reiecisse, nihil sit aliud, quàm vniuersum euangelium condemnasse, fideique prædicationem omnẽ radicitùs euertisse. Et audes dicere Brenti, quòd summã hanc Euangelij Paulus infirmum elementum vocauerit? Quod si in solo hoc signo hæreretur, si nihil prætereà sublimiùs cogitaretur, aliquid tamen dixisse videri posses. Nunc nõ iubemur in hoc visibili signo consistere, verùm ad illud quod nõ videmus, cuius nobis memoriã hoc signũ repræsentat, immensum crucis Christi beneficiũ cogitationem nostrã auocare, quò sic nullo vnquam tempore illius apud nos memoria intermoriatur. Hoc beneficium, quo nullũ est nobis à Deo maius præstitum, solicita de salute nostra mater Ecclesia nõ contenta fuit scriptis cõsignasse, verbis prędicasse, certis diebus instituẽdis inculcasse, verùm hoc etiam signum addere voluit, quo non tam oculis, quàm animis nostris illud perpetuò repræsentaret. Quamobrem ad omnem progressum atq; promotũ, vt Tertulliani verbis vtamur, ad omnem aditum & exitũ, ad vestitum & calceatũ, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quæcunq; tandem homines exerceret cõuersatio, frontẽ crucis signaculo terere fuit vsitatũ. De qua Chrysostomus quoq; sic loquitur: Neq; enim sic regia corona ornatur caput, vt cruce: subinde, omnes ea se signant, inscribendo in nobilissimũ membrum nostri, in frõte enim nostra quasi in colũna quotidiè figuratur: Sic in sacra mẽsa, sic in Sacerdotum ordinationibus, sic iterũ cum corpore Christi in

Gal. 5. *Gal. 2.* *Gal. 6.* *Rom. 8.* *Gal. 4.* *Tertul. de corona militis.* *Chrysost. in demonstratione aduersus Gentiles, quòd Christus sit Deus.*

Tom.3. sti in mysticis cœnis fulget,hanc vbique celebrari videre licet,in domibus,in foro, in solitudine, in vijs, in mari,in nanigijs, in vestibus, in armis, in corporibus brutis malè affectis, in corporibus à Dæmonijs obsessis , adeò certatim bonum hoc mirabile rapiunt omnes.Mira est hęc ratio:nullus confunditur,nullus erubescit. Et huius te signi pudet Brenti, cuius in Ecclesia primitiua iuxta traditionē

De signo crucis Augustin. in Psal.141. Apostolorum,tam frequentem vsum fuisse vides? At vide quàm illius non puduerit virum longè tui dissimilem,doctissimum & sanctissimum Augustinum, qui sic de ea scripsit,quasi de te loqui videretur.Insultat,inquit ille, crucifixo Christo: videam ego in frontibus regum crucē Christi: quod irridet, ibi saluor . Nihil est superbius ægroto, qui deridet medicamentum suum . Si non derideret, acciperet & ipse,& sanaretur.Crux illa signum est humilitatis,illa autem superbia non agnoscit vnde sanetur tumor animæ suæ. Si autē ego agnosco,in via ambulo:vsq; adeò de cruce nō erubesco,vt non in occulto loco habeā crucē Christi,sed in fronte portē. Multa Sacramenta aliter atq; aliter accipimus,quędā ore,quædā per totū corpus. Quia verò in fronte erubescitur,ille dixit,qui me erubuerit corā hominibus,erubescam & ego eum corā Patre meo:ipsam ignominiam quodammodò, & quam Pageni derident,in loco pudoris nostri constituit.Quam tu Brenti erubescis, quam infirmum elementū à Paulo vocari vis, quam etiā risū prosequi videris,ecce quomodo de ea gloriatur Ecclesiæ columna sanctus Augustinus?quomodo eā in loco pu

Idem Tractatu.118 in Ioan. doris in fronte sua collocat? Sed audi quid adhuc ille de signo hoc loquatur: Quid est inquit, quod omnes nouerūt signum Christi?quod signū nisi adhibeatur, siue frontibus credētium, siue ipsi aquæ qua regeneramur, siue oleo quo chrismate vnguntur,siue sacrificio quo aluntur,nihil eorū

Idem Sermone.19. de Sanctis ritè perficitur.Et alio loco: Crucis mysterio rudes Cathechizantur,fons regenerationis cōsecratur, per manus impositionem baptizati dona gratiatū accipiūt, basilicæ dedicantur,altaria consecrantur,altaris Sacramenta cum interpositione Dominicorum verborum cōficiuntur, Sacerdotes & Leuitæ ad sacros ordines promouētur,& omnia Ecclesiastica Sacramenta in huius virtute conficiūtur. Au

din'

din' tu Brenti, quantū huic infirmo (vt vos vultis) elemento tribuat Augustinus, nihil vt sacramentorum absque eo ritè perfici dicat, simul illud adhiberi docet, non frontibus modò credentium, verùm & aquæ, & oleo, & sacrificio, & basilicarum, altariumq; consecrationi. Num similiter vos docetis Brenti? Verùm vnde nobis constare possèt, quòd estis adulteræ semen, si cum Patribus nostris eadem doceretis?

Iterum nobis occinit Brentius eandem illam cantilenā, quam ex Ecclesiastica Socratis historia paulò antè cōtra nos produxerat, Institutū Apostolorū fuisse, nō festos dies sancire &c. Itáne nullum habes, cuius nobis autoritatem obijcere queas, præter hunc quem Nicæphorus fuisse scribit hæreticū? Qui tamē si sanè intelligatur, nihil à verò dixisse videtur alienū. Nam sicut antea scripsimus, certum est, non hunc Apostolorum fuisse scopum, vt Iudaico more tantùm festa celebrari vellent, sed vt cùm alijs, tum præcipuè festis diebus, contemplationi diuinorum beneficiorū homines totos vacare, nec à corporis magis laboribus, quàm ab animi vitijs quiescere docerent. Certum est illos vt in externa cæremonia spem suam quisquam collocaret, noluisse, verùm vt per hæc signa visibilia mentes hominum, inuisibilium amore raperentur: hic fuit scopus eorum, cùm hæc instituissent. *Socrates scriptor.* *Nicæ. li. 6. ca. 37. hist. & libr. 9. cap. 13.*

Occurrit obiectioni tacitę Brentius. At enim aliquoties Satan talibus crucibus fugatus est. Scio hoc de Iuliano & alijs commemorari, sed scimus etiam, Satanam esse mendacem, & impostorē, qui idcirco fingat se talibus crucibus fugari, vt superstitionem confirmet, & magiā doceat. Vna enim tantùm cruce fugatur Satan, nimirum cruce Domini nostri Iesu Christi, eaque non digitis in aëre aut corpore affícta, ac ne illa quidem lignea in qua Christus pependit, sed ipsa passione in cruce peracta, & à nobis per fidem suscepta. Quare non est dubium, quin Apostoli longè occupatiores fuerint in explicanda passione Christi, quæ veram nobis salutem attulit, quàm vt vacauerit illud de cruce digitis formanda, Ecclesię traderet quæ res per se ad pietatem nihil magis facit, quàm si manibus in aëre circulum descripsetis. *Brētius in signū crucis blasphemus.*

Quis

Responsio. Quis hanc hominis blasphemiam nō horreat? si modò dici meretur homo, portentum hoc in vltimas terras deportandum. Audes tu magiam appellare signum hoc, cuius me tu dæmones fugere, vaticinia conquiescere, magiam & veneficia irrita iacere, non vno loco scribunt Athanasius, Chrysostomus, Augustinus, & alij. Quod autē dicis mendacem esse Sathanam, vtinam quàm id verū est, tam facilè persuaderi potuisset magistro vestro Martino Luthero, qui illius argumentis conuictus, quem etiam in eo libro ab hac nota liberare conatur, & Sacerdotium & Sacrificium sustulit, Seruetoque viam muniuit, ad verum sacerdotem & Pontificem nostrum Christum Deum negandum. Scilicet fingebat se fugari cruce Satanas? Audi quid ea de re scribant, qui nobis rem gestam hanc literarum monumentis consignatam reliquerunt. Gregorius Nazanzenus, cui Theologi nomen Græci tribuunt, scribit de Iuliano: Ad crucem confugit, ac ob timorem signatur, adiutoremque facit quem persequebatur: præualuit signaculum, superantur Dæmones, soluuntur timores, respirat malum, animatur rursus: iterum impetus, denuoque signaculum, cōpescuntur dæmones. Theodoritus verò celebris & ipse inter Græcos, sic de eo loquitur: Apparentibus Dæmonibus cogitur ille metu inscribere fronti signum crucis. At Dæmones conspecta figura dominici trophæi, & stragis suæ memores, mox euanuerunt. Zosomenus verò sic: Ex consuetudine pristina symbolo se Christi clanculùm obsignauit: quo facto, spectra illa subitò euanuerunt. Quam diuersa verò fuit vox Patrum nostrorum ab ea, quam profert semen istud adulteræ? Quid autem dici potuit atrocius ab ijs, qui fuerunt ex professo Christi crucis inimici, quàm dictum est ab hoc, qui vocari vult Euangelicus? Ne mystagogo quidem, qui Iulianum in aditum illud introduxerat, hoc tam impium commentum in mentem venit, cùm admirari crucis vim, cuius figura territi, fugatique fuissent Dæmones, Iulianum videret. Caue, inquit ille, causam hanc eorum fugæ fuisse suspiceris. Non illi formidine, sed odio facti tui fugerunt. Veram ille fugam fuisse non diffitebatur, timorem autem vt attribueret ijs, quos pro Dijs colebat, religione

Athan. de humanitate Christi & aduētu eius in carne.

Chrys. vbi sup. & oratione 5. ad uersus Iudæos, & homil. 55. in Matth.

De Iuliano quem crucis signum defendit.

Naz. in oratione priore, quam scripsit cōtra Iulian.

Theo. li. 3. cap. 3. hist. Eccle.

gione prohibebatur. An non autem ipsos etiam Ethnicos impietate superat Cacangelicus hic, qui quod illi non fuerunt ausi, nihil est veritus comminisci? Sed quò non progreditur impietatis? Non est contentum blasphemum os, crucem, quæ digitis effingitur, derisisse, nec illam intactam reliquit, in qua Christus clauis affigi, quam attactu sui corporis & aspersione sui sanguinis consecrare dignatus est & sanctificare, quam tot miraculis illustrem sancti Patres nostri tot præconijs extulerunt, cuius etiam & inuentionis & exaltationis dies vt anniuersaria celebritate festus ageretur, ante mille annos instituerunt.

Brentius ligno sanctæ crucis iniquus.

Pergit Brentius: Dionysius affirmat hunc morem signandi baptizatos cruce, idcirco vsurpatum, vt homines admonerentur ad ferendam crucem. Christus autem docuit hoc prædicatione verbi sui, non signaculis digitorum. Quare cùm Apostoli claris & perspicuis verbis Ecclesiæ tradiderunt, non est verisimile, quòd postea in hac clara luce induxerint tenebras vmbratum. Habet huius sententiæ suæ adstipulatorem Brentius, qui sicut impietate non est inferior, sic Latinè scribendi facultate Lutheranos omnes longè superare videtur, Ioannem Caluinum, cuius & ipsius hæc verba sunt: Quorsum attinebat tot passim in templis cruces erigi, si probè & fideliter illuc inculcaretur, Christum esse mortuum, vt in cruce maledictionem nostram sustineret, peccata nostra expiaret, corporis sui sacrificio sanguineque ablueret, nos denique reconciliaret Deo Patri: ex quo vno plùs discere poterant, quàm ex mille crucibus ligneis aut lapideis. Sed ô genimina viperarum, quínam estis vos, qui præscribere Spiritui sancto, vt non alio modo quàm hoc verbi gratia, prædicatione, mysteria sua fidelibus nota faciat, voluntatemque suam explicet, audiatis? Quid autem? Si fuerint & alij Prophetæ post vos exorti, qui nec hûc modum ferendum esse putent, num his locum dabitis? Quid si dicant, Deum audiendum, non hominem, cùm scriptum sit: Beatus vir, quem tu erudieris Domine, non quem hic aut ille homo erudierit. Cùm scriptum præterea sit, Vnũ esse magistrum nostrum, & non debere fieri plures magistros,

Brent. pro se citat Dionysium.

Responsio.

Caluinus.

Nõ sat est prædicatione nos commoneri de religione, opus est signis.

Psal. 93.

Matt. 23.

De-

Iaco. 5. Detrahi enim cœlestis magistri dignitati, & eius gloriam obscurari, si quis alius audiatur prætereà, quasi parùm idoneus ille sit ad docendum nos. Quamobrem è cœlo cœlestis Doctoris voces expectandas esse, cùm nihil impediat, quò minùs æquè nos docere queat, atque docuit olim Patriarchas & prophetas. Non esse ad creaturam confugiendum, hoc est, ad scripturam: ne nos obiurgare videatur Apostolus, dicens: Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa? Quæ enim esse alia infirma & egena elementa, nisi literas, vel ipsis Grãmaticis testibus, qui literas elementa vocant? Non ex istis igitur egenis & infirmis elementis, quibus continetur scriptura, sed ab ipso Deo doctrinam petendam, illius esse vocem audiendam, quod ille nobis reuelauerit, siue per visiones, siue per somnia, tanquàm Dei verbum esse suscipiendum. An autem tales Prophetę iã exorti non sunt? An ipsi vos graues de illis quærimonias non contexistis? Sed quis eis ad hos errores in vulgus spargendos fenestrã aperuit pręter vos? Voluistis externa signa sublata omnia, ne quid infirmis & egenis elementis tribui videretur. An literæ quoque externa signa non sunt? an verba quoque & elementa non sunt signa rerum, quæ illis significantur? A vobis igitur docti sustulerunt illi externa signa omnia, sustulerunt scripturas, sustulerunt & prædicationẽ, siue externum verbi ministerium, quòd soli Deo gloriam hanc esse tribuendam putarent, vt ipsum, & non quenquam alium Doctorem & magistrum agnosceremus.

Gal. 4.

Prosequitur Brentius: Concedamus, quòd Apostoli tradiderint talem crucis effictionem, num dicemus igitur, hanc traditionem idem robur habere, quod habet vel baptismus, vel cœna Dominica? Certè nemo de vera Apostolorum doctrina admonitus hoc affirmare potest. Quare etiam si hæc esset manifestè traditio Apostolorum, tamen è scripta eorum doctrina iudicandum est de ea, quòd non sit necessaria obseruatio, nec magica consecratio, sed tantùm pædagogica, eaque liberrima obseruatio. Etiam si tu non concedas Brenti, nemo tamen pius dubitabit, quin

Responsio. Apostoli nobis tradiderint istam crucis effictionem, vel expressionem potiùs. Extat Abdiæ liber à Iulio Africano

Lati-

Latinus factus, quem ille scripsit de rebus gestis Apostolorum, quarum conscius ipse fuit, cùm eorum esset Discipulus & assecla, ibi non vno loco reperies, quàm frequenter illi & se & alios in frontibus cruce signarint. Cęterùm quod quæris, num idem robur habere debeat hæc traditio, quod habet vel baptismus vel Cœna Domini, nunquã hoc dictum est à Basilio, nusquàm ille comparauit traditiones Apostolorum cum Sacramẽtis à Christo institutis, sed hoc dixit Basilius, quòd quæ sunt ex Apostolorum traditione, parem vim habent ad pietatem cum ijs, quæ scripta sunt. Quid hic habes quod arrodas? Nisi fortè quòd minus dixerit quàm ab eo dictum oportuerit. Nam quæ subijciuntur oculis, magis excitare solent homines, quàm quæ vel dicuntur, vel scribuntur tantùm. Itaq; celebratur illud Poëtæ cuiusdam:

Abdi. probat signũ crucis traditionem Apostolicam esse.

Magis mouent visa quàm audita vel lecta.

Segniùs irritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Scimus etiam quid ab artis Rhetoricę scriptoribus traditum sit, vbi docent, qua ratione sint mentes hominum permouendæ: vbi meminerunt etiam prætextæ Cæsaris, quæ fuerat in foro prolata, quantos ea motus fecerit in animis spectantium: quòd vestis illa sanguine madens ita repræsentabat imaginem sceleris, vt non occisus esse Cæsar, sed tum occidi maximè videretur. Nihil igitur absurdi scripsit Basilius, cùm docuit, eandem ad pietatem vim habere traditiones non scriptas quæ fiunt per signa, quàm habent scriptæ: cùm ipsa nos doceat experiẽtia, quòd simplex præsertim & imperita plebecula, plùs persæpe mouetur signis istis externis, si quando Christi crucifixi simulachrum ostenditur, quàm si tota passionis historia ex Euangelista aliquo recitetur. Atqui Brenti, non vobis tantũ magnis Rabinis consultum Apostoli voluerunt, verùm & ijs, quorum pars est multò maxima, qui ad eam sapientiæ perfectionem, quam vos consequuti vobis esse videmini, nondum peruenerunt: qui simulachris eiusmodi plus persæpe, quàm vllis verbis afficiuntur. Huc accedit, quòd eiusmodi signa multùm faciunt ad memoriam rerum, quarum signa sunt, excitandam. Si sermo sit aliquis auditus, facilè excidit: Signum subinde repręsentatum oculis, non

Signa iuuant memoriam.

facilè rei memoriam,quam repræsentat, excidere patitur. Quàm sit autem hæc obseruatio necessaria,nihil est quod multis in præsentia de eo dissferamus. Nemo cogitur vt se cruce signet,neque tanquam necessarium id cuiquam pręcipitur,etiamsi fieri potest,vt si quis intermiserit vbi locus postulet, quoniam secùs de se suspicandi præbet occasionem,non leuiter peccet.Cęterùm si quis Episcopus aut sacerdos in vsitatis cęremonijs non adhibet signum crucis, idque prudens facit, peccat grauiter: si verò prætermittat ex contemptu,sicut à vobis fit, multò grauissimè peccat: peccat enim in Spiritum sanctum.

De traditione precandi ad Orientem. Examinat aliam quoque traditionem, vt ad Orientem in precatione conuertamur Iláne,inquit,putat Apostolos sollicitos fuisse ad quam partem mundi faciem nostram in precatione vertamus,& non potiùs vt in spiritu & veritate precemur?Primam curam Apostolorum fuisse, vt in spiritu & veritate precari fideles docerent,dubium nō est: ex eo namque vis pendet omnis precationis. Intereà tamen nec illud visum est negligendum, ob certi mysterij significationem, quam ad patrem versos orare nos oporteat. Sed audi quid ea de re scripserit Ioannes Damascenus:

Lib.4. de orthodoxa fide ca.13. Non simpliciter,inquit,& fortuitò ad Orientem adoramus,sed quia ex visibili & inuisibili, id est, intellectuali & sensibili conflati sumus natura, duplicem adorationem Conditori nostro offerimus,vt & mente psallimus,& corporalibus labijs,& baptisamur aqua & Spiritu,& dupliciter Domino vnimur, mysterijs participantes & gratia spiritus. Quia igitur Deus est lux intelligibilis & sol iustitię, & Oriens in scripturis nominatur Christus,dedicandus illi Oriens est ad adorationē. Nam omne præstantius magisque bonum illi offerendum,à quo omne bonum benignè largitur.Dicit autē diuinus Dauid: Regna terræ cantate Deo,psallite Domino,qui ascendit supra cœlum cœli ad Orientem. Et quia dicit scriptura : Plantauit Deus paradysum in Edem ad Orientem,vbi hominem, quem plasmauit,posuit, quem transgredientem exilio mulctauit, & è regione paradysi ipsum habitare fecit, ab Occidente videlicet.Antiquam igitur patriam requirentes, & ad ipsam suspirantes Deum adoramus. Iudæis quondam, inquit

Bren-

Brentius, qui adhuc sub elementis mundi erãt, præscriptũ fuit, vt in exilium eiecti, verterent in precatione faciem suam aduersus Ierusalem: hoc erat tempus noctis & vmbrarum: nunc postquàm nox præterijt, & corpus absolutum est, Apostoli ne diei & veritatis præcones, nouas tenebras & vmbras inducerent? Atqui Brenti, meminit huius traditionis antiquior Basilio Origenes, ex quo plera que transcripsisse Basilius videtur. Meminit hoc etiam vetustior Iustinus Martyr, qui mouet hanc quæstionem: Si Deus, cùm fecerit omnia secundum naturæ circuitum, est omnium Dominus, ideoque Dauid in omni loco ditionis Domini iubet nos celebrare Dominum: similiter & Apostolus in omni loco iubet nos attollere pias manus ad Deũ cur nos Solis tractum pro venerabili opere & domicilio diuino habentes in eum intuemur, dum Deo laudes & preces mittimus: aut qui nam consuetudinem hanc docuere Christianos? Et ei tandem respondet: Quoniam nostrorũ honorabilissima quæque ad Dei honorem seponimus, & est hominum opinione Solis ortus honorabilior, quàm aliæ partes mundi, propterea tempore precum spectamus omnes ad Orientem: quemadmodum dextera manu in nomine Christi consignamus eos, qui hoc signo egent, quia honorabilior existimatur quàm sinistra, tametsi situ non naturâ ab ea differt. Sic & ortus tãquàm mundi pars honoratior adorationi Dei destinatus est. A quibus autem orandi morem accepit Ecclesia, ab ijsdem etiam locum accepit, videlicet ab Apostolis. Meminit Athanasius quoque, nã & ipse quærit, quare nos Christiani adoramus versus Orientẽ, & Iudæi ad Meridiem? Qui duplicem adfert responsionem, quòd aliter Iudæis, aliter Græcis responderi velit: Iudæis, quòd ita nos instituerit Spiritus sanctus per Dauid Prophetã, cùm dicit: Adoramus ad locum, vbi steterunt pedes tui Domine. Et propheta Zacharias docet nos dicens: Et stabunt pedes Domini in mõte Oliuarum contra Ierusalem: Græcis, quòd non quasi in Oriente circumscriptus sit Deus, indè versus Orientẽ adoramus: sed cùm Deus sit & nominetur lux vera, ob id respiciendo ad lucem creatam, iam nõ quidem illam ipsam, sed factorem eius adoramus, videlicet ex lucidiore elemento ipsum,

Ori. ho. 5. in Nume. *Iust. quæ. 118.* *Athan. in quæstioni. quæst. 37.* *Ioan. 1.*

qui eſt ante omnia elementa & ante omnia ſecula, illuſtriſſimum Deum honorantes. Tertiam adfert reſponſionem pro fidelibus, quam etiam ei capiti, ex quo ſibi Brentius hæc excutienda ſumpſit, Baſilius inſeruit. Hac, inquit de cauſa beatiſſimi Apoſtoli fecerunt, Chriſtianorum Eccleſias intendere verſus Orientem, vt ad paradiſum reſpicientes vnde cecidimus, ſcilicet ad veterem patriam & regionem noſtram, petamus Deum & Dominum noſtrum reducere nos illuc vnde eiecti exulamus. Ad auſtrum verò intendere Iudæis Prophetæ præceperunt, quòd ex Auſtro quò ad Ieruſalem, ſcilicet ex Bethlehem naſciturus erat Dominus: ideò dixit Propheta, Deus ab Auſtro veniet. Meminit & Auguſtinus huius traditionis. Cùm ad orationes, inquit, ſtamus, ad Orientem conuertimur, vnde cœlum ſurgit, non tanquàm ibi ſit Deus, & quaſi cæteras mundi partes deſeruerit, qui vbiq; præſens eſt, non locorum ſpacijs, ſed maieſtate potentiæ: ſed vt admoneatur animus ad naturam excellentiorem ſe conuertere, id eſt, ad Dominum, cùm ipſum corpus eius quod eſt terrenum ad corpus excellentius, id eſt, ad corpus cœleſte conuertitur. Vides quemadmodum & Athanaſius, & qui fuit Apoſtolorum temporibus proximus Iuſtinus Martyr, ſicut alias plæraſq;, quas omnibus quidem facere neceſſe eſt, inquit Origenes, nec tamen ratio rerum omnibus patet, ſic & hanc traditionem Apoſtolorum eſſe docuerunt, & eius rationes aſſignarunt.

Lib. 2. De ſermone in monte.

Vbi ſuprà.

Obiectio Brentij. *Ioan. 4.*

Sed dèmus, inquit, etiam hanc prędicationem eſſe Apoſtolicam. Quid? Habebítne ad pietatem hanc eandē virtutem, quam habet illud quod ſcriptum mandatum eſt, Oportet Patrem in ſpiritu & veritate adorari? Quod eſt hoc genus quæſtionis? An contulit aliquando Baſilius orationem ad Orientem, cum Chriſti præcepto, quo vult nos in ſpiritu & veritate Deum adorare? Quis autem de eo dubitat, etiamſi totos dies aliquot ad orientem ſpectemus, nec vllum orandi finem faciamus, niſi tamen in ſpiritu & veritate precati fuerimus, & oleum (quod aiunt) & operam nobis perituram. Non itaque cum hac ſcriptura parem vim habet traditio, ſed cum illa potiùs, qua iubemur, quæ ſurſum ſunt quærere, qua iubemur ad cœleſtem illam

Reſponſio.

Coloſſ. 3. *Heb. 13.*

illam patriam vnde excidimus, anhelare. Quod igitur illa ſcriptura nos monet, ad hoc nos excitat ab Apoſtolis nobis tradita cæremonia. Quęrit iterū Brentius. Quid? Peccabítne aduerſus Deum, qui in precatione ſua verterit ſe potiùs ad meridiē & ſeptentrionem, quàm ad orientem? Certè ſi eſſet traditio Apoſtolica, quæ eandē haberet vim ad pietatem cum ijs, quæ ſacra ſcriptura mandat, fieri non poſſet, quin eſſes peccati reus, ſi te aliò quàm ad Orientē in precibus tuis verteres. Atqui ſi diligēter excuſſeris, quæ ſcribuntur ab Athanaſio, non fuit hæc eorum intentio, vt omnes preces ab hominibus ad Orientem verſis fierent, ſed publicè tantùm, hoc eſt, vt templa ędificarentur fronte ad Orientem conuerſa, vt eò ſe quoque, cùm publico totius Eccleſiæ miniſterio fungitur Sacerdos, orans conuerteret. Quare nihil peccat, ſi quis priuatim orās, aliò ſe vertat, quàm ad Orientem. Quin & altaria, in quibus publicū fit ſacrificium, & ad Auſtrum, & ad Boream verſa nonnunquàm vidimus: qua in re ſi quid erratum eſt imprudentia, veniale peccatum eſt, ac diſſimulatur non rarò. Cæterùm vt frons templi verteretur aliò quàm ad Orientem, nō temerè quenquam vidiſſe putamus. Quamobrem quòd in orbe vniuerſo, quàm longè, quamq; latè propagata eſt fides Chriſtiana, tanto conſenſu videmus in omnibus terris obſeruari, quis eſt, qui traditionem hanc Apoſtolicam eſſe dubitare queat? In quam nihil à vobis peccatur Brentí. Nam vos tantùm abeſt vt ædificanda vobis eſſe templa puteris, ex quo tempore quinti veſtri Euangelij lux vobis affulſit, vt etiam ea, quæ ſunt à Patribus veſtris ædificata, partim euerteritis ipſi, partim in ſolitudinem redacta, ſpōte ſua ruere paſſi ſitis, partim etiam in priuatas ædes, inque ſtabula cōuerteritis. Sed ſi quis tamen ſit, qui tēplum ædificare velit, fronte verſus Occidentem conuerſa in deſpectum traditionis huius Apoſtolicæ, eum in Spiritum ſanctum peccaturum, certum eſt & indubitatum: neque video, quo poſſit alio peccatum hoc, quàm Sataniſmi nomine rectiùs appellari. Satanam enim Hebręi vocant, quē aduerſarium Latini: Aduerſari autem ei, quod ab Apoſtolis traditum, tam eſt vnanimiter ab omnibus per orbem Chriſtianum vniuerſum in Eccleſia Dei totis mille quin-

Publicæ preces & ſtructuræ tēplorum verſus Oriētē fiunt ex traditione

Irreuerentia ſectariorum in templa.

Sataniſtæ qui obmittunt ex cōtemptu traditionē Apoſtolicā, peccant in Spiritum ſanctum.

gentis annis semper obseruatum, quid est aliud, quàm Satanam agere: cuius non aliud est studium, quàm vt ob hoc ipsum pleraque reijciat, quòd ea videt tanto Christianorũ omnium cõsensu obseruari. Sic ferè fecit ille vester, qui se plurimum salis cum Satana comedisse gloriatur: qui pleraque, quàmuis esse laudanda sciret, non aliam tamen ob causam à suis respui voluit, quàm quòd autoritate Conciliorum sancita, summoque totius orbis consensu recepta essent ab omnibus & approbata. Quam enim ille causam habet, quamobrem calicem dari Laicis tantoperè nõnunquam exigat? Num quia de necessitate salutis esse putat, vt ex eo bibant omnes. Atqui non vno ex loco illius colligere licet, longè aliam ipsius esse sententiam, sed quoniam illius vsu fuit à Patribus in Concilio congregatis interdictum, ea sola visa est illi causa legitima, quamobrem eum restituendum omninò Laicis esse censeret. Quin etiam si quo casu, inquit, Concilium statueret, minimè omniũ nos vellemus vtraque specie potiri, imò tunc primũ in despectum Cõcilij vellemus aut vna aut neutra, & nequaquam vtraque potiri, & planè eos anathema habere, quicunque autoritate talis Concilij potirentur vtraq;. Sic & alio loco de Confessione scribens: Fidele, inquit, consiliũ meũ est, vt homo Christianus tempore quadragesimæ & paschatis non cõfiteatur, nec ad Sacramentũ accedat: & cogitet ita, Ecce quãdo hoc præcepit homo, Papa scilicet, ob idipsum non faciã: & si non præcepisset, vellẽ facere. Faciam autem alio tempore, quo non præcepit, quãdo & quomodo mea libera volũtas me tetigerit. Et iterũ alio loco: Videns quæ esset Ecclesia, quæ determinasset in altari nõ esse verũ panem verumque vinum, sed sola accidentia, nẽpe Thomistica, hoc est, Aristotelica, audacior factus sum, & stabiliui tãdem cõsciẽtiã meam sentẽtia priore, esse videlicet verum panem, verumque vinũ, &c. Simile quiddam scribit etiam de eleuatione Eucharistiæ. Ad hunc modum decretis & traditionibus Ecclesiæ repugnare, & ob hoc ipsum eas aspernari, quia sic visum fuit Ecclesiæ & Spiritui S. hoc est idololatriæ scelus admittere, hoc est in Spiritum sanctum peccare, hoc est hominem exuere, & Satanam induere. Et qui tali sunt ingenio prædıti, non alio sibi magis apposito nomi-

Luther. docet ex contẽptu peccare in Ecclesiam.

Luther. in lib. de formula Missæ.

Idẽ de Confess. par. 3 parag. 14.

Luther. de Cap. Bab. cap. de Eucharistia.

Idem in libello, quẽ inscripsit: Breuis confessio de Eucharist.

Satanistæ qui.

nomine possunt appellari, quàm si vocentur Satanistæ.

Ad tertiam traditionẽ Brentius aggreditur, quæ est ter immergere hominẽ in Baptismo: de hac etiam re extat Canon inter eos, qui Apostolorum nomine circumferuntur: Si quis Presbyter aut Episcopus nõ trina immersione vnius mysterij, sed semel emergat in baptismate, quod dari à quibusdam dicitur in morte Domini, deponatur. Mirabor, si seriò cogitare potes hãc traditionẽ ab Apostolis ipsis profectã esse. Baptizãtur vno die Pẽthecostes ter mille homines: si ergo Apostoli necesse habuerunt iuxta suã ipsorum traditionem singulos ter immergere, num existimas vno omnes die baptizari potuisse? Sed fortassè hæc est causa, quia dies tum longiores fuêre quàm circa brumam. Quo tẽpore ter mille homines baptizauerunt Apostoli, nondũ hoc ab illis traditũ fuerat: quod si maximè traditum etiam fuisset, nõ habere tamen legẽ, sed facere legẽ rectè dicitur necessitas, & quod aliâs licitũ nõ esset, sæpe necessitate cogente fit licitũ. Quod multis exẽplis docere possumus, verùm nõ est præsentis instituti lõgiùs in ijs immorari. Christus ipse, quibus dixit, vt eũtes docerẽt & baptizarẽt? Certè Apostolis, nõ Laicis. Quoniã tamen vnicum hoc est Sacramentũ necessitatis, sine quo nemo saluus fieri potest, etiamsi contrarium Caluinus cum suis sentiat: contra Christi, sicuti alicui videri possit, institutionem permissum est Laicis, neque viris magis quàm fœminis, si quãdo mortis periculũ instat, baptizare. Adeò verũ est, quod omnes traditiones vni militent charitati. Nã etsi requirit hoc ordo, requirit ipsius Christi institutio, vt nõ baptizet nisi sacerdos, tantũ tamen valet charitas, quæ finis præcepti est, ad quã solã omnia vel Christi, vel Apostolorũ & Ecclesiæ totius instituta referũtur, vt quoties id ꝓximi salus flagitare videtur, non quod institutũ est, sed quod charitas exigit, id spectemus potissimùm: cùm certũ sit & indubitatũ, nihil vel à Christo, vel ab Apostolis & eorũ successorib' esse traditum, nisi quod pertinet ad salutem fidelium. Annotarũt hoc etiam ij, quos vos habetis ludibrio Brenti, scholastici Doctores, qui volunt in eiusmodi, non tam legem ipsam, quàm legislatoris intentionẽ spectari. Sic enim loquitur ea de re Vincẽtius Beluacẽsis, qui fuit Monachus ordinis

De traditione trinæ immersionis circa Baptismum.

Canon Apost.

Responsio.

1. quæst. 1. Remissionem.

Necessitas nõ habet, sed facit legem.

Marc. vlt.

Caluinus Baptismi necessitatẽ negat.

Legislatoris magis quã legis spectanda mẽs iuxta scolasticos

Prædicatorum: Legiſlatorũ intentio non eſt, vel eſſe non debet in condendo ius aliquod poſitiuum, obligare homines ad illius iuris obſeruantiam, habentes cauſam legitimam, vel etiam rationabilem non obſeruandi. Præcepta enim, quæ per modum ſtatuti communis ponuntur, non eodem modo omnes obligant, ſed ſecundum quod requiritur ad finem, quem legiſlator intendit. Cuius autoritatem ſi quis tranſgrediendo ſtatutum contemnat, vel hoc modo tranſgrediatur, quòd impediatur finis quem legiſlator intendit, talis tranſgreſſor peccat mortaliter. Si autem ex aliqua rationabili cauſa quis præceptũ non ſeruat, præcipuè in caſu, in quo ſi legiſlator adeſſet, non decerneret eſſe ſeruandum, talis tranſgreſſio non conſtituit mortale peccatum. Quæ totidem verbis repetit in ſua ſumma Thomas Aquinas, cuius etiam alio loco ſunt hęc verba: Præcepta iuris poſitiui magis obligant ex intentione legiſlatoris, quàm ex ipſis verbis, & ideo tranſgreſſor talis præcepti magis eſt reputandus, qui obuiat intentioni legiſlatoris, quã qui deuiat ab aliquo in legis obſeruatione ſecundum textum verborum. Intentioni autem legiſlatoris obuiat, qui ex contemptu, vel ſine aliqua rationabili cauſa ordinationem non ſeruat. Qui verò in caſu, in quo probabiliter credi poſſet, ſi legiſlator adeſſet, quòd eum obligare non vellet, à verbis legis deuiat, intentioni legiſlatoris non obuiat, nec reputandus eſt ſtatuti tranſgreſſor. Non diſſimilia ſcribit Abbas Panormitanus, & alij nonnulli. Quamobrem cùm certum ſit, Apoſtolorum intentionem non fuiſſe, vt cuiuſquam ſalus negligeretur, quam abſque Baptiſmo conſequi nemini licet, ſicubi magna eſt baptizandorum frequentia, & eſt in mora periculum, non ſolam hanc Traditionem, verùm & ipſius Chriſti inſtitutionem, qui Sacerdotibus tantùm baptizandi poteſtatem feciſſe videtur, ſicubi eorum copia haberi non poteſt, rectè licet intermittere. Quàmuis enim à verbis legiſlatorum nonnihil diſcedatur, nihil tamẽ contra eorum intentionem fieri videtur.

Vincentius ſpeculi moralis parte 10. diſtin. 26.

Thom. 22. quæſ. 147. ad tertium In 4. ſentẽtia. diſt. 15 quæſ. 3. artic. 1.

Panormi. ſuper 3. Decretal. de obſerua tione ieiunij.

1. Thim. 3. Tit 1.

Obiectio Brẽtij iocularis.

Proſequitur Brentius: Paulus ad Timothæum & Titum ſcribens, commemorat dotes, quibus is qui Epiſcopatu dignus eſt, ornatus eſſe debet. Nõ præfractus, inquiens, nõ ira-

iracundus,non vinosus,non percussor,non turpiter lucrodeditus:sed hospitalis, bonarum rerum studiosus, & quæ sequuntur. Quod si is Episcopus, qui tantùm semel eum, qui baptizatur, mergit, meretur ab Episcopatu deijci, an non debuisset Paulus in hoc virtutum Catalogo addere, mergens eum, qui baptizatur,non semel tantùm, sed ter? Satis hæc ilocalariter Brenti.sed sic est ingenium vestrum. Atqui si quis præfractus nō est,is facilè paret Maiorū institutis:itaque satis Paulo fuit hoc vno verbo rem denotasse. Subijcit Brentius:Iam si hoc est Apostolicum Decretum, cur posteri mutârunt,an non Apostolicā Decreta ἄγραφα eandē habēt vim,vt vos asseritis,cū ijs quæ sunt ἔγγραφα, ideoq; debent esse inuiolata? Sic Gregorium scripsisse testatur Thomas:Reprehensibile esse nullatenùs potest, infantē in baptismate vel tertiò vel semel immergere: & quidem addit Decretum Concilij Toletani, in quo ita scribitur: Propter vitandum schismatis scandalum,vel hæretici dogmatis vsum simplam teneamus Baptismi immersionē.Sed si ter immergere est Apostolica traditio,reprehendatur,aut damnetur schisma seu hæreticum dogma prædicatione potiùs verbi Dei, quàm mutatione traditionis Apostolicæ,quæ cùm Christus dixit: Qui vos audit,me audit,debet esse sacrosancta. Quęrit Brentius:Cur mutârunt posteri Decretum Apostolicum? Quis autem prohibebit, quò minùs & nos vicissim ab eo quæramus,cur ipsi mutârunt Apostoli Decretum Christi?Christus decreuit,vt baptizarent in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti,sancti Apostoli baptizauerūt in nomine solius Iesu. Cur mutauerunt posteri Decretum de baptizando?cùm in plerisque locis perfundantur modò vel aspergantur,non autem baptizentur?Cur mutârunt aliud Decretū de docendo:Quis enim est qui doceat,aut docere possit infantes,priusquam baptizentur?Quam igitur illæ scriptę vim habuerunt,eandem vim habet hæc non scripta traditio. Et tamen quam quærit causam,adfert ipse Brentius ex Dec.Concil.Tolet. quarti,quod Gregor. Pontificis autoritate potissimùm nititur.Sic enim habent verba Decreti ante nongentos annos lati: Beatæ memoriæ Gregorius Romanæ Ecclesiæ Pōtifex,qui non solùm partes Italiæ illustrauit,sed & longè

Responsio.
Greg.lib.1 epist.41.in Registro.
Tho.par.3. quæst. 66. art.8.
Cap. 5.
Luc.10.
Matt.28.
Apostoli mutarunt Decreta Christi.
Conc.Tol. cap. 5.

gẽ existentes Ecclesias sua doctrina perdocuit, efflagitãte sanctiss. Leãdro Episcopo de hac Hispaniç diuersitate, quid potiùs esset sequendũ, inter cætera rescribens ei, sic ait: De trina verò mersione baptismatis nihil respõderi verius po test, quàm quod ipsi sensistis, quia in vna fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diuersa. Nos autem quòd ter tiò mergimus, triduanæ sepulturæ sacramẽta signamus, vt dum tertiò infans ab aqua educitur, resurrectio triduani tẽ poris exprimatur. Quòd si quis fortè etiã pro summç Trinitatis veneratione existimet fieri, neque ad hoc aliquid obsistit, baptizando semel in aquis mergere: quia dũ in tribus personis vna substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantẽ in Baptismate vel ter, vel semel immergere: quando & in tribus mersionibus personarum trinitas, & in vna potest diuinitatis singularitas designari. Sed si nunc vsq; ab hçreticis in baptismo infans tertiò mergebatur fiendum apud vos esse non censeo, ne dum mersiones numerant, diuinitatem diuidant, dumque quod faciebant, faciunt, morẽ vestrum se vicisse glorientur. Ex huius itaque sententia Decretum hoc tulerunt Patres in illo Cõcilio congregati, cuius tu meministi. Intereà tecũ reputa Brenti, quãta cum honoris præfatione nominetur à Patribus istis Gregorius, quem vos mirè exagitatis: præcipuè verò impurus ille Vergerius tuus, quibus conuitiorum Plaustris in hominem hunc & sanctitate & doctrina cõspicuum non inuehitur? Sed & illud cõsidera, quòd iusta fuit illis causa visa, quamobrem ab Apostolica traditione discederent, ne quid habere cum hæreticis commune viderentur. Neque satis fore iudicarunt, si prædicatione verbi Dei iuxta consiliũ tuum schisma damnaretur, sed hac insuper Traditionis mutatione magis id animis hominum infigere libuit: efficaciùs enim res imprimitur, quando cum prædicatione signum etiam aliquod concurrit.

Gregorius inuisus sectarijs.

Prosequitur Brentius: Agitè dũ autem, sit sanè certum, hanc esse Apostolicam traditionem nõ scriptam, num parem habebit vim ad pietatẽ cum ijs, quæ scripto sunt man data? Baptismus ipse diligenter est nobis in Scriptura com mendatus, num ergo tantum peccabit is, qui in baptismo hominem non ter immergit, quantum ille qui hominem

Brẽtius iterum aduersus dictam traditionẽ

Baptiſmum legitimè petentem, omnino baptizare recuſat? At hoc neceſſariò ſequetur, ſi Traditiones non ſcriptæ eandem habent vim ad pietatem, quam habent ea quæ ſcripto ſunt mandata, quis autem hoc diligenter admonitus ſentiat. Quare hęc de trina immerſione Traditio, aut non eſt Apoſtolica: aut ſi eſt, pertinet tantùm ad pędagogiam, quæ ſit liberrimæ obſeruationis, & quauis opportunitate mutabilis. Videmur ad hæc iam antè reſpondiſſe. *Reſponſio.* Non fuit ea mens Baſilij, quòd cæremoniam hanc cũ Baptiſmo, quod eſt vnum omnium maximè neceſſarium Sacramentum, parem vim habere diceret, cùm abſque cæremonia hac ſaluum hominem fieri poſſe cõſtet, abſque Baptiſmo verò nulla ſit ſpes ſalutis. Cæterùm quod ſcriptum eſt, tertio die Chriſtum à mortuis reſurrexiſſe, cum eo parem vim habet hæc Traditio. Nam ſicut à Leone Magno, & à Ioanne Damaſceno legimus annotatum, ſepulturam triduanam imitatur trina dimerſio: & ab aquis eleuatio, reſurgentis inſtar eſt de ſepulchro. Quod itaque dictum eſt à Paulo: Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitáte vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Quod his verbis Paulus ſcripſit, hoc expreſſit iſta non ſcripta traditio, paremque cum hac ſcriptura vim habet: cum Baptiſmo autem parem vim non habet. Nam & abſque hac cæremonia conſtat Baptiſmus, quam eſſe mutabilem non negamus, ſed non pro cuiuſuis tamen libidine mutabilem.

Leo epi. 4. cap. 3. *Damaſ. li. 4. ca. 10.* *Rom. 7.*

Abſoluit tandem Brentius cenſuram ſuam in Baſilium: nunc incipit in Epiphanium quoq; cenſorē agere, ac profert quidem hæc eius verba: Quòd oportet & traditione vti, nõ enim omnia à diuina Scriptura accipi poſſũt. Subijcit Epiphanius, quę reticet Brentius: Aliqua in Scripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt, quemadmodum dicit S. Apoſtolus: Sicut tradidi vobis. Et alibi: Sic doceo, & ſic tradidi in Eccleſijs. Et, Si continetis, niſi fruſtrà credidiſtis. Quàm pulchrè verò ęum Baſilio concinit Epi-

Epiph. hæreſi. 61. *1. Cor. 11.* *1. Cor. 14.*

Epiphanius? Cuius tu sententiam hanc Brenti quandoqui dem nō oppugnas, quàmuis à teipso prolata sit, in eam id partē accipimus, vt à priore tua sententia discessisse te credamus, qua sic omnem doctrinam nobis ad veram & perpetuam salutem necessariam in sacra scriptura cōtineri do cuisti, nihil vt præterea requirendum esse putares. Quod si ita est, gratulamur tibi, quòd nonnihil de tua pertinacia re miseris, erroreq; tuo correcto, concedendum aliquid esse veritati putaueris. Nūc de traditione quā oppugnas, videamus. Excutit enim censor noster illa verba Epiphanij. Tradiderūt sancti Dei Apostoli peccatum esse post decretam virginitatem ad nuptias conuerti. Et vt verisimile faciat hanc esse Apostolicam traditionem, allegat similem doctrinam ex paulo de viduis: Iuniores viduas, inquit Paul⁹, reijce: cùm enim lasciuire cœperint aduersus Christum, nubere volunt, habentes condemnationem, quòd primam fidem reiecerint. Expendamus igitur, num hęc traditio sit Apostolica. Affirmat quidem Epiphanius, eam esse Apostolicam, & iudico eum tam bonum, tam pium virum, vt hac asseueratione non voluerit Ecclesiam Domini scienter fallere: sed cùm non fuerit admodum vicinus temporibus Apostolorum, cogito multa ad eum publica, sed incerta fama nomine Apostolorum relata esse, quæ fortassis alij de Apostolis, vt essent plausibiliora confinxerunt. Non cupit Epiphanius abs te laudari Brenti. Nam etiamsi tu secùs de illo sentires, nos tamen ex Ecclesiasticæ historiæ scriptoribus didicimus, eum insigni fuisse pietate præditum. Sed ei doctrinæ quoque laudem nōn mediocrem, variarum linguarum peritiam, & multiiugam lectionem tribuunt Hieronymus & Augustinus. Quin clamant hoc ipsi libri quos edidit, fuisse virum longè doctissimum. Quò minùs ferēdus es tu, quòd ab eo, quem bonum & pium virum esse fateris, quem eruditionis laude quoq; celebrem fuisse negare nō potes, in eo dissentire nō dubitas, in quo ipse cum Ecclesia consentit vniuersa. Cæterùm quas tu coniecturas adfers, quamobrem traditionem hanc Apostolicam non esse dicas? Non fuit admodùm vicinus temporibus Apostolorum. Quid autem, viciniórne tu? Certè mille ducentis annis te præcessit. Potuit hæc incerta fama co-

Brent. examinat Epiphanij verba.

1. Tim. 5.

Responsio Socr. li. 6. cap. 10. Zoso. li. 7. cap. 26.

Laus Epiphanij. Hieron. de viris illust. & li. 2. cōtra Ruffi. Augu. de hæresibus.

cognouisse. Quid si cognouit ex certa lectione grauiũ & fide dignorum autorum, in qua diligenter eum versatum fuisse, testis est etiã aduersarius eius Ruffinus: Scribit, ais, Eusebius de Clemente, quòd significauerit quædã à presbyteris, id est, à successoribus Apostolorum voce sola sibi tradita esse. Quod ergo presbyteri, hoc est, vt Eusebi' ipse interpretatur, successores Apostolorũ tradiderunt, fieri potest, vt pro ipsorum Apostolorũ traditione vulgatum fuerit. Magis autem fieri potest, vt hoc falsum sit, quod opinaris tu. Nam presbyteros illos non est verisimile tam fuisse vanos, vt maximè ab illis aliquid eiusmodi profectum fuerit, vt alijs sub Apostolorum nomine traderent, quę ab ipsis non accepissent. Incipit iam de traditione iudicare, nũ sit Apostolici Spiritus. Non est certũ, inquit, quòd temporibus Apostolorũ fuerit tale genus vouendæ aut definiendæ, vt Epiphanius loquitur, virginitatis, quale est vsitatum apud Monachos. Tibi certum nõ est Brenti, sed nobis certum est, qui legimus hæc apud Apostolorum æquales, apud eos qui Christum vidisse, ex numero septuagintaduorum Discipulorum fuisse, & cum Apostolis consuetudinẽ habuisse creduntur: Quorum vnus Abdias, qui res gestas Apostolorum conscripsit, quibus ipse præsens intererat, & ex magna parte testis fuit oculatus, de Matthæo scribit, quòd Iphigenia filia defuncti Regis Æthyopię sacrum velamen acceperat de manu eius, præposita iam virginũ, inquit, amplius quàm ducentarũ. Audi verò, quæ fuerit Matthæi Apostoli & Euangelistæ hac ipsa de re, de qua sermo nobis nunc est, sententia. Docuit is, aliqua opera sic mala esse, vt non per naturam mala sint, sed per intemperãtiam nostram. Nam si præsumat Sacramentorũ mysteria sumere is, qui nondũ est cœlesti aqua perfusus, rem bonã conuertit in crimen, & inde reatum ęternę pœnæ incurrit, vnde à reatu æternę pœnæ potuerat liberari. Ita & nuptiarũ bona, cũ à Deo benedicantur coniugia, à Deo sanctificentur, ac per Sacerdotũ benedictiones à Deo specialiter consecrentur, videntur aliquibus aliquam habere diuinæ indignationis offensam, Ac paucis interiectis: Videte filioli & fratres, inquantũ sermo noster proruperit, vt etiam homicidium bonũ posse fieri probaremus, cùm hic occiditur, qui

Ruff. in inuectiua cõtra Hieronymum. *Euseb. li. 6 cap. 13.* *Responsio.* *An votũ virginitatis fuerit in vsu tẽpore Apostolorum.* *Abdi. lib. 7. apost. hist.* *Matth. Euangelist.* *Homicidium aliquãdo laudabile.*

qui si non esset ipse solus occisus nocens, multos potuisset occidere innocẽtes. Sicut est occisus Golias, & sicut est occisus Sisara, sicut occisus est Aman, sicut est truncatus Holofernes, & sicut denique sunt occisi cum laude, qui vestris sedibus inimicabantur & regnis. Sic ergo & matrimonia dum copulantur, boni operis honestate ornãtur, si sanctè, & iustè, & integrè, & irreprehensibiliter copulentur. Nã si hodie despõsatam regis, seruus regis vsurpare audeat, non solùm offensam, sed etiam crimẽ tam grande incurrisse dignoscitur, vt meritò viuens tradatur flammarũ incendijs: Non ideo quidem, quia duxerit vxorem, sed quia spõsam sui regis accepisset. Ita etiam tu, ô fili charissime Rex Hirtace, sciens Iphigeniam filiam Regis decessoris tui sponsam Regis cœlestis effectam esse, & sacro velamine consecratam, quomodo quæso poteris sponsam potentioris te tollere, & tuo eam matrimonio copulare? Audis hìc Brenti, virginem Christo dicatam, audis de manu Matthæi sacrum velamen accepisse, audis præpositam virginum plùs quàm ducentarum fuisse, audis quãtum crimen incurrat, qui sponsam cœlestis Regis effectã, sacroq; velamine consecratã, tollere, matrimonioq; suo copulare fuerit ausus? quod ab idolo vestro Islebiensi, quod ab Oecolampadio, quod à Pelicano, quod à Bucero ter marito, quod ab alijs vestris nõ paucis factitatum esse non ignoras. Audis, qualem contra vos non quiuis homo, sed Apostolus & Euãgelista Christi sentẽtiã tulerit? quę si quis esset apud vos residuus Dei timor, meritò vos cõmouere deberet. Quoniã verò scriptum est, quòd in ore duorum aut trium testium stet omne verbũ, adhibebimus & alium testẽ huius ęqualẽ. Martialis hic est Lemouicẽsis Episcopus, vnus & ipse è 72. Christi discipulis, qui scribens ad Tolosanos: Virgo, inquit, Valeria sponsa Regis terrestris, sed meliùs sponsa Regis cœlestis, quę per meã prædicationẽ virginitatẽ mentis & corporis deuouerat, &c. Audis & hìc, quod virgo Deo virginitatem deuouerit, quodq; fecerit hoc prædicatione S. Martialis: qui nunquã id ausus fuisset prędicare, nisi traditum ab Apostolis accepisset. Sufficiúntne tibi duo testes hi? Lex quidem plures non requirit, sed si tu contentus ijs non es, tertiũ producemus, & ipsum Apostolorũ ęqualem

Hæretici ex Monachis mariti facti hac ætate.

Deut.19. Matt.18.

Martial. Cap.3.

Phi-

Philonẽ Hebræum. Meminit & is grandeuarum virginũ, non coactæ castitatis, sicut apud Græcos quędam sunt Sacrificulæ, sed spontè continentium amore sapiẽtiæ. Vis & quartum? Fuit Ignatius à Petro tertius Episcopus Antiochiæ: Hortatur ille virgines, vt agnoscant, cui se consecrauerint. Quin & in Actis Apostolorum fit mentio quatuor virginũ Philippi filiarum, quarũ duas in virginitate consenuisse narrat apud Eusebiũ Polycrates. Ephe. Episcop⁹, & ipse temporibus Apostolorũ vicinus. Vides iã, quòd etiã Apostolorũ temporibus non defuerint virgines, quę Deo virginitatẽ suam deuouerent. Sed neq; viduę idem institutum vitę professæ, quas suo tẽpore Nonnas fuisse vocatas ad Eusto. scribit Hiero. de quibus esse videtur loc⁹ hic Pauli, quẽ tu mirabiliter torques. Sed pręstat verba tua ponere.

Philo de vita contẽplatiua.
Ignat. episto. 12.
Actu. 21.
Euseb. li. 3 cap. 31.
Viduæ professæ olim cælibatum

Nam quod Paulus, inquis, de viduis scribit, nõ loquitur de Nonnabus, sed de mulieribus, quæ orbatæ viris, tradebant sese in ministerium pauperum Ecclesiæ: idq; ea tantùm fide & promissione, qua solent ancillę sese in ministeria dominarum tradere. Nec cùm dicit eas reijcere primã fidem, intelligit monasticum genus vouendi, cùm nondum tale votum fuerit: sed intelligit fidem in Christum, quã in Baptismo dederant: eæ enim lasciuæ viduæ, de quibus Paulus scribit, postquàm saginatæ essent facultatibus Ecclesiæ, & metuerent, ne si nuberẽt, inferiori loco, quàm anteà inter Christianos haberẽtur: maluerũt à Christianismo prorsus ad Ethnicismum deficere, quàm inter Christianos cõtemptiores esse. Hoc significat Paulus, cũ dicit eas lasciuisse aduersus Christum, & conuersas esse ad Satanã. Cùm igitur nõ sit certum, quòd tale genus vouendę virginitatis aut viduitatis fuerit temporibus Apostolorum vsitatum, quale nunc est monasticum, nõ potest etiã certum esse, quòd hęc traditio decreta virginitate sit vere Apostolica. Est ne hoc interpretari scripturas Brẽti? Quid autem est obtorto collo (quod aiunt) in quam velis tu sentẽtiam eas pertrahere, si hoc nõ est? Ne per somniũ quidem cogitare Paulo venit in mentẽ vnquàm ea, quę proferũtur abs te: sed neq; contextus orationis patitur, is vt sensus verborum sit, quem elicere tu conaris. Tum autem, est ne quisquam veterum Orthodoxorum, qui Pauli verba hæc ad eundem

Brẽtius de loco Pauli 1. Tim. 5.
Responsio.

eundem nobis modum interpretetur? Totis mille quingẽtis annis non puto fuisse quenquam, non modò priscorũ, verùm ne recentiorum quidem Theologorum pręter vos quadraginta his annis natos, qui sic ea putaret intelligenda. Reuerà consultò facitis Brenti, quòd tantoperè traditiones oppugnatis, quòd veterum simul & recentium scriptorum, qui vos pręcesserunt, omnium autoritatem eleuatis, quòd nihil præter scripturas esse recipiendum asseueratis, verùm ita, penes vos vt solos eas interpretãdi sit autoritas. Interest vestrà plurimum, vt hoc q̃ plurimis persuadere possitis. Nam sola hęc est, & non alia ratio, qua quicquid vultis, obtinere queatis. Nam si quid habebit momẽti priscorũ autoritas, si quid valebit sensus horũ Pauli verborũ per illos nobis traditus, receptus tot seculis Ecclesiæ siquid totius vsus, deniq; si verũ erit, quod dicitur, Optima scripturarum interpres est consuetudo, iam quidem causa nobis est perorata, cùm quod vel verbo respondere nobis queatis, omnium seculorum Orthodoxis nobiscum facientibus, & ab hac interpretatione vestra dissentientibus habere nihil possitis. Sin autem illud valebit, quod vos vultis, nihil recipiatur pręter scripturás, & penes vos solos certa fuerit autoritas eas interpretandi, vt quemcunq; sensum earum attuleritis ab eo nobis discrepare fas nõ sit, vestra nimirum est victoria. Quid autem Brenti? sine ij quidem, qui vestræ farinæ sunt, in horum Pauli verborum interpretatione vobiscum consentiunt? Nam quod negas tu de Nonnabus Paulum hæc dixisse, concedit Caluinus vester. Sic ẽm loquitur: Ego verò illis minimè nego, viduas, quæ sese, suásque Ecclesiæ operas addicerent, perpetui cœlibatus legem simul suscepisse, non quia in eo religionem aliquam statuerent, vt posteà fieri cœptum est, sed quoniã nisi sui iuris, & iugo maritali solutæ, functionẽ illam sustinere nõ possent. Quòd si data fide ad nouas nuptias respectarent, quid hoc erat aliud, quàm Dei vocationem excutere? Non igitur mirum, quòd talibus desiderijs lasciuire in Christum eas dicit. Posteà verò amplificãdi causa subiungit, Adeò ipsas, quod Ecclesiæ pollicitæ sunt, non præstare, vt primam quoque fidem in Baptismo datam violent, ac irritam faciant, in qua hoc comprehenditur, vt vocatio-

Quo consilio Sectarij scripturas solas vrgeant.

Calui. Capi. 4. institutionis religionis suæ sect. 19.

ni quisque suæ respondeat. Nisi fortè hoc mauis intellige re, quòd velut amisso pudore, omnē deinde honestatis curam abijcerent, ad omnem lasciuiam & petulantiā se prostituerent, licentiosa dissolutaque vita, nihil minùs quàm Christianas mulieres præ se ferrēt: qui sensus mihi perplacet. Respondemus ergo, quę tunc ad publicū ministerium recipiebantur viduæ, eas sibi perpetui cœlibatus conditionem imposuisse: si posteà nuberēt, facilè intelligimus accidisse, quod dicit Paulus, vt proiecto pudore insolētiores fierent, quàm deceret mulieres Christianas. Ita nō solùm peccasse fidem Ecclesiæ datam fallendo, sed à communi piarum mulierum lege desciuisse. Vides, quēadmodum vi veritatis compulsus Caluinus, quàmuis & ipse similiter vt vos, vota reprehendat, in huius loci tamen expositione à vobis apertè dissentiat. Dicit enim, viduas illas perpetui cœlibatus legem suscepisse: dicit, si data fide ad nouas nuptias respectarēt, nihil hoc fuisse aliud, quàm Dei vocationem excutere: dicit postremò, si posteà nuberent, accidisse quod scribit Paulus, vt proiecto pudore insolentiores fierent, quàm deceret mulieres Christianas. Quid aūt postremum hoc, an non esse verissimum Sacerdotum vestrorum periculo, qui nuptias incœstascōtraxerūt, didicimus? Quis enim eorū fœminæ, quas vxores vocari volunt, an nō omnem honestatis curam magna ex parte abiecerunt? an ad omnem lasciuiam & petulantiā se non prostituerūt? quiduis vt potiùs, quàm Christianas mulieres præse ferre videantur. Verùm de hoc satis. Quòd autem primam fidem interpretaris, fidem in Christum, quam in Baptismo dederant, quàm coactum id est? quàm contortum? quàm à Pauli cogitatione longè remotum? qui Baptismi ne verbo quidem hoc loco meminit. Primam fidē irritam fecerunt, exponit August. id est, voluntate ad nuptias à proposito continentiæ deflexerunt. Irritam quippe fecerunt fidem, qua priùs vouerant, quod implere perseuerantiâ noluerunt. Et alio loco: Quid autē ais de quibusdam, quæ vouerunt, & non reddiderunt? Habentes, inquit, dānationē, quia primā fidem irritam fecerūt. Quid est, primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt & non reddiderunt. Nemo ergo positus in monasterio frater dicat: Recedo de monasterio, neque *Aug. ad Iulianam de viduitate, cap. 8.* *Idem in Psal. 75.*

 enim

Idē ad Polentium de adulterinis coniugijs, lib. 1. cap. 14.

Ide de viduitate. cap. 8.

enim soli qui sunt in monasterio, peruēturi sunt ad regnū cœlorū, & illi qui ibi non sunt, ad Deū non pertinent. Respondetur ei: At illi nō vouerūt, tu vouisti, tu retrò respexisti. Et iterū alio loco: Apostolus de quibusdam, quæ continentiā vouent, & posteà nubere volunt, quod eiusdem, antequam vouissent, vtiq; licebat, habētes, inquit, damnationem, quia primā fidem irritam fecerunt. Idem Augustinus conuersas retrò post Satanam interpretatur, quę ab illo excellēti vidualis castitatis proposito in posteriora respicien do ceciderunt & interierunt. Quorsum autem attinet alio rum etiā interpretationes huius loci producere? qui sicut cum Augustino ferè consentiūt, sic à vobis dissentiunt omnes. Verùm nos in eorum verbis describendis lōgiores esse nolumus, cùm præsertim vnus propè sit Augustinus inter omnes, cui vos tamen tribuere aliquid videmini.

Brent. adfert Scripturas.

Actu. 15.

Gal. 4.

Responsio.

Psalm. 75.

Pergit Brentius: Apostolorum officium fuit, non imponere nouam legem Ecclesiæ, sed potiùs liberare eam à iugo veteris legis. Quid tentatis, inquit Petrus, Deum, vt imponatur iugum super ceruicem discipulorum? Et Paulus: In libertate qua Christus nos liberauit, state. Nullā nouā legem Apostolos imposuisse, libēter tibi concedimus: Verùm quisque sibi legem hanc imposuit. Certum est, quòd neminem Apostoli coēgerunt, vt perpetui cœlibatus legē susciperet, cùm ne nunc quidem, vt id faciat, compellatur quisquā. Cæterùm vetus erat lex: vouete & reddite. Ad vouendum nemo: ad ea quæ vouit præstanda, rectè quisque cogitur. Nō fuit, inquit Brentius, Apostolici officij, vt eximerent Ecclesiam ab obedientia legis naturalis: hāc enim obedientiam diligenter vrserunt. Sed hoc magnâ curâ, quantùm in ipsis fuit, prouiderunt, ne ex rebus per se liberis, & in libertatem per Euangelium restitutis, nouæ fierēt leges, & noui conscientiarum laquei. Ne quis vos iudicet, inquit Paulus. Et mox: Si mortui estis cum Christo, &c. Virginitatem autem seruare, & cœlibem vitam ducere, res est per se libera: Quare tantū abest, vt Apostoli docuerint, virginitatem ad cultū & gloriam Dei vouendā, & sibi ipsi necessitatem seruandæ virginitatis lege voti imponendām, vt potiùs vniuersam Ecclesiā ab hoc instituto doctrinā suâ deterruerint, & libertatem conseruandā cēsuerint.

Coloss. 2.

Gal. 4.

Hom. 17. in Lucam.

Quic-

Quicquid blateres tu Brēti, maior est apud nos autoritas Epiphanij, cui præsertim totius Ecclesiæ cõsensus accessit hac in re, q̄ vt nugis istis tuis aures nostras prębeam. Nõ dubitat Origenes mulieri cuidã suadere, quò superstite etiã marito suo dicat: Hoc voueo atq; ꝓmitto: si qd humanitùs acciderit marito meo, quòd nõ opto, nihil aliud faciã q̄ vt incontaminata viduaq; perseuerem. Ausus autē fuisset Origenes hoc facere, si nõ modò nõ suasissēt tale quid Apostoli, verùmetiam vniuersam Ecclesiam, quod admodũ imprudenter abs te fingitur, ab hoc instituto doctrina sua deterruissent? Quod ille certè tãtò meliùs quàm tu scire poterat, quãtò fuit Apostolorũ tēporibus propinquior.

Pergit Brētius: Quòd si quę virgo temerè contra ipsorũ doctrinã coniecisset se voto suo in hos laqueos cõscientię, putásne detinuissent eam in ijs nolentē, inuitam, & conditione suæ ad coniugiũ magis quàm ad cœlibatũ idoneam? Certè quantũ intelligi potest è dicto Christi, Non omnes capiunt verbum hoc. Et è dictis Pauli: Meliùs est nubere quàm vri. Et vnusquisq; proprium donum habet à Deo, alius quidem sic, alius autē sic: non solùm non detinuissent virginem in illis laqueis, verùmetiã hortati eam essent ad suscipiendũ coniugium. Cædo Brenti, quam vnquam virginem hortati sunt ad suscipiendũ cõiugiũ Apostoli? cùm suis etiã proprijs vxoribus eos persuasisse cõstet, vt ab omni viri copula abstinerent, nec alij rei quàm orationi vacarent. Quas etiãsi quidã circũducebant, loco tamē sororum eas habebant. Quòd nemini mortaliũ temerè vouēdi fuerint autores, certum est: sed quæ semel spõtè virginitatem suã Deo deuouissent, eas vt hortarentur, quò resilirent ab instituto suo, nullis neque precibus, neque comminationibus aut supplicijs adduci potuissent vnquam. Quæ autem causa fuit Matthæo Apostolo, quãobrem capitis de eo supplicium sumeretur, nisi quòd Iphigeniam, quæ semel cõtinentiã suam Christo deuouerat, cũ Hirtaco Rege nuptias contrahere nõ permittebat? Nihil igitur est, quòd quisquã pius dubitet, etiamsi cui virgini cum carne sua grauior esset conflictatio, quin eã ad pugnandum fortiter oratione sua inflãmassēt, simul ad eũ, qui dat omnibus affluēter, cõfugere docuissent, vt ipse daret qd iuberet, iuberet deinde

Argumentatio Brentij.

Matt. 19.
1. Cor. 7.

Responsio.

Nõ est suadendũ coniugiũ ijs, qui cœlibatum profitentur.

quod vellet. Nam quòd in hanc sententiam pleraque scripta sunt ab Athanasio, Hieronymo, Basilio, Ambrosio, Chrysostomo, Augustino, & alijs plerisque sanctis Episcopis & Doctoribus, Apostolorum illi proculdubio vestigijs insistebant, & eorum exemplo quàm plurimos ad virginitatem siue continentiam hortabantur. Libet autem hîc adscribere, quæ in epistola quadam scripta sunt ab Augustino: Priusquã esses, inquit, voti reus liberum fuit, quò esses inferior, quàmuis non sit gratulanda libertas, qua fit vt non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam iustitiam inuito, sed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vouisti, qualis mansisses, si nihil tale vouisses. Minor enim tunc esses, non peior: modò autem tantò (quod absit) miserior, si fidem Deo fregeris, quantò beatior, si persolueris. Nec ideo te vouisse pœniteat, imò gaude iam tibi sic non licere, quod cũ tuo detrimento licuisset. Aggredere itaq; intrepidus, & dicta imple factis, ipse adiuuabit qui vota tua explet: Fœlix est necessitas, quæ ad meliora cõpellit. Sic & Chrysostom⁹ ad Theodorum lapsum: Sic & Ambrosius ad virginem lapsam: Sic omnes prisci Patres quoduis aliud potiùs remedij genus adhibuissent, quàm vt violandi voti continẽtiam professis autores fuissent. Ambrosius verò accusatũ se fuisse scribit, sibiq; tanquam crimen obiectum, quòd suaderet castitatẽ, & persuaderet plurimis. Quid autem is ad hæc? Vtinã autem conuincerer, vtinã tanti criminis probaretur effectus. Non vererer inuidiam, si efficaciam recognoscerem. Atq; vtinã me exemplis potiùs argueretis, quàm sermonib⁹ cæderetis. Sed vereor, ne præuaricatores mihi apposuisse videar, qui me alienis cõmendẽt laudibus. Initiatas, inquit, sacris mysterijs, & consecratas integritati puellas, nubere prohibes. Vtinã potuissem reuocare nupturas. Vtinã possem flammeũ nuptiale pio integritatis velamine mutare. An indignũ videtur, vt sacratæ virgines à sacrosanctis altaribus non abducãtur ad nuptias? Et quibus licet spõsum eligere, non licet Deum præferre? Cæterùm quę tu adfers à Christo & ab Apostolis dicta, pridem à Catholicis eorũ verborũ vera sententia producta, vestra verò validis est argumen-

Aug. epi. 45.

Chrysost. epist. 6.

Amb. ca. vltim.

gumentis refutata. Scripfimus & nos in Confeffione noftra Chriftiana pleraq;, quò nunc lectorem remittimus. Nam eadem iterare nihil eft neceffe.

An non vouere virginitatē, inquit Brentius, humani tantùm eft arbitrij, non diuini pręcepti? coniugium autem feruare, præcepti eft diuini. Coniugatis, inquit Paulus, præcipio nō ego, fed Dominus: Vxor à viro nō feparetur, & maritus vxorem non dimittat. Cùm igitur Apoftoli audierint à Chrifto de Pharifæis: Cur vos tranfgredimini præceptū Dei propter traditionem veftram? certè nunquam in animum induxiffent, vt propter humanum votum prohibuiffent cōiugium diuinitùs ordinatum, aut diffoluiffent iam contractum. Vouere virginitatē humani tantùm arbitrij, non autem effe diuini præcepti, docet nos etiā Paulus, dicens: De virginibus pręceptum Domini non habeo, confilium autem do. Quare nō inuiti verum id effe cōcedimus quod abs te fcriptum eft, virginitatem feruare, & cœlibem vitam ducere, rem effe per fe liberam. Verùm & illud non minùs verum eft, quod fcribit Auguftinus: Multa funt facienda non iubente lege, fed libera charitate: & ea funt in noftris officijs gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non impendere, tamen caufa dilectionis impendimus. Quod cùm productis plerifq; fcripturæ locis cōfirmaffet, in hæc tandem verba concludit: Quæ licita funt, id eft, nullo pręcepto Domini prohibentur, ficut expedit potiùs tractāda funt, non præfcripto legis, fed cōfilio charitatis. Hęc funt, quæ amplius erogātur faucio, qui curandus Samaritani illius miferatione ad ftabulum perductus eft: & ideò dicuntur non à Domino præcipi, quàmuis à Domino moneantur offerri, vt tātò intelligātur effe gratioria, quātò magis oftenduntur indebita. Vides, quàm longè diffentiat hic à vobis, qui voluntarios omnes cultus, qui fiunt abfque expreffo mādato, Deo abominabiles effe cōtenditis? Hic verò tantò cenfet effe gratiores, quātò magis fuerint voluntarij. Neq; verò folus ita fentit Auguftinus. In eadem fententia fuit Hieronymus quoq;: Plus amat, inquit, virgines Chriftus, quia fponte tribuunt, quod fibi non fuerat imperatū, maiorifq; gratiæ eft offerre, quod non debeas, quàm reddere, quod exigaris. Et alio loco: Virginitas propterea

Brent. patrocinatur in cæstis nuptijs. *1. Cor. 7.* *Matt. 15.* *Refponfio.* *1. Cor. 7.* *Augu. de adulterinis cōiugijs ad Polent. li. 1. ca. 14* *Hier. li. 1. aduerfus Iouinianū*

Idem in epist. ad Philemonem. maiore premio coronatur, quia præceptũ Domini non habet, & vltra imperata se tendit. Quò maior est illius impudentia, qui dixit, veteres omnes vna voce clamare, nullam penitùs voculam à Christo emissam, cui nõ sit necessariò obtemperandũ. Et hæc ipsa nominatim, quæ nos Christũ consuluisse dicimus, iussa esse, nulla dubitatione vbiq; docere. Cùm tamen longè diuersum doceant Augustinus, Hieronymus, & in plerisque locis Chrysostomus. Cæterùm Brenti, non solùm virginitatem siue continentiã vouere, verùm etiam coniugium inire, humani tantùm est arbitrij. Sed sicut seruare coniugium, sic & virginitatem seruare, quam semel vouisti, diuini est præcepti. Nam quare præcipit Dominus coniugatis, vxorem à viro non discedere, & vt vir vxorem non dimittat, nisi propter votũ, quòd intercessit, cùm inuicem sibi desponsi sunt? Atqui simile votum intercessit, etiam cùm te virginem Deo castam despondisti. Quamobrem si non est fas à sponso mortali posteaquàm contracta sunt spõsalia, discedere, multò minùs à sponso discedere fas est immortali. Nã & illi, qui Christo virginitatem vouent, sicut verè scriptum est ab Augustino, quàmuis ampliorem gradum honoris & sanctitatis in Ecclesia teneant, tamen sine nuptijs non sunt. Pertinent enim & ipsi ad nuptias cum tota Ecclesia, in quibus nuptijs sponsus est Christus. Nõ minùs igitur nefas est illis cœlestibus nuptijs irretitis à sponso suo Christo discedere, quàm ijs à suis, qui mortalibus sponsis iuncti sunt. Verùm tu sophistica quadam captione lectori fumos offundere conaris. Nam cùm virginitatem cum coniugio conferas, alio termino vteris cùm de virginitate, alio cùm de coniugio loqueris. Ibi enim dicis, vouere virginitatem, hic, seruare coniugium. At vtrobique eodem vti termino oportuit, sic enim veram inferre conclusionem licuisset. Nam sicut vouere virginitatem humani tantùm est arbitrij, sic & vouere, siue mauis, inire coniugium. Et sicut seruare coniugium, diuini est præcepti, sic & seruare virginitatem, quam voueris, diuini est præcepti. Multis enim scripturæ testimonijs doceri potest, quod vouerit aliquis, id esse seruandum. Nam & in lege scriptum est: Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret

Hom. 8. de pœnitẽtia. Sermo. de charita. & Homi. 19. in epi. ad Hebr.

Aug. trac. 9. in Ioã.

Diuini præcepti est seruare quod voueris.

Deut. 23.

quiret illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Dauid quoq; cecinit: Vouete & reddite. Similiter & filius eius: Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim illi infidelis & stulta promissio, sed quodcunque voueris, redde, multoq; melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere. Vides, quòd æquè diuini præcepti est, Christo sponso virginalem, atq; mortali sponso coniugalem castitatem reddere. Nihil itaque causæ fuit, cur illud à Christo dictum in nos detorqueres: Cur vos transgredimini preceptum Dei propter traditionem vestram? Nam de nulla hic traditione agitur, sed de præcepto Dei. Vtrobique preceptum Dei est, & in seruando voto virginalis, & in seruando voto castitatis coniugalis. *Psal. 75.* *Eccle. 5.*

Examinatur alius Epiphanij locus.

Conatur iam tandem Brentius docere, quòd etiam iis, qui sunt obstricti voto continentiæ, matrimonium mire liceat idq; ipsius Epiphanij testimonio. Est autē & nostris in oculis magnus Epiphanius, sed sicubi licere sibi putat, vt à se dissideat ipse, dabit nobis hanc veniam, si potiùs ab illo sibi non satis constante, quàm ab Ecclesia dissentire voluerimus vniuersa, cùm præsertim à Vincentio Lirinensi docti simus, cum Ecclesia Doctores recipere, non cum Doctoribus Ecclesię sententiā deserere nos debere. Quod est autem hoc remedij genus, peccato peccato mederi velle? Certè Paulus, perquàm ferebat molestè sibi tribui, ꝙ esse mala facienda doceret, vt euenirent bona. Quod certè docere quodammodò videtur hic Epiphanius. Libet autem eius hac de re verba, sicut abs te citātur, adscribere. *Rom. 3.*

Brentij sententia.

Epiphanius, inquis, in hoc ipso capite, quo cōmemorat hāc traditionem, sic addit: Meliùs est vnum peccatum habere quàm plura: meliùs est lapsum à cursu palā sibi vxorem sumere secundū legem, & à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & sic rursus ad Ecclesiā induci, velut qui mala operatus est, velut lapsum & fractū & obligatione opus habentem: & nón quotidie occultis iaculis, sauciari ab improbitate, quæ à Diabolo ipsi infertur. Hic iterū, inquis, manifestè affirmat Epiphanius, quòd peccet qui post decretā virginitatem ad nuptias adspirat, non tamen sentit, tantū esse robur decreti aut voti, vt si quis con-

iugium ineat, dissoluendum sit: sed apertè dixit Melius esse vxorem ducere, & in Ecclesia pœnitentiam agere, quàm peccatum peccato cumulare: hoc est scortationi operam dare, & ex Ecclesia excidere. Agnoscimus Epiphanij verba sed cùm ipse pugnare secum videatur, Ioannis illius sententiam sequi maluimus, qui non sine causa Chrysostomus est appellatus, cuius & nomen in orbe toto celebrius, &

Responsio. maior est apud omnes autoritas. Fecerat hoc monachus quidam Theodorus, quod tu suadere vis Epiphanium. Audi, quid illi scribat Chrysostomus: Bonum quidem nuptias & ipse confiteor. Honorabiles, inquit, nuptiæ & cubile immaculatum: fornicatores autē & adulteros iudicat Deus.

Chrysost. epist.16. Heb.13. Sed te iam seruare non conuenit priuilegia nuptiarū. Angelorum enim semel societate iunctum illud relinquere, & vxoris laqueis implicari, adulterij crimen incurrere est, Quamuis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen & adulterio illud tantò peius affirmo, quātò maior & melior mortalibus Angelus. Nec vllus tibi fortè persuaserit, dicens: Nihil de non accipiēda vxore Dominus prçcepit. Nec me ignorare confiteor, quòd adulterium interdixit, non nuptias vetuit, verùm in te adulterij nomen accipiet, si volueris nunquàm, quod absit, nuptias cogitare. Et quid mirum, si nuptiæ tales quibus offenditur Deus adulterio comparantur? Maius longè audies: Homicida iustorum laude donatur, & misericors plùs quàm homicida punitur, quoniam hoc vetante fit Domino, illud volente. Et Phinees quidem ad iustitiam reputatum est, quòd impudicum cum turpi fœmina virum vno gladio percussisset.

Num.25. Saulem autem Samuel sanctus Dei in luctibus, lachrymis precibusq; pernoctans, damnatione, cui illum addixerat Deus, liberare non potuit, quòd hostium duci, quē debuerat trucidare, inuito parcendum credidit Deo. Cùm hæc ita sint, stupere desiste, si nuptiæ peiores adulterio iudicantur, quoties Christus offenditur: Atque vt illud repetam, quod in principio posui epistolæ, si militiæ vincula non tenerent, quis tibi desertionis crimen obijceret?

1.Reg.15. & 19.

Nunc autem nihil in te penitùs tui iuris est, quippe qui tanto Imperatori militare cœpisti. Nam si mulier proprij corporis non habet potestatem, sed vir, multò magis

gis

gis ij, qui Christo potiùs quàm sibi viuunt, conditionem sui corporis habere non possunt.

An autem eadem verba non quadrabunt in apostatas vestros, quos vos Deorum loco habere videmini? Nisi quòd sceleratiores ij, qui monachi monachas duxerunt, quàm Theodorus, qui quàmuis monachus, nullo tamen continentiæ voto duxit obstrictam, quam tamen admonitùs postcà reliquit. Geminatum itaque scelus vestri designarunt. Sed audiamus, quid hac ipsa de re scribat magnus etiam ille Basilius, qui sicut Chrysostomo doctrinâ non inferior, sic & ipse multò celebrior est, quàm sit Epiphanius. Extat eius de virginitate oratio, in ea sic loquitur de ijs, quibus hoc loco tibi patrocinari visum est. Cũ, inquit, virginitatem Domino professæ sint, carnali posteà voluptate maleblanda delinitæ, ac deuictæ, stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt. Ac paucis interiectis: Coniugium quippe illi in peccatum reputabitur: primùm quidem, quia pessimum coniunctionis huius fundamentum voluptatem iecit, præuaricationisque malum: Deinde, quia causa non esset libera. Neq; enim mortuus est vir eius, vt cui vult, nubat, viuente immortali viro, meritò censetur adultera, quæ mortalem hominem ob carnis vitia Domini thalamis intulit. Et iterum post pauca: Si connubium istud & processu & testibus, cunctis denique indicijs illustre & apertum est, nec est vir eius mortuus, mœchatur, quæ huiusmodi admittit scelus, viuente viro semper adultera. Nec sanè video, qua ratione, imò quo sacrilegio ipsa pro immortali viro Dei filio mortalem hominem in malum suum ambire præsumat, ante viri oculos in ipsum impuris ac nequissimis semper amplexibus impia. Quo item furore homo ille cubili Domini conscendere ac violare non metuat. Quæso quo cruciatu digna censeretur mulier, quæ nobili coniuncta viro, seruo suo seipsum violandam impudicè substerneret, ac seruum insidiosè nequiterque Domini thoris inueheret? quo item seruus ille damnandus examine, qui Dominæ suæ Dominique cubili se concitatus libidine, adeò petulanter immiscuit?

In Monachos ducẽtes monachas.

Basilius Magnus.

Accedit nunc propiùs ad rem qua de agitur: Sed enim

vafræ istæ quid faciunt, quæ tantum impietatis contra seipsas per carnis flagitia admittere non timuerunt. Nō modò non lachrymantur aut ingemiscunt, vt vel lachrymis remittant peccatum suum, minoresque suscipiant pœnas, verùm virginitatem quoq;, quàm anteà professæ fuerant, abnegant. Quippe virginitatis limites transgredi, vt voluptatibus inseruiatur, turpissimum esse, plenumque dedecoris non ignorātes, huiusmodi negatione, maiore scilicet scelere, virginitatem solari sese arbitrantur amissam. Homines miserè & infeliciter eligunt, sub quibus ad excusationem præuaricationis abnegent, quod fuerant antè pollicitæ, nec Dominum metuunt, cum quo fœdera castitatis inierant, cuiq; dederāt dextras, eò quòd in malorum profunda deciderint. Ignorant miseræ, quia apud Deum & apud homines contra se crimen exaggerant. Christus præter violata virginitatis fœdera huiusmodi negationē, quam vice pœnitentiæ patrocinium criminis sumunt, acriùs ac seueriùs suo illo iudicio vindicabit. Neque prolapsæ ad voluptatem quicquam ad excusationem prodierit vmbra, solatiumq; connubij. Nec sanè incongruè ijs,
1. Tim. 5. quæ sunt eiusmodi, illud Apostolicum aptari potest: Quoniam cùm fornicatæ à Christo fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quoniā primam fidem irritam fecerunt, non coniugium, sed adulterium malè consumantes. Nullus itaq; seruus ad id impietatis erumpat, vt sponsam Domini contingere audeat: nullus adeò insanus ac sacrilegus sit, vt immaculatam hostiam impudicis manibus tractet: nemo in tantum audaciæ temeritatisque prosiliat, vt eiusmodi vltionem sacrilegis impendere considerans, non vasa exanima ex auri argentique materia elaborata, sed animata ipsa & viua donaria, latronis more profanis manibus temerare atque incœstare præsumat. Et si sponte sua se virgo sponsi fœdera transgressa substernat, cunctaque simul & templum, & donaria, & charitatem sponsi, communionemque ac societatem regni perniciosæ voluptatis gratia confundere atque calcare nitatur: noli huiusmodi ad scelus vti, neque te peccati communione com macules. Quòd si te viuēte alij se virgo in matrimonij cōsortiū tradiderit, ille pœnas fœderis luat: tu teipsum mun
dum

dum atque integrum serua, ne sceleris impij in Dominum *Luca.11.*
particeps fias. Oportet, inquit, filium hominis tradi: væ
autem illi, per quem tradetur: vtile illi esset, si natus non
fuisset. Nónne de illa pari ratione iudicabitur, quę virgini
tatem antè professa, postmodū pœnitens, fruēdę voluptatis
gratia, mortali se viro immūda coniunxit? Et si dixerit:
Oportet me viro coniūgi in matrimonium, quēadmodum
oportebat filiū hominis tradi, verùm væ illi, per quem illa
sponsi fœdera transgressa, suá impleuerit impura libidinē. *Mar.19.*
Vtiliùs fuerat (audeo dicere homini illi) nō esse natū, quā
socium tanti in Dominū flagitijs damnari. Nō audis, quo
niam qui dimissam duxerit, mœchatur? etsi enim pro culpa
dimissa est, viuit tamen vir eius. Quid ergo dimissam
perturbas? cur ei spacium non das, vt & de ijs agat pœnitentiam,
quorum gratia dimissa est, & vir à se dimissæ pœ
nam emendationemque miseratus, ad se rursus proprium
reuocet membrum? Quid emendandi se spacium pręripis
viuente viro sic dimissam ducens? Permitte, inquit, aut ad
viuentem virū remeare meliorem factam mulierem, aut
certè cùm neq; vidua neq; vxor sit, pro remissione culpæ,
qua peccauit in virū, semper pœnas dare. Tu cur antequā
peccatum suū pro quo demissa est, planè intelligere possit
eam ad coniugium rapiens, impudentiorē ad scelera dein
ceps facis? nempe viuente viro, alienam adulteras coniugem,
facilemq; illi ad nequitiā reditum per connubiū pan
dis. Si autem qui dimissam à viro mortali ducit, adulter
atq; impius est, qui immortalis viri sponsam nunquàm dimissam
violare præsumit, multò profectò funestiùs adulter
atq; impius erit. Itaq; etsi illa pessima se mutatione de
ijciat, ad carnis vitia vltro deuoluta: tu tamen eā noli tangere:
viuit enim vir eius, neq; illā dimittere vult. Permitte,
vt se inspiciat, vnde sit lapsa, vbinam iaceat. Digerat vitiū,
diluat amorem carnis, consideret diligentiùs indulto spacio,
cuiusmodi crimen admiserit, quantumque molita sit
sceleris. Redibit prorsus ad sponsum suum. Quid infelicis
anticipas lapsum? quid considerandi peccati tempus intercipis?
quid consilij spacium tollis? Cur non dimissam à
Domino ducens, non virum te, sed adulterum impiè Domini
cubile violando manifestas? Hactenùs Basilius.

Quid autem acriùs, quid vehementiùs, quid aptiùs ad rem qua de agitur, quid magis appositum ad incœsta vestra sacrilegia, quibus honestum coniugij nomen prætenditis, condemnanda dici potuit, quàm est dictum ab hoc sancto viro? Num autẽ is disdiapason, quod aiunt, ab Epiphanij sententia non discrepat? Nuptias hoc genus virginitatis abnegationem vocat, & maius id esse scelus, exaggerarique crimen ea re, quin & Christum acriùs id & seueriùs in illo suo iudicio vindicaturum scribit. Deinde verò, si dimissa sit etiam à viro suo Christo, hoc est, si sit ad carnis vitia deuoluta, tangi tamen eam vetat, sed spacium illi pœnitentiæ concedi vult. Vides, qualem de coniugijs vestris tulerit sententiam vir hic, non doctrina magis admirabilis & sapientia, quàm vitæ sanctimonia conspicuus, cuius cùm summa semper in Ecclesia Dei fuerit autoritas, meritò maius hęc illius, quàm cuiusquam alterius diuersa sententia pondus autoritatis apud pios omnes habere debet. Qui cùm sicut vitæ quondam, sic & huius sententiæ socium habuerit Ioannem Chrysostomum, duos hos celebres Græcos, contra Græcum & ipsum Epiphanium à te productum, collocamus. Et horum duorum sententiam tantò nos amplecti libentiùs profitemur, quantò magis cum ea, quæ totius est Ecclesiæ sententia, consentire videntur. Quamobrem nemini dubium esse debet, siue quis virginalem aut vidualem, siue continentiam vouerit coniugalem, eum vtrumque præstare teneri, neque licere post emissum votum cõtinentiæ matrimonium cuiquam contrahere. Cæterùm illud esse debet cuique persuasissimum, quòd cùm alia, tum monastica simul instituta, non in alium vsum inuenta sunt, quàm sicut scribit Bernardus, ad lucrum & custodiam charitatis. Hæc est enim, quemadmodum ab Augustino quoque scriptum est, quæ præcipuè custoditur in monasterijs. Charitati victus, charitati sermo, charitati habitus, charitati cultus (addemus nos verò) charitati cœlibatus aptatur. Coitur in vnam conspiraturque charitatem. Hanc violare tanquàm Deum, nefas ducitur: huic si quis resistit, eijcitur atq; vitatur: hãc siquis offendit, vno de die durare non finitur: hanc ita commendatam sciunt omnes à Christo & ab Apostolis, vt si hæc

Post emissum continentiæ votũ nulli licet cõtrahere matrimoniũ.

Bernar. de præceptis & dispensatione.

August. de moribus Ecclesiæ, capite 33.

vna absit, inania: si hæc adsit, plena sint omnia. Cùm itaque sicut Scripturæ, sic & traditionum, cùm aliarum, tum earum, quibus vtuntur hi, qui manasticam profitentur, nō sit alius scopus, quàm charitas, nec aliud spectatū sit, cùm instituta monastica fuerunt inuenta, quàm lucrum & custodia charitatis, ab eorum sententia nō discrepamus, qui sicubi charitas hoc postulat Christiana (verbi gratia, salus alicuius regni, quod alioqui necesse foret interire, aut aliud aliquid eiusdem generis) rectè posse putant aliquem lege cœlibatus solui, modò ne sit ipse in sua causa iudex, sed eius ea de re iudicium requirat, cui sicut à Bernardo scriptum est, posse videre datum, & posse prouidere creditum est. Vt autem pro sua quis libidine resiliat ab eiusmodi voto, seque propria sua autoritate lege soluat, quam ipse sibi tulit (quod à vestris apostatis, quos vos Apostolos agnoscitis, factum est) scelus id esse prorsus inexpiabile iudicamus. *In casu sol ui potest lex cœliba tus.*

Profert canonem Ancyrani concilij Brentius, qui sic habet: Professi virginitatem qui sunt, si hanc mittentes irritam faciunt, inter Digamos censeantur. Digamia autem, inquit, qualem illis temporibus intelligebant, videlicet, cùm quis post prioris vxoris mortem duxisset alteram, nō iudicabatur quidem ex omni parte commendabilis, non tamen damnabatur. Quare cùm hoc Conciliū censet eos qui professam virginitatem coniugio violant, inter Digamos habendos, etsi non laudat eorum facta, tamen nō audet damnare, & vel ipsorum coniugia dissoluere, vel ipsos ex Ecclesia proscribere. Quid sibi vult Brenti, quod ais, digamia qualem illis temporibus intelligebant, videlicet cùm quis post prioris vxoris mortem duxisset alteram? An aliam nunc intelligitis digamiam, quàm intelligebant tum? Digamos ad Episcopatum prouehi non vult Paulus. Quòd si vos vultis aliam intelligi digamiam, quàm intelligebatur tum, & nunc intelligitur à catholicis, quid aliud quàm duas vxores habere simul ijs, qui Laici sunt, permittitis? Nam soli illi excludentur ab honoribus Ecclesiasticis, qui duas simul habent vxores: quandoquidem qui mortua vna, duxit aliam & tertiam, apud vos digamus nō est, nec excluditur à sacerdotio. Scimus etiam libros à vobis *Cōci Ancyr. ca. 18.* *Quæ sit di gamia pro bibita.* *1. Tim. 3.*

Sectarij polygamiam defenderũt bis editos, quibus polygamia fuit à vobis approbata. Cæterum, contra Canonem, quem tu profers Ancyrani Concilij, nos vicissim objiciemus canonem concilij Chalcedonensis: *Cano.16. Cõc.Chalcedonen.* Virginem, quæ se Deo consecrauit, similiter & Monachum, non licere nuptialia vota contrahere: Quòd si hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur. Et quoniam verum est illud Augustini, *Augu. de baptismo paruulorũ, contra Donatistas. lib.2. cap.3.* concilia, quæ per singulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum autoritati, quæ fiunt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedere, cedat necesse est Chalcedonensi concilio Ancyranum.

Objicit posteà Brentius autoritatem Cypriani, cuius hæc verba profert: *Brẽtius ex Cyp. votũ cælibatus oppugnat.* Si se cum fide Christo dedicauerunt, pudicè & castè sine vlla fabula perseuerent, ita fortes & stabiles præmium virginitatis expectent. Si autem perseuerare nolunt, vel non possunt, meliùs est vt nubãt, quàm vt in ignem delicijs suis cadant. *Cyp.lib.1. epist.11.* Huic vni Episcopo Africano opponimus nos Patres itidem Africanos, qui fuerũt in Concilio Carthaginensi quarto congregati ante annos *Responsio.* mille ducentos, quorum hoc est Decretum: *Con.Car. Can.104.* Sicut bonum est castitatis præmiũ, ita & maiori obseruantia custodiendum est, vt si quæ viduæ, quantùmuis adhuc in minoribus annis positæ, & matura ætate à viro relictæ se deuouerunt Domino, & veste Laicali abiecta, sub testimonio Episcopi & Ecclesiæ religioso habitu apparuerint, posteà verò ad nuptias seculares transierint, secundùm Apostolum damnationem habebunt: quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere ausæ sunt. Tales ergo personæ sine Christianorum communione maneant, quæ etiam nec in cõuiuio cum Christianis cõmunicent. Nam si adulteræ coniuges reatu sunt viris obnoxiæ, quãtò magis viduæ, quæ religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem, quam spontè Deo non coactè obtulerunt, libidinosa voluntate corruperint, atque ad secundas nuptias trãsitum fecerint. Sed nos adduci nõ possumus, vt credamus hoc sensisse cyprianum, quod vos vultis. Nam cùm is Christi sponsam esse dicat Deo dicatam virginem, & si cum viro reperta fuerit, Christi vocet adulteram, non est verisimile, quòd ei adulterium permittendum

dum esse censuerit. Quamobrem eandem illius fuisse sententiam existimamus, quam apud Gelasium legimus, qui sic scribit: Si viduæ propria voluntate professam pristini coniugij castitatem mutabili mente calcauerint, multum earum intererit, quali Deum debeant satisfactione placare, quia iuxta Apostolum primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim, si se forsitan continere non poterant, secundũ Apostolum nullatenùs nubere vetabantur: sic habita secum deliberatione, promissam Deo pudicitiæ fidem debent custodire. Ante quem etiam Innocentius in hęc verba scripsit: Quæ Christo spiritualiter nubunt, & à Sacerdote velantur, si posteà vel nupserint publicè, vel occultè corruptæ fuerint, non eas admittendas esse ad agendam pœnitentiam, nisi is, cui se iunxerant, de hac vita decesserit. Hæ verò, quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulauerunt permanere, si fortè nupserint ijs agenda aliquando pœnitentia est. Aut igitur de nondum velatis loquitur Cyprianus, quæ tamen in proposito virginali se permanere simulauerunt, aut illius verba retrò trahi oportet ad id tempus, quo nondum velatæ fuerunt.

Gela. c. 23. epiſto pri.

Innoc. epi. 2. cap. 12. Idẽ cap. 13

Profert ad extremum Brentius autoritatem Augustini. Quidam, inquit Augustinus, nubentes post votum, asserunt adulteros esse: Ego autem dico vobis, quòd grauiter peccant, qui tales diuidunt. Et iterùm: Qui dicunt talium nuptias non esse nuptias, non mihi videntur satis acutè ac diligenter considerare, quid dicant. Ac mox: Fit autem per hanc minùs consideratam opinionem, qua putant lapsarum à sancto proposito fœminarum non paruum malum, vt à maritis separentur vxores, quasi adulteræ sint, non vxores, & cæt. Tandem concludit ita Brentius: Ex hac Patrum sententia, & ex alijs rationibus, quas suprà cõmemorauimus, apparet, quòd hæc traditio, quam ex Epiphanio proposuimus, aut non sit Apostolica, aut si est Apostolica, per peccatum non sit intelligendum tale peccatum, quòd naturâ suâ conijciat hominem in æternam damnationem, & propter quod dissoluendũ sit coniugium eorum, qui post decretam virginitatem contraxerunt: sed pro nota inconstantiæ, quę etsi honesto homini

Augu. de bono vidui tatis. cap. 10. Quomodo Brẽ. Augustinũ citet de coniugio eorum qui voucrunt cœlibatũ.

non

non est omninò decora, tamen non est abiectione & damnatione digna. Et quæ etiam ipsa nonnunquàm est honesta consilij mutatio, si iustæ & piæ rationes ita ferant. Vellem adscripsisses locum, vbi scribit hęc Augustinus, quę tu citas: nam hæc in libro illius te legisse non credo. Citat quidem hæc verba Gratianus ex libro de bono coniugali ad Iulianam, cæterùm ad Iulianã de bono viduitatis, non de bono coniugali scripsit Augustinus. In libro autem illius de bono coniugali hęc verba non reperiuntur, fortassis autem nec vsquàm alibi. Quæ tamen posteriùs adfers, qui dicunt talium nuptias, &c. ea leguntur apud Augustinum in libro de bono viduitatis. Quamobrem autem nõ adscripsisti, quę statim sequuntur? Non possum, inquit Augustinus, dicere, à proposito meliore lapsas si nupserint fœminas, adulteria esse, non coniugia, sed planè non dubitauerim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulterijs esse peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum est, ad offensionem Christi pertinet, cùm membrum eius fidem non seruat marito, quantò grauiùs offenditur, cùm illi ipsi non seruatur fides, in eo quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum. Cùm enim quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed cõsilio commonitus vouit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minùs habuit vouendi necessitatem. Hæc tu pretermisisti breuiter, quòd ad rem tuam non faciebant. Egregium verò nuptijs vestris elogium tribuit Augustinus, quas cùm adulteria quidem esse non dicat, quòd tamen sint adulterijs peiores, dicere non dubitat. Nec diuersum ab eo sentit Ioannes Chrysostomus, qui & ipse tales nuptias affirmat esse peius quiddam adulterio. Quomodo autem peius quiddam intelligi debeat, docet Hieronymus, dicens: Virgines, quę post consecrationem nupserint, non tam adulteræ sunt, quàm incœstę. Porrò ab Augustino sumus edocti, quòd sicut fornicatione peius adulterium, sic adulterio peior est incœstus. Ambrosius, Basilius, Theophylactus, vocant hoc genus nuptias adulteriũ: Hieronymo, Augustino, Chrysostomo visum est, non satis pro eo ac ipsius turpitudo meretur, facinus istud appellari, si vocassent id adulterium: itaque peius quiddã adulterio,

Responsio.
Dist. 27. capit. Qui dicunt.
Aug. capite 10.
Ibid. ca. 11.
Post votũ cælibatus contrahere, peius est adulterio.
Chrysost. epist. 6. ad Theoditum lapsum.
Hier. li. 1. aduersus Iouinianum.
Augu. de bono coniugij ca. 8.
Ambros. ad virginẽ lapsam cap. 5.
Basi. de virginitate.
The. in ca. 7. 1. ad Corinth.

terio, hoc est, incœstum sacrilegium, eas nuptias appellandas putauerunt, quibus contaminauit se primus autor sectæ vestræ, & complures alij, qui eum posteà sunt sequuti. Sed Augustinus ais, nihilominùs has esse nuptias contendit, nec à maritis separari vxores, quasi adulteras permittit. Est ita, sed eas Cyprianus, Ambrosius, Basilius, Theophilactus, quin & ipse Chrysostomus alio quodã loco vocat adulteria. Sed audi quid de nuptijs eiusmodi senserit, Syritius, qui fuit æqualis Augustini: Manachorum inquit, quosdam atque monacharum abiecto proposito sanctitatis, in tantam potestatis demersos esse lasciuiã, vt prius diluculo, velut sub monasteriorum prætextũ, illicita se ac sacrilega cõtagione miscuerint: posteà verò in abruptum conscientiæ desperatione perducti, de illicitis complexibus liberè filios procrearint, quod & publicæ leges, & Ecclesiastica iura condemnant. Has ergo impudicas detestabilesque personas, à monasteriorum cœtu, Ecclesiarũmq; conuentibus eliminandas esse mãdamus: quatenùs retrusæ in suis ergastulis, tantum facinus continua lamentatione deflentes, purificatorio possint pœnitudinis igne decoqui, vt eis vel ad mortem saltem, solius misericordiæ intuitu, per communionis gratiam indulgentia subuenirè possit. Adferũt autem ex Gregorio Burchardus, & post eũ Petrus Lombardus, & frater eius Gratianus verba hęc: Viduę à proposito viduitatis recedẽtes, super quibus nos cõsuluisti, credo te nosse à sancto Paulo, nisi conuertantur, olim esse damnatas: quas & nos Apostolica autoritate dãnandas, & à communione fidelium, atque à liminibus Ecclesiæ arcendas esse censemus, vsq; quò obediant Episcopis suis, & ad bonum quod cœperant, inuitè aut voluntariè reuertantur. Quid igitur dicemus? Num ij quos protulimus, dissentiunt ab Augustino? Num inter sanctos Doctores pugna est? Nulla prorsùs, modò rectè rem accipias. Dissoluunt enim nodum hunc Petrus Lombardus & Gratianus, qui duplex votum esse docent, quòd aliud sit priuatum, aliud solenne: Priuatum est in abscondito factum, Solenne verò, in conspectu Ecclesiæ factum. Priuatum votum si violetur, peccatum est mortale: solẽne verò violare, peccatum & scandalum est. Qui priuatum faciũt

Amb. vbi suprà.
Basil. vbi suprà.
Theo. vbi suprà.
Siri. epi. 1. cap. 5.
Bur. lib. 8. cap. 45.
Lom. li. 4. senten. distin. 18.
Gratia. 23 quæst. 1. viduas.
Lomb. ibi. 27. distin. presbyt.
Votum aliud priuatum, aliud solenne cõtinentiæ.

votum continentiæ, matrimonium contrahere non debent, quia contrahendo mortaliter peccant, si tamen contraxerint, non separentur, quia probari non potest, quod occultè factum est. Qui verò solenniter vouent, nullatenus coniugium inire queant: & si inierint, separantur. Videntur autem ij Doctores Innocentium sequuti, cum quo propemodum idem sentire videtur Epiphanius. Is enim adferens locum illum Pauli, de viduis, ita loquitur: Quæ promiserunt, & reprobauerunt, iudicium habent: quæ verò non promiserunt, sed coniunctæ sunt propter debilitatem, iudicium non habent: Si nanque iudicium siue condemnationem habituræ essent, quomodo dixisset, Nubant, domum gubernent? Quid autem aliud ab Innocentio quoque dictum est? Quod enim dixit Epiphanius, quæ promiserunt, dixit Innocentius, quæ Christo spiritualiter nubunt, & à sacerdote velantur, si posteà nupserint publicè, non eas admittendas esse ad publicam pœnitentiam, nisi is cui se iunxerint, de hac vita decesserit. Quod verò dixit Epiphanius, quæ non promiserunt, sed coniunctæ sunt propter debilitatem, hoc dixit Innocentius, quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulauerint permanere: ab ijs si nupserint, agi vult aliquanto tempore pœnitentiam. Idem vult & Epiphanius, cùm dicit in eo loco, quem tu citas, eam à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & sic rursus ad Ecclesiã induci debere. Quàm pulchrè conuenit Epiphanio Græco cum Innocentio Latino? vt facilè cuiuis constare possit, Orientis & Occidentis eandem ea de re sententiam fuisse. Simul autem explicat Epiphanius ipse, quo sensu dixerit ea, quæ producta sunt per te: quin & quæ videntur inter sanctos Doctores esse pugnantia, tollitur. Nam & Epiphanius in eo loco, quem tu profers, & concilium Ancyranum, & Cyprianus, & Augustinus, etiamsi de professis loquantur, non de ijs tamen quæ publicè professæ sunt & velatæ, sed de ijs tantùm, quæ necdum sacro velamine tectæ in proposito virginali, vel viduali semper se simulauerunt permansuras, loqui videntur. Contrà, qui sunt à nobis producti, de ijs dicunt, quæ publicè professæ, & habitum religionis inducæ,

Epiph. hæresi. 48. cõtra Brent. defẽditur.

tæ, ſolenni ſe voto obſtrinxerunt. Talibus, tantùm abeſt vt nuptias permittant, vt ne ad agendam quidem pœnitentiam permittendas cenſeant, niſi is, cui ſe iunxerint, ex hac vita deceſſerit, hoc eſt, ſicut Petrus Lombardus & Gratianus interpretantur, niſi ab inceſta copula diſceſſerint. Tunc enim ille, qui ſe coniunxerat Monachæ, defunctus erit, cùm ab illius illicitis amplexibus ea penitùs receſſerit. Sicut mundus ei dicitur mortuus, quem ſuis illecebris nō adſtringit: & ille perhibetur mortuus eſſe mundo, qui nihil in mundo concupiſcit. Hæc igitur diſtinctio, quam non modò Petrus Lombardus & Gratianus, verùm & vetuſtiores ijs Innocentius & Epiphanius adferunt de voto priuato & ſolenni, ſi diligenter expendatur, efficit, vt quæ tu profers teſtimonia, cum ijs, quæ ſunt à nobis producta, nihil prorſus pugnare videantur. Nec eſt, quòd eam contemnendam exiſtimes. Nam præterquàm quòd maiore deliberatione fit ſolēne votum quàm priuatum, nullus vt eſſe locus tergiuerſationi queat, grauiore cum offendiculo violatur. Plures enim offenduntur, ſi quod publicè ſolenniterque, quàm ſi quod priuatim promiſſum eſt, non præſtetur. Quid autem eſt, quod ſibi charitas magis cauendum eſſe putet, quàm offendiculum? Hinc eſt, quod Paulus ait: Si eſca ſcandalizauerit fratrem meum, non manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem. Vides, vt nos exemplo Pauli ad charitatis regulam omnia moderemur, cui ſoli apud nos aptantur omnia, quam haud aliter quàm Deum ipſum violare nefas ducimus. Num ſimiliter & vos eſtis animati? Quin vobis in contrarium potiùs recidunt omnia: qui ſi minùs lingua, factis tamen dicitis: Quoniam eſca ſcandalizat fratrem meum, manducabo carnes in æternum, vt fratrem meum ſcandalizem. Sic omnia facitis, vt omnibus offendiculo ſitis, ac ne micam quidem charitatis vobis ineſſe, planum orbi faciatis vniuerſo. Quæ cauſa eſt, quòd hanc quoque diſtinctionem inter priuatum & ſolenne votum riſu proſequimini. Nos verò cùm ex hac Patrum ſententia, tum ex alijs rationibus quas commemorauimus, perſpicuum nos feciſſe

Diſtin. 38 li. 4. ſentē. 27. quæſt. 1. Si quis.

Grauiùs peccatur contra votum ſolenne quàm priuatum

1. Cor. 8.

Catholici charitate omnia moderantur, eam non ſeruant Sectarij.

iam putamus, quòd hæc traditio sit Apostolica, Deique verbo nitatur, Vouete & reddite: quodque peccatum sit vtrumque, siue quis pòst priuato, siue pòst solenni & publico voto decretam virginitatem nuptias contraxerit. Sed priùs tamen illud pœnitenti remitti posse, contractasque nuptias dirimi non licere: cæterùm quæ solenni voto virginitatem siue continentiam decreuerunt, si nuptias contraxerint, eas ne ad pœnitentiam quidem admitti, nisi discesserint ab incœsta copula: & eorum nuptias non tantùm adulteria, verùmetiam incœsta esse sacrilegia.

Epiph. haeresi.75. Et in compendiaria doctrina de fide.

De traditione ieiuniorum disputat Brentius ex Epiphanio.

Excutit iam aliam traditionem Brentius: Epiphanius, inquit, recitat etiam aliam traditionem, tanquàm ab Apostolis datam, quòd quarta & pro sabbato ieiunandum sit, & quòd sex diebus Paschæ nihil accipiendum sit præter salem, panem & aquam. Quæso autem te, quis verè peritus Apostolicæ doctrinæ posset hanc traditionem pro Apostolica agnoscere? Fieri quidem potuit, quòd Apostoli ipsi aliquoties ijs diebus ieiunauerint, & in diebus Paschę nihil præter salem, panem & aquam acceperint: sed quòd hoc suum exemplum tanquam firmum Decretum Ecclesiæ tradiderint & mandauerint, hoc demũ certis rationibus demonstrari nõ potest. Apostolorũ enim doctrina est, quòd non vno tantùm & altero die, sed perpetuò ducẽda sit sobria vita: Non in comessationibus, inquit Paulus, & ebrietatibus. Eorum etiam doctrina est: Mundis omnia munda. Quomodo igitur præscripsissent Ecclesiæ certos dies ieiuniorum, & certum genus cibi? Quartę & pro sabbati ieiunium tam strictum, vt ab Ephiphanio describitur, verisimile est Apostolos exemplo magis tradidisse, quàm quòd legem aliquam ita ieiunandi necessariò seruandam ab omnibus sancire voluerint, cùm ad eam ferendã non omnium vires ex æquo sufficerent. Et certè ea fuit Christianorum pietas Apostolorum temporibus, vt eiusmodi legibus opus non habuerint: plus vltrò præstabat charitas, quàm vlla potuisset lex imperare. Quicquid Apostolos eorum Discipuli facientes videbant, id eis legis loco fuit: quòd ad eorũ exemplũ se libenter omnes componebant. Itaq; tanta fuit tum Christianorũ abstinentia, sicut à Phi-

Rom.13. Tit.1.

Responsio de primitiuae Ecclesiae abstinentia.

à Philone memoriæ proditum legimus, nullus vt esset prãdiorum vsus: neque priusquàm Sol occidisset, cibum quisquam caperet. Tertio nonnulli, quidam quarto, alij quinto, sexto demùm die corpus alij cibo reficiebant. Quamobrem hortati sunt magis non verbo modò, verùm etiam & exemplo ad ieiunium hoc, de quo scribit Epiphanius, eos qui Christum sequebantur, quàm quòd strictiorem aliquam legem illis imposuerint. Cæterùm credibile non est, quanto studio pij omnes hanc illorum traditionẽ amplexi fuerint, vt à temporibus Apostolorum ad hæc vsque nostra fuerit ab omnibus ferè gentibus ad Christianam fidem conuersis, ieiunium hoc diligenter obseruatum. Scis autem illud, quòd diuturni mores consensu vtentium approbati legem imitantur: aut si mauis nostrorum nos vti sententijs, nec illud ignoras, quòd in ijs rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt. Et sicut præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coërcendi sunt. Adeò non minùs graue flagitium visum est, Ecclesiasticam consuetudinem cõtemnere, quàm diuinam legem præuaricari. Quod autem scribis, Apostolos docuisse, perpetuò ducendam esse sobriam vitam: quis est qui neget? nec aliud nunc quoque docet Ecclesia. Verùm non omnes capiunt verbum hoc. Quare nostræ datum est hoc infirmitati, vt quoniam perpetuò non poteramus, certis tamẽ diebus abstineremus, quibus Christi simul passi pro nobis & mortui memoriã recoleremus. Neque verò propterea certo ciborum genere abstinemus, quòd omnia munda mundis esse negemus: ipsi vos non ignoratis Brenti, quòd nullos cibos esse immundos credimus, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione: nisi quòd vos omnem occasionem detrahendi nobis quæritis. Abstineo, inquit Bernardus, à carnibus, ne dum nimis nutriunt carnem, simul & carnis nutriant vitia. Vides, quæ Monacho fuerit à carnibus abstinendi causa: eadem est & nobis, eadem fuit Apostolorũm seculo, & aliquot pòst magnæ parti fidelium, quos non vno aut altero die, sed toto vitę suæ tempore ieiunasse testantur illa Biblidis apud Eusebium verba,

Philo in li. de vita cõtẽplatiua.

De iustitia & iure, pa-rag. in scripto.

Aug. epi-sto. 86.

De loco, Omnia mũda mũdis.

Berna. ho. 66. in Cantica.

Euseb. li. 5. hist. eccl. cap. 3.

ba, quæ cùm interrogata fuisset, cum infantes ederet Christiani, cuius tum falso criminis insimulabantur, Quomodo, inquit, infantes ederent illi, qui ne irrationabilium quidem animalium carnibus vtuntur? Adeò tum non à quadrupedum magis aut volatilium, quàm & à piscium carnibus bona pars fidelium abstinebat, pane tantùm & leguminibus contenta. Cæterùm qui perpetuò non possent, quarta saltem & prosabbato, sicut erant ab Apostolis docti, ieiunabant. Nam quòd hæc fuerit Apostolorum traditio, videtur etiam scribens ad Philippenses Ignatius indicare, qui tertius à Petro fuit Antiochenus Episcopus, & eum sequutus Origenes.

Ign. epi. 4. Orige. ho. 10. in Leuiticum.

Quale autem est hoc Brenti, quod subdis? quod Epiphanius de ieiunio quartæ & pro sabbati affirmat, hoc Augustinus apertè negat. Ego, inquiens, in Euangelicis & Apostolicis literis, totoque instrumento, quod appellant testamentum nouum, animo id reuoluens, video præceptum esse ieiunium: quibus autem diebus nos oporteat ieiunare, & quibus non, præcepto Domini vel Apostolorum nō inuenio definitum. Quæso te Brenti, num his verbis negat Augustinus, Apostolicam hanc esse traditionē? Num quia dicit, quòd eam non inuenerit in Euangelicis & Apostolicis literis, viua voce traditam esse negat? Vbi fuit mens tua, cùm hæc scriberes? Nos verò nihil de temporibus ieiunij scriptum esse confitemur, & propterea traditionem esse dicimus, non scripturam. Vis autem, vt ex Augustino doceamus, quod hæc traditio sit Apostolica? Scibit is cōtra Donatistas: Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi autoritate Apostolica traditum rectissimè creditur. Et alio loco: Illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas, commendata atque statuta retineri. Quin is etiam alio loco causam adfert, quamobrem quarta & prosabbato ieiunent, hanc nimirùm: Quòd considerato Euangelio, ipsa quarta sabbati, quàm vulgò quartam feriam vocant, consilium reperiuntur ad occidendum Dominum fecisse Iudæi. Intermisso autem

Aug. epistol. 86. à Brentio citatur.

Responsio falli Brentiū in Augusti. sententia iudicāda.

Aug li. 2. ca. 7. li. 4. ca. 14. li. 5. cap. 23. de Baptismo paruulor.

Idem in epistol. 118. cap. 1.

Idē episto. 86.

Cur die mercurij et veneris ieiunetur.

autem vno die, cuius vespera Pascha Dominus cum Apostolis manducauit, qui finis fuit eius diei, quem vocamus quintam sabbati, deinde traditus est ea nocte, quæ iam ad sextam sabbati, qui dies passionis eius manifestus est, pertinebat. Quam eandem de quarta feria rationem adfert Theophylactus quoque, Pergit Brentius: Fieri quidem potuit, quòd ex consuetudines paulatim apud Apostolicos successores pro externa & libera disciplina inoleuerint: sed non est sentiendum, quòd Apostoli ipsi has tanquàm leges Ecclesiæ necessariò seruandas imposuerint. Non difficulter tibi concedimus, quòd ita necessariò seruãdas leges has Apostoli non imposuerint, vt si quis ex legitima causa cibi sumpsisset aliquid constitutis ieiunij temporibus, is æternæ mortis reus esset: cæterùm si quod vos facitis, cõtemptu legum faceret aliquis, vt à carnibus non abstineret, peccàtum hoc rectè Satanismum dici persuasum habemus. Omnis pulchritudo filiæ Regis, dicit Psaltes, abintùs, Non esca est, quę vel commendet, vel cõdemnet: non peccatur edendo, non peccatur abstinendo, intùs in animo peccatum est, Potest quis abstinere cum peccato, potest edere sine peccato. Non quod intrat in os, sed quod exit de corde, coinquinat hominem: quod intùs est, hoc vel punit, vel coronat Deus, voluntatem scilicet hominis, quia quis manducat, vel abstinet. Verùm hac de re scripsimus in Confessione nostra Christiana copiosè, ad quam lectorem remittimus.

Theoph. in cap. 14. Marci.

Psal. 44.

Matt. 15.

Absoluit iam censuram suam Brentius in sanctos Episcopos, Basilium & Epiphanium Græcos: nunc se confert ad Latinos, vt in eos quoque censuram suam exerceat. Ac primo loco Cyprianum aggreditur, virum non doctrina magis insignem, quàm laude martyrij celebrem, quem haud aliter adoritur, atque Ioab adortum aliquando legimus Amazan, ad quem dixit, Salue mi frater, & tenuit manu dextra mentũ Amazæ, quasi osculaturus eum, & percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terram. Expendamus, inquit Brentius, & eam traditionem, quam Cyprianus de mixtura vini cum aqua in calice dominico scribit: hanc tanti faciunt Asotici, vt eam etiam inter suos canones retulerint. Meritò quidem

2. Reg. 20.
Brentius Cyprianũ insectatur.
De conse. distin. 2. Sicut.

De traditione mixtionis vini & aquæ in calice.

Catholici traditionem hanc maximi faciunt, non solùm quia tanti martyris testimonio,qui non multum fuit à temporibus Apostolorum remotus,eam à Christo profectam esse didicerunt,verumetiã quòd Ecclesiæ totius moribus receptam esse vident. Scribit autem inquit Cyprianus, aquam esse in Dominico calice miscendam ex ipsius Christi præcepto & traditione.

Cyp.lib.1. Epist.3.

Responsio pro Cypriano contra Brentium.

Reueremur quidem huius sanctissimi martyris autoritatem,& amamus eum ex animo. Agnoscis Brentium dicentem,Salue mi frater, & osculum dantem,aspice nunc eundem sancti illius viri latus transfigentem. Sed hoc non est ferendum, inquit, quòd Asotici abutantur autoritate eius,ad stabiliendas suas partim ineptias,partim superstitiosas & impias traditiones. Potuitne vulnus illi magis infligere capitale?Quid autẽ ineptũ, quid superstitiosum , quid impium ex huius viri sanctissimi scriptis haurire licet?Cui non satis fuit semel impiorũ gladijs occubuisse, nisi blasphemæ tuæ linguæ mucrone Brenti,feriretur iterum. Verùm ad felicitatis illius cumulum accedit & hoc, quòd abs te Christi crucis & veritatis hoste maiore , quàm fuerunt illi quorum opera supplicio capitis affectus erat,nunc incessitur.Nam abs te accusari, laudari est.

Brẽtius in Cypr.an. & Catholicos.

Dissimulari non potest,inquit, quòd hic martyr fuerit aliquoties in asserendis suis opinionibus paulò acrior & vehementior, id quod testificatur exemplum de Baptismo hæreticorum:sed quia diuersum sentientes nec ignibus,nec Satanæ tradidit,ignoscendum illi erit, quantum salua pietate fieri potest.De Asoticis autem longè aliter sentiendum est:ij enim sua dogmata ita asserunt & tuentur, vt qui diuersum docuerit,anathemate deuoueatur,hoc est,igni & aqua interdicatur, & Satanæ tradatur. Itaque quod in Cyp.est tollerabile,hoc in Asoticis est abominabile.

Responsio.

In hac vna sua opinione asserenda,fatemur Brẽti,quòd hic S.Martyr acrior paulò fuerit,nec ex omnibus, quæ scripserit,præter vnum hoc, quicquam est reiectum: cætera omnia totius Ecclesiæ iudicio sunt approbata sicut & hoc inter alia, quod nunc reprehendendum esse putas. Cæterùm quid sibi vult,quod scribis,quod Asotici sua dogmata & suas traditiones,ita asserũt,&c. Nullus ex Catholicis , quos tu lepidus admodùm scurra vocas Asoticos, habet

habet sua dogmata, vel suas traditiones: Ecclesiæ dogmata sunt, quæ tuemur: à qua si qui diuersum docent, si propterea fuerint anathema pronunciati, vel Satanæ traditi, quid fit aliud, quàm quod præcepit Christus, dicens: Si non audierit Ecclesiam, sit tibi tanquàm Ethnicus. Quod Paulus quoque monuit, cùm scriberet ad Galatas: Si quis euãgelizauerit aliud præter id, quod accepistis, anathema sit. Quod etiam ipse fecit Paulus, qui Satanæ se tradidisse scribit Hymenæum & Alexandrum, vt discant nõ blasphemare. Quid autem? An non idem vos quoq; facitis Brenti, si quis ab opinione vestra dissentiat? Nũ opus est hìc recẽsere, quibus aqua & igne fuerit Vuittẽbergæ interdictum, quòd ab idolo vestro dissentirent. Iam verò nónne querũtur Sacramẽtarij de grauiore iugo suis ceruicibus per vos imposito, quàm fuerit Pontificiũ? deque maiore propemodùm persequutione. Scilicet si quis diuersum à vobis doceat, in eum arbitratu vestro vobis animaduertere fas est? Si quis verò pugnãtia cùm Ecclesiæ dogmatibus adferat, durius aliquid in eum statuere fas non est? Sed non est ita sæuitum Cypriani temporibus in hæreticos. Demus hoc tibi, sed statum illorũ temporum considera. Durissimo tum seruitutis iugo Christiani premebantur, quando suberant Ethnicis Principibus, nullum supplicij genus in horas nõ expectabant, cùm toto die mortificarentur, æstimati sicut oues occisionis. Hoc rerũ statu, putas tu aliud aliquid eos in hæreticos statuere potuisse, quàm vt eos anathemate dãnarent, & è cœtu piorum eijcerent? Cæterùm posteaquàm ad Christianos imperium fuit translatũ, quos insanabiles esse videbãt, non satis habebãt eos anathema pronunciasse, simul illis & bona confiscabantur, & aqua & igni interdicebatur. At Cyprianus, ais, ne anathema quidem quenquam pronunciauit. Quo iure autẽ id faceret, cùm orbis magnã partem à se dissentire videret? In quo Concilio statutum fuit esse rebaptizandos hæreticos, non Oecumenicum id erat, sed prouinciale: quamobrẽ nihil in eo definiri potuit, quod sub anathematis pœna seruare tenerentur omnes. Quòd autem errauerit Cyprianus, cùm hæreticos esse rebaptizandos censeret, libenter tibi concedimus. Cæterùm cùm nondũ illa quæstio satis diligenter pertracta-

Matt. 18. *Gal. 1.* *1. Tim. 1.* *Cur ætate Cypr. non puniti hæretici.* *Rom. 8.*

ta, nec ab Ecclesia vniuersa quicquã de ea fuerit definitũ, ignosci sibi Cyprianus merebatur. Cæterũ, quod in eo tu reprehendis, in eo sibi ignosci per te nõ postulat, cũ quod ipse sentit, idem Ecclesia sentiat vniuersa.

Cur Bren. Cypr. suggillet. Pergit Brentius: Sed audiamus, quam traditionis suę rationem afferat Cyprianus: Si vinum, inquit, quis offerat, sanguis Christi, incipit esse sine nobis: si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Habes verba Cypriani. Et si autem sentimus ipsi, nõ esse aqua tantùm in cœna Dominica vtendũ, proptereà quòd manifestum est Christum vsum esse in vino: nec existimamus per se perniciosum esse vinum aquâ parumper diluere, ac fortassis ipse quoque Christus aut administri cœnæ diluerunt pro more vinum aquâ: sed negamus hanc traditionem vel à Christo ipso datam, vel obseruatu necessariam esse. Quæ est hæc aduer

Responsio. sandi sanctis Patribus libido? Rectum esse confitetur, oppugnat nihilominùs. Duo verò potissimùm oppugnat, quòd à Christo sic institutum, & quòd obseruatu sit necessarium. At priùs illud asseueranter admodum affirmat Cyprianus, eadem illa vestris auribus occinens, quæ vos nostris soletis: Si quis vobis annũciauerit, pręter quàm quod

Gal. 1. accepistis, anathema sit. Reijcitis mandatũ Dei, vt traditionem vestram statuatis. Hic est filius meus dilectissi-

Matt. 15. Mat. 17. mus, in quo benè sensi, ipsum audite. His ille Scripturis intonans, vrget, vt solum Christum audiamus, cui pater de cœlo contestatus, vt in eo quod ipse fecit, eum imitemur, nec ab eius præceptis & monitis recedamus, qui calicem docuit exemplo magisterij sui, vini & aquæ commixtione misceri. Neq; verò solus hoc ita sensit Cyprianus. Qui

Alexãder epistol. 1. fuit quintus à Petro Pontifex Romanus Alexander: Non debet, inquit, vt à Patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrumque permixtum, quia vtrumque ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Testantur autem etiam Patres in tertio Carthaginen. Concilio ante 1200. anno con

Conc. Carcha. c. 24. gregati, Dominum tradidisse, vt in Sacramentis corporis & sanguinis Domini, panis & vinum aquâ mixtum offeratur. Vides igitur, quòd non solùm Cyprianus, sed & Patres Carthag. Concilij, & eum qui videtur ęqualis Aposto

lorum

lorum fuisse Pontif. Alexandrum, grauissimos eius rei testes habeamus, quòd hæc Christi fuerit traditio. Quàm quòd obseruatu necessariá esse negas, perquàm est ridiculum. Scilicet in hoc à Christo & Apostolis eius pleraque tradita sunt, vt ea minimè sit obseruari necesse. Sed intereà tamen verum est, quod à Petro Lombardo scribitur: Si quis non intendens hęresim introducere, obliuione vel ignorantia aquam prætermiserit, non videtur esse irritum Sacramentum, sed ille grauiter est corripiendus. Quòd si quis autem ex contemptu prætermittit, sicut ex vobis nõnulli faciunt in despectum Ecclesiæ, quin grauissimum crimen designet, dubium non est. Excutit iam censor noster traditionis rationem, quam adfert Cyprianus: Multò minùs, inquit, iudicamus hanc rationem quam adfert Cypri. esse probabilem. Quid enim? Num Christus in passione sua colligauit sibi Ecclesiã suam tam fragili vinculo, vt si fortè minister ecclesię vtatur in cœna vino tantũ, statim Christus incipiat esse sine Ecclesia, & nõ habeat ampliùs Ecclesiã: aut si quis vtatur tãtùm aqua iã protinus Ecclesia priuetur suo Christo? At Paulus dicit: Mihi persuasum est, quòd neq; mors, neq; vita poterit me separare à dilectione Dei. Et Christus ipse ait: Nemo poterit oues meas rapere de manu mea. Quid ergo de illis verbis iudicari aliud possit, quàm quòd incogitanti exciderint? Nihil excidit incogitanti Cypr. Brẽti, verũ improbè tu facis & arrogãter, qui sancti verbis aliẽnũ sensum affingis. Certũ est, quòd in passione sua Christus Ecclesiã suam fortissimo sibi vinculo alligàris, verùm ad hãc nõ pertinet, qui traditionẽ illius contẽnit. Nec incipit esse sine Ecclesia Christus, si minister secùs offerat, quàm ille docuit. Habet ille nihilominùs Ecclesiã suam, quę vocem eius audit: sed eorũ caput esse recusat, à quibus mandata sua negligi videt. Sensum autẽ horũ verborum non aliũde rectiùs intelliges, quàm ex ijs, quæ scripsit Beda venerabilis in Marcum: Quia, inquit, & nos in Christo & in nobis christũ manere oportet, vino Domi nici calicis aqua miscetur: At testãte enim Ioãne, aquę populi sunt. Et neq; aquam solam, neque solum vinum sicut nec granum frumenti solum sine aquæ admixtione & cõfectione in panem cuiquam licet offerre: ne talis videlicet obla-

Libr. 4. distinct. 11.

Ratio Brẽtij contra Cyprianũ.

Rom. 8.

Ioan. 10.

Responsio

Bed. c. 14. in Marc.

Apoc. 17.

oblatio, quasi caput à membris secernendũ esse significet: & vel Christum sine nostræ redemptionis amore pati potuisse, vel nos sine illius passione saluari, ac Patri offerri posse confingat. Ex his Bedæ verbis, hanc Cypr. sententiã fuisse conijcimus, quòd quando vel vinum tantùm offertur, vel aqua sola, Christ⁹ caput à corpore suo Ecclesia, vel Christi corpus Ecclesia à capite suo separari significatur: quod prorsus alienum est ab institutione Christi. Hanc igitur significationem Christi capitis cum corpore suo Ecclesia coniunctionis non exprimi, quando vel vinum tãtùm, vel aqua tantùm offertur, dicit Cyp. Vinũ enim significat passionem Christi, cui nomen calicis tribui legimus nõ semel in Euangelio: aqua populum Christi sanguine redemptum. Quãdo igitur in calice aqua vino miscetur, Christo populus adunatur, & credentiũ plebs ei, in quem credidit, copulatur & iungitur: quæ significatio prętermittitur omissa mixtione. Hoc quin senserit Cyprianus, dubitandũ non est. Intereà tamen & illud verum est, quòd si quis data opera ex mero contẽptu traditionis diuinę vinum tantùm offert, & oblationi tali plebs cõsentit, quòd eius generis oblatio nullum fructũ adfert, vel ipsi offerenti, vel plebi con-
Heb. 5. sentienti. Est enim Christus pro nobis passus & mortuus, causa salutis factus omnibus: sed obedientibus sibi. Cũ autem id ex mero fiat contẽptu traditionis, cuius ipsum Christum autorem fuisse credimus, nullus ex ea fructus est sperandus: Nã separare se tales à Christo videtur: quare quẽ ille pro nobis fudit in ara crucis sanguinem, cui⁹ rei fit in altari repræsentatio, fructũ aliquem ex eo capere nõ possunt, cùm sint omnium Christi meritorum expertes. Cęterùm si per obliuionem aquã sacerdos vinũ non miscuerit, ipse quidẽ grauiter peccat, ad plebẽ verò, pro qua fit oblatio, nihil ex eo detrimenti redundat. Neq; verò propterea Christus erit absque Ecclesia, si vel Vvittembergenses, vel Vvirtembergẽses ab eo deficiant, quin si, quod absit, tota
3. Reg. 19. Europa deficeret, relinquet sibi nihilominùs septem mil-
Matt. 21. lia, quæ nõ curuauerũt genua ante Baal: & malis malè perdidit, sicut factum videmus de omnibus illis, qui ab Ecclesia defecerunt, vineam suam locabit alijs agricolis, qui reddent illi fructum temporibus suis: quod nunc propemodũ fieri

fieri videmus in istis, quæ repertæ dicuntur, nouis insulis. Sed vos, qui præcidistis vos ab Ecclesia Dei, absque Christo esse, certum est & indubitatum.

Pergit Brentius: Sed hęc potiùs dicta esse volumus aduersus Asoticos, seueros, suarum traditionum exactores. Quid autē ijs verbis an nō ludere videtur Brentius? Súntne cuiusquam alterius hæc verba, quàm Cypriani? Num quisquam alius eis quàm tu, tam absurdum sensum affinxit? Videtur Mimus hic noster illum Retiarium repræsentare, dicentem: Nō te peto: piscem peto: cur me fugis galle? Cypriano colaphos impingit, & alios intereà se petere fingit. Adfert ipse tandem Cypriani verborum interpretationem, verùm sic, vt illum innuat voluisse magis hoc dicere quàm dixisse, vt nisi nobis interpretationē hanc Brentius attulisset, Cypriani verborum sensum assequi nemini licuisset. Libenter, inquit, verba eius sic interpretamur, quòd cùm dicit: Si quis vinum tantùm offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis, voluerit dicere, solū vinum non significare, Ecclesiam esse cum sanguine Christi coniunctā, sicut significaret, si ei aqua admisceretur. Et tamen ne hic quidem sensus tanti momēti est, vt cogat vinū necessariò miscendum aquæ. Quàm necessariò miscendum sit aquâ vinum, ex Petro Lombardo iam docuimus. Sed audi, quid ea de re Theophilactus quoq; sentiat: Confundantur, inquit, Armenij, qui non admiscent in mysterijs aquam vino: non enim credunt, vt videtur, quòd aqua ex latere egressa sit, quod admirabiliùs, sed sanguis tantùm. Tametsi enim, inquit Brentius, coniunctio sanguinis Christi & Ecclesiæ eius, non significaretur per vinum mixtum aquâ, tamen Christus ipsa cœnæ suæ institutione & commendatione significauit se coniungere nos ipsi, & nos ipsi comungi, quòd faciat nos sanguinis & corporis sui participes. Significauit Brenti, quodque fecit ipse, nobis quoque faciendum præcepit, vt ipsius exemplo vinum aquâ miscendo, significationem hanc exprimeremus. Sed quid est hoc Brenti, quòd cùm in hac epistola benè longa toties Cyprianus oblationis & sacrificij faciat mentionem, cœnæ verò nunquàm tu tractans illius verba, cœnę fibin de meministi, sacrificij nunquā? Sudes est in oculis vestris obla-

Quomodo Brentius simul flagellet, ac excuset Cyprianum.

Theoph. in cap. 19. Ioannis.

Brentius subdolè tacet de sacrificio.

oblationis sine sacrificij nomen, quo tamen vix quisquam est veterum scriptorum, qui non vtatur frequentissimè. Sed vnde liceret agnoscere semen adulteræ, si Patrum voces non respueritis? Hoc illud est Brenti sacrificium, quo copulæ illius ineffabilis admonemur, qua se nobis & sibi nos coniungere Christus dignatus est, vt sicut ipse caput corporis Ecclesiæ, sic Ecclesia corpus esset capitis Christi, tam ipsa per ipsum (vt inquit Augustinus) quàm ipse per ipsam suetus offerri, vnũ cum illo manẽs cui offertur, vnũ ipse facies pro quibus offertur, vn⁹ ipse qui offert, & quod offertur: ipse & sacerdos & sacrificium. Hãc admirabilem vnionẽ, peculiariter nobis exprimit vinum aquâ mixtum: ad quam vos non pertinetis Brenti, qui non modò mixtionem hanc ridetis, verùmetiam in tremendum sacrificium hoc impiè nõ rarò blasphematis: & vt Satanę vobis gratiã demereamini, qui nihil magis horret quàm sacrificiũ hoc (passio est enim Domini sacrificium quod offerimus, inquit Cyprianus) omnem lapidẽ mouetis, vt illius memoriam abolere queatis. Vide autẽ viperam hanc quomodo locũ istum concludat? Et alioqui, inquit, apud Esaiam. male audit mixtura vini cum aqua: exprobrat enim Propheta Ecclesiæ suæ imposturas & rerum corruptionem: Argentum, inquiens, tuum versum est in scoriam, & vinum tuũ mixtum est aquâ. Non potest quin aculeũ infigat, & suum virus effundat. Multa Scripturę loca produxit Cyprianus, quibus hanc vini cum aqua mixtionem asserere conatus est, quam hic vno hoc prolato nihil ad rem qua de agitur, pertinente, nititur infirmare: & sicut est in prouerb. infixo aculeo fugit. Ac de ista quidem traditione hactenus.

Lib.10.de ciuit.Dei, cap.20.
Libr.4.de Trinitate cap.14.
Libro 2. epist.3.
Esa.1.

Vltimo loco sibi sumpsit arrodendum celeberrimum Ecclesiæ Doctorem Augustinum. Sed quid est in quo tibi non satisfaciat Brenti? Enumerat, inquit, & alicubi Augustinus aliquot festos dies, & affirmat eos ab Apostolis traditos. Quo nomine rectiùs hos homines appellaueris, quàm progeniem viperarum? de quibus traditur, quòd nisi dilacerato & dirupto materno vtero, in quo conceptæ sunt, nasci non possint. Sic isti non se putant in lucem prodire, nomenque suum celebre posse reddere, nisi lacerent & proscindant eos quibus debẽt, si quem habent in sacris literis

Quàm iniquè tractet Brentius Augustinum de ferijs Ecclesiæ Augu. epist. 118.

literis progressum: verè degeneres filij, & quantum in ipsis est, parricidæ. Sed adscribamus Augustini verba, quò magis liquere possit, núm sit aliquid in ijs reprehensione dignũ: Illa, inquit, quę non scripta, sed tradita custodimus quæ quidẽ toto terrarum orbe obseruãtur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorũ est in Ecclesia saluberrima autoritas, cõmendata atq; statuta retineri. Sicut quòd Domini passio & resurrectio, & ascensio in cœlum, & aduẽtus de cœlo Spiritus sancti anniuersaria solennitate celebrantur. Quid est in his verbis, quod non stellulis potiùs illustrandum, quàm obelisco notãdum sit? Sed hoc non ostenditur, inquit, firmis argumentis. Quid? an potest vllum esse firmius argumentũ, quàm sit vsus totius Ecclesiæ? Sed teneamus, inquit, quod ipse scribit, non hoc ideo verum putandum, quòd ipse ita senserit, sed tum demùm accipiendum, cùm id vel per Canonicos autores, vel probabili ratione verum esse docuerit. An autẽ probabilis ratio non est, quę totius Ecclesię moribus est recepta cùm ab Apostolorum temporibus vsq; ad hęc nostra semperij dies fuerint singulari quadã solẽnitate celebrati. Deinde manifestũ est, inquit, quod Paulus scribit: Nemo vos iudicet in parte diei festi: non est aũt verisimile, quòd alij Apostoli aliud aut diuersum docuerint, De Iudæorum festis diebus loquitur Paulus: Christiani verò quò min' certos dies festos agerent, quibus memoriã Christi beneficiorum recolerent, nusquàm Paulus vetuit. Postremò testificantur, inquit, alij scriptores, quòd non fuerit institutum Apostolorum, leges de diebus festis condere, sed verã pietatem docere. Quàm delectatur hęreticus hęretici sententia? Quoties antẽ hoc iam admonuimus, huiusmodi dies festos ad excitandam in animis hominum pietatem plurimum facere? Concludit tandem: Quare aut hæc traditio non est Apostolica: aut si est, non est data in perpetuam legem & singularem cultum Dei, sed tantùm ad externam eamq́ue liberam disciplinam, quę tantisper obseruari possit, dum exercitio pietatis vtilis esset: mutari autem possit, cũ inciperet pietati magis obesse quàm prodesse. Nos verò traditionẽ hanc Apostolicã esse teneamus, quã ipsis etiã Apostolorũ tẽporib' obseruatã fuisse docet Ignatius:

Col. 2.

Ignat. ad Philippũ.

simul

simul & illud persuasum habeamus, quòd data sit in perpetuam legem & singularem cultum Dei, nam hac ratione beneficiorum illius innumerabilium memoria nobis repræsentatur, & ad gratias pro illis agendas mentes hominum excitâtur. Quare quoniam nihil esse potest exercitio pietatis vtilius, perpetuò nobis hæc traditio veniet obseruanda. Et quia nullum vnquam tempus euenire poterit, quo pietati officere queat beneficiorum Dei recordatio, nunquam eam nobis mutare licebit.

Epilogus Brentij. Audiamus iam Epilogum Brentij: Quę cùm de traditionibus ita se habeant, inquit, manifestum est, quòd cũ Asotici dicunt, veritatem Euangelij non tantùm in scriptura sacra, verùm etiam in traditionibus sine scripto contineri & sacram scripturam per traditiones interpretandam, adeoq; traditiones certissimum fidei fundamentum esse, Satan meditetur primùm quidem abolitionem, aut saltẽ extremum contemptum sacræ scripturæ, deinde ęternam Ecclesiæ internetionem. Cogitat enim Ecclesiam à certissimis ad incertissima, à cœlestibus ad elemẽta huius mundi à diuinis ad humana, deniq; ab oraculis Spiritus sancti ad somnia & deliria prophanæ carnis abducere. Ne istud

Responsio. Deus clementissimus sinat, Ecclesiam sanguine filij Dei redemptam, & electam eius sponsam, ac scripturam cœlestibus testimonijs confirmatam, & Ecclesiæ summi thesauri loco diuinitùs commendatam in tantum periculum venire, vt illa quidem fundamenta æternæ suæ salutis ex incertissimis hominum dogmatibus petat, hæc autem vanissimis Asotorum somnijs subijciatur. Vide quæ sit hominis impietas? De traditionibus Apostolorum loquitur, & audet eas vanissima Asotorum somnia vocare? Etiã Apostoli iam illi sunt Asoti. Sed nostrum vicissim epilogum Serenissime Rex audire ne graueris.

Epilogus. Ex ijs, quæ de traditionibus hactenùs per nos dicta sunt grauissimorum, doctissimorum, sanctissimorumque Patrum testimonijs, quorum iam inde à mille trecentis annis in Ecclesia Dei sacrosancta semper fuit autoritas, planum à nobis factum est, quòd veritas Euangelij non tantùm in scriptura sacra, verùm eiam in traditionibus sine scripto continetur: quodque non aliunde magis hæreses

natæ

natæ ſunt, quàm ex eo, quòd ſecundũ ſuum ſenſum, nõ au tem ſecundum eum, qui nobis per longam ſucceſſionem Epiſcoporum & Sacerdotũ à Patribus noſtris per manus traditus eſt, ſcripturas interpretari licere ſibi quiſque voluit: vt ſi quis certiſſimum fidei fundamentũ eſſe traditiones dixerit, à verò nihil aberrauerit. Nã & primæ fuerunt in ædificatione domus Dei, quæ eſt Eccleſia, cum illis ędificata fuerit Eccleſia, priuſquàm extaret vlla ſcriptura. Et ſicut labefactato fundamẽto, quicquid ſuperſtruxeris, corruit: ſic vbi labefactatæ ſunt traditiones, nihil ibi firmum in fide, nihil fixum & ſtabile videre licet. Has igitur traditiones cùm ſummo ſtudio Satan abolere meditatur, nihil aliud quàm æternam internecionem Eccleſiæ meditetur: cuius cùm ſalus non aliunde magis pendeat, quàm ex iugi & ea grata beneficiorum Chriſti recordatione, qua fit vt eius ineffabilem in nos amorẽ animis noſtris ſubinde recolentes in illius viciſſim amorem rapiamur, à quo ſic nos amatos eſſe recordamur, cùm non modò quos amaret, indigni, verùmetiam quos ęternis afficeret ſupplicijs, digni fuiſſemus. Quæ cùm vnica ſit via eò aſcendendi, vnde noſtra cauſa Dei filius deſcendere dignatus eſt, vt ſicut illum de cœlo charitas detraxit, ſic nos viciſſim in cœlum charitas attraheret: hanc nobis felicitatem Satan inuidet, quòd nihil ei moleſtius accidere poſſit, quàm vt ex quibus ille meritò ſuo deiectus eſt, illis nos potiri ſedibus contingat. Quamobrem hac agit ſedulò, quandoquidẽ ad accendendum in cordibus noſtris amorem redemptoris noſtri nihil æquè facit, atque iugis memoria beneficiorum illius, vt ea prorſus extinguat, & obliuione quadam obruat ſempiterna. Intelligit autem hoc ſibi tantò difficilius eſſe, quòd ea non modò monumentis literarum conſignata, verùmetiam prędicatione, dierum obſeruatione, ſignis, imaginibus, geſtu, habitu, varioque ritu & cęremonijs ſic auribus inculcata, ſic oculis ingeſta, ſic mẽtibus hominum impreſſa videt, vt ſine magno negotio, quod meditatur, præſtare non poſſit. Quid igitur? Veriſſimè ſcriptum eſt: Erat autem ſerpens callidior cunctis animantibus. Nulla eſt aſtutia tanta, quæ cum Satanæ poſſit aſtutia comparari, qui non aliũde, quam ex fraude, dolis & fallacijs cõſtat. Nun *Gen. 2.*

2.Cor.11. quàm is aperto Marte congreditur, verùm quibuſcum illi res eſt, eos ex inſidijs adoritur. Transfigurat ſe plerumque in Angelum lucis; nihil minùs præ ſe ferens, quam quod animo clauſum gerit. Perſpicit ille, quòd iſtis dierum obſeruationibus, quibus beneficia Chriſti natiuitatis, paſsionis, reſurrectionis, in cœlum aſcenſionis, Spiritus ſancti miſſionis, nobis in memoriam reuocantur: tum & ſignis ac cæremonijs ab Eccleſia receptis altiùs infigitur noſtris pectoribus eorum recordatio quàm vel ſcriptura, vel prædicatione, vt quoàd iſtæ, quæ traditiones non ſcriptæ vocantur, abolitæ non fuerint, nulla ſit ſpes ea quæ meditatur, perficiendi. Quare fingit ſe maieſtatem diuinorũ oraculorum, quæ literis mandata ſunt, tueri velle, cui per hoc genus traditiones plurimum detrahatur: de illis itaq; con uellendis prima illi cura eſt, quòd per eas beneficiorum Chriſti memoriam penitùs mentibus hominum infigi videt, cùm præſertim in Eccleſia multò maxima ſit pars rudium & imperitorum, qui neque ſcripturas legere ſciunt, neque ſermonibus audiendis vacare ſemper poſſunt. Sic itaque ſecum cogitat: Si ſuſtuleris ea initiò, quę cùm nunquàm non ingerantur oculis rudium, memoriam Chriſti beneficiorum eis excidere non patiuntur, non parùm profeceris. Nam quod ad ſcripturas & ad prædicationem attinet, non perinde mouetur ijs vulgùs, cùm non æquè intelligat, vel quæ dicuntur, vel quæ ſcribuntur omnia: & ſunt multò plures, qui legere neſciunt, neque datur omnibus audiendi facultas. Deinde verò ſuus erit & ijs euertendis locus, niſi quòd non omnia ſimul tentanda ſunt, verũ ille potiùs imitãdus eſt, qui caudę pilos equinę paulatim vellebat. Quid autem? An non ſucceſſit Satanæ ſuum conſilium? Qui nihil aliud initiò ſe meditari ſimulabat, quàm vt externos ritus & cęremonias, vt dierum obſeruationes, vt externum ſacerdotium, & ſacrificium abrogaret, num in hoc acquieuit? Quin is vlteriùs progreſſus, tandem faceſſere iuſſit externum quoque verbi miniſterium, quò ſic locus eſſet internæ Dei inſpirationi. Quantum autem hac in parte profecerit, obſcurum non eſt, cùm autoritate verbi Dei, ſublata ſit apud multos prædicatio verbi Dei. Sed nec intra has metas cõſiſtit: Poſteaquàm ſuſtulit externa ſigna,

Quibus artibus Satã memoriã & reuerentiam ſacrorũ abolere conetur.

signa,sustulit & prædicationem externam, simuletiam ad scripturas ipsas abolendas studium suum contulit. Nam cùm persuasisset hominibus,omnia hæc externa signa,infirma quædã & egena esse elementa,ad quę conuerti,quibus seruire Paulus vetuerit,quoniam & literas infirma vocant elementa Grammatici,quibus constant scripturæ diuinæ, etiam has tanquàm infirma & egena elemẽta conatur in contemptum adducere,quò sic tandem & ijs abolitis,eò perueniat, quò statim initiò cogitabat,vt memoriam Christi beneficiorum omnem funditùs deleat.Vides pientissime R E X, quorsum eat Satanas? Initiò traditiones tantùm oppugnabat,mox & prædicationẽ & scripturam abolere conatur. Elementa sunt traditiones? elemẽta sunt & literæ,quibus constat scriptura. Quãobrẽ vbi prohibet Paulus,ne conuertamur ad egena & infirma elemẽta,quid aliud secundũ istos,quàm ne ad scripturas conuertamur,prohibet?quę magis etiã vsitatè vocantur elementa,quàm quæcunque tandem cæremonię.Vides,quemadmodum euertere traditiones,ad scripturam etiam abolendam est fenẽstram aperire?Inde cœlestes Prophetæ, inde nobis nati sunt Suenckfeldij. Euangelium igitur abolet, quisquis traditiones abolet,ac quod verissimè scriptum est à Basilio, fidei prædicationem ad nudum nomen contrahit. Quare tutissimum fuerit Afotorum istorum vanissima somnia contemnere, qui tantoperè traditiones oppugnant,& Spiritum sanctum audire per Paulum nos monẽtem: Itaque state,& tenete traditiones,quas didicistis siue per sermonem,siue per epistolam nostram.Nihil est,quòd separemus ab inuicem, quæ coniuncta Deus esse voluit. Non abducit à scriptura,qui cum scriptura teneri vult traditiones,per quas scripturas permultũ & lucis & roboris accedit.Nam sicut scripturæ traditionib⁹,ita scripturis traditiones illustrãtur,& esse firmiora consueuerunt,quæ varijs modis inculcãtur; quàm quæ per solam scripturam ad memoriam hominum reuocantur,cùm præsertim non defuerint viri sapientes, qui magis probarent contemplationem, traditionemque veritatis in animos, quàm in libros,quòd minùs tenaciter hærerẽt in memoria,quę scripta,quàm quę tradita essent.Quæ causa etiã fuisse Licurgo

Gal.4.

Basilius de spiritu sancto,ca.27.

1.Thess.2.

Plato in Phædro, & epist. 2. go putatur, quòd quàs considerat leges, eas literis mādari nolebat: quòd si ex animis in animos trāsfusæ essent, plus eas firmitatis habituras persuasum haberet, quàm si fuissent in literas redactæ. Quæ non ideo commemorantur à nobis, quasi nos consilium sancti Spiritus non laudemus, qui quæ principiò per Patriarchas & Prophetas, dein de per ipsum Dei filium Dominum nostrum Iesum Christum, postremò per Apostolos & Euangelistas dicta sunt & facta, monumentis literarum consignari voluerit: sed quòd hoc quoque nomine satis laudare sancti Spiritus cō silium non possumus, quòd non contentus hac vna ratione nobis ea patefecisse, traditiones etiam non scriptas adiungendas putauerit, quibus magis etiam atque magis & explicarentur & inculcarentur, simul tenaciùs mentibus nostris infigerentur, quæ sunt nobis ad salutem nostram necessaria.

FINIS LIBRI QVARTI.

Liber quintus

DE CATHOLICA ECCLEsia, autore Stanislao Hosio Episcopo Vuarmiensi.

SIMIÆ cùm sint simiæ, videri tamen homines affectant: sic hæretici cùm sint hæretici, cùm sint suo ipsorum iudicio condemnati, cùm ipsi se præciderint, ipsi se è cœtu piorum, quem vocamus Ecclesiam, eiecerint, dici tamen & videri volunt Ecclesia. Neq; verò nouum hoc est & inusitatū. Mille iam & trecenti propè anni intercesserunt, cùm scriptum est à Lactantio, quòd singuli quique cœtus hæreticorum, se potissimùm Christianos, & suā esse Catholicam Ecclesiam putant. Quo vetustior etiā Cyprianus de Nouatiano memoriæ prodidit, quòd more simiarum, quæ cùm homines non sint, homines imitantur, cùm ipse in Ecclesia non esset, imò adhuc insuper contra Ecclesiā rebellis extitisset, hoc sibi vendicabat, vt apud se Ecclesiā esse diceret, ac nos hæreticos faceret. Suo quoq; seculo narrat Hilarius, quòd Antichristi synagoga se Christi Ecclesiam esse mētiebatur. Et de Donatistis scribit Augustinus, quòd Ecclesiam in Africa tantùm esse, eaq; non tota, sed in parte Donati modò contenderent. An aūt Bernardi quoq; temporibus non fuerunt quidem, qui se vocabant Apostolicos, qui se Ecclesiam esse dicebant? sed contradicebant ei, qui dixit: Non potest ciuitas abscōdi supra montem posita. Horum temeritatem imitati sunt proximis superioribus seculis pauperes de Lugduno, quorum nunc Picardi sunt soboles, qui & ipsi seorsum Ecclesiam colligunt, & ab ea Catholicos & Orthodoxos excludunt. Nihil itaque noui fecit nostra tempestate Martinus Lutherus,

Hæretici quoq; sibi nomen Ecclesiæ vendicant.

Lactan. li. 4. cap. 30. diuinarū institutionum.

Cyprianus ad Iubaianum.

Hila. ad Constantium.

Aug. epist. 50. 166. & alibi.

Berna. ser mone. 66. in Cātica.

Matth. 5.

Pauperes de Lugdu

no Picardi Lutherus. therus, qui cùm se nefario scelere ab vnitate Catholica, tâ quàm ab area Dominica separasset, suo cœtui, quem collegerat, Ecclesiæ nomen vendicauit. Sed præclarè de Donato scripsit Augustinus, quòd sicut is Christum diuidere conatus est, sic ipse à suis quotidiana concisione diuiditur. *Aug. de agon. Christiana. c. 29* An autem idem Luthero non accidit? Conatus est is diuidere corpus Christi, an vicissim à suis quotidiana concisione non diuiditur? Primus hic orbem Christianum in dicta causa condemnauit, & ab eo se nefaria præcisione separauit. *Lutheri soboles qui-nis dissentiat Eccle siæ nomē arrogat sibi.* An autem quod ipse licere sibi voluit, idem sibi quoque licere debere non contendebant Carolstadius, Zuinglius, Oecolampadius, Caluinus, & alij, qui sunt sectæ Sacramentariæ? cùm nec doctrina, nec impietate minùs profecissent, quàm Lutherus. Fecerunt & ipsi sibi profana cō uenticula, quam vocauerunt Ecclesiam: seque [illegible] minùs ab ipso Luthero, quàm ab orbe toto Christiano diuiserūt. Neque id non optimo iure. Nam si licere sibi voluit Lutherus orbem Christianum inauditum condemnare, & ab eo se per nefarium scelus separare, quid ni licere sibi vellent itidem viri illi docti, vt sicut in alijs multis ab orbe Christiano, sic in præcipuo quodam religionis nostræ capite ab ipso etiam Luthero dissentirent? Qui certè molestè ferre non debuit, quandoquidē ipse persuasum habuit, se plùs in scripturis videre, quàm tot seculis viderit orbis Christianus vniuersus, si persuasum de se quoque viri illi docti habuerunt, se vidisse aliquid, quod videre Luthero nondum cōtigisset. Hallucinari potuit, quin hallucinatus est, si Luthero credimus, in multis totus orbis Christian⁹: cur non æquè potuerit hallucinari, vel vna saltē aliqua in re, Martinus Lutherus? Doctus ille quidem, catus & prudens apud semetipsum, sed homo tamen. Certè scriptum est: Si alij reuelatum fuerit sedenti, prior Propheta taceat. Nulla fuit Luthero causa, quamobrem sic excandesceret contra sodales suos, cùm præsertim hunc ei honorem haberent, quòd eum sibi viæ demonstratorem fuisse faterentur, sicut in operis huius initio demonstrauimus. Eundem honorem habet illi quoque Balthsar Pacimontanus, quem primùm volunt ætate nostra pridem sopitos ignes Anabaptistarū excitasse. Viditis habere suam factionem

Luthe-

Lutherum,habere suam & Zuinglium, non impunè modò,verùm etiam cum quadam sui nominis laude. Cogitabat & ipse secum: Quid impedit,quò minùs & nos celebre nomen nostrũ ad posteros transmittamus? Cur & ipsi non congregemus cœtũ aliquem, sicut Lutherus & Zuinglius fecerunt,seorsum ab orbe Christiano, sic nos quoq; seorsum & ab orbe, & ab illis? vt habeamus & ipsi nostrã Ecclesiam,& ad istorum impietatem ampliùs etiã aliquid addamus. Quid autem? Num idem à Suenckfeldio quoque,num idem à Campano & Serueto,& alijs plerisq; factum non est? Et est quisquam ex ijs,qui suum cœtum nõ vocari velit Ecclesiam? Verùm dicet aliquis, Hos pro suis Lutherus non agnoscit. At illi ex magna parte Lutherum ducem & antesignanum suum agnoscunt. Sed veniamus ad eos, qui sunt circa controuersiam Lutherani. Flaccus nónne seorsum colligebat Magdeburgi? quandoquidem & Interimistas Lipsenses, & Adiaphoristas VVittembergenses è cœtu suo eiecit. An alibi non idem fecit Osiander,qui suos etiam horratur,vt ne credant Philippianis cõtra se,propterea quòd sunt plures: alioqui Papæ, inquit, credetis & Concilio contra Philippianos,cùm sint multò plures,quàm Philippiani. Ita seorsum Philippus, seorsum Flaccus,seorsum colligit Osiander. *Suencfel.* *Cãpanus.* *Seruetus.* *Illyricus.* *Osiander.* *Philippiani.*

Sed & Brentium seorsum à Philippo colligere,non obscurè indicat seorsum ab eo conscripta Confessio,& Patribus in Synodo Tridẽtina oblata,tum quòd in iustificationis articulo non cum Augustana, sed cum Osiandrina cõfessione sentire videtur. Sic suã Philippus, suam Brentius, suam Flaccus, suam Osiãder habet factionem, nec est istorum quisquam,qui suam nõ cupiat vocari Catholicam Ecclesiam. Sic euenisse videmus,quod scripsit Augustinus, ꝙ à suis quotidiana concisione diuiditur Lutherus, nam in dies plures eorum sectas expectamus. Neq; verò mirum id alicui videri debet, quòd hęretici tantoperè contendũt id,quod non sunt, videri. Nam sicut ad impugnãdam legẽ verba legis, quemadmodum ab Ambrosio scriptum est, sic ad euertendam Ecclesiam nomen Ecclesiæ obtendere conantur: adeò quòd de se suisq; profert ex Paulo Brentius: Angelus Satanæ transfigurat se in angelũ lucis. Nam *Brentius.* *Cur heretici laborent Ecclesiæ nomen arrogare sibi.* *Ambr. in comment. epist. ad Tit. cap. 3.* *2. Cor. 11.*

 si talem

si talem se, qualis est, exhiberet, non facilè cuiquam impo nere posset. Quàmlibet infesti sint hostes Ecclesiæ, non tamen ignorant, quanta sit illius autoritas. Sciunt eam esse corpus & plenitudinem Christi, columnam & firmamentum veritatis, perpetuum habitaculum Dei viui. Sciunt ab illa se Scripturas habere: sciunt illi peculiariter sanę intelligentiæ lucem esse promissam: sciunt, qui in sinu eius continentur eis, non posse non constare veritatem: deniq; sciunt, quòd extra illam haud aliter, atque olim extra arcam Noë, salus non est. Hæc itaque cùm eos minimè lateant, cupiunt & ipsi membra corporis huius videri, neque minùs quàm Orthodoxi, nomen Ecclesiæ Catholicę sibi vendicant, quòd inter alios Brentius quoque magnoperè contendit. Sed ipsum ea de re disserentem audiamus.

Ephe.1. *1.Tim.3.* *Gen.7.*

Si quidem, inquit, nomen ipsum tam Ecclesiæ, quàm Catholicæ consideraueris, non est eruditis ignotum, quòd latissimè pateat. Psalmus meminit Ecclesiæ, hoc est, congregationis malignantium, & odit eam. In Actis Apostolorũ Scriba vocat cœtum suum Ethnicorum Ecclesiam. Catholicum autem significat vniuersale. Et quia in cœtu humani generis iam inde à condito orbe nihil est magis Catholicum, nihil vniuersalius & generalius, quàm peccare hypocrisi, & idolamaniæ studere, rapere, furari, occidere, inuidere, adulterium committere, imposturis operam dare, & alia scelera designare: idcirco si quis hypocrita aut idololatra, aut raptor, aut homicida, aut adulter, aut impostor se in impietate & scelere suo sectari Ecclesiam Catholicam profiteretur, sceleratè quidem faceret, non autem falsò loqueretur. Quòd si hac significatione Asotus & sodalitium eius iactauerint se esse membra Ecclesię, & si de sorte eorum dolemus, tamen nemo hominum credo, impediet, quò minùs catholici vocentur.

Brent. sermo. de Ecclesia, & Catholicis *Psal.25.* *Actu.19.*

Videtur hic homo non aliundę quàm ex felle constare, tantum est in illo amarulentiæ. Cæterùm vtrumq; tam Ecclesiæ quàm Catholicæ nomen, latissimè patere, dubium non est. Quã enim Ecclesiam Gręci vocant, Latinè dicere possis euocatam concionem, ex quibuscunque tandem ea sit euocata, siue ex Ethnicis, siue ex christianis, siue ex pijs siue ex impijs. Sed & Catholica Grecè dicitur, quę Latinè vni-

Responsio. *Quid Ecclesia, & cur catholica dicta.*

vniuersalis, hoc est, sicut Augustinus interpretatur, toto orbe diffusa: Quia diuersorum, inquit, hęreticorum Ecclesiæ ideò Catholicæ non dicuntur, quia per loca atque per suas quasque prouincias continentur: hæc verò à Solis ortu vsque ad occasum fidei splendore diffunditur. Dicimus autem, catholica fides, catholica Ecclesia, catholicus homo. Cæterum catholicus adulter, catholicus impostor, catholicus homicida, non dixit quisquam catholicus. Brentius est qui ita loquitur, quem nos cuperemus quidem, fidem habere catholicam, vt ad Ecclesiam catholicam pertineret, & catholicus dici posset: sed si non vult quicquam habere cum Catholicis commune, præter quorundam in Ecclesia catholica crimina, qui sumus nos, qui quò minùs nouæ doctrinæ assertor nouo loquendi genere à se excogitato sit catholicus, impedire queamus. *Aug. ser. 131. & ser. 151. de tẽpore.*

Pergit Brentius: Quibus autem temporibus Arius summa Christianismi calamitas, cœpit virus suum in veram Ecclesiam Domini euomere, obtinuit vsus, & publicæ leges posteà confirmarunt, vt Catholici dicerentur, qui vniuersam doctrinam Prophetarum & Apostolorum de vera & æterna diuinitate Christi filij Dei sequebantur: hęretici verò, qui Arianam impietatem, aut aliam doctrinam pugnantem cum Prophetica & Apostolica profitebantur: Itaq; si hoc vsu de Catholica Ecclesia loquendum est, nihil minùs quàm catholici cognomen in Asotum & sodalitium eius competit. Imò verò in te tuumque sodalitium Asoticum, nihil minùs quàm Catholicæ nomen competit. Sed causam expēdamus, quamobrem in nos catholici cognomen competere negat. Etsi enim, inquit, videētur, sibi egregiè de æterna diuinitate Christi sentire, tamē quia trāsferunt officium, quod solus habet Christus verus Deus & homo, in humana opera, idcircò aut habēt Ethnicas de diuinitate Christi cogitationes aut aliud verbis profitentur, aliud in latebris cordis sentiunt: & sequuntur multas impietates, quæ manifestè cum vera doctrina Prophetarum & Apostolorum pugnant. Hoc verò falsum est Brēti, quòd nos trāsferamus officium quod solus habet Christus, in humana opera. Quicquid est propitiationis, Christo tribuimus, qui factus est propitiatio pro peccatis nostris: *Brentius de nomine Catholico.* *Responsio.* *Ratio Brentij.* *Responsio.*

1. Ioan. 2. ſtris:illud ſubinde Pſalmi vſurpantes, Apud te propitia-
Pſal. 129. tio eſt:& ab eodem Dauide docti ſic Deum alloquentes,
Pſal. 137. Domine miſericordia tua in æternum, opera manuū tuarum ne deſpicias. Quæ verba ſic intelligimus, quemadmodum ea celebris Eccleſiæ Doctor Auguſtinus interpretatus eſt: qui cum his verbis Deum deprecans quiſque noſtrum vtimur. Non dico, Domine ne deſpicias opera manuum mearum, non me iacto de operibus meis. Exquiſiui quidem Dominum manibus meis nocte corā eo, & non ſum deceptus: ſed tamen non commendo opera manuum mearum. Timeo, ne cùm inſpexeris, inuenias plura peccata quàm merita: Hoc ſolū rogo, hoc dico hoc impetrare deſidero, opera manuum tuarum ne deſpicias. Opus tuū in me vide, non meū. Nam meū ſi videris, damnas: tuum ſi videris, coronas: quia & quæcunq; ſunt bona opera mea, abs te mihi ſunt, & ideo tua magis quàm mea ſunt. Num ita dicentes aliquid operibus tribuimus, quod ſolius eſt Chriſti? Noſtra de operibus doctrina Brenti, hęc eſt, quòd quatenùs noſtra ſunt, quàmlibet eſſe bona videātur, nihil tamen nobis proſunt ad vitam æternam conſequendam. quatenùs autem Dei ſunt, quatenùs opera ſunt manuum illius, ex ipſius beneficentia ſingulari, & iuſtitiæ titulo, & mercede regni cœleſtis digna habentur, Dei autem ſunt, & quòd ea Deus operatur in nobis, & quòd quicquid eſt in eis dignitatis, non eſt aliunde, quàm ex eo quòd ſunt reſperſa pretioſo Chriſti ſanguine: cui debemus, quòd ea facientes, regni cœleſtis præmia conſequimur. Nam abſque eo ſi eſſet, quicquid per omne vitæ noſtræ tempus & faceremus & pateremur, ne minimum quidem nobis prodeſſet ad gaudia regni cœleſtis aſſequēda. Quare ſicut ab Alberto Magno ſcriptum eſt, iuſtitia meritorum Chriſti fulget in virtutibus Sanctorum. Tolle iuſtitiam hanc ex eorum virtutibus, damnari poterunt, ſeruari non poterunt. Remota enim illa, omnis iuſtitia noſtra, mera erit iniuſtitia. Nullum enim à Sanctis exire poteſt opus, quod ſi in ſe cenſeatur, confuſionem iuſtam nō mereatur. Docemus igitur nos, quod in Scripturis legimus, datam iri mercedem regni cœleſtis operibus noſtris: verùm non propter eorum, quatenùs à nobis profi-

[Margin notes: *Auguſt.* (beside "modum ea celebris"); *Summa doctrinæ Catholicæ de operibus.* (beside "ſunt. Num ita dicentes"); *Alb. Mag. ar. 3. quæſt. 2. in 29. diſt. Petri Lōb. lib. 2.* (beside "ritorum Chriſti fulget")]

ciſcun-

eiſcuntur, dignitatem, ſed propter Chriſtum, cuius manuũ opera ſunt: ipſe eſt enim, qui viuens & habitans in nobis operatur ea: propter Chriſtum, ad quem operantes reſpicimus: propter Chriſtum, qui dixit: Merces veſtra copioſa eſt in cœlis: propter Chriſtum, de quo ſeculis iam aliquot cantatum fuit apud vos vernacula gentis veſtrę lingua, ꝙ niſi natus puer ille fuiſſet, omnes eramus perituri. Nam niſi factus homo lauiſſet nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, niſi dediſſet ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum quid aliud eſſent vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ, niſi pannus menſtruatæ? Quęſo te Brenti, quid eſt in hac doctrina noſtra, quod arrodere queas? Num ita dicentes transferimus in opera humana, quę ſolius Chriſti ſunt? Certè quicquid in illis dignitatis eſſe dicimus, id omne non in alium, quàm in Chriſtum transferimus. Sic autem docti ſumus, non à priſcis tantùm illis Patribus, verùmetiam ab ijs quos vos cõtemnitis, ſanctis monachis & doctoribus, Thoma, Alberto, Bonauentura, Scoto, Guilhelmo Pariſienſi, Guilhelmo Durãdi, Gabriele Biel, Gerſone, Dionyſio Carthuſiano, qui floruerunt illis temporibus, quibus vos Euangelij lucem extinctam fuiſſe vultis: quorum teſtimonia produximus in Confeſſione noſtra Chriſtiana, vbi copioſè locum hunc tractauimus. Falſo itaque nos inſimulas, quòd transferamus officium, quod ſolus habet Chriſtus, in opera humana. Quin vos eſtis potiùs Brenti, qui Chriſti glorię detrahitis, qui crucẽ eius, quantũ in vobis eſt, euacuatis, qui ſanguinis eius precium imminuitis. Cui namque detrahitis, quando regeneratorũ operibus detrahitis? Cui, niſi Chriſto qui viuit, qui habitat, qui operatur in illis? Cuius, niſi Chriſti meritis & dignitati detrahitis, cùm operum, quæ fiunt ab illis, meritis detrahitis? Vnde enim meritũ operum noſtrorum? vnde dignitas eorum? Non aliunde, niſi ex precio ſanguinis Chriſti, quo reſperſa ſunt. Illius itaq; dignitati derogaris, quando noſtrorum operum in fide factorũ dignitati derogatis. Tolle pretiũ hoc ex operibus noſtris, nõ erit in illis meritũ, niſi fortè gehennæ. Habes, quæ ſit noſtra de operibus ſententia, ſimul & illud ex his intelligis, impudẽs eſſe

Matt. 5.

Apoc. 2.
Tit. 2.

Eſa. 64.

Cõfeſſ. Polon. ca. 73.

Qui Chriſti cruci, meritis & gloriæ propriè detrahant.

mendacium tuum, quòd scribis, habere nos ethnicas de diuinitate cogitationes, & aliud verbis profiteri, aliud in latebris cordis sentire. Vestrum fuit hoc semper, & est hæreticorum proprium: nos quod corde credimus, ore confitemur. Est & illud falsissimum, quod scribis, sequi nos multas impietates, nullam enim proferre potes.

Conclusio Brentij.

Ex his itaque falsis præmissis tuis, falsam esse constat cōclusionem illam tuam: Quare cùm nos diuina clementia eam teneamus de Christo & diuinitate ac officio eius, ac de omnibus reliquis articulis veræ religionis sententiam, quam nobis tradit Prophetica & Apostolica doctrina, & quam tenuit semper vniuersa verè piorum Ecclesia, iam inde ab initio totius orbis, nomen Catholicæ Ecclesiæ illis quidem optimo iure adimimus, nobis autem rectè vindicamus. Quę est huius hominis arrogantia? quæ sui obliuio? Quis autem Brenti iudicem te constituit? & quidem orbis totius Christiani iudicem, quem ausus es etiam inauditum condemnare. Sed si vera est de articulis religionis sententia, quam tenuerunt Simon Magus, Marcion, Manichæus, Petrus Adelhardus, Ioannes VVicleff, Quintiliani, Pauperes de Lugduno, Eunomius, Iouinianus, Eustachius, Vigilantius, Pertrobussiani, Aërij, Felix, Iconomachi, Berengarius, & qui cum istis alij faciebant, rectè vobis nomen Catholicæ vendicatis Brenti: Hi sunt enim Patriarchæ vestri, de quorum successione gloriari verè potestis, cùm in eorum impios errores successeritis. Sin autem ea potiùs est vera sententia, quam de religionis articulis tenuerunt Simon Petrus cum Apostolis, cum Clemente, successoribusq; suis omnibus in hunc vsque diem Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, Epiphanius, Bernardus, & alij sancti Doctores Ecclesiæ (longum enim esset omnes enumerando recensere) quos etiam vos pro Catholicis habetis: quandoquidē ab horum doctrina discessistis, illorum autem errores apertè profitemini, dic iam ipse tu Brenti, qui fuerunt illi, quorū vestigijs inceditis? Pudet te proloqui? At magis pudere debebat, quòd eorum errores amplexus es. Sed quādo tu non vis, dicemus nos: Fuerunt orbis totius Christiani iudicio hæretici. Et vos igitur, quando cum illorum doctrina

Responsio, Brentium cum suis falsò sibi vendicare nomen Catholicum.

na consentitis, à Patrum verò nostrorum sententia dissidetis, quos tamen Catholicos fuisse negare non potestis, hæretici estis, non Catholici, falsóque vobis catholicorū nomen arrogatis.

Nunc incipit nobis Brentius Catholicam Ecclesiam definire: Nos nunc, inquit, nomine Catholicæ Ecclesię intelligimus eum hominum cœtum, qui verè credit in Christum, Patriarchis olim promissum, per Prophetas annunciatum, & per Apostolos in vniuerso mundo prædicatum ac diuulgatum. Producit postcà loca scripturæ, quibus id probare conatur. Atqui Brenti in Christum Patriarchis olim promissum, per Prophetas annunciatum, per Apostolos prædicatum, credere se verè profitentur nostro seculo, qui non à nobis magis, quàm à vobis de præcipuis dogmatibus religionis nostræ dissentiunt, Sacramentarij, Anabaptistæ, Picardi, cœlestes Prophetæ, Suenckfeldius, & alij: Quin & olim in Christum verè se credere professi sunt Manichæi, Pelagiani, Donatistæ, Nouatiani, & multi alij hæretici: num igitur omnes ij sint, & fuerunt Ecclesiæ Catholicæ membra? quod tu quidem concedere videris, qui nomen Ecclesiæ Catholicæ tam latè patere vis, vt omnes in Christum credentes ad eam pertinere dicas. Quamuis enim illud negari non possit, quòd qui verè credit in Christum, Ecclesiæ Catholicæ membrum sit, quis est tamen hæreticorum, qui se non verè profiteatur in Christū credere? Quamobrem rectè Augustinus inimicum & defensorem, cuius in Psalmis fit mentio, vult hæreticum intelligi. Nam & ipse, inquit, est inimicus & denfensor, qui fidem Christianam cùm oppugnet, videtur defendere. Non multos reperias hęreticos, qui se non profiteantur in christum credere, tantò nocentiores, quòd hoc solo nomine minùs cauentur à fidelibus.

Quid Brētio Catholica Ecclesia.

Responsio.

Augu. in Psal. 8.

Ac fatemur quidem, inquit Brentius, quòd præcipuè in publica pace & tranquillitate multi impij, hypocritæ, & impœnitentes, qui verbis tantùm Christū & Euangelium eius confitentur, corde autem alieni sunt à Christo, nō tantùm admisceantur veræ Catholicæ Ecclesiæ, sed etiam tanta sint hypocrisi, tanta potentia & autoritate, vt fiant externi gubernatores Ecclesiæ, ac videantur in vero populo

Qui sint electi soli Deo cogniti. hoc ipso cœtu visibili. Non electorum, sed vocatorum cœtum is vocat Ecclesiam, iuxta nominis ipsius etymō: nec alibi, quam in isto cœtu visibili vocatorum, electos esse dicit. Nam vocatos quidem videre nobis & agnoscere licet: *2.Timo.2.* electos etiamsi videre possimus, non tamen agnoscimus. Solus est Dominus, qui nouit, qui sunt eius: secundum cuius hanc præscientiam & prædestinationem, quàm multæ oues foris sunt, inquit Augustinus, quàm multi lupi intùs: *Aug. tractatu. 45. In Ioanē.* & quàm multæ oues int⁹, & quàm multi lupi foris? Quid est, quòd dixi, quàm multæ oues foris? Quàm multi modò luxuriantur casti futuri? quàm multi blasphemant Christum, credituri in Christum? quàm multi se inebriant, futuri sobrij? quàm multi rapiunt res alienas, donaturi suas? verùm tamen vocem alienam audiunt, alienos sequuntur. Item quàm multi intùs laudant, blasphematuri: casti sunt fornicaturi, sobrij sunt, se vino posteà sepulturi: stāt casuri, & non sunt oues? De prędestinatis enim loquimur. Ex his verbis discimus, quòd alij sunt in Ecclesia secundum Dei prædestinationem, & ij soli sunt electi: alij secundum præscientiā vocati tantùm. Illos nemo nouit nisi Deus. Nam *Duplex hominum genus in Ecclesia.* etsi videatur aliquis hominibus electus, ac sit etiam pro tē pore: fieri tamen potest, quòd qui hodiè intus est, cras foris: qui hodiè ouis, cras lupus: qui hodiè electus, cras sit reiectus. De suis Apostolis dixit Christus: Nónne ego vos *Ioan. 6.* duodecim elegi, & ex vobis vnus est diabolus? Fuit igitur inter electos etiam Iudas, fuit ouis, fuit intùs, verùm posteà progressus foràs, factus est lupus. Æquè fuit Apostolus Iudas atque Petrus, æquè prædicauit vt Petrus, æquè baptizauit vt Petrus, nec impediebat quicquā eā res eius ministerium, quominùs æquè foret efficax, quòd fur erat, quodque traditurus erat Dominum. Verùm hæc tu, sicut dixi, Brenti, non ignoras. Quò nequior es, qui sciens, prudensque contra manifestam veritatem venire nō vereris. Scis tu, quòd incerta esset salus Ecclesię, si ex ministrorum dignitate sanctitateq; penderet: scis, quòd à vocatione nomen trahit Ecclesia, non ab electione, & multos in ea vo- *Hier. in epistol. ad Tit. 3.* catos esse, paucos electos. Hæresis ab electione nomē ducit, non Ecclesia: Non quòd à Deo electi sint hæretici, sed quòd, sicut Hieronymus ait, eorum vnusquisque id sibi

eligit,

eligit,quod illi melius esse videtur. Non acquiescit in ecclesiæ doctrina, sed illius iudicio suum iudicium anteponens,ipse sibi dogma eligit quod pertinaciter tueatur, vel nouū aliquod, vel alicuius ex ijs qui pridē damnati sunt, quales ij sunt quos paulò ante recēsuimus, ex quibus vos quoque consarcinastis ea dogmata, quæ nunc in vulgus spargitis. Ex tali electione vestram Ecclesiam constare nō negamus,sed hæc non Christi,verùm Diaboli est electio. Cæterùm Ecclesia Catholica,etsi pertinent ad illam electi quos vocatione sua signat Deus,non ita tamen ex electione Dei constat, vt soli ad eam pertineant electi:nisi fortè electos vocatos intelligi velis, quomodo fuit electus etiā Iudas: quomodo etiam Ambrosius interpretatur illud Pauli: Vocauit vocatione sancta. Vocatio, inquit, sancta est, cùm electi sunt ad gubernandum populum sanctum Dei. Ex tali gratuita Dei electione quin constet Ecclesia, non negamus. Cæterùm si prædestinatos electos intelligis, Ecclesia illa triumphantium, quæ est in cœlis, ex solis constat electis:sicut infernus ex solis reprobis. Hæc autem nostra Ecclesia,quæ est super terram,in qua perpetua quædam est militia,quam etiam ob causam vocatur militans,habet per Dei gratiam electos, quos cœlo Deus dignatur:habet alios vocatos quidem Dei misericordia, sed sua posteà culpa reiectos: quos iure suo sibi vendicat infernus. Sed nihil est quòd hac de re plura verba faciamus, cùm res vel ipsa luce sit clarior, & venerabilis viri Petri à Soto sententia, cùm caput illud de autoritate Scripturæ tractaremus,copiosè sit à nobis defensa.

Ambros. *2.Tim.1.* *Iob.7.*

Pergit Brentius: Catholica Ecclesia renascitur non ex carne & sanguine,non ex humana electione aut successione,sed ex Deo,per sermonem Dei viuentis (quod scripturis probat) Asotica autem Ecclesia fit ex humana electione & successione.Dicit enim Asotus, confugiendum esse ad successionem non interruptam. Et,vbi est, inquit, hæc Ecclesia Apostolis succedens, ibi est verum Dei verbum. Scilicet hoc vult Asotus, quod vbicunque possit successio ab Apostolorum tempore in Ecclesia numerari, ibi sit vera Ecclesia & verum verbum Dei. Quasi verò successores Apostolorum & auditorum ipsorum non possint esse im-

pijſſimi & ſceleratiſſimi nebulones. Quid igitur ad Eccleſiam Catholicam, quæ filius Dei ſuæ Eccleſiæ catholicæ promiſit, & præſtare ſolet?

Reſponſio. Et hic locus de ſucceſsione tractatus eſt à nobis anteà pluribus: quem ſicut oppugnant omnes hæretici, ſic aſſerunt diligenter omnes Catholici. Sed ego non video Brēti, quomodo poſsis Catholicorum vobis nomē vendicare, quandoquidem dum ſucceſsionem hanc oppugnas, in eorum, quos catholicos fuiſſe negare non potes, doctrinam vos minimè ſucceſsiſſe, confiteris. Siquidem non quod ad vniuerſa loca, ad vniuerſa hominum genera, ad vniuerſas nationes pertinet, id ſolum catholicum dicimus, verùmetiam quod pertinet ad vniuerſa tempora. Cùm autem de ſucceſsione loquimur, nō hoc dicimus, quod tu vis, ſimul vt fuerit demonſtratum, aliquem in locum alicuius Apoſtoli aut eius ſucceſſoris ſucceſsiſſe, vt ſtatim eſſe catholicus exiſtimetur. Succeſſerunt aliquot in locum Athanaſij, qui fuit citra controuerſiam Epiſcopus catholicus: locus eos non fecit catholicos, quandoquidem à doctrina Athanaſij diſſenſerunt. Quando igitur nos de ſucceſsione gloriamur, de eo gloriamur, quod in Epiſcoporum catholicorum, quorum loca tenemus, doctrinam ſucceſſerimus. Verbi gratia: Negatis vos inuocandos eſſe Sanctos, aſſeueramus nos: probamus hanc doctrinam eſſe verā ex eo, quòd quibus ſucceſsimus nos, idem hoc docuerunt, nō à centum, non à ducentis annis, ſed ab ipſis propemodum Apoſtolorū temporibus: non in hoc aut illo orbis terrarū loco, ſed in omnibus, quàm latè patet Chriſtianū nomen. Hac nos ratione Catholicos nō eſſe domōſtramus: quod quia vos facere non poteſtis, ideò ſucceſsionem hanc oppugnatis. Quod autem dicis, eccleſiam noſtram ex humana electione & ſucceſsione conſtare: ſi credentes omnes in Chriſtum accipis eccleſiæ nomine, falſum eſt: Talis enim Eccleſia fit ex Dei vocatione, non ex humana aliqua electione. Sin autem Eccleſiam intelligis Præſules & Præſidentes eccleſiæ, ſicut illum locum apud Matthæum, Dic eccleſiæ Chryſoſtomus interpretatur & alij nonnulli, fatemur, quòd ex humana electione & ſucceſſione, quæ fit per electionem, catholica noſtra cōſtat & Apoſtolica eccleſia.

Catholicū vniuerſa loca & tēpora complectitur.

Quomodo Catholici de ſucceſſione gloriantur.

An Eccleſia conſtet ex humana electione & ſucceſſione.

Matt.18.

clesia. Hominum enim ministerio Deus in eligendis Ecclesiæ pastoribus vtitur. Quid autem hîc sit, quod te offendat, equidem nō intelligo. Nisi fortè hoc apud nos quoq; fieri vis, quod vos facere propheta scripsit: Ipsi currebāt, inquit, & ego non mittebam eos. Requiritur apud nos missio, requiritur vocatio siue electio: Sic enim nos docuit Apostolus, dicens: Ne quisquam honorem sibi sumat, sed qui vocatur à Deo: qui autem rectè eligitur, is à Deo vocatur. Sic vocatus est Mathias, quem vt in Iudæ locū succederet, electum ab Apostolis esse legimus: quos homines fuisse non negabis. Num & hunc eijcies ex Ecclesia, q̄ ex humana electione sit factus Apostolus? Sed huic electioni præstò adfuit, inquies, Spiritus sanctus. Quanquam aūt nos ab Apostolorum sanctitate quàm lōgissimè remotos esse confitemur, nec cū hac Apostolica nostras electiones comparamus, tamen & à nostra electione nō abesse spiritum sanctum cōfidimus. Sed electione vestra fit, ais, vt in Apostolorum locū succedat impius aliquis & sceleratus. Atqui, si quos ipse Christus duodecim tantùm elegit, fuit vnus ex eis Diabol⁹: si quos minore etiam numero septē tantùm Diaconos elegerunt Apostoli, fuit ex illis quoque similiter vnus Diabol⁹: qui præstari potest ab ijs, qui puri homines, quiq; tam longè sunt ab Apostolorum dignitate disiuncti, quò minùs inter eos, quos tanto numero eligūt, sint etiā aliquot Diaboli? Homines quidem eligunt homines ad munus Apostolicū, ad quod electus à Christo fuit Iudas: Ad salutē verò non eligit, nisi solus Deus, qui non de omnib⁹ loquitur, Ego scio, quos elegerim. Optimè igitur & salubriter Gregorius cùm dixisset, quoniam vocati sumus, nouimus: si sumus electi, nescimus. Tātò igitur, inquit, necesse est, vt vnusquisq; nostrum in humilitate se deprimat, quātò si sit electus, ignorat: quia etsi iam nouit hodie qualis sit, adhuc cras, quid futur⁹ sit, nescit. Quia ergo nulli de se certum est, electū se esse, restat, vt omnes trepidēt, omnes de sua actione formidēt, omnes in sola diuina misericordia gaudeāt. Eligunt igitur homines ad ministeriū tantùm, quos eo dignos iudicant: eligit Deus non tantùm ad ministeriū, verùmetiā ad cælestis regni consortiū, quos ipse dignos iudicat. Ad ministerium electos videmus,

Hier. 23. *Hebr. 5.* *Actu. 1.* *Ioan. 6.* *Actu. 6.* *Alia hominū, alia Dei electio* *Ioan. 13.* *Grego ho. 38. in euāgel.*

mus,& noscimus: ad regni consortiũ electos, solus Deus nouit. Quàmlibet autem sit indignus, qui vocatur ad ministerium, si Cypriano credimus, non sit absque Deo talis vocatio. Sic enim ille loquitur: Non aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quàm inde, quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, nec ad tempus iudex vice Christi cogitatur. Cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersus Sacerdotũ collegium quicquam moueret, nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consensum, iudicem se non jam Episcopi, sed Dei faceret: nemo dissidio vnitatis Christi Ecclesiam scinderet, nemo sibi placens ac tumens, seorsum foris nouam hæresim cõderet. Nisi si ita est aliquis sacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, vt putet sine Dei iudicio fieri Sacerdotes, cùm Dominus in Euangelio suo dicat: Nónne duo passeres asse væneunt, & neuter cadit in terram sine Patris vestri voluntate? Cùm ille nec minima fieri sine voluntate Dei dicat, existmat aliquis, summa & magna, aut non sciente, aut non permittente Deo in Ecclesia Dei fieri? & sacerdotes, id est, dispensatores eius, non de eius sentẽtia ordinari? Hoc est, fidem non habere, qua viuimus, hoc est, Deo honorem non dare, cuius nutu & arbitrio regi & gubernari omnia scimus & credimus. Audin' tu Brenti, quàm grauiter sanctus martyr in eos inuehatur, qui sine Dei iudicio fieri sacerdotes putant? quos quidem sacrilegæ temeritatis & perfidę mentis esse dicit, & fidem habere quodammodò negat, neque suum honorem Deo tribuere. Asserit is omninò de sententia Dei Sacerdotes ordinari, idque aut sciente, aut permittente Deo. Sciente Deo fiunt electi, permittente reprobi, dat enim aliquando Deus reges in furore suo. Electos nouit Dominus, de quibus dicit Paulus: Nouit Dominus, qui sunt eius. Et Dauid: Nouit Dominus viam iustorũ. Et ipse Christus: Ego cognosco oues meas. Reprobos autem se nescire fatetur ipse, dicens illis: Nescio vos vnde sitis. Et fatuis virginibus: Amen dico vobis, nescio vos. Quamobrem siue reprobi Sacerdotes & Pontifices eligantur, de voluntate tamen Dei eligi eos affirmat Cyprianus.

Cyp. lib. 1. epist. 3. *Vnde schismata nascantur & hæreses.*

Matt. 10.

2. Tim. 2. *Psalm. 1.* *Ioan. 10.* *Luc. 13.* *Matt. 25.*

prianus. Facit enim quandoque Deus hypocritam regnare propter peccata populi, vt sit sicut populus, ita & Sacerdos. Solos autem eos Episcopos non de voluntate Dei fieri docet, qui extra Ecclesiam fiunt. Quamobrem etiamsi sit Episcopus non ea pietate, qua eum esse præditũ oporteret, tamen si constat, quòd is in antecessorum suorum, qui quidem Catholici fuerint, piam doctrinam successerit, nihil impedit, quò minùs Episcopi muneri fungatur, nec ex eius improbitate quicquam ad eos, quibus præest, detrimenti peruenit. Sibi malus est, si malus est: tibi nihil officit, si factis eius malis non communicaueris. Verùm hæc ad fastidium vsque sic te cogente, quoties à nobis dicta sunt? *Iob.34.* *Esa.24.*

Pergit Brentius: Ecclesia Catholica agnoscit synceram prædicationem verbi Dei, & verùm ac rectum vsum Sacramentorum eius, sicut ea tradit Prophetica & Apostolica scriptura, & vbicunq; in toto terrarum orbe hæc prædicantur, & peraguntur, ibi veram esse Ecclesiam Catholicam, iudicandum est. *De signis & notis veræ Ecclesiæ.*

Quod scripturis probat, quasi quisquam sit, qui neget. Cæterùm hoc negamus, quòd dicis, nostram Ecclesiam, quam tu bellus scurra vocas Asoticam, non relinquere verbum Dei in sua synceritate, sed deprauare ipsum alienis interpretationibus, & peruertere verum vsum Sacramentorum. Vestra hoc facit Asotica Ecclesia, non nostra Catholica. Nã quod addis, nos negare, quòd synceritas verbi Dei & verus sacramentorum vsus sint certa signa, quibus vera Ecclesia cognoscatur, non omninò negamus Brẽti: verùm Petri à Soto sententiam probamus, qui scripsit, fraudulenter & subdolè dici à vobis, signa certa quibus Ecclesia dignosci potest, esse synceram Euangelij prędicationem, & rectam atque secundum Christi institutionem sacramentorum administrationem. Sunt hæc quidem Ecclesiæ signa, sed non ita certa sicut vos vultis, quandoquidem vix vlla est, aut fuit aliquando hæresis, quæ sibi signa ista non arrogaret. Qui magis vnquàm de synceritate verbi gloriati sunt, quàm Ariani? Nũ ideo penes eos fuit Ecclesia? Verùm autem vsum Sacramẽti Baptismatis, an ita sibi solis Donatistæ non vsurparunt, vt sicut Ariani, syn- *Responsio.*

1.Ioan.2. ſtris:illud ſubinde Pſalmi vſurpantes, Apud te propitia-
Pſal.129. tio eſt:& ab eodem Dauide docti ſic Deum alloquentes,
Pſal.137. Domine miſericordia tua in æternum, opera manuū tuarum ne deſpicias. Quæ verba ſic intelligimus, quemadmodum ea celebris Eccleſiæ Doctor Auguſtinus inter-
Auguſt. pretatus eſt: qui cum his verbis Deum deprecans quiſque noſtrum vtimur. Non dico, Domine ne deſpicias opera manuum mearum, non me iacto de operibus meis. Exquiſiui quidem Dominum manibus meis nocte corā eo, & non ſum deceptus: ſed tamen non commendo opera manuum mearum. Timeo, ne cùm inſpexeris, inuenias plura peccata quàm merita: Hoc ſolū rogo, hoc dico hoc impetrare deſidero, opera manuum tuarum ne deſpicias. Opus tuū in me vide, non meū. Nam meū ſi videris, damnas: tuum ſi videris, coronas: quia & quæcunq; ſunt bona opera mea, abs te mihi ſunt, & ideo tua magis quàm mea
Summa doctrinæ Catholicæ de operibus. ſunt. Num ita dicentes aliquid operibus tribuimus, quod ſolius eſt Chriſti? Noſtra de operibus doctrina Brenti, hęc eſt, quòd quatenùs noſtra ſunt, quàmlibet eſſe bona videātur, nihil tamen nobis proſunt ad vitam æternam conſequendam. quatenùs autem Dei ſunt, quatenùs opera ſunt manuum illius, ex ipſius beneficentia ſingulari, & iuſtitiæ titulo, & mercede regni cœleſtis digna habentur, Dei autem ſunt, & quòd ea Deus operatur in nobis, & quòd quicquid eſt in eis dignitatis, non eſt aliunde, quàm ex eo quòd ſunt reſperſa pretioſo Chriſti ſanguine: cui debemus, quòd ea facientes, regni cœleſtis præmia conſequimur. Nam abſque eo ſi eſſet, quicquid per omne vitæ noſtræ tempus & faceremus & pateremur, ne minimum quidem nobis prodeſſet ad gaudia regni cœleſtis aſſequēda.
Alb. Mag. ar.3. quæſt. 2. in 29. diſt. Petri Lōb. lib.2. Quare ſicut ab Alberto Magno ſcriptum eſt, iuſtitia meritorum Chriſti fulget in virtutibus Sanctorum. Tolle iuſtitiam hanc ex eorum virtutibus, damnari poterunt, ſeruari non poterunt. Remota enim illa, omnis iuſtitia noſtra, mera erit iniuſtitia. Nullum enim à Sanctis exire poteſt opus, quod ſi in ſe cenſeatur, confuſionem iuſtam nō mereatur. Docemus igitur nos, quod in Scripturis legimus, datam iri mercedem regni cœleſtis operibus noſtris: verùm non propter eorum, quatenùs à nobis profi-

ciſcun-

ciſcuntur,dignitatem,ſed propter Chriſtum,cuius manuũ opera ſunt:ipſe eſt enim, qui viuens & habitans in nobis operatur ea:propter Chriſtum, ad quem operantes reſpicimus:propter Chriſtum,qui dixit:Merces veſtra copioſa eſt in cœlis:propter Chriſtum,de quo ſeculis iam aliquot cantatum fuit apud vos vernacula gentis veſtrę lingua,φ niſi natus puer ille fuiſſet, omnes eramus perituri. Nam niſi factus homo lauiſſet nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo,niſi dediſſet ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate,& mundaret ſibi populum acceptabilem,ſectatorem bonorum operum quid aliud eſſent vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ,niſi pannus menſtruatæ?Quęſo te Brenti,quid eſt in hac doctrina noſtra,quod arrodere queas?Num ita dicentes transferimus in opera humana,quę ſolius Chriſti ſunt? Certè quicquid in illis dignitatis eſſe dicimus,id omne non in alium,quàm in Chriſtum transferimus.Sic autem docti ſumus,non à priſcis tantum illis Patribus,verumetiam ab ijs quos vos cõtemnitis, ſanctis monachis & doctoribus,Thoma, Alberto, Bonauentura, Scoto,Guilhelmo Pariſienſi,Guilhelmo Durãdi,Gabriele Biel,Gerſone, Dionyſio Carthuſiano, qui floruerunt illis temporibus,quibus vos Euangelij lucem extinctam fuiſſe vultis:quorum teſtimonia produximus in Confeſſione noſtra Chriſtiana, vbi copioſè locum hunc tractauimus. Falſo itaque nos inſimulas, quòd transferamus officium, quod ſolus habet Chriſtus,in opera humana. Quin vos eſtis potiùs Brenti,qui Chriſti glorię detrahitis,qui crucẽ eius,quantũ in vobis eſt,euacuatis,qui ſanguinis eius precium imminuitis.Cui namque detrahitis, quando regeneratorũ operibus detrahitis?Cui,niſi Chriſto qui viuit, qui habitat,qui operatur in illis? Cuius, niſi Chriſti meritis & dignitati detrahitis,cùm operum, quæ fiunt ab illis,meritis detrahitis?Vnde enim meritũ operum noſtrorum? vnde dignitas eorum? Non aliunde, niſi ex precio ſanguinis Chriſti,quo reſperſa ſunt. Illius itaq; dignitati derogatis, quando noſtrorum operum in fide factorũ dignitati derogatis.Tolle pretiũ hoc ex operibus noſtris, nõ erit in illis meritũ,niſi fortè gehennæ. Habes,quæ ſit noſtra de operibus ſententia,ſimul & illud ex his intelligis,impudẽs eſſe men-

Matt.5. *Apoc.2.* *Tit.2.* *Eſa.64.* *Cõfeſſ.Polon.ca.73.* *Qui Chriſti cruci, meritis & gloriæ propriè detrahant.*

na consentitis, à Patrum verò nostrorum sententia dissideris, quos tamen Catholicos fuisse negare non potestis, hæretici estis, non Catholici, falsóque vobis catholicorũ nomen arrogatis.

Nunc incipit nobis Brentius Catholicam Ecclesiam definire: Nos nunc, inquit, nomine Catholicæ Ecclesię intelligimus eum hominum cœtum, qui verè credit in Christum, Patriarchis olim promissum, per Prophetas annunciatum, & per Apostolos in vniuerso mundo prædicatum ac diuulgatum. Producit posteà loca scripturæ, quibus id probare conatur. Atqui Brenti in Christum Patriarchis olim promissum, per Prophetas annunciatum, per Apostolos prædicatum, credere se verè profitentur nostro seculo, qui non à nobis magis, quàm à vobis de præcipuis dogmatibus religionis nostræ dissentiunt, Sacramentarij, Anabaptistæ, Picardi, cœlestes Prophetæ, Suenckfeldius, & alij: Quin & olim in Christum verè se credere professi sunt Manichæi, Pelagiani, Donatistæ, Nouatiani, & multi alij hæretici: num igitur omnes ij sunt, & fuerunt Ecclesiæ Catholicæ membra? quod tu quidem concedere videris, qui nomen Ecclesiæ Catholicæ tam latè patere vis, vt omnes in Christum credentes ad eam pertinere dicas. Quamuis enim illud negari non possit; quòd qui verè credit in Christum, Ecclesiæ Catholicæ membrum sit, quis est tamen hæreticorum, qui se non verè profiteatur in Christũ credere? Quamobrem rectè Augustinus inimicum & defensorem, cuius in Psalmis fit mentio, vult hæreticum intelligi. Nam & ipse, inquit, est inimicus & denfensor, qui fidem Christianam cùm oppugnet, videtur defendere. Non multos reperias hęreticos, qui se non profiteantur in christum credere, tantò nocentiores, quòd hoc solo nomine minùs caueantur à fidelibus.

Quid Brētio Catholica Ecclesia.

Responsio.

Augu. in Psal. 8.

Ac fatemur quidem, inquit Brentius, quòd præcipuè in publica pace & tranquillitate multi impij, hypocritæ, & impœnitentes, qui verbis tantùm Christũ & Euangelium eius confitentur, corde autem alieni sunt à Christo, nō tantùm admisceantur veræ Catholicæ Ecclesiæ, sed etiam tanta sint hypocrisi, tanta potentia & autoritate, vt fiant externi gubernatores Ecclesiæ, ac videantur in vero populo

Dei,qui eſt verè Catholica Eccleſia, longè omnium primi.Si fateris hoc Brenti, cur igitur paulò antè, cùm idem diceret venerabilis vir Petrus à Soto, ſententiam illius dānabas,& ſolos electos ad Eccleſiam pertinere, nec ad alios, quàm ad illos iudicium de doctrina religionis referri debere contendebas? Verùm audiamus eum reliqua

Brentij verba.

perſequentem.Sed hoc vtcunque ſe habeat, inquit, certè firmum fixumque manet, quòd qui non verè credit in Chriſtum, non ſit verum veræ catholicæ Eccleſiæ membrum, nec verè fruatur eius Eccleſiæ beneficijs ac prærogatiuis coram Deo, etiamſi videatur ſummus in Eccleſia monarcha.

Certum eſt,quòd viuum Eccleſiæ membrum non eſt, qui non verè credit in Chriſtum: quoniam verò quis credat,quis non credat,ſolus ille ſcit,qui ſcrutatur corda & renes:nihil impedit,quò minùs eum,in quo publicam & legitimam profeſſionem fidei & vocationem agnoſcimus, pro vero Eccleſię membro habeamus,etiamſi coram Deo verum membrum non ſit:Quin ſi talis ad Eccleſiæ gubernacula ſederet,propter hypocriſim eius non erit ſtatim irritum,quod ab eo geſtum fuerit. Nam vt verum illud ſit, quòd coram Deo non rectè fruatur Eccleſiæ beneficijs & prærogatiuis,rectè tamen fruitur coram hominibus, & ſiue baptizauerit,ſiue conſecrauerit,ſiue abſoluerit,ſiue ius dicat,hypocriſis hæc eius nihil impediet, quò minùs Eccleſiæ munera integra perficiat. Hactenùs autem coram Deo non rectè fruitur,quòd dum talis eſt, non aliam habet,quam expectet ſuæ functionis mercedem, quàm pœnas gehennæ ſempiternas. Docet hoc autem Caluinus ve[illegible],quòd etiam [illegible] mala conſcientia ad miniſterium ac[illegible] à [illegible] nihilominùs vocatus eſt. Verùm [illegible]es,& collationem audi, quam facit Bren[illegible] propiùs iam ad cauſam accedere.

[illegible]it, conferamus inter ſe Eccleſiam verè [illegible] Eccleſiam Aſoticam:Catholica Eccleſia,ea [illegible] nunc nobis eſt ſermo, conſtat ex gratui[illegible]ctione Domini Dei noſtri, per vnigeni[illegible] Ieſum Chriſtum in Spiritu ſancto: (Hoc [illegible], quas nihil eſt neceſſe recitare) Aſotica

autem

autem Ecclesia non constat ex electione Dei, sed sufficit quòd ore confiteatur Christum, etiamsi corde sit Epicureo, & vita Sybaritica: sic enim Asotus scribit: Ecclesia cui promissio illa Christi facta est: Portæ inferi non præualebunt aduersus eam, visibilis est, nec ex electione Dei, aut vera fide & charitate internis pendet, vt quis ad Ecclesiam pertineat, siue vt subditus, siue vt prælatus. Et iterùm: Nec gratia, nec certè interior aliqua virtus occulta requirenda est vel in membris, vel in ministris eius præter publicam & legitimam professionem fidei & vocationem, vt ad eam pertineant, & eius munera integra perficiant. Hìc nunc expende mihi, quo iure Asotus vendicet suæ Asoticæ Ecclesiç, quæ ad solam verè Catholicam Ecclesiam pertinent.

Responsio. Quoties autem eadem literas Brenti? vel ipsa vox Ecclesiæ, cuius tibi significatio non est obscura, cùm sis Græcæ linguæ minimè rudis, admonere te potuit, à vocatione ductum esse nomen, non ab electione: quod certò scio te non ignorare. Verùm excæcauit malitia cor tuum. Quis autem est, qui neget electos in Ecclesia esse? Sed Ecclesiam esse tantùm electorum, hoc est quod constanter [illegible]gamus: Quin cum Christo, qui veritas est, dicimus, q[illegible] multi vocati, pauci sunt electi. Simul ex his verbis il[illegible] colligimus, quòd in Ecclesia plures peccatores quàm [illegible]sti, plures mali quàm boni, plures reiecti sunt [illegible]cti. Intereà tamen & illud asserere non dub[illegible] quot electi sint, eos non alibi, quàm i[illegible] cœtu reperiri. Nam etsi possunt etiam [illegible] Dei præscientiam & prædestination[illegible] men cœtum eos aggregari necesse [illegible] nem, quam in seipso alioqui absco[illegible] ne demùm sua tanquã certa testi[illegible] nifestat & comprobat, & velut [illegible] vt in electis vocatio quædam sit [illegible] dit hoc etiam Philippus vester Br[illegible] set, in conspectu omnibus semper [illegible] hoc: Quos elegit, hos vocauit: qu[illegible] clesia cogitamus, intueamur cœ[illegible] clesia visibilis, nec alibi electos [illegible]

Ecclesia nõ est electorũ tan[illegible]

Qui sint electi soli Deo cogniti. hoc ipso cœtu visibili. Non electorum, sed vocatorum cœtum is vocat Ecclesiam, iuxta nominis ipsius etymō: nec alibi, quam in isto cœtu visibili vocatorum, electos esse di cit. Nam vocatos quidem videre nobis & agnoscere licet: *2. Timo. 2.* electos etiamsi videre possimus, non tamen agnoscimus. Solus est Dominus, qui nouit, qui sunt eius: secundum cu ius hanc præscientiam & prædestinationem, quàm multæ oues foris sunt, inquit Augustinus, quàm multi lupi intùs: *Aug. tractatu. 45. In Ioanē.* & quàm multæ oues intꝰ, & quàm multi lupi foris? Quid est, quòd dixi, quàm multæ oues foris? Quàm multi modò luxuriantur casti futuri? quàm multi blasphemant Christum, credituri in Christum? quàm multi se inebriant, futuri sobrij? quàm multi rapiunt res alienas, donaturi suas? verùm tamen vocem alienam audiunt, alienos sequuntur. Item quàm multi intùs laudant, blasphematuri: casti sunt fornicaturi, sobrij sunt, se vino posteà sepulturi: stāt casuri, & non sunt oues? De predestinatis enim loquimur. Ex his verbis discimus, quòd alij sunt in Ecclesia secundum Dei prædestinationem, & ij soli sunt electi: alij secundum præscientiā vocati tantùm. Illos nemo nouit nisi Deus. Nam *Duplex hominum genus in Ecclesia.* etsi videatur aliquis hominibus electus, ac sit etiam pro tē pore: fieri tamen potest, quòd qui hodiè intus est, cras foris: qui hodiè ouis, cras lupus: qui hodiè electus, cras sit reiectus. De suis Apostolis dixit Christus: Nónne ego vos *Ioan. 6.* duodecim elegi, & ex vobis vnus est diabolus? Fuit igitur inter electos etiam Iudas, fuit ouis, fuit intùs, verùm posteà progressus foràs, factus est lupus. Æquè fuit Apostolus Iudas atque Petrus, æquè prædicauit vt Petrus, æquè baptizauit vt Petrus, nec impediebat quicquā eā res eius ministerium, quominùs æquè foret efficax, quòd fur erat, quódque traditurus erat Dominum. Verùm hæc tu, sicut dixi, Brenti, non ignoras. Quò nequior es, qui sciens, prudensque contra manifestam veritatem venire nō vereris. Scis tu, quòd incerta esset salus Ecclesię, si ex ministrorum dignitate sanctitateq; penderet: scis, quòd à vocatione nomen trahit Ecclesia, non ab electione, & multos in ea vocatos esse, paucos electos. Hæresis ab electione nomē du *Hier. in epistol. ad Tit. 3.* cit, non Ecclesia: Non quòd à Deo electi sint hæretici, sed quòd, sicut Hieronymus ait, eorum vnusquisque id sibi eligit,

eligit, quod illi melius esse videtur. Non acquiescit in Ecclesiæ doctrina, sed illius iudicio suum iudicium anteponens, ipse sibi dogma eligit quod pertinaciter tueatur, vel nouũ aliquod, vel alicuius ex ijs qui pridẽ damnati sunt, quales ij sunt quos paulò ante recẽsuimus, ex quibus vos quoque consarcinastis ea dogmata, quæ nunc in vulgus spargitis. Ex tali electione vestram Ecclesiam constare nõ negamus, sed hæc non Christi, verùm Diaboli est electio. Cæterùm Ecclesia Catholica, etsi pertinent ad illam electi quos vocatione sua signat Deus, non ita tamen ex electione Dei constat, vt soli ad eam pertineant electi: nisi fortè electos vocatos intelligi velis, quomodo fuit electus etiã Iudas: quomodo etiam Ambrosius interpretatur illud Pauli: Vocauit vocatione sancta. Vocatio, inquit, sancta *Ambros.* est, cùm electi sunt ad gubernandum populum sanctum *2.Tim.1.* Dei. Ex tali gratuita Dei electione quin constet Ecclesia, non negamus. Cæterùm si prædestinatos electos intelligis, Ecclesia illa triumphantium, quæ est in cœlis, ex solis constat electis: sicut infernus ex solis reprobis. Hæc autem nostra Ecclesia, quæ est super terram, in qua perpetua quædam est militia, quam etiam ob causam vocatur militans, habet per Dei gratiam electos, quos cœlo Deus dignatur: habet alios vocatos quidem Dei misericordia, sed sua posteà culpa reiectos: quos iure suo sibi vendicat infernus. Sed nihil est quòd hac de re plura verba faciamus, cùm res vel ipsa luce sit clarior, & venerabilis viri Petri à Soto sententia, cùm caput illud de autoritate Scripturæ tractaremus, copiosè sit à nobis defensa. *Iob.7.*

Pergit Brentius: Catholica Ecclesia renascitur non ex carne & sanguine, non ex humana electione aut successione, sed ex Deo, per sermonem Dei viuentis (quod scripturis probat) Asotica autem Ecclesia fit ex humana electione & successione. Dicit enim Asotus, confugiendum esse ad successionem non interruptam. Et, vbi est, inquit, hæc Ecclesia Apostolis succedens, ibi est verum Dei verbum. Scilicet hoc vult Asotus, quod vbicunque possit successio ab Apostolorum tempore in Ecclesia numerari, ibi sit vera Ecclesia & verum verbum Dei. Quasi verò successores Apostolorum & auditorum ipsorum non possint esse im-

pijſſimi & ſceleratiſſimi nebulones. Quid igitur ad Ecclesiam Catholicam, quæ filius Dei ſuæ Eccleſiæ catholicæ promiſit, & præſtare ſolet?

Reſponſio. Et hic locus de ſucceſsione tractatus eſt à nobis anteà pluribus: quem ſicut oppugnant omnes hæretici, ſic aſſerunt diligenter omnes Catholici. Sed ego non video Brenti, quomodo poſsis Catholicorum vobis nomē vendicare, quandoquidem dum ſucceſsionem hanc oppugnas, in eorum, quos catholicos fuiſſe negare non potes, doctrinam vos minimè ſucceſsiſſe, confiteris. Siquidem non quod ad vniuerſa loca, ad vniuerſa hominum genera, ad vniuerſas nationes pertinet, id ſolum catholicum dicimus, verùmetiam quod pertinet ad vniuerſa tempora. Cùm autem de ſucceſsione loquimur, nō hoc dicimus, quod tu vis, ſimul vt fuerit demonſtratum, aliquem in locum alicuius Apoſtoli aut eius ſucceſſoris ſucceſsiſſe, vt ſtatim eſſe catholicus exiſtimetur. Succeſſerunt aliquot in locum Athanaſij, qui fuit citra controuerſiam Epiſcopus catholicus: locus eos non fecit catholicos, quandoquidem à doctrina Athanaſij diſſenſerunt. Quando igitur nos de ſucceſsione gloriamur, de eo gloriamur, quod in Epiſcoporum catholicorum, quorum loca tenemus, doctrinam ſucceſſerimus. Verbi gratia: Negatis vos inuocandos eſſe Sanctos, aſſeueramus nos: probamus hanc doctrinam eſſe verā ex eo, quòd quibus ſucceſsimus nos, idem hoc docuerunt; nō à centum, non à ducentis annis, ſed ab ipſis propemodum Apoſtolorū temporibus: non in hoc aut illo orbis terrarū loco, ſed in omnibus, quàm latè patet Chriſtianū nomen. Hac nos ratione Catholicos nō eſſe domōſtramus: quod quia vos facere non poteſtis, ideò ſucceſsionem hanc oppugnatis. Quod autem dicis, eccleſiam noſtram ex humana electione & ſucceſsione conſtare: ſi credentes omnes in Chriſtum accipis eccleſiæ nomine, falſum eſt: Talis enim Eccleſia fit ex Dei vocatione, non ex humana aliqua electione. Sin autem Eccleſiam intelligis Præſules & Præſidentes eccleſiæ, ſicut illum locum apud Matthæum, Dic eccleſiæ Chryſoſtomus interpretatur & alij nonnulli, fatemur, quòd ex humana electione & ſucceſſione, quæ fit per electionem, catholica noſtra cōſtat & Apoſtolica eccleſia.

Catholicū vniuerſa loca & tēpora complectitur.

Quomodo Catholici de ſucceſſione glorientur.

An Eccleſia conſtet ex humana electione & ſucceſsione.

Matt. 18.

clesia. Hominum enim ministerio Deus in eligendis Ecclesiæ pastoribus vtitur. Quid autem hîc sit, quod te offendat, equidem nõ intelligo. Nisi fortè hoc apud nos quoq; fieri vis, quod vos facere propheta scripsit: Ipsi currebãt, inquit, & ego non mittebam eos. Requiritur apud nos missio, requiritur vocatio siue electio: Sic enim nos docuit Apostolus, dicens: Ne quisquam honorem sibi sumat, sed qui vocatur à Deo: qui autem rectè eligitur, is à Deo vocatur. Sic vocatus est Mathias, quem vt in Iudæ locũ succederet, electum ab Apostolis esse legimus: quos homines fuisse non negabis. Num & hunc eijcies ex Ecclesia, quod ex humana electione sit factus Apostolus? Sed huic electioni præstò adfuit, inquies, Spiritus sanctus. Quanquam aũt nos ab Apostolorum sanctitate quàm lõgissimè remotos esse confitemur, nec cũ hac Apostolica nostras electiones comparamus, tamen & à nostra electione nõ abesse spiritum sanctum cõfidimus. Sed electione vestra fit, ais, vt in Apostolorum locũ succedat impius aliquis & sceleratus. Atqui, si quos ipse Christus duodecim tantùm elegit, fuit vnus ex eis Diabolus: si quos minore etiam numero septẽ tantùm Diaconos elegerunt Apostoli, fuit ex illis quoque similiter vnus Diabolus: qui prǽstari potest ab ijs, qui puri homines, quiq; tam longè sunt ab Apostolorum dignitate disiuncti, quò minùs inter eos, quos tanto numero eligũt, sint etiã aliquot Diaboli? Homines quidem eligunt homines ad munus Apostolicũ, ad quod electus à Christo fuit Iudas: Ad salutẽ verò non eligit, nisi solus Deus, qui non de omnibus loquitur, Ego scio, quos elegerim. Optimè igitur & salubriter Gregorius cùm dixisset, quoniam vocati sumus, nouimus: si sumus electi, nescimus. Tãtò igitur, inquit, necesse est, vt vnusquisq; nostrum in humilitate se deprimat, quãtò si sit electus, ignorat: quia etsi iam nouit hodie qualis sit, adhuc cras, quid futurus sit, nescit. Quia ergo nulli de se certum est, electũ se esse, restat, vt omnes trepidẽt, omnes de sua actione formidẽt, omnes in sola diuina misericordia gaudeãt. Eligunt igitur homines ad ministeriũ tantùm, quos eo dignos iudicant: eligit Deus non tantùm ad ministeriũ, verùmetiã ad cœlestis regni consortiũ, quos ipse dignos iudicat. Ad ministerium electos videmus,

Hier. 23.
Hebr. 5.
Actu. 1.
Ioan. 6.
Actu. 6.
Alia hominũ, alia Dei electio
Ioan. 13.
Grego. ho. 38. in euãgel.

mus,& noſcimus: ad regni conſortiũ electos, ſolus Deus nouit. Quàmlibet autem ſit indignus, qui vocatur ad miniſterium, ſi Cypriano credimus, non ſit abſque Deo talis vocatio. Sic enim ille loquitur: Non aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde, quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, nec ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur. Cui ſi ſecundum magiſteria diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſus Sacerdotũ collegium quicquam moueret, nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt Coepiſcoporum conſenſum, iudicem ſe non jam Epiſcopi, ſed Dei faceret: nemo diſſidio vnitatis Chriſti Eccleſiam ſcinderet, nemo ſibi placens ac tumens, ſeorſum foris nouam hæreſim cõderet. Niſi ſi ita eſt aliquis ſacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, vt putet ſine Dei iudicio fieri Sacerdotes, cùm Dominus in Euangelio ſuo dicat: Nónne duo paſſeres aſſe væneunt, & neuter cadit in terram ſine Patris veſtri voluntate? Cùm ille nec minima fieri ſine voluntate Dei dicat, exiſtmat aliquis, ſumma & magna, aut non ſciente, aut non permittente Deo in Eccleſia Dei fieri? & ſacerdotes, id eſt, diſpenſatores eius, non de eius ſentẽtia ordinari? Hoc eſt, fidem non habere, qua viuimus, hoc eſt, Deo honorem non dare, cuius nutu & arbitrio regi & gubernari omnia ſcimus & credimus. Audin' tu Brenti, quàm grauiter ſanctus martyr in eos inuehatur, qui ſine Dei iudicio fieri ſacerdotes putant? quos quidem ſacrilegæ temeritatis & perfidę mentis eſſe dicit, & fidem habere quodammodò negat, neque ſuum honorem Deo tribuere. Aſſerit is omninò de ſententia Dei Sacerdotes ordinari, idque aut ſciente, aut permittente Deo. Sciente Deo fiunt electi, permittente reprobi, dat enim aliquando Deus reges in furore ſuo. Electos nouit Dominus, de quibus dicit Paulus: Nouit Dominus, qui ſunt eius. Et Dauid: Nouit Dominus viam iuſtorũ. Et ipſe Chriſtus: Ego cognoſco oues meas. Reprobos autem ſe neſcire fatetur ipſe, dicens illis: Neſcio vos vnde ſitis. Et fatuis virginibus: Amen dico vobis, neſcio vos. Quamobrem ſiue reprobi Sacerdotes & Pontifices eligantur, de voluntate tamen Dei eligi eos affirmat Cyprianus.

Cyp. lib. 1. epiſt. 3.

Vnde ſchiſmata naſcantur & hæreſes.

Matt. 10.

2. Tim. 2.

Pſalm. 1.

Ioan. 10.

Luc. 13.

Matt. 25.

prianus. Facit enim quandoque Deus hypocritam regnare propter peccata populi, vt sit sicut populus, ita & Sacerdos. Solos autem eos Episcopos non de voluntate Dei fieri docet, qui extra Ecclesiam fiunt. Quamobrem etiamsi sit Episcopus non ea pietate, qua eum esse præditũ oporteret, tamen si constat, quòd is in antecessorum suorum, qui quidem Catholici fuerint, piam doctrinam successerit, nihil impedit, quò minùs Episcopi muneri fungatur, nec ex eius improbitate quicquam ad eos, quibus præest, detrimenti peruenit. Sibi malus est, si malus est: tibi nihil officit, si factis eius malis non communicaueris. Verùm hæc ad fastidium vsque sic te cogente, quoties à nobis dicta sunt? *Iob.34. Esa.24.*

Pergit Brentius: Ecclesia Catholica agnoscit synceram prædicationem verbi Dei, & verùm ac rectum vsum Sacramentorum eius, sicut ea tradit Prophetica & Apostolica scriptura, & vbicunq; in toto terrarum orbe hæc prædicantur, & peraguntur; ibi veram esse Ecclesiam Catholicam, iudicandum est. *De signis & notis veræ Ecclesiæ.*

Quod scripturis probat, quasi quisquam sit, qui neget. Cæterùm hoc negamus, quòd dicis, nostram Ecclesiam, quam tu bellus scurra vocas Asoticam, non relinquere verbum Dei in sua synceritate, sed deprauare ipsum alienis interpretationibus, & peruertere verum vsum Sacramentorum. Vestra hoc facit Asotica Ecclesia, non nostra Catholica. Nã quod addis, nos negare, quòd synceritas verbi Dei & verus sacramentorum vsus sint certa signa, quibus vera Ecclesia cognoscatur, non omninò negamus Brẽti: verùm Petri à Soto sententiam probamus, qui scripsit, fraudulenter & subdolè dici à vobis, signa certa quibus ecclesia dignosci potest, esse synceram Euangelij prædicationem, & rectam atque secundum Christi institutionem sacramentorum administrationem. Sunt hæc quidem Ecclesiæ signa, sed non ita certa sicut vos vultis, quandoquidem vix vlla est, aut fuit aliquando hæresis, quæ sibi signa ista non arrogaret. Qui magis vnquàm de synceritate verbi gloriati sunt, quàm Ariani? Nũ ideo penes eos fuit Ecclesia? Verùm autem vsum Sacramẽti Baptismatis, an ita sibi solis Donatistæ non vsurparunt, vt sicut Ariani, syn- *Responsio.*

1.Ioan.2. ſtris:illud ſubinde Pſalmi vſurpantes, Apud te propitia-
Pſal.129. tio eſt:& ab eodem Dauide docti ſic Deum alloquentes,
Pſal.137. Domine miſericordia tua in æternum, opera manuū tuarum ne deſpicias. Quæ verba ſic intelligimus, quemadmodum ea celebris Eccleſiæ Doctor Auguſtinus interpretatus eſt: qui cum his verbis Deum deprecans quiſque noſtrum vtimur. Non dico, Domine ne deſpicias opera manuum mearum, non me iacto de operibus meis. Exquiſiui quidem Dominum manibus meis nocte corā eo, & non ſum deceptus: ſed tamen non commendo opera manuum mearum. Timeo, ne cùm inſpexeris, inuenias plura peccata quàm merita: Hoc ſolū rogo, hoc dico hoc impetrare deſidero, opera manuum tuarum ne deſpicias. Opus tuū in me vide, non meū. Nam meū ſi videris, damnas: tuum ſi videris, coronas: quia & quæcunq; ſunt bona opera mea, abs te mihi ſunt, & ideo tua magis quàm mea ſunt. Num ita dicentes aliquid operibus tribuimus, quod ſolius eſt Chriſti? Noſtra de operibus doctrina Brenti, hęc eſt, quòd quatenùs noſtra ſunt, quàmlibet eſſe bona videā tur, nihil tamen nobis proſunt ad vitam æternam conſequendam. quatenùs autem Dei ſunt, quatenùs opera ſunt manuum illius, ex ipſius beneficentia ſingulari, & iuſtitiæ titulo, & mercede regni cœleſtis digna habentur, Dei autem ſunt, & quòd ea Deus operatur in nobis, & quòd quicquid eſt in eis dignitatis, non eſt aliunde, quàm ex eo quòd ſunt reſperſa prætioſo Chriſti ſanguine: cui debemus, quòd ea facientes, regni cœleſtis præmia conſequimur. Nam abſque eo ſi eſſet, quicquid per omne vitæ noſtræ tempus & faceremus & pateremur, ne minimum quidem nobis prodeſſet ad gaudia regni cœleſtis aſſequēda. Quare ſicut ab Alberto Magno ſcriptum eſt, iuſtitia meritorum Chriſti fulget in virtutibus Sanctorum. Tolle iuſtitiam hanc ex eorum virtutibus, damnari poterunt, ſeruari non poterunt. Remota enim illa, omnis iuſtitia noſtra, mera erit iniuſtitia. Nullum enim à Sanctis exire poteſt opus, quod ſi in ſe cenſeatur, confuſionem iuſtam nō mereatur. Docemus igitur nos, quod in Scripturis legimus, datam iri mercedem regni cœleſtis operibus noſtris: verùm non propter eorum, quatenùs à nobis profi-

August.

Summa doctrinæ Catholicæ de operibus.

Alb. Mag. ar.3. quæſt.2. in 29. diſt. Petri Lōb. lib.2.

eiſcuntur, dignitatem, ſed propter Chriſtum, cuius manuũ opera ſunt: ipſe eſt enim, qui viuens & habitans in nobis operatur ea: propter Chriſtum, ad quem operantes reſpicimus: propter Chriſtum, qui dixit: Merces veſtra copioſa eſt in cœlis: propter Chriſtum, de quo ſeculis iam aliquot cantatum fuit apud vos vernacula gentis veſtrę lingua, ꝙ niſi natus puer ille fuiſſet, omnes eramus perituri. Nam niſi factus homo lauiſſet nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, niſi dediſſet ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum quid aliud eſſent vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ, niſi pannus menſtruatæ? Quęſo te Brenti, quid eſt in hac doctrina noſtra, quod arrodere queas? Num ita dicentes transferimus in opera humana, quę ſolius Chriſti ſunt? Certè quicquid in illis dignitatis eſſe dicimus, id omne non in alium, quàm in Chriſtum transferimus. Sic autem docti ſumus, non à priſcis tantùm illis Patribus, verumetiam ab ijs quos vos cõtemnitis, ſanctis monachis & doctoribus, Thoma, Alberto, Bonauentura, Scoto, Guilhelmo Pariſienſi, Guilhelmo Durãdi, Gabriele Biel, Gerſone, Dionyſio Carthuſiano, qui floruerunt illis temporibus, quibus vos Euangelij lucem extinctam fuiſſe vultis: quorum teſtimonia produximus in Confeſſione noſtra Chriſtiana, vbi copioſè locum hunc tractauimus. Falsò itaque nos inſimulas, quòd transferamus officium, quod ſolus habet Chriſtus, in opera humana. Quin vos eſtis potiùs Brenti, qui Chriſti glorię detrahitis, qui crucẽ eius, quantũ in vobis eſt, euacuatis, qui ſanguinis eius precium imminuitis. Cui namque detrahitis, quando regeneratorũ operibus detrahitis? Cui, niſi Chriſto qui viuit, qui habitat, qui operatur in illis? Cuius, niſi Chriſti meritis & dignitati detrahitis, cùm operum, quæ fiunt ab illis, meritis detrahitis? Vnde enim meritũ operum noſtrorum? vnde dignitas eorum? Non aliunde, niſi ex precio ſanguinis Chriſti, quo reſperſa ſunt. Illius itaq; dignitati derogatis, quando noſtrorum operum in fide factorũ dignitati derogatis. Tolle pretiũ hoc ex operibus noſtris, nõ erit in illis meritũ, niſi fortè gehennæ. Habes, quæ ſit noſtra de operibus ſententia, ſimul & illud ex his intelligis, impudẽs eſſe men-

Matt. 5.

Apoc. 2.

Tit. 2.

Eſa. 64.

Cõfeſſ. Polon. ca. 73.

Qui Chriſti cruci, meritis & gloriæ propriè detrahant.

na consentitis, à Patrum verò nostrorum sententia dissidetis, quos tamen Catholicos fuisse negare non potestis, hæretici estis, non Catholici, falsóque vobis catholicorũ nomen arrogatis.

Nunc incipit nobis Brentius Catholicam Ecclesiam definire: Nos nunc, inquit, nomine Catholicæ Ecclesię intelligimus eum hominum cœtum, qui verè credit in Christum, Patriarchis olim promissum, per Prophetas annunciatum, & per Apostolos in vniuerso mundo prædicatum ac diuulgatum. Producit postcà loca scripturæ, quibus id probare conatur. Atqui Brenti in Christum Patriarchis olim promissum, per Prophetas annunciatum, per Apostolos prædicatum, credere se verè profitentur nostro seculo, qui non à nobis magis, quàm à vobis de præcipuis dogmatibus religionis nostræ dissentiunt, Sacramentarij, Anabaptistæ, Picardi, cœlestes Prophetæ, Suenckfeldius, & alij: Quin & olim in Christum verè se credere professi sunt Manichæi, Pelagiani, Donatistæ, Nouatiani, & multi alij hæretici: num igitur omnes ij sunt, & fuerunt Ecclesiæ Catholicæ membra? quod tu quidem concedere videris, qui nomen Ecclesiæ Catholicæ tam latè patere vis, vt omnes in Christum credentes ad eam pertinere dicas. Quamuis enim illud negari non possit, quòd qui verè credit in Christum, Ecclesiæ Catholicæ membrum sit, quis est tamen hæreticorum, qui se non verè profiteatur in Christũ credere? Quamobrem rectè Augustinus inimicum & defensorem, cuius in Psalmis fit mentio, vult hæreticum intelligi. Nam & ipse, inquit, est inimicus & denfensor, qui fidem Christianam cùm oppugnet, videtur defendere. Non multos reperias hęreticos, qui se non profiteantur in christum credere, tantò nocentiores, quòd hoc solo nomine minus cauentur à fidelibus.

Quid Brētio Catholica Ecclesia.

Responsio.

Augu. in Psal. 8.

Ac fatemur quidem, inquit Brentius, quòd præcipuè in publica pace & tranquillitate multi impij, hypocritæ, & impœnitentes, qui verbis tantùm Christũ & Euangelium eius confitentur, corde autem alieni sunt à Christo, nõ tantùm admisceantur veræ Catholicæ Ecclesiæ, sed etiam tanta sint hypocrisi, tanta potentia & autoritate, vt fiant externi gubernatores Ecclesiæ, ac videantur in vero populo

Dei,qui est verè Catholica Ecclesia, longè omnium primi.Si fateris hoc Brenti, cur igitur paulò antè, cùm idem diceret venerabilis vir Petrus à Soto, sententiam illius dānabas,& solos electos ad Ecclesiam pertinere, nec ad alios, quàm ad illos iudicium de doctrina religionis referri debere contendebas? Verùm audiamus eum reliqua persequentem.Sed hoc vtcunque se habeat, inquit, certè firmum fixumque manet, quòd qui non verè credit in Christum, non sit verum veræ catholicæ Ecclesiæ membrum, nec verè fruatur eius Ecclesiæ beneficijs ac prærogatiuis coram Deo, etiamsi videatur summus in Ecclesia monarcha.

Brentij verba.

Responsio de malis in Ecclesia.

Certum est,quòd viuum Ecclesiæ membrum non est, qui non verè credit in Christum: quoniam verò quis credat,quis non credat,solus ille scit,qui scrutatur corda & renes:nihil impedit,quò minùs eum,in quo publicam & legitimam professionem fidei & vocationem agnoscimus, pro vero Ecclesię membro habeamus,etiamsi coram Deo verum membrum non sit:Quin si talis ad Ecclesiæ gubernacula sederet,propter hypocrisim eius non erit statim irritum,quod ab eo gestum fuerit. Nam vt verum illud sit, quòd coram Deo non rectè fruatur Ecclesiæ beneficijs & prærogatiuis,rectè tamen fruitur coram hominibus, & siue baptizauerit,siue consecrauerit,siue absoluerit,siue ius dixerit,hypocrisis hæc eius nihil impediet, quò minùs Ecclesiæ munera integra perficiat. Hactenùs autem coram Deo non rectè fruitur,quòd dum talis est, non aliam habet,quam expectet suæ functionis mercedem, quàm pœnas gehennæ sempiternas. Docet hoc autem Caluinus vester,quòd etiam,qui mala conscientia ad ministerium accessit,corā Ecclesia ritè nihilominùs vocatus est. Verùm arrige nunc aures,& collationem audi, quam facit Brentius,videtur enim propiùs iam ad causam accedere.

Caluin. institutionis suæ cap.8.

Agedùm, inquit, conferamus inter se Ecclesiam verè catholicam,& Ecclesiam Asoticam:Catholica Ecclesia,ea videlicet,de qua nunc nobis est sermo, constat ex gratuita & clementi electione Domini Dei nostri, per vnigenitum filium eius Iesum Christum in Spiritu sancto: (Hoc probat Scripturis, quas nihil est necesse recitare) Asotica

autem

autem Ecclesia non constat ex electione Dei, sed sufficit quòd ore confiteatur Christum, etiamsi corde sit Epicureo,& vita Sybaritica:sic enim Alotus scribit: Ecclesia cui promissio illa Christi facta est: Portæ inferi non præualebunt aduersus eam, visibilis est, nec ex electione Dei, aut vera fide &charitate internis pendet, vt quis ad Ecclesiam pertineat, siue vt subditus, siue vt prælatus. Et iterùm: Nec gratia, nec certè interior aliqua virtus occulta requirenda est vel in membris, vel in ministris eius præter publicam & legitimam professionem fidei & vocationem, vt ad eam pertineant, & eius munera integra perficiant. Hìc nunc expende mihi, quo iure Alotus vendicet suæ Asoticæ Ecclesię, quæ ad solam verè Catholicam Ecclesiam pertinent.

Quoties autem eadem literas Brenti? vel ipsa vox Ecclesiæ, cuius tibi significatio non est obscura, cùm sis Græcæ linguæ minimè rudis, admonere te potuit, à vocatione ductum esse nomen, non ab electione: quod certò scio te non ignorare. Verùm excæcauit malitia cor tuum. Quis autem est, qui neget electos in Ecclesia esse? Sed Ecclesiam esse tantùm electorum, hoc est quod constanter negamus: Quin cum Christo, qui veritas est, dicimus, quòd multi vocati, pauci sunt electi. Simul ex his verbis illud colligimus, quòd in Ecclesia plures peccatores quàm iusti, plures mali quàm boni, plures reiecti sunt quàm electi. Intereà tamen & illud asserere non dubitamus, quotquot electi sunt, eos non alibi, quàm in hoc vocatorum cœtu reperiri. Nam etsi possunt etiam esse alibi secundum Dei præscientiam & prædestinationem, ad vocatorum tamen cœtum eos aggregari necesse est. Siquidem electionem, quam in seipso alioqui absconditam habet, vocatione demùm sua, tanquã certa testificatione Dominus manifestat & comprobat, & velut sigillo quodam consignat, vt in electis vocatio quædam sit electionis testificatio. Vidit hoc etiam Philippus vester Brenti, qui cùm admonuisset, in conspectu omnibus semper esse debere Pauli dictũ hoc: Quos elegit, hos vocauit: quotiescunq;, inquit, de Ecclesia cogitamus, intueamur cœtũ vocatorum, qui est Ecclesia visibilis, nec alibi electos vllos esse somniem⁹, nisi in hoc

Responsio.

Ecclesia nõ est electorũ tantùm.

Matt. 20.

In locis cõmunibus.

Rom. 8.

Qui sint electi soli Deo cogniti. hoc ipso cœtu visibili. Non electorum, sed vocatorum cœtum is vocat Ecclesiam, iuxta nominis ipsius etymō: nec alibi, quam in isto cœtu visibili vocatorum, electos esse dicit. Nam vocatos quidem videre nobis & agnoscere licet: electos etiamsi videre possimus, non tamen agnoscimus.

2. Timo. 2. Solus est Dominus, qui nouit, qui sunt eius: secundum cuius hanc præscientiam & prædestinationem, quàm multæ oues foris sunt, inquit Augustinus, quàm multi lupi intùs: & quàm multæ oues intus, & quàm multi lupi foris? Quid est, quòd dixi, quàm multæ oues foris? Quàm multi modò luxuriantur casti futuri? quàm multi blasphemant Christum, credituri in Christum? quàm multi se inebriant, futuri sobrij? quàm multi rapiunt res alienas, donaturi suas? verùm tamen vocem alienam audiunt, alienos sequuntur. Item quàm multi intùs laudant, blasphematuri: casti sunt fornicaturi, sobrij sunt, se vino posteà sepulturi: stāt casuri, & non sunt oues? De prędestinatis enim loquimur. Ex his verbis discimus, quòd alij sunt in Ecclesia secundum Dei prædestinationem, & ij soli sunt electi: alij secundum præscientiā vocati tantùm. Illos nemo nouit nisi Deus. Nam etsi videatur aliquis hominibus electus, ac sit etiam pro tēpore: fieri tamen potest, quòd qui hodiè intus est, cras foris: qui hodiè ouis, cras lupus: qui hodiè electus, cras sit reiectus. De suis Apostolis dixit Christus: Nónne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus est diabolus? Fuit igitur inter electos etiam Iudas, fuit ouis, fuit intùs, verùm posteà progressus foràs, factus est lupus. Æquè fuit Apostolus Iudas atque Petrus, æquè prædicauit vt Petrus, æquè baptizauit vt Petrus, nec impediebat quicquā ea res eius ministerium, quòminùs æquè foret efficax, quòd fur erat, quodque traditurus erat Dominum. Verùm hæc tu, sicut dixi, Brenti, non ignoras. Quò nequior es, qui sciens, prudensque contra manifestam veritatem venire nō vereris. Scis tu, quòd incerta esset salus Ecclesię, si ex ministrorum dignitate sanctitateq; penderet: scis, quòd à vocatione nomen trahit Ecclesia, non ab electione, & multos in ea vocatos esse, paucos electos. Hæresis ab electione nomē ducit, non Ecclesia: Non quòd à Deo electi sint hæretici, sed quòd, sicut Hieronymus ait, eorum vnusquisque id sibi eligit,

Aug. tractatu. 45. In Ioānē.

Duplex hominum genus in Ecclesia.

Ioan. 6.

Hier. in epistol. ad Tit. 3.

eligit, quod illi melius esse videtur. Non acquiescit in ecclesiæ doctrina, sed illius iudicio suum iudicium anteponens, ipse sibi dogma eligit quod pertinaciter tueatur, vel nouū aliquod, vel alicuius ex ijs qui pridē damnati sunt, quales ij sunt quos paulò ante recēsuimus, ex quibus vos quoque consarcinastis ea dogmata, quæ nunc in vulgus spargitis. Ex tali electione vestram Ecclesiam constare nō negamus, sed hæc non Christi, verùm Diaboli est electio. Cæterùm Ecclesia Catholica, etsi pertinent ad illam electi quos vocatione sua signat Deus, non ita tamen ex electione Dei constat, vt soli ad eam pertineant electi: nisi fortè electos vocatos intelligi velis, quomodo fuit electus etiā Iudas: quomodo etiam Ambrosius interpretatur illud Pauli: Vocauit vocatione sancta. Vocatio, inquit, sancta est, cùm electi sunt ad gubernandum populum sanctum Dei. Ex tali gratuita Dei electione quin constet Ecclesia, non negamus. Cæterùm si prædestinatos electos intelligis, Ecclesia illa triumphantium, quæ est in cœlis, ex solis constat electis: sicut infernus ex solis reprobis. Hæc autem nostra Ecclesia, quæ est super terram, in qua perpetua quædam est militia, quam etiam ob causam vocatur militans, habet per Dei gratiam electos, quos cœlo Deus dignatur: habet alios vocatos quidem Dei misericordia, sed sua posteà culpa reiectos: quos iure suo sibi vendicat infernus. Sed nihil est quòd hac de re plura verba faciamus, cùm res vel ipsa luce sit clarior, & venerabilis viri Petri à Soto sententia, cùm caput illud de autoritate Scripturæ tractaremus, copiosè sit à nobis defensa.

Ambros. *2.Tim.1.* *Iob.7.*

Pergit Brentius: Catholica Ecclesia renascitur non ex carne & sanguine, non ex humana electione aut successione, sed ex Deo, per sermonem Dei viuentis (quod scripturis probat) Asotica autem Ecclesia fit ex humana electione & successione. Dicit enim Asotus, confugiendum esse ad successionem non interruptam. Et, vbi est, inquit, hæc Ecclesia Apostolis succedens, ibi est verum Dei verbum. Scilicet hoc vult Asotus, quod vbicunque possit successio ab Apostolorum tempore in Ecclesia numerari, ibi sit vera Ecclesia & verum verbum Dei. Quasi verò successores Apostolorum & auditorum ipsorum non possint esse im-

pijssimi & sceleratissimi nebulones. Quid igitur ad Ecclesiam Catholicam, quæ filius Dei suæ Ecclesiæ catholicæ promisit, & præstare solet?

Responsio. Et hic locus de successione tractatus est à nobis anteà pluribus: quem sicut oppugnant omnes hæretici, sic asserunt diligenter omnes Catholici. Sed ego non video Brenti, quomodo posis Catholicorum vobis nomē vendicare, quandoquidem dum successionem hanc oppugnas, in eorum, quos catholicos fuisse negare non potes, doctrinam vos minimè successisse, confiteris. Siquidem non quod ad vniuersa loca, ad vniuersa hominum genera, ad vniuersas nationes pertinet, id solum catholicum dicimus, verùmetiam quod pertinet ad vniuersa tempora. Cùm autem de successione loquimur, nō hoc dicimus, quod tu vis, simul vt fuerit demonstratum, aliquem in locum alicuius Apostoli aut eius successoris successisse, vt statim esse catholicus existimetur. Successerunt aliquot in locum Athanasij, qui fuit citra controuersiam Episcopus catholicus: locus eos non fecit catholicos, quandoquidem à doctrina Athanasij dissenserunt. Quando igitur nos de successione gloriamur, de eo gloriamur, quod in Episcoporum catholicorum, quorum loca tenemus, doctrinam successerimus. Verbi gratia: Negatis vos inuocandos esse Sanctos, asseueramus nos: probamus hanc doctrinam esse verā ex eo, quòd quibus successimus nos, idem hoc docuerunt, nō à centum, non à ducentis annis, sed ab ipsis propemodum Apostolorū temporibus: non in hoc aut illo orbis terrarū loco, sed in omnibus, quàm latè patet Christianū nomen. Hac nos ratione Catholicos nō esse domōstramus: quod quia vos facere non potestis, ideò successionem hanc oppugnatis. Quod autem dicis, ecclesiam nostram ex humana electione & successione constare: si credentes omnes in Christum accipis ecclesiæ nomine, falsum est: Talis enim Ecclesia fit ex Dei vocatione, non ex humana aliqua electione. Sin autem Ecclesiam intelligis Præsules & Præsidentes ecclesiæ, sicut illum locum apud Matthæum, Dic ecclesiæ Chrysostomus interpretatur & alij nonnulli, fatemur, quòd ex humana electione & successione, quæ fit per electionem, catholica nostra cōstat & Apostolica ecclesia.

Catholicū vniuersa loca & tēpora complectitur.

Quomodo Catholici de successione glorientur.

An Ecclesia constet ex humana electione & successione.

Matt. 18.

clesia. Hominum enim ministerio Deus in eligendis Ecclesiæ pastoribus vtitur. Quid autem hîc fit, quod te offendat, equidem nõ intelligo. Nisi fortè hoc apud nos quoq; fieri vis, quod vos facere propheta scripsit: Ipsi currebãt, inquit, & ego non mittebam eos. *Hier. 23.* Requiritur apud nos missio, requiritur vocatio siue electio: Sic enim nos docuit Apostolus, dicens: Ne quisquam honorem sibi sumat, sed qui vocatur à Deo: *Hebr. 5.* qui autem rectè eligitur, is à Deo vocatur. Sic vocatus est Mathias, quem vt in Iudæ locũ succederet, electum ab Apostolis esse legimus: quos homines fuisse non negabis. Num & hunc eijcies ex Ecclesia, ꝗ ex humana electione sit factus Apostolus? *Actu. 1.* Sed huic electioni præstò adfuit, inquies, Spiritus sanctus. Quanquam aũt nos ab Apostolorum sanctitate quàm lõgissimè remotos esse confitemur, nec cũ hac Apostolica nostras electiones comparamus, tamen & à nostra electione nõ abesse spiritum sanctum cõfidimus. Sed electione vestra fit, ais, vt in Apostolorum locũ succedat impius aliquis & sceleratus. *Ioan. 6.* Atqui, si quos ipse Christus duodecim tantùm elegit, fuit vnus ex eis Diabol⁹: *Actu. 6.* si quos minore etiam numero septẽ tantùm Diaconos elegerunt Apostoli, fuit ex illis quoque similiter vnus Diabol⁹: qui prę́stari potest ab ijs, qui puri homines, quiq; tam longè sunt ab Apostolorum dignitate disiuncti, quò minùs inter eos, quos tanto numero eligũt, sint etiã aliquot Diaboli? Homines quidem eligunt homines ad munus Apostolicũ, ad quod electus à Christo fuit Iudas: *Alia hominũ, alia Dei electio* Ad salutẽ verò non eligit, nisi solus Deus, qui non de omnib⁹ loquitur, Ego scio, quos elegerim. *Ioan. 13.* Optimè igitur & salubriter Gregorius cùm dixisset, quoniam vocati sumus, nouimus: si sumus electi, nescimus. *Grego ho. 38. in euãgel.* Tãtò igitur, inquit, necesse est, vt vnusquisq; nostrum in humilitate se deprimat, quãtò si sit electus, ignorat: quia etsi iam nouit hodie qualis sit, adhuc cras, quid futur⁹ sit, nescit. Quia ergo nulli de se certum est, electũ se esse, restat, vt omnes trepidẽt, omnes de sua actione formidẽt, omnes in sola diuina misericordia gaudeãt. Eligunt igitur homines ad ministeriũ tantùm, quos eo dignos iudicant: eligit Deus non tantùm ad ministeriũ, verùm etiã ad cęlestis regni consortiũ, quos ipse dignos iudicat. Ad ministerium electos vide-

mus, & noscimus: ad regni consortiū electos, solus Deus nouit. Quàmlibet autem sit indignus, qui vocatur ad ministerium, si Cypriano credimus, non fit absque Deo talis vocatio. Sic enim ille loquitur: Non aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quàm inde, quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, nec ad tempus iudex vice Christi cogitatur. Cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersus Sacerdotū collegium quicquam moueret, nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post Coepiscoporum consensum, iudicem se non iam Episcopi, sed Dei faceret: nemo dissidio vnitatis Christi Ecclesiam scinderet, nemo sibi placens ac tumens, seorsum foris nouam hæresim cōderet. Nisi si ita est aliquis sacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, vt putet sine Dei iudicio fieri Sacerdotes, cùm Dominus in Euangelio suo dicat: Nónne duo passeres asse væneunt, & neuter cadit in terram sine Patris vestri voluntate? Cùm ille nec minima fieri sine voluntate Dei dicat, existmat aliquis, summa & magna, aut non sciente, aut non permittente Deo in Ecclesia Dei fieri? & sacerdotes, id est, dispensatores eius, non de eius sentētia ordinari? Hoc est, fidem non habere, qua viuimus, hoc est, Deo honorem non dare, cuius nutu & arbitrio regi & gubernari omnia scimus & credimus. Audin' tu Brenti, quàm grauiter sanctus martyr in eos inuehatur, qui sine Dei iudicio fieri sacerdotes putant? quos quidem sacrilegæ temeritatis & perfidę mentis esse dicit, & fidem habere quodammodò negat, neque suum honorem Deo tribuere. Asserit is omninò de sententia Dei Sacerdotes ordinari, idque aut sciente, aut permittente Deo. Sciente Deo fiunt electi, permittente reprobi, dat enim aliquando Deus reges in furore suo. Electos nouit Dominus, de quibus dicit Paulus: Nouit Dominus, qui sunt eius. Et Dauid: Nouit Dominus viam iustorū. Et ipse Christus: Ego cognosco oues meas. Reprobos autem se nescire fatetur ipse, dicens illis: Nescio vos vnde sitis. Et fatuis virginibus: Amen dico vobis, nescio vos. Quamobrem siue reprobi Sacerdotes & Pontifices eligantur, de voluntate tamen Dei eligi eos affirmat Cyprianus.

Cyp. lib. 1. epist. 3. *Vnde schismata nascantur & hæreses.*

Matt. 10.

2. Tim. 2. *Psalm. 1.* *Ioan. 10.* *Luc. 13.* *Matt. 25.*

prianus. Facit enim quandoque Deus hypocritam regnare propter peccata populi, vt sit sicut populus, ita & Sacerdos. Solos autem eos Episcopos non de voluntate Dei fieri docet, qui extra Ecclesiam fiunt. Quamobrem etiamsi sit Episcopus non ea pietate, qua eum esse præditũ oporteret, tamen si constat, quòd is in antecessorum suorum, qui quidem Catholici fuerint, piam doctrinam successerit, nihil impedit, quò minùs Episcopi muneri fungatur, nec ex eius improbitate quicquam ad eos, quibus pręest, detrimenti peruenit. Sibi malus est, si malus est: tibi nihil officit, si factis eius malis non communicaueris. Verùm hæc ad fastidium vsque sic te cogente, quoties à nobis dicta sunt? *Iob.34.* *Esa.24.*

Pergit Brentius: Ecclesia Catholica agnoscit synceram prædicationem verbi Dei, & verùm ac rectum vsum Sacramentorum eius, sicut ea tradit Prophetica & Apostolica scriptura, & vbicunq; in toto terrarum orbe hæc prædicantur, & peraguntur, ibi veram esse Ecclesiam Catholicam, iudicandum est. *De signis & notis veræ Ecclesiæ.*

Quod scripturis probat, quasi quisquam sit, qui neget. Cæterùm hoc negamus, quòd dicis, nostram Ecclesiam, quam tu bellus scurra vocas Asoticam, non relinquere verbum Dei in sua synceritate, sed deprauare ipsum alienis interpretationibus, & peruertere verum vsum Sacramentorum. Vestra hoc facit Asotica Ecclesia, non nostra Catholica. Nã quod addis, nos negare, quòd synceritas verbi Dei & verus sacramentorum vsus sint certa signa, quibus vera Ecclesia cognoscatur, non omninò negamus Brẽti: verùm Petri à Soto sententiam probamus, qui scripsit, fraudulenter & subdolè dici à vobis, signa certa quibus Ecclesia dignosci potest, esse synceram Euangelij pręedicationem, & rectam atque secundum Christi institutionem sacramentorum administrationem. Sunt hæc quidem Ecclesiæ signa, sed non ita certa sicut vos vultis, quandoquidem vix vlla est, aut fuit aliquando hæresis, quæ sibi signa ista non arrogaret. Qui magis vnquàm de synceritate verbi gloriati sunt, quàm Ariani? Nũ ideo penes eos fuit Ecclesia? Verùm autem vsum Sacramẽti Baptismatis, an ita sibi solis Donatistæ non vsurparunt, vt sicut Ariani, syn- *Responsio.*

certi verbi Dei possessione catholicos excludebant, sic isti verum vsum Baptismi penes eos esse negarent, & ob eam causam vtrique se esse Ecclesiam contenderent? Veniamus ad nostri temporis hęreticos? Nónne de præcipuis religionis nostræ dogmatibus dissident à vobis & Sacramentarij, & Anabaptistæ, & Picardi, & Seruetiani, & eiusdem generis hæreticorum alia portenta? Atqui omnes ij sic ista sibi signa arrogant, vt ea non magis nobis Christianis, quàm vobis detrahant Lutheranis. Non igitur vel Petrus à Soto, vel catholicus quisquam negat has esse notas Ecclesiæ: cùm hæc Petri verba sint: Fatemur hęc duo semper esse coniuncta, veram Ecclesiam & synceram prædicationem verbi. At verò synceritas verbi magis agnoscitur ex veritate Ecclesiæ, quàm econtrà, quod præcipuè Irenæus & Tertullianus notarunt, quorum ibi verba profert, quòd apud solam veram Ecclesiam vera est sacra Scriptura & vera traditio: atque idem dicit de Sacramentorum vsu. Videris Brenti, in Rhetoricis præceptis nō infeliciter esse versatus: vel ex ijs discere poteras, esse vitiosum argumentationis genus, quod commune vocant, quod nihilò magis ab aduersarijs, quàm à nobis facit. Tale est, quo tu nunc vteris: dicis in Ecclesia tua synceram esse prędicationem verbi Dei, & verum vsum Sacramentorum. Dicimus nos, vtrunque verius esse in ecclesia nostra catholica, cùm in vtroque præscripserimus, neque nos à vobis, sed vos à nobis discesseritis. Sed quid tandē tu vocas verbum Dei Brenti? Scripturas? Atqui eas à nobis, à quibus discessistis, habere vos negare non potestis. Quin id ingenuè fatetur archirectus hæreseos vestræ. Quamobrem hoc verbum Dei, quod scriptum est, nostrum est: nec in eo quicquam iuris vendicare vobis potestis. Nam quòd eo vtimini, faciunt hoc omnes hæretici, faciunt & Iudæi, denique facit hoc etiam ipse diabolus: vt vsus Scripturarum non possit esse propria nota, qua Ecclesia Christi à vestra malignantium Ecclesia discerni queat. Sin autem verbum Dei vocatis eum Scripturæ sensum, quo Deus per Prophetas & Apostolos loquutus est (quod solum verè Dei verbum vocare licet) nos quidem certi sumus verbum hoc apud nos esse: & sicut Scripturas à nobis accepistis,

Scriptura non potest propria esse nota Ecclesiæ.

sic

ſic verbum Dei,quod eſt in Scripturis, à nobis, hoc eſt, à Patribus & concilijs,vos petere debere. Quoniam verò vos id vocatis in controuerſiam, quomodo vultis vt certa nota ſit, quod ipſi controuerſum feciſtis? quod eodem iure quo vos, æquè ſibi alij hæretici non minùs à vobis, quàm à nobis diſſidentes arrogant? Vel ſenſus ipſe communis admonere vos potuit,quòd certum ſignum catholicos diſcernens ab hæreticis eſſe non poteſt, de quo inter vtroſq; controuertitur. Sed audiamus quomodo prius illud probet Brentius,quòd catholica noſtra Eccleſia non relinquat verbum Dei in ſua ſynceritate, ſed deprauet ipſum alienis interpretationibus.

Non enim recipit, inquit, ſcripturam, niſi & addat traditiones, & ſicut à Patribus & concilijs exponitur. Conſtat autem, quòd multæ traditiones quæ Apoſtolicæ iactantur, pugnent cum ſacra Scriptura, quemadmodum ſuprà explicuimus: & quòd Patres atque concilia ſcripturam ſæpè & multum ſint interpretati, non iuxta ſenſum ſpiritus ſancti, ſed iuxta ſenſum humanæ prudentiæ. *Brētius imprudens de ſenſu Scripturæ laudat Catholicos.*

Vide Brenti, ne quis ex tuis meritò tibi crimen præuaricationis impingat. Noſtram enim, non eorum quos tuendos ſuſcepiſti, cauſam tueri videris. Quod enim potuiſti nobis dare teſtimonium illuſtrius, eſſe penes nos verbum Dei,quàm cùm dixiſti, nos non recipere ſcripturas, niſi addamus & traditiones? Hoc eſt,nos nō tantùm ſcriptum,verumetiam viua voce traditum Dei verbum recipere:quod vt ita faciamus,admonemur Dei verbo ſcripto: Tenere traditiones quas accepiſtis,ſiue per ſermonem,ſiue per Epiſtolam. Quod verò addis, nos non recipere ſcripturā niſi ſicut à Patribus & Cōcilijs exponitur: potuitne quiſquam clariùs demonſtrare, nos verbū Dei ſyncerum recipere,quàm his verbis abs te demonſtratum eſt? Nam qui recipit ſcripturas eo ſenſu, quo Patres interpretati ſunt & concilia,is demùm eſt,qui ſyncerum Dei verbu recipit:qui verò recipit ſcripturam, non Eccleſiæ, hoc eſt, Patrum & conciliorum, ſed ſuo proprio ſenſu, is recipit quidem ſcripturam, ſed verbum Dei non recipit, quin pro verbo Dei, nonnunquàm recipit verbum Diaboli: *Reſponſio.* *2.The.2.*

quando non eam quæ Dei, ſed quæ Satanæ ſpiritu facta eſt, ſcripturarum interpretationem recipit. Neque verò mirum hoc tibi videatur, quòd multos recipere Scripturam dicimus, verbum autem Dei non recipere. Nam hoc ita fieri videtur etiam Paulus innuere, cùm alibi, tum ad Theſſalonicenſes ſcribens: Neque terreamini, inquit, neq;

2.Theſ.2. per Spiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tanquàm per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini. In

Cap.4. priore, quam ad eos dederat epiſtola, dixerat Paulus: Nos qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentu Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt. His verbis terrebant eos nonnulli, quaſi iam inſtaret dies Domini. Monet igitur Paulus, ne terreantur, quòd non fuerit hoc verbum ipſius, nec Spiritus ipſius hoc ſenſerit. Vides hìc, quòd qui terrebant per hanc epiſtolam Theſſalonicenſes, tenebant illi quidem Scripturam Pauli, verbum verò, quod per Paulum Deus loquebatur, non tenebant, cùm ſuo, non Pauli ſenſu: ſuo non Pauli ſpiritu, Pauli ſcripturam interpretarentur. Quamobrem rectè eos monet Paulus, Ne quis vos ſeducat eo modo, proferens ſcripturam noſtram, & alienum ſenſum illius adferens. Quod itaque tu probri loco nobis obijcis, hoc eſt quod nos prædicamus, quod præ nobis ferimus, de quo gloriamur: nos non aliter ſcripturam recipere, niſi ſicut à Patribus & Concilijs exponitur: hac vna re maximè nos ab hæreticis diſcerni perſuaſum habemus, de quibus ſcriptum eſt: Væ Prophetis inſipientibus,

Ezec.13. qui ſequuntur Spiritum ſuum, & nihil vident. Nullus itaque noſtrum in ſcripturis interpretandis ſequitur ſpiritum ſuum, multò minùs Lutheri, vel Caluini, vel tuum Brenti: quòd eum eſſe Satanę ſpiritum non dubitamus: verùm Eccleſiæ, hoc eſt, Patrum & Conciliorum ſpiritum ſequimur: quòd eundem eſſe Chriſti ſpiritum, certum & in-

Ephe.2. dubitatum habemus. Nam cùm Eccleſia ſit corpus Chriſti, Chriſtus autem caput huius corporis, fieri non poteſt, quin capitis & corporis vnus atque idem ſit ſpiritus. Hoc itaque ſpiritu Patrum & Conciliorum ſcripturas interpretamur: & quod ij ſenſerunt, eſſe Dei verbum indubitanter aſſerimus. Quomodo autem in contrarium tibi res recidit? Videbaris velle nos ex numero Catholico-

eorum eijcere, intereà verò, contra quàm tibi fuerat deliberatum, inuicto hoc argumento nos esse Catholicos declarasti: quandoquidem scripturas non aliter recipimus, nisi sicut eas Patres Catholici,& Catholica Concilia exponunt. Sic tuo ipsius testimonio sumus Catholici, sicut contrà vos hæretici: qui dum suum quisq; spiritum in scripturis interpretandis sequimini, Patrum & conciliorũ spiritu neglecto, quem nunc videre licet in Germania, satanismum inuexistis. Quòd verò dicis, multas traditiones, quæ Apostolorũ nomine iactantur, pugnare cum sacra scriptura, in proximo superiore capite falsum id esse demonstrauimus. Et quamuis fieri possit, quòd Patrum aliquis non iuxta Spiritus sancti, sed iuxta sensum humanæ prudentiæ scripturam fuerit aliquando interpretatus: tamen sicubi plures in eandem sententiam conueniunt, & si Patres in Concilijs Oecumenicis præsertim cõgregati, scripturam aliquam vnanimiter interpretantur, eorũ sensum, spiritus sancti sensum fuisse, minimè dubitamus.

Probat deinde Brentius, in Ecclesia nostra Catholica verum vsum Sacramentorũ peruerti. Sordidat enim, inquit, Baptismũ fictitijs appendicibus & humanis traditionibus. At quas tu vocas fictitias appendices & humanas traditiones? Cur nominatim non exprimis? Intelligis, quibus vtimur nos, earundem ipsis etiam temporibus Apostolorum vsum fuisse: quę causa est, quòd proferre nõ audes: alioqui necesse haberes affirmare, totis mille quingentis annis Ecclesiã non fuisse: cùm quæ peruertit vsum Sacramẽtorum Ecclesiã esse neges: nec alium fuisse Baptismatis vsum per omne tẽpus id constet, quàm qui nunc est. Ac baptizat, inquit, non tantũ homines, quod Christus instituit: verùm etiam campanas, quæ est impietas magica. Baptizari campanas mihi quidem inauditum est. Benedicuntur quidem iuxta formam in Põtificali Romano pręscriptam, verùm de Baptismo ne verbo quidem fit vlla mentio. De poculo, inquit, cœnæ Domini, cùm Christus dicat: Bibite ex eo omnes, & sic Ecclesia Catholica vtatur, Asotica Ecclesia dicit, Nolite ex eo omnes bibere. Imò & vestra hoc dicit verè Asotica ecclesia Brenti, Nolite ex calice omnes bibere: Arcetis enim paruulos contra manifestum, vt Bohemis &

Vsum verum Sacramentorum peruerti, quomodo Brentius probet.

Responsio.

Ecclesia non baptizat campanas.

Matt. 20.

Armenis videtur, Christi verbum, dicẽtis: Sinite paruulos
Matt.20. venire ad me. Constat autẽ etiam Apostolorũ tẽporibus, calicem non omnibus esse ministratũ. Concludit iam tandem Brentius: Cùm ergo tantum sit discrimen Catholicæ & Asoticæ Ecclesiæ, qua fronte audet hæc sibi vendicare, quæ illi tantum conueniunt? Reuerà nulla frons est in vobis Asoticis Brentij, qui vobis Ecclesiæ nomen vendicare audetis, & Catholicis detrahere. Non multũ frontis habe
Calui.c.8. institutionis suæ. re Caluinus quoque videtur, neq; magis nobis ęquus est q̃ sitis vos: nondum tamen eò impudentię progressus est & audaciæ, vt nobis, qui Romani Põtificis autoritatẽ agnoscimus, Ecclesiæ nomen adimeret. Quamuis enim ille pro more vestro plurimis conuitijs debacchetur in Pontificẽ, his tamen verbis vtitur. Hinc igitur patet, nos minimè negare, quin sub Papæ quoq; tyrannide Ecclesia maneat. Sic tu Sacramentarios etiam impudentiã superas & audaciã.

Brentij verba. Prosequitur Brentius: Catholica Ecclesia interpretatur Patres, traditiones & concilia per scripturam, & scripturã interpretatur per scripturam, hoc est, eo sensu, quem Spiritus sanctus in scriptura tradidit: Si nos, aut Angelus de cœlo prædicauerit vobis Euangelium prężer id quod prędica
Gala.1. uimus vobis, & quod nunc instinctu Spiritus sancti literis
2.Pet.1. sacris mandatum est, anathema sit. Habemus firmiorem Propheticum sermonem, &c. Asotica autẽ Ecclesia interpretatur scripturam per Patres, per traditiones, & per Cõcilia. In scriptura, inquit Asotus, vera fides quęrẽda est, sed prout à Patribus traditur. Quid ergo commune est Asoticæ Ecclesiæ cum Catholica?

Responsio Scripturã per scripturam interpretari quatenùs probandũ. Imò quid tibi filio Belial cũ sponsa Christi? Multa iam ad rauim vsque diximus hac de re. Etiam Sacramentarij scripturam interpretantur per scripturam, nũ ideo statim illos eo sensu dices interpretari, quem Spiritus sanctus in scripturis tradit? Num quem ipsi sensum adferunt, eũ vos recipitis? Proferebant aduersus Arianos Catholici locum illũ: Ego & pater vnum sumus: interpretati sunt eum Aria
Ioan.10. ni per aliam scripturam: Vt sint vnum, sicut & nos, num hic fuit sensus Spiritus sancti? Quis non videt, quàm hęc inepta sint? Facimus autem & nos Brenti, vt scripturam
Ioan.18. per scripturam interpretemur: Sed sicubi non semper oc-

currit scriptura, quæ scripturam explicet, aut sicubi diuersum sensum adferunt hæretici, confugimus ad Patrum traditiones, & eorum interpretationẽ proferimus. Quod & vestri faciunt, quãdo contra Sacramentarios & Anabaptistas scribũt, & fecerunt priscis etiam illis seculis Sancti Patres nostri, quoties illis vel cum Arianis, vel cum hęreticis alijs fuit dimicatio, sicut superiùs à nobis copiose demonstratũ est. Verùm vide, quid agas Brenti, peccas ipse cõtra legem, quam hoc ipso loco nobis fers. Intelligis, quam adfers scripturam, eam pro nobis contra te facere. sunt enim verba Pauli: Si nos aut Angelus de cœlo prędicauerit vobis præter id, quod prædicauimus. Non dixit, præter id quod scripsimus. Traditionem nobis, non scripturam commendauit. Id cũ te non fugeret, addis de tuo, Et quod nũc instinctu Spiritus sancti literis sacris mandatum est. Vbi nunc est illud, quod toties contra nos profertis: Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo? Nihil addi vis ad Scripturas, & interim tamẽ addis ipse, quod in verbis Pauli non est. Nos verò quod explicandi gratia additum est per te, non reprehendimus: sed idem iutis nobis quoque, quoties res postulat, non permitti: hoc est quod molestè ferimus. Cæterùm qua tu nota nos excludere vis à Catholica, hæc nos vel maximè Catholicos esse designat: Catholicum est enim in Scriptura, veram fidem quærere. Quoniam verò falsam quoque fidem suã in scriptura quærunt hæretici, nõ hæc satis adhuc illustris est nota, qua Catholici discerni possint ab hęreticis. Cùm autem illud adiunxit Petrus à Soto, quod per te reprehenditur, vt quęratur in scriptura, prout à Patribus traditur, hoc demùm verè Catholicum demonstrat. Nam à Patrum sensu & consensu discedere, & iuxta suum ipsius sensum scripturam interpretari velle, quod vos facitis, hæreticum est Bréti, non Catholicum, neque legitimę prolis, sed feminis mulieris adulteræ. Deut. 4.

Pergit Brẽtius: Catholica Ecclesia, si de doctrina sermo est, fundatur super doctrina Prophetica & Apostolica, nec tradit vlla dogmata extra eam doctrinam, quæ scriptis Propheticis & Apostolicis continetur. Superstructi super fundamentũ Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari

gulari lapide Christo Iesu. Auxilium nactus Dei, &c. Asotica autem ecclesia fundatur super traditionibus & dogmatibus extra scripturam: Sic enim dicit Asotus: Traditiones sunt certissimum fidei fundamentum. Et iterũ: Ecclesia tradit dogmata fidei extra scripturam. Quare cùm Asotica Ecclesia sit structura alterius fundamenti, non habet cõmune habitaculum in ædificio Catholicæ Ecclesię.

Responsio. Qua ratione Venerabilis vir Petrus à Soto traditiones certissimũ esse fidei fundamentũ docuerit, iam abundè diximus. Hoc ipsum autẽ nobis est testimonio, quòd Ecclesia nostra fundatur super doctrina Prophetica & Apostolica, quòd non solùm scriptum, verùmetiam traditum Dei verbũ recipimus. Sic enim nos docuerunt Prophetę: Interroga patrem tuũ, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent
Deute.32. tibi. Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didice-
Ecclesi.8. runt à patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum: sic nos docuit Apostolus: state, & tenete traditiones, quas
2.Thess.2. didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam. Vestra autem Asotica ecclesia, non fundatur super doctrina Prophetica & Apostolica, quandoquidem iuxta doctrinam illius traditiones non recipit. Neque est Ecclesia nostra, sicut tu cauillaris, alieni fundamẽti structura. Nos enim aliud fundamentũ non ponimus, præter id, quod positum est, quod
1.Cor.4. est Christus Iesus: super hoc superstructi sumus, & superstruimus ipsi: nec ab eo diuelli nos vnquam patiemur.

Catholica Ecclesia, inquit Brentius, agnoscit vnum solum caput æternæ suæ salutis tam in cœlo, quàm in terra, Dominum nostrum Iesum Christum: & ad hunc solum Seruatorem suum alligata est: atq; in hoc solo quærit veram & æternam suam salutem per fidem. Et vtitur quidẽ ministris suis, non vt dominentur, sed vt seruiant ipsi: idque non pro suo arbitrio, sed iuxta regulam à sacra scriptura præscriptam. Solum autem Iesum Christum filium Dei agnoscit Dominum & sponsum suum: & ex eo solo tam viuens, quàm moriens pẽdet. (Hoc probat scripturis: quasi probationis res egeat: cùm omnes Christum, & caput, & Dominum confiteamur) Asotica autem Ecclesia agnoscit in his terris pro capite suo Rom. Pontificem, & est alligata ad Prælatos, qui sunt Romano Pontifici subiecti, quos

&

& Dominos suos, non seruos agnoscit. Nec pendet ex solo Christo, nec quærit in eo solo salutem per fidẽ: sed quęrit etiam eam in contritione, in ieiunio, in horis canonicis, & in omnibus suis operibus quibus confidit se gratiam Dei mereri. Dicit enim Asotus apertè: Ecclesia est humana cõgregatio, & habet Pręlatos & superiores suos. Et addit quidem Asotus: Hi sunt ministri Christi, & dispen satores mysteriorum Dei. Quæ verba scribit Paulus, sed nihil ad Asoticos Prælatos. Mox autem subiungit: Alligata est ijs tota Ecclesia non minùs, quàm quælibet alia respublica suis capitibus & gubernatoribus. Ac mox: Sine illis, hoc est, Prælatis (quos ipse vocat, sed falsò, ministros Christi legitimos) non est Ecclesia.

Responsio. Quantum ingrederis mare Brenti? sed nobis propositum est breuibus tecum agere. Nam si tractanda forent omnia, iustum volumen vix sufficeret. Propterea negas penes nos esse Catholicam Ecclesiam, quòd agnoscimus in terris pro capite nostro Romanum Pontificem, cùm Ecclesia Catholica solum vnum caput agnoscat Christum. Quasi verò qui pro capite Pontificem agnoscit, nõ agnoscat caput Christũ. Dicis etiam de catholica Ecclesia, quòd solum Christum Dei filium agnoscit Dominum. Num igitur nullus est in terris Dominus agnoscendus, quia solum Christum Ecclesia Dominum agnoscit? Num ideo sapientissimus Princeps SIGISMVNDVS AVGVSTVS REX, & Dominus noster esse desinet, quia Christum Regem & Dominum nostrum esse confitemur? Eiusmodi vocibus Brenti, rusticos contra Dominos concitastis, & seruile bellum in Germania conflastis. Est caput Ecclesiæ Christus: neque tamen propterea non est caput Ecclesiæ Pontifex. Est Rex & Dominus noster Christus, neque tamen propterea non erit Rex & Dominus noster SIGISMVNDVS? Quis est, qui nesciat, solum Christum regere ac regnare in Ecclesia? & imperium hoc solo illius verbo exerceri atque administrari? Sed quia visibili pręsentia inter nos non habitat, vt voluntatem suam ore suo coram nobis declaret, hominum in hoc ministerium adhibet, & quasi vicariam operam: non ad eos ius honoremq; suum trãsferendo, sed vt suũ tantùm per eos opus agat ipse, qua liter

Ecclesia et si solum Christum caput agnoscat, nõ negat tamen Christi vicariũ Põtificem.

Christus nobiscum agit per suos vicarios, & Prelatos Ecclesię.

liter ad opus quoque faciendum artifex vtitur instrumento. Quare manet ipse caput Ecclesiæ nihilominus: regit, regnat, & imperium exercet ipse nihilominus in Ecclesia: verùm opus hoc suum per Pontificem agit ministru suum: non quòd non possit id per se ipsum sine alio quouis aut adminiculo, aut organo præstare: sed hoc modo visum est illi, suam erga nos dignationem declarare, cùm ex hominibus sumeret, qui pro se in mundo legatione fungerẽtur, qui arcanæ suę voluntatis essent interpretes, qui personã denique suam repræsentarent. Deinde visus est hic illi firmissimus vnitatis retinendæ nodus, quo Ecclesiam suam adstringeret, si vnum aliquem illi præfecisset, cuius in ea gubernanda visibili ministerio vteretur. Vides Brenti, nihil detrahi Christo capiti, si subiectum illi Romanum Põtificem, caput in terris agnoscamus? Non magis, quàm si caput Regni Poloniæ, Regem & Dominum nostrum Sigismundum Augustum esse profiteamur. Non propterea non erit caput, non propterea non erit Rex & Dominus noster Iesus Christus Dei filius: cui sicut Ecclesiæ, sic & regni caput subiectum est. Nam cùm proprium sit capitis munus, subiecta sibi membra gubernare, facit hoc ipse quidem Christus virtute sua: sed intereà tamen sicut in Sacramentorum administratione, sicut in verbi sui prædicatione, sic in Ecclesię suæ, regnorumq; & prouinciarum gubernatione, hominum vti ministerio dignatur: Principum quidem, Regum, & Imperatorum, in regnis & Prouincijs moderandis: Romani verò Pontificis in Ecclesia sua gubernanda, quæ si nõ ex vnius alicuius autoritate pendeat, nec Ecclesia, nec fides vna retineri potest, quemadmodũ in confessione nostra Christiana fusius est à nobis demõstratum: eadem illa nunc repetere, nihil est necesse. Neq; verò inusitatum est hoc in Scripturis, quòd capitis nomẽ hominibus tribuitur. Sic Sauli dixit Samuel: caput in tribubus Israël factus es: Sic de se Dauid: constituit me in caput gentium. Sic apud Oseam legimus: Ponent sibimet caput vnum. Sic apud Paulum: Vir caput est mulieris. Quid autem Brenti? cùm semel atq; iterum dixit Apostolus, Vir caput est mulieris, num ideo Christum esse caput mulieris negauit? Minimè gentium: Verùm hoc dicere voluit,

Capitis nomen hominibus tribuitur in scripturis.
1. Reg. 15.
Psal. 17.
Osee 1.
1. Cor. 11. & ad Ephe. 5.

luit, Christum caput mulieri constituisse virum, vt eam gubernaret. An autem ideò non gubernat eam Christus? Imò gubernat: sed per virum, cui vult mulierem esse subiectam. Sic etiam cùm dicitur, Pōtifex caput est Ecclesię: absit vt Christum excludamus, qui verè caput existens, verè gubernat Ecclesiam. Sed sicut mulieri virum, sic huic sponsę suę caput constituit Petrū & eius successorē, cuius ministerio illā gubernaret, quādo dixit, Pasce oues meas. Ipse caput, ipse gubernator est Ecclesiæ suæ, ipse pastor & Episcopus animarum nostrarum: Sed interea Petrum elegit, Petriq; successorē, cuius in ea pascenda gubernādaq; ministerio vteretur. Quē qui pro capite non cognoscunt, in quot sectas quàm dissectas dissecti sint, vides ipse Brenti. Ac nisi te datum iam in reprobum sensum totum Satanas possideret, non posses non fateri, quòd vna Ecclesia, quin & vna fides apud eos esse nulla ratione potest apud quos sub inuisibili capite Christo visibile quoq; caput in terris Pōtifex vnus non agnoscitur. Nec obscurum est, quòd idem aliquando Philippus quoq; vester senserit, cùm ipsa magistra rerum experientia doctus, aliter consentientē in Ecclesia doctrinam vnitatemq; fidei conseruari nō posse videret. Quid enim? si quod vos velle videmini, quisq; Rex in regno, quisq; Princeps in ditione sua, se caput Ecclesiæ regni ditionisq; suę cōstituat, quod post hominū memoriā factum vnquam aut vsquā nescimus, præterquam hoc infelici seculo nostro in Anglia: quam tamen oculis misericordiæ suæ tandem respexit Deus, errantesq; in viā reduxit, & ad ouile suum aggregauit. Sed quid? si tale quiddam peccatis nostris offensus Deus permittat, per Deū immortalem, quale futurum esset monstrū Ecclesia? quot capita? quot fides? quot confessiones esset habitura? Hęc esset Augustana vel Saxonica potius, illa VVirtembergensis, alia Osiandrina, alia Tigurina, alia Suencfeldiana, alia Picardina, alia Mōcerana siue Menoniana, aut si mauis, Pacimontana: alia seruetiana cōfessio. Quot principū voluntates, tot fides, tot cōfessiones videre liceret: sicut nūc in ista Babylone Germanica, quā ędificauit Luther⁹, videm⁹ omnes. Tale mōstrū ne ferre cogeremur in Ecclesia, cūprimis vtile visum est & necessariū ad cōseruandā in ea trāquillitatē ordi-

Ioan. 21.
1. Petr. 2.
Necessarius in Ecclesia Pontifex & Pastor supremus.
Princeps idem & caput Ecclesiæ Anglicanæ non diu durauit.

ordinemq; retinendum, vt vnũ aliquod sub Christo capite caput Ecclesiæ ab ipso Christo constitutum agnosceretur, ad quod iuxta traditionem Apostolorum, & sicuti ab Anacleto scribitur, iuxta iussionem ipsius Christi, de causis difficilioribus referretur, quòd non alia quàm hac ratione, vt vna apud omnes & eadem esset fidei confessio, pro uideri posset. Hunc vos ordinem Brenti ferre non potestis, quòd eo saluo, saluos esse vos, & errores vestros diu consistere non posse videtis. Quamobrem vt eum euertere queatis, omnes neruos vestros contenditis. Neq; verò noui quicquam in hoc facitis. Fecerunt hoc etiam ante vos Patres vestri prisci illi hæretici. Veteres hæ sunt & vsitatæ Satanæ artes, qui sicut à Cypriano scriptum est, ob hoc Ecclesiæ Præpositum infestatione sua persequitur, vt gubernatore sublato, atrociùs atque violentiùs circa Ecclesiæ naufragia grassetur. Sed quid accidit apud vos Brenti: Principiò nihil aliud quàm Pontificem Romanum Ecclesiæ caput agnoscere noluistis, & eum reiecistis: num intra fines hos constitit furor vester? Nequaquam, sed idem posteà de nunquàm satis laudato Imperatore quoque vestro Carolo quinto fecistis. Sicut Ecclesiæ Pontificem, sic illum Imperij caput agnoscere noluistis, & eadem autoritate qua Pontificem, Imperatorem quoq; vestrum reiecistis: contra quem etiam arma cœpistis, & eum iam non Imperatorem, sed Carolum à Gandauo, visum vobis fuit appellare. Verùm nõ defuit fideli ministro suo Deus, deque hostibus Euangelij sui iustas est pœnas persequutus. Sed de his satis. At verò Brenti, vel hoc nomine nos id quod sumus, dici debere Catholicos censemus, quòd sicut semper à Catholicis fuit factitatum, & Ecclesiæ caput Pontifex Romanus apud nos & regni caput Rex à suis quisque agnoscitur. Et est apud nos ecclesia, sicut scribis, alligata ad Episcopos suos, qui sunt Romano Pontifici subiecti: quod ante mille trecentos annos Cypriani quoque seculo sic fuisse legimus obseruatum. Sic enim loquitur sanctus ille martyr post illa verba: Loquitur illic Petrus, super quem ædificanda fuit ecclesia: docens, quia etsi contumax & superba obedire nolentium multitudo discedat, ecclesia tamen Christianorum nõ recedit, & illi sunt

Cyp. lib. 1. epist. 3.

Primò Põtificẽ, dein de Cæsarẽ sectarij negarũt esse caput.

Ecclesia ad Episcopos alligata.

Cyp. lib. 4 epist. 9.

ſunt Eccleſia, & plebs Sacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Scire debes, Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo, & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe: & fruſtrà ſibi blandiri eos, qui pacem cum ſacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quoſdam communicare ſe credunt, cùm Eccleſia, quæ Catholica & vna eſt, ſciſſa non ſit, neque diuiſa, ſed ſit vtique connexa, & cohærentium ſibi inuicem Sacerdotum glutino copulata. Vides, quemadmodum hic ad Epiſcopos Eccleſiam alligauerit, & qui cum Epiſcopo non ſint, eos in Eccleſia eſſe negauerit? eſt autem hoc moribus receptum in Eccleſia Patrum vt nomen Epiſcopis tribuatur, qui quantò magis Eccleſiæ ſeruiunt vtilitati, tantò minùs pro ſeruis agnoſcuntur, quin eos pij Dominorum appellatione dignantur: de quibus per os Prophetæ loquutum aliquando Dominum eſſe ſciunt: Cõſtitues eos Principes ſuper omnem terram: verùm ſic tamen, vt intereà meminerint Epiſcopi, quod ſcriptum eſt ab eo, quem primum in terris Epiſcopũ Dominus inſtituit: Non vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Pendet autem Eccleſia noſtra ex ſolo Chriſto: quærit in eo ſolo ſalutem per fidem: ſed non per veſtram illam ſpecialem, charitateq́ue deſtitutam: ſed per eam, de qua Paulus loquitur, fidem quæ per charitatem operatur. Per hanc fidẽ, qua fit, vt conteramur in corde noſtro, vt conuertamur ad Dominum in ieiunio, & fletu, & planctu: vt accedentes ad thronum eius gratiæ, ſupplices miſericordiam eius imploremus: per fidem hanc quærit ſalutem in ſolo Chriſto. Neque confidit ſe primum gratiam vllis operibus mereri poſſe: nam ſi gratia, iam non ex operibus. Et eſt hoc vulgatiſſimum etiam eorum doctorum, quos vocant Scholaſticos, axioma, quòd primam gratiam nemo meretur. Cæterùm gratiã pro gratia ſe conſequi poſſe confidit, hoc eſt, pro operibus in gratia factis ſperat adipiſci ſe poſſe vitam æternam, quam & ipſam gratiam vocat Paulus: non quia meritis non datur, inquit Auguſtinus, ſed quia data ſunt & ipſa merita, quibus datur. Data ſunt autẽ gratis: nam primam gratiã, qua fit, vt mereri poſſimus vitam æternam, nullis meritis aſſequi licet. Talem Eccleſiã, cuius

Epiſcopi rectè etiam Patres dicuntur.

Pſal. 44.

1. Pet. 5.

Quomodo eccleſia ex ſolo Chriſto per fidem pendeat.

Gala. 5.

Ioel. 2.

Heb. 4.

Rom. 11.

Ioan. 1.

Rom. 6.

nos esse membra profitemur,& præ nobis ferimus, etiam tu Brenti Catholicam esse negare non posses, nisi malitia cor tuum excæcasset, vt auribus audias,& nō intelligas, videns videas,& nō videas? Sed quid habes, quęso, quod arrodas in Petri verbis? An hoc, quòd hominum congregationem esse dixit Ecclesiam? Certè non est Angelorum,& multò minùs quadrupedum. An quod addidit, habet Prælatos & superiores suos? Quin tu cum Paulo iurgaris potiùs, qui dixit: Dedit quosdā quidem Apostolos, quosdam Prophetas, alios verò Euangelistas, alios Pastores & Doctores ad confirmationem sanctorum. Iam verò illa quæ sequuntur. Hi sunt ministri Christi,& dispensatores mysteriorum Dei, reuerà sicut dicis, nihil ad vestros Asoticos, sed permultùm faciunt ad nostros Prælatos Catholicos: quibus verè scribit Petrus, alligatam esse totam Ecclesiam non minùs, quàm aliam quamuis Rempublicam suis capitibus & gubernatoribus. Eadem est sententia sanctissimi quoque martyris illius Cypriani, sicut paulò anteà cōmemorauimus: qui & hoc in eadem illa scribit epistola, quòd sine Pręlatis, hoc est, Episcopis, quos Petrus à Soto verè vocat ministros Christi legitimos, nō est Ecclesia. Reuerà dissipationē, vel ruinam potiùs,& exitium Ecclesiæ molitur, quisquis ordinem hūc vel abolere studet, vel quasi minùs necessarium eleuat. Neque enim vel Solis lumen ac calor, vel cibus ac potus, tam sunt pręsenti vitæ fouēdæ ac sustinendæ necessaria, quàm est conseruandę in terris Ecclesię Apostolicum & pastorale munus.

Matt. 13.

Ephe. 4.

Sine Episcopis non est Ecclesia

Hactenùs collationem suam absoluit Brentius, quam sic à nobis esse tractatam existimamus, planum vt omnibus factum sit, cuius ipse partis est, eam Asoticam, Ecclesiam verò nostram esse Catholicam. Aggreditur nunc ad promissiones, quæ factæ sunt Ecclesiæ Catholicæ, quas verè docet ad Asoticam, hoc est, suam Ecclesiam nihil pertinere. Quamobrem hac in parte non grauatim eius sententiæ subscribimus, nec locum hunc vllius confutationis indigere putamus: est enim verissimum, quod scribit, Asoticam suam Ecclesiam non esse sponsam Christi, non acceptam Deo, non sanctam, non formosam, neque consistere posse contra portas inferi, sed expositam esse

esse libidini Satanæ, & omnium Angelorum eius, nihil in ea inueniri nisi mendacium & vanitatem: ac si quando veritatem profert, in mendacio eam profanari ac deprauari, non habere spiritum sanctum, non habere Christum præsentem tutorem & seruatorem, non habere pium vllum commercium cum Catholica, non habere vllam autoritatem iudicandi & probandi quamuis doctrinam, & de eius veritate vel vanitate testificandi: nõ exaudire preces eius, nec fructũ eam aliquem Christi promissionem capere, sed necesse habere in morte perire, & in tartarum perpetuò affligendam præcipitari. Hæc est sors, hæc est hęreditas Asoticæ Ecclesiæ.

Quæ sors & hæreditas Ecclesiæ apud hæreticos.

Proponit tandem Brentius dubitationem quandam, sed pridẽ à nobis discussam. At enim, inquit, dices: Quid si Asoticus quispiam impio & Lucianico corde admisceat se veræ Ecclesiæ Catholicæ, & profiteatur vnà cum pijs doctrinam Christi tanta eloquentia, tanta prudentia, tantaque externæ vitæ honestate, vt eligatur publico suffragio in ministrum, adeoque Episcopum Ecclesiæ, num ministerium huius esset veræ Ecclesię inutile & inefficax? An qui per eum baptizarentur, non verè essent baptizati? an qui per hunc audirent cœlestem doctrinã, non possent spiritum sanctum accipere? an qui ab hoc cœnam Domini sumerent, non sumerent verum corpus & sanguinem Christi? Dixi suprà, quòd fieri soleat, vt impij hypocritæ admisceantur veræ ecclesiæ: ea enim est sors Euangelicæ sagenæ, vt cùm in mare huius mundi iacta fuerit, contrahat ex omni genere piscium, malorum pariter & bonorum. Sed & hypocritæ sunt in externa congregatione & societate veræ ecclesiæ, tamen cùm sint animo impio, Lucianico & Epicureo, nihil certius est, quàm quòd non sunt illa Catholica Ecclesia, aduersus quam non præualeant portæ inferi, quemadmodum Asotus alicubi nugatur. Nihilominùs autem si fuerint ad ministerium Ecclesiæ vocati, & docuerint, quæ pia sunt, atque administrauerint sacramenta iuxta institutionem Christi, ipsi quidem sunt Deo abominabiles, ministerio autem eorum efficitur id, ad quod Dominus ordinauit. Incrementum enim non est ordinis ministri, sed Spiritus sancti:

Fatetur Brẽtius Ecclesiæ hypocritas et impuros planè admisceri, id quę contra Donatistas.

 qui

qui cùm sit liberrimus donorum suorum dispensator, & misereatur cuius vult, non respicit, quod ad se attinet, organi indignitatem, sed suam ipsius clementiam & liberalitatem. Itaque repudiamus Donatistas, qui docuerunt Spiritum sanctum non esse per ministerium malorum efficacem.

Responsio. Et hac de re Brenti, nihil est quòd plura tecũ verba commutemus. Nã & rixis his immorari diutiùs nolumus, quarum nos pridem est pertæsum: & videris nunc propiùs tãdem ad veritaté accedere: nisi quòd cùm veritate non possis, mendacio & calumnia Petrũ à Soto separare conaris. Neque enim hoc dixit vnquam Petrus, quod eũ tu dixisse fingis: quòd qui sunt animo impio, Lucianico & Epicureo, sint illa Catholica Ecclesia, aduersus quam non præualeant portæ inferi: verũ verba illius hæc sunt: Ecclesia, cui promissio illa Christi facta est, Portæ inferi non præualebunt aduersus eã, visibilis est: nec ex electione Dei aut vera fide & charitate internis pendet, vt quis ad Ecclesiã pertineat, siue vt subditus, siue vt prælatus: sed vt viuum mẽbrum sit, hæc requiruntur. Quid igitur aliud dixit Petrus à Soto, quàm quod à te quoq; nunc dicitur? etiam hypocritas esse in externa congregatione & societate veræ Ecclesiæ, quàmlibet animo sint impio. Quòd autem hi sint illa ipsa Catholica Ecclesia, aduersus quã non præualebunt portæ inferi, hoc nunquam dixit Petrus: sed pertinere tantùm dixit ad illam externam congregationem & societatem, & admisceri illi veræ Ecclesiæ, cui hæc promissio facta est: esse illius mortua, non viua membra. Ac si quis talis in ministrum Ecclesiæ, siue Episcopum, sit electus, efficax esse ministerium eius. Si quando cõgregatur Concilium, fieri potest, vt inter Episcopos reperiantur, qui sint impio corde, & externa vitæ honestate impietatem suam tegant: num ideo non erit illis dicendæ sententię locus? Certè de talibus non est hominis iudicium, cùm scriptum sit: Homo videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor. Non est hominis, vt secùs iudicet de homine, quàm videt: cordis iudicium Deo relinquendum est. Neque fas est, cuius non videas nisi bona opera, de eo secùs iudicare: cùm etiam quæ sunt ambigua

Soto quid affingat Brentius.

1. Reg. 26.

in meliorem partem interpretari, Christianę sit charitatis. Ac rectè monet Augustinus: Quæ vides, indica: quæ non vides, Deo committe. Tu autem eò audaciæ prorupisti, vt etiam de corde hominis, quod solius Dei proprium est, tibi iudicium arroges. Verùm scopus vester, cùm ista scribitis, hic est: vt si quis fortè sit externa vitæ sanctitate prę ditus, qui dissentiat à vobis, & impia vestra dogmata condemnet, excipere contra eum possitis, quòd impio corde sit & Lucianico. Quid autem esse potest à modestia charitateque Christiana magis alienum? Sed si charitatem haberetis, ab Ecclesiá Dei vos nunquam præcideretis.

Aug. ser. 238. de tẽpore.

Quod autem addis Brenti: Si impij hypocritæ docuerint pugnantia cum cœlesti doctrina, & peruerterint verum vsum Sacramentorum Christi, quòd nulla amplius nec reuerentia, nec obedientia obstricta est eis Catholica Ecclesia, etiamsi fuerint anteà legitimè vocati: quin potiùs necesse habet Ecclesia eos fugere & vitare, ac si fieri potest, ab ouili Christi tanquàm lupos arcere: verissimè scriptum est à te Brenti. Nam quoàd aliquis fuerit externè quidem Christianus, corde verò Lutheranus, quandoquidem quæ non videmus, Deo committere iubemur, qui scrutatur corda & renes, ferendus est in externa ista congregatione & societate veræ Ecclesiæ. Simul vt autem in lucem proferre cœperit impia vestra dogmata, & peruertere more vestro verum Sacramentorum vsum, etiam si pastor alicuius Ecclesiæ, & ad hoc munus legitimè fuerit vocatus, iam oues ei nulla neque reuerentia, neque obedientia sunt obstrictæ: quin eum fugere debent, & ab ouili tanquàm lupum arcere: præcipuè postquàm iudicis Ecclesiastici sententia pronunciatus fuerit impiorum Lutheri dogmatum assertor, & è cœtu piorum exterminatus. Vides quàm pulchrè nobis in hoc extremo actu tecum conueniat?

De malis Doctoribus ferendis, aut etiam exterminandis.

Cæterùm nihil est, quòd stomacheris venerabili viro Petro à Soro, quòd in vos accommodauerit illa verba ex epistola Ioannis: Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum. Quid enim potuit magis aptè & appositè de vobis dici? Quæso te Brenti, vt ipse diligentiùs hæc verba

De loco 1. Ioan. 2. Ex nobis prodierũt, sed non erant ex nobis.

excutias,& videas,an non rectissimè quadrant in vos. Primum illud,nunquid,verissimum nō est,quòd à nobis prodieritis? Est hoc certè manifestiùs, quàm vllo modo negare possitis. Ante quadraginta hos annos certum est & indubitatum fuisse vos nobiscum in eodē ouili Christi: vnanimes in eadem domo Dei nobiscum habitasse: in qua simul agnum comedebatis: commune fuit vobis nobiscum altare,communis Cathedra,communia sacra omnia. Non audiebantur tum illæ voces: Ego sum Lutheri, ego Zuinglij siue Caluini,ego Balthasaris Pacimontani siue Memnonis, ego Suenckfeldij, ego Serueti siue Campani, ego Philippi Melanchthonis, ego Brentij, ego Osiandri, ego Flaccij, ego nescio cuius alterius Suermeri: nihil horum ante quadraginta proximos superiores annos fuit auditū: sed vnanimes vno ore honorificabamus Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi. Terra labij fuit vnus, & eorundem sermonum. Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna: & sicut horrendum Dæmonibus, sic iucundum fuit Angelis spectaculum, cùm viderent habitare fratres in vnum: cùm cernerent illum verè populum Israël,de quo scriptum est: Egressi sunt omnes filij Israël, & pariter congregati quasi vir vnus. Stans omnis populus,quasi vnius sermone respondit. Conuenit vniuersus Israël ad ciuitatem quasi homo vnus, eadem mente,vnoque consilio. Congregatus est populus quasi vir vnus in Hierusalem. In hoc itaq; populo Israël in hac vnitate fidelium,in hac Ecclesia nostra Catholica vos aliquādo Brenti fuistis. Ipsa vos genuit,ipsa vos in sinu suo fouit aliquādiu,in ipsa veram fidem professi estis,sed ex eā posteà per schisma sacrilegum excessistis, vt rectè possimus de vobis illud Psalmi dicere: Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique,& si is qui oderat me, super me maligna loquutus fuisset,abscondissem me forsitan ab eo: Tu verò homo vnanimis,dux meus & notus meus,qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu. Cedò Brenti, non ambulauimus in domo Dei cū consensu ante quadraginta hos annos? Vnde ergo nunc ista dissensio? Qui intus erat,inquit Augustinus foris factus est: ambulauit mecum in domo Dei cum

Consensus & pax Ecclesiæ ante Lutheranismū.

Rom.15. Gene.11. Acto.4. Psal.132. Iudic.20. 1.Esdr.3.

Psal.54.

Augustinus in Psal.54.

consensu:aliam domum erexit contra domum Dei. Quare illa relicta est, vbi ambulauimus cum consensu? Quare illa deserta est, vbi dulces capiebamus cibos? Constat ergo iam Brenti quòd ex nobis prodistis, quòd intùs aliquãdo nobiscum fuistis, nunc autem foris facti estis. Restat iam, vt videamus, an illud quoque de vobis rectè dictum sit, quòd non eratis ex nobis. Probat hoc Ioannes his verbis: Nam si fuissent, inquit, ex nobis, permansissent vtiq; nobiscum. Cùm in Ecclesia nobiscum fuissetis, corporibus tantùm fuistis, non autem spiritu: falsóq; fidelium nomen obtendebatis. Nam si verè fideles fuissetis, nunquam ab Ecclesia defecissetis. Quare sicut paleæ licet in eadem area tritico sint permixtæ non tamen in tritico censentur: ita vos, licet in eadem Ecclesia, quæ Christi corpus est, veris membris permixti fueritis, in illis tamen censeri nõ potuistis. Præclarè Augustinus: Omnes Hæretici, omnes Schismatici ex nobis exierunt, id est, ex Ecclesia: sed non exirent, si ex nobis essent. Antequàm exirent ergo, non erant ex nobis. Sic erant, inquit, in corpore Christi, quomodo humores mali: quando euomuntur, tunc releuatur corpus. Sic isti quando exeunt, tunc Ecclesia releuatur: & dicit, quando eos euomit, atque proijcit corpus, ex me exierunt humores isti, sed non erant ex me. Quid est, Non erant ex me? Non de carne mea præcisi sunt, sed pectus mihi premebant cùm inessent. Vides, quàm & hoc bellè quadret in vos, qui cùm ambularetis in magnis & mirabilibus super vos, nouas quasdam opiniones inuexistis, vt vos à Christi corpore, nefario schismate separare, quam ab illis discedere malueritis.

De loco Ioannis, Nõ eratis ex nobis.

Aug. in epist. Ioã. tractatu.

Psal. 130.

Sed non potes ferre Brenti, quòd in vos hæc Ioannis verba accõmodentur. Dicis accusasse vos Catholicos Antichristianismi, quòd impia doceamus, quòd institutionem Sacramentorum Christi deprauemus: necessitatem itaque salutis vestræ exegisse, vt colluuiem eorum, qui in Apostolica doctrina non permanserunt, detestaremini, & quàm contento possetis, cursu, fugeretis. Accusastis nos Antichristianismi Brenti? Quid autem? Num sufficit accusasse? Num causam propterea legitimam habuistis, discessionem à nobis faciendi? Conuictos certè tanti criminis,

Catholici accusantur Antichristianismi per Brẽtium.

non accusatos tantùm oportuit. Quin vos Antichristianismi multò veriùs estis accusati: neque defuerunt insignes aliquot Academiæ, quæ doctrinam vestram impiam iudicarent. Penes quem autem hac de re & est, & fuit, & erit semper statuendi potestas, frustrà portis omnibus inferi reluctantibus, Romanus Pontifex, hæreticos vos pronunciauit. Sed & in comitijs Imperialibus VVormatiæ proscriptionis decretum contra vos latum est. Tot eorum sententijs, penes quos fuit legitima iudicandi potestas, vos Antichristos illos esse declaratum est, de quibus in hac epistola scribit Ioannes. Cæterùm vos Brenti, quis iudices constituit orbis totius Christiani? Quādo autem dies illi dicta? quando causæ dicendæ potestas facta? quando quisquam eorum obseruatum est, quę in legitimis iudicijs obseruari consueuerunt? Quis autem nos condemnauit? Idem ille qui accusauit. Ergo & accusatorum, & iudicum officio ijdem vos functi estis. Quibus hoc legibus cautū, quibus moribus receptum fuit vnquàm? Etiam apud immanes Barbaros iudicis officio non fungitur, nisi cui legitimè potestas hæc fuerit mandata. Deinde citatur tamen reus, causæ dicendæ potestas illi permittitur, neque & accusatoris & iudicis personā eidem sustinere fas est. Ita ne soli vos licere vobis vultis, contra ius gentium venire, naturæ ordinem peruertere, diuinas humanasque leges conculcare, Barbaros etiam ipsos immanitate superare? Sed vide Brenti, posteaquàm vos per summam iniuriā ius vobis arrogastis, orbem Christianum in auditum Antichristianismi accusandi simul & condemnandi, quemadmodum exemplo vestro prouocati, idem sibi ius in vos vestri quoq; paulò pòst vsurpauerunt. Quis inter omnes magis fidus Achates Martini Lutheri fuerit, quàm Carolstadius? Verum vix toto biennio durauit hæc inter eos amicitia. Sicut Lutherus orbem Christianum, sic ipse pari autoritate vicissim Antichristianismi Lutherum accusauit, simul & condemnauit. Idem fecit Moncerus, idem nō de vobis magis Lutheranis, quàm de Carolstadianis siue Zuinglianis, non ita multò post statuerunt Balthasar Pacimontanus & Memno: idem de omnibus vobis posteà Suenckfeldius, Campanus, Seruetus, & hoc genus hæretico-

Lutherani quot modis iudicati.

Sectarij simul accusatores & iudices orbis.

ticorum alia portenta. Sed & Flacius Illyricus, quam sententiam tulerit contra Interimistas & Adiaphoristas, obscurum non est. Permisistis vos vobis, cùm nullam haberetis autoritatem publicam, Antichristianismi Christianum orbem non vocatum, non auditum accusare, simul & condemnare, & ab eo vos nefario schismate separastis? Sibi quoq; idem eodem iure permitti voluerunt isti. Nam si fas est vnicuique de doctrina iudicare, & quam ipsi visum fuerit, tanquàm impiam condemnare, sibi quoq; fas esse putauerunt, vt idem de vestra doctrina statuerent, quod de totius orbis Christiani doctrina per vos fuerat constitutum. Hæc res nobis peperit Satanismum hunc, quo nunc æstuat Germania, dum se pro Papa quisque gerere vult, dum sibi fas esse putat & accusatoris & iudicis officio simul fungi, dum & illud licere sibi cupit, vt quos impios ipse indicta causa iudicauerit, ab eis discessionem faciat, seorsum cœtum congreget, sacrilegum altare contra legitimum erigat, Cathedram pestilentiæ contra Cathedram salutis constituat. Vbi sic omnis ordo peruertitur, ibi florere Satanismum, & ordine sublato, horrorem necesse est consequi sempiternum. Sed de his satis. *Pro Papa se quisque gerit in germania*

Proponit aliam quæstionem Brentius, sed priusquàm ei respondeat, interrupto orationis cursu, aliò delabitur. Vehementer enim eum illa verba pupugerunt, quæ Petrus à Soto verissimè scripsit: Vnitas certum signum est Ecclesię, discessio autem proprium signum hęresis. Quam obrem omnes neruos contendit, vt ea refutare possit. Si intelligit, inquit, vnitatem per se certum esse signum Ecclesiæ, & discessionem per se proprium esse signum hæretici, quid furiosius? Quid enim? Itáne certum est, ibi esse Ecclesiam, vbi est vnitas? Fateor nihil esse amabilius, nihil iucundius vnitate, mutuaque charitate & concordia. Et in hoc, inquit Christus, cognoscent omnes, quòd discipuli mei sitis, si charitatem habueritis inter vos mutuò. Sed num quæuis charitas, quæuis concordia, quæuis vnitas certum & infallibile signum est veræ Ecclesiæ, vt quęuis discessio proprium signum hæresis? *An vnit. as signum certum Ecclesiæ.* *Ioan. 13.*

Sudes est in oculis hæreticorum nomen charitatis & vnitatis: quot quoties audiũt, suam sibi diuisionem exprobrari *Responsio.*

brari putant. Neque malè coniiciunt. Quamobrem nulla de re minùs libenter dici audiunt, quàm de vnitate & charitate, de qua etiam quoties de iustitia loquuntur, ne verbo quidem fieri volunt mentionem, sed sola fide se iustificati contendunt. Fidem enim habere se posse cum Dæmonibus communem intelligunt: charitatem si haberent, neque Dæmones, Dæmones, neque hæretici essent hæretici. Verè autem dictum est ab Augustino: Non existimo quenquam ita desipere, vt credat ad Ecclesiæ pertinere vnitatem, qui non habet charitatem. Non autem, ait idẽ, habet Dei charitatem, qui Ecclesiæ non diligit vnitatem. Atqui non est alia certior Ecclesiæ nota, quàm sit vnitas, quam etiam ob causam in symbolo Constantinopolitano, quod post lectum Euangelium in Ecclesia cantari cõsueuit, cùm quatuor notis Ecclesia Dei describatur, quibus eam ab Ecclesia Satanæ discernere liceat, primo loco ponitur, quòd sit vna. Nam sicut fides non est nisi vna, vt quicquid præter vnam fidem est, perfidiam esse, non fidem dicat Hilarius: sic Ecclesia quoque non est nisi vna, vt quicquid præter vnam est Ecclesiam, Satanæ synagoga, non Ecclesia rectè vocetur. Neque verò non intelligit hoc Brentius, esse certissimum & maximè proprium Ecclesiæ signum vnitatem: quare cùm sit res manifestior, quàm vt ambigi de ea possit, rixam nobis de nomine suscitat. Etiam inter Turcas, etiam inter latrones esse dicit vnitatem. At nobis Brenti, non de Turcis, non de Iudæis, non de latronibus, sed de Catholica ecclesia sermo nunc est: itaque non de illorum, sed de huius vnitate nunc loquimur. Scimus & malis non deesse suam vnitatem, qua nihil ecclesiæ perniciosius esse posse, in suis moralibus docet Gregorius. Verùm nos nunc non loquimur de vnitate carnis, de qua scriptum est: A scintilla vna augetur ignis, & ab vno doloso augetur sanguis: sed loquimur de spiritus vnitate, quam diligenter nobis commendat Paulus, atque vt eam, supportantes inuicem in charitate, seruare solliciti simus in vinculo pacis, hortatur. Hanc autẽ vnitatem ab eo seruari docet Hieronymus, qui non rapitur omni vento doctrinæ, neque in morem stulti, quasi luna mutatur. Hic locus, inquit, vel maximè contra hæreticos

Cõtra Crescon. lib. 1. cap. 29.
Libr. 3. de Baptismo contra Donatistas, capite 16.
Ad Constantium.
Greg. libr. 41. cap. 3.
Eccle. 11.
Quæ vnitas arguat Ecclesiam.
Ephe. 4.
Hiero. in epist. ad Ephe. c. 4.

eos facit, qui pacis vinculo dissipato atque corrupto, putant se tenere spiritus vnitatem, cùm vnitas Spiritus in pacis vinculo seruetur. Quando enim non idipsum omnes loquimur, & alius dicit, Ego sum Pauli: alius, Ego Apollo: alius, Ego Cephæ: diuidimus spiritus vnitatem, ac eam in partes ac membra discerpimus. Quibus verbis, quàm his, clariùs depingi potuistis? An non rapimini vos omni vento doctrinæ? an non in morem stulti quasi luna mutamini modò non in horas? nunc Lutheristæ, mox Caluinistæ, non ita multò post Anabaptistæ: sicut in Monasteriensi ciuitate factum esse iam commemorauimus, & fieri quotidiè videmus. Deinde verò: Nónne fuimus omnes ante quadraginta hos annos pacis vinculo colligati? Eramus vnum corpus, vnus spiritus, sicut vocati fuimus in vna spe vocationis nostræ: vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnus erat Deus & Pater omnium. Cedò Brenti, quis dissipauit, quis rupit hoc vinculum pacis? quo primùm autore factum est, vt non idipsum omnes loqueremur? vt diceret hic, Ego sum Lutheri: alius, Ego Zuinglij, rursus alius, Ego Pacimontani, vel Suenckfeldij, vel Serueti. Perfrica frontem, & ex tuis autorem fuisse nega. Scio, tibi quàm minimum frontis esse, nondum te tamen ita pudorem omnem abiecisse puto, vt quod vel ipsa luce scis esse clarius, id negare audeas. Est igitur Ecclesiæ præcipua dos vnitas, & vnum omnium certissimum signum, quo Catholica dignoscitur ab hæretica, quam quanto studio commendatam nobis Christus voluerit, indicat illius precatio, qua vsus est ad Patrem suum cœlestem illa ipsa hora, qua iam erat semetipsum traditurus pro nobis oblationem & hostiam Deo. Quid enim aliud precatus tum est, quàm vt vnum cum ipso, vnum & inter nos essemus? quod non pro ijs tantùm orauit, qui tum præsentes aderant, verùm & pro ijs, qui credituri essent per sermonem eorum: quotquot in præsenti crederent, quotquot posteris etiam ætatibus alij per alios essent credituri: hos vt consertam coronam patri tum offerens vnionis Ecclesiasticæ cathena verè aurea colligari petiuit vniuersos, vt omnes vnum essent: ex vniuersis qui continua successione Euangelium suscepturi erant, vnam con-

1. Cor. 1.

Hæretici nūc quasi luna mutantur.

Ephe. 4.

Commēdatio vnitatis Ecclesiasticæ.

Ioan. 17.

congregationem constituens, quæ propterea Catholica, hoc est, vniuersalis Ecclesia nominatur, vt quę non in aliqua orbis parte, sicut veteris religionis populus, sed vniuerso orbe: neque ad certum aliquod tempus, sed ad consummationem vsque seculi: neque peculiariter ex Israëlitis, sed ex omnium hominum nationibus esset congreganda, ad incomprehensibilem inter sese & cum ipso vnionem: quā quò diligentiùs retinere studeremus inter nos, nihil aliud quàm vinculum illius pacem testamēto nobis legare dignatus est: quin & mortis illius tam acerbæ, tam etiam ignominiosæ, nō alia causa fuit, quàm vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Sed vos Brēti, & quod nobis testamēto per illum legatum est, repudiastis: & precationem ipsius ex incredibili quadam erga nos charitate profectam, nullum vobis fructum afferre passi estis: & immēsum illud crucis & mortis illius beneficium, quātùm in vobis est, irritum & inane reddidistis: dum quod anteà dispersum, posteà sanguine Christi precioso fuit cōgregatum, id vos iterū dispersistis. Est ne hoc Brenti Christianos esse? éstne hoc Euangelium Christi profiteri? Christus ex duobus fecit vnum (fecit enim vtraque vnum, dicit Apostolus) vos ex vno fecistis duo, ac plura etiā, quàm duo. Altare contra altare erexistis, cathedram contra cathedram constituistis. Obsecro vos per Deum immortalem, quid est hoc aliud, quàm Antichristos esse? quàm non Christi Euangelium, sed Satanæ Cacangelium profiteri? Sicut enim Christus est, qui congregat: ita Satanas est, qui dispergit. Impios illos milites, qui Christum in crucem egerunt, immanitate vestra superasse videmini. Venerunt enim impij illi, & non fregerunt crura Christi: venistis vos speciem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes, & dirupistis, ac in multas partes concidistis totum corpus Christi, vnam, sanctam, Catholicam, Apostolicam Ecclesiam. Integrum Christi corpus inter manus persequutorum in cruce permansit, & inter manus Christianorum non est integrum corpus Ecclesiæ, pro qua verum & viuum corpus suum in mortem Christus tradere dignatus est.

Ioan.15. *Ioan.11.* *Ephe.2.* *Hæretici crudeliores militibus Christum crucifigentibus.* *Ioan.19.* *2.Tim.3.*

Sed hic diuisionis siue discessionis suæ causam afferre Bren-

Brentius, quòd priores nos à pia doctrina discesserimus. Quid autem Brenti, an non eandem suæ quoque discessionis à vobis causam adferunt Sacramentarij? qui quod vos nobis horrendum idololatriæ crimen impingitis, idē & ipsi vobis obijciunt, vt non magis nos vobis, quàm vos illis idololatræ sitis. Lege quam scripsit epistolam ad Serenissimum Regem meum Ioannes à Lasko, cui respondet Ioachimus Vuestphalus: ita rem habere comperies. Deinde verò an vtrosque & impiæ doctrinæ, & peruersi Sacramentorum vsus non similiter condemnant Anabaptistæ, Suenckfeldiani, Seruetiani & Picardi? an idem sibi ius non esse dicunt, se à vobis separandi? Si satis est dicere, estis & vos non modò catholicæ Ecclesiæ, verùm & istorum hæreticorum, qui paulò ante iurati fratres vestri fuerunt, iudicio impij & idololatræ. Sic nihil adfertur à vobis contra nos, quod non similiter ab alijs hæreticis adferatur contra vos. Nec secùs æquum est fieri, vbi permittitur vnicuique de doctrina iudicandi potestas, vbi accusasse, vicisse est. Sed si quis Brenti, recta ratione rem expendat; huius discessionis, qua vos à nobis nefario schismate separastis, arrogantiam, fastum, proteruiam vestram præcipuam fuisse causam dixerit. Nam cùm nonnihil gratiarum donorumqne suorum Deus in vos sua benignitate contulisset, cùm nec ingenium vobis, nec doctrina, nec linguarum peritia, nec præclara plerisque dicendi scribendique facultas deesset: has esse Dei gratias obliti (quas ille sicut non paucis Catholicis, ita vestrum quoque nonnullis largitus est) sic vos ipsos amare, sic vobis ipsi placere, sic magnificè vos efferre cœpistis, atque eò insolentiæ prorupistis, vt haud aliter, quàm si à vobis verbum Dei processisset, aut in vos solos peruenisset, illius possessione reliquos omnes excluderetis, & vniuersum orbem Christianum aut cæcitatis, quòd non videret in scripturis ea, quæ vos videre vobis videmini, aut impietatis, quòd sciēs prudensque agnitam veritatem oppugnaret, condemnaretis. Hæc arrogantia vestra præclarum illud pacis vinculum rupit, quo fueramus inter nos in vnitate spiritus colligati. Nam cum illo, qui posteà detractus est in infernum in profundum laci, visi estis in cœlum condescendere,

Nō Catholici prim à pia doctrina discesserunt.

Schismatis hodierni parens fastus & arrogātia nouorum Doctorū.

1. Cor. 14.

Esa. 14.

re, super astra Dei exaltare solium vestrum, ascendere super altitudinem nubium, & esse velle similes altissimo. Quicquid à sanctis Patribus traditum, quicquid conciliorum autoritate constitutum, quicquid incredibili totius orbis Christiani consensu, tot seculis est receptum, id tanquàm hominum commentum reijci: quod autem vobis placuisset, id tanquàm Dei verbum ab omnibus adorari voluistis. Quorsum autē aliò spectabant hæc, quàm quòd vos pro Dijs coli ab imperitá multitudine cupiebatis? Et

Osiander. certè queritur Osiander, quòd triginta sex loca produxerit è Scripturis, quibus habitare Deum in nobis demonstrauit, neque tamen pro Dei verbo, quod è Scripturis protulerat, habitum fuerit: simul vt idem hoc à Philippo dictum est, statim tanquam Dei verbum adoratum esse. Hæc itaq; diuinitatis affectatio, quæ & Cherub illum sapientia præstantem de cœlo, & primū parentem nostrum de paradiso deturbauit, vos à compage Christi corporis vna, sancta, Catholica, Apostolica Ecclesia diuulsit. Ac ini-

Ephe. 5. tium quidem huius rei, sicut ostēdimus in præfatione no-

Lutherum auaritia et inanis gloria perpulit ad schisma. stra, profectum est ab ea, quam rectè Paulus vocat idolorum seruitutem, auaritiā, cùm quem sibi suisque deberi quæstum Lutherus putabat, cum ab alijs intercipi ferre non posset. Sed fuit ista causa quædam discessionis remotior. Cæterùm postquàm ei non defuerunt applausores, qui cùm illum solida plaustra conuitijs onusta, in mores vitamque nostram effundentem viderent, subinde Euge, euge, acclamabant: ea demùm res animum homini addidit, quò minùs cunctanter ab vnitate Ecclesiæ discederet. Non igitur doctrina nostra iudicio vestro parum pia, sed superbia vestra non minor, quàm fuit illius Angeli, quem de cœlo deiectum esse paulòantè commemorauimus, discessionis huius causam dedit. Quòd si spiritus minùs altos gessissetis, si quemadmodum nos esse dicitis, ita & vos homines, atque hoc ipso errori obnoxios esse, recordari vo

Phil. 2. luissetis: si quod monet Paulus, nihil per contentionem, neque per inanem gloriā, sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes, ei parēre, in animum inducere potuissetis, nunquàm hæc tam perniciosa & sacrilega separationis consilia amplexi fuissetis.

Ve-

Verùm hîc profert nobis exemplum Brentius ex historia Regum: In regno, inquit, Israëlitico Rex Achab, Principes Sacrificuli Baal, & maxima pars populi coniungebantur concordia & vnitate in cultu Baalitico. Elias autem discedebat ab eis: ergóne illi vera erant Ecclesia, quia consentiebant? Elias autem hæreticus, quia hanc consensionem deserebat? *Brentius exemplo se tuetur à nota schismatis.*

Atqui neque Cæsares vestri Brenti, verè Catholici Reges, neque pientissimus Rex noster Sigismundus cum Achab impio Rege commune quicquam habent: neque nos sacrificuli sumus Baal, nec in cultu Baalitico, sed in cultu veri Dei populus Christianus concordia nobis & vnitate coniungitur. Et quantum est inter Eliam & iudicium venturi Christi, & Lutherum Antichristi præcursorem, tantum est discrimen inter pios Reges hos, & impium Regem Achab: inter Sacrificulos Baal, & institutos à Christo Sacerdotes nostros: inter eum populum, qui tum fuit illis, & qui nunc est istis vnitate cõiunctus. Quòd si quemadmodum olim Donatistæ, sic vos nunc etiam de paucitate vestra gloriari vultis, & propterea vos cum paucis illis cum Elia coniunctis verè comparari posse putatis, quòd multò maior Catholicorum, quàm vestrorum est numerus: cur eandem licentiã non permittitis de suorum quoque paucitate gloriandi viro nõ minùs docto, quàm sitis vos, Osiandro? qui & ipse ab ijs, qui sunt confessionis Augustanæ, non aliter quàm Elias ab impijs Prophetis Achab discessit: & suos hortatur, si propterea minùs autoritatis tribuere velint doctrinæ suæ, quàm Philippianæ, quòd plures sint, qui Philippum siue Confessionem Augustanam sequantur, vt eadem ratione se ad Pontificios conferant, qui multitudine Philippianos multò superant. Sic ille Philippianos non alio loco, quàm quo Prophetas Achab, habuisse videtur. Intereà tamen vide Brenti, quàm verè dicas, quòd ab Achab & eius Prophetis Elias discesserit, cum illis coniunctus nũquàm fuerit. Vos autem & pientissimis Regibus & Episcopis Catholicis ante triginta hos & quadraginta annos ita doctrinæ religionisque concordia coniuncti fuistis, vt idipsum sentiremus omnes, idipsum diceremus, idem saperemus. *Responsio.*

Cæ-

Aliud Brẽtij exẽplũ de Caipha & alijs in necẽ Christi conspirantibus.

Ioan.11.

Matt.26.

Luc.23.

Psal.2.

Cæterùm nullum est exemplum, in quo sibi magis placeant oẽs ferè nostri temporis hęretici, quàm sit hoc, quod & initiò proposuit, & nunc libellum hunc suum claudens, repetit Brentius ex Euãgelio, quod subinde contra nos inculcat: cùm tamen nõ magis ad nos pertineat, quàm illud quod ex historia Regum proximè prolatũ est. In occidendo Christo, inquit Brentius, conueniebãt vnanimi consensu Caiphas, Annas, Pilatus, Principes, Pontifices, Sacerdotes, Senatores, & vulgus. Quare fremuerunt, inquit Psalmus, gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnũ aduersus Dominum & aduersus Christum eius. Vtamur ergo Dialectica Asoti, & dicamus hos esse Ecclesiam Dei: Iosephum autem & Nicodemũ esse hæreticos, quòd ab ijs discesserint.

Responsio.

Prædictũ de Christo vt occideretur, non quòd occisus ignoraretur in Ecclesia.

Hier. 4.

Ezech.7.

Mich.3.

Quorsum autem hæc Brenti? Vide quantùm absis à blasphemia: dum Synagogæ statum, quæ cum honore fuerat sepelienda, cum Ecclesiæ statu confers, quam fundauit Deus in æternum. Scilicet ad nouum aliquem Christum nos ducere vultis, vt quod semel de Christo Dei filio factum est, id fiat iterum? Futurum vt occideretur Christus, vt sacerdotium legis transferretur, & alio Deo magis grato cõmutaretur: vt cæremoniæ Iudæorum ad coruscantẽ Euangelij lucem velut vmbræ quædam euanescerent, Prophetarum vaticinijs prædictum erat: deq; temporibus illis, quibus hæc facta sunt, scripserunt Prophetæ, quòd in die illa peribit cor Regis, & cor Principum: & obstupescẽt Sacerdotes, & prophetæ cõsternabuntur. Lex peribit à Sacerdote, & consilium à Senioribus. Nox vobis pro visione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione. Et occumbet Sol super Prophetas, & obtenebrabitur super eos dies. Quæ omnia, sicut scripta, sic tum impleta sunt. Sed quis vnquã Prophetarum prædixit hoc futurum, vt posteaquã semel occisus est Christus, in credẽtium cordibus in æternum victurus, eum nihilominùs ab Apostolis prędicatum totus orbis ignoraret, & pro Deo coleret idola: tum, quotquot in Apostolorum vices successerunt, excęcati, nihil viderent in sacris literis: deinde post mille quadringentos annos, à nescio quibus vobis Euangelistis, ad veritatis cognitionẽ reuocaretur. Hoc est Brenti, quòd vos vulgo nimis (heu) cre-

dulo

dulo persuadere conati estis, per omne tempus id Ecclesiam caruisse Christo: spretenteque sponso, sponsam pro Deo coluisse laruas & idola, in sacris literis enarrãdis fuisse prorsus cæcam: miracula Sanctorum nihil aliud fuisse, quàm præstigias Dæmonum. Cedo Brenti, quibus Prophetarum oraculis hæc ita futura prædictum est: Nã quæ tu de Christo facta scribis, multis antè seculis prædixisse Prophetas legimus. Quòd si soluere Christum, hoc est, occidere Christum (Soluit autem Christum, si quid Augustino credimus, qui dirumpit Ecclesiam, qui schismata facit, qui vel Ecclesiam à capite suo Christo, vel seipsum ab Ecclesia, vel Ecclesiam in seipsa separat ac diuidit) quid potuit verius dici, quàm quòd in occidendo Christo conuenerunt vnanimi consensu Lutherus, Philippus, Brentius, Flaccius, Carolstadius, Zuinglius, Oecolampadius, Caluinus, Moncerus, Pacimontanus, Menno, Suenckfeldius, Campanus, Seruetus, Pastores, atq; ministri illis coniuncti? Nunquàm illi, quos tu commemorasti, tam atrociter sæuierunt in verum & viuum corpus Christi: nunquàm illud ita lacerauerunt & conciderunt, sicut à vobis laceratum, concisum, & in partes innumeras dissectum videre licet mysticum Christi corpus Ecclesiam. *Aug. in Ioan. Canonicam, tractat. 6. Christum soluere quid. In necem Christi cõuenirunt hæretici nõ minùs quã olim Iudæi.*

Et intereà de persequutione querimini, & agnosci vultis in vobis veterem Ecclesiæ fortunam, de qua dictũ est: Non est seruus maior Domino suo: si me persequuti sunt, & vos persequentur. Et quoniam coram huiusmodi tribunali causa cadere videbimini, ad aliud quod reliquum est, Christi tribunal appellatis, coram quo sicut nunc magna cum fiducia stare vos gloriamini, sic fore confiditis, vt in illa die summa cum alacritate stetis aduersus eos, qui vos angustiauerunt. Quid autẽ horum Brenti non pari ac maiore etiam fiducia dicitur à Sacramentarijs, ab Anabaptistis, & à reliquis hæreticorum portẽtis? Num & hi minùs gloriantur, sicut nũc magna fiducia, ita nunc summa cum alacritate se staturos coram Christi tribunali: Nũ de persequutione minùs queruntur, non solùm quam à christianis, verùmetiã quam à vobis ferunt Lutheranis? quos ferreum iugum suis ceruicibus imposuisse quiritãtur, cùm à Pontificijs ligneo tantùm pressi fuissent: sicut ex ijs, quæ *Ioan. 15. De vana fiducia hæreticorum*

ſcripſere Ioannes Caluinus,& Ioannes à Lasko cõtra Ioachimum Vveſtphalum,iam anteà demonſtrauimus.Ac ſic iſti quidem de vobis queruntur,nihilò tamen & ipſi mitiores in alios non ſolùm hæreticos,verùmetiam Catholiços:quorũ nonnullos publica lege lata extremo ſupplicio damnandos ſenſuerunt,qui ad cor redeuntes,ad eam quã deſeruerant, religionem ſunt reuerſi:quos etiam extinctos humóq; ſepultos exhumari curauerunt. Docuit hoc (inquit Robertus Præſul Arboricenſis in libello, quem hoc anno ſcripſit, De compeſcenda hæreticorum petulantia) cuiuſdam perſonæ triſte cadauer, poſt ſepulturam veſtro iuſſu cruci affixum, quòd præteritæ eius mens conſcia culpæ, ad cor rediens, peteret ac repeteret ſibi miniſtrari Eccleſiæ Catholicæ Sacramenta. Parco, inquit, nomini,quod me etiam tacente norunt omnes Lutetiæ municipes.Parcit ille quidem nomini, ſed palàm eſt, id à Sacramentarijs factum eſſe,Geneuæ proculdubio: nam ibi fas non eſt morituris Euchariſtię Sacramentũ dare.Quid autem crudelius & immanius fieri potuit? Quas vos non excitateris tragœdias,ſi quid eiuſmodi fieret à catholicis? apud quos vt exhumentur aliquando mortui, ſupplicium tamen de exhumatis non ſumitur.Quod autem ita graue facinus fuit admiſſum,vt in exhumatum cadauer tantoperè ſæuiendum eſſe putarent?Moriturus Chriſtianus, viatici ſibi Chriſti corporis & ſanguinis adminiſtrari cupiebat.O facinus plùs quàm Tragicum.Cæterum de Serueto quid ſtatuerit idem Caluinus,& quemadmodum edito libello rectè in hæreticos gladio vindicari docuerit, à nobis eſt ſuperiùs commemoratum.Cuius diſcipuli clamãt, cùm ſcripturis eum ſuperare non poſſet,à vi & armis prçſidium Caluinum eſſe mutuatũ.Verùm abſit, vt nos Caluini de Serueto factum improbemus, quin laudamus potiùs.Si quod ille de Serueto fecit, factum idem fuiſſet ante triginta annos de primo hæreſeon harum omnium architecto, nullum inſigne magis exemplum diuinæ cuiuſdam clementiæ edi potuiſſet. Seruatæ fuiſſent tot myriades ruſticorum,quibus libertas Euãgelica, quam vos prędicaſtis,non ſolùm libertatem eripuit, ſeruitutemque duriorèm effecit, verùmetiam & corporum & animarũ exitium

Vi comprimendos eſſe primos hæreticorũ conatus, ne vel paucis noceant.

tium

tium quàmplurimis attulit ſempiternum. Neq; tot Principes partim cæſi, partim capti, neq; tot viri nobiles interfecti, neq; tot & tantę fuiſſent in Germania calamitates cõſequutæ: nec haberemus nunc Pſychotyrannos iſtos Brẽtios, Caluinos, Suencfeldios, & qui ſunt de grege Picardorum & Anabaptiſtarum: qui cum longè grauiſſimè ſæuiãt in animos plurimorũ mortalium, iniuriam ſibi tamen fieri putãt, ſi quas à Chriſtianis & Orthodoxis perſequutiones patiantur: cũ ipſi tamen hæretici perſequantur hæreticos, neq; cum ipſi diſcrepent ab orbe terrarum, ferant ab opinione ſua diſſentientes. Præclarè ſcriptum eſt ab Hieronymo: Scintilla res parua eſt, & penè, dum cernitur, non videtur, ſed ſi fomitem comprehenderit, & nutrimenta ſui quàmuis paruus ignis inuenerit, mœnia, vrbes, latiſſimos ſaltus, regionesq́; conſumit. Fermentum quoq; res modica videtur & nihili, ſed cùm farinæ conſperſum totã maſſam ſuo vigore corruperit, in illius vim tranſit omne quod mixtum eſt. Ita & doctrina peruerſa ab vno incipiens, vix duos aut tres primũ in exordio reperit auditores: ſed paulatim cancer ſerpit in corpore, & iuxta vulgare prouerbium, vnius pecudis ſcabies totũ commaculat gregem. Igitur & ſcintilla ſtatim, vt apparuerit, extinguẽda eſt, & fermentum à maſſæ vicinia ſemouendum: ſecandæ putridæ carnes, & ſcabioſum animal à caulis ouium repellendum, ne tota domus, maſſa, corpus & pecora, ardeat, corrumpatur, putreſcat, intereat. Arius in Alexandria vna ſcintilla fuit: ſed quia nõ ſtatim oppreſſa eſt, totum orbem eius flãma populata eſt. Sic & in Saxonia Lutherus vna ſcintilla fuit: ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, quantũ ex ea ſit incendiũ excitatum, quis eſt, qui ſiccis oculis cõmemorare queat? Digna vox eſt Bernardi, quæ celebretur: Auferatur malus, ne malos generet. Melius eſt, vt pereat vnus, quàm vnitas. Sed & Chryſoſtomus: Si quis inquit, arrepto igne, domum hanc demoliri & incendere, altareq; hoc diruere conaretur, nunquid quotquot hic eſtis, lapidibus eum velut ſceleſtũ & improbum obrueretis? Quid igitur agendũ cum eo, qui flammam infert tali igne voraciorẽ, non lapidibus ædificatas domos demolientẽ, neq; altare aureũ diruentẽ, ſed quod lõgè parietibus & hoc altari pretioſi⁹ eſt.

Hieron. in cap. 5. ad Galat.

Bernardus epiſt. 110. Chryſoſt. hom. 7. in epiſtolam ad Rom.

Doctorum ędificium subuertentem ac deuastantem? Hoc faciens, qua quæso venia dignus erit? Quid verius dici potuit? Quod si fax illa furialis priùs extincta fuisset, quàm vel vnam domum aliquam inflammasset, non ita multa nunc in orbe christiano passim incendia videremus. Adeò verum est, quod ille dixit: Sæuit in bonos, qui parcit malis. Sæuit in pios, qui parcit impijs hęreticis. Nulla est maior crudelitas, quàm in arcendis hæreticis benignum & clementem videri velle. Quòd si Saul Rex graues dedit pœnas, qui præpostera quadam sua misericordia pepercit Agag Amalechitarum Regi: quantò maiora supplicia manent eos Principes, qui non modò parcunt hæreticis, verùmetiam receptum illis in terris suis dari permittũt, nec mouentur ea re quicquam, si quàm plurimos pestilentissimis eorum erroribus infici videant? Certè non minorem hi culpam sustinent, quàm illi ipsi, per quos miseri mortales doctrinis varijs & peregrinis abducti, in barathrum inferni præcipitantur, & incendijs gehennæ traduntur sempiternis: neque minus ab illis, quàm ab his in illa tremenda die, quando cœli mouendi sunt & terra, suppliciorum exigetur. Rectè nanque dictum est ab Ennodio: Non est grandis differentia, an lethum inferas vel admittas: mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cùm posșit, non excludit. Error, cui non resistitur, approbatur: & veritas cùm minimè defensatur, opprimitur. Negligere quippe, cùm possis perturbare peruersos, nihil est aliud, quàm fouere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Quid prodest, inquit Pius Pontifex, illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti? Consentire autem videtur erranti (si quid Gregorio credimus) qui ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. Verùm hac de re Principes ipsi videntint, quemadmodum suæ suorumq; saluti prospiciant, neque corporum saluti modò, verùm & quæ multò sunt prętiosiores, animarum.

Principũ est in hæreticos animaduertere.

Ennodius in libro defensorio duarũ Synodorum sub Papa Symmacho habitarum.

Damasus epistola 3.

Pius epi. 1.

2. Cor. 5.

Quãtò maior & melior fiducia Catholicorũ quã

Nam coram quo tu futurum scribis, vt vos magna cum fiducia stetis, omnes nos manifestari oportet coram tribunali Christi. Qua vos in re fiduciam vestram collocaturi tum sitis, nescio, qui vos ab ipsius iudicis Christi corpore sepa-

ſeparaſtis: nos certè non in alia magis re ſpem noſtram omnem defixam ſumus habituri, quam quòd vniuſcuiuſque noſtrum portio, caro & ſanguis eſt in eo ipſo, quem iudicem expectamus, Ieſu Chriſto Domino noſtro. Vbi portio noſtra regnat, ibi nos quoque regnaturos credimus: vbi caro noſtra glorificatur, ibi nos fore glorioſos confidimus: vbi ſanguis noſter dominatur, ibi dominaturos & nos perſuaſum habemus: Etſi peccatores nos agnoſcimus, de communione tamen iſta confidimus: & ſi peccata noſtra nos prohibent, ſubſtantia tamen requirit: & ſi delicta noſtra nos excludunt, naturæ cõmunio non repellit. Non eſt tam immitis Dominus, vt obliuiſcatur hominis, quem ipſe geſtat, quem noſtra cauſa ſuſcepit, propter quem horrendum ignominioſæ mortis ſupplicium adire dignatus eſt. Non eſt tam aſper & crudelis, vt non diligat carnem ſuam, membra ſua, viſcera ſua. Caro tua ſumus. O Iudex viuorum & mortuorum, ſanguis tuus ſumus, membra tua ſumus: qualiacunque tandem, ſed membra tamen eſſe tua nunquàm deſijmus: nunquàm nos à corpore tuo, nũquàm ab Eccleſia ſancta tua, vel per hæreſim aliquã, vel per ſchiſma præcidimus. Carnem tuam Domine ne deſpexeris, carnem tuam odio ne habueris, carnem tuã ne condẽnaueris. Nulla eſt alia ſpes, nulla fiducia, nulla gloriatio noſtra, niſi ꝙ tu caro noſtra es, quòd nos caro tua ſumus. Non gloriamur de meritis noſtris, non habemus in illis præcipuè fiduciam noſtrã collocatam: de hoc ſolo gloriamur, in hoc ſolo maximè confidimus, quòd mẽbra ſumus illius corporis tui, quod pro nobis paſſum, crucifixum & mortuum, abundè pro peccatis totius mundi ſatisfecit. Quamobrem ſi merita à nobis requiris, ecce proferimus tibi merita corporis tui, quod cùm de noſtro ſit, noſtra ſunt & illius merita: proferimus tibi meritum paſſionis tuæ, meritum crucis tuæ, meritum mortis tuæ. Hæc ſunt merita noſtra, quæ tu clementiſſime Domine nobiſcum pro immenſa benignitate tua communicare dignatus es: ſecundum hæc merita abs te iudicari poſtulamus: his meritis freti, coram tribunali tuo nos intrepidi ſiſtimus. Noſtra ſunt, quia noſtri ſunt capitis: noſtri ſunt corporis, à quo nos nefario ſchiſmate nunquàm præcidimus.

Sectariorũ corã tribunali Christi.

Autoris ad iudicẽ Christum pia precatio, & Catholica ſimul proteſtatio.

Hæc merita interponimus inter nos & inter iudicium tuum: aliter iudicio tecum contendere nolumus: de quo solenniter protestamur. Cum hac fiducia Brenti, nos accedemus ad tribunal Christi: hoc solo freti, quòd caro illius, quòd sanguis illius, quòd membra sumus corporis illius, nec aliter coram illo causam nostram perorabimus. Cæterùm vos Brenti, num aliquid in illius carne & sanguine spei collocare, num pati cum fiducia illius corporis merita vobis vendicare poteritis? à quo non ipsi modò vos per sacrilegum schisma præcidistis, verùmetiam tot præcisionum, tot sectarum alijs duces & autores fuistis: ac multò crudeliùs mysticum Christi corpus tractastis, quàm impij milites viuum illud, quod in crucem egerunt. Nam illi, sicut prædictum erat, os non comminuerunt ex eo: vos autem quas ex eo particulas non fecistis? Ego verò non dubitauerim affirmare, quàmuis nihilò sitis nobis meliores, si tamen admirabili quadam essetis vitæ sanctimonia conspicui: si fidem, de qua sola gloriamini, tantam haberetis, vt eâ etiam mõtes transferre possetis: si facultates vestras omnes in cibos pauperum erogaretis: denique quod magis mirum est, si corpora etiam vestra omni genere suppliciorum excrucianda pro Christi nomine traderetis: nihil hæc vobis omnia coram illo Christi tribunali profutura: si quidem extra Christi corpus nulla sunt merita, quæ prodesse queant. In Christi corpore valent, quicquid valent merita nostra.

Misera fiducia Brẽtij, qua se & suos corã Christi tribunali consolari tentat.

Exod. 12.

1. Cor. 13.

Quamobrem redite Brenti, redite eò, vnde discessistis. In Ecclesia nostra Catholica nati, vel renati potiùs, Christi corporis membra facti estis. Ab hoc vos corpore nefaria præcisione separastis, quando ex ea, in qua renati estis, exiuistis. Nolite existimare, quòd vos Ecclesia Dei persequatur: errorem vestrum persequitur, non vos. illum extinctũ cupit, non vos. Nihil est hac matre nostra clementius, nihil indulgentius. Simul vt errores vestros agnoueritis, & aliqua resipiscentiæ signa dederitis, summa cum alacritate vos haud aliter atque prodigum filium benignus ille pater obuijs (quod aiunt) vlnis redeuntes excipiet: & erit maius gaudium super vno peccatore cõuersio, quàm super nonaginta nouem iustis. Hanc vt vobis mentẽ Deus tri-

Ad Brentiũ & cum eo errãtes adhortatio Episcopo digna.

Luc. 16.

tribuat, supplices clementiam illius imploramus. Vtinam autem ille nobis aliquando dies illucescat, quo vos ab erroribus vestris resipiscentes, ad Ecclesiæ gremium reuersos videamus, & gaudeamus. Nullum spectaculum oculis nostris iucundius accidere posset. Tũ primùm agnosceretis, quas vos nũc persequutiones vocatis, eas medicinas tantùm fuisse, quibus sitiens vestræ salutis mater Ecclesia vos ad sanitatem reuocare conabatur.

Sed hæc aduersus Prolegomena Brentij scripta sufficiant: cuius nos, cùm caput illud tractaremus, de autoritate scripturæ, secundam Pericopen vidimus. Posteaquàm verò finem huic operi imposuimus, peruenit & prior in manus nostras. Nobis verò propositum non fuit, nisi ea tantùm confutare, quæ Serenissimo Regi nostro per Petrum Paulum Vergerium dicata sunt: Non defuturos confidimus, qui laborem etiam reliqua confutandi minimè grauatim suscipiant. *De cõsilio susceptis operis admonitio.*

Abes iam pientiſſime REX, quoad eius fieri potuit, pauciſſimis confutata, quæ Petrus Paulus Vergerius à Brētio, ſcripta, ſe coram tua Maieſtate defenſurum obtulit. Nec eſt, quòd hæc eius generis eſſe putes, quaſi non maximum in ſe pondus habere videantur: quin hæc talia potiùs eſſe iudicabis, vt ſi per eos, qui diſceſſerũt à nobis, obtenta ſint, nihil iam impedire queat, quominùs & alia quæcunque velint, obtineant omnia: neque prohibere quiſquam poſſit, quò minùs quàm longiſſimè, quamque latiſſimè Satanismus ille, quem in exordio libri huius recenſuimus, propagetur. Qui quòd paſſim iam in orbe Chriſtiano tantos progreſſus fecit, cui rectiùs acceptum feremus, quàm iſtis, qui iudicandi de cauſa fidei poteſtatem cuiuis, etiam de fece vulgi, permiſerunt? & quò minùs ab eo quiſquam deterreri poſſit, quóue maior eſſet id audendi cuiuis licentia, nihil in ſcripturis obſcuritatis, nec præter eas recipiendum eſſe quicquam perſuaſerunt? Traditiones etiam Apoſtolicas in contemptum adduxerunt, vt aut Apoſtolicæ non eſſe crederentur, aut ſi maximè tales putarentur, nulla tamen earum obſeruandarum neceſsitati quiſquam adſtrictus foret: Patribus & Epiſcoporum Concilijs autoritatem omnem detraxerunt. Denique vnicuique conuenticulo ſe per ſummũ ſacrilegium ab Eccleſia Dei ſeparandi, ſuoque cœtui nomen Eccleſiæ vendicandi, poteſtatem fecerunt. Ex iſtiuſmodi dogmatũ ꝑpagatione quid potuit aliud conſequi, quàm quod (proh dolor) conſequutũ eſſe videmus? Iam enim tot ſunt fides, quot voluntates, tot Eccleſiæ, quot hæreticorum cœtus: iam à compluribus nihil certi creditur, dum à Sectarijs quotannis propè fidei dogmata mutantur. Deniq; iam eò ventum eſſe, veriſsimè Ioannes à Lasko queritur, vt in atheiſmum homines inclinẽt, vel ruãt potiùs. Et hic eſt ſcopus, ad quẽ tendit Satanas, ad quem intelligit ſe collimare nõ poſſe, niſi vijs & rationibus, quas in hoc libro ſuo, quẽ

Vnde Satanismus ortus hoc tẽpore.

con-

confutandū suscepimus, præscripsit satelles eius Brentius. *Quomodo*
Nihil est Satana superbius, ipsam vt superbiam superbia *maximè*
sua superare videatur: quin ipse potiùs ipsa sit superbia. *Satanas*
Quamobrem non alia re magis offenditur, quàm quòd is, *offendatur*
qui propter nos, nostramque salutem vsque eò se deiecit,
vt serui speciem in se, cùm Dominus esset omniū, suscipe-
ret, & quidem nocentis serui, & haud aliter, quàm è seruis
facinorosissimus quispiam capi, alligari, flagris cædi, con-
spui, ad extremum omnium probrosissimo, & eodem lon
gè acerbissimo crucis supplicio affici dignatus sit: quòd is
eò sublimitatis euectus, adeò per humilitatem hanc suam
& crucis ignominiam illustratus est, vt ad huius Iesu con-
sputi & crucifixi nomen sese flectat & submittat omne ge
nu, non solùm eorum qui sunt in terris, verùmetiā eorum, *Philip. 2.*
qui vel apud inferos, vel apud superos degūt in cœlis: nec
vlla sit vsquam lingua, quæ non confiteatur Iesum omniū
rerum Principē ac Dominum à dextris assidere Deo Pa-
tri, vt regni cōmunis gloriæque omnis consortem. Est hoc
illi mortis instar, quòd qui cōsputus, qui flagris cæsus, qui
cruci fuit affixus, eum tanquā Deum ab omnibus coli vi-
det, inuocari, adorari, glorificari. Quāobrem omnia facit,
vt hanc illius gloriā, quam sibi potiùs deberi putat, infrin-
gat, hoc est, in quo neruos suos omnes sibi contendendos
esse putat. Nec verò statim orditur ab eo, quod imprimis
habet propositum, nō ipsum statim caput aggreditur, cùm
non ignoret, quòd si sumptum inde fuerit exordium, se nō
facilè quicquam esse profecturum. Sic enim hoc mētibus
mortalium est infixum, quòd mediator Dei & hominū ho
mo Christus Iesus per omnia Deo Patri sit æqualis, quod- *Quibus gra*
que par honos, par ei gloria debeatur, vt si quis populo cō *dibus nūc*
trarium persuadere sit conatus, non aures ei modò nō ac- *Satan or-*
commodent, quicunq; Christiani censeri gaudent, verum *bem sedu-*
etiam vt ab eò manus abstineant, sibi temperare non pos- *cere, & à*
sint. Hoc itaque cùm exploratissimum habeat ille, quo ni *Christo a-*
hil est calidius, non statim prorūpit, quò cogitat: sed priùs *uertere stu*
animos hominū sibi præparat, quò faciliùs impias & blas- *det.*
phemas opiniones suas illis inserere, queat. Porrò præpa-
randi ratio hæc est, vt assuefaciat homines nihil nō agere
per contentionem & inanem gloriam, de quouis doctrinę

genere iudicandi sibi potestatem arrogare, neque moueri quicquam ea re, quòd de hoc aut illo dogmate semel iudicium Ecclesiæ intercessit, quin eò potiùs audaciæ atque amentiæ progredi, suum vt iudicium orbis totius Christiani iudicio anteponant: nihil apud eos Patrum, nihil Conciliorum & Pontificum autoritas, nihil tot seculorum totius populi Christiani consensus valeat: neque recipiant quicquã præter scripturas: in quibus cum nihil obscuritatis esse persuasum habeant, sibi quisque eas interpretãdi autoritatem vsurpet: nec sensu suo cuiquam cedant, etiãsi secùs eas esset sanctorũ Patrum cœtus omnis interpretatus iã inde ab Apostolorum tempore: priuatum suum sensum publico totius Ecclesię sensui & consensui anteponant, ac priùs ab Ecclesia Dei discessionem faciant, priùs Cathedram cõtra Cathedrã constituant, & altare contra altare erigant, quàm vel in minimo de sua sentẽtia dimoueri se patiantur. Postea quàm verò discessio semel facta fuerit vel in re non maximi momenti, quæ naturâ suâ iudicari possit indifferens: posteaquàm eò ventũ erit, vt in qua Christi fide imbutus, & per Ecclesiæ Sacramenta mẽbrum corporis eius factus est aliquis, eam Ecclesiam non tantùm deserat, verùmetiã Ecclesiam esse neget, ac seorsum colligat, iam omnibus insidijs Satanæ magis fit oportunus, & proficit in peius indies, errãs, & in errorem mittens: nec est iam doctrinæ genus vllum tam perniciosum, tam impium, tam blasphemũ quod tali, qui se vltrò ab Ecclesia Dei præcidit, non facilè

2. Tim. 3. persuaderi queat. Quamobrẽ in hoc Satanæ studium omne consumitur, vt sicut lupus ouem secernit à grege, sicut accipiter columbam ab agmine volantium separat: sic & ipse posit aliquem à cœtu fideliũ, quæ vocatur Ecclesia, segregare. Quod vbi perfecit, iam eum sic suæ potestati subiectum habet, nihil vt sit, quod ei rectè non posit imperare. Docuit hoc ipsa magistra rerum experientia. Non enim vsqnã ferè factum videmus, vt subitò Satanas ad ea prosiliret inculcanda, quæ simul vt essent prolata, mentibus hominum horrorem incuterent: qualia sunt, nullum vt esse Christianorum sacerdotium, nullum sacrificium crederetur, vt Christi corp⁹ realiter esse pręsens in Eucharistiæ Sacramento negaretur, & si quę sunt alia magis etiã impia.

impia. Ab his grauioribus nunquàm illi visum est exordiri, quòd id causæ suæ minimè iudicaret expedire: verùm in leuioribus quibusdam sic eos assuefacere voluit, à sensu & consensu totius orbis Christiani discrepare: sic quòd ipsi contrà sensissent, id solũ rectũ putare tueriq; mordicùs & defendere, vt impia & sacrilega separationis consilia sequi mallent, quàm ab eo discedere, quod semel in animũ induxissent. Posteaquàm verò semel ad separationis cõsilia ventum est, iam nihil ei fuit negotij, separatis ab Ecclesia Dei cætera quæ vellet omnia persuadere. Neque verò nostris tantùm temporibus hoc ita factũ est: etiam priscis illis seculis idem legimus euenisse. Nihil autem est necesse vel altiùs rem repetere, vel abire longiùs, cùm à finitimis nobis Boëmis & Germanis exempla recẽtiora rectè peti possint. Patrum nostrorum memoria Boëmi & Moraui in re, quæ non maximi momenti videri poterat, ab orbe reliquo Christiano discessionem fecerũt: num hac vna in re discessionem fecisse cõtenti fuerunt? Nihil minùs: quin qua discesserant illi, qui priuata sua libidine potiùs, quàm autoritate sibi calicem vsurparunt, eâdem sacrilega audacia discesserunt ab illis vicissim alij, multò iam grauioribus erroribus inuoluti. Itaque multa videre licet oppida in Boëmia & Morauia, vbi posteaquàm in vsu Sacramẽti Eucharistiæ discessum est ab Ecclesia Catholica, multæ sunt aliæ discessiones consequutæ, ita vt vel in vna domo aliqua, varias fides inuenire liceat, dum aliud maritus, aliud vxor, aliud liberi, aliud credit familia? Quid autem? An idem in Germania non accidit hoc nostro quoque infelici seculo? An idem nuper adeò posteaquàm è sui corporis diuersorio sanctus ille pater tuus cœlestẽ in domum migrauit, in tuo quoque regno & adiunctis illi terris pientissime REX, non vsu venit? Vnde enim factũ est discessionis initium? quod fuit istarum tot sectarum, quas in tuis quoque terris tam dissectas videre iam licet, exordium? A minutioribus quibusdam in speciem cœptum est. Sed euenit illud quod scriptum est: Qui modica spernit, paulatim decidit. Modicum quiddam visum est initiò, vesci carnibus in Quadragesima vel Prosabbato: quod cùm necessitate fit exigente, certum est nihil in eo piaculi committi. Cùm autem id ex con-

De Boëmis & Morauis.

De Germanis et Polonis.

Eccle. 19.

contemptu fieret, cùm Ecclesiasticas traditiones pro nihilo ducere, homines audaces & sibi placẽtes assuescerẽt, paulatim decidentes, vide quò tandẽ sint impietatis prolapsi. Magna iam ex parte non de calice laborãt, aut de vxoribus Sacerdotibus permittendis, neque contenti sunt plerique deiecisse imagines, Christi crucifixi simulachra nullo contumeliarum genere non affecta concidisse, & sacerdotium & sacrificium abrogasse, sacra simul omnia peruertisse, ipsum etiam sacrosanctum in Eucharistiæ Sacramento Christi corpus è templis eiecisse, & (proh facinus horrẽdum) pedibus conculcasse, & eius generis alia pleraq; patrasse, quæ vix vlli, quamlibet etiam immanes barbari, fuerant designaturi: quos immanitate sua nonnulli superasse minimè contenti, huc tandem impietatis proruperunt, vt inter capita suæ confessionis hoc etiam ponere nõ dubitarent: solum Deũ Patrem & neminem alium adorari & inuocari debere, quòd ille solus videt corda nostra, quod nulla creatura facere potest. Et est pręceptum veteris legis, vt qui quenquam alium adorauerit præter Deum solum, occidatur. Ad quem Deum, alium intercessorem, procuratorem & mediatorem habeamus, nullum, pręter vnum Dominũ IESVM CHRISTVM. An autem hæc non est ipsissima Serueti hæresis? qui pridem iam extinctos Arij & Macedonij errores, hoc infelici seculo nostro nobis in lucem reuocauit? Potuisset autẽ huc audaciæ progredi quisquam, vt hæc assereret, à quibus piorum aures abhorrent omnium, nisi priùs ei persuasum fuisset, quod in hoc suo libello docet Brẽtius, etiam ea, de quibus decreta legitimorum Conciliorum intercesserunt, iterũ in disceptationem vocari fas esse? quòd nihil Patrum, nihil Conciliorum, sed Scripturę solius valere debet autoritas: extra quam recipi nihil oporteat, de qua cuiuis etiã è vulgo iudicare liceat, quæ cùm obuia sit cuiusque sensui, quò minùs eam interpretetur arbitrio quisq; suo, prohiberi nemo debeat. Hæc ferè summa est eorum, quæ in suis his Prolegomenis persuadere conatur Brentius: quæ se coram tua Maiestate defensurum offert Vergerius. Quæ si recepta sint (quod pro sua misericordia prohibere Deus velit) si benè sopitos Arianorum ignes suscitare, deque doctrina religionis, quin

Summa Prolegomenorũ Brentij.

&

& de Conciliorum decretis vnicuique sibi iudicium arrogare licitum fuerit, credat Maiestas tua, quòd breui tempore Christiani esse desinemus, & pro Christianis nō iam Lutherani tantum aut Zuingliani, verùmetiam & vocabimur, & erimus Ariani: neq; deinceps ampliùs Christum esse Deum profitebimur. Verùm absit, vt in pij cuiusquam mentem hæc tam impia cogitatio veniat vnquàm. Quin autem huc spectent consilia Satanæ, dubium non est, quādo per Brētium & eiusdem factionis alios ea profert, quę nos hoc scripto nostro confutanda suscepimus. Neq; verò causam video, si permissa fuerit potestas Zuinglianis aut Lutheranis, ea quæ semel autoritate Conciliorum rectè definita sunt, in dubium reuocandi, cur eadem Seruetianis quoque, siue nouis Arianis permitti non debeat. Quod si factum sit, nihil est quod quisquam hæsitet, quin Ecclesię Dei plus negotij sit exhibitura Seruetiania, quàm vlla hęresis alia: cùm nulla sit vel in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis exercitatior, vel diuinæ legis oraculis instructior, vt semper cum eis disputationem Catholici declinauerint: quam quoties effugere non licuit, Patrum illis traditiones obiecerunt potius, quàm vt scripturarum armis congredi voluerint, sicut in hoc scripto nostro locis aliquot à nobis demonstratum est.

Cùm itaque non obscurè videat Maiestas tua, quorsum tendant Satanæ conatus, nimirū vt Christi gloriam obscuret, & illius immensi beneficij memoriā, quo nos pro nobis in cruce moriēs afficere dignat' est, obruat obliuione sempiterna, quam etiā ob causam & Chrismatis vsum, & cruce signādi morē, tot ledorijs, & scommatis insectatur, hę inquā, cū vel ipsa luce clariùs perspiciat Maiestas tua, cùm ab alijs impijs dogmatibus, tum ab ijs quę traduntur in hoc Brētij scripto, quod refellimus, diligenter tibi cauēdum esse putabis. Hęc enim sunt, quę Satanismo fenestrā aperiunt. Quem si tu voles ex regno tuo terrisque tibi subiectis exterminatū, sicut velle certè debes (nam & Catholici Regis officium hoc abs te requirit, & patriæ leges exigunt, & fides, quā iureiurando firmatā, quando capiti tuo diadema regiū imponebatur, cū Ecclesiæ Dei, tum regno tuo obstrinxisti, modò non edita voce flagitat, vt hoc tam *Ad Regē abhortatio.*

peri-

periculoso tempore præstes tandem, quod iuratus promisisti) si voles igitur exterminare Satanismum ex ijs populis, quos clementiæ tuæ regit imperium, laudatissimorum Imperatorũ Gratiani, Valentiniani, Theodosij, Martiani vestigia sequutus, nõ modò non feres, vt iudicãdi sibi potestatem de religionis doctrina quiuis arroget de populo, verùm ne disputare quidem, nec in disceptationem ea vocari permittes, quæ semel in Concilijs Oecumenicis iudicata, rectéq; sunt disposita: sed cunctos populos tibi subiectos in ea religione versari iubebis, quam Petrus Apostolus tradidit Romanis, quã successores eius Pontifices Romanos semper esse sequutos, ac nũc etiã sequi claret, quã ex quo tempore Christi susceperunt Euãgelium maiores tui Poloniç reges, vnà cum subiectis imperio tuo populis, non tantùm ab ea non defecerunt vnquam, verũ sic in ea se per hos propè sexcẽtos annos gesserũt, vt ex integrè inuiolateq; conseruata Christiana religione, summã pietatis & constantiæ laudem retulerint. Quare si tibi dixerit aliquis, Ecce hîc est Christ⁹, Ecce illic, Ecce in solitudine, nõ exeas: Ecce in penetralibus, nõ credas, quin ibi poti⁹ Christum esse persuasum habeas, vbi corpus eius est Ecclesia. Porrò Ecclesiam ibi esse ne dubites, vbi sancti maiores tui piè sancteque tot seculis Deum coluerunt: vbi tu quoq; Christi corpori per Baptismi Sacramentũ insitus, Christi nomen primùm audiuisti, & Euãgelicis præceptis institutus, Christianus dici & esse cœpisti. Hanc & nõ aliam Ecclesiam esse Dei sic tibi persuasum sit, nũquam vt secùs aliquid persuaderi tibi patiare. Nec vlla tibi magis, quàm separationis cõsilia fugienda esse putes, quç verissimè perniciosa vocat Augustinus & sacrilega: quç quãtoperè Deus execretur, vel exemplum in Chore, Dathan & Abiron editũ documẽto nobis esse potest. Sed quid est necesse lõgiùs exẽpla petere? Quç Petricouiæ, vbi Comitia regni maiora haberi consueuerunt, proximo superiore anno acciderũt, tenes procul dubio memoriã. Domus illa in qua de separationis consilijs actũ est, quemadmodũ turbine disiecta sit, non ignoras: neq; dissimile quiddã factum est de magnificis regni consiliariorũ çdibus, simul de ea domo, in qua tu cũ illis de rebus ad salutẽ regni tui pertinẽtibus deliberationem

Matt. 24.

Augu. lib. 3. contra epistolam Parmeniani cap. 2.

Numc. 16

Omen de ædibus Polonicis, turbine nuper disiectis.

tionem suscipere consueuisti: quin & regia tua non fuit intacta. Noli putare fortuitò hæc ita euenisse. Nam quid impediuisset alioqui, quò minùs idem fieret de oppidanorum ædibus, quæ magis etiã esse videbãtur eiusmodi casibus opportunæ? Sed quòd in illam potissimùm domũ tempestas deſæuijt, in qua de separationis cõsilijs deliberatio fuit habita, quòd reliquarum etiam tecta disturbauit, vox quædam fuit Dei, consilia separationis detestãtis, simul & tibi, & ijs qui tibi sunt à consilio denũciatis, nisi fortiter illis restiteritis, nisi grauiter Catholici Regis, Catholicorumq; Senatorum officio functi fueritis, futurum, vt sicut nunc in fastigia domorũ, sic non ita multò pòst in capita quoq; vestra multò grauior tempestas deſæuiat. Siquidem approbari videntur sacrilega separationis cõsilia, dum viriliter eis nõ resistitur: per eos præsertim, qui et possunt & debent. Vtinam sim falsus vates, sed nisi maturè prospectũ, nisi tempori pestilentibus ijs consilijs obuiam itum fuerit quæ Germaniam, quæ non ita multò antè Angliam quoque calamitates peruaſerunt, eædem & nobis veniunt expectandæ. Mirũ est autem, quorũ exitus perhorrescimus omnes, eorum imitari facta plerosq; minimè formidare.

Sed hæc, quorum in hoc seculo nobis metus impendet, leuiora videri possunt. Nam quantacunq; sint, finẽ tamen aliquando consequuntur. Cæterùm ea quàm sunt horrenda, quę Iudex ille viuorum & mortuorum ab ijs expetiturus est, qui cùm semel corpori suo fuissent insiti, ab eo se per sacrilegium schismatis præciderunt? Nulla potest esse vis orationis tanta, quæ pro dignitate possit eorũ atrocitatẽ explicare. Quãtò pluris est anima, quàm corpus, quãtò sunt æterna & nunquã finienda caducis istis ac momẽtaneis grauiora, tãtò sunt futuri seculi supplicia, quàm huius, atrociora. Quamobrem vt pœnas istas temporarias effugere liceret, ab ęternis tamen illis, quis est, qui liberare queat? quæ tantò sunt horribiliores expectandæ, quantò maior fuerit in hac vita peccatorum impunitas. Tarditatem nanque Deus supplicij grauitate compensare consueuit. Quam etiam ob causam celebre dictũ illud habetur, quòd nihil est infelicius felicitate peccantium, qua pœna lis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hostis *Ex sententijs Augu. sententia 42.*

interior

interior roboratur. Sed nolo pluribus, ne de tua constituta dubitare videar. Hoc tantùm abs te peto, nostrum vt laborem hunc tua potissimùm causa susceptum, boni cõsulas. Qui non alio magis consilio susceptus à nobis est, quàm quòd honori tuo, quodq; saluti tuæ pro virili nostra prospectum esse cupiebamus.

Integritas & modestia præclara Scriptoris.

Est ne mortalium quisquam, qui tibi pluribus & maioribus, quàm ego, sit beneficijs obstrictus? in quẽ tu tot tam illustria minimè vulgaris gratiæ tuæ documenta dederis? Quæ iudicio multorum esse cum primis expetenda videntur, an ea plena manu (quod aiunt) in me non contulisti? In me, inquam, non modò nihil tale cogitantem, verùm etiam vt alijs potiùs honores istos mãdares, quibus imparem esse me iudicabam, semel atq; iterum precibus abs te contendentem. Ego verò quæ tãtopere vulgus admiratur quorum adipiscendorum causa, nullos à plerisque labores non suscipi, nulla pericula non adiri video nunquã ea mihi maximi faciẽda esse iudicaui. Quin si qua necessitas id exigat, precipuè verò, si Christi causa postulet, huius ipsius Christi fretus auxilio, maiore cum alacritate, quàm suscepi, fumos istos dimiserim, quibus multorũ oculi perstringuntur. Quamobrẽ nõ hæc sunt, quæ mihi maximi facienda esse putaui, non opes, non honores, qui Dei primũ beneficio, deinde tua quoque liberalitate mihi meritis meis ampliores obtigerunt, sed iudicium istud tuum de me, sed voluntas ista tam propensa augendi & honestandi mei: hæc verò sunt, quæ me tibi sic deuinxerunt, vt cũ dignitatis, tum salutis tuæ causa nihil nõ & facere, & pati semper sim paratus. Quamobrem cùm hoc ab hereticis agi viderẽ, quandoquidem intelligunt se pietatẽ tuam in suas partes pertrahere nulla ratione posse, vt saltem nuncupandis nomini tuo libellis, quasi cum illis faceres, tibi suspicionem conflarent: simul omnes machinas adhiberent, quibus de tuo statu dimoueri tamen aliquando posses, credibile non est, quanto dolore exarserim, cùm eos in contaminandum nomen tuum, in oppugnandam salutem tuam, tanto studio incumbere perspexissem. Qua quidem in re nemo fuit ex omnibus audacior Vergerio, qui tibi Christiano, Catholico, & Orthodoxo Regi, persuadere

Studium Pauli Vergerij.

dere se posse putauit, vt Ecclesiæ Polonæ caput constitue res, deq; doctrina religionis iudicandi tibi potestatem arrogares, quò sic, qui profitemur hactenùs nos credere sanctam Catholicam Ecclesiam, profitemur iam deinceps, nos non credere Catholicam, sed Polonam Ecclesiam, & sacrilega diuisione nos ab orbe reliquo Christiano separaremus: quod pro sua misericordia procul Deus auertat. Hanc effrenatam hominis audaciam tuli grauiùs, quàm vt silentio dissimulare possem. In hâc igitur harenam, prouocatus ab eo, discendi, vt quam ille nomini tuo labem inferre conatus est, eam abstergere pro virili mea contenderem.

Nouisti me pientissime Rex: in tuis & sancti tui parentis oculis assiduè versatus, bonam vitæ meæ partem traduxi: non ego tibi vel opibus, vel oris dignitate, vel fumosis imaginibus, vel alijs hoc genus aut corporis, aut fortunæ bonis fui commendatus vnquàm: cæterùm si qua fuerunt in me, quibus hæc ornamenta deberi putares, quæ tu pro bonitate magis tua, quàm pro meritis vllis meis tam prolixè, tamque liberaliter in me contulisti: si quæ fuerunt, in quam, quæ tu spectanda iudicares in me, quo tempore tantam tuam solicitudinem de me in Episcoporũ Collegium cooptando declarasti, nihil eorum decessit, posteaquam sum Episcopus designatus: ad studium verò sacrarum literarum permultum accessit. Etenim vocationis meç memor, totos octo annos hos, quibus indignus ego, sic Deo permittente, sic te modò non compellente, Episcopũ ago, nõ in alia re magis, quam in meditatione diuinæ legis cõsumpsi: neque studij, laboris, diligentiæ quicquam prætermisi, quò possem eorum dogmatum non omnino rudis esse, de quibus hoc infelici seculo nostro tam graues controuersias excitatas esse videmus. Quò sum autem illa perscrutatus diligentiùs, hoc in ea fide Catholica & Orthodoxa magis acquieui, quam à sanctis Maioribus nostris per manus nobis traditam accepimus. Non te fallo pientissime Rex, non te fallo: Sic in extremo die meo propicium experiar iudicem illum viuorum & mortuorum, non te fallo. Cur autem fallerem? quam vtilitatem inde caperem? Egó ne & tuam & meam ipsius animam Orco tradere co-

Episcopi Hosij sedulitas & industria.

Obtestatio Episcopi ad Regem seria.

naret? Nullum tam ſuaue meritum eſt. Errare poſſum: prudens & ſciẽs agnitam veritatem oppugnare non poſſum. Extremæ fuerit hoc cuiuſdam improbitatis, quam in mores meos non cadere, à qua vitam meam omnem abhorrere, tu ſcis ipſe Domine mi Rex. Quòd ſi me talem exiſtimas, vt ſecùs loqui, ſecùs me ſcribere credas quàm ſentio, dignus non ſum, quem vel in terris tuis feras, vel huius lucis vſura frui patiaris. Sed ego nihil ambigo, quin idem ſit nunc etiam iudicium de me tuum, quod fuit ante annos octo, quando me tanta voluntate tua vnum ex ijs eſſe iuſſiſti, quibus de doctrina religionis iudicãdi poteſtas eſt permiſſa. Iudicium hoc tuum neque fefelli, neque fallo, neque fallam quoad vixero. Sed nec errare perniciosè queo pientiſſime Rex, quandoquidem eam ducem ſequor, & illius me iudicio ſubmitto, quæ neque fallere ſcit, neque falli poteſt, quæ columna eſt & firmamentũ veritatis, vnam, ſanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Equidẽ precari Deum ſæpè ſoleo, priùs vt mihi mentem omnem eripiat, quàm vt hac me præditum eſſe mente velit, vt orbem totum Chriſtianum deſipere, me verò ſolum ſapere perſuaſum habeam, vtque priuatum meum ſenſum publico totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui anteponam. Nõ igitur eorum incedo veſtigijs, quos inſipientes Prophetas vocat Ezechiel, qui ſequuntur Spiritum ſuum, & nihil vidẽt. Non ego vel meum, vel cuiuſcunque tandem alterius priuatum, ſed eum, qui publicè promiſſus & miſſus eſt, Eccleſiæ ſpiritum ſequor: quem eſſe ſpiritum veritatis manifeſtius eſt, quàm vt vllus dubitationi locus eſſe queat. Interreà verò Deo gratias ago, cuius & hoc agnoſco beneficium, quòd etiam priuatus ſenſus meus cum publico totius Eccleſiæ ſenſu pulchrè congruit, vt indubitanter ex animo eſſe vera credam omnia, quæcunque illâ magiſtrâ didici. Quamobrem cùm idem nunc ſim, qui fui tum, quãdo tam illuſtri gratia, tamq́ue propenſo ſtudio tuo, ſtatim vt ad regni gubernacula acceſſiſti, me in Epiſcoporum album referri voluiſti: ſi ad ſacrarum literarum ſtudia acceſſio potiùs aliqua ex eo tempore facta eſt, quàm vt quicquã deceſſerit: ſi quàm longiſsimè ab eo abſum, ſecùs vt aliquid ſentire velim, quàm aut loquor aut ſcribo: ſi & in loquen-

Precatio Catholicis imitanda.

Cap. 3.

quendo, & in scribẽdo non meum aut cuiusquam alterius priuatum, qui falli potest & fallere, sed Ecclesiæ Dei spiritum sequor, quem constat spiritũ esse veritatis: si denique fides erga te mea, si studium & obseruantia spectata tibi satis est & probata: ne dubita pientissime REX, mihi potiùs credere, quem nosti, quàm nescio quibus alijs, qui tibi vel ignoti sunt, vel in pessimam partem plùs quàm satis noti, & quæ vel scribuntur, vel etiam dicuntur à me, sic accipe: secùs vt non possim, etiamsi coram ipso Deo, qui scrutatur cordis abdita, sit dicendum: cùm nihil sit quod minùs in me cadere queat, quàm vt aliud in lingua promptum, aliud in pectore clausum habeam. Quòd si vel morte mea salus ac tranquillitas Ecclesiæ repræsentari posset, equidẽ non dubitanter eam oppeterem, illius auxilio fretus, qui cùm inimici essemus, mori pro nobis & horribili supplicio crucis nos ab æternis gehẽnę supplicijs liberare, deoque Patri cœlesti morte sua reconciliare dignatus est. Sed ego nullam aliam repræsentandæ salutis, & restituendæ tranquillitatis Ecclesię Dei viam & rationẽ inuenio, quàm si ordo in illa retineatur, si ad quod quisque ministerium vocatus est, illud implere conetur: si prima quidem Scripturis autoritas tribuatur, sed proximum ab ea locum Ecclesiasticæ Traditiones obtineant: nec in Scripturarum interpretatione suum quisque priuatum, sed Ecclesiæ catholicæ sensum & consensum sequatur: si sacrilegâ separationis consilia haud aliter atque præsentissimum venenũ fugiantur: si denique omne studium ab ijs, qui debẽt & possunt, impensum fuerit in vnitate spiritus in vinculo pacis retinenda: quò sic omnes vnũ corpus & vnus spiritus effecti, vnanimes vno ore honorificemus Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi: cui sit laus, honor & gloria in sempiterna secula.

FINIS.

LECTORI CANDIDO.

ABsolutū iam hoc est opus Christi summa gratia, quod non solùm peritis & studiosis literarum sacrarum, verùmetiam ijs omnibus, qui de Religione doctrinam nunc inter homines maximè controuersiā scituque nulli nō necessariā velint cognoscere, non potest nō vtilissimū & gratissimum esse. Lege Magnū hūc HOSIVM Episcopum, quisquis es veritatis & pietatis amans, cōfirmabis profectò pectus præsenti velut ac diuino quodā antidoto aduersus grassantes hodie Pestes & Sectas, cauebis à Pseudoprophetis, nec insanis illis vocibus mouebere: Ecce hîc est Christus, ecce illic: quin potiùs & sano intellectu, & Christiano affectu præditus amplecteris eā, quæ secundum pietatem doctrina est, & scies, quam lucem in tanta errorum caligine, qualem aduersarij nobis offundūt, tutò sequare. Et si verò, vt nihil cele-

celemus, digniſsimus hic Autor, quem ſua virtus & doctrina ita cõmendat, vt alieno precone nõ admodũ egeat, & ſi, inquã, is non diſtinxerit hoc opus in libros & paragraphos, vt quidam vocant, ſed continuam textus ſeriem amanuẽſis illius vbique ſit ſequutus, & capita tantùm posteriora maiuſculis expreſſerit, nimirũ de Autoritate ſcripturæ, de Traditionibus, & de Catholica Eccleſia: Tamen quoniam ſic viſum eſt eruditis, quorum hac in parte iudicium, vt ſperamus, Autor non contemnet, acceſsit ea, quam vides, totius operis in libros quinque diſtributio. Tum vt minore negotio & maiore cum fructu omnia legantur. facta eſt illa ſectio linearum ſeu verſuũ, vt vbi noui aliquid ſenſus, aut alterius tractationis eſt initium, initiales etiam literæ proponantur. Quæ res mirum quantoperè Lectorem iuuet ac recreet, nõ ſolùm in legendo, ſed multò magis in intelligendo. ac de mente quidẽ verbiſque ſcriptoris nihil decedit, niſi quòd ſenſus vbi-

que magis perſpicuè & ordine quodam ac cipiatur. Quare laborem hunc noſtrum et ſtudium in hoc opere illuſtrando, ſi gratus es Lector, boni conſules, nec ſpernes opinor, quæ marginibus adſcripſimus, ſummã ferè argumẽti, quo de agitur, paucis cõplectentes. Vale in Chriſto ſemper, & Catholicum Epiſcopum in Catholica Eccleſia Catholicè ſanctéque docentem audi Catholicus: alienorum, vt Brentij & Vergerij, vocem nec audi, nec ſequere Sectarius.

EORVM QVAE HIS LIBRIS CONTINENTVR, QVÆ VTILIA maximè ſunt, index copioſus.

A

Chrisma

Concilia

D.

Episcopi

G.

H.

Luthe-

Episcopi

G.

H.

N

O

Osian

Præ-

Ro-

T

FINIS.

PRIVILEGIVM.

R*Egia Maieſtas permiſit Ioanni Stelſio, vt Staniſlai Hoſij confutationem Prolegom. Brentij, impunè imprimat, perq́ue omnes hæreditarias regiones ſuas diſtrahat: veluti latius patet in literis eidem conceſsis & ſubſignatis*

Baue.